

ئىنسىكلوبىدىيا

مەنتەدى اقرا ئىقافى

www.iqra.ahlamontada.com

پارەزگەھا دۇھوكە

insiklobîdya p
inşiklobîdya parézgeha duhok

بۆدابه زاندى جۆرهها كتيب: سهردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل أنواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

براي دائلود كتابههاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرأ الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى , عربى , فارسى)

ۋىقەبەرىيا گىشتىيا رەۋشەنپەرۋ ۋ
ھۈنەرۋى - دھۈك

ئىنسىكلۇپىدىيا
پارىزگەھا دھۈك
بەرگۋ (۱) ۋ

ئىنسىكلۇپىدىيا پارىزگەھا دھۆكى

سەرنەقىسەر و سەرنەقىسەننى كىشىنى

موسىددەق تۇقنى

ھا، بىكارنى سەرنەقىسەرنى
خالد سالىح

بەرنى ئىككى

جوگرافيا پارىزگەھا دھۆكى

ئاقھەرۋك

6 ئىسرائىلىيە
9	پەيغۇبارىقىمىزغا كىشىلىك رەھبەرلىكىمىز ۋە ئىنسانىيەت ئىنسانىيەتلىرىمىز .. ئىسرايىل رەھبەرلىرى
11	ئىسرايىل ۋە ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
24	كىرگەن ئىسرايىل ئىنسانلىرىمىز ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
41 چوڭراقلىق بارلىق ئىنسانلىرىمىز
22	ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
44	ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
46	ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
104	ئاق ۋە ئاق ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
114	ئاق ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
126	ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
141	ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
204	ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن
248	ئىسرايىلدىن كىرگەن بىر ئىنساننىڭ خىزمىتى ئىسرايىلدىن ئۆتكەن

ئى خىرىيد پىسسىئەگىيىز كوردىنغان و خەھىدىز
 كىرىستىن ئەگەر بەرجۇدار و خورىسە ۋىر ئەسە
 ئەو باغىر = دىست مە ئەركەھە ل بۇ سىھەئانەن .
 كىرىز قىر تىن ئىسلىم پىمىن و سىپاسىر بو خىتاپىر
 دىۋىن و مېھرىمەن ئىسە ئىسەن دابد مە ئىم قىر كارىز
 جىدا ئەجىم بەھىز بەرەف ئەۋكەك باغەن و
 پىشكەسى و كىرىستىدقا ئەسەرىمەن و ئازاد

ئالغا رويىن ئىناغىرى مە رىئىز
 گەر مومىكە ئىگە قەنج بىئىز

سىمىو و غەلمەلەن ئەگەن تەمىجىبۇب
 تەبىئىل يىكەن رۇبۇ ئەمەسسىۋىيا^{۱۱}

ل دىست دىۋىن بۇ ئەكە بەرەھەم مە ئىسەككۇدە
 ئىزگەھما ئەۋكەر مە كىرە دىلار بو پارىزگەھ ئەۋكەن
 ب ئەسەپىر خەتەك كوردىستىن لىر بەرى ھەمىيەن

۱۱ ۱۷۶۱، ۲

ئەھەر و بەراۋىز:

۱. رۇئىلما خەلىپىلەن سىنا خىزمەت مەكلا ۱۹۷۰ يى
۲. مەسئەفە بەرەپەر بىلەنگىرالىيا چور سەلەن بۇزۇمەن خەلىپىلەن بەئىا ۱۹۶۰، ب ۲۰۹
۳. امور الەبىر، الاكرادىن بەدەپەر، مەكە ئىرىمىن ئەمەلەن خىر مەسئەلەلەككە و خەتەنەم و خەتەنەم تەسەۋۋىر و الاۋىچە خەلىپەلەن ئەمەسەل ۱۹۶۰، ب ۱۰۰
۴. كۇلغار بەئىد، ۱۹۶۰، ب ۱۰۰
۵. بو پىتر لىدەرىيال ل خەتە كۇدەرا دەھكە و خەۋىيا بەلامۇھما ۋىر مەزىدە ئىسەنكىسەن كۇلغار ئەۋكەك سەلەن ۱۹۶۷، ۳-۴، بەزىن ۱۰-۱۱، ب ۴-۵، بەئىلە ۱۰۰
۶. بو بەئىد خەبەرلەن خەلەر راگىز كەلەن بەئىد با زەككۇ دەھكەن و خەككۇدە كۇلغار زەككۇن بىۋە خەلەر بەئىد ل كۇلغار دەھكە و مەزىن كىرەكەر، ئەككەن دەمەتتەنەنەن بىر ل كۇدەرا ئەۋكەك ئەۋكە سەپكەن زەككۇن بىر ۋىر بەئىد دىككۇن بەئىد خەلەر كەن و مەزىن ۋىر كىرەكەر بۇر ل كۇلغار ئەۋكەك بەئىد خەلەر بەئىد مەۋب مە مەزىن مەۋب زەككۇن سەپكەن زەككۇن دەھكە ل كۇلغار دەھكە بەئىد بۇ پىتر زەككۇن بەئىد كۇلغار دەھكە خەلەر ۱۹۶۷، ب ۱۰۰
۷. بەۋىس بەئىد، خەلەر خەلەر ۋىلان خەلەر ۱۹۶۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، بەئىلە ۱۰۰
۸. مەسئەلەن بۇر ئىسەلەن بەۋىس، بەرەھەلەككەن، رەبەن پارىزگەھقا ئەۋكەك، دەھكە ۱۰، ۱۱
۹. مەسئەلەن خەلەر خەلەر ۋىلان خەلەر ۋىلان خەلەر ۱۹۶۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، بەئىلە ۱۰۰

كۆرتە مېژوويا ئىنسىكلوپىدىيائىن

د. خازىل مومىن

پىناھە

ئىنسىكلوپىدىيا دەگەن سۆز ئىنگلىز تىلىدا قەدىمكى ئىنگلىز تىلىدا بەدەن دەگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا بەزى ھەسەتچىلەر ئۇنى بىر قانچە مەنىدە ئىشلىتىشكە باشلىغان. بۇنىڭدىن باشقا ئىنگلىز تىلىدا ئىنسىكلوپىدىيا دېگەن سۆز ئىنگلىز تىلىدا بەدەن دەگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا بەزى ھەسەتچىلەر ئۇنى بىر قانچە مەنىدە ئىشلىتىشكە باشلىغان.

ئەتىمۇلۇقى

ئىنسىكلوپىدىيا سۆزى ئىنگلىز تىلىدا بەدەن دەگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا بەزى ھەسەتچىلەر ئۇنى بىر قانچە مەنىدە ئىشلىتىشكە باشلىغان. بۇنىڭدىن باشقا ئىنگلىز تىلىدا ئىنسىكلوپىدىيا دېگەن سۆز ئىنگلىز تىلىدا بەدەن دەگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا بەزى ھەسەتچىلەر ئۇنى بىر قانچە مەنىدە ئىشلىتىشكە باشلىغان.

ئەتىمۇلۇقى دەگەن سۆز ئىنگلىز تىلىدا بەدەن دەگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا بەزى ھەسەتچىلەر ئۇنى بىر قانچە مەنىدە ئىشلىتىشكە باشلىغان. بۇنىڭدىن باشقا ئىنگلىز تىلىدا ئىنسىكلوپىدىيا دېگەن سۆز ئىنگلىز تىلىدا بەدەن دەگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا بەزى ھەسەتچىلەر ئۇنى بىر قانچە مەنىدە ئىشلىتىشكە باشلىغان.

ئىنسىكلوپىدىيا سۆزى ئىنگلىز تىلىدا بەدەن دەگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا بەزى ھەسەتچىلەر ئۇنى بىر قانچە مەنىدە ئىشلىتىشكە باشلىغان. بۇنىڭدىن باشقا ئىنگلىز تىلىدا ئىنسىكلوپىدىيا دېگەن سۆز ئىنگلىز تىلىدا بەدەن دەگەن مەنىدە ئىشلىتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا بەزى ھەسەتچىلەر ئۇنى بىر قانچە مەنىدە ئىشلىتىشكە باشلىغان.

تیسید رانکویا دهیکن بل یازیکنلر ب زه
 رتیبیدیا گتینیا رتیبیدیر و عوندیر. خ
 ز بهر برهه ی بگهه حیدار و عتفدکن بهرته
 نو دت عهم نو نه: نکرین عهه نه زنگرین
 می دال یه. برهه یکنر اداکرتین: حوکه زه
 بهیسه دای کو عهه کسسهک بشیت یندهیین
 بکنه و رهکین بکنه

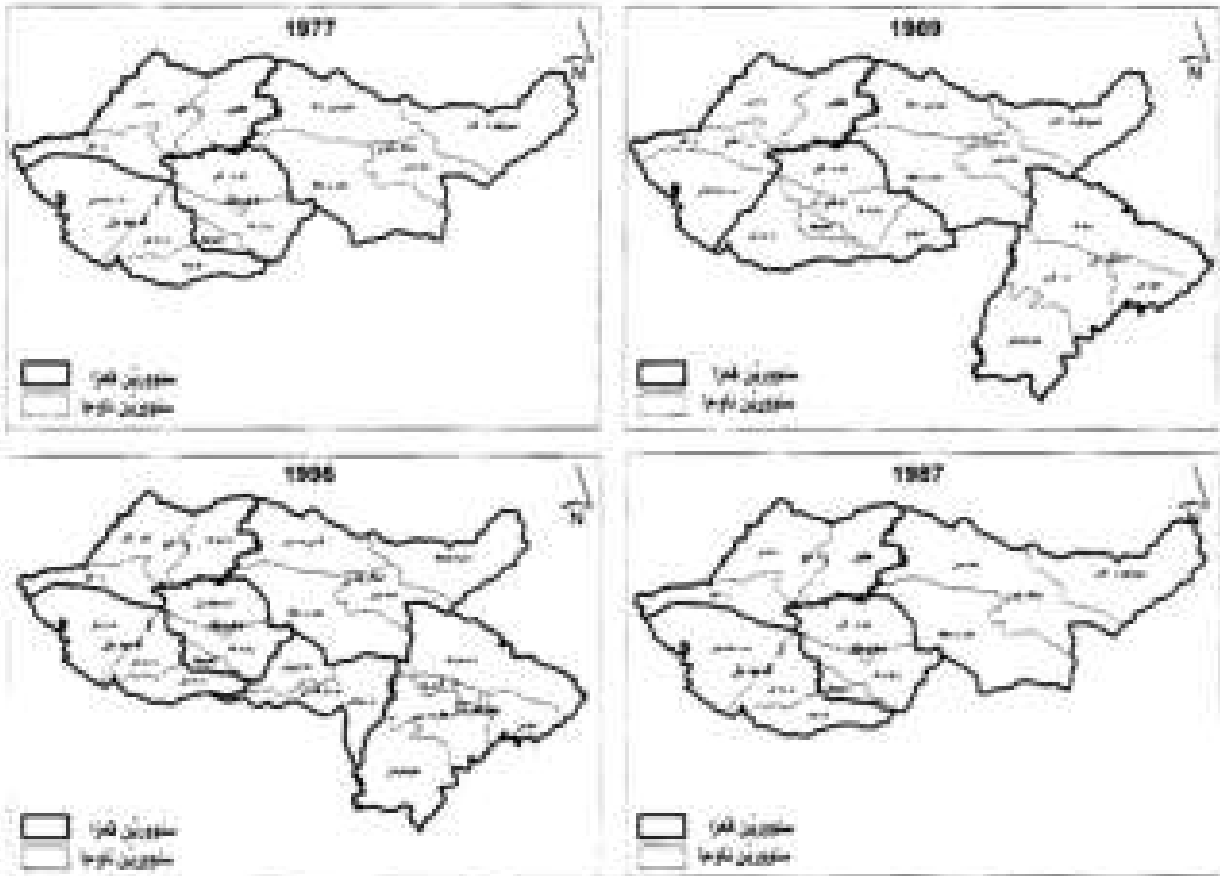
میزه بر کیمینسی نایت، لر هسی شولین عهه
 ب صره کن دست پیدکن و هکی دگورانی بهرین
 عندی بجه عه: نر ل عهه. بیسکلوپیدیا: دهیکن
 زو ز عه: کن و فاریکاره کن ناگورانه کن بهریر
 جده و نه و عهه کولکن. ایسه ان کاهه
 تشدن ب خودته گرت لر بهرین عهه
 و بهرینر حواره کردکا سالانه ب

زیندر و بهراویزه

1. <https://en.oxfordjournals.org/define/encyclopedia>
2. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/encyclopedia>
3. <https://el.wikipedia.org/wiki/encyclopedia>
4. <https://en.wikipedia.org/wiki/Encyclopedia> بجه
5. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_encyclopaedia بجه
6. https://en.wikipedia.org/wiki/Four_Great_Books_of_Sora بجه
7. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_encyclopaedia بجه
8. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_encyclopaedia بجه
9. https://en.wikipedia.org/wiki/Encyclop%C3%A9die_Britannica بجه
10. <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Stability> بجه
11. <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Stability> بجه
12. <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Stability> بجه

جوگرافیا پاریزگهها دهوکو

نەخشىسىز (۱)
پىشكەمىنغا كارگىزى ل پارىزگىمما دەھكۆن (۱۹۹۱-۱۹۹۹)

گۈندى پىشاندىكى ل سەر زۇپىلارنى دېھلىدى دەستىنەشكەن دىگەت.

ئىن ھىلا ئىپتىدائىي دەھكۆن د رۇھەلەتلى پارىزگىمما را دىۋىت ھەتتا رۇھەلەتلى گۈندى چەمىن بىگىن و پاتىس خوارىدەت ھەتتا زۇپىلارنى زىن مەزىن و بەرھەل ئارامىشەمىن پارىزگىمما ھەملىنىرى دىھىت ب لىر رەنگى سىنۇرەكسى دىنالىھەرا پارىزگىمما دەھكۆن و ھەملىنىرى دا دەستىنەشكەن دىگەت و ئىھەل چەمىنە ھەزىنەن بەرھەلەھىۋونا پارىزگىمما د قان پارچەھەل دا دىبارەكەت، بەرھەلەھىۋونا ھىلا قىرەھىمىن پاتىس با ھەزىنەن پارىزگىمما ل سەر قان ھىلان ناھىرەكە دەھى دىۋىت دىگەت ب تىگەھىن سىسەلەھىن پەلەھەل كۆ دەپتە ئىزىكىس (۱) پەلە و (۱۵۸) خۇلەك و (۱۲) چىرگە، ئىن ناھىرە دەھى ب تىگەھىن فەلەكسى دەپتە ئىزىكىس (۱۷) خۇلەك و (۱۵۲)

گىرنگىبەكە مەزىن ز لىن چەمىن - جۇگرافىيى نىمە ئىن گىرنگىيا وان بۇ ھەمىن دىۋىت كۆ كارىنەكەكە راستەھەل ل سەر دىباركەتتا ئابىھەلەھەلەن سەھەل (كەشۇھەمما) زىن ھەزىنەن جۇداجۇدا بىن ل سەر زۇپىن ھەزى ھەپە ئىمۇزى زىھەر جۇداهىيا دىزىھىيا شەھەل و زۇزان دىنالىھەرا ھەزىنە ھەلەن و رەسەتەن دا، زىنەبەرى گىرنگىيا قان ھىلان زىن دەستىنەشكەن دەھىن ئوھەشە ھەر دەھەكەن ل سەر نەھەلەن دەھى بىن ھەزى.

ز لىن فەلەكەكە پارىزگىمما دەھكۆن دىگەپتە دىنالىھەلەن دىزىھىيەن (۳۰،۳۲۰،۳۳۱) ۋا (۱۸،۲۸۱،۳۳۱) ل رۇھەلەتتا ھىلا گىرلىچ ھىلا ئىكەن دىنالىھەلەن رۇھەلەتلى بىن پارىزگىمما را دىۋىت و پىزىن دىزىۋونا خۇ بەرھەل ئارامىشەمىن رۇھەلەتلى ل دەھەزىن رۇھەلەتلىن

نەخشەسىن (۴)
جەنن قەلەكىسى بىن پارىزگىمھا دەھكۆز

• جەنن جۇگرافىيىسى

پارىزگىمھا دەھكۆزى ھۆججەتلىك ھۆججەتلىك پارچەسىن غەربى ل ئېلىغا ياكۇبۇرى رۇزھەلاتىن تەپا غەربى بىخۇفەدگىرىت، ئەمۇزى دىئاف بەشىن باشقۇرى ل دەھقرا ئاقئىچى با ياكۇبۇرى ل بەشىن باشقۇرى رۇزاقىيى كېلىشۇمى ئاسىيا، ھەربىسان ز پىلىكا ئاقىن ل دەھقرا رۇزھەلاتا ئاقىن، زىمىر قىن چىمىدى ئەف پارىزگىمھا ھۆججەتلىك پارچەسىن غەربى بىن قەدگۈھىزەر ئەفنىن دىكەفە دەھقرا چىيىن ئىرتىنى و چىيىن ئەمەتول ل بەشىن ياكۇبۇرى و ياكۇبۇرى رۇزھەلاتى بىن خۇدان سىرۇشەمكى چىيىن بىن ئالوز، ھەربىسان دەھقرا دەھقرا ئېشگىزىرنا غەربى

بايولۇزى دەھقرا پارچەسىن پارىزگىمھا دا، بەلىن با فاكتەرى بىلەن دەھقرا ب ئاۋا بەكىن ب ھىز دەپتە ئەمگەرى بىرۈستىكىرنا ھىدەك جۇدەھىيان د ساخلىتەن ئاقھاتى دا ب قى جەنن پارىزگىمھا پارچەسىن ز غەربى داگىرەكەت كۆ دەھقەتە دەھقرا پىلىكا باشقۇرى ز دەھقرا مام ئاقئىچى با ياكۇبۇرى و ياكۇبۇرى ھىلا كەمبەرىسى دا ئانكۆ د چۈرچۈقىن بارئەبىن بەررەھىسى دا بىن خۇدان سەھابىن گەرم ب شىۋەبەكى رىزەبى زىمىر كۆ ئەف بارئە ز بارئەبىن بەررەھىسى بىن مام ئاقئىچى پىر د ئىزىكى ھىلا كەمبەرىسى ئە بەرەف ئازاستەبىن جەمەسىرى ياكۇبۇرى

نمونه‌ين (٦)
جهين جيوگرافي بين پاريزگه‌ها دهوكيز ل هه‌ريما كوردستان

پاريزگه‌ها نه‌ينه‌وا چودا دگه‌ت. ئين ژ لاين باشوور و باشوورن روژناله‌ياي شه ب دريژاهييا ٤٤.٩١ كميلا سنوورن خو دگه‌ل پاريزگه‌ها نه‌ينه‌وا ديارتريت هه‌ئا خالا داوين يا پاريزگه‌ها دهوكيز ل گولدي كوله‌بوز و بو باشوورن سه‌ته‌رين ناحيا كه‌له‌ك ب دريژاهييا ١١١ كميلا. ب ئين ره‌گي سه‌رحه‌ممن گه‌شلي بين دريژاهييا سنوورن پاريزگه‌ها دهوكيز دگه‌ل پاريزگه‌ها نه‌ينه‌وا دگه‌هيه‌ته (١٧٨.٩١ كميلا كو سه‌ره‌تريين ريژمين بينگه‌ئيه‌ت ب ريژميا (١٣٦.٧١ اي - نه‌مه‌ائيه‌ي نه‌مه‌شه‌ين ژماره ١٤١ و خه‌شه‌ين ژماره ٢١) بگه.

كوور كو ره‌گه‌ ب هه‌راه‌ها سه‌ترن ژ نه‌سه‌ن كو به‌ئيكه‌ چيايان نه‌ه‌تريين. رووباري 'هه‌يل' كو ئيكه‌ ژ له‌ين رووباري خابووري به‌ئيكه‌كا سنوورن روژناله‌ياي پاريزگه‌ها ب دريژاهييا ١٤.٥١ كميلا. بينگه‌ئيه‌ت هه‌ره‌سه‌ن رووباري زي بين سه‌رين و له‌ي وي بين سه‌ره‌گي رووي شه‌ين سنووره‌گي سه‌ره‌شه‌ن زي پاريزگه‌ها دهوكيز دگه‌ل پاريزگه‌ها هه‌وليري دروست دگه‌ت ب دريژاهييا ١٦٠.١١ كميلا. لانه‌كو ب ريژميا ژ سه‌رحه‌ممن دريژتريين سنوورن وي ژلاين روژناله‌ياي شه. رووباري به‌جله و ده‌ريجا سه‌گري سووسل ب دريژاهييا ١٣٤١ كميلا. پاريزگه‌ها دهوكيز ژ

يېتىل قەبۇلۇي پىنكەھەت، رەنگىن ۋە ئاققەرا رىئاسى و كىمىك و سۇر و سېس تە، ھەرىو رەنگىن داۋىن اسۇر و سېس دېلەنگەن، كو قەرىزا چىنپوئا ۋە ئ كەقزىن باسلىن زەپىلۇش ھاتىنە گوھۇزىن بو تەخەكنا دى، سىئوورپا ۋە ۱۱-۵م، رەنگىن كەقرا دېلەنگەن كو سىئوورن، زىمەجارى گوھۇزىنا بەرمەيىن فولكالىن كو ئ بەرىن سىلتن نەرم و بەرىن غەزارى پىنكەھەت، رەنگىن ۋەن سۇرەككى ئەپىسۇك بوو^(۱۱).

ھەندەك دېيىن كو چەرخىن خىشبان ئىدا روى ئەداى چەرخىن دىزىق سىلپورى بوو (ئىزىكى ۴۵ مىليون ساللا، ھەندەك زانايىن جىئولوگى ئىزىكى لىيىنا كالىمۇنى دىگەن، ئەفا ئ بەراھىيا چەرخىن كالىمۇنى دەسپىدەكەت ھەتا دوھاھىيا چەرخىن سىلپورى، كو لىيىنا چىنپوئا ئەردى د دۆلەتتەن دەپىن خۇدا دىوورى دووفا ئىك ھالنا ئەمخىن كەقزى و پىنكەھەتەن ۋەن و زىن ۋەن يىن جىئولوگى د خىطنەپىن ھۇمبارە (۱۱) دا دېلە دېيەت^(۱۱).

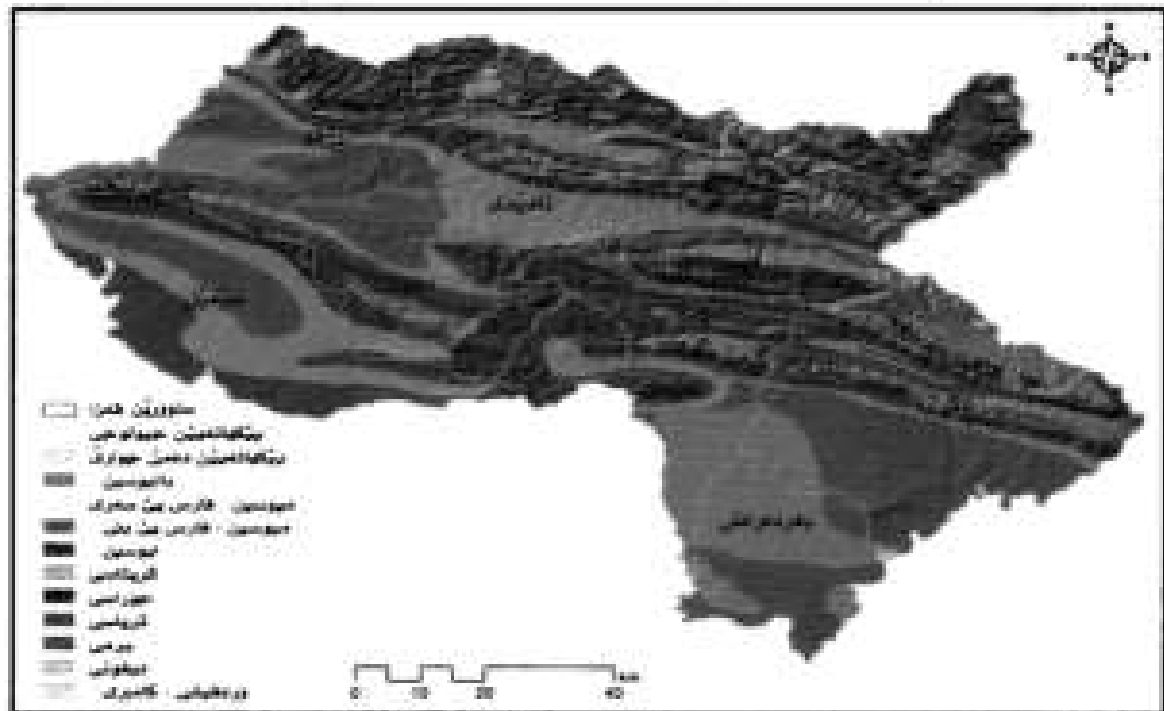
غىشەپىن (۱۱)

پارىزگەھا ئەمخىن پىنكەھەتەن كەقزى

چەرخ	پىنكەھەت
پىزاس	چىا زىق دىكەل ھەلما سالىنا لەرىكخەسنى
كارپون - داۋىيا بىلپونى ^۹	- ھۇزا خىرى - كەقرا نۇرە - كىتسە لەرىكخەسنى
ئوردەپىشى	- ئەمخىن بەرمەپىكى سۇر دەل كەقزىن ئاگرى ل چەلگىن - خىپور

ئەمخىپىن (۱۱)

گەزىتەن پىنكەھەتەن جىئولوگى رەندەكەت داپەشكەنا جۇگرافى ل پارىزگەھا دەۋرىگە

۱۱-نەشۋان شىگرى ھەدالە، ئىبراھىم خىشمان ھەمما، ئاخىلار المولىغ الاملاز لىئىئەت فى مەخاھىظە نەوك بائىئەدەم GIS، مەجلىە جامە نەوك المەجلىە ۱۸-نەمد، ۲۰۱۱، ص ۱۱۵.

نورې و رېگانو ل داوبو بشکون دکورون زوره لاسن
نوخپين سرسوس، زندهباي دهرکخسا و ل ناسندين
رسچيرا چيپن منځني ل ناسبا خيزهټوکو خيسان
دسند بدهرکخستن دکمت ل نالهټدکنا خپون
گارهو ماشورې ناخا سارسکين دعس دسته
بشکولت و خولچورېا ناسبا گاري ماسن، نهغلسوه
ل نهغديش نوخيبي، دسنيپنډ (باکوورې گوندي ټورډ
هنا دگنځينه دکورون گوندي گنځسته، خيسان
زحيرا جلمې زبازې ژې لدهگريت

سرجاټين گهغون مسگرهټ قس چدرخي
پنکهلما امرگاسره، پنکهلما وې د رنګهگن
گنځني بدري چيرې سرلري دکهل گنځر و سرې
خوسن ل نوتولتو، سه جلنن وې ودهو ټکلوانه
پنځهر په لدهر دکهټنه بن دا، پتري ناسرا وان
دا رڼا توري خسري لمر گهدهسنهغن ناسن خوهده^{۱۱۰}
ژ بدرياقترين پنکهلتهپين فر کدهري و ل دووق
رنګرنا دهري

۱- پنکهلما مړگهټ (Minga Min)

پو خارا ټيگي ويټولي ل سال ۱۹۵۱مې لده
پنکهلما زانې، لغه دکاټر، د سغرا نوره باکوورې
کدهرا کدسنيپنډ خسيباي ستورېا وې ل
کتورين تير وې ۱۹۵۱م، ورکوتل ۱۹۵۱م کدهري
پت ژ بهري خيزي و د رنګين رضاصري و زه^{۱۱۱}
کدهري سرلري رنګين هسک و ده و پيشابا و
خسې خسيباي پت پتري هالسيکالنا سرېوېا
وې هتپهگن، لغه پنکواټه لدهگرهټ چدرخي
نوامنځ خوارې کاودانې مننهټوېا وې ميند بهمنن
کاودانې دهريري پت^{۱۱۲}

۲- پنکهلما پيټوې (Beduh) اکهغون رمې،
پو خارا ټيگي ويټولي ل سال ۱۹۵۰مې لده
ننگوانه سټ ل ننگي گهغون بندوهن باکوورې
جا، چوټن لدهلښهټين خسيباي^{۱۱۳}، ستورېا وې
تعس ناقبرا ل ۱۹۵۰م، ستورېا وې چنده لغه
بدرنک کاي رنګلښهټه پيټ وده سټ ل خدرې،
دکهنه ۱۹۵۰م، لغه پيکوانه گداتک يا دبرجانه

۲- پشمکا خوپن، ستورېا وې ۱۹۴۲م، ننگهټن
ژ لاسامين بدري خيزي پو سې رنګين وې
شپنهگن قاري به : جهکون خورين ناسرهټ
دگل گنمهکا بهري خيزي پين سلنپين روق کو
لناتن تيرن جياي جوهټن، دگل دهرکخست
خسکا گنغون سرچلي ژ ناهراستا قن
پاټن ل لوزدهټهټ، تسچن بدري هسک و
پت نينه خاټدا خدسه ل شهگسټين
قن رنګين ۹ و ستورېا وې ۱۹۵۱م، ستورېا
نورېي با پيکوانې (۱۹۵۱-۱۹۵۰) پت ل چمخيد
کينه بيه ۱۹۵۰م، لغه گوهريټ، ستورېا
قن پسکي دا خهټهټهټ پيند وې گهټننهټ
لسويپين افسي، لدهگريت بهلر ب رنګهگن
لنګرا يا بيارينه^{۱۱۴}

۳- چهرغون ټيټا ناسرهټ سېلورېټ
(Mashozot)

پنکهلما سر چدرخي دهغهټن دهرهټهټ دکور
و باکوورې رنګلښهټن عيرټن دهرهټهټ کورېمنان:
لدهگرې، نهخاټدهټ دهرهټن گهټهټا بهمنان، سد
و دهغون کلهټسټينځ خسيباي^{۱۱۵}، لغه چهرغ
دهنهټهټ پشکون، پو ټان دهمن ل خوارې

۴- دهمن ترياټي

لغه دهمن سري ۱۹۴۰: مليون سالو پو ټيټي
۱۹۴۰: مليون سالو دهگنښهټ، سه جلنن وې خنونا
دبرېا و دهټاټا، بهن کورواټر، وې ل ټاټاټا پو ټاټا
کيا و گپانهټهټا ټيټا وهرادکا مهن کريه^{۱۱۶}، کدهري
و سدهټنځ قن دهرې ل کلهټک جواټ پارنکصا
دهوکړن ب رنګهگن بايټ هاليت دپن ل عيرټن
ژ ب رنګهگن گنځني دبرهکا، ظاهرهټ، بهريټلاه
ل کلهټک جهټن رنګهگر، رنګهټهټا قن مهن
بيولوجي، جواټهټهټ مهن د پشکونېا چوگرې
د هيد پټرهټهټهټين بيولوجيټن خوارې ۱۹۵۰
خار سټ، بهرېرهټهټن دهغهټن وې دگهنهټهټهټ

39. هارون صفيح المد العصري عبي حسانو المصنوع: المصنف: المصنف: 78
40. عبدالله السياب وأخرون المصنوع: المصنف: 71-71
41. Tibur S.Jaday, The Regional Geology Of Iraq Stratigraphy & paleogeography , OP, cit,p65
42. هارون صفيح المد العصري علي صفاوي المصنوع: المصنف: 79
43. عبدالله السياب وأخرون المصنوع: المصنف: 78
44. عادل حاتم جهوي المصنوع: المصنف: 70
45. هارون صفيح المد العصري علي صفاوي المصنوع: المصنف: 80-80
46. Tibur S.Jaday, The Regional Geology Of Iraq Stratigraphy & paleogeography , OP, cit,p61
47. عبدالله السياب وأخرون المصنوع: المصنف: 71
48. Saad Z Jassim and Jeremy C.Gulf Geology of Iraq, OP, cit,p 113
49. عبدالله السياب وأخرون المصنوع: المصنف: 78-78
50. عادل عبدالخالق، وأخرون تقرير حول المصنوع الجيولوجي لبعض المناطق في شمال العراق، دور نشر المصنف: 70
51. عبدالله السياب وأخرون المصنوع: المصنف: 74-74
52. هارون صفيح المد العصري علي صفاوي المصنوع: المصنف: 78
53. عادل عبدالخالق، وأخرون المصنوع: المصنف: 70
54. هارون صفيح المد العصري علي صفاوي المصنوع: المصنف: 80
55. سهيل المنجي وأخرون المصنوع: المصنف: 80
56. عبدالله السياب وأخرون المصنوع: المصنف: 75-75
57. عادل عبدالخالق، وأخرون المصنوع: المصنف: 70
58. عادل حاتم جهوي المصنوع: المصنف: 72
59. Tibur S.Jaday, The Regional Geology Of Iraq Stratigraphy
60. عبدالله السياب وأخرون المصنوع: المصنف: 71-71
61. سهيل المنجي وأخرون المصنوع: المصنف: 80
62. Tibur S.Jaday, The Regional Geology Of Iraq Stratigraphy & paleogeography, OP, cit, ., pp120-125
63. هارون صفيح المد العصري عبي حسانو المصنوع: المصنف: 78
64. مديرية المصنوع الجيولوجي في بغداد تقرير حول المصنوع الجيولوجي في شمال العراق، دور نشر المصنف: 70
65. Tibur S.Jaday, The Regional Geology Of Iraq Stratigraphy & paleogeography, OP, cit, ., pp173-174
66. هارون صفيح المد العصري علي صفاوي المصنوع: المصنف: 78
67. مديرية المصنوع الجيولوجي في بغداد، المصنوع الجيولوجي للمناطق الجبلية في العراق، سنة 2001، ص 1
68. كريم كورستان العرو، وزارة الثروات الطبيعية، تقرير عن استغلال المصنوع الكلسية والطبقة الصخرية المصنوع في محافظة بغداد، دور نشر المصنف: 70
69. مديرية المصنوع الجيولوجي في بغداد، تقرير عن دراسة صخور شراش وصلاحيتها المصنوع الأسمنت في منطقة بغداد، سنة 2006، ص 12
70. هارون صفيح المد العصري علي صفاوي المصنوع: المصنف: 78
71. مديرية المصنوع الجيولوجي في بغداد، المصنوع الجيولوجي للمناطق الجبلية في العراق، سنة 2001، ص 1
72. مديرية المصنوع الجيولوجي في بغداد، تقرير عن دراسة صخور شراش وصلاحيتها المصنوع الأسمنت في منطقة بغداد، سنة 2006، ص 12
73. كريم كورستان العرو، وزارة الثروات الطبيعية، تقرير عن استغلال المصنوع الكلسية والطبقة الصخرية المصنوع في محافظة بغداد، سنة 2006، ص 12

تۇيۇڭراھيا پارىژگەھا دەۋكى

ئىدى. ئەجەب تەلى جەھەدى يەيدۇئاس
زاتۇبا مەلە - ئولپوزا زاتىتىن جۇڭكەئاس
ۋەزگىزانە دىان جەھىل

پىشەكسى

كەسار ئىد نىبە كە چۇرستىيا رۇبىن غەردى
رۇلەكى سەردىكى بى دەستىبىشانكرا كەسارپىشيا
جەھى نا ھە تۇيۇڭراھيا ھەر دەقەردىكى ئۇ
پەكشەنا پىشەكسى جىدەلچى با ۋى دەقەردى كەس
زىددەبارى بار ئىقىنىش تۇۋىش پەن دەقەردى رۇبىن ۋ
خاگىنىش سەردىس رۇبىن دەقەردى رۇبىن نىبەت خاگەردى
ئاقشەس پىشەكسى پەيۋەندى ب سۇشنىش كەقەردى ئەھدى
بار ئۇ پىشەكسى ۋى يا جىدەلچى رىددەبارى ئاكتەردى
دەردەكى بىر كارىڭكىز دەكە سەرد جىھەردى ۋى بىز
كەشتى

چۇرستىيا رۇبىن غەردى رۇلەكى كەسار: بىر
ھەردى ئ سەرد كەششەھەردى ۋ تۇشنىش پەيۋەندى
پىشەكسى پەك يلا كەسارنى ۋ شىندەردى بۇ نەپەندە
بىلندەھى كەردىكىز ئ سەردىزىڭرا پەلەبىش كەسارنى
ۋ زىددەبارى سەردى ئازنى ۋ دەقەردى كەسار: زىددەبارى
كارىڭكىز جەھان با كەسار: ئ سەرد ئازىنەردى بار
پەشەكسى رۇبىن

چۇرستىيا رۇبىن غەردى نەپەندە ھۇدەردى بىشەك ئ

گەردىكىش ئاكتەردى سۇشنىش نىر دىنە نەكەردى
دەستىبىشانكرا كەسار: ئاكتەردى چوڭراھى. ئ
پىشەكسى كە رۇبىن ۋى ب شىۋەبەكسى سەردىكى
پەكشەردى ئ سەردى ئازنى كەسار ۋ رۇبىن غەردى
بىر كەسارنى رۇبىن جەھەردى دەستىبىشان كەسار.
ھەردىسار كەردىكىز ئ سەردى ئازنى پەكشەردى
ۋ دەكەھەندەردى كەسار: ئەھدى گەردىكىز ئ قەردى
بىزنى كەردى كەسارنى ئ سەردى كەتۋەردى چۇرستىيا
رۇبىن غەردى نەپەندى كەسار بىر كەسار پەيۋەندە
سۇرگەردى

ئ دەردى دەستىبىشان چۇرستىيا رۇبىن غەردى:
رۇبىن پارىژگەھا دەقەردى كەسارنى دەقەردى كەسار
چەردى يا ۋەردەردى با سەرد ۋ دەقەردى چەردى يا
ۋەردەردى با ئازنى ب پەكشەردى كەسارنى رۇبىن
ۋى نەپەندە: ۵۰۰-۱۰۰۰ ھەردى ئ سەردى ئازنى رۇبىن
ھەردى: ئەھدى چەردىس بىلندەھى پەن دەقەردى
ئەھدىكىش دەكەھەردى چەردى كەسارنى رۇبىن غەردى
بىلندەھى چەردى بىز ئۇ رۇبىن غەردى ۋ بىز سەرد ب
بىلندەھى

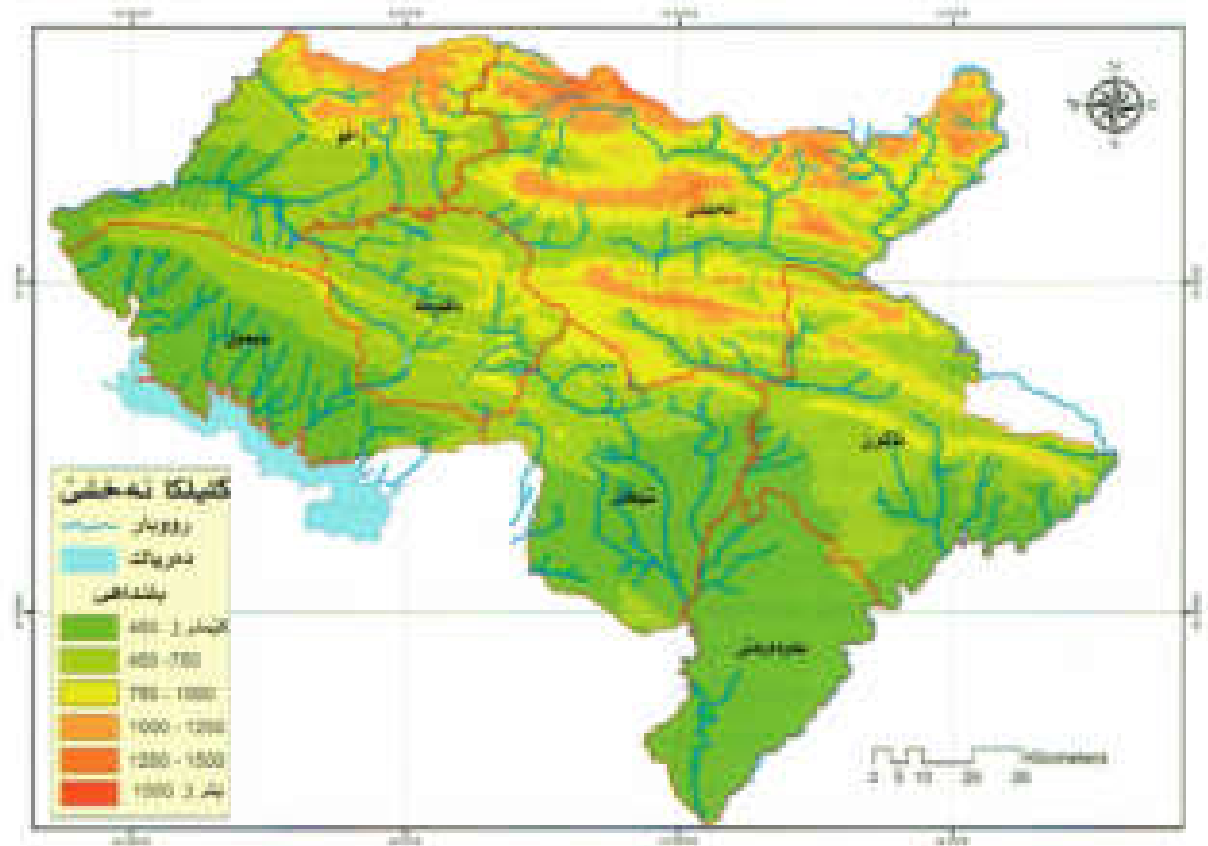
رۇبىن پارىژگەھا دەقەردى نەپەندە بىشەك ئ
پەكشەردى: ئەھدى چۇرستىيا كەسارنى نەپەندە

وێ یاکو چایی عیراقی بھرف ناراستھین رۆھدلات- رۆژنھا ینگینای ل دووماھییا سھردھمن جیولوجی یں دووی و دەستھینگا سھردھمن جیولوجی یں سیں لێ ئەف قێگھفتنا پشئی هینگر دناھیرا پلێنا عیراقی و ئورگی بووبە ئەگەر ناراستھین چیاان خوار بیت ل باکووری رۆژنھا یی باشووری رۆھدلاتی، ئەف چەندە دێ بۆمە خۆباییت ل دەمن ئەم فەکتولین ل سەر چیاان دھیری دگھن- ئەخسھین زمارە ١١ و خسھین زمارە ١١ سڕۆشئین بووبن پاریزگه‌ھا دهوکێ پتر بوون دگھن و ئەف دەرئەنجامە ئی بۆمە ديار دین.

١- زالیوونا عھردبێن دەشتی یێن بلنداھییا وان کیمتر (١٥٠١م) ل سەر ئاستن بووبن دەریای گو ریزیا وان دگھهتە ٢١٢,٥١ مێ ژ بووبیری پاریزگه‌ھا

باکووری و خۆرستییەکا بیلدار (المتوج) ل دھیرن ناھراست و خۆرستییەکا راست و رێک ل دھیرن باشووری و سھرنشیفەکا تھام سەر ژ باکووری همتا باشووری ل سەر زال دھیت- ئانگو بووبن پاریزگه‌ھا دهوکێ هەرچەند بھرف باکوور و باکووری رۆھدلاتی و باکووری رۆژنھا یی فە بچیت هیدی هیدی بلنە دھیت- ئانگو بھرف ناراستھین سنووری دناھیرا عیراق و ترکیا دا- ئەف بلنداھییە رەنگھفتانی ل سەر سڕۆشئین جیولوجی یں ئالوز دگھت ئەوزی زەمر نیزیکیبوونا وێ ژ دھیرا قێگھفتنن اپشئینھیا ئوروسا یا دناھیرا پلێنا عھریی اپشئیا وێ ل عیراقی و یا ئورگی- ئەف هیزا قێگھفتنن بووبە ئەگھری خواربوونا بووبن ئەھین وێ و لینگادانا

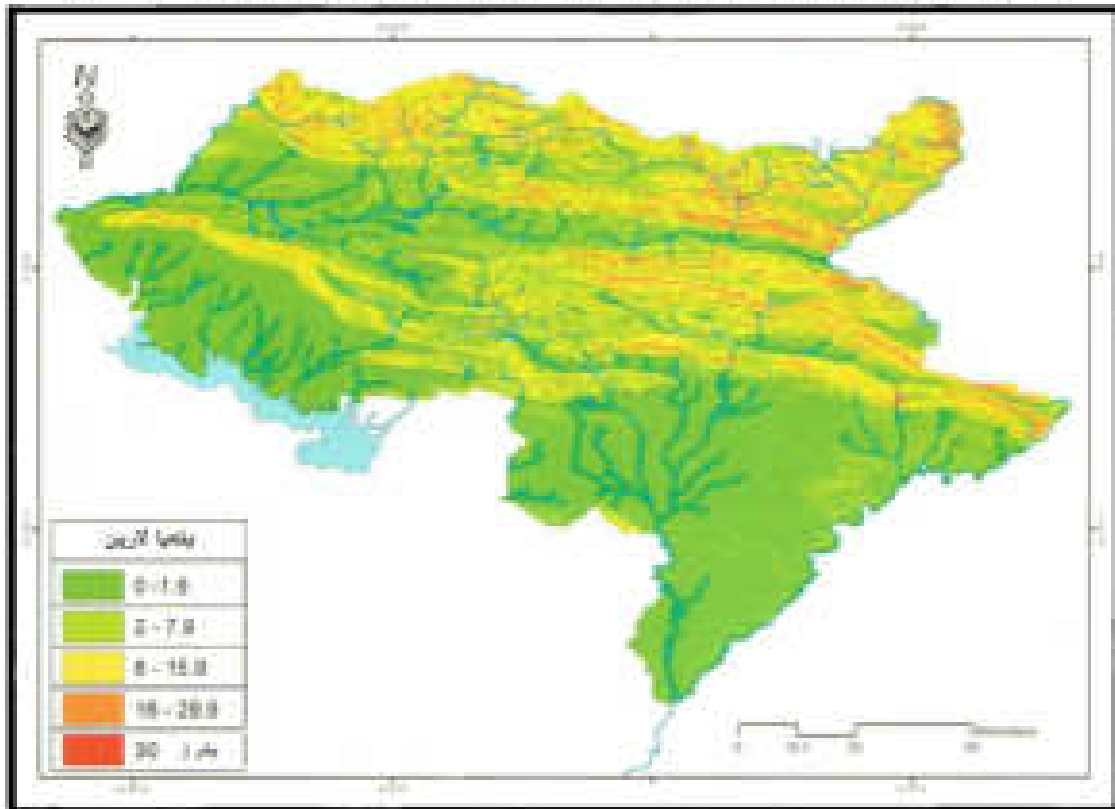
نەخشە (١) پلەبەندییا خۆرستیا بووبن عھردی پاریزگه‌ھا دهوکێ

پشنگھم ب DEM یں پاریزگه‌ھا و نەخشەن Arc GIS

نخشه يېن (1)

پلیمېن سمرنشیفېن یېن رووین پارېزگهها دهوکو ب پشته بهستن ل سمر قافارینا ننگی

پشتهگرم ب DEM یېن پارېزگهها و نغمان یېن Arc GIS

دهمېن بجهوېنېانا لېن قافارینا ل سمر رووین پارېزگهها دهوکو یېن قهوکولېن ل سمر هانېبه نغمانمان یارېوو کو لطف سیمسته یېن خوړسېن هغه

۱. بېالقېن عمرېن راسه

لطف عمره دهینه نیاسین ب دوورگهفتنا هیلین کهنتوری نهوژن زهر نایبضمعدیا راسه یا عمره و لویوون یان کینموونا سمرنشیفېن و عمرېن سمرنشیفېیا وان کبم بخوفه دگرت کو پلا وېن دناقمرا ۱-۱۰،۹ پلهیاندا بهرا پتر دهسین ناغرابووی و دهقرن دناقمرا گهلی یا نا بخوفه دگرت. رزهیا وې دگههسته ۱۱٪ی ب روویری ۱۵۷۳۵،۸۱ کمر لطف چنده ب شېوههکن بهرفرهه ل دهقرن باشووری و باشووری روزنالیس و روزنالیس

پارېزگهها هغه ب نایبست لکو دهقرن دهسیت لې هېن

۲. بېالقېن عمرېن پلهیانکا سانه هغی

لطف عمره وان جهان بخوفه دگرت یېن نیکرای سمرنشیفېیا وان دناقمرا ۱۰-۱۷،۹ پلهیاندا و دهسین ناغرابووی ل سمر رووین روومارین خابوور و بهخه و زی هغی بخوفه دگرت زندهاری دهقرن بهر سینگس چیلان رزهیا وې دگههسته ۱۵٪ی ب روویری ۱۷۲۴۱ کمر ل سمرجمس گشتی یې روویری پارېزگهها

۳. بېالقېن عمرېن سمرنشیف

لطف بیاقه گرتکین نرم بخوفه دگرت یېن پلا سمرنشیفېیا وان دناقمرا ۸۱-۱۱۵،۹ پلهیاندا کو

نەخشەبېن (۲)
 جەنن جىيانىن سەۋرەكى ل پارىزگىمما تەۋەكىز

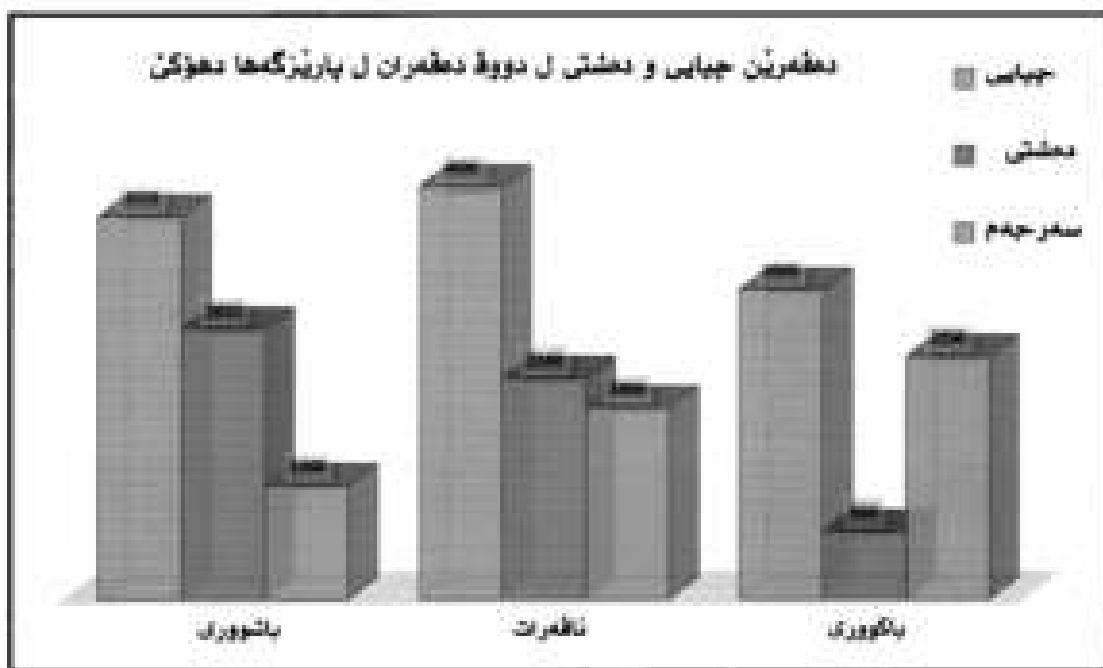
ۋىتەبېن (۱)
 سەۋرەكىز ئۈيۈگىرالىق بويىن سەۋرەكى پارىزگىمما تەۋەكىز

Google earth ۲۰۱۵

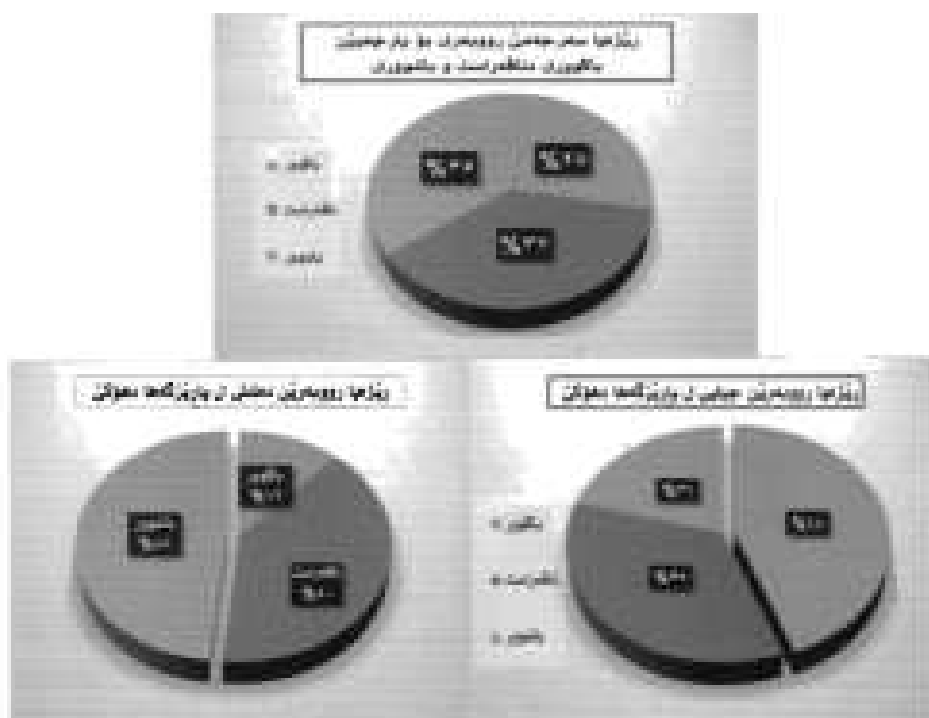
ۋىتسېن ۱۲)

يۈرۈم ۋە پىتسېن پەنگەيىن خۇرستىيا يۈزىن غەربى ل پارىزگىشا مەۋكىن ل ئوۋف غەزىمەن

ۋىتسېن ۱۳)

پىتسېن يۈزىن جىيەن ۋە ئىشتى ل ئوۋف غەزىمەن خۇرستىيا يۈزىن غەربى ل پارىزگىشا مەۋكىن

جیایین زوئاقایر کو زنجیرا جیاییں خهۆنگه‌سوری کینتی اینبوای ل نامبا نیوه و رینکان یا بیری بنخینه دگریت و ت رادینسکوز بهکس جیایین زوئه‌لانیس زلابی نهرتکفدمسا زنجیرایین و ز این هه‌ک زنجیردین جیایی بیز بوهرن و تارخه‌دگه‌ن. تارنوس و خهۆنگوس زنجیرا جیایی زنجیرا سنجووری به. زنجیرا ههۆری کو خهۆنگه‌ه وئ نزیکی ۱۵.۵ کم و گرینگوسر گوبنگا جیایی زئ گه‌پیتگا جیایی بهسکرت به که بلندا جیایی وی نزیکی ۱۱۶۱ مهنرانه و گوبینگا جیایی سهۆری ههۆری

که بلندا جیایی بیری نهرتکی ۱۹۱۶ مهنرانه زنجیرا جیایی کوکه نینزاهیا ویی ۷.۵ کم و بیریس گوبینگا بیری بلندا بیری ۲۲۶۸ مهنران. بیری تهم اوین سا خهۆنگه‌سوری نیوه وئ نهرتکی بهبه ده‌هه‌ر گه‌سنگن جیایی تار تهم و خهۆنگه‌سوری شماره ۱۵: تان گرینگوسر زنجیرا س جیایی هه‌سرت ناگهۆری س هه‌سرتا جیایی بیز بلندا وئ زنجیرایین جیایی بنخینه دگریت تهر. ده‌هه‌سرتا سنجووری به که ز زوئه‌لانت بو زوئه‌لانیس دین بیز و ده‌هه‌سرتا بیز ۱۱: داهه‌سرتا بیز تهر. تهر زنجیرایین جیایی زوئه‌لانت.

خهۆنگه‌سوری (ه)

هه‌سرتا گوبینگا جیایی ل پارتیزگه‌ها جهۆنگژ

گه‌پیتگا	بلندا	گه‌پیتگا	بلندا
سهۆری لچه	۲۱-۲	گه‌پیتگا	۳۴۰
زک	۲۰۰	گه‌پیتگا	۲۵۹
ره‌سرت	۲۰۷	گه‌پیتگا	۲۰۰
دجزللا	۱۱۶۱	خهۆنگه‌سوری	۱۰۸۱
جیایی	۱۰۵۵	لچه	۱۰۰
بیری	۲۱۶۵	هه‌سرتا	۱۰۳۱
سهۆری لچه	۱۹۰۳	بیری	۱۳۰
بیز	۲۱۶۵	بیری	۱۶۱
هه‌سرتا	۲۰۰	بیری	۱۶۲
سهۆری لچه	۱۹۹۵	سهۆری لچه	۱۶۲
بیز	۲۰۵۰	بیز	۱۶۱
کوکا بیری	۱۶۸۱	بیز	۱۶۱
کاکه	۱۷۰۷	بیز	۱۶۰
بیز	۱۷۳۰	بیز	۱۶۷
بیز	۱۱۵۵	بیز	۱۶۱
کینا سیری	۲۲۹۱	سهۆری لچه	۱۶۶
سهۆری سنجووری	۲۲۲۵	بیری	۱۶۵
گه‌پیتگا	۲۱۹۰	بیز	۱۶۱
بیز	۱۹۲۷	بیز	۱۶۱
بیز	۱۰۷۰	بیز	۱۶۷
بیز	۱۰۲۱	بیز	۱۶۰
بیز	۱۷۰۵	بیز	۱۶۱

ۋىلىيىن (۱)

يىنارن باشقۇرىش بىن چىيىن مەنئىن كىو ھاتىيە كىرىش ل نەقەرە دىھۇكىڭ

- فەنگۇلىنەكا مەنئىسى ل رۇڭ ۲۰۱۱/۲۲/۱۰

۹.۵ كىم و ئىنگرايىن بىلندىھىيا ۋىزى دىگەھىتە ۱۱۰۰م-۱۷۰۰م) و بىلندىزىن كۇپىنكا ۋى دىگەھىتە ۱۸۱۲ مەتران

۲. چىيىن ئىكبادىسى بىن سادە

ئەف چىيە ب ھىنەق نەھىتە ئىياسىن كىو ئەو (چىيىن ئىكبادىسى بىن ئالۇز ئىزمىن، و كىمەتر كەھىتە بىن كارتىنگىرنا لىيىنن غەرى، ئىنگرايىن بىلندىھىيا ۋان دىنەھىرا ۱۰۰۰- ۲۰۰۰ مەتران ل سەر ئاستىن رۇس دەرپاس بە و ھىنەك ئاراسىنە بىن دىبار ھىنە (باقۇورن رۇزئاقابى بەرەف باشقۇورن رۇزەھلانى و ئەف دىقەرە (نۇ رىجىرەن چىيىن ھەقىقەت بىنكەھىت كىو گەلىمەكىن ئەنگ ۋان ئىكفە دىكەت، رۇبەرىن لىن دىقەرەن نىزىكى ۱۸۱۰كىم) كىو دىبىنە بىزەيا ۲۲۵ لىن (سەرجەمىن رۇبەرىن چىيىن پارىزگىمىھا دىھۇكىڭ نەھاشىمى خىشتەيىن (۱۵) بەگە

ب كىزىيا چىيىن (ئىنك) كىو (رىجىرەكا چىيىس با سەرەكى بىنكەھىت و دەستىبىنكەت (كەلىن پەشاقا (لىن رۇزئاقابى و باشى بەرەف رۇزەھلانى دىچىت ھەنا رۇبەرىن رۇس لىن ب بىزەھىيا ۱۱.۵كىم. لىن رىجىرەن ھىنەك كۇپىنكىن چىيىن ھەنە ۋەك كۇپىنكا چىيىن لىنك (۲۲۹)م) كىو بۇھەم بىلندىزىن كۇپىنكا رىجىرا چىيىن مەنئىسى بە

۱. چىيىن كۇھارەك

ئەف چىيە دىگەھىتە ئاقمىراسنا جەورا ئىنك ھەنا باقۇورى دىگەھىتە چىيىن مەنئىن و بىزەھىيا ۋى ۱۱كىم. ئىنگرايىن بىلندىھىيا ۋى دىگەھىتە (۱۳۰۰- ۱۵۰۰م) و بىلندىزىن كۇپىنكا ۋى دىگەھىتە (۱۵۹۰)م.

۲. چىيىن كالى سارەك

ئەف چىيە دىگەھىتە بەشىن باقۇورى جەورا ئىنك ھەنا باقۇورى چىيىن مەنئىن و بىزەھىيا ۋى دىگەھىتە

ۋ گەربىيە بەخىمە ل لايىن رۇزھەلاتى و بەرھەف رۇبىبارى خازىر ل لايىن رۇزئالھابى ب دىنژاھىيا ۲۵كەم و فرەھىيا ۷كەم دىنژاھىيا- ئىنگرايىن بىلنداهىيا وى دىنلەبەرا ۱۱۰۰- ۱۵۰۰ مەتران دابە لىن بىلنداهىيا بىلندەتەرىن گوبىتكا وى دىكەھىيە ۱۷۲۱ مەتران.

۲- چىبايىن پېرىس

ئەف زىجىرا چىبايىن ۋ چىبايىن شىرىن ل لايىن رۇزھەلاتى دەستىپەدكەت و بەرھەف چىبايىن كارۇك بۇ لايىن رۇزئالھابى ب دىنژاھىيا ۲۷كەم و فرەھىيا ۱كەم دىنژاھىيا- ئىنگرايىن بىلنداهىيا وى دىنلەبەرا ۱۲۰۰- ۱۵۰۰ مەترانداپە لىن بىلنداهىيا بىلندەتەرىن گوبىتكا وى دىكەھىيە ۱۷۱۸ مەتران.

۳- زىجىرا چىبايىن گارە

زىجىرا چىبايىن گارەى دەھىنە ھۇمەرتىن بېۋەم گىرلەگىرىن و دىنژاھىيا زىجىرا چىبايىن پىلتى زىجىرا

ئەف دەھەرە دىكەھىيە دو ھىلەن زىجىرىن چىبايىن ئەۋزى ھىلا باشۋورى ۋ دەھەرا چىبايىن بىلندە چىبايىن گىرە و دېرە و مەلەن- لىن ھىلا باشۋورى چىبايىن بىتخىر- چىبايىن سېس- چىبايىن باكرەمان و چىبايىن ئاكرىن^(۱) بىخۇفە دىكرىت ئەمەلەندى ئەمەلەندى زىمەرە (۳) و ھىستەمىن زىمەرە (۷) بىكە.

ل لىن دەھەرى دو ھىلەن زىجىرىن چىبايىن ھەنە ئەۋزى ئەمەنە.

پەكەم ھىلا باكوورى

ئەف ھىلە بىكەھىت ۋ چىبايىن اشىرىن گارە- پېرىس و ھانگىشلىكا و بىلنداهىيا وان دىنلەبەرا ۱۱۰۰- ۲۱۰۰ مەتران دابە- دىبارتەرىن چىبا ۋى ئەمەنە.

۱- چىبايىن شىرىن

ئىكەم زىجىرىمە ل ھىلا باكوورى ۋ دەھەرا چىبايىن يا ھەزىما ئالھەراست- ئەف زىجىرا چىبايىن دەستىپەدكەت

۱۲) ۋىلەيىن

لاپەككىن بىلەن باكوورى بىن چىبايىن گارە

ئەمەكلىپەتكا مەيدانى ل پىكەھىيە ۲۰۱۲ / ۱۲۰

بلندە بىلداھىيا بلندىن گويىتىكا ۋى دگەھىنە ۱۷۷مىتران. ئەف زىجىرا چىيى دەھىنە پارچىمىن ب ھىزمارەكا گەلى ۋ ئەھلىن ئەنگ ۋ كۆور ۋەك ئاشىموا ۋ گەرەگو ۋ ھەھىندىكا^{۱۲} ۋ زىوۋ انماشەى ۋىنەىن زىمارە ۳ بىكا ۋ دېرەش ل بىلن باكوورى ۋ چەھانگىن ل بىلن باشوورى.

ھەردىستان ھىدەك چىيىن دى ە ھەمان دىزىوونا چىيىن گارەى دا ھەنە ۋەك چىيىن سەرتاشىپىك ۱۳۰۵م ل ئىزىكى ئاشىموا ۋ چىيىن سەرتاشىپىك ۱۳۰۸م ۋ چىيىن سوارىتىكا ۱۳۲۱م.

دووم: ھىلا باشوورى

ئەف ھىلە چىيىن ئەھدىل ئاكرى، باكرەمان، سەى ۋ بىخىزىق بىخوۋە دگىرىت ۋ ز لىن رۇزھەلانى بەرھە رۇزىلغىلى دىزىدەپىت تىكرىن بىلداھىيا ۋن دىقەىرا ۱۰۰۰-۲۰۰۰ مەتراندە ۋ دەھنە نىاسىن ب ھىلا باكوورى يا دىقەرا نىسچە چىيى ۋ گىرگىرىن چىيىن ۋى ئەھىنە.

۱. چىيىن ئەھدىل

ئەف زىجىرا چىيى دەسپىدەكەت ز گەرويا بىخىن ز لىن رۇزھەلانى ھەنا گەلىن زەنە ل لىن رۇزىلغىلى ب دىزىھىيا ۲۵كەم ۋ فرەھىيا ۲كەم ۋ تىكرىن بىلداھىيا ۋى دىلغىرا ۱۳۰۰-۱۲۰۰ مەتراندە لى بىلداھىيا بلندىن گويىتىكا ۋى دگەھىنە ۱۵۹۳ مەتران ل سەرتاشىپىك رۇبىن دەرىلى.

۲. زىجىرا چىيىن ئاكرى

زىجىرەكا چىيىە ز رۇبىرىن سەرتاشىپىدەكەت ۋ دىقە بىزىن ئاكرى را دەرىز دەپىت ۋ پەلىسى بۇ رۇزىلغىلى رۇبىرىن خىزى دەپىت ۋ دەھنە دابەشگىن بۇ چەند چىيىان ئەوزى ئەھىنە.

۱. چىيىن ئاكرى ئەف چىيە ز گەلىن زەنە ل رۇزھەلانى دىزىدەپىت ھەنا رۇبىرىن خىزى ل رۇزىلغىلى ۋ دىزىھىيا ۋى دگەھىنە ۲۰كەم ۋ فرەھىيا ۋى دگەھىنە ۋ بلندىن خالا گويىتىكا ۋى دگەھىنە

۱۳) ۋىنەىن

گەلىن زىوۋ (سەرتاشىپىك) چىيىن گارەى

۱. ئەھدىلەكەت سەرتاشى ل پىكەتتى ۱۸۱ / ۲۰۱۵

۹.۴ كم ز لايىن رۇزئاقايى ل فەيدىن دەستېندىكەت
ھىنا زووبارى بىناۋە ل رۇزھەلانى و بىندىرىن كوپىنكا
ۋى دىگمىنە (۱۵۳۱) مەتران

ت ئەلفۇش

بىلداھىيەكە دىزئاهىيا ۋى دىگمىنە ۱۹ كم
و ز رووبارى بىناۋە دەستېندىكەت ل رۇزئاقايى ھىنا
دىگمىنە گەلىن باغدىرىن ل رۇزھەلانى و ھىناك
چاران دەپتە ئالدىن ب چىيىن ئەلفۇش ھەرچەندە
بىندىرىن كوپىنكا ۋى دىگمىنە ۹۱۵ مەتران لىن
تىكرابىن بىلداھىيا ۋى دىنابقىرا ۵۰۰-۸۰۰ مەتران دايە.

پ بىلداھىيىن شىنخان

دىزئاهىيا قان بىلداھىيىن دىگمىنە ۹ كم و ل
لايىن رۇزئاقايى ل گەلىن باغدىرىن دەستېندىكەت ھىنا
دىگمىنە گەلىن لاش و بازىرىكىن باغدىرىن دىگمىنە
سەر بىنارى ۋى بىن باشوورى رۇزئاقايى و شىنخان
دىگمىنە سەر لايىن ۋى بىن باشوورى رۇزھەلانى و
تىكرابىن بىلداھىيا ۋى دىنابقىرا ۵۰۰-۵۵۰ مەترادايە
لىن بىندىرىن كوپىنكا ۋى دىگمىنە ۵۲۲ مەتران.

۳. بانى و گر:

ل سەر رووبىن پارىزگىمما بەھۇكىن ھىناكەت گىر و
بانىيان ھىنا كو دىگمىنە بەر بىنارى چىيىن دەقىرى

ئەۋرى زىمەر بالادەستىيا غەدىن دەشتىن ب تايىمەت دەشتا
سايئالغىمما و دەشتا ئاكرىن

سەرغەراي ھىبوونا رووبىرىن بەرقرەھ بىن دەشتىن
لىن تىكرابىن بىلداھىيا ۋى دىگمىنە (۵۰۰-۱۰۰۰)
مەتران (تەمەشەۋى خىشتىمىن زىمارە ۸ يىكە ۱۰ دىلترىن
چىيىن ۋى ئەقەنە.

۱ چىيىن زاۋا

ئەف زىجىرا چىيىن دىگمىنە باشوورى بازىرى
بەھۇكىن و دىزئاهىيا ۋى دىگمىنە ۱۹ كم كو ھەر
ز زالىگىمما ئالۇكا دەستېندىكەت ھىنا دىگمىنە
لايىن رۇزھەلانى ل ئەھلا گەلى كوپىنكا تىكرابىن
بىلداھىيا ۋى دىنابقىرا (۷۵۰-۸۵۰) مەترادايە لىن
بىندىرىن كوپىنكا ۋى دىگمىنە (۱۰۲۰) مەتران^{۱۸}.
جوداھىيا ھىنا دىنابقىرا خۇرستىيا غەدىن يا بىنارى
ۋى بىن باكوورى و بىنارى ۋى بىن باشوورى و ئەف چەندە
پەنگىمەننى ل سەر پلا سەرنىشىلىيا رووبىن دەقىرىن
دىكەت ب تايىمەت ل نەقىرا دىنابقىرا دەپىر فەيدىن
شارىا ل بىنارى ۋى بىن باشوورى كاتىكىن ئەھلا ئىناريا
پىكىدئىتەت و بىنارى ۋى بىن باكوورى دىگمىنە بەرغەسەر
بازىرى بەھۇكىن.

ب. داكا

ھىناك بىلداھىيىن ئە گەلەك بىلدىن كو دىنابقىرا
۱۵۰-۱۵۰ مەتران دايە و دىزئاهىيا وان دىگمىنە

خىشتىمىن (۸) چىيا و بىلداھىيىن نەقىرا پىلداق (باشوورى پىلداق گەمما)

چىيا	بىلداھىيىن مەتران	تىكرابىن بىلداھىيىن/مەتران	تىكرابىن دىگمىنە/كم	دىزئاهىيىن لىكەم	زىجىرا چىيىن
زاۋا	۱۰۲۰	۷۵۰ - ۸۵۰	۳	۱۹	
داكا	۵۲۳	۵۰۰ - ۵۵۰	۱،۵	۹،۳	
ئەلفۇش	۹۱۵	۸۰۰ - ۵۰۰	۳،۵	۱۹	
شىنخان	۵۲۲	۵۰۰ - ۵۵۰	۲،۵	۹	

دەشتە ب ھىندى يا بەرنىياسە كو يا زەنگىنە ب زىمەن ئاغا سەر سەرد و ئاغا زىر سەرد و ئاغا وى زى يا باش و ب پىتە و زىكىن ھاتن وچوونى ل سەر ھەنە لەورا بويى تەگەر گەلەك جۇزىن چاندن لىن پىتە چاندن زىمەنارى گىرگىيا ئاكنجىبوونى زىمەركو گەلەك كۆمەلگەھىن ئاكنجىبوونى ل سەر قىن دەشتىن پەيدا بوونە ھەك كۆمەلگەھا سىرىن و شىنلاننى و بىرەلۈكنى^{۱۱} ئەف دەشتە ب ئىزاھىيا ۱۷۱كۈم و ئىكرابىن پاتىيا وى ۱۷۱كۈم و رويەرى ب ۱۶۱كۈم^{۱۲} دەشتە تەخىمىنكىن قىن دەشتىن سەرتىشىپىيەكن گىشتى يا ھەي ل ئاراستەين باكوور بەرھە باكوورنى رۇزئاقابى و ل ئاراستەين باشوور بەرھە باشوورنى رۇزھەلانى ئاغا قىن دەشتىن بەنگەكەكن قەھوايى بىن ئارى بىن ھەي و يا زەنگىنە ب گەرەستەين ئەندەسى لەوزى ل ئەنجانى چىيا شىنكلى و كەشۇھەوايەكن باش ل وىن ئەفەرى

وي كىم دىك بۇ ۵۰۰ مەتران دەمن دگەھىتە رووبارنى خابوورى ب بلندەھىيا ۵۷۱ مەتران ل سەر رووبىن قىن دەشتىن گەلەك گولە ھاتىنە ئاغاكن ھەك گولەين ئەسەرگەلنى كالى سارك چەم سەيدا خىشاخشا و بازى.

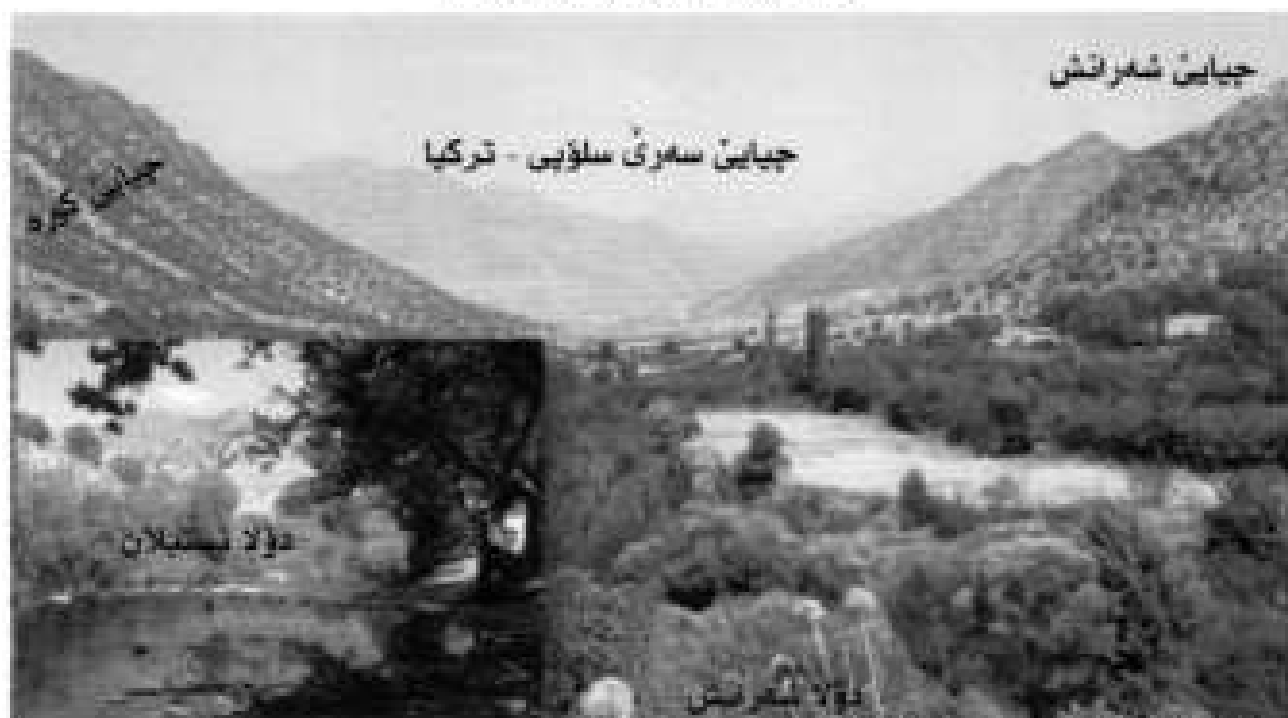
بە. دەشتىن ھەرىما ئاقەراستە

ئەف دەشتە ب ھىندى دەشتە تىاسىن كو كىمەنر د سەرتىشىقن و فرەھتىن ز دەشتىن ھەرىما باكوورى ل پارىزگەھا دەۋكىن ئەمەلەسى تەخىمىن زىمەن ۳ بگە. سىرتىن دەشتىن قىن ھەرىما.

۱. دەشتا زى مەزىن (دەشتا زى)

ئەف دەشتە دگەھىتە ئاقەرا رووبارنى رووبىن شىن و زى مەزىن ل كاپىن رۇزھەلانى و رووبارنى سىنەين رۇزھەلانى ل كاپىن رۇزئاقابىن. ھەرىسان ئاقەرا چىياىن لىك ل باكوورى و چىياىن پەرس ل باشوورى. ئەف

۱۱) ۱۸) دەشتا ئىستىبلان ل رۇزئاقابىن زاغۇ

- ۱۹) ۲۰) ۲۱) ۲۲) ۲۳) ۲۴) ۲۵) ۲۶) ۲۷) ۲۸) ۲۹) ۳۰) ۳۱) ۳۲) ۳۳) ۳۴) ۳۵) ۳۶) ۳۷) ۳۸) ۳۹) ۴۰) ۴۱) ۴۲) ۴۳) ۴۴) ۴۵) ۴۶) ۴۷) ۴۸) ۴۹) ۵۰) ۵۱) ۵۲) ۵۳) ۵۴) ۵۵) ۵۶) ۵۷) ۵۸) ۵۹) ۶۰) ۶۱) ۶۲) ۶۳) ۶۴) ۶۵) ۶۶) ۶۷) ۶۸) ۶۹) ۷۰) ۷۱) ۷۲) ۷۳) ۷۴) ۷۵) ۷۶) ۷۷) ۷۸) ۷۹) ۸۰) ۸۱) ۸۲) ۸۳) ۸۴) ۸۵) ۸۶) ۸۷) ۸۸) ۸۹) ۹۰) ۹۱) ۹۲) ۹۳) ۹۴) ۹۵) ۹۶) ۹۷) ۹۸) ۹۹) ۱۰۰)

بىلىداھىيىن زاخۇ ب تىنگرايىن بىلىداھىيىن دىئاقىمىرا (۷۰۰-۱۷۵۰ مەتىران، قىن دەشتىن شىتوھىمكىن سىنگوشىمىس بىن ھەي ب رەنگىمكى بىنكىن وىن بەرەف ئاراستىمىن رويبارىن ھىزل و سەرىن وىن بەرەف كوندىن ئاھىگەمىن بە. دىزىھىيا قىن دەشتىن دىگەھىنە ۲۹كەم و فرەھىيا وىن ۱ كەم و رويبارىن وىن ئى نىزىكى ۱۵۰كەم^(۱).)

ل سەر رويىن قىن دەشتىن سەرىنشىقەمكا گىشتى يا ھەي كەو ز ئاراستىمىن باكوورى بەرەف باشلور و باشلورون رۇزئاقىس دىزىھىيىن رەھبەرى سەرىنشىقەمكا وىن ز رۇزھەلاتى بەرەف رۇزئاقىس ئەوا ھەقىقەتەن دىگەل ئاقا كەلىن سەدى ھەنا دىزىھە رويبار خابوورى ئەف دەشتە ھەيتە ھىزمارتن ئىك ز گىرگىتىن دەشتىن پارىزگەھا مەھسۇن ئەوزى زەر راستىا سەرىن وىن و ئاخا وىن يا رەنگ قەھواین ئازى بەرەف رەنگىن رەش ل سەر قىن دەشتىن گەلمەك كوند و كۆمەلگەھىن ئاكنىجىبوونى پەيدابووينە ھەك بازىرىن زاخۇ و دەرگەر و ھىزاوا.

رويبارىن وىن بىن دەشتى ھىدى ھىدى بەرەفەھتر لىن دەھىن دەھىن ئىزىكى سەرىكەيىن كەلىن سەپەدى و رويبارىن خابوورى دىن ئەھمەتەي وئەھىن زىمارە ۵ كەم.) زەر باشىا سەرىن وىن ئەف دەشتە ھەيتە ھىزمارتن ئىك ز دەھىن چەتلىن بىن گىرگ ل قەرا ئامىدىس و ل سەر رويىن وىن ھىزمارەمكا سىكران ھەتەنە دىرەستىن ھەك سىكرىن اشىخ مەمە كولى، شىرتى، ئاشەوا، و سەپەۋا، بامەرىن و شىرتى دىبارلىرىن ئاكنىجىگەھىن خەلگىن ل قىن دەشتىن^(۲).

۱. دەشتا سەدى

دەشتا سەدى دىگەھىتە ئىزىك زىجىرا چىيىن شىرالىش ئەھمەتەي وئەھىن زىمارە ۱ كەم و ئەف چىياھ دىنە سەنورون وىن بىن باكوورى و ب تىنگرايىن بىلىداھىيىن دىئاقىمىرا (۱۱۰۰-۱۲۰۰م دەھە چىيىن بىخىرى زى دىيەنە سەنورون وىن بىن باشوورى ب تىنگرايىن بىلىداھىيىن دىئاقىمىرا (۱۰۰۰-۱۱۰۰) مەتىران، زىدەھبەرى

۱. دەشتا سەدى

دەشتا ئاھىر بووى يا كەلىن سەپەيىن رۇزئاقىس بەرى بگەھىتە رويبارىن خابوورى ب ۲ كىلومەتىران

- ۱. دەشتا ئاھىر بووى يا كەلىن سەپەيىن رۇزئاقىس بەرى بگەھىتە رويبارىن خابوورى ب ۲ كىلومەتىران

ۋىنەين (۱)

دېمەلەكنى ل ئەسەلنى بۇ جەۋزا دەشتا سىمى ل قەزا رانغۇ ھاتىبەگىرن

— احمد على حسن، التعميرة العمالية فى حوض سهول السنوى — رانغۇ، مجلة جامعة بىيىك، المجلد ۱۱، العدد ۱، السنة ۲۰۰۹، ص ۳۲۷.

۵. دەشتا زىبار

ئەف دەشتە ب فى ئاقى ھاتىبە ئاكتىن چۈنكى گۈنەين زىبارى دىگەننە سەر فى دەشتىن و دەشتە ھىمارتن ئىك ز دەشتىن ئەنگ چۈنكى فرەھىيا ۋىن دىنقىبەرا ۵۰۰ - ۳ كم دابە. ئەف دەشتە دىگەننە دىنقىبەرا چىباين شىرىن ل باكوورى و قەندىل ل باشوورى و باشى ز لاين رۇزئاقايسى ل رۇزەھلاتى گەلىن زەننە دىزىبىت بەرەف لاين رۇزەھلاتى تا دىگەننە گەلىن بەخمە ب دىزىھىيا ۱۸ كم فى دەشتىن سەرىنىشىپەكا گىشىن ز رۇزئاقايسى ب بىلداھىيا ۹۵ ھەنا رۇزەھلاتى ب بىلداھىيا ۵۵۰ ھەتران يا ھەى تا دىگەننە دەشتا ئاقرايووى يا رويبارى زى مەرن. ئەف دەشتە ب ھەنن يا ئاقدارە كو گەلەك داروسار و دارىستان ل سەر ھەنە و كەشۋەھەۋاپەگىن باش ھەبە

الغاشىنى ۋىنەين زىبارە ۷ بىكە.

۶. دەشتا ئاكتىن يا باكوورى (دەشتا ئەھلىن).

ئەف دەشتە دىگەننە دىنقىبەرا چىباين پەرس و زىجىرا چىباين ئاكتىن ل نىزىكى سىنوورى ناھىيا دىبارتن و مەردىن ۋىن دەشتە ب گارنىلان بۇ چاندنا بىرنى و دارىن فىنى بىن جۇراۋچۇر. ھەرىمىلان ئىكە ز دەشتىن ئەنگ چۈنكى فرەھىيا ۋىن دىنقىبەرا ۲۰۵ - ۳ كم بىتنى دابە و دىزىھىيا ۋىن دىگەننە ۳۶ كم و ئىكە ز دەشتىن زەنگىن بۇ چاندنن ب ئايەت چاندنا فىنى و كەسكىتى زىمبارى زىنگىنبا ۋىن ب كاتىك و زىدەرنن لاقىن كو بىۋبە ئەگەر خەلك ل سەر ئاكتىنى بىت ب ئايەت ل ناھىيا دىبارتن و ئەھلە و گۈنەين بەرناز و زانە.

۱۶) ۋىلەيىن
دەشتا زۇبارىن ل ئىزىك گوندىن بىخەمە

دەشتا زۇبار

- ۋىتە ز لاپىن قەمكەلەرىغە ل ۲۰۱۶/۱/۲۵ ھاتىبەگىزىن

۶. دەشتا مەمەتىن:

ئەف دەشتە ب قى ئاقى ھاتىبە ئافكىن چۈنكى گوندىن مەمەتىن دىگەنلە سەر قى دەشتىن ز لاپىن جۇگرافى قە ئەف دەشتە دىگەنلە دىئاپىرا چىپىن مانگىشكىن ل باكوورى و سېپىزى ل باشوورى و سنوورى ۋى بىن رۇزىھەلەتى ز گوندىن كۆزىت كەلگەن دەشتىنەكەت و دىزىھەت بىرەف رۇزىھەلەتى ھەنا دىگەنلە كەلپىن مانگىشكىن و كەلپىن رۇگەرم بەرى بىگەنلە روپارىن ھابوورى. دىزىھەلەتى قى دەشتىن ۱۱ كىم و فرەھىيا ۋى ۵ كىم و روپەرى ۋى زى دىگەنلە ۸۰ كىم. ل سەر روپى ۋى سەرئىلەمەكە سەنە يا ھەى لىن بىلەھىيا پىرىيا ھەرى ۋى دىگەنلە ۸۰۰ م ل سەر ئاستىن روپىن نەرىيا و ل ھىنەك ئالىپىن رۇزىھەلەتى دىگەنلە ۶۰۰ مەتران^[۱]. ھەرىبىلەن ئىكە ز دەشتىن بەرىياس بۇ چاندىن ب ئاپىت چاندىن داندۇكەكى زىرەكو ھەرى ۋى بىن گونجەلە بۇ چاندىن كەلەك بەرەمەتىن چاندىن.

۸. دەشتا مانگىشكىن:

ئاپىتەمەندىپىن قى دەشتىن زى ۋەكى بىن دەشتا مەمەتىن نە ب ئاپىت راسىيا ھەرى ۋى و ئاراسىلەپىن ۋى بىرەف رۇزىھەلەتى. سنوورىن ۋى دىگەنلە دىئاپىرا چىپىن بەرۋىشكىن ل باكوورى و چىپىن مانگىشكىن ل باشوورى لى دەشتەكە تەنگە كە فرەھىيا ۋى ز ۱۲ كىم ئابوورىت و دىزىھەلەتى ۋىزى دىگەنلە ۱۲ كىم و روپەرى ۋى دىگەنلە ۱۱ كىم. بىلەھىيا پىرىيا ھەرى ۋى دىئاپىرا ۹۰۰-۹۵۰ م ل سەر ئاستىن روپىن نەرىيا

۹. دەشتىن ھەرىيا باشوورى:

ئەف دەشتە دەپتە ھەمەرىن ز گونگىرىن دەشتىن پارىزگەھا دەۋكەنى ئەمەلىيەتى ۋىن زۇمارە ۱ بىگە ئەۋزى زىرە روپەرى ۋان بىن بەرەھە و راسىيا ھەرى ۋان ئەۋزى زى گونگىرىن ئاقەندىن چاندىن بەرۋىپىن داندۇكەكى ب ئاپىت گەنم و چەھى ھەتە ئەف

مەنئىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك

۱. ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك

ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك

۲. ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك

ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك

ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك

ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك
 ئەنئىنىيەتلىرىمىزدا پارىژدىكى چۆچۈك ئۆمىك

ئەخشىيىن (1)
ئەخشىيىن باشقۇرۇش پارىزگىمىھا دەھقان

ھەممە دىرۇسنىيۇننا وان دا و رەھكەتدەن ل سەر كەنۇارن سەرىنشىيىيا غەربى پارىزگىمىھەن دىكەت ل نووق ئېيىنىيىن ئەخشىيىن (1) ئەم مەشەن كەنۇارن نۇرا ئالغىن ل پارىزگىمىھا دەھقان ل سەر دو جۇران دابەھل كەين ئەوزى ئەو رووبارن بەردەوام ئاقا وان دىچەت و ئەو رووبارن ئاقا وان د ھەندەك ۋەزىن سەل دا دىچەت.

1. رووبارن بەردەوام ئاقا وان دىچەت:
ئەو رووبارن يىن ب دىزىھىيا سەلن ئاقا وان د ھەركەت و گىرەگىن ئەو رووبارن ل رۇزەھلان بەرەف رۇزىلغىيى دىن ئەھمەت.

1. رووبارن ھەل

ھەل ئىكە ز گىرەگىن ئەقەن سەردەكى يىن رووبارن خابوورى و كەنۇارن ۋى دىكەتەن دىف ئاخا ۋەلاتن لىكىيا دا و پەللى ئەقەن دىف سەنۇورن غىراقن دا ئىزىكى گەندىن دىشتاخ دىف ھەندەك پىكىن چىيەن يىن ئەنگ دا كە ھەندەك گەلى و ئەھلەن كەور دىسەت دىكەن و ئەقەن ھەمەرتن سەنۇورن سەۋەشەن بىن دىقەھرا غىراق و لىكىيا دا ھەنا دىزىتە دىف رووبارن خابوورى دا ل دىقەھرا لىبراھىم خەللىل ل باشقۇرى

رۇزەھلانن و بازىرى سەمەنلەن و پەللىن ل ئاقەراسنا دەشتەن و دۇمبەز و ئەقەدىن ل بەشىن ۋى يىن باشقۇرى زىدەبارى ھەمەھەكە كۈمەھكەھەن ئاكتەجىيىۋىن يىن ھەن ۋەكى خەلگىن و ئىلاربا ل قەنۇر با گىرەگە ئەم ئەلەن بەھەن جەن بازىرى دەھقان ل كەھمەيا باقۇورى رۇزەھلانن دەشتە سەنۇورنەن دىقەھرا چىيەن زىوا ل باشقۇرى و چىيەن سەس ل باقۇورى ھەزى گەنەن بە كە ئەف دەشتە ز ئەنجامەن پەسەلەن و ھەنە خوارن با بەرەپەكەن ز چىيەن ھەنەخوارن دىرۇسنىيۇننە و ئەف دەشتە ب دەشتەن خەقەبۇرى ئەقەن ئەقەن ئەوزى زىر پەيۋىنا يىن گەلەن دىكەتەن يىن چىيەن با بەرەپەكەن ز چىيەن ئەقەن خوارن.

ئىكەم: كۈمەن ئاقى (الحواض المائية)

ئەف بەكە دىف ھەرو بەكەيىن بەرى ئەھا دا ھە بەھسەكەن د بەرەھلان ئەوزى ھەرو بەكەيىن پەلداھى و دەشتەن پەكەھەت ز نۇرەكە ھەركەنە ئالغىن يىن ز ئەنجامەن ئاكتەرتن دىرۇسنىيۇننە و كەھمەھەمەس پەيدابوورىن و سەھەنا سەرىنشىيىيىن رۇمەكەن ھەن

دروستىكرىنا ھىندىك سىكرىن بچويك و ئافىنجى ز لايىن تركىيافە بويىبە ئەمگەر برا ئالفا ۋى كىنەم بىت ب ئىبىست بومەھىك سىكرىن ل سەر ھالىبە چىكرىن بەرى بىتە ئىنەف سىنوورنى عىراقىن دا ب دوورتىبا كىلومەتەرەگىن ل رۇنئالفايىن گوندىق دەشتاخ بىن عىراقى.

ب روپارنى خايبورى

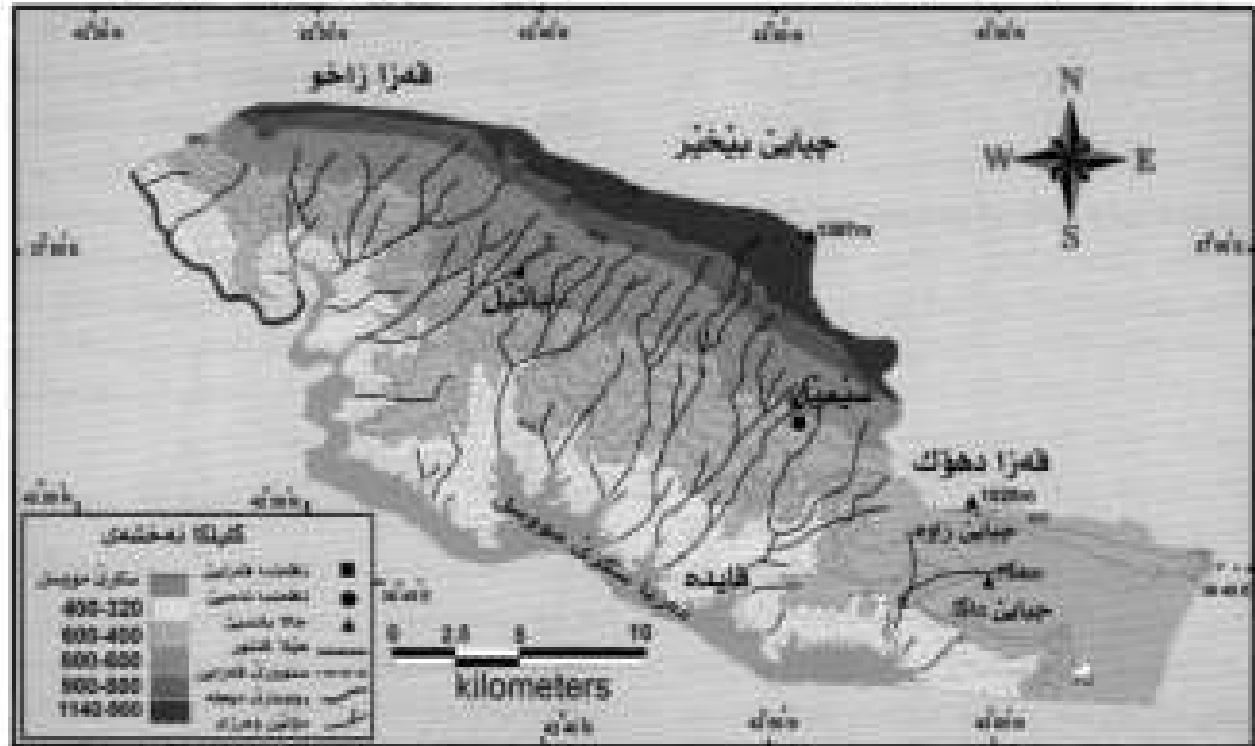
روپارنى خايبورى ز بىلداھىيىن شەرىڧان مەھسەدان و دەريا تىواغ ل باشسوورنى رۇنەھلاتىن تركىيا ب بىلداھىيىن (۳۰۰۰ - ۳۲۵۰ م^{۱۳۳}) دىزىت و ھىندىك ئىمازىن ب ھىندى دەمن كو كانىكىن ۋى ز بىلارنى چىلپىن ھەرەگول و جۇدى^{۱۳۴} دىزىن و ئىكەم رووبارە دىزىتە روپارنى بىجەلەى پىشنى دەپتە ئىنەف سىنوورنى ھەرزما كوردەستانا عىراقىن دا ئەف چىباە زى زىجىرەكا چىلپىن ئالۋىن و ئىكرىيىن بىلداھىيا وان دگمەپتە ۳۲۰۰ م سەر ئامىتىن

بازىرىن زاخو ب دوورتىبا ۰ اكىم

ھىزل ئىكە زوان روپارنى ئالفا ۋى بەردەوام د ھەركىت ئالفا ۋى ز كانىيىن بىلارنى باشسوورنى رۇنئالفايىن چىلپىن (ئىللى مەھسەدان) بىن ئىنەف ئاخا تركىيا و چىلپىن شەرىڧان و چىلپىن كەمبىرا (۱۶۸۸ م) و چىلپىن دىرە (۱۵۱۰ م) و چىلپىن ھىرگەشىش (۱۶۹۷ م) و چىلپىن دىزىش (۱۹۹۰ م) و خانتۇر^{۱۳۵} دىزىت، دىنەبىرى گەلەك چىلپىن دى، دىزىھىيا روپارنى ھىزل ل دەمن ھالنا ۋى بۇ ئىنەف ئاخا عىراقىن ھەتا دىزىتە ئىنەف روپارنى خايبورى دا دگمەپتە ۳۹ كىم و روپەرىن ۋى دگمەپتە ۵۹ كىم. ز گىرنگىرىن وان گەلپىن ئەف رووبارە ئىرا دچىت ئىنەف ھەردى عىراقىن گەلپىن (گەلپىن سەھنات، ئىستىيلان، ھاورىز، كەندەلپىس و كوركىنەف) ھەرچەندە ئەف رووبارە بەردەوام ھەركىت لىن برا ھەركىنا ئالفا ۋى ز ۋەزەكى بۇ ئىككى دى با جوداپە، ھەردەستان

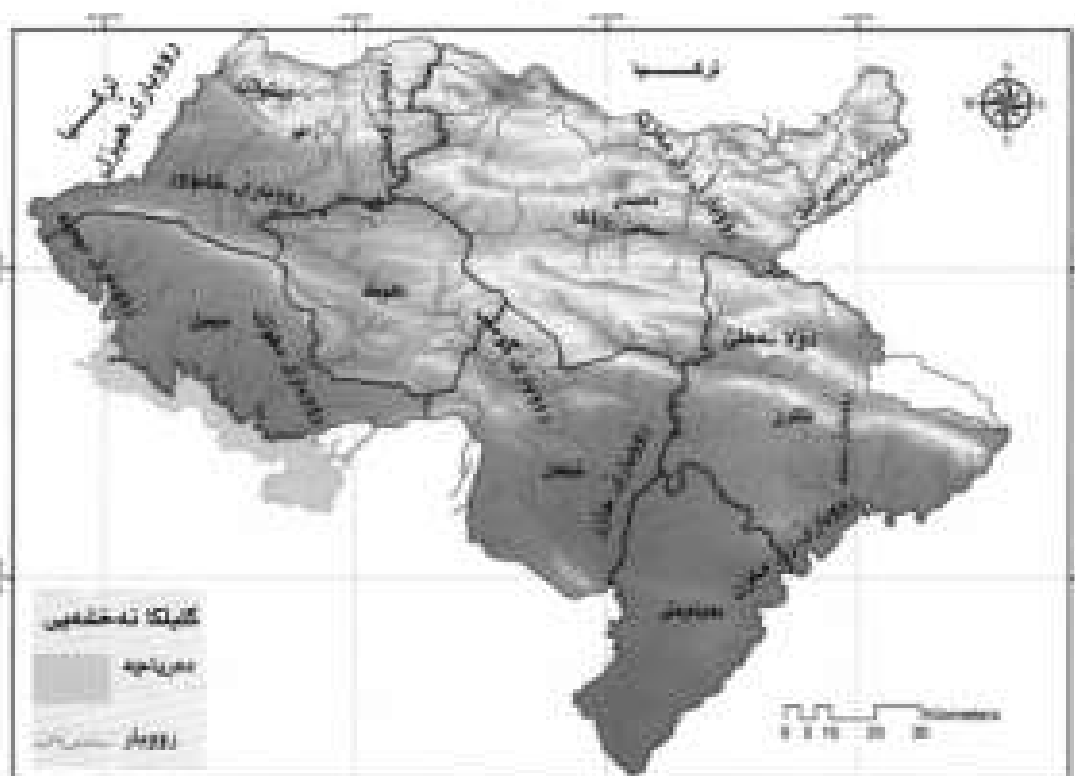
تەشەببىن (۵)

پەلەمەندىيا خۇرەستىيا روپىن ھەردىن ئەشتا سەلئەتەى ل قەرا سەپمەنلن يا پارىزگەھا ھەۋكەن

۱. احمد على محمد، المسعود الصغیرا فى لغتہ سەپمەن، براسە فى لغتہ حەمد العیاد المۆلەر العەلمى العەلمى والنولى الثانى، کلیة التریبە الآساسیة، مجلة آیحات التریبە الآساسیة، جامعة الموصل، ۲۰۱۴.

نەخشەسىن (۱)
رەھبەرنى سەرھەكسى ل پارىزگەھدا دەھكەز

رەھبەرنى جەھزە ۋى دىكەھبەنە دىئاف سىنۇۋىن كوردىستانا تىركىيادا ۋا با سى زى ۱۱۹۱,۵ كىلومېتىر رەھبەنە ۲۰۰,۳ كىلومېتىر دىكەھبەنە دىئاف سىنۇۋىن جەھزە كوردىستانىن دا.

تە رەھبەرنى ۋى جەھزە

كەبىنەن ۋى بىن سەرھەكسى دىكەھبەنە دىئافىجەرا دىركەن ۋەن ل تىركىيا ۋە دىركەن ئورمىن ل ئىراننى^{۱۲۱} نەھ رەھبەرنە ل رۇزئالەھبىن كوندىن چال نەھون دىكەھبەنە رۇزەھلەنن قەرا ئامىدىن سىنۇۋىن ئافىجەرا تىركىيا ۋە جىراقىن دىبەت ۋە نەھبەنە دىئاف جەھزەنن دا. پىشكەك جەھزە جەھزەنن با جەھزە ۋى دىكەھبەنە دىئاف جىراقىن دا كىلومېتىر ۋى بىن كەشنى دىكەھبەنە ۱۶۴۷۳ كىلومېتىر كىلومېتىر ۋى بىن كەشنى ۱۱۱۰۰ كىلومېتىر با رەھبەنە ۱۱ كىلومېتىر دىئاف جىراقىن دا ۋە ۹۲۱۰ كىلومېتىر با رەھبەنە ۲۶ كىلومېتىر دىئاف تىركىيا دا. دىزئالەھبىيا ۋى دىكەھبەنە ۳۹۲ كىلومېتىر ۋە نىكەرنىن جەھزەنن ئالفا ۋى با سەلەنە دىكەھبەنە ۱۲,۲۱ مىلىيار مەترىن سىنجا

رەھبەن جەھزەنن رەھبەرنى جەھزەنن جەھزەنن ل نىزىك كوندىن جەھزەنن دىكەھبەنە دىئاف جەھزەنن كوردىستانىن دا ل كەبىنە رۇزەھلەننە ئالفا كەبىنەن سەررە ۋە ل باكوۋىن چىبىن جەھزەنن دىزئالەھبىيا سەررە ۋە ل كەبىنەن باشۇۋىن ئالفا كەبىنەن سەھبەنن رۇزئالەھبىيا دىزئالەھبىيا سەررە پەننى دىئاف كەبىنەن لىنكەھبەنەن دا دىزئالەھبىيا دىبەت ۋە دىكەھبەنە پەننىن زاخۇ ۋە پەننى بەھزە رۇزئالەھبىيا دىبەت جەھزەنن دىكەھبەنە رەھبەرنى جەھزەنن ل رۇزئالەھبىيا پەننىن با دىزئالەھبىيا ۹,۵ كىلومېتىر ۋە پەننىن جەھزەنن جەھزەنن ۋى جەھزەنن پەننىن دىبەت جەھزەنن ل باكوۋىن كوندىن فېئىشخەبەنن^{۱۲۲} دىزئالەھبىيا سەررە رەھبەرنى دىبەننەن دىزئالەھبىيا رەھبەرنى جەھزەنن دىئاف جەھزەنن كوردىستانا دا نىزىكى ۱۱۰ كىلومېتىر ۋە رەھبەرنى جەھزەنن ۋى ۱۱۱۸ كىلومېتىر ۋە ئالفا ۋى نىزىكى ۲,۱۱ كىلومېتىر ۋە سەررەجەنن ئالفا رەھبەرنى دىبەننەن پىشكەننەن با پەننىكى كىلومېتىر سەررەجەنن كەشنى بىن جەھزە ۋى دىكەھبەنە ۵۷۰۰ كىلومېتىر ۋە (ۋەن چەننى زى نىزىكى ۳۴۰۵,۰ كىلومېتىر با رەھبەنە ۵۹,۷ كىلومېتىر ۋە

كوردىستاندا، دىزىھىيا ۋى دىگمىنە ۱۷ كىم كىم ۱۸ كىم دىگمىنە باكوورنى كوردىستاندا ۋ ۱۹ كىم دىگمىنە دىناڧ باشوورنى كوردىستاندا ل پارىزگىمھا دەۋىگىز. رووبەرنى جىموزا ۋى دىگمىنە ۱۷۰،۷ كىم كىم ۱۱۶،۵ كىم كىم ب رىزىيا ۱،۱ لى دىگمىنە دىناڧ باشوورنى پارىزگىمھا دەۋىگىز دا^{۱۳۸}.

كىم دىگمىنە باكوور ۋ رۇزىھىلاتى ۋى ۋ جىپىن اسىرنى كىسكى ل باكوور ۋ باكوورنى رۇزىھىلاتى، پاشى بەرەڧ رۇزىھىلاتى دىچىت ھىنا دىگمىنە گىلىن رىتە ۋ پاشى بەرەڧ باشوورنى دىچىت ۋ ل دووقدا باشوورنى رۇزىھىلاتى ھىنا دىزىتە دىناڧ رووبەرنى رىن سىرنى دا ۋ دىزىھىيا ۋى دىگمىنە ۲۰ كىم.

ز رووبەرنى ئېنىكى

ئىكە ز رووبەرنى بەردىوام لىفا ۋى دەمىكىت لىفا رووبەره رابىيت ب ھىمىگىندا لىفا بەشىن باشوور ۋ ئاڧىراسىننى بەرەڧ بەرەڧى بالا، بىلداھىيا جىموزا ۋى دىگمىنە ۱۰۰ م ل بەشىن باكوورنى ۋ پاشى لىفا بىلداھىيە نىم دىيت نا دىگمىنە ۷۱۵ م ل دەمىن دىزىتە دىناڧ رووبەرنى خاڧوورنى دا ۋ رووبەرنى ۋى دىگمىنە ۱۷۲،۹ كىم كىم ۋ دىزىھىيا ۋى دىگمىنە ۲۸،۷ كىم كىم اتەمىشەرى ۋىلەين (سارە ۷ بىگىم).

د رووبەرنى پىنگان

كالىكىن سىرەڧكى بىن رووبەرنى پىنگان دىگمىنە دىناڧ جىپىن باشوورنى بىن بەرەڧ ھىمىگىرنى ل باكوورنى كوردىستاندا، بىلداھىيا نىم دەمىن لىفا رووبەره لىن دىزىت دىگمىنە (۲۰۰۰-۳۵۰۰) م ل سىرە ناسىننى رووبىن بەرەڧى ۋ ز نىم لىقن سىرەڧكى پىنگىھىت، لىقن رۇزىھىلاتى دىزىننى اصارى، ۋ لىقن رۇزىھىلاتى دىزىننى رووبەرنى پىنگان ۋ لىفا رووبەره ل ئىزىكى گىوندى اتەمىشەرى بىلە دىناڧ باشوورنى ھىمىگىمى

ۋىلەين (۷)

جىموزا رووبەره لىفا (بىنارنى باكوورنى بىن جىپىن ھىمىن)

- ۋىلە ز لىقن لىفا لىفا ل ۲۰۱۵ / ۵ / ۲۱۸ ھىمىگىننى

ۋىلەين (A)

ئىككىمىشتا گەلىن سېنەين رۇھەلانى رۇبەرىن ئىن سەن

- ئىككىمىشتا گەلىن سېنەين رۇھەلانى رۇبەرىن ئىن سەن ۲۰۱۱/۲/۱۰

ۋ پاشى ئىف رۇبەرىن بەرەف باشپۇرى دەپت ھەن
دېزىتە رۇبەرىن خابۇرى ل رۇزۇنقىلېن بازىرىن زاخۇ ب
نورۇنبا كېلۇمەنلەرەكن

۳ گەلىن نر جەلانى، كانگېن ۋى زىنارېن باشپۇرى
رۇزۇنقىلېن جېلېن شەراتىش ب يىلداھىيا ۱۱۰۰م
دېزىت ۋ پاشى بەرەف باشپۇرى ب دېزىتەھىيا ۱۱۰۰م
دەپت ۋ بازىرىن زاخۇ دېزىت ۋ ل دوولدا دېزىتە نىف
رۇبەرىن خابۇرى دا، رۇبەرىن جەورا ۋى دگەھىتە
۳۹ك۱م.

۴ گەلىن سەنى، دەپتە ھۇمارىن ز گىرەگىرىن
گەلىن ل نەپەرىن ۋ پىنگدەپت ز ھۇمارەكا
گەلىن بچووك ۋەك گەلىن مېرگى ۋ بىرەسىقن
ۋ دەرگا- كانېن ۋى زىنارېن باشپۇرى بىن جېلېن
شەراتىش ل يىلداھىيا نىلپەرا ۱۱۰۰-۱۲۵۰م
دېزىن قى گەلى سەرنىشىقېمەكا ئوندا يا ھەنى
ز رۇھەلانى ھەن رۇزۇنقا ۋ باشپۇرى رۇزۇنقىلېن
دېزىتەھىيا ۋ دېزىتەھىيا ۋى دگەھىتە ۲۸ك۱م ۋ

لاگىنەنى بىن ھەنى ۋ رۇبەرىن ۋى خۇرستىبەكا ئوندا
يا ھەنى كو يىلداھىيا ۋى دگەھىتە ۱۵۰۰م ل نەپەرىن
ئاستىن رۇبەرىن نەپەرىن، نەف جەورا ز ئىككىمىشتا
ھەردو گەلىن شەنگىشك ۋ شاورىكن پىنگدەپت
ۋ پاشى ھەردو پىنگدە بەرەف رۇزۇنقىلېن دېن ل
كېمىرىن خالا جەورا ب يىلداھىيا ۵۹۸م دېزىتە
رۇبەرىن خابۇرى، دېزىتەھىيا گەلىن دگەھىتە ۱۲ك۱م ۋ
رۇبەرىن ۋى دگەھىتە ۳۵۰ك۱م

پ گەلىن جەورا نەشتا سەنى (زاخۇ) ^(۱۲)

۱ گەلىن (جەلانى) شەرى، نەف گەلىبە رادىپت
ب ھەركەندا كوزىن باكوورى رۇزۇنقىلېن گەلى
ل نەپەرىن ۋ دېزىتەھىيا ۋى دگەھىتە ۱۰،۲ك۱م ۋ
رۇبەرىن جەورا ۋى دگەھىتە ۳۰ك۱م.

۲ گەلىن (جەلانى) بەرۇرۇ، دېزىتەھىيا ۋى دگەھىتە
۱۵ك۱م ۋ رۇبەرىن جەورا ۋى دگەھىتە ۲۲ك۱م ۋ
يىلداھىيا كانېن ۋى بىن يىلدا دگەھىتە ۸۸۰م

رۇبىرەن جەۋكەت ۱۱۸ كىم.

۹ گىلىن جەسەن ئالا، دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە
۹ كىم ۋ ژىخاڭ باكوۋى بىن چىلىن بىخىر دىت
ل بىلداھىيە ئىنقىبىز ۹۰۰-۱۰۰۰ د ۋ پاتىلى ل
نېزىكى بائىرى رانغ دىزىتە دىف ۋوبىلى خىبۇرى
دا ۋ رۇبىرەن جەۋكەت ۱۸ كىم.

۱۰. جەۋكەت جەم ئىشلىق

۱۰ بىلىن باشۇرى بىن چىلىن بىخىر ل بىلداھىيە
۱۰ م دىت ۋ پاتىر بىرەف باشۇرى دىتە ھەتتا
دىزىتە سىكىر جەۋكەت ۋ دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە ۱۰ كىم
ۋ رۇبىرەن جەۋكەت ۱۷ كىم.

۱۱. جەۋكەت جەۋكەت جەۋكەت

۱۱. گەھىن بىرەھىتە

۱۱ بىلداھىيە : جەۋكەت جەۋكەت ئاقىن تەۋىن : بىلداھىيە
باكوۋى رۇزىھىيە بىن چىلىن جەۋكەت بىرەھىتە دىتە پاتىر
دىتە ئىت جەۋكەت ۋ گەھىن بىرەھىتە بىلداھىيە
ۋ پاتىر بىرەھىتە ئىراستەيى ۋى ب دىزىھىيە ۱۰ كىم
دىتە ھەتتا دىگەھىتە رۇبىرەن جەۋكەت ۋ رۇبىرەن جەۋكەت
بىلداھىيە : دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە ۱۰ كىم

۱۲. جەۋكەت جەۋكەت

۱۲ بىلىن باشۇرى بىن چىلىن بىخىر ل بىلداھىيە
۱۲ م دىت ۋ پاتىر بىرەف باشۇرى دىتە ھەتتا
دىزىتە سىكىر جەۋكەت ۋ دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە
۱۲ كىم ۋ رۇبىرەن جەۋكەت ۱۴ كىم

۱۳. جەۋكەت جەۋكەت

۱۳ بىلىن باشۇرى بىن چىلىن بىخىر ل بىلداھىيە
۱۳ م دىت ۋ پاتىر بىرەف باشۇرى دىتە ھەتتا
دىزىتە سىكىر جەۋكەت ۋ دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە
۱۳ كىم ۋ رۇبىرەن جەۋكەت ۱۰ كىم.

۱۴. جەۋكەت جەۋكەت جەۋكەت

۱۴ گەھىن ۋى دىگەھىتە باكوۋى : رۇبىرەن جەۋكەت
۱۴ كىم بىن چىلىن ۋ پاتىر دىتە بىلداھىيە بىن ئىت
ۋ دىتە ۋ بىرەف ئاراستەيى باشۇرى رۇزىھىيە
جەۋكەت ھەتتا دىگەھىتە رۇبىرەن جەۋكەت ۋ دىزىھىيە ۋى
جەۋكەت ۋى دىتە دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە ۱۴ كىم

۱۵. جەۋكەت جەۋكەت

۱۵ بىلىن باشۇرى بىن چىلىن بىخىر ل بىلداھىيە
۱۵ م دىت ۋ پاتىر بىرەف باشۇرى دىتە ھەتتا
دىزىتە سىكىر جەۋكەت ۋ دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە
۱۵ كىم ۋ رۇبىرەن جەۋكەت ۱۰ كىم

۱۶. جەۋكەت جەۋكەت

۱۶ بىلداھىيە ۱۵ م ر پاتىر : بىلداھىيە زاۋا دىتە ۋ
بىرەف باشۇرى ۋ باشۇرى رۇزىھىيە ۋى دىتە ھەتتا
دىزىتە سىكىر جەۋكەت ۋ دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە ۱۶ كىم
ۋ رۇبىرەن جەۋكەت ۱۵ كىم

۱۷. جەۋكەت جەۋكەت

۱۷ بىلىن باشۇرى بىن چىلىن بىخىر ل بىلداھىيە
۱۷ م دىت ۋ پاتىر بىرەف باشۇرى ۋ باشۇرى
رۇزىھىيە ۋى دىتە ھەتتا دىزىتە رۇبىرەن جەۋكەت ۋ
دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە ۱۷ كىم ۋ رۇبىرەن جەۋكەت ۋى
دىگەھىتە ۱۱ كىم.

۱۸. جەۋكەت جەۋكەت

۱۸ دىتە ۋى بىلداھىيە سىكىر ۋ جەۋكەت زاۋا دىتە ب
بىلداھىيە ۱۰ م ۋ پاتىر بىرەف باكوۋى ۋ باشۇرى
رۇزىھىيە دىتە ۋ پاتىر دىتە سىكىر بىلداھىيە
دىتە ھەتتا بىرەف باشۇرى رۇزىھىيە دىتە ھەتتا
دىزىتە دىتە سىكىر جەۋكەت ۋ دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە
۱۸ كىم ۋ رۇبىرەن جەۋكەت ۋى دىگەھىتە ۱۴ كىم

۱۹. جەۋكەت جەۋكەت

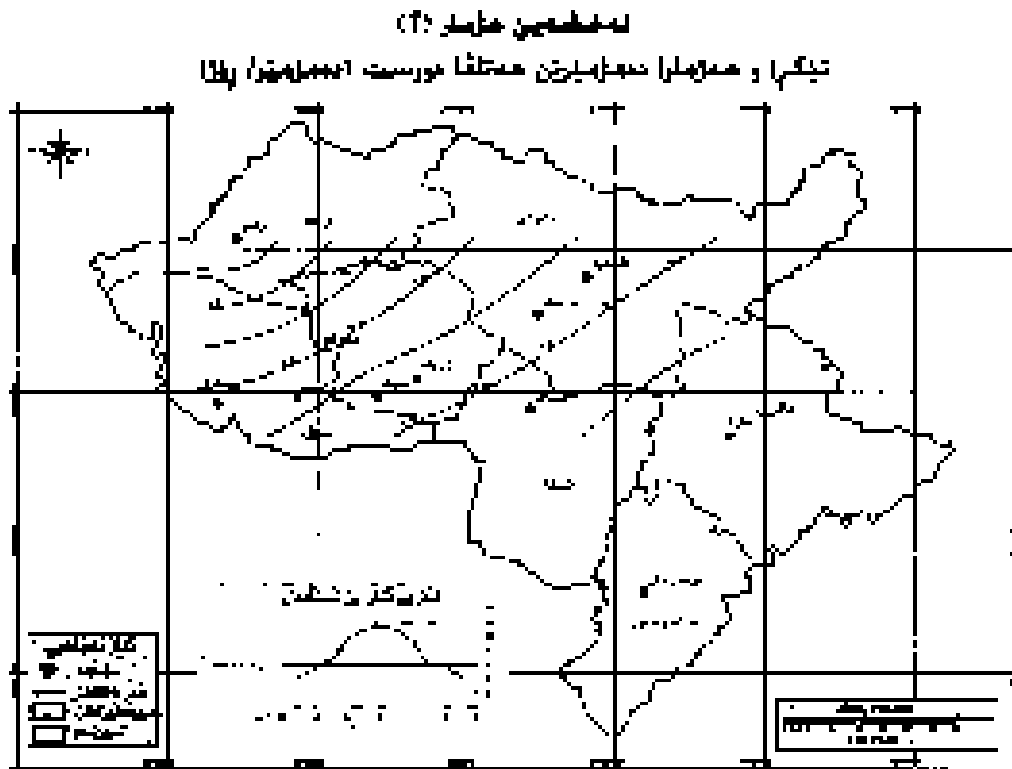
۱۹ بىلىن باشۇرى بىن چىلىن بىخىر ھەتتا رۇزىھىيە
گەھىن زاۋا ل بىلداھىيە ۱۲ م دىت ۋ پاتىر دىزىتە
رۇبىرەن جەۋكەت ۋ دىزىھىيە ۋى دىگەھىتە ۱۹ كىم ۋ
رۇبىرەن جەۋكەت ۋى دىگەھىتە ۱۹ كىم.

30. Google Earth 2015.

- 31. قاضي عبد الوهاب السهيل. مصدر سلق. ص 1
- 32. خليل امين بك. جوكرافيا كوردستان. چاپكرن لويهي روزن وصالين سوزان 1998. ل 117
- 33. حسيات شاكر العراق الطيالي. راسة لنواحيه الطبيعة والشيعة. مطبعة شعيل 1997. ص 13
- 34. عبدالله قصور. جوكرافيا كوردستان. چاپخانه وراهنه بمورد. ج 1. هوانير. 1000. ل 89
- 35. نشوان شكري عبدالله. مصدر سلق. 119
- 36. المصدر نفسه. 122.

37. Google Earth 2015.

- 38. نشوان شكري عبدالله. مصدر سابق. ص 121
- 39. نفسه. ص 122.
- 40. خارطة معانية الطبوغرافية. مقياس 1:100,000. بغداد 1989
- 41. احمد علي حسن - انشاء اطلس جغرافي لحوضر وادي زوكرم بحث مقبول للنشر بمجلة جامعة بعلبك من واقع المؤتمر الجغرافي الدولي الأول فيكلتر العلوم الانسانية- جامعة بعلبك المنعقد للفترة من (2011/11/20).
- 42. احمد علي حسن الشهيرة الثانية في حوض سهيل النعمور - (مؤ. مجلة جامعة بعلبك المجلد 11، العدد 1، لسنة 2011. ص 228).

۱. ئىسپانىيەنىڭ خەرىتىسىنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش

دەۋرىيلىك خەرىتىلەر ۋە ئورنى خەرىتىسى ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش.

ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش.

ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش. ئىسپانىيەنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىش.

دېگەن ھەقتە ئەزىمىتىن سىتورى د ھەقى مەھىن راقىستانىدا. مەھا كاتوونا ئىككى ئەزىمىتىن بىھا ۱۹۲۰-۱۹۱۱ دەزىمىتىر. بىزىنە خىشىمىن ھۇمار (۱۱) د گەل ئىبىنىگىرنا ھەدىن كىو ھەزىمارا وان ھەپىتىن كىو دىزىيا پۇزىن يا تىۋىرى ئىككىراپىن سىلانە زىنە دىگەت ھەتا شەش مەھان (۱۱،۰۱۱) دەزىمىتىن.

و ب ئىلۋىپەكى گىشىتى. پىشك و پارچەمىن زوورى ئى دەھرا قەكۈلپىن ئىن دىگىت ئەنگىرە اقل شىفاھىيا ئى پىشك و پارچەمىن ئىرى كىو نەھىپەكا بەرگىن كازى امحتوى الغلاف الغازى) ئى ئى ھەلما ئاقى زىنەتىر ئىت دىسا پۇزىن غەور ئى زىنەتىن ھەر وىسا دەزىمىتىن ھەتاقىدانى ئى ل دەھرىن ئىرى زىنەتىن ئى بىزىن دەھرىن زوورى ھەزىمارا دورىست يا وان دەزىمىتىران د ئاقبەرا (۲۳۰۰ - ۱۹۵۰۰ دەزىمىتىرە د سالىندا

جودابى د گۈلەھىيا داكەشتىئا ئىرۋىكىندا د ئاقبەرا ھافىن و راقىستانىدا ل جەھىز جوداجودابىن پارىزگىمىھا ھۆكۈمى بىنە ئەگىرىن چەتەجىركىرنا امىتەھىيا مەھدەپىن سىلانەپىن تىپۋىكىن. و جودابىيا دىزىيا شەف و پۇزان كارلىكىرنا خۇل سەر نەھەكەھەقىيا چەتەتەپىيا ئىرۋىكا دىگەت ھەپە دىسا د بەرھەھەپىنەلما گىرما الاتىناج الحرارى) ھەر دەھەرەكىندا ل پارىزگىمىھا ھۆكۈمى زىنەھىوونا پەچچەمىھا ئىككىراپىن دىزىيا پۇزىن ل مەھا ئادەپىن ب (۱۱،۱۵) دەزىمىتىران نەست پىن دىگەت. و ئەف ھۇمار دىگەتە گۈپىتەكا بىنەھىوونى دەھىن ئىپۋىك ل (۱۱) خىزىرانى) ئۇردا داكەشت. ھەنگى ئىككىراپىن دىزىيا پۇزان ل ئىنسىنگەھان ال مەھىن خىزىران و تىرەھەھ و تەباھىن) پەچچە بەرۋىر دىت ھەر ئى مەھا ئىلۋىن. چىرىيا پىتىشىن و چىرىيا پەشى. پەشىن

غىشىمىن ھۇمار (۱۱)

ئىككىراپىن دىزىيا پۇزان ب دەزىمىتىر و تەپىقە و چىركەپىل ل ھەتەك ئىنسىنگەھىن پارىزگىمىھا ھۆكۈمى

ئىككىراپىن	ئىككىراپىن	ئىككىراپىن	ئىككىراپىن	ئىككىراپىن	ئىككىراپىن	ئىككىراپىن	ئىنسىنگەھ مەھ
۹،۱۷۰،۰۳	۹،۱۳۰،۰۸	۱۰،۰۲۰،۱۲	۱۰،۰۲۰،۱۳	۹،۱۸۰،۲۹	۹،۱۸۰،۲۹	۹،۱۵۰،۳۷	۱۰
۱۰،۲۸۰،۰۰	۱۰،۱۷۰،۰۰	۱۰،۱۸۰،۱۱	۱۰،۱۸۰،۱۲	۱۰،۲۸۰،۱۳	۱۰،۲۸۰،۱۳	۱۰،۲۱۰،۱۶	شەھەت
۱۱،۱۵۰،۲۱	۱۱،۱۱۰،۲۱	۱۱،۱۷۰،۲۳	۱۱،۱۷۰،۲۳	۱۱،۱۵۰،۲۷	۱۱،۱۵۰،۲۷	۱۱،۱۵۰،۰۲	ئەھەر
۱۲،۱۷۰،۰۵	۱۲،۱۱۰،۰۶	۱۲،۱۰۰،۰۶	۱۲،۱۰۰،۰۰	۱۲،۱۵۰،۲۱	۱۲،۱۵۰،۲۱	۱۲،۱۵۰،۰۰	ئىسپار
۱۳،۰۰۰،۲۵	۱۳،۱۸۰،۲۹	۱۳،۱۲۰،۱۱	۱۳،۱۲۰،۱۲	۱۳،۱۵۰،۲۱	۱۳،۱۵۰،۲۱	۱۳،۱۵۰،۲۷	گۈلەھ
۱۴،۲۹۰،۰۰	۱۵،۰۰۰،۰۰	۱۴،۱۱۰،۱۱	۱۴،۱۱۰،۲۳	۱۴،۲۹۰،۱۷	۱۴،۲۹۰،۱۷	۱۴،۲۰۰،۳۱	خىزىران
۱۵،۱۵۰،۲۸	۱۵،۱۸۰،۲۹	۱۳،۱۸۰،۱۵	۱۳،۱۸۰،۱۵	۱۵،۱۲۰،۰۷	۱۵،۱۲۰،۰۷	۱۵،۱۱۰،۱۲	ئىرەھەھ
۱۳،۲۱۰،۱۶	۱۳،۱۲۰،۲۵	۱۳،۱۱۰،۱۱	۱۳،۱۱۰،۱۷	۱۳،۲۱۰،۱۲	۱۳،۲۱۰،۱۲	۱۳،۲۱۰،۰۰	تەبەھ
۱۴،۱۱۰،۰۰	۱۴،۱۵۰،۰۹	۱۴،۱۰۰،۲۲	۱۴،۱۰۰،۲۳	۱۴،۱۵۰،۰۷	۱۴،۱۵۰،۰۷	۱۴،۱۵۰،۰۰	ئىلۋىن
۱۵،۲۰۰،۱۹	۱۰،۱۱۰،۲۷	۱۵،۰۷۰،۱۱	۱۵،۰۷۰،۱۲	۱۵،۰۰۰،۰۰	۱۵،۰۰۰،۰۰	۱۵،۰۰۰،۳۷	۱
۱۰،۰۰۰،۰۷	۹،۲۰۰،۱۸	۱۰،۱۱۰،۱۵	۱۰،۱۱۰،۲۷	۱۰،۰۰۰،۰۰	۱۰،۰۰۰،۰۰	۹،۵۹۰،۰۲	۱
۹،۲۰۰،۱۱	۸،۱۲۰،۲۱	۹،۱۸۰،۲۱	۹،۱۸۰،۲۰	۹،۲۰۰،۱۹	۹،۲۰۰،۱۹	۹،۲۰۰،۱۱	۱
۱۴،۰۰۰،۲۱	۱۴،۰۰۰،۰۸	۱۱،۱۵۰،۲۹	۱۱،۱۵۰،۲۹	۱۴،۰۰۰،۲۷	۱۴،۰۰۰،۲۷	۱۱،۱۵۰،۱۵	ئىككىراپىن

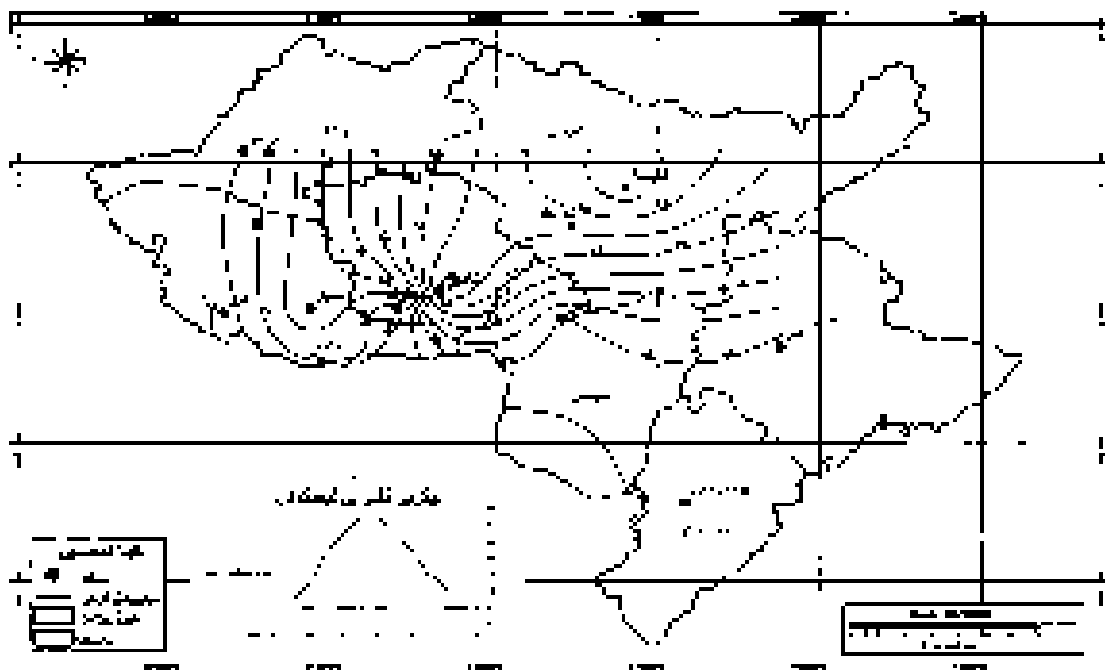
ئىنسىنگەھىيا ئاق و مەھدەپىن ل پارىزگىمىھا ھۆكۈمى. پىشكا ئەف و مەھدەپىن پىزىلەپىن بەلەھەكىرى

ئىكرائىن ھەيشانەيىن پلەيىن گەرەن:

زىنەتلىمىن ۱۲۱ يىن ئىكرائىن ھەيشانەيىن پلەيىن گەرەن ل ئىنسانچىدىا پارىزگىغا دەۋرىنى دىار دىت كۆ مىقد كانوونا دەۋرىن زىنەتلىمىن مىن سالىن سالىرى: ئىكرائىن گەرەن ب پلەيىن گەرەن دىن مىھنەت داڭقىنى كۆ دىگەنە ئى ئىكرائىن گەرەن ۱۶۰۰ دەۋرى ۋ نەۋە ئىكەنەنە ئازلىقنى بىرىشىن ھىۋابى يىن بىرىشىن ئىكەن دىن بىرىشىن كىلىك ئىدە دەن ۋ بىلىپىا ئىدى ئى زىلەنە ئانچىغا دىكەنەن ئىكرائىن گەرەن ئى ھەيىنا ھەيىن ۋ ل ھەيىن ئىنسانچىغا ئىكەنەن ئىكەن زىنەتلىمىن ۱۲۱ يىن ئىكرائىن ھەيشانەيىن پلەيىن گەرەن

باردەت ھەيىن ئىنسانچىغا دەۋرىنى ئىكرائىن گەرەن ئىنسانچىغا دەۋرىنى ئىكرائىن گەرەن ۱۶۰۰ دەۋرى ۋ نەۋە ئىكەنەن ئازلىقنى بىرىشىن ھىۋابى يىن بىرىشىن كىلىك ئىدە دەن ۋ بىلىپىا ئىدى ئى زىلەنە ئانچىغا دىكەنەن ئىكرائىن گەرەن ئى ھەيىنا ھەيىن ۋ ل ھەيىن ئىنسانچىغا ئىكەنەن ئىكەن زىنەتلىمىن ۱۲۱ يىن ئىكرائىن ھەيشانەيىن پلەيىن گەرەن

ئىنسانچىغا دەۋرىنى ۱۲۱ يىن ئىكرائىن ھەيشانەيىن پلەيىن گەرەن

ئىنسانچىغا دەۋرىنى ۱۲۱ يىن ئىكرائىن ھەيشانەيىن پلەيىن گەرەن ۱۲۱ يىن ئىكرائىن ھەيشانەيىن پلەيىن گەرەن ۱۲۱ يىن ئىكرائىن ھەيشانەيىن پلەيىن گەرەن

پښ پلغا ګهرمن يا معرن، نېستګه‌ها پاتېلن نوومارګر ۱۷،۱۸۱م^{۱۰}، پلغا ګڼمترېن نېکرا ږي ل نېستګه‌ها نامېدېن هاتېبه نوومارګر (۱۱،۰۶م^{۱۰}).

وهري پايېزې:

د وهري پايېزنده ديار دېت ګو نېکراپښ پلغا ګهرمن يا معرن بلندتره ږ نېکراپښ ګهرمن پښ معرن ل وهري بهاري ږ پلي نېستګه‌ها پاتېلن، لاشګه‌رابوو ګو نېکراپښ ګشني پښ پلغا ګهرمن يا معرن د وهري پايېزنده (۱۶،۱۳م^{۱۰}) وټک نېکراپښ ګشني پلغا ګهرمن نېستګه‌هېږيا پارېزګه‌ها هېوګن. هر وسه نېستګه‌ها پاتېلن بلندترېن نېکراپښ پلغا ګهرمن يا معرن د وهري پايېزنده د وسه ليلونېدا نوومارګر ۳۹،۳۱م^{۱۰}. هر وسه نېستګه‌ها لڼمېدېن ګڼمترېن نېکراپښ پلغا ګهرمن يا معرن د هر سن معرن وهري پايېزنده نوومارګر (۱۹،۸م^{۱۰}) و (۹،۲۱م^{۱۰}) و

المختلفة ل سحر همرمن و ږ وان نېستګه‌هېږيا پارېزګه‌ها هېوګن. و ب سحر مهالنا پرمهواما زالېوونا پلېن هوماسي و پرموګڼن ګهرم و سار^{۱۱}.

و د ګمل هانا مدها لادرن، نېکراپښ پلغا ګهرمن پښ معرن پرمهر پلند دېن، و د مدها نېسارن و ګولانېدا و ل هومي نېستګه‌هېږيا پارېزګه‌هېږيا پرمهوام دېن د پلندېوونېدا، ږ ګشنيپښ (۱۵) ديار دېت ګو پلغا ګهرمن پښ معرن د وهري بهارېدا، ل هومي نېستګه‌هېږيا پارېزګه‌ها هېوګن ب لاشګه‌رابوي زنده دېن و د ګمل پمېداپوونا هتدک جوداهېيان د نېکراپښ واند، نېکراپښ زندهوونا پلغا ګهرمن پښ معرن پښ نېستګه‌هېږيا پارېزګه‌ها هېوګن د لاطېرا مدها لادرن و ګولانېدا ګمهشته (۱۲،۳۷م^{۱۰}).

هر وسه لعم دېن لګو نېکراپښ ګشني پښ پلغا ګهرمن پښ معرن ل نېستګه‌هېږيا پارېزګه‌هېږيا د وهري بهارېدا (۲۱،۸۷م^{۱۰}) و بلندترېن نېکراپښ وهري

ګشنيپښ (۱۵)

نېکراپښ هېلنه و وهري و سالتېن پلغا ګهرمن پښ معرن ل نېستګه‌هېږيا پارېزګه‌ها هېوګن ږ (۲۰۱۱-۲۰۱۰) پي

موسم	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م
زمبو	۱۵،۶	۱۲،۶	۱۳،۹	۱۳،۹	۱۳،۹	۱۰،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶	۱۱،۶
خپل	۱۷،۱	۱۵،۳	۱۵،۳	۱۵،۳	۱۵،۳	۱۲،۹	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶	۱۳،۶
مېسار	۱۰،۶	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۰،۶	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳
خپلک	۱۵،۲	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۰،۶	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵	۱۱،۵
اړونه	۱۰،۳	۸،۰	۸،۰	۸،۰	۸،۰	۱۰،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳
سېسټک	۹،۷	۵،۳	۵،۳	۵،۳	۵،۳	۱۰،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳
لغور	۹،۸	۵،۳	۵،۳	۵،۳	۵،۳	۱۰،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳
لنګر	۱۰،۶	۹،۲	۹،۲	۹،۲	۹،۲	۱۰،۶	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳
لغور	۱۱،۳	۹،۲	۹،۲	۹،۲	۹،۲	۱۰،۶	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳
مېسار	۱۲،۶	۱۰،۳	۱۰،۳	۱۰،۳	۱۰،۳	۱۰،۶	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳
نېکرا	۱۱،۵	۹،۲	۹،۲	۹،۲	۹،۲	۱۰،۶	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳	۱۱،۳

نومر، پلغا پرمېدا ګشنيپښ و پلغا پرمېدا ل پارېزګه‌ها هېوګن، پښ پلغا پرمېدا پلغا پرمېدا

تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان:

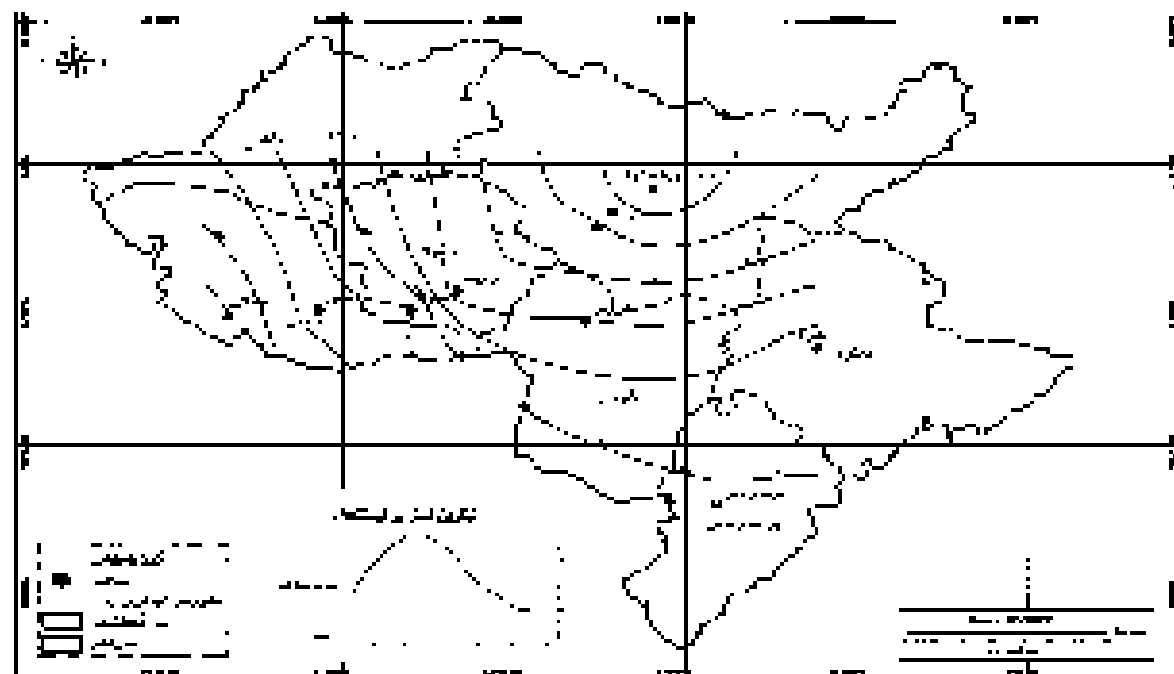
بىلەن كۆپىنچە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان. بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان. بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان.

بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان. بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان. بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان.

۱۹۶۷-يىلى: دۆڭلەر لىنىيىسىنى ياخشىتىش ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان.

بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان. بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان. بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان. بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان.

تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان

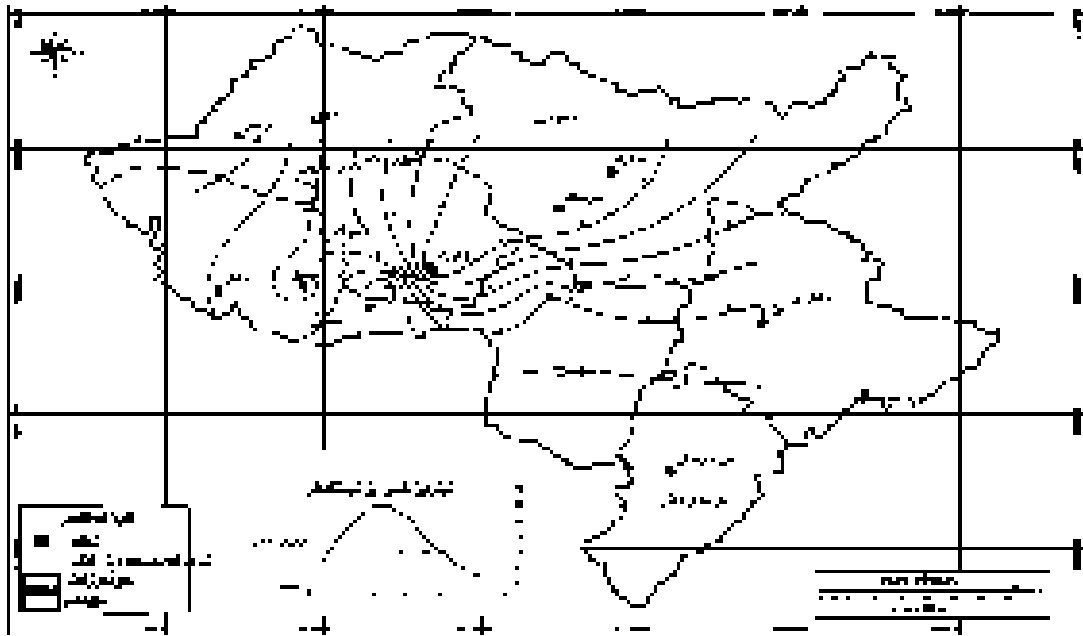
بۇ يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان ۋە تەنھەرىكەت سۈپىتىنى ياخشىتىش كۆپىنچە يېرىم دۆڭلەر لىنىيىسىنى پاتېرنىڭ دەپ ئاتىغان.

جەمئىيەت ۱۱۱
ئىنسانلارنىڭ دەۋرىي ۋە سالاھىيەت بەلەت كەمەز يېنى بەھرىگە ئېلىنىشىغا
پارنىك گەھنىدا دەۋرىي (۲۰۱۱-۲۰۱۹)

ئىنسانلارنىڭ دەۋرىي	۲۰۱۹	۲۰۱۸	۲۰۱۷	۲۰۱۶	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸
۱. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۳. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۴. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۵. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۶. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۷. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۸. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۹. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۰. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۱. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۲. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۳. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۴. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۵. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۶. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۷. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۸. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۱۹. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۰. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۱. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۲. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۳. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۴. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۵. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۶. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۷. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۸. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۲۹. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱
۳۰. كەڭ	۲.۱۵	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱	۲.۱

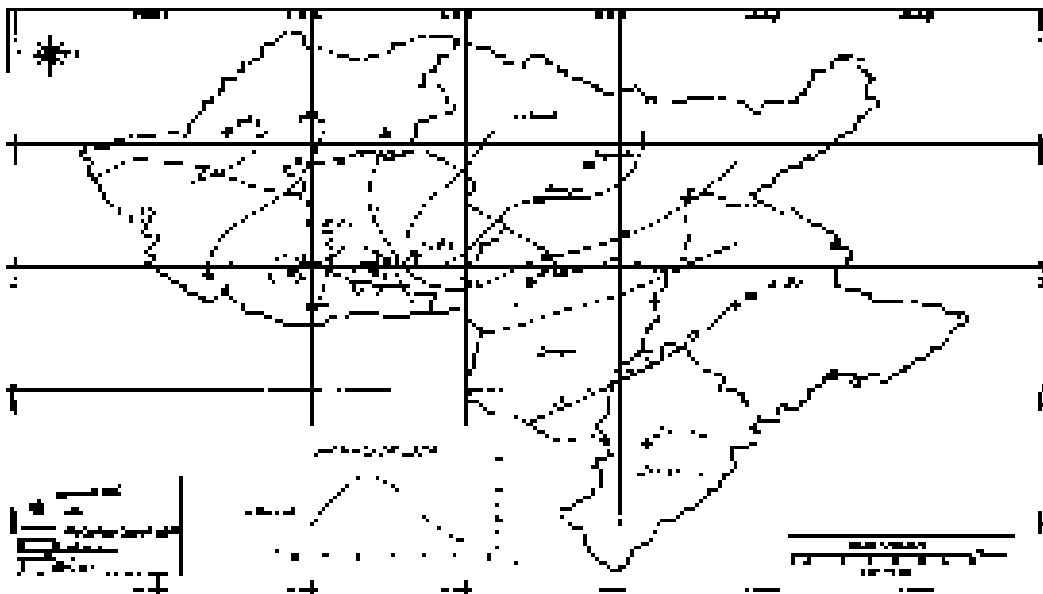
ئىنسانلارنىڭ دەۋرىي ۋە سالاھىيەت بەلەت كەمەز يېنى بەھرىگە ئېلىنىشىغا پارنىك گەھنىدا دەۋرىي

نخشه‌سین هژمار ۱۵۱
تکره‌تین گهره‌ن یزین به‌هوک ییلن و ۱۱۱۱۱۱ رقتسلان ل نیستگمه‌ن پارزگمه‌جا صیوتکین

۱۵۱-تکره‌تین گهره‌ن یزین به‌هوک ییلن و ۱۱۱۱۱۱ رقتسلان ل نیستگمه‌ن هژمار ۱۵۱

نخشه‌سین هژمار ۱۵۲
هیلین یه‌کسالییین یزین تکره‌تین گهره‌ن یزین به‌هوک ل نیستگمه‌ن پارزگمه‌جا جهوگرافی د وهری یه‌لوردا

۱۵۲-هیلین یه‌کسالییین یزین تکره‌تین گهره‌ن یزین به‌هوک ل نیستگمه‌ن هژمار ۱۵۲

رؤزانا تیسنگه‌ها زاغی: ۲۹.۱° م^۰ توومارگر، و ل
 دهخه‌ی ز ناقدای تیسنگه‌ها: ۲۳.۹۰۴° م^۰
 و تیسنگه‌ها سمنه‌ی ناغزی حصوک ۱۶.۳° م^۰
 توومارگر.

و نهاف تیسنگه‌هافتنا د لنگرایین پله‌ی گهرمی
 بین بچووکا سرچاف ل وهرزی بایزوی زؤتری نو تووری
 و : رۇزناغا نو : رۇزه‌لانه ز نهاف کاراینگه‌ی بلسو و
 نرییا نه‌ریینه ته‌ویز ییختر هاینه رۇتکری

پهستانا شه‌وایی:

پهستانا شه‌وایی لنگ زاغومین ناف و شه‌وایی بین
 گریگ و کاراینگه‌ی شماره د تئیر و براف و سمنب
 و کهزا هو و بابلسا د ب رۇلن ریگوبیگه‌ی نه‌تکری
 تئینا الصیاط الحریکه‌ی ناف و شه‌وایی پارزگه‌ها
 ده‌وکی راسته هه: بهسا ره‌وشا ناف و شه‌وایی ده‌نه
 هه: جه‌تکری دی ل جیه‌لن.

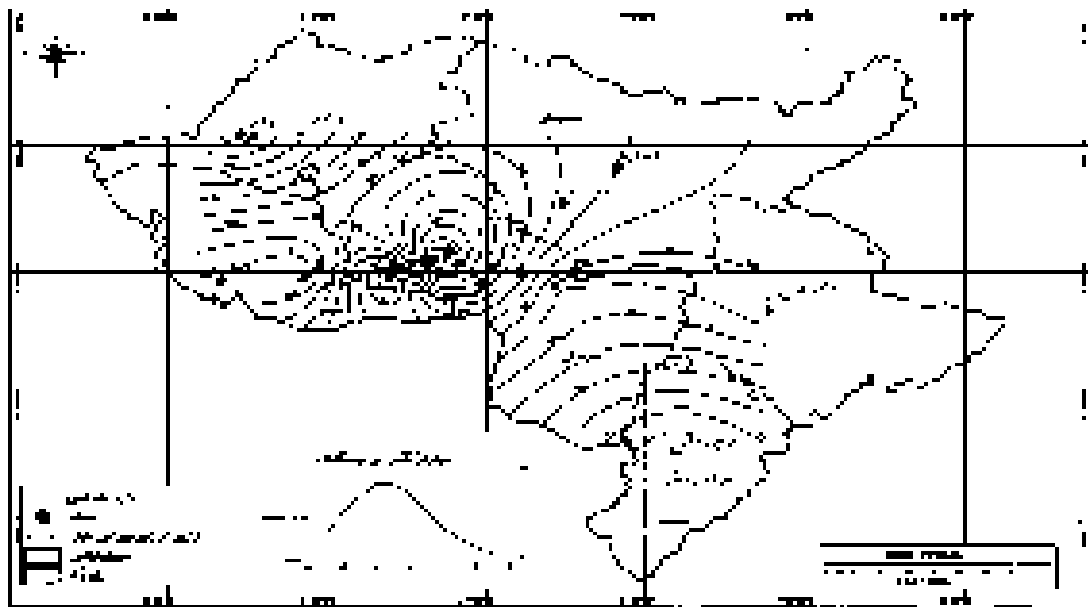
دورمانده: داگه‌فت، که کلر د سمنه‌ی تئکرایین پله‌ها
 که‌ری بین بچووک دگست هه‌نا دگمنه‌ی نریین پله
 ل تیسنگه‌ها رایته شه‌وی ژبیر کاراینگه‌ی بلندی
 و نرییا نه‌رییه و بلندی تئکرایین پله‌ها که‌ری
 بیز بچووک ل وهرزی ده‌غینز و ل هه‌ها ته‌لخن
 توومار دگت که دگمنه ۲۶.۳۶۱° م^۰ و ل پله‌ها
 تیسنگه‌ی پارزگه‌ی.

وهرزی بایزوی:

وهرزی بایزوی تئکرایین که‌ری ل ده‌غین بلندی
 برم سه، تیسنگه‌ها زاغیته ۲۳.۹۰۴° م^۰ توومارگر و
 تیسنگه‌ها ناگزی ۱۶.۳۰۹° م^۰ توومارگر و ده‌وکی
 بلندی و نرییا نه‌ریی ل سمنب ل جه‌نرییه بلندی
 تئکرایین پله‌ها که‌ری ی بچووک ل وهرزی بایزوی
 ل تیسنگه‌ها به‌ده‌وش ل زؤتری پارزگه‌ی هاته
 توومارگر ۱۷.۱۱۱° م^۰ سه‌ری ده‌غین پورجه‌لانیسه،
 تیسنگه‌ها تکر ۱۶.۲۳۱° م^۰ توومارگر و ل ده‌غین

تیسنگه‌ی شه‌وایی

هه‌لن ده‌کسانه‌ی بین تئکرایین که‌ری بین بچووک ل تیسنگه‌ی پارزگه‌ها ده‌وکی ل وهرزی شه‌وایی

تیسنگه‌ی پارزگه‌ی ده‌وکی ب پله‌تکریان پله‌ی نریین ده‌وکی شه‌وایی

كىنەزىن زۇپىن ئىنسىكگىمما زاخۇ يا دەشتى. ئەلە زۇ بەر كىنەتەببا اتتاقسى سىنۇۋىن ھەمبىلى ل دھۆكىن ل بەر يىن ئىنسىكگىمما زاخۇ.

ھەرۇمىسالى ۋەزىرى زۇستىن ئەم دەپىن كۇ ئىنگراپىن ۋەزىرى يىن بەھايىن پەستىنا ھەمبىلى ل ئىنسىكگىمما دھۆكىن زۇ ئىنگراپىن ۋەزىرىن ئىنسىكگىمما زاخۇ ۰.۸۱ ەلى باراۋ كىنەزىر دىت ئىنسىكگىمما زاخۇ ۱۰۱۹۱ ەلى بارا ئوۋماركىن. لىن ئىنسىكگىمما دھۆكىن ۱۰۱۸۱ ەلى

ل ئىنسىكگىمما دھۆكى ھاتىبە ئوۋماركىن ۱۰۰۹۱ ەلى باراۋ ۋ ب ھىدى ئىزىن ۋ كىنەزىن بەھايىن پەستىنا ھەمبىلى كۇ سالاھە ھاتىبە ئوۋماركىن. ۋ ئەگىرى قىن چەندى زى ھۆكەرىن پىلداھىيىبە زۇستىن دەپىن. كۇ پەستىنا ب زىدەپوۋنا ۋىن پىلداھىيىن كىنەزىر دىت. ئەلە سىرەپارى ھىدى كۇ سىرۇشۇن ئىنسىكگىمما دھۆكىن يىن بەردەپى ۋ ئەگىرى ل دھۆمەكا پىلدا. كار ل ئوۋماركىن ھەندەك بەھايىن گەرمەن كىرىبە ۋ پوۋبە ئەگەر كۇ

غىشەپىن (۱)

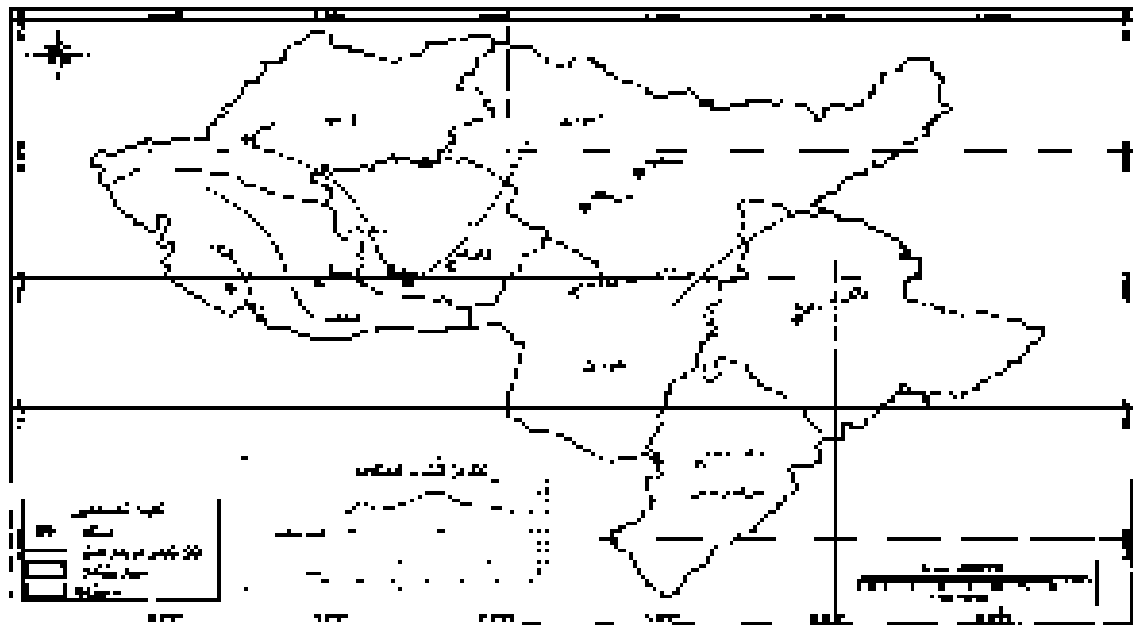
كراپىن ھەپقە ۋ ۋەزىرە يىن بەھايىن پەستىنا ھەمبىلى (ەلى بارا يىن ئىنسىكگىمما زاخۇ ۋ دھۆكى ل پارىژگىمما دھۆكىن ل (۲۰۰۱-۲۰۱۱) ەلى

ئىنسىكگىمما ھەپقە	ئىنسىكگىمما ھەپقە	زاخۇ	دەپىن ئوۋماركىن	ئىنگراپىن
۲۰۰۱-۲۰۱۱	۱۰۱۹,۵	۱۰۲۰,۲	۱۰۱۹,۸	۱۰۱۹,۸
۲۰۱۱-۲۰۰۹	۱۰۱۷,۱	۱۰۱۶,۶	۱۰۱۶,۸	۱۰۱۶,۸
۲۰۱۱-۲۰۰۱	۱۰۱۶,۶	۱۰۱۳,۳	۱۰۱۳,۹	۱۰۱۳,۹
۲۰۱۱-۲۰۰۹	۱۰۱۱,۳	۱۰۰۹,۶	۱۰۰۹,۶	۱۰۰۹,۶
۲۰۱۱-۲۰۰۱	۱۰۰۸,۱	۱۰۰۵,۷	۱۰۰۶,۹	۱۰۰۶,۹
۲۰۱۱-۲۰۰۹	۱۰۰۲,۳	۹۹۹,۹	۱۰۰۱,۶	۱۰۰۱,۶
۲۰۱۱-۲۰۰۱	۹۹۷,۷	۹۹۵,۹	۹۹۶,۸	۹۹۶,۸
۲۰۱۱-۲۰۰۹	۱۰۰۵,۹	۱۰۰۳,۶	۱۰۰۲,۷	۱۰۰۲,۷
۲۰۱۱-۲۰۰۱	۱۰۱۲,۸	۱۰۱۰,۷	۱۰۱۱,۷	۱۰۱۱,۷
۲۰۱۱-۲۰۰۹	۱۰۱۷,۹	۱۰۱۶,۶	۱۰۱۷	۱۰۱۷
۲۰۱۱-۲۰۰۱	۱۰۲۰,۶	۱۰۱۸,۹	۱۰۱۹,۸	۱۰۱۹,۸
-	۱۰۱۰,۶	۱۰۰۹,۰	۱۰۰۹,۸	۱۰۰۹,۸
-	۱۰۱۹,۰	۱۰۱۸,۵	۱۰۱۸,۷	۱۰۱۸,۷
-	۱۰۱۱,۳	۱۰۰۹,۵	۱۰۱۰,۲	۱۰۱۰,۲
-	۹۹۹,۹	۹۹۷,۷	۹۹۸,۸	۹۹۸,۸
-	۱۰۱۲,۲	۱۰۱۰,۶	۱۰۱۱,۶	۱۰۱۱,۶

ئەمە: پەلەمپەرىيا گىشەپىن كىنەتەببا ۋ پەلەمپەرىن ل پارىژگىمما دھۆكىن پىشكا پىزىپىن ئەل ۋ ھەمبىلى پىزىپىن پەلەمپەرى.

نسانلنېون هېژونگي (11)

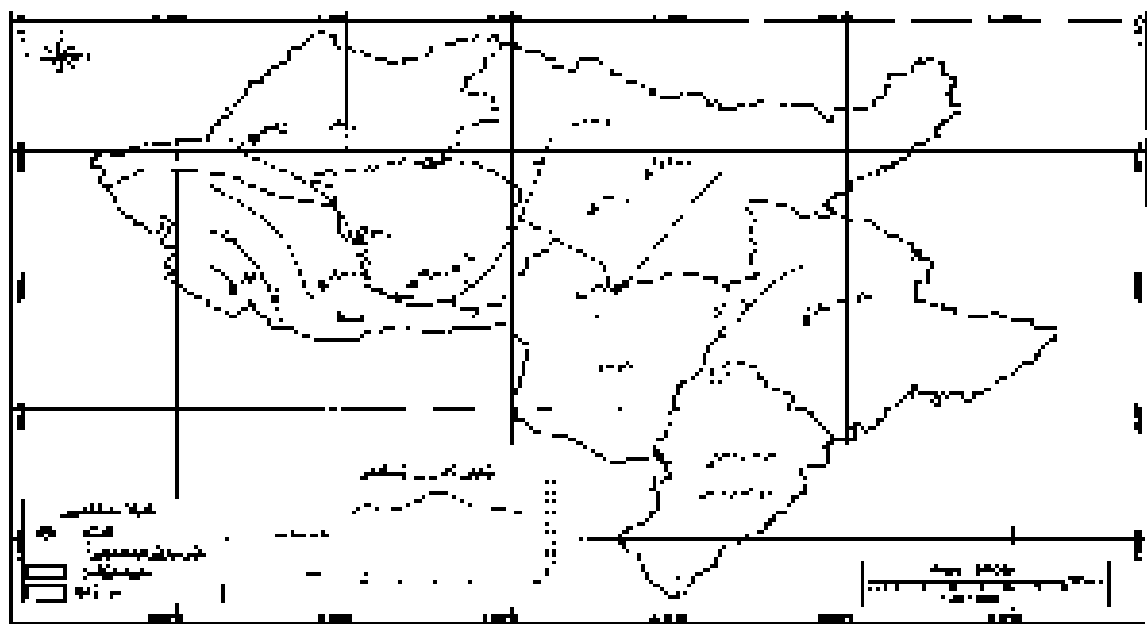
نېگورېسيا ولسونډون هېژونگي، پلار اوچېرکما ل هالېون و ل شمېسي نېسيگورېسيا پارېزگنډهجا هېژونگي

نېسيگورېسيا پارېزگنډهجا هېژونگي د پلار اوچېرکما ل هالېون ولسونډون هېژونگي هېژونگي (11)

نسانلنېون هېژونگي (12)

هېژونډون ډېکېسيونون هېژونگي، پلار اوچېرکما ل هېژونډون و ل شمېسي نېسيگورېسيا پارېزگنډهجا هېژونگي

نېسيگورېسيا پارېزگنډهجا هېژونگي د هېژونډون ډېکېسيونون هېژونگي هېژونگي (12)

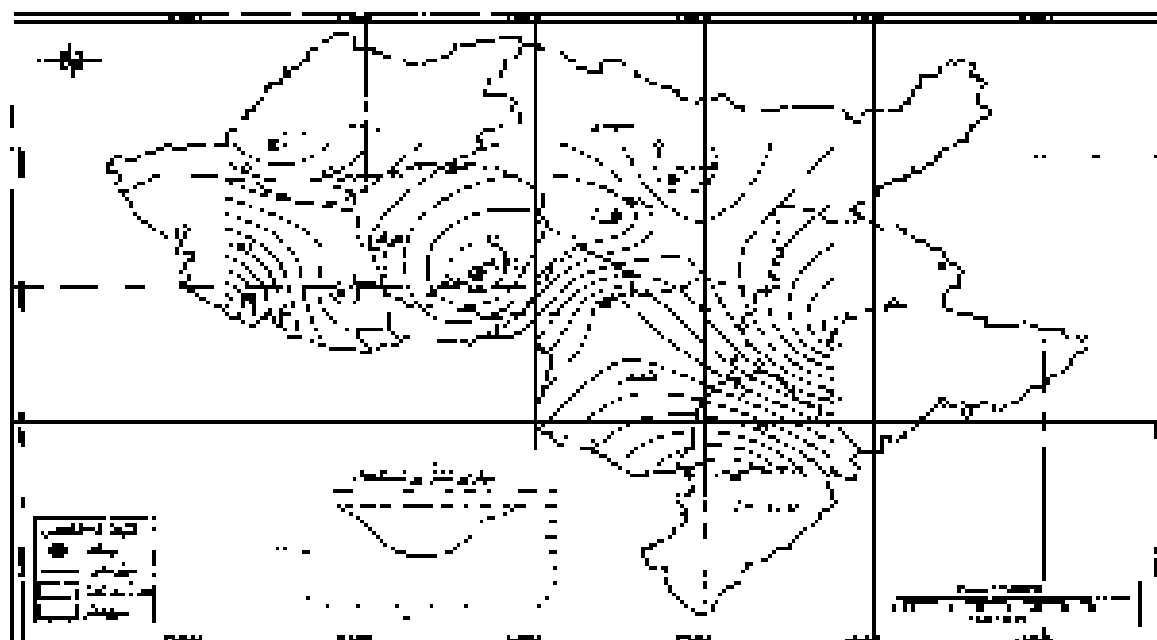
خطتعمین عوامار (۹) تیکمیزین مھمانہ و سالانہ و موزانعمین پھوایا پتریس ز (اکان ل پارزنگمھا مھوکیڑ ز ۲۰۰۱ - ۲۰۱۱) این

تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا
۳۹,۱	۳۱,۹	۲۷,۷	۳۸,۷	۲۸,۷	۲۱,۱	۲۰,۹	۲۳,۱	۳۲,۹	۲۸,۱	۲۸,۱	۳۱,۰	۳۱,۸	
۳۱,۱	۲۱,۹	۳۳,۱	۳۱,۰	۳۹,۳	۳۱,۹	۳۹,۱	۳۹,۱	۲۸,۱	۳۹,۸	۲۱,۲	۲۵,۳	۲۷,۰	
۲۱,۱	۳۱,۹	۲۹,۸	۳۵,۱	۲۸,۲	۲۲,۷	۲۳,۳	۲۱,۰	۳۷,۰	۳۲,۱	۳۱,۱	۲۲,۱	۲۱,۸	
۳۳,۹	۲۱,۲	۳۵,۱	۳۰,۰	۳۲,۱	۲۸,۱	۲۱,۰	۲۹,۷	۳۹,۷	۳۳,۸	۳۳,۸	۲۳,۲	۲۳,۲	
۲۸,۱	۳۸,۳	۳۵,۹	۳۳,۱	۳۸,۰	۳۲,۹	۳۲,۹	۳۸,۳	۲۷,۷	۳۳,۷	۳۱,۸	۲۱,۲	۲۱,۷	
۲۱,۱	۲۱,۲	۳۵,۳	۳۱,۳	۳۲,۱	۲۹,۱	۲۸,۰	۳۲,۱	۳۱,۰	۳۳,۰	۳۵,۱	۲۰,۳	۲۰,۸	
۲۱,۷	۳۱,۸	۳۱,۳	۳۸,۳	۲۱,۳	۲۳,۹	۲۲,۱	۲۵,۷	۳۸,۱	۳۰,۳	۳۲,۳	۳۸,۳	۳۳,۱	
۲۸,۷	۲۱,۰	۳۵,۹	۳۹,۹	۳۲,۲	۲۱,۳	۲۱,۱	۳۱,۱	۳۹,۱	۳۲,۲	۲۳,۸	۲۲,۸	۲۱,۱	
۳۹,۱	۳۲,۸	۳۵,۰	۳۲,۱	۳۳,۹	۲۱,۸	۲۲,۰	۲۵,۰	۳۳,۸	۲۱,۳	۲۹,۰	۳۱,۸	۳۳,۱	
۳۲,۳	۲۹,۳	۳۹,۱	۲۸,۰	۲۱,۱	۲۸,۱	۲۲,۱	۲۰,۱	۲۰,۳	۳۱,۰	۳۰,۲	۳۱,۲	۳۰,۳	
۲۳,۱	۳۷,۷	۳۱,۲	۳۷,۱	۳۰,۰	۲۱,۲	۲۱,۸	۲۹,۱	۳۸,۱	۳۰,۹	۳۳,۱	۲۰,۱	۲۰,۳	

تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا	تیسکاوییہا
۳۹,۱	۳۰,۱	۳۳,۷۳	۲۱,۸	۳۳,۳	۲۰,۷۱	۲۰,۳۳	۲۳,۳۳	۲۰,۳۱	۲۱,۷۳	۲۱,۷۳	۳۳,۲۳	۳۳,۲۳
۳۷,۸	۳۵,۳	۳۳,۲	۳۲,۳۱	۳۷,۰۱	۳۰,۸۱	۳۲,۱	۳۹,۷۱	۳۱,۹	۳۱,۳۱	۳۱,۳۱	۳۳,۲۳	۳۳,۲۳
۲۷,۳۳	۲۰,۳	۲۲,۳۳	۲۸,۳۱	۲۲,۳۱	۳۰,۷۳	۳۲,۳۳	۲۷,۳۳	۲۵,۰۱	۳۸,۳۳	۳۸,۳۳	۲۱,۸۱	۲۱,۸۱
۳۹,۱	۲۳,۳	۳۷,۳۳	۳۲,۳۱	۳۹,۷۱	۳۳,۳۱	۳۳,۳۱	۳۲,۳۱	۳۷,۷	۳۱,۳۳	۳۷,۳۱	۳۷,۳۱	۳۷,۳۱

تیسکاوییہا کھشمانسری و بیھلمھران ل پارزنگمھا مھوکیڑ- پشکا تاف و مھوایا- پتریس و تانیزین مھوکیڑ

ئىنساننىڭ ياشاش ھەرىكەتلىرى ۋە ئىقتىسادى
ھۆججەت ئىنساننىڭ ياشاش ھەرىكەتلىرى ۋە ئىقتىسادى

رەسىم: چىڭخەي ئۆلكىسى بىلەن ئىنساننىڭ ياشاش ھەرىكەتلىرى ۋە ئىقتىسادى

دېيارىي (ئىقتىسادى)

ئاق ۋە ھەمىي يارىزگىمىغا چىقىش سالىخەتلىرى ۋە: زىن
زىننىڭ ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى دېيارىي، ئىقتىسادى
سېلىنىشى مۇھىم مۇھىم ئىقتىسادى، دېيارىي ئىقتىسادى
پارنىڭمىغا ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى

دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى

ۋەزىي پايىزى

دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى
دېيارىي ئىقتىسادى ۋە ئىقتىسادى چىقىش ھەمىي ۋە ئىقتىسادى

پارېزگه‌ها د باړلينا خوېد سا لانغا و د من و خپاره‌ووېر خپه د ئو ژلك چو ده. جو ده‌يا چېوېن ډاگه‌نوگس د پېرمېاره د قار خپه‌ايېس سا لانغا. دېغا جه نډتيا با ئو ډاگه‌نسر جه نډ لغم د نشيپ بهر ب تفارقه سو د ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ پارېزگه‌ها رېده دېر و لغه هدير د بهر كال يگرڼ هؤگرې زمري و بلنديان.

وهرزي پهلزي

دو سراسر وهرزي پهلزي د خووف وهرزي زستانغا دئنت ۱۲۱۰ ي د سرجه‌هر بارانين سا لانغا يور پهلزيه د ۱۸۵۱ ي سر وهرزي زستانغه و ۱۳۰۰ يور يور وهرزي پييزنه و وهرزي خاقيس ل غمې نستانگه‌هر د ننگا نارانا پهنغه هسك.

وهرزي شاهيوني

وهرزي شاهيوني غمې ئوستانگه‌ها پارېزگه‌ها هسك و سو چارغا هسك رهنيشمين بيخير لن خاين و چو پزده د باړيا ب الاها پ بهر قې وهرزي ناگه‌نت

وهرزي پايزي

جه نډانت ناران د مهنر بارانغا تلون چريا پهنسره چوپا پانسو دېلغ نغاف خاقرن و جه نډ موغ دك خودانه د مدها نيمون ب بقاغه كا كبه دېلغ چونكو تلون هسنيكا د پاريزيه و قې دهر ډاگه‌نوگس هغواي كسر. سا دوون د مدها چريا پهنس د لود دگهن و صدر د بهر هس كېر بلانغ دئتن بهر بهر ناران رنده من و ب نابيه د مدها چريا پانيد، سو ئو ل بهر براف و چالاكيا ډاگه‌نوگن كو د خر مهنغا اجريا غاشي د غمې مهنر سر ډاگه‌نوگن بهر يا ناغي لن دويا ده دېر د وهرزي پاييزنا دگه‌غه ۱۰۰۰ ي د ډاگه‌نوگس ل پارېزگه هؤگي مده چريا پانې ننگر پوهكو پاران توو پار كويه گه ده. نيه ۱۸۱۰ مدهان و مدها مهنر اجريا پهنس ننگر پوي ۱۸۹۱ مدهان

سهر پارېزگه‌ها نئغ د باړلينا خوېد سا لانغا و د من و خپاره‌ووېر خپه د ئو ژلك چو ده. جو ده‌يا چېوېن ډاگه‌نوگس د پېرمېاره د قار خپه‌ايېس سا لانغا. دېغا جه نډتيا با ئو ډاگه‌نسر جه نډ لغم د نشيپ بهر ب تفارقه سو د ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ پارېزگه‌ها رېده دېر و لغه هدير د بهر كال يگرڼ هؤگرې زمري و بلنديان.

د ئو نلسن سا لانغا هس نارانا پاريز سا لانغا و وهرزيه ل نستانگه‌هر پارېزگه‌ها دهوگن د خشمين هرما ۱۰۰۰ ډاگه‌ها بهت كو سرجه‌هر سا لانغېر بارانين ل غمې ئوستانگه‌ها پارېزگه‌ها دهوگن ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ مدها د نستانگه‌ها سهرسنگي د وارې نارانا نارانا سا لانغا ل سر هغې ئوستانگه‌ها سو مدها ننگه نستانگه‌ها پنگونر ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ مدها توو پار كويه و يا سيميون كېمور سهرجه‌هر سا لانغا توو پار كويد كو كهشنيبه ۱۰۰۰۰۰۰ مدهان

هر و مدها خور و بلندي وېر د سهر نستي بهر يا پيا. ۱۰۰۰ ډاگن خور ل مدها هېر و دهر ب مدها هيد نويو بهرنگار دهرورې بېن هؤكلو نوس و بلنديان اعامل التفاهيم. ب بلندي و سمينين خودغه د زوپورې رېژان بو ئويور د خدلات به لن دگه‌نت كو پتر بهرنگاري غير و ناس د پدوا بېر و ب همدن نشيپ و بهرنگار جه‌ها بهر توو پارېر مهابي. خو بيا د سون بهر لن سون

وهرزي زستانه

د وهرزي زستانغا و ل غمې ئوستانگه‌ها پارېزگه‌ها مدها كاتونا پانسو د غمې مهنس سالي نوبار انره د قې مهنغا ۱۲۰۰۰۰ مدها يور ناران خاينه بهرنگار. نغه بهر دگه‌نت كو هؤگاري چهر و نيوگرا يې بهرې و مدها سهرين پيلان نغون ب بهر هېر و پانسو د مدها دگهن روله گر مهنس مدها د سهر زيموېون بارانين دابرين و جو ده‌يا وان ز نستانگه‌ها يه ئو ۱۰۰۰ ي د وهرزي رفعمانغا هس مدها بهر يا يېه ل پارېزگه‌ها د د مدها سا

خطتعمیر ہزار (۱۰) نیسکاؤبیجیا عہدنامہ و سرجمین و ہری و سالانہ برابری ب اعلیٰ ل پارزنگمھا جوہکڑ د نمین برابریہما (۲۰۱۱ - ۲۰۱۱)

نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا	نیسکاؤبیجیا
۲,۱۱	۲۱,۱۸	۲,۱	۰	۲,۸	۲,۷	۲,۲	۲,۶۵	۰,۹	۰	۲,۰	۲,۰	۲,۰	۲,۰
۲۲,۹۱	۲۲,۹	۲۲,۲	۹,۲	۲۸,۵	۲۳,۷	۲۶,۹	۲۲,۲	۲۱,۸	۱۱,۱	۲۲,۲	۲۸,۲	۲۸,۲	۲۸,۲
۵۱,۸۱	۵۱۸,۱۱	۲۸,۱	۱۷,۱	۵۷,۷۱	۷۵,۲	۸۲,۹	۵۹,۷	۲۶,۲	۲۷,۲	۲۶,۱	۵۲,۲	۵۲,۲	۵۲,۲
	۷۱۲,۸۱	۶۵,۲	۲۷,۱	۸۹,۰	۱۲۵,۷	۱۲۲,۲	۸۲,۵	۶۸,۲	۲۸,۲	۲۷,۵	۸۲,۸	۸۲,۸	۸۲,۸
۹۲,۰۶	۹۲,۰۱۱	۷۲,۸	۱۰,۵,۰	۱۰۲,۰	۱۰۷,۷	۱۲۶,۱	۹۸,۲	۸۵,۲	۶۵,۲	۸۱,۲	۷۲,۰	۷۲,۰	۷۲,۰
۱۱۲,۱۲	۱۱۲,۲	۹۱,۲	۱۱۷,۲	۱۱۲,۸	۱۲۰,۲	۱۱۲,۲	۱۷۵,۹	۱۰۰,۱	۸۷,۱	۹۹,۱	۹۱,۱	۹۱,۱	۹۱,۱
۱۱۲,۵۲	۱۱۲,۲	۸۸,۲	۱۰۲,۰	۱۲۲,۲	۱۲۲,۲	۱۲۲,۲	۱۱۷,۸	۱۰۰,۲	۸۵,۲	۹۲,۱	۱۰۲,۵	۱۰۲,۵	۱۰۲,۵
	۲۲۷۸,۱	۱۲۲,۸	۲۱۷,۲	۲۵۱,۱	۲۵۱,۲	۲۵۲,۰	۱۲۲,۱	۲۹۱,۹	۲۳۷,۷	۲۷۱	۲۷۱,۱	۲۷۱,۱	۲۷۱,۱
۸۸,۲	۹۰۶,۲	۲۸,۱	۱۱۲,۹	۸۵,۷	۱۲۲,۱	۱۲۲,۰	۹۱,۱	۶۷,۲	۶۷,۷	۷۸,۹	۷۸,۹	۷۸,۹	۷۸,۹
۷۲,۶۷	۷۱۷,۱	۲۰,۸	۷۱,۱	۸۰,۲	۱۲۱,۲	۸۹,۹	۷۱,۲	۶۶,۰	۶۱,۸	۷۵,۲	۷۱,۲	۷۱,۲	۷۱,۲
۲۲,۷	۲۲۹,۲	۸,۱	۱۱,۲	۲۲,۲	۲۱,۹	۲۲,۰	۲۲,۲	۱۹,۱	۲۹,۹	۲۸,۱	۲۸,۱	۲۸,۱	۲۸,۱
	۱۹۰۲,۹	۱۰۷,۰	۲۰۰,۲	۱۹۱,۲	۲۸۸,۸	۲۶۲,۹	۱۹۱,۷	۱۲۹,۰	۱۵۹,۲	۱۷۲,۲	۱۷۲,۲	۱۷۲,۲	۱۷۲,۲
۰,۲	۲,۸	۰	۰	۱,۰	۱,۰	۰	۰,۷۱	۰,۶	۱,۸	۰,۸	۰,۸	۰,۸	۰,۸
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	۵	۰	۰	۱,۰	۱,۰	۰	۰,۷۱	۰,۶	۰	۰,۸	۰,۸	۰,۸	۰,۸
۵۸۲,۱۰		۲۱۶,۲	۱۰۲,۹	۱۲۱,۲۵	۷۱۷,۰	۸۱۲,۱۱	۷۰۲,۱۱	۵۱۰,۷	۲۰۹,۲	۵۰۲,۷	۵۲۱,۲	۵۲۱,۲	۵۲۱,۲

۱۲۸

پارىزگىھىيە، ۋ ل دووق خىشتىيىن ھۆمار ۱۱۰ يىن بارىيىن پارىزگىھىن ئىمى نىيىن ب قى ئاۋايىن ل سىر چىمىد نىمىرەگىن پىشك بىگىن

نەمرا ئىگىن:

ئەو ئىسكىگىھىن كو زوورى ۋ زوورىن پۇزىمەلەت ز پارىزگىھىن دىگىت، ئەو ئى لىقەنە ئىسكىگىھا سىرەسكى پىر ز ۸۰۰ مىلەتە ۋ ئىسكىگىھا ئەمىدىيىن ۋ زاپىنەيىن ز ۷۰۰ - ۸۰۰ مىلەتە.

نەمرا ئوۋىن:

ئىسكىگىھا ئاكىرى دىگىت كو دىگىتە زىرىن پۇزىمەلەتنى پارىزگىھىن ۋ چىمەتەيىا بارانان لىن د نەمرا ۷۰۰ - ۱۰۰۱ مىلەتە.

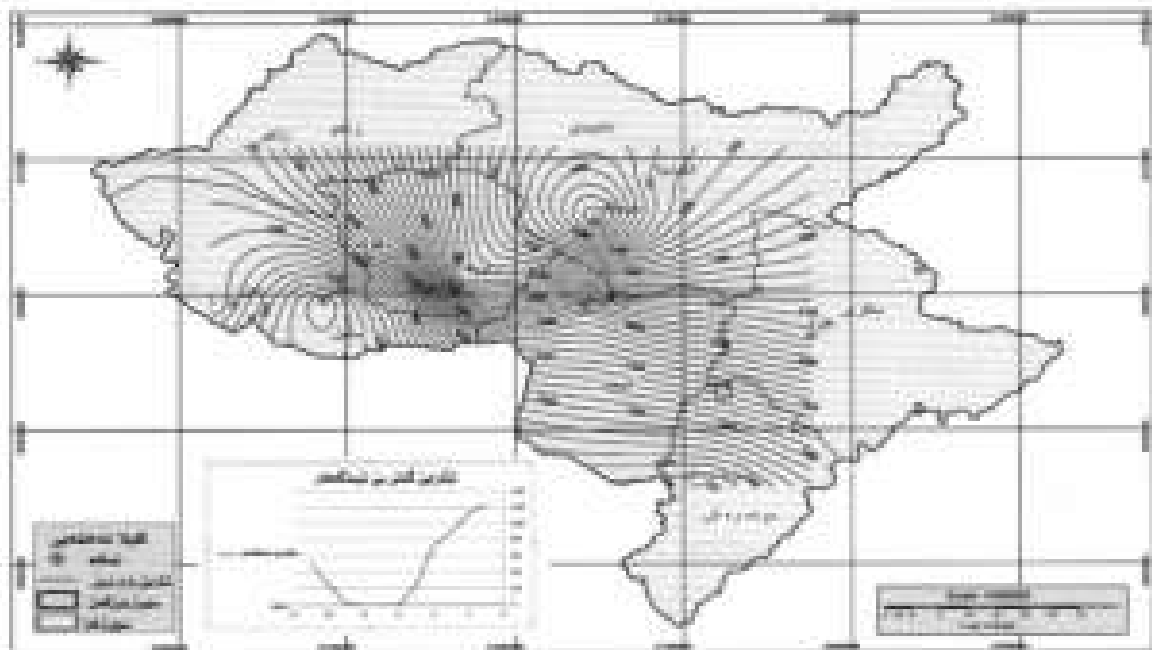
نەمرا سىيىن:

ئىسكىگىھىن ئەھۆك، باتىل، زاخۇا دىگىت كو دىگىتە زوورىن پۇزىمەت ۋ زىرىن پۇزىمەت ز پارىزگىھىن ۋ چىمەتەيىا بارانان لىن د نەمرا ۱۰۱ - ۱۰۰ مىلەتە.

پىشكىرنا جۇگرافىيا بارانان (التوزيع الجغرافي للأقطار) ل پارىزگىھا دەھۆكى:

پىشكىرنا بارانان د نەمرا نەمىرىن پارىزگىھا دەھۆكىدا ۋەكەمەت لىتە ھىمەك نەمىران پۇزىمە باراناننىن لىن پىرە د نەمرا ۷۰۰ - ۸۵۰ مىلەتە، ۋ زوورىن لىن نەمىران دىگىتە ۲۳۹۱ يىن ز زوورىن پارىزگىھىن، ۋ ۲۲۹۱ يىن ز زوورىن پارىزگىھىن، تىقەمەتە نەمىرىن ز بارانان ب نەم دىگىتە كو د نەمرا (۱۰۰ - ۱۵۰ مىلەتە) لىقە دىگىتە پۇزىمەلەت ۋ زىرىن پۇزىمەلەتنى پارىزگىھىن، لىن پۇزىمە ۲۲۱۱ يىن ز زوورىن پارىزگىھىن، تىقەمەت ب نەم دىگىتە پىرە ز ۵۰۰ مىلەتە ۋ لىقە پىشكىن لىقەك ۋ زوورىن پۇزىمەت ز پارىزگىھىن، لىن پۇزىمە ۲۱۱۱ يىن ز زوورىن پارىزگىھىن، بارانان ۋى پىرە ز ۱۰۰۱ مىلەتە كو زىرىن

ئىسكىگىھىن ھۆمار (۱۱۰) ھۆمىن ئىكرايىن سالاكىيىن بارانان ب (مىلەت) ل پارىزگىھا دەھۆكى

ئىمىر، چىكىرنا ئەھۆكىرى ب پىشكىرنا ۋا ۋ پۇزىمەتنى خىشتىيىن ھۆمار (۱۰۰)

جملتھین سڑکار (۱۶۱)

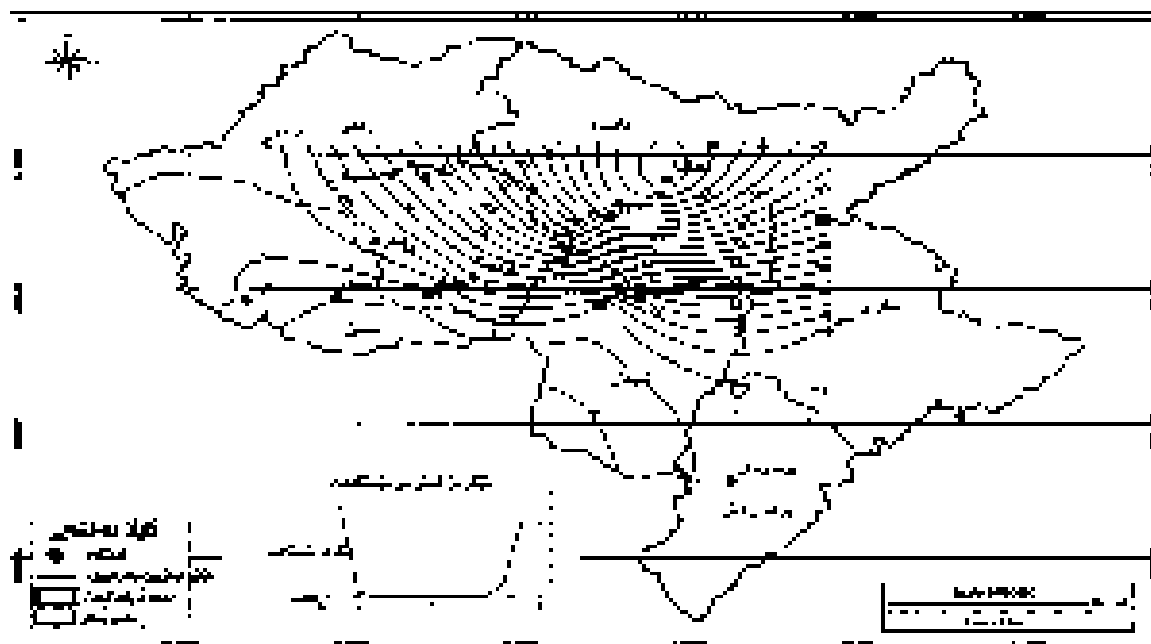
نیتسکاویدیا جهلمانیجا بهارجاہلین ب اسمار ل پارنزگهها جهوگرافی ۲۰۱۱ - ۲۰۱۰

نیتسکاویدیا نیتسکاویدیا	نیتسکاویدیا	نیتسکاویدیا	نیتسکاویدیا	نیتسکاویدیا	نیتسکاویدیا	نیتسکاویدیا
۶,۱۲	۰,۰۰	۰,۰۰	۱,۰۲	۶,۱۲	۰,۰۰	زاجو
۳,۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۳,۰	۰,۰۰	بکول
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	سبیل
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	سوک
۱۶,۶۸	۱,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۱۶,۶۸	۱,۰۰	راوست
۸۱,۱۰	۱۸,۰۰	۱۸,۰۰	۱۸,۰۰	۸۱,۱۰	۱۸,۰۰	سورسنگ
۱,۱۸۲	۱۰,۰۰	۱۰,۰۰	۱۰,۰۰	۱,۱۸۲	۱۰,۰۰	نیتسکاویدیا
۶,۱۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۶,۱۰	۰,۰۰	نیتسکاویدیا
۱,۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۱,۰	۰,۰۰	نیتسکاویدیا
۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	نیتسکاویدیا
۱۱,۰۸	۱,۱۲	۱,۱۲	۱,۱۲	۱۱,۰۸	۱,۱۲	نیتسکاویدیا

نیتسکاویدیا جهلمانیجا بهارجاہلین ب اسمار ل پارنزگهها جهوگرافی ۲۰۱۱ - ۲۰۱۰

جملتھین سڑکار (۱۶۱)

نیتسکاویدیا جهلمانیجا بهارجاہلین ب اسمار ل پارنزگهها جهوگرافی

نیتسکاویدیا جهلمانیجا بهارجاہلین ب اسمار ل پارنزگهها جهوگرافی ۲۰۱۱ - ۲۰۱۰

گدل هندك جوهاغيان د نابقير نيسنگه‌هاند، كو نيسنگه‌ها سمرسنگي ۸۶,۸۶۱ ملبه ال نيبسر دگند و دگخنه د جارچنيز ددغون پوادلين به ميبوونهگ بارانسا بلندا، لئ نيسنگه‌ها سيمبلز ۳۲.۵ مله، ان توهار دگند و گنهرون بهارين به ميبوونا با ان لئ دئيند نيبسر كن و ب هندی دگه‌قند غهورا نف و حويليز بيژي واداره (غمنه‌يز جواهر ۱۲)

جهوگانها (كوښ)

كوښ خوداغيين نيسنگه‌هيان سره‌لئني دگند پدگنه‌دانا كاوداين نف و هه‌واير بين پدگنه‌گ و سن هه‌فگنشه د كارستان به جهوگانها نف و هه‌واير و جهوگانها ون ز ناف و هه‌ويين هه‌شك لند هه‌فگنشه، هه‌ پشته خو ب بارانيز و هيري گريمن، و ل بيدكو مارانين پاريزگه‌ها دهوكن ل بارانيز هه‌سنينه، ژ بهر هندي هه‌ينه ب كارانين، نو جهوگانها جوونش ناف و هه‌واسي هه‌مي دهه‌ري پاريزگه‌هي.

لند هه‌فگنشه $R - 2; T$ هكن دئنه كارانين هه‌مي سون خو جازون لهده‌ت پغيا گنه‌ري بن، قنجا نه‌گه‌ر باران زمستاني بن، د بئنا سالي يا زمستانيدا باران ۱۲۰۰مټنه.

$$R = \text{چهندينها پراننه ب املم} \\ T = \text{تيدنراير گه‌ري سالانه (سور)}$$

هتجا نه‌گه‌ر ناليين (انغو بز هه‌فگنشه‌يز خو جازون لهده‌ت دلسز جهو بن، نه هندی دگه‌هننت كو تيمسگه‌هه‌ پواداره.

ملنم نايبي راستي ين هه‌فگنشه‌ي سدرنه ل ناليين جهو ل هه‌مي نيسنگه‌هي پاريزگه‌ها دهوكن لند هه‌ني دگه‌هنن كو نيسنگه‌هي و پوادارين

و ب رنك كارثينا جوييكون (كوښ) بيروو كو پاريزگه‌ها دهوكن ب تيدنرين خو بين باران و گه‌ري هه‌شناو به دگدل جهوگانها كښ بيروو كو پاريزگه‌ها دهوكن دگه‌قند د جارچون نف و هه‌واير

كو پونو و غه‌سندوننا هه‌ئين با پله‌يا گه‌ري ل پاريزگه‌ه دهوكن بو ۱۵، ۴۱:

ل ملنم ساد به‌حاشو ون هه‌فگنشه‌ها پونه‌يهت، ب كارثينا، هه‌مان حير: به‌نيها هه‌ئين حيرن، نيسادني يو هه‌واير ۱۲۱ دگند كو پوهين وي د نابقير ۲۴۱-۴۹/زمياه، و لند نيساره‌ي نو جهوون ناف و هه‌واير جهوونك دت و هه‌ان راستايين لاند هه‌لنه دئنه هه‌واسي ب ښكه

جهوگانها باران سالانه

چهندينها باران سالانه

$$1,11 \left(\frac{\quad}{\quad} \right) \\ \text{لغتجه‌ي پله‌يا گه‌ري سالانه} + 11,1$$

چهندينها باران سالانه ■ باران سهرجمين

تجه‌ن سالي املم

و لغتجه‌ي پله‌يا گه‌ري سالانه = تيدنراير گه‌ري سالانه (سور)

و ل جهوون هه‌فگنشه‌ها به‌سيه‌به‌ باران (گه‌ريگه‌ري باران) بينج ددغون نف و جهوون د باران هه‌هننه جازون:

- كښوتر ز' ملبه _____ هه‌شك
- ۱۱ - ۲' ملبه _____ نيه‌وت
- ۲۲ - ۳' ملبه _____ به‌ژي وادار
- ۱۲ - ۱۷ ملبه _____ هه‌واسي
- ۱۲۸ ملبه نه‌h

و ل سدر بئنا لزو جهوون نيسنگه‌هي پاريزگه‌ها دهوكن دئنه ۸۱,۸۶۱ م.م. و نه‌h

خطتھین ہارمار (12)
چالاکیا بارانی یا مہلاندہ ل نیسنگمھین پارزگمھا دھوکڑ (2001-2011)ن

معدہ نیسنگمھ	ع	ف	د	س	ب	ا	ن	ر	و	ز	ح	ط	م	معدہ نیسنگمھ
راخو	2,28	11,91	4,72	2,90	-0,91	-0,19	-	-	-	-	-	-	نیسنگمھدار	13,37
بائیل	8,88	9,77	2,21	3,42	1,18	-0,18	-	-	-	-	-	-	نیسنگمھدار	39,18
سمنیل	9,11	9,18	1,19	1,23	-0,18	-	-	-	-	-	-	-	نیسنگمھدار	32,2
دھوک	9,82	8,11	1,80	3,81	-0,98	-0,12	-	-	-	-	-	-	نیسنگمھدار	39,21
زوبندہ	19,13	10,12	8,12	4,27	1,21	-0,13	-	-	-	-	-	-	دھوکدار	19,13
سیرسنگ	20,10	11,99	11,22	1,22	1,83	-	-	-	-	-	-	-	دھوکدار	62,18
نایبدر	18,72	14,28	11,11	9,11	1,22	-0,13	-	-	-	-	-	-	دھوکدار	71,17
ٹاکڑن	11,71	11,03	1,37	2,11	1,33	-0,13	-	-	-	-	-	-	نیسنگمھدار	42,82
تھوڑن	11,30	9,21	8,29	2,99	-0,10	-	-	-	-	-	-	-	نیسنگمھدار	20,7
مہرہدھن	9,98	8,72	3,77	3,21	-0,22	-	-	-	-	-	-	-	نیسنگمھدار	37,31
ننگرا	13,01	11,39	9,01	2,91	1,18	-0,1	-	-	-	-	-	-	نیسنگمھدار	21,81

ڈنہر: لمکولہر ب پشتگرمادا ٹالا و پڑانینڈن پانچمہریا کمٹھنسی و بیٹھلہران ل پارزگمھا دھوکڑ

و ہمواین دھریاٹا نافین (CSB) و ہافینا وی گہرہدہ ز ہر کو ٹیکڑن گہرہترین مہین سالن کیہتر نینہ ز (21 سر) و ٹیکڑن گہرہترین سالن سالانہ ہمدہ پترہ ز (18 سر) و دھنن وی پین ہشکاتہپین وہری ہافینیدہ (S) و ٹفہ چونکو ناف و ہمواین پارزگمھا دھوکڑ ہافیندکا گہرہ ہمدہ و بارانین وین ہمدہ د وہری زفستائیدانہ و نیسا ٹیکڑن پلہیا گہرہترین یا بلند ڈی د مہین ہافینیدانہ۔

ہوونکن دھوادارہ (G) ز ہر کو ٹیکڑن گہرہترین مہین سالن ز (10 سر) کیہتر نینہ و ٹیکڑن گہرہ سارترین مہین سالن کیہترہ ز (18 سر) و کیہتر نینہ ز (3 سر) و ز بو فافٹرتنا ناف و ہمواین ہشک ز ناف و ہمواین دھوادار ہمدہکیشہیا $R = 21T_1 - 11$ ہاندہ کارنہننن فینجا دھاریو کو ناف و ہمواین پارزگمھا دھوکڑ د چارجوٹن ناف و ہمواین ہوونکن دھوادارہمدہ اناف

ناخ

بی.د. شهید عدلی همدان بدیه وانی
زانتویا دهولا - کولیزا زانتین مروانایدتی
وهرگیران، دهان چهل

ناخ Soil

ناخ دهنه هنایتن نیک زاهدتین عوشی بی
صریف و گیاهوه و گنبد بوندورین تی پین رینی
ل نهر روپین عهروی دناک ژنگهصین جوگرفی پین
جها جها فا زهرگو ژنهرن سهرهکی بی بوجم
و کهرهسه پین خوبانی رین گرانگ و بهخیمه زه
گهسته کونا شیکاتر و بوونکلز و گرنکیهدک بهرن
دیوای چانسن تا صید ریمبری هزمره کا بواری دی
پین گریگ کو ماراده بهکی بهسد بهستور دکمت سهر
ناخن بهری نعم بچنه خاک دهنن گریگما ناخن و
لهو فاکسیرین سه تهرورن په به پونه وین و جهرین
هووا جها پین ناخن ل دهنن به ل دهننیکون بر
لهوین ب چندن پندسه پین گشتی پین گرنایین ب
لهوین بهر. حدایف لهف پندسه بی ژ هواردهگر
بؤ بهارنگون دی تی زانستی ججهانه و عهر بهارنک ل
بووف شیوای خو پین نیست سه به پین دگر ناخر
دکمت و ل بووف نیکه پین خوشه یقه دکمت ل فینوی
نعم دی ل نهر جدید پیناست پین گریگ باوه سنین
ناخ هوسا دهننه پندسه گریگ کم و دگر

دیاندکی به شینکی گشت کهرهسه پین خو
پین خوراکر ای وهر گریگ، یانزق ندهکا سسست
و نهره و ژ نمت و صوبرکین بانر پنگهصیه ژیه
بهداکونا جهرای بؤ شینکای ناخ روپین عسکار
ل عهر بهری همدان نهری تقریبا بی د نجهست
ب سهرورانیبا چانین سهریمه تران بؤ چانین
مهرن ل ناخ دروست دیت پشنی کو کفر و بهری
عدن دسکین و بی پرت دین بهوری پشنی چانین
گریگ کوشوه پوز و ل دووندا گریگ هیرایر و
کیه جایی و دیله یی ب سهرن نهر تا که دکه هسه
وی لهسری شینکتر بشینت دناک گهسته بکمت.
لهف کهرهسنن زانته جایی لهف کیایان په پیدانین ل
داوین عینن ناخ^۱

هدره زانین داندی کبک Liabi و رعان
Raimi ل سال ۱۹۱۷ ب فی شوهو ناخ
پیناستریم ناخ لهو کفرین بهر ییو برت برت
بووین و بوینه دندکین گدساک صوبر و بچوبک ل
دووندا ب رهگه گر ژ رهگاز پنگهانا کیه جایی
با فر دندکتر عهر دگهل بهرلیکن منبکاس
و کبانهمیزن دانا دا هانسه گوهریز. ناخ دهننه

ئاكتىڧىزىن كارتىڧىزىن لې پىدېاڧوۋا ناھىيىسىدىكى

ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىش كارتىڧىزىن لې پىدېاڧوۋا ناھىيىسىدىكى ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسى بار. بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر. بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر.

1- كارتىڧىزىن ئۆزگىرىش بەلگىسى (ئۆزگىرىش دەرىجىسى)

ئۆزگىرىش بەلگىسى بىر قانچە بەلگىسىدۇر. بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر. بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر.

بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر. بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر.

بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر. بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر.

2- ئۆزگىرىش بەلگىسى

ئۆزگىرىش بەلگىسى بىر قانچە بەلگىسىدۇر. بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر. بۇ بەلگىلەر ئىنسانلارنىڭ يەرلىكلىرىدا بار بولغان دەرىجىلىك ئۆزگىرىشنى ئىشەنچلىك قىلىپ باھالىدىغان بىر قانچە ئۆزگىرىش بەلگىسىدۇر.

با لكو هندهك رنگين ناخر يسيوندي ب سسيورتيا ناخر و بلا كوره سنيين نغندلبي قه هيد
 ز قيرق نم نسين لاملين ب صبوونا چودهيين
 رنگي ناف ناخا سرتزگه ها رهوكز د نكمر ب
 رنگه كي كم رنگز قه هويين قهسي ب قه حواين ناري
 يترين بمره لاف ناف ناف قن حفرين با ب نيسه ل
 شفا همت سليفلميان و ناكي پلا تا پاتيا رنگز
 ناخر سرهك زنده بوونز دچيد ل نهدرا نمك لاناكي
 و سهرين و دهلنا نغندلن به وزي ز نه گهري زنده بوونا
 كه ده سنيين نغندلن كم ده پرين ز رنگه ها نا
 چييا شيكيكي نكمت زنده پاري سسيورتيا ناخر و
 شيين وي ل سدر پراستنا شيداري.

۲- پنگه ها يا ناخن

ب شيونديكي گيلتي پنگه ها يا ناخن صهباز
 نكمت سدر هدي كا چيو زنده كي ناخن پان گهريين
 وي ل سدر نيك خرقه بووينه نيد پنگه ها يا ناخن
 و نديكين وي د نكجه ويا ين ز كهر شهيد و شهيد
 و پله بين بهار كرت و نكو دله بين نوسيوويني"
 پنگه ها يا ناخن نكمت بين كار كره يا بلا هواس
 و لوب ناز و عيزنا وي زيماري بهر قابيا ناخن ب
 فاكه بين بوخيوونر بين نيمه نكمرن نيم نكجه ويا
 ناخن و نامنز گه سدرنا رهين سيناكار ناك
 ناخر دا ل پريي چاران پنگه ها يا ناخن پيرانيان
 ل سهر چهرين سنان چار نكمت و لك سناينين
 نغز و شيانين وي بين بهر قانين و پنگه ها يا ناخن و
 ز كوره سنيين نغندلن و جلاقيين وي بين زندي
 و نيوكا بهار كرتا نغز و چوانبيا ب كارايينا وي
 ز كايين عروقالنقه زنده باري سروسني كارايين ناك
 ناخن دا و كودانين كجه ياير بين بوويه نه گهري
 نروختبوونا نغز

۳- نغز پنگه ها يا ناخن

نغز پنگه ها يا ناخن نغز چني ناخن
 ده پرين ز قه نارهين پرتزي سن نديكين ناخن نكمت

سيه تين نيزايي و

كجه يايي بين ناخن

پدگه م سيه تين نيزايي

۱- رنگين ناخن

پدگه م خاير رنگين ناخن نهنه خزانر
 نويه نهنه بيا ون يا سه نكي بيه سنييه نكونا چود
 ناخن رنگين ناخن ب شينويه كي گيلتي نكمتيه
 بن كاريكرت چورين وان كوره سنيين كاريي بين ناف
 ناخن دا هيز و پرتوب هدر كوره سنييه كي همد خورا
 رنگين ناخن ز قه م خوري و چوداها خوري كاراين
 ناسي بين چورا چور ناف ناخن دا ز قرتيه دله شيوون
 يا رنگه سنا رنگين ناخن و چورين ون ناف ته خين
 ناخن دا نيت بسننن نكمت سهر چهرين خاكنه ول
 و لك فاكه تين پنيبوون بين نيزايي و كاريكين
 نوكسادر و دنگه نغز نغز نغز هدر سنا و
 جه مان بهر وان توخولن بسينر شان نكمت بين ناف
 ناخن د و رنگين وي پنگه ها يا ناخن ب
 نغز نغز كاريين وي بين ناخن بين رنگ بهر
 بان رنگ سدر بهر هدم ديس كو رنگه ها يا ناخن
 ناخن نكمت بهر چهرين كوره سنيين نغندلن نه وني
 شرويه بين نغيه كوهرين بو رنگه ها يا ناخن بهر
 تاري يا پرتو ل قيرق نكمتيه و كيرت و نيزايي
 بهر ناخن د پنگه ها يا ناخن كاريي بين رنگ
 پدي نكمت

ب دووق نغز بهر نوكه بهر دليكي بويد
 چود دست كم چودا همدك شهيد د رنگين ناخا نغز
 بهر د همدان نغز نغز نغز نغز نغز نغز
 سهره كي بونماز نكرتن نغز نغز ون نغز بهر همد
 نغز نغز بو نغز نغز نغز نغز نغز نغز نغز
 ناف ناخن رنگ تاري دا رنگ سدر و رنگ بهر
 زنده بون و وان ناخن رنگ بهر رنگ زهر و سدر
 سبه ها ههري گونز به كم رنگين ناخن به نغز
 نغز رنگه ها يا ناخن و ان كارايينه بين ناف ناخن دا

ل قبیل نهد ب سزاهر ناچیده نطف فون هدرسی
 چون لطفی ما گو شم دشتن بریکمین گو سر
 لیک زقار چوزان لرضی و نرضی بین خو صند ل
 مده گشمن چاممن لن بختترن جبر ناخا هدرین به
 زه رنگو ساختهتر هدرنو خوری دی سر ناخن ناخا
 همد ب شپه بدکن گشمن بووه خودبه بیت گو
 ناخا خیری ل وان به قدران صید بین بدین خیری لن
 صید و ناخا لطفی زی ل وان خطیرن به شتر صید
 بین نخرانویس صیز بین زوپلان لن پهینابوویس
 ناخا به شترن دهشتی نن ناخرانویس و ناخا ب رخ
 زوپرانسه گو لطف چوریو نطف ناخا پارتنگر با
 همه تماشایی خشتیور زله ۱ یکد

دوره دوم: سبزه زدن کوسه‌خاکی

۴-۱. بلا ترشالی و تکلی با ناهن pH

۴-۱-۱. د م ز ترشالی و تکلی با ناهن pH
 نیویس هایوویچین و هایوویسیی مناقدا مده.
 پیکهات ناخا نپش یان تخت پشت بستن دکند
 نهر رزویا باویس هایوویچین صاف فن ناخی : گو
 صیدنی ب خوری ون گشمن صید فن نطف ناخا
 زی به پندزویی ناخا نپش وی مدهی به پندزوی بلا
 pH وی مناقدا : ۱،۵ :۰،۵ دیت و نطف همدستنگ
 بلا pH با مناقدا : ۰،۵-۱،۵ : ناخا نطف : سیوی بی

گو چوبایی دکند سه نهری یان رفانیبا لطف
 ب شپه بدکن رهنر نم دشتن بیترن تدهن
 لطفی دایمنبوویو رزویو با خیزی و همزی و لطفی
 به پندزویان دکند ناچه مده بین خیری و گشمن
 فن ناخا نر گشنگ پشت به پندزویان دکند سه
 تدهن پنگشسا ناخی زهرگو لطف نطفه ریچین
 زویو ناخی به پندزویان دکند لطفی ناخا ل سه
 دهنه به ناخا مده ^۱ . گشمن ناخی زهرگو ناهن
 قه پاری قه زهرگو صحت ون به کوی گشمن ناخی
 سی پرتن نهر به گو تده مده گشمن گشمنه و سی
 بین خیری نهری به سه کده قرین بدین ما هاتین
 به به هم هتبه و هنده کش دی خوزان مده و گشمن
 بچوب و نهرن گو ز نهدمین تده مده بین
 گشمن نهر گشمن به به هم خانه ^۱ .

هردیسنا نطفن پیکهات ناخی هیچین
 دکند سه ون گشمن به پندزویان ناخی پیکهاتن
 و صیدی و نطفن هدرلیت ز خیری و خیری ز لطف
 فاکتورین گشمنه مده بین خیری به به هم دهن.
 فن لطف ز ناهن دکندترین گشمنه و سی بین
 گشمنی پیکهاتن هدری گشمن به ب پشت
 به پندزویان سه نطفن تدهن پیکهاتن ناخی
 فن چوزین سه پندزوی بین لطف همد تدهی ناخا
 خیری و ناخا خیری : ناخا تکندل و نطف نطفن

فصلنامه (۱)

همه‌گ تاپدته پندزوی ناخا پارتنگر هدرک

ماده	گشمنه پندزویان		پندزویان		دیت و نطف	
	گشمنه	پندزویان	گشمنه	پندزویان	گشمنه	پندزویان
پندزویان	۲،۵	۳،۸۱	۱،۱۵	۸،۲	۷،۸	۷،۸
پندزویان	۱،۷۸	۳،۵۴	۳،۱۲	۳،۲	۷،۸	۷،۸
پندزویان	۱،۱۵	۲،۱۴	۲،۹۴	۸،۲	۷،۸	۷،۸
پندزویان	۲،۵	۳،۲	۲،۹۴	۷،۴	۷،۴	۷،۴

۱- چار مضمون حجتی نمو خوزج لطفن نر فضه لطف ۱۹۳۴-۱۰-۱۲-۱۰-۱۰ رساله هایمنبر عبر شپه پندزویان فاکتوریان تعویم
 انسانیة قسم الجغرافیه جامعه صفیه ۲۰۱۴- المجلد ۱، ص ۱۶۰.

۲- حکومت انهم گشمن و زله آزاره و زلی مدهیو براده لاکری لفر غیر منطری ۲۰۰۹، ص ۴

پا pH L دناخوا ۸,۶۱-۱۱,۵۱ ۱۱

ناح صلاحهتیر ترشانن وردگربت دهمن یترها ناہونیر ہاہرہ جیبسی زلابونین ہایدروکسیدی پور لرمی زمین نوز برهٹائی ناخ تخت انا سوری پیدایید ہممن یزہیا لیوین ہیدروکسیدی زلابونین ہایدورجیبسی پتر لری دھنر طاق لاجن دا ترشانی بان نھانما لاجن گریگہکا جھن بڑ برهہہ تیلہ لاجن با هھو لری ناھا هہ فسنک دھیت خالیاتین باخترین بیوی لاجن ول دھیلدا لاجن تفد صید لری با راندا کون ناھا عه قسمنگ ہوا OH ہنمرا 1,1۶- ۱۷۴ ل جہانن ہھهین گھنوت با گنہہ

ز اناہوز خشنھنن زمرہ ۱۱ اوزہ هو باہیند کو انا پارزکھہ دھؤوکر پور سدر با ناھا تخت فد دھیت لھوؤی با پشنت یسنتن سدر فانینن ون ناہنن زدنقرون دھیک و راوتہ و سبرهہکا و ناگرن ہانسنہ وردگرہن نفا جھون لاجن زور ناھاک باشہ بڑ ہنرہ کرہون چانہن

۲- کھروستھینن ہنماہری

کھروستھینن ہنماہری ہچنہ خالیاتین زکھروستھینن کرنگ بڑ ہتدانا لاجن زہرکو کھروستھینن خوراکری یین یینٹری زو گھنھکرنا شینکاتی دھین دگھ پھگ گھلسنوم و ہہگھنوم و لھنسات و نیترومینن و گھگھکیان ہی ہھرہیسر لھوؤ رسدھوہرن ہجر سز نفا لاجن ڈار ہس با شروٹھکرنا کھروستھینن ہنماہری و ہسٹک پنکواتدھین لھنر ہین لھوؤ ہرہدم ہسر کہ لھوؤی ناہنن کاڈانر شروٹھدکدن بڑ کھروستھینن ہچیک کہ دناک ناہنن دہجتھن زدنناری روتن وار د وڈارکرنا ناخوٹھینر لاجن دا ۱۱

ھوہرہسنا ہنماہری دھینہ عھہرانوز زوؤٹہ یترها کھروستھینن ہنماہری یین دھادا ناھا زھنگین با کہ ہسنتھنن لھندھری ناخہکا زور ہرہدم و باشہ صہؤی گھونز یٹ کو یزہین کھروستھینن ہنماہری صاف لاجن دا تھروہنن ز سوشنر شینکاتیین

سروشسر و جہوہ اول و جھوڑ کھشووھوایی بلامت و سھوورتیا لاجن دکھت زدن فن پھسوت لھم شینن تیہیند چہاھیلا د یزہین کھروستھینن ہنماہری ہین دناک ناخ پارزکھہ دھؤوکر د بگہہ کو نھا دوزہہ طاقھہ ۱۱,۶۱,۶۱ ل غلڈاک لھون پارزکھہن و ۶,۸۱ کو ل ناھا دھطر زاویسدا

ل نوبف ہنزائینن خشنھین زمرہ ۱۱ لھم دھنن یینن کو ناھا پارزکھہا دھؤوکر با زوگینہ با کھروستھینن ہنماہری و پشنتھہ ناہنر ہسہ و جودنا ہرہدم ناھا کا ہشہ بڑ یترجا ہرہومہونن چانہنن ہھہہر و ہھہوونا ہہہک جواہینر بیویک یینن پھیننن صہی با سھووراتی و پریبا شینکاتی و کھروستھوایی بالادھسٹ ل کھونن

سینھتین ناخہ دھقرون خیابن و پیلدار

یہن لھم ہچینہ عناق باہنن سینھتین گھنتی یین ناھا دھقرون پیڑی و دھقرون پیلدار با لاجیبہ لری ناخ پارزکھہا دھؤوکر پیدایید لھم لھون با عھنن بگہہ کو ہسٹونن ہولہندی اہوہتھگا و گروہکھنن ہسٹونن ڈار ہنھنن وین جھرفن لہکم کمس ہونن کہ نھخسہدھکن پری پترین ہھرہی شہنوار و جھون لاجن ل عبرتھ کینل^{۱۱} و ل دھاھبا سالینن پینجیل ل جھرجھ سوؤی ہلالفکر سھرہہری لھکرنا لری ہجھنہ با نھخسہدھکی گھنتی لری عھتا لھکھو دھننہ ہولیاتین زدنھکن سھرہکھ بڑ کھلہک بھکرھیناسین عیراتی ہننر ہینگر کھسھکی ہی با لاجن اناھج الطائری ناھا پھلانن عیراتی بڑ سدر ۱۰ جھونن لھہی دھھنکر^{۱۲} لری کھسھکی تو با لاجن اناھج ہرہہما ہزڈکر کہ سھرہکھ سھرہکھ با ناھا دھقرون خیابن و جھوڑ ناہین نھینگھصننر یہ لری سینھتین یین ییند کھییابی دگھننہ عھقون ناخہکا تخت یا سفک بڑ ناخہکا تخت یا ہنر لری ناخ عھنر یاکو فنڈکھرتہ عھہ با جھون تھختھ لھوسد سوؤ و ہختھری و

۴- ناخا اضمهرایی

۱- ناخا قهجویی یا سنهورتیا ون ناخاچر
اسنور

۲- ناخا قهجویی یا سنهورالیی ون کوزر
ان سسورا

۳- ناخا بهری یا تهنک (الهوسول)

۴- ناخا عهریژ سنخت یون مری و بهری

۵- ناخا دوریا لفراسد یا سوز اقیرا بوزا

۶- ناخا رولد ریتا (ناخا چیلیی)

۷- ناخا عهریژن تعلتی

۸- ناخا دهشتر نا نخرابوونالی

۹- ناخا دهشمی یا ینگر (المومبیا)

۹- ناخا شهرنوزمی (ناخا رهش)

مهره ر پیدای شه نوم Chernozen تنگم
ناخا پلر و ب قلا سیعتن ل خوری دهینه
بنامیز^{۱۱}

۱- رهگن ون بز رهسه زهر هسویه بزدهک مهری و
کهرهسنه ن نندامی سن شروقه بووی ناندو

۲- ب ینکیه ب کهرهسنه بن کنزایی و نندامی

۳- ینکستن و ینکهنان و نهنی ون بز پاته

۴- نمانج مهری بو هانگیز و نهعبارگرنای ناالی
هغه

نهف جزوی ناخا دهینه عهراترن بافتنر جزوی
ل جیهانز ریرکو شیانن به رسد تیلن بن بهن

هغه صدربسمل ل ودلان عیراقن بی نصتته حیرانن
ل ناخین ب مفا و گرنک لابی کهرتن پندنر فدا

تر بوودی ای ل عیراق و وهلانن دی بن جیهانن
نه گسلهکن بهرنه ینکنن بن واکر ینکنن واپن

بن شریه و تا دههته ینکنن پلر ینکهاژنا ون ب
بنی و سفکه و دهگن هور و بجهک ینکهنهت

و : لان کنماره فه ناخکا نخته رهگن ل ناخا
جهه کورن ل نهنت فهستره هانا دههته

ینکنن حوالین ی نسیسوند ل تعین ناخچری
رتها کهرهسنه بن سنناسو ناک فی جزوی نانی

دا دههته ۱۸۸۱ ون و ینکرای سنالنه یی بلار

فایده سهنورنر جزوی ناخا نختی به لن ناخا
تعمی بن هریز ل بهرن و روی بین کرماسر و
بوری ناخا نخت یا سسکن لهورا نهنکا نختی و
ناخا ینکدهبنی بهنبره ناخا نختی ناگی ل
نههرن ناخا و خیرهچ و ناخا بهانی یا خیری ب
ینکهاژن بهرن خیری^{۱۱}

تعم دشین سینه بن ناخا نختی چیلی و
پلدار د چمه جانداکان د کروت ینکدهن لهوژ ب
فی بهگی^{۱۱}

۱- کوالنیه هرخسنن ژبو بندهامی عهری و
نهجویه بههرن خوی یا نختی

۲- تهنی ینکستن ناخا نختی کهریژ نانی
هوان دنکنن بهرن

۳- هسویه تهنن نامی بن جو بهه یی بهرن
کو بهینه هیرانن بهرن بهانی یی ناخا و ب
بانههر دهه نهان بن کهرهترو جزوی فی
بهان بهرن کلسر و خیری و هریز

۴- ناخا نامی ناخا نختی کلسر دهفته سهر
کورانیهک مهری نا و نهف کیرایه بهرن ل
دهنت دهک زههویا بازار ژهر فی هسوی
کریا بهه قویه هانن سینه خنایی هین
خاف ناخا د کبه بهنت دهک ناخا سهر عهری
دا هتا دههینه ناخا نختی عهری

۵- هسویه هسک کهرهسنه یی نندامی خاف
نهف سهر روی ب بهرن ب بزدهک سهر و نا
پندنر و بهکا ناسنی خاف ناخا دا

ل دووق موامی فاکه یی بهری نوکده هه نهری
ینکری ناخا بزدهک هونن و هرهراکنا جوامیو
یا با جویین ناخا ینکهنهت ل دووق نههسن
نهورنگی بی جزوی ناخا ل عیرانن و ل دووق
فه کهنن بهانی ل دههرون مومه نارهنت کوهف
جزوی ناخا ل دهونن هسه نه مانندی بههسنی
ژمه ۱۱: بکه

۱- ناخا شهرنوزمی (ناخا رهش)

۲- ناخا کلسلی

۱- ناخا کلسلی یا کور

۲- ناخا کلسلی یا تهنک

ئاھا بۇوباران دىۋىستىن ئەۋزا ئى گىلىك خىتىز ئەف ئىخە ئى ئەۋى ل سىر لېئىز بۇوباران بار نېرىكى بۇوباران بۇست بۇبىسە سىنىك زۇلا جۇا بۇ مەھىزى جىدىق ھاىنە ب كارىنار و ھىندەكتر بۇزى بۇبىنە جەن ئاگىبىۋىز بىرۇقن وداك خۇقىق سىنلارنى و بىنىسكىز ل بۇبى كىچىراپا ئى باخى مۇ خۇرىن ئىنى ل پارىزگەھا دەۋەكى ھىنە تىباشىمى بىخىنەن زھارە ئا بىكە.

۱- ئاھا كەستىنى يا كۆرۈ

بەگىز قىن ئاخى رەنگەكى بىپىدە ۋەكى رەگى كەستىنى و ز لىن نىكھاننا كىنىنى با لىق ھەبە بەرگە بۇرەپا كەرسىنۇ ئىنىنىر ۋەئە دىكەھىبە ۱۸۴۱ ۋ تىكۆلۈپ بىرەن باينا سىلاب تىر دىكەھىبە ۴۰۰-۱۸۰۰ئى غىبىدەنۇن بارانى، بۇبىر ۋى سىرۇفە ب گىباپىز تىز و تىزىلەز جۇۋاۋجۇر و دارىن بىجىك وەك تەپىر دىنە نىھاتى. ئى ئەف خۇرىن ئاخى ھىنە ھىمەتق باخۇرىن خۇرىن ئاخى بۇ چىنەنا گەنىنى ئىنى نەپرا ل لىن كارگىنى و ئابۇورىنە كىنكىبىكا مەرن يا ھى رىنىمىرى بگاچىننا ۋى بۇ بىسنانن و چىنىا كەستىكى. ئەف ناخە ب غىبۇبەكى نەرخىمە ل باغەسنا خىنىتا سىدى ھەتا بۇزەلانى ۋ ل ناخەۋى بارىز زاخۇ ھەتا بۇناقاس بەخىف بۇبۇلۇ ھىل ھىدە.

۲- ئاھا كەستىنى يا ئەلەۋ

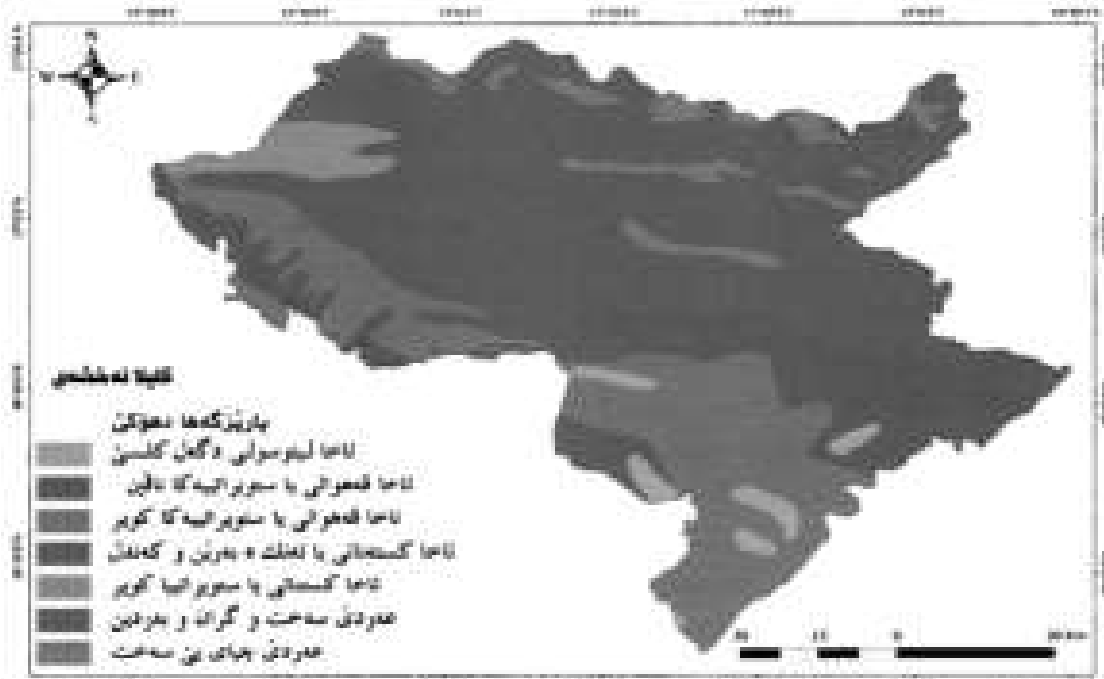
ئەف جۇز ب پىنكى خۇرىن ھەۋابى بىن ئەبىر نەبىتە نىامىن ۋ پىرىبا بۇبىرى قىر زاخۇ دىخىنىت و ب نىرىتەكىن دەمە بىدەكە و دىزۇ دىبە ل ئىز چىباپى كۆۋرە و دۆۋرە ئۆكۈپ باسۇرى. و دىكە ناخىا ھەركەرن با دىۋرەت ھەتا دىكەھىنە سىنەز دىشۇنا سىدىل ل بۇرەلەتە و ل لىن باشۇبە دىزۇ دىبە ھەتا دىكەھىبە بىلەنەبىن زاخۇ ھەدىمەن ب بۇبىرەكە كىنەم بەخىف بۇناقاس دىزىمىت ھەتا كىنەرى بەھىبە بىن سىمەل تە دىكەھىبە بۇبۇرە ھىل سىۋىز غىرۇ و ئۆكەپا.

بىرىنى لى دىكەھىبە : ۱۸۰۰: غىبەنۇن ب تايىب ل ۋەرىن زۇستىنۇ بۇبى ۋى ب سىنىكى و خارەنۇرىن ھەتتە نىھاتى كۇ ز گىلەن دىز و دىزى جۇۋاۋجۇر بىنەھىبە. ئەف جۇرە ناخە ب كىز چىنىنا بىرىن بىرەبىن چاندىر ھىت ب نىسە ئى بەرەۋەبىن دىۋەك كى ھەرىبىن چىنىا بىسنان و كەستىكى ئەف چىرە لىك ل پىرىبا خۇقىق دەستى ۋ خاقىبەز چىلار ل پارىزگەھا دەۋەكى ھىنە خىق. زىمەرى دىكە ھىمەتق ھەل ل قىر ئاگىز و بۇبىرەكە سىب سىدىل ل قىر زاخۇ رىنىمىرى خىنىك بۇبەن خەرىنى ۋىز بۇبۇك ل نەلا ئىسنىبىلان : بىلەن شىدەننىش. و نەقىر كىلى غامى و سىلارنىز ل قىر ناغىبىز

۳- ئاھا كەستىنى:

ئەۋ جۇرۇ ئاغىز بارىدىكىن نىز و خىرىكىز كىسى پىنكىھىبە ب ھىنە ھىبە سانس كۇ نا بىرى ھە ۋ بەگى ۋى ھەۋەنەكىز تارىبە. ۋ سىمەننا ۋى ز مەھەركەن بۇ ئىكە ۋ ھىت گىمۇرىن كۇ مەھەرا سىۋورانىدىكا ئەنىك بۇ سىۋورانىدىك كىۋى ئايد. ئەف خۇرىن ئاخى ل ھەتە ھەتتە خۇمارىن دەستىرىن ۋ نەرەھەنۇرىن خۇرىن ئاخى زۇ كۆرۈن خانىنى ۋ پىرىبا بەھەرى دىقەرىن خىنىقىت ب سىنۇبەكە كى گىنىر ل مەھەزى بىنىنى ۋ ب تايىب ل دەۋەرا سىبىن ئەف ئاغە ل خىنىنىز دەۋەرا پىبابى يا بەرەلەۋە ب بەنگىكى كۆل ل بەنىس سەرى لىكە پىتىر ىدە ۋ بەگى ۋى بىن ھەۋابى و سىبە ۋ رۇدەبا كەرىستەنر نەدەمى خاقىدا دىكەھىبە ۱-۱۸۴۱ ۋ رىرەپا كەرىستەبىن كىسى ساقدا دىكەھىبە ۱۸۴۹ بەنگى ۋى ھىنە كۆرۈر لى ھىت ھىنە گىمۇرىن ھىنە دىكەھىبە بەرەلەكەز بەگ خۇرى بىن قەدى. ئەۋ دەۋەرىن ئەف ناخە لى ھەز كەسۇھەۋابى نەرا نەھەستە بى لىر ناۋەسەنە كە سىلەنە ئۆزىكە ۱۸۰۱ ھىمەتىز باپنى لى دىان ۋ شىكىتەن سىۋىنىتى لى تىز بىن ۋەك گىباپى دىز و ھىنە ھۇمەرىن ئىز ز باخۇرىن خۇرىن ئاخى بۇ چاندىر. ئەف خۇرىن ئاخى ز تەنەمىن خىرەسۇرە بەرەكەكى

تەخىمىن (۱)
جۇزۇن ئاخىن ل پارىزگىمىھا دەھۇكىڭۇ

Dr. p. Buringh, Soil And Soil Conditions in Iraq, Soil Survey and Classification Specialist , Baghdad, 1960 .

۱- ئاخىكا پىشكەكتى بە لىن ل سەرقە ئاخىكا لاۋاز يا كىياى ھەپە ئەپرا ئەگەر دىگىل ئاخى شەرتلارنى ھەقىقەت بىكەن دىق بىلەن ل لاپىن ھەپونا كەرسىتەپىن ئەندامى قە يا لاۋازە

۲- دەپتە ھۇمارىن ئاخىكا قەگۈھاستى دىقپەرا ئاخى كىستاتى بۇ باكۆپىر وىن و ئاخىكا يىبابانى ل باشپۇرى وىن

۳- ب شىپەپەكىن تاپىت دەپتە ب كارلىنەن زىۋ چاندىنا دانەدىگاكى (گەنىس و چەپى)، ھەردەپسان دەپتە ب كارلىنەن بۇ شىقنان پەرىن خۇ لىن ب چەرىن زىمەركو بىرەكا باش يا شىپەكاتەپىن ئەف ئاخى ب شىپەپەكىن پەرىچاف ل پەلەپىن باشپۇر و باشپۇرى رۇزئافەپىن پارىزگىمىھا دەھۇكىڭۇ دەپتە دىتەن و دو جۇزۇن سىتورىلىن ھەفە

د پىرىيا سىفەتاندە ئاخى كىستاتى يا ئەلىك دەكى ئاخى كىستاتى يا كۆپە و كەرسىتەپىن وان بىن كىلىسۇ و جىمىسى زى نا رەتەپەكى دەكى لىكەن و ھەردو زى ب دارىن بچەپىك و كىياى دەپتە ئاخىن^{۱۳}

۴- ئاخى قەھرىلىي:

ئەو جۇزۇن ئاخىن بە ياكو تەخىكا كىچىن ھەپ پىكەپەت زىدەكەپن لىز، ل بولۇدا ئاخىكا بەرمەپەكىن كىلىسۇ دەپتە ئەف ئاخى يا بەرىياسە ب رەنگىن خۇ بىن قەھرىلىي و ئەفەن رىگەستىن بىن زەپ سىتورىلىيا وىن ل نەفرا دەھۇكىڭۇ دىقپەرا ئاخىكا تاقىچى و ئاخىكا كۆپە داپە و ب قان سىفەتەن دەپتە تەپەسەن^{۱۴}

۱- رەنگىن وى بىن كىستاتى يان قەھرىلىي بىن قەپى بە تا دىگەپەتە قەھرىلىي بىن تارى

پۈتۈنچى (1)
ئاقماق يەرى ياكى تەنلىك - پىندىمەيچىن رايونى

ئەنگولېندىكا مەيدانى نىڭ رايونى ۱۲/۲۴-۱۰

پۈتۈنچى (2)
ئاقماق يەرى تەلەپتە ياكى رەنگ سۆز (تېرا رۇزا) نىڭ مەيدانى كەشەن-رايونى

۱۲/۲۴-۱۰ ھەيئەتگەن نىڭ رايونى ئەنگولېندىكا مەيدانى

یا هه‌ڕه‌ڕه‌ی به‌ و یا ره‌نگه‌به‌ ب که‌ره‌سه‌نه‌یه‌ن نه‌مه‌سه‌ی که‌و ره‌زه‌یا وان ده‌مه‌یه‌ (273,5)ه‌ی له‌وێرێ ده‌یه‌ته‌ ب که‌ره‌یه‌نێان یه‌ بیسته‌نه‌ان و چاله‌نه‌ا داره‌ن خواج و ه‌زه‌یر و گه‌له‌ک جه‌وره‌ن ده‌ یه‌ن به‌ره‌وه‌یه‌ن چاله‌نه‌ن. ژبه‌ر به‌یه‌یا باش یا فه‌ی ناخه‌ن به‌وه‌به‌ له‌گه‌ڕه‌ ه‌ندێ جه‌یه‌ن له‌قه‌ده‌نه‌که‌یه‌ن و له‌که‌نه‌یه‌یه‌نه‌ سه‌ره‌قه‌ان له‌ سه‌ره‌ به‌نه‌ ده‌نه‌ن وه‌ک بازه‌یه‌ن زاخه‌و له‌ سه‌ره‌ ره‌وه‌یه‌ن خاوه‌وره‌ی و ه‌زه‌مه‌ره‌که‌ مه‌ره‌ن یا گوته‌ده‌ان له‌ ده‌له‌ره‌ی.

ب - ناخا ده‌سه‌نه‌ن خه‌ره‌به‌وه‌ی

ب شیه‌وه‌یه‌که‌ی گه‌شه‌ی ده‌ جه‌وره‌ن فه‌ی ناخه‌ن هه‌مه‌ له‌وه‌زێ ب فه‌ی شیه‌وه‌ی

1- ناخا ده‌سه‌نه‌ن پانه‌کی (به‌ره‌یه‌یه‌ن جه‌یا)

نه‌مه‌ ناخه‌ له‌ به‌ره‌یه‌یه‌ن جه‌یا به‌وه‌سه‌ت ده‌یه‌ت له‌

8- ناخا ده‌سه‌نه‌ن ده‌سه‌نی

له‌ ناخا ده‌سه‌نه‌ن له‌قه‌به‌وه‌ی

ناخا فه‌ان ده‌سه‌نه‌ن له‌ ته‌گه‌ڕه‌ی به‌به‌وه‌نا ناخا ره‌وه‌یه‌ره‌ن به‌وه‌سه‌ت به‌ت به‌ ته‌به‌ه‌ته‌ له‌ به‌خه‌ره‌وه‌یه‌ن ره‌وه‌یه‌ره‌ن له‌وه‌زێ به‌سه‌نی که‌و له‌وه‌ ناخ و که‌ره‌سه‌نه‌یه‌ن نه‌مه‌ له‌قه‌ن ده‌ ده‌یه‌نه‌ فه‌که‌وه‌سه‌ته‌ن یه‌ به‌خه‌ره‌وه‌یه‌ن وه‌. ژبه‌ر فه‌ی چه‌مه‌ده‌ن ده‌یه‌نه‌ هه‌مه‌ره‌ته‌ن ناخه‌که‌ فه‌که‌وه‌سه‌ته‌ی و خه‌وه‌ده‌ن سه‌ه‌وه‌ره‌ته‌که‌ مه‌ره‌ن و شه‌یه‌یه‌ن وه‌ یه‌ن به‌ره‌مه‌ شه‌یه‌یه‌ن به‌ن باشه‌ن. له‌مه‌ ناخه‌ ب شیه‌وه‌یه‌که‌ی به‌ره‌مه‌مه‌ له‌ به‌خه‌ره‌وه‌یه‌ن ره‌وه‌یه‌ره‌ن هه‌زه‌ل و خاوه‌وره‌ی له‌ زاخه‌و ته‌مه‌له‌سه‌ی به‌نه‌یه‌ن ژمه‌ره‌ 3 به‌که‌هه‌ و ره‌وه‌یه‌ره‌ن زه‌ مه‌ره‌ن له‌ ده‌وه‌که‌ی یا به‌ره‌به‌لاه‌ه‌ ره‌وه‌یه‌ره‌ن فه‌ی ناخه‌ن له‌ نه‌زه‌یه‌که‌ی به‌ره‌یه‌یه‌ن ره‌وه‌یه‌ره‌ن به‌ره‌مه‌ره‌ته‌ر له‌ ده‌یه‌ته‌ ته‌مه‌له‌ن به‌که‌سه‌نه‌ن به‌ن ناخه‌ن له‌ جه‌وره‌که‌ی باشه‌ و به‌ره‌یه‌یا وه‌ن له‌ جه‌وره‌ی ناخا ته‌که‌مه‌ل

وه‌یه‌یه‌ن (3)

ناخا ده‌سه‌نه‌ن له‌قه‌به‌وه‌ی له‌ ره‌وه‌یه‌ره‌ن خاوه‌وره‌ی نه‌مه‌یه‌ره‌ زاخه‌و و به‌یه‌یه‌

په‌نه‌ له‌ که‌نه‌ی فه‌که‌وه‌یه‌یه‌ له‌ سه‌له‌ 2013ه‌ی هه‌یه‌یه‌که‌ره‌ن

جۇڭىن خوجاچەدا بىز ئاخىز تا ، دەستىنىشىدىكىغا چەتئەلچىبا ب كىرگىلىانا ھەر جۇڭخىز يو ھەر ، شىز بىشىزىن ھىزا ئۇ ۋەرىگىزى، ئەق پىشىمىزى بۇ ۋەلى ئەزىز بىز زارىز روسى ئوكچىقۇنى Bekuchay تۇرتى كى ئىگىم كىمىر بۇ سىستىمە كىز زانىنىر زىدۇ خاقتا جۇڭىز ئاخىز ل ساللا ۱۸۸۰ يىز داۋىر ، بىشىر ھىكىز ئەق مېسىدە چىنىدىن چىرىن زاتىز ئانا ۋ ئىكولەرىن ئەۋرىشى ۋ ئىمىزىكى ھىقىد پىشىمىزىندا ھىدا گەھىشىدە ۋىز سىستىمى پىرىھالاق ل مالىز ئىنىتىزىز ل سەد مەلجا بىستى ھىدا ئوگە بەد بەد بەد بەد ل چەدىر ، بەكئال بىز ئالەدەسە ۋ دىنە پىكارىلىن ئەۋرى زىمىكو ب شىۋىنىكى ب سائەمى ئاخىز بۇ سەد چىمىلىن جۇڭىز پارقە دىكىد كى بىنى بەستىنى دىكىدە سەد مەزىنىنى ئومىنىپونا ئاخى ۋ رەگىز ۋىز بەد سىستىمە ئ پامەكى ۋەكى ۋى سىستىمى بە بىز ۋەكىزىمىر بىرۋىچىكى ئاخى خىراقىن بىر پارقە كىزى .

۹- ئافارىن ل دوۋق ئەننى رېڭىستى

مەرم رەقنى پىكىشىنى قەدىرىزى ۋان كىرەمە بىز ئاخىر پىكىشىنى كى پىرىيا بىرىن دىقەبەرا خىرەكى زى ۋ ئەننى مەرىزى : دىدە ل دوۋق ئەننى پىكىشىنى ناخ دىنە پارقە كىزى ل سەد ۱۶ جىراز ۋ سىنگەسە دىنە پىكارىلىن بۇ ئىپادىنا ھەر جۇڭخىزى ئەمەشى شىۋىزى زىھار ۱ بىكە . دىن سىنگىۋىمىن دا ناخ ل دوۋق پىكىشىنى ۋىز ئەننى پارقە كىزى بو مەرسىن جىراز ئەۋرى ئىزى ۋ ئەننى ۋ ھەرىزى ۋ ھىزىگىنىك زى گۈشەنىر ھىز سىنگىۋىنى دەرىزىنى (پىكىشەنەك ئەننى دىكىدە . دىن سىنگىۋىنى دا جۇڭىز چەد چەدا بىز ئاخى دىلەبى ئەۋرى كى بىشى مەرسىن جۇڭىز ۋىز دىكىل ئەك دىنە تىكىلىكىن ئەق كىرەپە پىدەنى ب قىرۋەكىرا بىچەبى بىز ئاخى ھىدە دىكو مەز جەۋك سىنە ئىمىس ۋ ئاخى ۋىز بىتە جانى كى باقى ھەر جۇڭخىزى بى مەدى دەستىدىكىدە گا بۇزىا كىز كىرەمەنى خاقتا كىمىرە بۇ ئىچىنى ئەمە ئىۋونىب ئاخىز يا پىكىشىنى ز خىرى بى رىزەبا ۷۷۰ يىز ئەقنى ب

ئەنچامىن خۇشەپونا بەمەك ۋ ھەرىكىز بەرەن ئەۋرى ئى چىزىر دىنە خاى ۋ ل مەرىنىك كىمىر دىن ئەق لاسە ب دىزىلچىبا چىباى دىزىبىت ئىز خۇشەپا ۋى زى چىلەكى بۇ چىلەكىزى ئى با خۇدەك ۋ پىرىيا خازان خۇشەپا ۋان دىقەبەرا ۱۱-۱۲ كىمىمەزىل دىدە بەد ئەق بە زىكىمە ب ھەپونا كەمەستەمى ئەنچامى ۋ پىرىيا بار ئەكە رىنە ئەۋرى مەقەردەكا باش دىۋىسىپونى گۈندەن پىدەدەكىدە ئىز ئاخى ۋى ھىمەك ھەرىكىز بەزى ۋ كەمىزىن مەلدا ھەدە ئەۋرى پىشىنى ب پالزۇكىرى دىكىدە مەزى كى كىرەش خانىنى ز سەد سىنە بەنچامىن ئەق . ئەننى ل مەز بىشىزى گەلەك جۇڭىزى چىراپىزى پادىزىگىمە ئىۋىكىر دىنە دىن .

۱۰- ئاخى ئەننىنى ئىلىمىزى دا (ئىلىمىزى چىلەكەدا)

ئەق ئەقە زى سەد ۋان دىقەبەرى ئەننى دىنە دانىز بىزى دىكىدە مەلچەبا ۋ چىدەنە لىن بىرۋىچىكە چىۋىزى ۋان زى ئەنچامىن ئومىنىپونا ۋان ھەرىكىزى بەرەن بىزى زى چىباى ھابىدە خۇزى ۋ ل ئەقەۋىزى مەزىر كەھىشە مەزى نىك ۋ ب پىشى بىرىنا ھەدە كىزى دىزى بەدە دىكىدە ئاخى ئاى دەننىل مەزە زىكەردەسەنىر ئەزەلمى ۋ خۇدەن سىپور تەمەكە ۋەدەمە بە مەزىزى ۋى بىزى بەرەمە ئىنىنى ئۇ كەلەك بەشەن . بەلەزىن ئەننىنى زى پادىزىگىمە ئىۋىكىزى بىزى ئى خۇزى ۋەك دەننى مەندىل ۋ ئەننىبىلەن ل زاخۇ ۋ دەننى مەندىل ۋ ئىنئالەزى ل قەزە ئىمىزى ۋ دەننى مەھال ل ھەزى ئاگىزى ۋ ھىستە مەمىزى ل (ۋەت زىمەلىرى رۇدەرىزى شىۋە مەكەدەرا خىلى ۋاۋا ۋ خىلى سىنى كى ئاۋزى ھەزىزى ل مەزە مەزىمە دىۋىنى كىزى ئەننى خەۋەرتى پىكىشەك زى ھىشتا سىنقىمەلر . ب ئىتۋەدەكىزى گىننى ئاخى ئاى دەننى دىقەبەرا ئەد خەۋەلى ۋ ئاخى كەمەلى بە

ئافارىن ئاخى پادىزىگىمە دەۋىكى

زى دوۋق سىۋىشى دىۋىسىپونى ئاخى . ئەمە شىزى ئاخى بۇ مەزى چەننىن جىراز پارقە پىكىزى زى بىچەمەت تىگەھىشە ۋ مەزىكىرا بەۋەسىيا مەقەدا

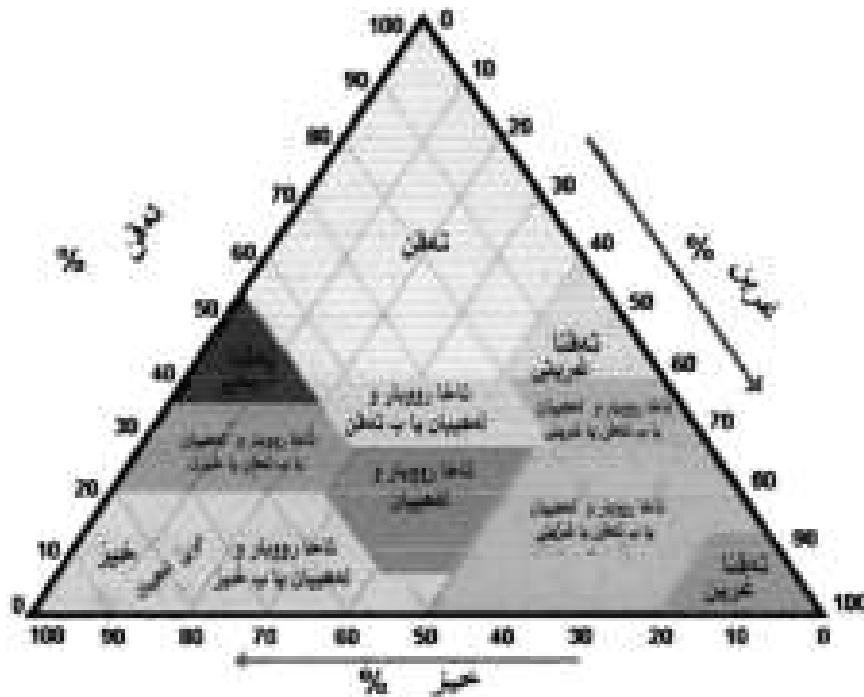
پارىژ ۱۸% زىن ھېندە ئاقسۇن ب ئاغا ئىكەنلىكى با خېرى (Sand clay).

ھۆرىن ئاقسۇن ل دوون پارىژە يىڭىھاتتا وان^{۱۳۰}

- ۱- ئاغا خېرى، پارىژە خېرى ئاڭدا پترە (۱۸% زىن) و با ئىكەنلىكى زى ۱۰% زى ئاڭدا ھېلىت زى ھەرى بە.
- ۲- ئاغا ھەرى، پارىژە ھەرى ئاڭدا ۹۰% زىن و خېرى زى كىمترە (۱۰% زىن) و با ھى زى ئىكەن.
- ۳- ئاغا ئىكەنلىكى، پارىژە ئىكەنلىكى ئاڭدا پترە (۱۰% زىن) و كىمترە (۱۵% زىن) زى خېرە و با ھى زى ھەرى بە.
- ۴- ئاغا ئىكەنلىكى، يىڭىھاتتا (۵-۱۵% زىن) خېرى و ۳-۱۰% زىن ئىكەن و با ھى زى ھەرى بە.
- ۵- ئاغا خېرى با ئىكەنلىكى، پارىژە خېرى ئاڭدا پترە (۵-۲۵% زىن) با ئىكەنلىكى زى ئىزىكى ۱۰-۲۰% زىن و با ھى زى ھەرى بە.

- ۶- ئاغا ئىكەنلىكى با خېرى، پارىژە خېرى ئاڭدا كىمترە (۵۰% زىن) و پارىژە ئىكەنلىكى زى ئىزىكى ۲۰% زىن و ھەرى زى ئىزىكى ۲۰% زى بە.
- ۷- ئاغا ئىكەنلىكى با ئىكەنلىكى يىڭىھاتتا (۳۰% زىن) ئىكەنلىكى و ئاڭدا ۱۰-۳۰% زىن زى خېرە و با ھى زى ھەرى بە.
- ۸- ئاغا ئىكەنلىكى با ئىكەنلىكى با خېرى، ئىزىكى ۱۵% زىن خېرە بىن ئاڭدا و ئاڭدا ۲۰-۳۵% زىن ئىكەن و با ھى زى ھەرى بە.
- ۹- ئاغا ئىكەنلىكى با ھەرى، يىڭىھاتتا (۷۰% زىن) ھەرى و با ھى زى ئىكەن و خېرە.
- ۱۰- ئاغا ئىكەنلىكى با ئىكەنلىكى با ھەرى، يىڭىھاتتا (۱۰% زىن) ھەرى و ۱۰% زى ئىكەن و ۱۰% زى خېرى.
- ۱۱- ئاغا ئىكەنلىكى با خېرى، يىڭىھاتتا (۱۵% زىن) ئىكەنلىكى و ۳۵% زى خېرى و با ھى زى ھەرى بە.
- ۱۲- ئاغا ئىكەنلىكى با ھەرى، يىڭىھاتتا (۶۰% زىن) ھەرى و ۴۰% زى ئىكەنلىكى.

شېۋىچىن (۱) سىڭگۇشەبا ئىكەنلىكى يىڭىھاتتا بىن ئاڭدا

دا دەھنە دىنن ئىدىن ھىرا يىنگىنەنسىبا نا يا لاۋار وداك خىرى. سىنك ئول دەھنە نىاسىن ب ئال كىو ب شىۋە بەگىن ئىنگىسەر كىغىزىن بىنات نىجىزىتە پىرەجا چارال ل بىر نەقراپىز چىاىر يا بەرەلەتە.

1- ناخا ئىرتىسىز. ئىك جۇرە ناخەك بەرۋىزى يە و دەھن شىدايىبا چى بىلە نىت و ئاق دەپتە ناخدا ئىك ئاخىرى قەدىت و قىبارىن و نى مەنرى ئى دەھن و ئىك دەھنە كىتىلار. لى دەھن دەپتە شىككىن قەدەھىن و نى بىچەك دەپتە و ئىككىچىت خىرنا چارال زى روۋىز و نى سەرەفە بىقەت و شىدەك بىق ئىدا چىنسى قەتا و نى مەنرى روۋىز و نى شىدا ناخدا و نى پەھاند ئى مەنرىم چىبە. دىك قى چىزىن ئىچى دا رىزەبا شىزىن ناخا يا رىنەھ و پىزىر ل و نى شىدرا بەرەلەتە بىر بەرەواد كىدەتە بەر ئاقراپىزىن و كىشىنە بەر ئىغىزىن روۋىاز.

2- ناخا ئىنسىپىسۇل ئىك ئىخە ب شى دەھنە ياسىز كىو بىزىن چىزىن ئىلى ئى لاىى نىرەنسىپىزىن قە. شەرىسى ئىخىز و نى نىر نىرەنسىپىزى نىزىكى تەخە سەر روۋىز پەنە لى بەرەواد كىدەتە بەر كىرازا شىبىننا ئىچى ئ كىرەنسىپىن چىزى و بىچەك شىلەن وەرگىت كىدەنسىپىن ئىشەپىزى.

1- ناخا ئىرتىسىز. ئىك ئىخە ئىخىزى ئىغىن شىكە و ئىنچامىز كىو دىنن كىشىۋەھىاىر ل دەھنەن بىبانى يىن شىك نىرەست نىپە. ئەف ئىخە نىزىكى لاىى ئى سەرىچەبىر كىت ناخا سەر روۋىز شىدە يىنگىنەنسىپ لى ئەف جۇرە ئىخە ل پارىزگەھ دەۋرىگى ناھىتە شىن.

2- ئىك ئىنسىپىسۇل ئەف ئىخە و كىمەنە دەھنەن سىست و نىنى بەھرا بىر ل شەھىزى كىم و كەرتى ئىخە بەرەلەتە لىن ل پارىزگەھ دەۋرىگى ناھىتە دىنن.

1- ئىك سىپەسۇل ئەف ئىخە ئىخىزى ئىخىزى تىرىسى بە كىو ئى بەنچامىز كىرە نىشەن پىنگەھىپىن ئىغى نىشەن نىرەست چىت شىدا بەن دەھنە

ئىخىزى شىدە ئىلە پىكىرىنى يە كىو پارىزگەھ دەۋرىگى چ شەكۋىپىزىن نىبەتەنە نەھاتىبە نەنچامىز ر پىنچەمەت قاقارتىبا ناخا پارىزگەھىن ل ئىخە نىقە. نەھىن ئىنگىسەننى زىلى ئەدەك روۋىزىن بىچەك بەر شە. نى كىو شىت بەسەت كىرە سەر ئىخەن بىۋەن شىسى و بەرەھەشنىنا چىننى بۇ شىكەك چىزىن بەرەپىسەن. تەورا نەم شىزى شىزى كىو ئىخە شىدەك نىبەننى زەقەنن دىۋىارەھىۋىزى بىن پىرەبا بىننىن ناخا پارىزگەھىن. ناخا ئىكەلەت پىرە ئىخە چىزىن نى يىن ئىخە روۋىزى پارىزگەھدا چىكەن شىشەبە كىو ئەف ئىخەزى يا بەتە بۇ پەندە پىرە 1999-2000-يىلى چىننىن بىق تەۋرەت بىق ناخا دەھننى ئىخە 1999-يىلى بىز سەر. 1999-يىلى نىر شەن و خابىۋىر و شىل و شىلەن كىم ئىكەن شىدا شەھىن ل بەر ئىغىزى قىر رىداران يا بەرەلەتە. نەھىن دەھننى بەگى. ئى ئىخە خىزى نىنى شىكەك روۋىزى كىمەنەن بەھەتەن ب ئىبەك ل بىننىن رۇشەلەك و رۇشەلەن پارىزگەھى و ب رەخ رىكا روۋىنا دىلەپىرا. ئىخە و نىرەپىن نا

4- قاقارتىن ل دەۋرى پىنگەھەنەن ئىخە (قاقارتىنا نەھرىگى يا سەردەم بۇ ئىخە)

ئىكەننىنا چىزىن. ئىخە دەھنە شەھەر شەھىر شىدراىن قاقارتى ناخا كىم قەتەلەر ل دەھەھىيا چىخى بىسىز بەكارىننى و دەھنە نىاسىن ب سىستەن قاقارتىنا نەھرىگى بۇ ئىخە كى دەھى سىمەنەن ئىخە دەھنە پارەكەن نى سەر 1- جۇبار. بىچەھىيا ئىخە شەر جۇرەكەن ناخا ب باشكەن ئىخەلەب دەھەلەر دەھت و ئەف مەنەھەمە پىشە بىستىن كەتە سەر پىنگەھەننى ناخا ئىخە پارەكەن شىدا نىكە چ قەكەلەن ل شىراقى و شەھىر نەھەننە نەنچامىز ئىخە شەھەر ئىخە و نى دەۋرى شى سىستەننى چىزىن ناخا ل دەۋرى ئى سىستەننى شەھەر.

1- ناخا ئىنسىپىسۇل. ئىك جۇرە ئىخە ل دەھەكەن ئىخە بىنە نىرەستىۋى و دەھتە شەھەرنى ئى چىزىن ئىخە نى پىنگەھەننى ئىلەن شەھەننىقە. پىرەبا چارال دىك و نى بەرەنەننى پىرە پىرەپىزى

ل دەھىن بارانا بارىنن بىت پانزى ل دەھىن بۇرىنا
ئاقىن بىت ل سىر روپىن ئاخىن

3- ز گىرگىنن وان ئىشتىن ھاتىبە دىنن ئىپوۋى بىن
ز ئىنجانىن وپزانگىرنا بارانىن پەيدابوۋى قىنجا ج
ئەف بارانە ب شىنۇجىمىكىن بىرەھەم ھاتىبە و
چەند رۇزان قەكىنشايت پان ب شىنۇجىمىكىن
گەلەك بېيىز بارىت دەھىن كىم دا ب شىنۇجىمىكىن
كىشى كەشپۇھەۋىن دھۆكىن ب فان سالوختان
دەشە تىاسىن، بۇ نىۋونە ل بەھار ساللا ۲۰۱۳
ل پارىزگىمىھا دھۆكىن و ز ئىنجانى باران بارىنەكنا
بېيىز د سۈجىن كىمىر د نو دەھىزىراتما چەندىن
ئافرىقوۋىن سەن پەيدابوۋىن كىو بۇنە ئەگىرى
راسالىنا ئاخىن و گەشەننا كەھقان زىنجاۋى وپزانگىرنا
روپىرەن سەن بىن چاندىن و ئىنقىرنا ب دەھان سالان
ل دەھىرەن نىم و نىزىكى جەن راسالىنا ئاقىن

مىمىتران ل سىمىلەن و دەھىكىن ل دوۋف ئىك
ھەردىسەن دىنقىمىرا (۷۰۰ بۇ ۱۷۵۰ مىمىتران ل
راخۇ و ئامىدىن لى ئەف ئىگرايە دگەھىتە پىر
ز (۱۸۰۰) مىمىتران ل كاتى ماسىن و دەھىرەن
سەۋىرى

۲- ھەيۋىنا جۇدەھىمىكا بەرچاڧ د بىرەپا بارانى دا ز
سالەكىن بۇ ئىكنا دى ئەھمەتەۋى خىلەتەۋىن زىمە
۲ بىكە، ھەردو بىنگەھىن رابىنە و دەھۆك ئىكراپا
باران بارىنا وپ گەھىنشىۋو (۱۵۷۸) مىمىتران ل
ساللا بارانى (۱۹۹۱/۱۹۹۲) ز چەرخىن بۇرى لىن ل
بىنگەھىن دھۆكىن كىمىترەن بىرە ل دەرىن بارانى بىن
ساللا (۲۰۰۷/۲۰۰۸) ئوھىزىكىرەۋو كىو ئەۋزى بىتىن
(۲۱۱) مىمىترەن بارانى بۇپىن ئەف چەندەۋى
دەنگەھىننا جۇدەھىيا شىلەنن كىرارا راسالىنا بارانى
ب شىنۇجىمىكىن راستەخۇ دگەت قىنجا ج ئىكسىمىر

۱۱) ۋىلەپىن

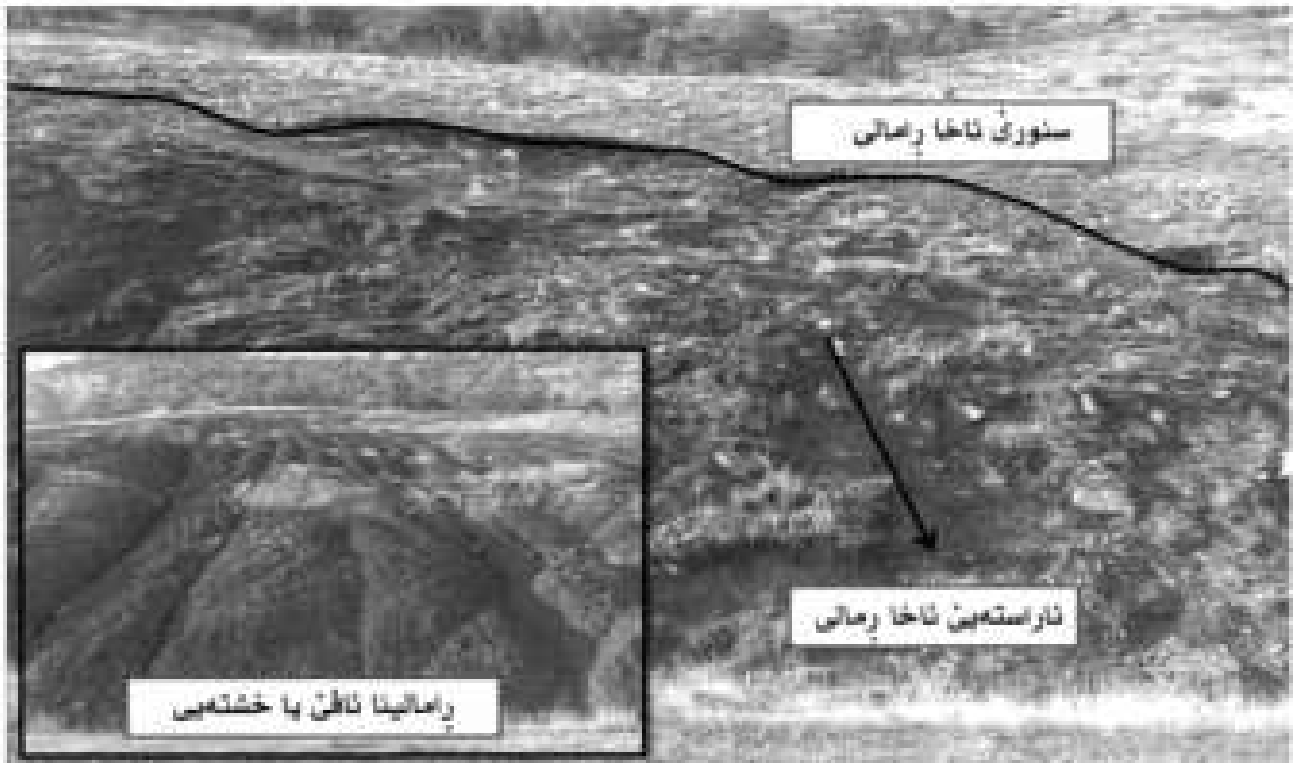
راسالىنا ئاخىن زىمە ھاتنا بارانىن بۇش ئەھالا سىنە يا رۇزەھەلانى- دىرەلوكا

ۋىلە ز لاپىن قەكىنلەرىلە ل ئەھارا ۲۰۱۳ ھاتىبەگىرەن

پولنمېن (۵)

کارېگه‌ریا رامالینا ناکس یا ب هیز- باکوورن باقیغا- زاخو

ونه ز لاین فمکولمرفه ل ینکسکس ۱۷/۱۲۲۲-۲۰ هاتیبه‌گرتن

نا دگه‌هیته چیاپن گاره و ناکس اسنورن باشورن روزهداکسرا و بهره‌ف باکوورن نا سنورن عیراق و نورکجا.

رولن معنن بن کو باران دگنیزیت د کسیرا رامالینا ناکس دا فینجا ج ب شینوه‌گن نیکسسر بیت وهک رامالینا چیکین بارانن (رامالینا بارانن) پانزی ب شینوه‌گن نعلیکسسر نعوژی ژهر بؤرینا ناکس ل سسر ناخن ههژی گوتنن یه کو دهنن چیکین بارانن دکسسه سسر روهین ناخن نیکسسر دنکین ناخن زینکفمدهکت یانی بیت پیچه‌گن ل جهن وی بهت لهر دسین نیینیا هندهک نهرین ناخن بکهن ب ناپهت پشنی بؤرینا هندهک ره‌شه‌باینن بارانن ل سسر روهین نعلیا سسست د فسی بولری ما (Cook and Doomkam 19۷۲) ناسازن دگه‌ته رولن چیکین بارانن د رامالینن دا کو لیزیکس ۹۰٪ ل زندگین ناخن

۱- ههر د فسی بولری دا لهر دسین ناسازن بکهنه وان نوومارین بیکه‌هن زاخو کو ل ینکسکس ۱۹۷۲/۲/۱ بنتن (۹۸،۵) هلیمستر و ل شوانا (۳۸۱۱۹۸) بنتن ۱۸۲۱ هلیمستر هاتینه نوومارکن فمکولین دباردگن کو هاتنا بارانن ب ریزه‌یا (۳۰۱) هلیمستر د دهمزیزه‌گن دا شیانن معنن بن ههین بو رامالینا ناخن^(۵).

ههر دسین لهر دسین ناسازن ب دهنه ون فمکولینا هاتیبه لهنجاسان ز لاین فمکولمرفه (مالکی ۱۲۰۰) ل سسر دهمزیزه چیاپن و نیسجه چیاپن لهر دگه‌هیتیه وی لهنجاسر کو با رامالینکا ب هیز ل دهمزیزه باشورن و ناکسرا پاریزگه‌ها دهوکښ یا بالانسه‌ته لهر رامالینه ل بهشین باکوورن گه‌هک ب هیزتره ب ناپهت دهمزیزه چیاپن بلنه ههین ههر ل چیاپن کیرا و دیر (سنورن باشورن روزن‌نالیسرا

نېنسا کلویدیا

په پخوانۍ او نوې وروځو کې د ټولې کورنۍ په سر کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري.

کال	ټول شمېر	مېرمن	مرد	ټول شمېر	مېرمن	مرد
2000-1991	497,8	200,000	297,8	1991-2000	200,000	297,8
2000-1991	161	200,000	161	2000-1991	200,000	161
2000-1991	161	200,000	161	2000-1991	200,000	161
2000-1991	161	200,000	161	2000-1991	200,000	161
2000-1991	161	200,000	161	2000-1991	200,000	161
2000-1991	161	200,000	161	2000-1991	200,000	161
2000-1991	161	200,000	161	2000-1991	200,000	161

د حکومت د ټولګرام په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري. د حکومت د ټولګرام په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري.

د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري. د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري.

$$P=165:R ; T+122:109$$

د واکمنۍ په لټه کې

T = پارټي چالاکه

R = پارټي چالاکه

T = پارټي چالاکه

د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري. د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري. د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري.

ټولګرام په لټه کې

د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري. د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري. د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري.

د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري. د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري. د واکمنۍ په لټه کې د واکمنۍ په لټه کې پورې اړه لري.

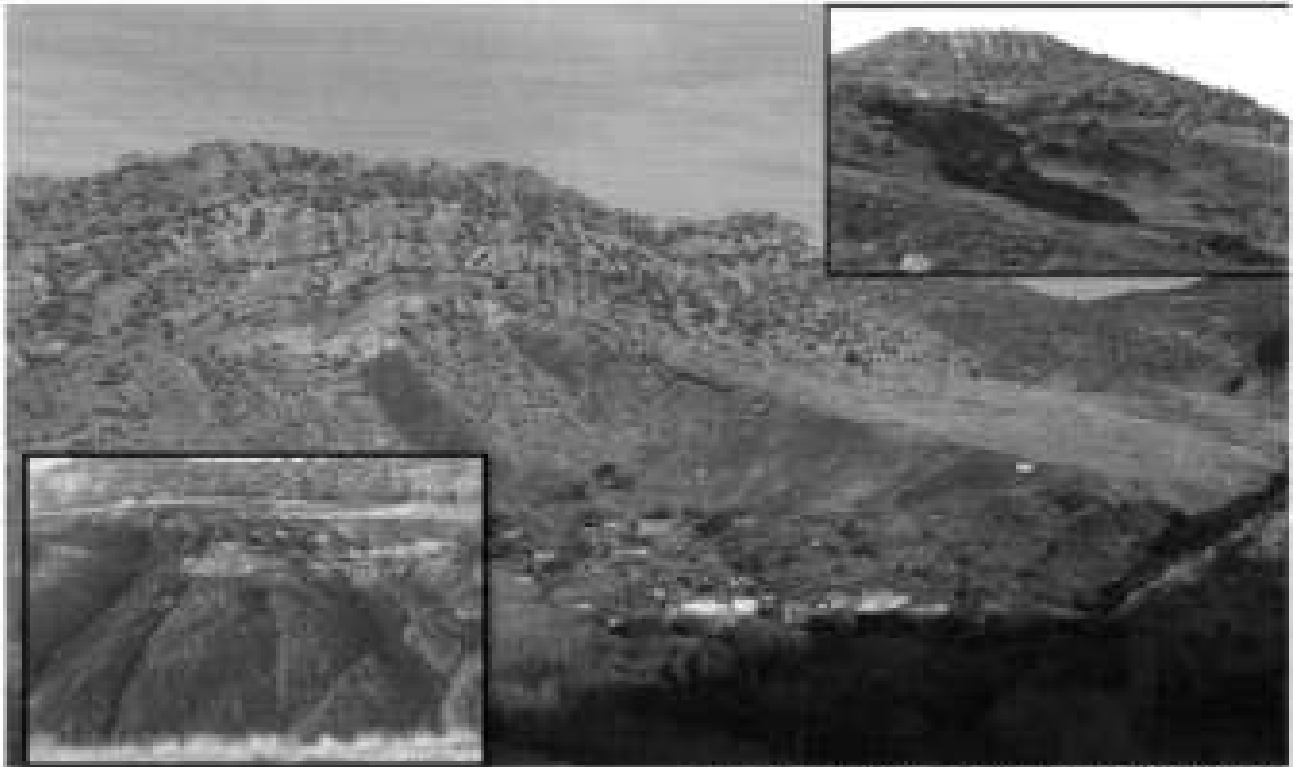
$$S = \frac{165 + 0.03337 P}{1 + 0.03337 P}$$

د واکمنۍ په لټه کې

S = پارټي چالاکه

P = پارټي چالاکه

۱۶۱-نۆمۇر
ئامالىنا ئاقى يا ئورۇن- ياقىغا (راخۇ)

۱۶۲-نۆمۇر ئامالىنا ئاقى يا ئورۇن- ياقىغا (راخۇ) ۲۰۱۷/۱۲/۲۰ مەنبەسى

- ۱- ب كارلېنانا سېستىمىنى چاندۇن بىن كەنتورى
- ۲- پاراسىنا ئاستىن جىنگېز بىن توخىمىن خۇراكى ۋ كەرسىتەمىن ئەندالى بىن دىناك ئاخىن دا.
- ۳- ب كارلېنانا سېستىمىسى چەرىن بىن رىنگىسىنى كۆ ئىشلىتىن پارىزگەھى بەزى خۇ ل سەر بەرەپكەن كېلىپ چەرىن ئورۇن ل بىخەسەت كىمىكرىنا دياردا ئامالىنى.
- ۴- كۆنئورۇلكىن ل سەر ئىپىنا بارانن ۋ ئاقاكرىنا رىنگىن بەخىن ل ھەمبەر ئاقى كۆ دىنە ئەگەر كىمىكرىنا ھىزا ئىزاتىيا بۇرۇنا ئاقى.
- ۵- زىدەركرىنا چاندۇ ئىشلىتىن ۋ داروباران ۋ جۇرۇن دى بىن ئىشلىتىن كۆ دىنە ئەگەر ئىزاتىيا بىنكەھەننا ئاخىن ۋ ئەھىلاننا ئامالىنى.

ئەف چەندە بەرى ئوكتە مەترىسىيا ئامالىنى ۋ رۇنى ۋىن د ۋىرانكىرىن دى دىباركەت. زىەر ھىندى پىنەپىيە ھىندەك پىزىپوونىن كىرىك بىنە ئەتجەمەن ھەرىپىنن با دىنەت دىمەن ھەرىپى بالادەست ل دىلەرنى ل بەرچەف بىنە ۋەرگىرن زىو پاراسىنا ئاقا ۋىن زىباردا ئامالىنى. ھەرىپىنن دىنەت رىشەرىپىن ئان جەھان دەست ب ھىندەك رىك ۋ شىۋازان بىگەن زىو كىمىكرىنا قىن دىبارىن زىەرگە بەلشەكن مەن ل پارىزگەھى دەھشەت زىەر دياردا ئامالىنا ئاقى دىنان. ب تەبەت دىلەرنى ئىزاتىيا ۋان مەن. زىو كىمىكرىنا كارىگەرىيا قىن دىبارىن پىنەپىيە ئەف خالە ل بەرچەف بىنە ۋەرگىرن

۱- ب كارلېنانا سېستىمىنى مالىكان ل دىلەرنى پلا ئىزاتىيا ۋان يا مەن ئەمەلىشى ۋىنەن زىمە ۷ بىگە.

۱- چاندانا كەنتىۋى

ھەرەم ئى كىلانا ھەرىى بە دگەل ھىلىن كەنتىۋى. ئەف چەندە پىر با گۈنچەبە بۇ ھەردان بىن ئەفرازىيان وان يا كىنم زىەرگۈ ئەف رىنگە بىت ئەگەرىن كىنمىكرنا راسالىنا ئاخىن ئەۋزى ب رىنكا گرىتا چىوونا ئافىن ل سەر ئەفرازىيان و زىندەكرنا دەلىقا پالافتا ئافىن دىنافتا، كىلانا ھەرىى دگەل ئراستەبىن ئەفرازىيان بان نىشەپىيان شائىشەمكا مەزىنە زىەرگۈ بىتتە ئەگەرىن پەنگىنا ئافىن ل سەر ۋىن تىزانىن و پاشى شىبانىن ۋىن بۇ راسالىنا ئاخىن زىنە دىكت. ئەم شىبىن تىبىنىيا ھەبۋونا فى جۈزىن كىلانن بىكەبىن ل ھىندەك دەفەرىن پارىژگەھىن ئەۋزى ز ئەنچامىن ئەزەمىنن وان بىن كەفنى.

۲- چاندانا شەرىتى

ئەف جۈزە دەپتە ھىمارىن باشتىرىن رىك بۇ كىلانا ھەرىى و پىنگەھىت ز ھىمارەكا شىرىت بان

خىچىن ئىنكىگۈھۋر ئىۋ ھىمارەكا جۈزىن جۈداجىۋا بىن بەرۋىۋىمىن چاندانى كۈ ل سەر ھىلىن كەنتىۋى دەپتە چاندان كۈ ز لاپىن خۇلە ناھىبەت ناخ ل جەبىن ئەفرازى ب راسالىت د فىن پىكىن دا زەلىقا ھەرىى دەپتە داھەشكىن بۇ سەر چەمىن پارچىن دېئز بان بىن لاكىنشەرى بىن تا رادىھەكى مەن. ز لاپىن فرەھىبى ئى قە پەبۋەندى يا ھەى ب فاكتەرىن ناخ، برا بارىنا بارانن، ئەفرازى و نىشەپىرا، ب فىن پىكىن ئەم شىبىن راسالىنا ئاخىن كىنم بىكەبىن و خۈ ز چىۋونا گۈمىنن ئافىن قۇرتال كەبىن.

گرىنگىيا فىن ئىكىن يا د ھەندى را كۈ بىتتە ئەگەرىن كىنمىكرنا ئىنكرابىن راسالىنا ئاخىن زىەرگۈ شىرىتا ئىكىن برەكا مەن با راسالىن دگىرىت ل دەھەكى شىرىتا ئىزى پىشكا دى دگىرىن، لەۋرا ئەف رىنگە كەلمەك با چالاکە زىەرگۈ بىتتە ئەگەرىن كىنمىكرنا مەترىسىيا راسالىنن ل سەرىن ئەفرازىيان، ئەف رىنگە دەپتە بىكارىننن ل دەھىن چاندانا بەرۋىۋىمىن ئىنكىدۋىر ل سەر وان زەلىپىن

ۋىلەبىن (۱۷)

زىگىزىن بەرى ئىۋ كىنمىكرنا پلا ئەزەبىيا ئاخىن - گەرەگۈ - سەرىسەك

ۋىنە ز لاپىن فەكتەلەرىفە ل پىكەفىسى ۲۰۱۵/۹/۱۰ ھەببەگىزىن

دەكەل ئەقرازىن دەھتە دانان و مەرەم ز دانانا مىشاران ب كارىنلانا ئەمرىن ئەقرازىنە زىو چاندەن ب شىنۇيەگىن باشتر و چالاكتىر. ئەف چەندەزى ز ئەنجانىن كىمىكرىنا ئەقرازىنا دەھت ئەمۆن كۆ ئەف ل سەرا دەپۆرىت و ئەف ئەفە دەھتە ھەلگىرىن بەرى كۆ ب ل سەرا ۋى ئەمرى بچىت و ھوسا ئاستىن رامالىنا رامالىن و دامالىنا ئاخىن بۇ كىمىكرىن ئاست دەھتە كىمىكرىن. ھەردەسەن ئەف چەندە (ل لايىن خۇفە دەھتە ئەگىرىن باشترلەپكىرىنا سىستەمىن شىندارىن بىن ئاخىن ل سەرا لىقىن ئەقرازىن كۆ دەھلىنا ۋەبەرھىتەن بۇ بوزىن چاندەن دەھتە دان^{۱۸۲} ئەم شىن لىبىنىيا ھەبۇونا ھۇمارەكا قان مىشاران بگىرىن ل دەقەرىن ۋەك ئاشمىا و گەرەگۆ و دەھتا سەنە و بىلندەھىن زاخۇ و كەسلان. زىندەھىرى چەندەن دەقەرىن دى اتەملىشەى ۋىلەرىن (سارە ۸ بگە).

ئەمرى بىن دەھلىنا رامالىن لى ھەى كۆ شىيان دا ئەھبىت ب زىنكا چاندەن كەندەزى بىتىن بىتە پاراستىن. ئەف زىنكە ل ۋان ئەقرازىن دەھتە بكارىنەن بىن پلا ۋان دەھلىمەرا ۱۱-۱۵ئىن بانزى پتر ئاتىكو ۱۸۰۵-۳، ۱۱ و پتر ھەردەسەن ل ۋان دەقەران بىن بارانەكا بۇوش لىن دەھت^{۱۸۱}.

۳- شارىن كەندەزى:

ئىنكە (زىنكىن چالاك ل سەرا ۋىلەن ئەقرازىن بۇ كىمىكرىنا رامالىنا ئەف با ۋىس كۆ ز لايىن خۇفە دەھتە ئەگىرىن كىمىكرىنا رامالىنا ئاخىن ئەمۆرى ب زىنكا گىرىنا ئەفەن بارانا كۆ دەھلىقەن دەھن ئەف ئەھىن ئەفەن دا بىتە پالاقەن. مىشار پىنگەھەت (دانانا شۇستەكىس ز بەران پان ئەمرى كۆ ب شىنۇيەگىن پارچە پارچە

ۋىلەرىن (۸)

زىنكا مىشاران ل مىشارىن ۋىلەرىن چەندەن

۴- سىكرىن بىچۈپكە:

سىكرىن بىچۈپكە دەرىزىسى زەھىدكە دىۋارىن كەلمىدىكىن دەكەن ئەۋزۇى ب دانانا بەران ل سىعر ئىكك و ب ھارىكارتىيا ھىدەك گەرەستەنەپىن پىتكەمەللىن ۋەك ئەفلىن بان چىمەنتەپىن پىتكەمە دا دەپتە ئىسانەن و دىزىھىپبا ۋان دىگەھىتە چەنە مەنرەكان و ب فرەھىدەكا گونجىلىى. ئىھەر قىن چەندىن سىكران چەندىن مفا ھەنە ۋەك غەمباركۇرنا ئاقپىن رۈبىلارن داكو ب ھەروە نەجەپىت ل مۇوقفا ئەف ئاقە دەپتە پالاقىتن و دناف ھىدەك غەمباركەھان دەپتە ھەلگىرتىن. ھەردىسەن كىرپارا پارمىلنا ئاقى كىتم دەكەن ل پارىزگىمىھا دەۋىكىن ب دەھان سىكران ھەنە ۋەك سىكرىن ئالەمەۋا. سەپتە گەلى (مام شىلمان ئەمەلشەمى ۋىتەپىن زمارە ۹ بكەا و كەشكىكەن و گەلەككىن دى ھەردىسەن ئەو ئاقا ل پىشت قان سىكران دەپتە غرىفەكىن بۇ ھەروەپىن چاندىن و ب ئاقداننا كىلتەپۋەران دەپتە بىكارتىيان

ھەردىسەن ئ صفاپىن مىشاران ئەۋە كىمىكۇرنا چالاكىيا پارمىلنىن ل چەپىن چاندىن ب ھەقىقەكەن ل چەپىن مىشاران ئەھەتتە ل كارتىيان. ئەف چەندەزى دەپتە ئەگەر ئەو ھەرد ب چىرەكا بلندە پىتە بىكارتىيان، ھەردىسەن مىشار دەپتە ئەگەر ئ كىمىپۇونا چوونا ئاقىن ل سىعر ئەفرارپان و ئەف چەندە ماۋىپەكىن زىدەتر دەنە شىنكەلىنى دناف ئاخىن دا گەھنە بكەم. ھەروەسا ئاقا زىدە دناقبەرا كەنلاندا دەپتە فەكۇھەستىن و ل سىعر ھەمى زەھپان بەرىدەلاف ئابىت و ھوسا مىشار دەپتە ئەگەر ئ پارامىتا شىنارپىكە ئاقىنچى يا باش دناف ئاقىن دا^(۱۹) پەرىيا ئەفرارپىن پارىزگىمىھا دەۋىكىن ئىھەر ئارىشا پارمىلنىن دنان ئىھەرگە ئەف سېسەنەمىن چاندىن ل ئەھەتتە بىكارتىيان ئىلى ھىدەك رۈۋەپىن سەنۋەرانەمىن كە ھەتتە بىكارتىيان بۇ چاندەن بېسەتەن ب ئابىت زى دارىن تىن ل سىعر لىتقىن ھىدەك ئەھالان ل دەھەرا مەتگەنلىك.

ۋىتەپىن (۱۹) سىكرىن مام شىلمان

ۋىتە زىلاپىن فەكۇرەشە ل پىتكەمەلى ۱۵ / ۱۳ / ۲۰- ھەتتەكەن

بهر اوڤن

1. صلاح حميد الجبالي، معلق علي كتاب جغرافية العراق لابن جبلة، كبة التربية، دار الكتب للطباعة والنشر، الموصل، 1991، ص 10، 11، 12.
2. منزل المنيني، يحيى الزوي، أحمد التميمي، محمد سوي، مطبعة الجيولوجيا العامة الجبيرة التاريخية، الموصل، مطبعة كلية العلوم، جامعة بغداد، 1999، ص 12.
3. <http://gen.ogj.gov.iq/1-1.htm>
4. <http://gen.ogj.gov.iq/1-1.htm>
5. الجيوسنة العامة لتعليم الفني والتدريب المهني، نسبة مديك حياض والمبارك التريز، 1001، ص 10.
6. G. J. Retallack, (1990), Soils of the past : an introduction to paleopedology, Boston: Harwin-Hyman, p. 32.
7. Ameg. SW. (1990), Soil genesis and classification, Iraq: State Univ. Press, p. 81.
8. هـ. هـ. هوت، لم، نيرك، اعدسيات علوم التربة، طبعة الماجد، ترجمة صلاح حميد وجمي وبيد الله سم الفلي، مطبعة جامعة بغداد، 1998، ص 31.
9. ازاد محمد امين، طب جريمير داود، جغرافية الجوارح الجبلية، مطبع دار الحكمة، 1994، ص 11.
10. حسن ابو سجون، محمد مدين، ص 17.
11. ص 65.
12. Dr. p. Faruqi Soil And Soil Conditions In Iraq Soil Survey and Classification, Special for Baghdad, 1981.
13. صلاح حميد الصابي، معلق علي كتاب جغرافية العراق الفلكية الجغرافية المصنوع من 1994.
14. ساكر حسناك، العراق الشمالي دراسة لواعيه الطبيعية والجيولوجية الجغرافية المصنوع من 1997.
15. <http://www.library.oukukunborlogedilature>
16. حسن ابو سجون، محمد مدين، ص 18.
17. <http://www.alkulnet.com/09/5704/thread>
18. الجغرافيا العامة، ص 9.
19. صلاح حميد الصابي، معلق علي كتاب جغرافية العراق الفلكية الجغرافية المصنوع من 1994.
20. عاد محمد نايف، صيانة التربة والتربة في العراق، ط 1، بغداد، 1993، ص 1.
21. <http://www.alkulnet.com/09/5704/thread>
22. الجغرافيا العامة.
23. حسن ابو سجون، الجغرافية: الجيوب والتربة، دار الجغرافيا للنشر والتوزيع، ط 1، حمار الايون 2005، ص 165.
24. صلاح حميد الصابي، معلق علي كتاب جغرافية العراق الفلكية الجغرافية المصنوع من 1994.
25. صلاح حميد الصابي، معلق علي كتاب جغرافية العراق الفلكية الجغرافية المصنوع من 1994.
26. <http://www.alkulnet.com/09/5704/thread>
27. صلاح حميد الصابي، معلق علي كتاب جغرافية العراق الفلكية الجغرافية المصنوع من 1994.
28. أحمد علي حسن الصابي، جبر وخرق التربة في العراق واستخدامات أشكاله لاصيف اشوية، كثره، محمد مدين، ص 1.
29. حسن ابو سجون، محمد مدين، ص 18.
30. <http://www.alkulnet.com/09/5704/thread>
31. الدراسة الميدانية بتاريخ 18 / 11 / 2007.

- 31 اسماعيل احمد اسماعيل- المصدر السابق- ص 13
- 32 حكمت عبدالعزيز حمد الحسيني- جيومورفولوجيا جبل برفان واحواضه النهريه- المصدر السابق ص 118
- 33 حيدر ابو صفير- مصدر سابق ص 188، 189
- 34 جاسم محمد خلف- مصدر سابق ص 111
- 35 حيدر ابو صفير- مصدر سابق ص 188، 189
- 37 <http://ar.wikipedia.org/wiki>
- 38 الشيخ محمد اسماعيل- مشكلة الحد والجرف التربة في جبال سوريا الساحلية - محافظة طرطوس- مجلة الجمعية الجغرافية الكويتية العدد 98 الكويت 1987 ص 198
- 39 عبد الله سالم العلكي- مصدر سابق ص 110
- 40 Cook R U , Doornikam F J .C "Geomorphology in Environmental Managment . Oxford 1973- P 27
- 41 حيدر رمضان سلامة- اسول الجيومورفولوجيا ط 1- دار المصيرة- عمان- الاردن- 2001 ص 113
- 42 يوسف صالح اسماعيل- التقييم الجيومورفولوجي لسهول بيكف- اطروحة دكتوراه غير منشورة - جامعة الموصل 2008 ص 88
- 43 حيدر رمضان سلامة- مصدر سابق ص 88
- 44 محمد اسماعيل الشيخ- حول مشكلة الحد والجرف التربة في جبال سوريا الساحلية- نشرة الجمعية الجغرافية الكويتية العدد 98 1987 ص 21
- 45 Fre .W.W & OTHERS, Soil erosion effects on properties and productivity of two soil J. Soil Sci- sooty of A America , Vol 46, NO-5, California, 1982 p 1052
- 46 ناهض جمال الطالبي- خالد طيب محمد البرنجي- سيادة التربة والمياه بحث غير منشور قسم علوم التربة كلية الزراعة- جامعة السلمانية، منطقة عسكرية- جامعة طلبة كويتيان 1998 ص 87
- 47 ابراهيم شفيق- أمير احمد الراوي- استصلاح وتحسين التربة- مصدر سابق ص 141
- 48 اسماعيل محمد- حول مشكلة الحد والجرف التربة في جبال سوريا الساحلية- محافظة طرطوس- نشرة الجمعية الجغرافية الكويتية- العدد 98، الكويت- 1987 ص 21-25

پووهكى سرۇشتى

پەن، ئەھمەد ئەلى ھەمىن بەپەۋاتى
زىكۇيا مەۋە - كۆنۇزا زانستىن پوۋشتىتى
ۋەركىزان، شاھ سەئىد

ئاقا سەر غەرب جۇشۇر دىخت و كىم دىچنە دىك
غەربى دا، غەرب ۋەھىن كىرىگىيا ۋى يا د جىرۇنا تاقىن و
پىكىسىسا ۋى ۋى يا ھەرب زىمىبىن پەندورا ۋى ل سەر
پىلىن كىرەن و ھەلبىبىۋىن، قىسان، ھىندە ھىمەن
دەھەكەن ئاپۇۋىر دىك بىزلىن جىبا ۋىز جەلكىن
دەھەبىن دا، ئىلى ۋىل ۋىز د جاگىرنا ناخى دا، جۇبىگى
ئەم ھۇكەۋى ئىگىر بە بۇ ئىندە بىۋىن ۋە ئۆم بىۋىن ئاھىن
كەرسەبىن ئىندەبىر اھىۋىر.

پوۋدىكى سرۇشتى ۋىل بىز د رىكىشانا كەشەبىراز
ۋى دا ھەب، شۇف ب سرۇشتى جۇ جىزۇ شۇفەبىز
كەسك دىكەم و بەگەر، نۇ ھەلبىزىران سەبە ۋى
ئەم بى ۋان دەھەباز ھەلبىزىرەت بىر ھەمەننى جۇا
لىن ھەب و ۋى خۇ ز دەھەبىز بىبابىنى كۇ د ھەب
ب پوۋدىكى پوۋر ئىنقىت^۱ ئىقەد ۋىلى كۇ ئەكەرەكەن
گىرىگە بۇ سىستىكنا گەبما ئاۋا ھەلبىنى ۋ سەرمە
دۇۋا زىستىن ۋ سەھەكەن جىم ھەمىن دىقەكەر
ۋ سەلخەم بۇ جەلكى بەمە دىكەت ۋ ھىزا لەزەتەب
بان ۋى كىمە دىكەت^۲.

ھەر پەندە ئاۋرە ب گەلەك باشى ۋ ئەرنىبىن
پوۋدىكى سرۇشتى خەنە دان لىن ل بىرەسەر ۋىتىن

مەنەست ز پوۋدىكى سرۇشتى ئەم پوۋدىكە كۇ
سۇخۇ شۇم بىبە بىن دەھىن سرۇش بىبە، دىكە
تىنپوۋنا ۋى دا، پوۋدىكى سرۇشتى بو ھەر دەھەرەكەن
رەگىنەدەكە سرۇستىب جەندە ھۇكەۋى سرۇستى
بە كە ل ۋىن شۇفەبىر د تەرىدە، ب ناھەت ھۇكەۋى
ئەھەبى ۋ ناخى، تۇبۇگە فىن

گىرىگە پوۋدىكى سرۇشتى د فەكەۋىبىن
جۇگەۋىبىلى نا يا ئىبارە ھەمىن ئەھىبەت ناخ ب
ئەگەبىز ئاقىن ۋ بىر بىندە رەھالىن، ئەم جەندە جىنە
دەرىكار كۇ ناخ بىر پىنگۇفە ب بۇسەبىب و دەھىبەت
پوت پوت پىت ۋ پىنە رەھالىن، دەھەباز لەزەتەب جىگەن
بىرەن ھەمىن ف غەربى دىكەۋى سىستە دىكەت ۋ تەم
جەندە ۋى ئىبىنە ئىسەنەك كۇ ناخ ئەھىبەت رەھالىن و
رەھىبان جىن ئەبىز ۋىلى فىز جەندە بىندە ئىستىك
بۇ ئاقا سەر غەرب كۇ جۇمىن بەجىت ۋ جىبەا ئاقىن
ب رۇۋەبا ۱۹۵۰ - ۱۹۵۰ ۋى سىستە كەت ئەقە ۋى
بىبە ئەگەرى ۋى جەندەن كۇ ئاقە پەر پوۋبە شۇف
ناخى دا ۋ ئاقا ۋىر غەرب دەۋلەتەبىندە دىكەت^۱ ھەھىبى
ۋىن جەندەن بەگەر داپوۋشىنا پوۋدىكى با كىم بىب

نورنی ژي مهند ب تایبته ل ناک اینگه حین چیلی دا و نکلای بهله یی چیا ژیر

۱- بهق و نافر ل دهه رن کهرنیر نمنته بر یتر لږ دهی

۲- ناسی یتر ناک دکت و بینه نهگس کو لږخ بینه شوینس و بینه خوار، ب نلمت ل بمندن چا.

۳- برم بارگوانب دگه فته ممر وار دتهنر بسجهویږ ول کچه دکت.

هوکارین کارپگهرین ل

شینبوونا رووهکی دکته:

کودانین ژینگه یی رمکفهدانی ل سدر بدکلهوونا جوگرافییی ی رووهکی ل وان جوین لږ شین دین دکت شو تمنجهمین داوس یی وان هوکلایه کو کارپنکرن ل شینبوونا وی دکن شو هؤکا. ژي نووگرافی، سهقا و تمه رن نغن و نچه ا برن و گهره کو گهره ستاسنر عمهالی نر نهرنی نه کو کارپنکرن ل سنوور و حریب رووهکی دکته. چمد ریجا باران بارن پتر لږ دهنج چریا رووهکی ژي ل نرامبر پتر لږ حید پله یی گهرماز ژي ژنگه رن پهنن نه یو رووهکی و کارپنکرن ل کوارین فیژولوژی کو بر دهنج دکه هر چیره رووهکی کن دهه رن ندهر ب پله کا تاسه گهرمان هسه نا رهؤکا شینبوونا جو نهم دکت. لږ نووگرافی کارپنکرن ل جوین رووهکی سرغشتر دکت. نوو ژي ب رژه فرژیا عمرن و سهت و بلناهییا یی شو چمد کارپنکرن ل داپووشینا رووهکی دکته^{۱۱} گدگدک هوکارین دیا کارپنکرن ل شکل و شمباره و چری و رنگ و لهراثییا شینبوونا رووهکی دکته. ل گرنکرنین ول هوکارین

آه باران

دوله کن مهین د تهستبنانگرن چور و چهنس رووهکی ل هدرنجن هسه. همد لقا باران ل دطره کن پتر هسین، ژانا رووهکی وی تر با حوتصمنه بیت ل حهرن کنسری کو باران هفت لږ بارن چریب رووهکی ژي لږ با زوره لږ ل حهرن بیایس کو بزجا باران نا کسه ل حهرن و چمد رووهکی وی بر لږ کیمه یان هر ټیکلر نسه تغه وی همدن دگه حینت کو حهرن بر باران هر لحو حهرن یی حوتصمنه ب ژانا رووهکی یا بر لحو کو جوادی مالهرا یزجهن باران ل حهن خودییز پارنگه دهؤکی هسه. رزه نا باران هتیه نووگرن سالانه دناقسرا ۴۵۰۱ - ۱۹۰۰ ملم دبه. نهغه ژي رشکفهدان ل سدر جواهییا چدنیر و چواهییا رووهکی دکته دناقسرا سلیخه ییز رووهکی بیانو ل کاییز پشوری ل بارنگه یی و ساتو حهرن رووهکی عمهالی شه هگرنی ل لاسر ناکووین بارنگه یی

بیه گهرما

نهغه ژي ل دهه رن حهرن ب رووهکی و لږ نهو شینبوونا رووهکی هر ټیکجار نسه ندان هر رووهکی کن یسکا تیستا گهرما بر ب شینبوونا جو هسه نهگن رن د بیت یان کیم بیت لږ رووهکی ل ناچید ب گستر پسیچ گهرما دهه رن حلم نووینه و بدقنر رووهکی دایس دکته. رزه یی دناغه با ۱۹۰-۲۶۰ گرن لهریز هسه یی به. نهغه چمدن ل جیازیا جو دناغه مدب و وران دا با هسی و ل رفستان دکه حینه ژي پسیچ سمری و ل حاقین دکه حیه پتر ل ۱۵۱ یه یین هسه

چ- روظف

رؤا هییا رۆژن ل دهگرن سهره کو یه یو پدقبا یین شینبوونا رووهکی و له گولینیز لیسهمد برگرته کو رووهکی چمد هر روظف نکلخت. شینبوونا وی پتر لږ هیت و خیر ییز و وی چهرن لږ هیت.

۱- سهقا

خاکسری سسقای سز رهگرن پندش یو ریانا رووهکی ب خپغه دگرته. لهو لږ باران و گهرما و روظف

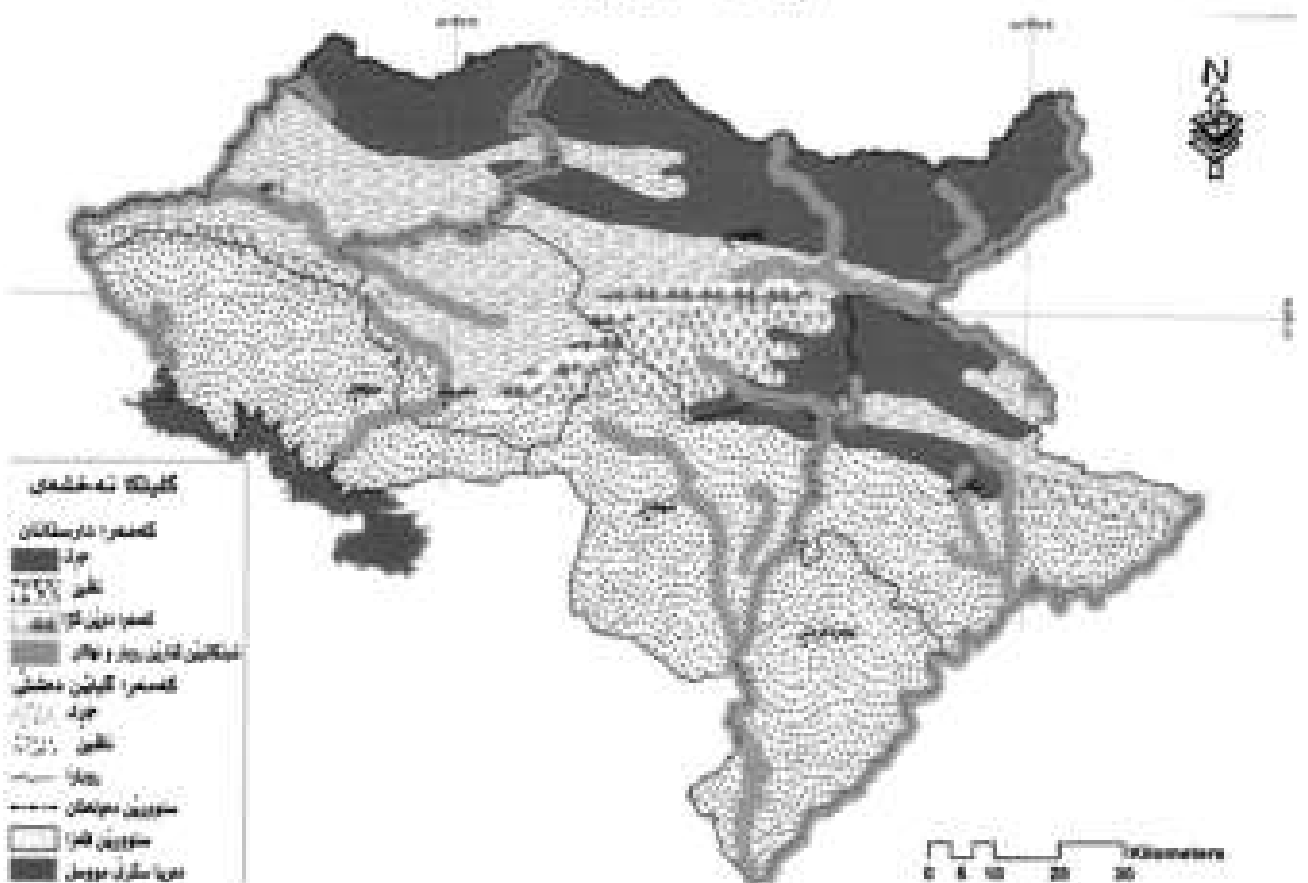
ب بىرھەممىن ۋاھاتەتەكىن ئابىۋورىن گىرەنگ ئۆن دەپت^(۱۸) ئەف جۇرە پۈۋەگەكەھىنا دارىستانىن سىرۋىلىتى دىمىرەلەقلىن ب تاپىمەت ل ۋان جەپىن بىلندەھىيا ۋان دىنلەپىرا (۵۰۰-۸۰۰) م دىنلەپ دۇكالىما ۋ بىلندەھىيا (۱۲۰۰) م ل دىنلەپىرەن جىپىيى. ۋىتە (۱۳).

سەبارەت قەبارە ۋ چىپىيا دارۋىلارن ئەۋ ئۆن دەپىتە ل سىر گەملىك ئەگىران. ژۋانان گنا چىمە ل بەر تىپۇزۇكنا رۇئىن ۋ بايىن شەھەگىلى ئە چىپىيا ۋان ل بەنەلەپىن باكۋور ۋ باكۋور رۇزەھلەت پىرە ل بەنەلەپىن باشۋور ۋ باشۋور رۇزەھلەپىن دىنلەپىر. ۋىتە (۱۵). ھەر ۋەسەن لاقا سىرەمەرد ۋ لاقا كىلىپان باتدۇرا ل سىر شىنەپۋون ۋ چىر ۋ بەلاقلىۋونا دارۋىرى يا ھەي ۋ ل سىر درىزەھىيا جۇك ۋ كىشى ۋ رۋىباران دارۋىر پىرە ھەي ۋ درىزەھىيا

دارىن ل دىنلەپىر شىپىن دىن اىپورى ۋ الران ۋ البىۋلا. ھەرىپە سىرەكەپىيا دارىستانىن بەلگۋەپىن رەخىپىن رۇزەھلەپىيە بە ل كىپىشۋوران ل دىنلەپىر مام نەۋىتى. ئەف دىنلەپىرە دىكەپىنە دىنلەپىرا ھەردە ھىلەپىن پانىن (۲۰۰-۱۶۰) باكۋور ۋ باشۋور. ۋ ل ۋان دىنلەپىر ئەف سالىۋىمەتەن سەقەي ل نەف قان ھىلەپىن پانىن (الغورۇرا ھەپىن سىنا پىشكىن باكۋور ل ھەردە پارىزىگمىھا دىۋىكىن دىنلەپىرا رۋىبارىن ھىزل ل رۇزەھلەپىيە ۋ رۋىبارىن خابۋورى ل رۇزەھلەتە ۋىتە (۱۱).

ل گىرەنگەپىن جۇرەن بەرەلەف ل جەپىن قەكۋىلەپىن. دارىن گۋورا ۋ قىسەلە ھەندى ۋ كەپىنەك ۋ كەران ۋ سىماق ۋ ئۆي ۋ باھىف ۋ سەپىندار. ۋىتە (۱۲). ئۆلى بەرۋى ب ھەممى جۇرەن خۇقە ئەف ھەممى جۇرە دارە

ئەمىلىيەت (۱۱)
كەمەپىن دارىستانىن ل پارىزىگمىھا دىۋىكىن

پۇتە (11)

دارىستانىن بەلگىمۇرىن ل چىيىن شىرانىش - زاغۇ

پۇتە (زاغۇن ئەمگىنلەرى ئەل ل 1013/810 ھاتىبە كىتەپىن)

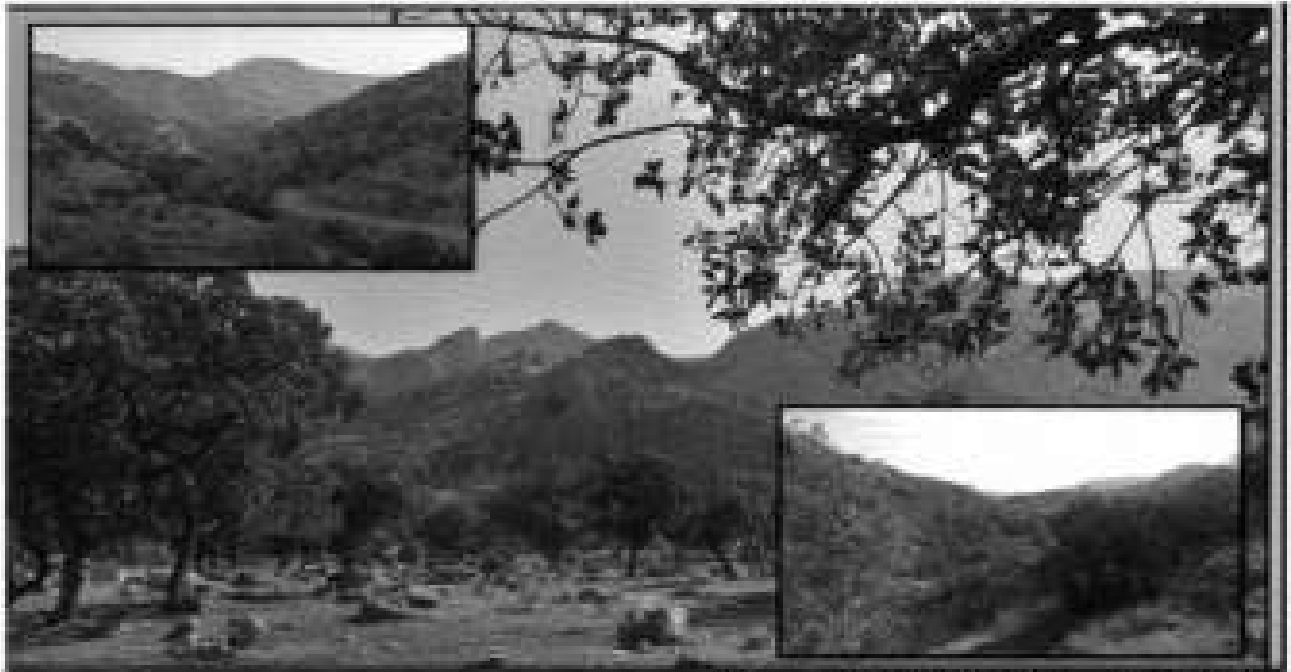
پۇتە (12)

دارىن سېپىندارىن بەلگىمۇرىن امۇلا سېپىنە يا رۇزىمەنلىكى

پۇتە (زاغۇن ئەمگىنلەرى ئەل ل 1017/777 ھاتىبە كىتەپىن)

پهله ۱۳)
 پوهنگین پهتلۆن چیاپان ۱ نطهرا چیاپان بلسا

پهله ۱۴) لاین لعمکۆلهری قهه ال رۆج ۲۰۱۳۱-۲۳۱ ههنبهه گیشان

پهله ۱۵)
 قههیننا دارستانین چهچن پهالکۆهرین ال لعمسانی ال نۆلا زهزه و چیاپان نهرمانان وین

- Google Earth.2014

۲- قارمىقىچى شەرىھىم كەلمە

ئىدىق دارىستىمە شەرىھىل ئەمەل ئەتتىن بەننىرى بىزىن
 مەزىن ۱۰۰-۱۰۰۰ تىلە، ياكىۋور ۋە پەندۋور بەرەيەتلىق، ئىۋو
 جەپىزىن ۋەكىلى ۋىل ياكىۋور ۋە پەندۋور قىلن خەدەرە
 پلان سەنئەتچى خەتەرە دارىستىمەن شەرىھىم كەلمەك بىز
 بەرەيەسە ب سەرمەن بىل رەقەننىلى ۋە بەننىكەتلىق
 ئىل خەلپىنىق بەلگىش داز ۋە ئازى ئىز خەتەرە : سە: تەۋى
 مەن قارىش كازا ۋە كازا بىلەننى اسەر، ۋە تەرىپى ۋە
 شەكلى ۋە بىز قۇبىسىق بە ئىدىق چەندە ئىز خەرىكەتچى
 ئازىق كەسەت مۇ ئىشكەك ئازا بەۋ بەلەز كەمبە سەر
 فورتالىكەت ئىلەرى كەپ پەندۋىز بىزىن سەزىن ۋە زەننىلىق
 دا تەبىئىل سەر سەستەكەت : سەلۋەتەننى قىل
 داپۇنلار تەۋە كەپ قەۋەننىز رەست ۋە بەنك سەپىر ۋە
 بىزىن رەنك سەرى بىزىن شەپىق، ئەقەرى خەرىكەتچى تەننى
 كەپ پەن ئاتىن دىلەق خەتەرە بىلەننى ۋە خەلپەۋىز كەنم
 بەكەپ ئازىق ۋە تەبىئەت مۇھەرەس ئىدەرەكەن كەنكى
 ئازىق مەزە، ئەف جەۋە : ئازىق ئازىق كەف بە ۋەنن مەز
 سەزىن ۋە جەۋەن شەرىق كەپ دارىستىمەن بەلگەۋەننى ئىز
 خەتەرە ۋە ئىشكەكەن بەكەپ ئىدىق

ئىدىق دارىستانە بىزىل تەبىئەتسەكەكە بەك خەتەرە
 ئىدىق ۋە راجە بەرەكەت بۇزەۋەكەن ئازىق بەننىرى
 ۋە بۇ ئازىق مەزە بەننىكى ئازىق كەۋەرى بىزىن شەپىق
 خەۋەرە دارىستانەن شەرىھىم كەلمەك بىزىن پەرىيا شەرىپىن
 پارىزگىغا خەتەرە مەننە شەپىق بە تەبىئەت دىلەق
 مەۋىل ۋە بەننىق چەپلىن خەتەرە چەپلىن ۋە ئازىق ئازىق
 پەسكەن سەۋەرى ئازىق بەرەن پارىزگەننى بە بەنكەكە
 كەۋەننە رەۋەزەكەن دارىستىمەن، خەزى ئامەلە خەتەرەن
 بە كەپ بەرەننە بەرەننە : تەرىپىن قەۋەرىن بەقەرى
 بە دىزىق كازان خەتەرە چەندە دا ئاخ تەبىئەت راجەننى
 بە تەبىئەت پەننى چەپلىن ۋە ئازىق دارىستىمەن ئازىق بەقەرىن ئازىق
 بىزىن بەرەننە ئازان ئازىق تەبىئەت شەرى ۋە بەنكەكەننى
 كەپ بە سەر خەتەرە دا خەتەرە شەرىق سەزىمەن بەرەۋەزە
 بۇ تەبىئەت ۋە : بۇ تەبىئەت بەلگەننى بەلگەننى بەلگەننى
 خەتەرە ئازىق كەلمەك چەۋەرىن دىزىق كەۋەرى شەپىق بىزىن
 مەۋىل يوكالىبەتوس ۋە كەپنە ۋە كەۋەننە ۋە كەۋەن ۋە كازا
 بىلەن ۋە خەتەرە چەپلىن ۋە ۋە كەۋەن كەۋەن تەبىئەت

ئازىق بەننىق چەپلىن ئازىق پارىزگەننى بەلگەننى، خەتەرە
 ۋە بەننىق بەلگەننى ئازىق ۋە كازا بەلگەننى ۋە ئازىق
 خەتەرە بەلگەننى چەپلىن خەتەرە بەلگەننى، ئەف جەۋە
 بەننىق خەتەرە : ئەف بەرەننە، شەرى ۋە كەپ بەلگەننى
 ئازىق بەرەن ۋە بەننىق ۋە ئازىق خەتەرە كەلمەك ئازىق
 خەتەرە بەلگەننى بەلگەننى قە خەتەرە بەلگەننى خەتەرە

خەتەرە (۱)

دارىستانەن بەلگەننى بەلگەننى بەلگەننى

چەپ	بەلگەننى بەلگەننى	خەتەرە بەلگەننى
بەلگەننى بەلگەننى	۱	كازا بەلگەننى بەلگەننى
خەتەرە بەلگەننى	۲۰۰	كازا بەلگەننى بەلگەننى
بەلگەننى بەلگەننى	۱	كازا بەلگەننى بەلگەننى
كەپ بەلگەننى	-	كازا بەلگەننى
بەلگەننى بەلگەننى	۰	كازا بەلگەننى بەلگەننى
بەلگەننى بەلگەننى	۱	كازا بەلگەننى بەلگەننى

بەلگەننى بەلگەننى بەلگەننى، راجە بەلگەننى بەلگەننى
 بەلگەننى بەلگەننى بەلگەننى، تەبىئەت بەلگەننى

بەلگەننى بەلگەننى

بەلگەننى بەلگەننى بەلگەننى، بەلگەننى بەلگەننى
 بەلگەننى بەلگەننى بەلگەننى، بەلگەننى بەلگەننى
 بەلگەننى بەلگەننى

۲- دارى

بەلگەننى بەلگەننى بەلگەننى، بەلگەننى بەلگەننى
 بەلگەننى بەلگەننى بەلگەننى، بەلگەننى بەلگەننى

۱- بەلگەننى

بەلگەننى بەلگەننى بەلگەننى، بەلگەننى بەلگەننى

بەزى پىياھىشك و يا نورمەكە كول پارىزىن چىپ سىزىن دىن
 و بىر يوق مارك اكو ملىكى پىشە دەپن: ئى باقمە راستا
 چىباپان و جىندار كول جەيىن بلەندىن چىما شىس جىر،
 خىاف وار دارىبنانىن بەرۇپانە، كۆمەلەنكە مەرنا
 گىمانىن زىدا، اممەرا ز ھەمبان ىتر ھەندە و پىرەن ز
 پىپەكەنن يىباپاننى و بىرەكان ھىر دەسلەن دارىن، بىطەرا
 و كەرەل ە كۆھىتەك ە سىماق و گىرسك و باھىف
 ز ھەقەرسە ئى ھىسە^۱ ھىر دەسلەن دارىن جەز ز
 باقىن ئۇ دىكەن مەننا سېھۇك ە جىمار ە كۆپەر ە رىل كو
 دىناك مۇل و شىنەكەنن جىما شىس سىن^۱ ، مارا بەرۋەن
 دىرەگا باپوورى ە، مەفا ز فەرمەنن ەن دىھىنە بەرەكەنن
 بۇ چىنكەرد كۆھىرەن ە دەھتتە نكارەمەلەن بۇ كەمەرسۇن،
 ھىر دەسلەن بۇ ئاھلەكەب جىمانىل ەن ھىقە ئى و دەرەكەن
 كە دىيىن ەن دىكەن ھىسەن ە بىرەن بۇ ئانان ە كەل
 ە پەلەن ئۇ ئۇ قىرەسە دىكەن، بەلگەنن ەن ئۇ دىكەنە
 ئامە بۇ كىتەدايان ە ئەق تارە ە ئ بىرەنن جەلۇ ە
 قەمكۈلەنن ەن كىرى پىنن ھىسەن ە نىسەن ە چىلەنن
 ئاگرەن ە نەمەنەل بەندەن باپكۆورن ە چىلەنن كەرە
 چىنەن مەننەن ە چىباپانن بەرۋەك ە پوور ە شەمەرنەن
 رىس بەتەنن جىمانن ەل ە پانەرگەھما دەھۇكەن ھىر
 پەسەن مەننە جىن ەل وار جەھەن ھىسەن كەم ئاھە لىر
 ھىى ە دىناك مەھالەن^۱ ەبنا كەلەنن ئانى ماسىر ە
 ئىستىلان ئەھلە زىزە: ئەپەنن بەرۋە كە.

بىھ- كەلەن

ز تارىن مەرىمە كەمەنكە ئەھكەنن ەن د تەرن ە
 رەنگ شۇجەسى ە: ئەنجەمەر ھەمپوونا سىمەقابەكەنن
 گونجىر ە ئاھەگا گونجىر ە رەسكەكەن بەرۋەد
 ل پەننەكەھما دەھۇكەن مەندە ە ئ پلا دۇوى پەننى تار
 بەرۋەن ە دىھەك زاۋەتتە مەرمەننەن ئەپەپەنن- رىس
 دەقمۇنن ە دەھىت
 ھەزى نامازىن بە كە مەشە ل بەتەننن چىا ە ل
 نىرەكى، تەننىن سەورەكەنن مەننەن تاش ە دەھىتتە
 پەلەنن، مەننا بەندەنن ئىنەكەنن ە قەندەن ە نامىننن،
 ھىر دەسلەن ە رەمگەكەنن بەرۋەد دەف مانەنن گەستى
 ل ماژۇران ە ل ئاھەراستە ە ھە ە رەخپۇر جەھەن بەرۋەن
 مەشە دەھنە پەننن ە ئوانن باپوور دەھۇكەن بەلۇ

۲- تراشۇنەم

ئەسۇ ئ و لا چۆرە پىيەكەنە كىم بەرنا وان با كۆرە و
 سەپتىر پىنن ل ۋار جۇاران ھىسە كو دىكەنەنە مەقەھرا
 جەيىن دارىبنانىن ە تەم جەھەنن گەھكە لى ھىسە و
 گەھەك جازان ھىر دىھە مەقە وان جەھەننا بىنۇ رى دا
 چ ە ل بەتەنننن چىباپان بىن يان ئۇ مەقە ئۇل ە كەلەباندان
 زىلى دەھىرەن مەننىسى ل ئان جەھەنن مە ئەھكۈلەنن ەن
 كىرىن ناراپتە ھىندە مەسۇكەنن كۆپت لى شىر ەن
 بەتگەنن ھىسەك : وار مەركەلەن ەككى دەپا ە رەد ە
 ھەدەك ەن ە بەلگە پانن : بەلگەمەسەن ەن دەپكەنن،
 مەھەزىنن چۆلى ە سەماق ە كەف بەرە.

ئەق جۈرە تراتۇكە يان مەلەنن پان ئۇ دىكەل
 داروولۇق نى بۇ سەزۋەشنى ە بى جەمدى نەتەكەلەن ە
 ھەدەك ئۇ ل دۇرىن ئاقا ئىن ھەن، مەننا :الطەھە و
 رەل ەن زى ھىندە جەران مەور ە ون مەننا تەشەكەنن
 مە شىس پىن ە رەنكەكەنن گەستى ھىسە ئاھ پتر
 ھەھىت ئەق تراتۇكە پتر بەرۋەن ەكەن ە چىرەپا
 ۋان پتر لى دەھىت ە دىرۇر ئۇ ئىن دەھنن ە پتر دىھە
 دەھلەكەرا ە تەشەكەنن كەم خەلگەنن دەھەرن ەدەكەن
 بەرۋەن ە پاننەنن ەن ە كەرەمەن ە ل ھىندە جەران
 ئىنكەھەننە باشە بۇ چەرەنى، ئەق چەندە ئۇ ل
 نىرەكى چىباپانن بىنەنن ە دەھەرنن پانن ە پىسەتەن
 ە مەرى ە پەننىن ە ئاناقا ە بۇتەھەلەن ە ل ھەزەرا بەھلە
 ئانكەن ە بلەنەھىنن سەنغا بەرجاھ دىكەنن.

۳- گەن ەكەپەن

ئەق كۆرگەنە سىن ە ھەمى زەنگەھەن جەگەرنەس
 ە ھەمى مەھەران ھەسە ل ئاھە جەھەنن مەزىرە تەشەكەن
 ئى شەنن ەن، مەراپەر كىا ھەر ز ۋان جەھەن دىكەن كو
 بىكەنن شىبەپوونا دەپەن ە دەھىت ە ئىگەرنەكەنن جەزىن
 ۋان گىباپانن مەننا :كول دەھەرنن مەدەپو بەرجاھ
 دىكەنن ە گىباپانن ھەلەنن پانن ەنن نائىن :الغەورەس
 الھىسەكەنن، ئىش :ھەھىل ەنن بەرجاھ دىكەنن كەھەنن
 بەدەپو، تەمۇ رى ل جەھەنن باپكۆور ە دەھەرنن دەپەنەلەنن
 ەبنا كىلەنن، شىلەم ە جەھەناسىر ەشۇھانن چىتى:

ھىندىكىن دى شىبىن خۇ ل بەر گەرمى و ھىسكاتىن زاگىن و دەمىن شىبىبىونا وان پىتر لىن دەھىت مىنا پوۋەكىن بىرگەم¹⁴¹، ۋەكىس جۇرۇن سىتارىيا الشوك و العاقول، ئۇلى ھىبىونا ھىندەك گىياپىن دى كىو د ژەھراۋى تە پان ھىندەك بۇ كارىن پىرىشكىسى ھىنا اعرق السوس و بىبىنىكا دەھىنە بىكارھىنان دىسان ھىندەك ئۇ ۋەكىس خوارىن دەھىنە بىكارھىنان و ئەف جۇرە گىياپە ل ۋەزىن بھارىن ئەف بازارىن بھۇكى دەھىنە دېتن، ۋەكىس (كىمىگر و كىتارك و خەردەل) و گەلمەكىن مى.

سەرھەزى ئەفقا ھاتىبە بىار كىن تەمىر ب كولىلىكىن چۇلى ئۇ يا دەولەمەننە بۇ نىپوۋە بىنەفلىش شىۋى جىلارىۋسا چۇلى خىشخاش، سىمىن، ياسمىن، زەمىق ھەر ۋەسىن ئىرگىز و ئادارۇك و ئېسانۇك ھىشە ل وان جەھىن تاف لىن خۇرقە دەھىت ل ۋەزىن بھاران پىشنى مەلپانە بەغرىن بىن ھەپىن¹⁴².

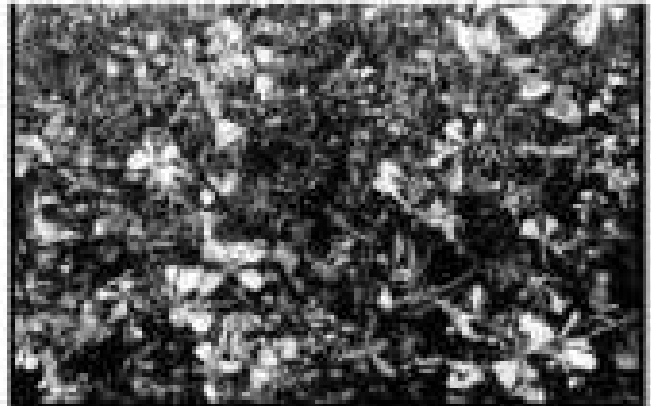
و جەھىن چۇلى و گەلمىن چۇلى و ئەفەل لىن گىياپىن ئىستىمىسى بىن ل دەھەزىن دەھىتى و جەھىن باشۋورى ژ پارىژگەمىن ھەپىن دگەل ب ئەفقاچوۋەگە رىژەسى بۇ دەھەرا پىشنىر ئەملازە بىن ھاتىبەدان.

گىياپىن ئىستىمىسى ئەو گىياپىن ۋەزىن كورن، دگەل ۋەزىن باران بارىتان ل ۋەزىن پايىر و زىفستان و بھاران شىبىن دىن و زىانا وان دگەل ب نوماھى ھاتنا ۋەزىن بھارىن ب داۋى دەھىت¹⁴³، دا ئەو گىيا نۇفۇن خۇ ب ۋەزىن و ل سىلا ئوقۇدا ژتۇى شىبىن بىنەفە ژ گىرگىرىن وان جۇران الفلغانە و المىفان، دەھىشەن، تىرىن الجىت البرى، شىلۇر، ئىرگىز، ھىز، بىنەفلىش، شىۋى، جىلارىۋس البرى، اقجوان، ئادارۇك، ئېسانۇك، خىشخاش، سىمىن، ياسمىن و بىن ھاپى ۋىتە¹⁴⁴.

گىزۇگىيا ئىنگەمەگە چەروتىبىيا باش بۇ گىياتىدانىن دەھەزىن پەيدا دگەت، لىن ھىندە گىيا بىن ھەپىن پىتر ل

ۋىتە (۵)

ھىندەك پوۋەكىن ۋەزى كىو ل تەمىرچ شىبىن دىن

۴- پۈۋەكتىن پىراقىن رووباران ۋە دىئاف دۆل ۋە گەلىاندە؛

ئالەمگە بۇ وان پۈۋەكتىن خەزى ئاقىن دىگەن ۋە ل
سەر وان ئاقىن د گەلىپىن ئاقى ۋە شىپىككەندە دەپتە
خوار دىن، ۋىتە ۱۱- ھەر ۋەسىل ل سەر كاتىپىن
ئاقىن ۋە زىمەر ھەببۇلنا گەلمەك رووبار ۋە شىپىن
ئاقىن ۋە كاتىپىن ئاقىن بەردەوام، ئەف جۇرە پۈۋەكتە
ب بەرغەھى ل پارىزىگىمىھا دەپتە دەپتە بىتن
ھىنا دەپتە زىمەر ھەزىن ب درىزىھىيا سىنۋورىن
رۇزھەكتى بىن پارىزىگەھى ۋە رووبارى خابۋورى دىئاقىمىرا
ھەردە قەزىپىن ئامىدەپ ۋە زامە دا ۋە رووبارى ھىزلى كە
سىنۋورىن رۇزئاقىن پارىزىگەھى بە ۋە رووبارى دىچە
سىنۋورىن باشۋورى كە نەسەت پىن دىگەت ۋە سىنگۇشا
سىنۋورىا غىراق ۋە سورىا ۋە تۇركىيا ھەنا رووبار دىگەھىتە
دىئاف ئالغا پارىزىگىمىھا دەپتە دا ۋە رووبارى خازى

ۋىتە ۱۷، زىمەر دۆلەتن ئىسمايلان ۋە سىپە ۋە چەمەكتىن ۋە
كالى ماسىن ۋە نەھلە ۋە گەلىپىن زەنتە، ب درىزىھىيا
پىراقىن قان دۆل ۋە رووباران جۇرەن پۈۋەكتىن سەر
ب ئوخشىن ئەفمەن شىپىن دىن، ۋە وان قەرەم، زىمەر
پۈۋەكتىن ئالغە ھەندە جازان خەلىكتىن كۈندەن سىقار ۋە
ۋان جۇرە پۈۋەكتىن بەردىگىن، چ ۋەكتى ئالغە بۇ نەرىن ۋە
كەۋالى ۋە چ زى بانىن خانىپان پىن چىن دىگەن دىسەن
زىدەرەكتىن باشلە بۇ سىقەتنى ۋە چەندە ئالغە سىقەتەر بىت
چىپىيا قان ئەفمەن زى پىن ۋە درىزىزىن دىن، كە سىقە
ئەفمەت جۇگەن ئىرا بىسەت پان ب سىناھى ئىرا دەرىز
بىت ۋە درىزىھىيا پان ھەندە جازان دىگەھىتە پىن ۋە ۱۳
م، ھەر ۋەسىل ھەندە جازان ئەف پۈۋەكتە ئىكەھەل دىن
دىگەل ھەندە دارىن دى ھىنا بىھۆك ۋە سىپىندار ۋە زىل ۋە
دې ۋە كاز ۋە دار چىناران، پان دىگەل ھەندە گىپان كۈ ل
پىراقىن دىۋورتەر شىپىن دىن، ۋىتە ۱۸.

ۋىتە ۱۹

ۋىتەكتىن ئەسمايى بە، ئىندا چىرى ۋە جۇرەن پۈۋەكتىن ل بەر ئىقەن رووبارىن خابۋورى دىلار دىگەن

رووبارى خابۋورى - كۈلتى بارھۆلەن

- Google Earth 2014

پلہ (۷)
 پوہکیڑن لہنہن چوکیڑن ناٹا (پوہبارن عارن).

پلہ (۷) لہنہن لہکیولہرن لہ ل ۲۰۱۰/۷۷ عالیہ کپشان

پلہ (۸)
 پوہکیڑن ناٹا مولہن چہارناٹا (نطہرا کمشانہن).

پلہ (۸) لہنہن لہکیولہرن لہ ل ۲۰۱۲(۱-۲) عالیہ کپشان

ئانارتىنا پوۋەكەن ل دوۋى زىنگەھىن:

ئالسىدىن) ۋ شىكەقتا شىرانىش- (زاخۇا، پۈتتە ۱۹) ۋ ئەف كىيەپە يۇ ھىناتا گەملىتىار د جۋانن

۲- پوۋەكەن زىنگەھىن ھىتە ۋ ئىمچە ھىتە:

ئەو پوۋەكەن كۆ خۇ دگەل كىلۋەتەن سەقەين ھىتە كۈنچالەين ۋ دگەل بارىتا بارانان شىنە دىن، پىرىيا وان د ۋەزى ۋ بەلگەھەين، يان بەلگە تەين دا پىر پىقەين ئاقىن دىنەف خۇدا بىرەين، بىرەينەين وان ئەو پوۋەكەن ئەوين ل غىتەين (۱۲)، ئەفە زى ل لاين باشۋورى ز پارىزگەمە ھۆكۈن ل دەشتەين سىمىل ۋ قەيدەين ۋ

۱- پوۋەكەن زىنگەھە تەھكەتسى:

ئەو پوۋەكەن كۆ خۇ دگەل كىلۋەتەن سەقەين شەھەكەتسى، كۆ كىم ئىرۋىكا رۋىن دگەھەين كۈنچالەين ۋ ئەفە زى بىتگەھەينە ز وان پوۋەكەن دىنەف شىكەقتەين شەھەكەتسىدا دىن، ھىتا وان پوۋەكەن ل ئاقخۇ دىزەين (گىيا لاپاك) ل شىكەقتا جەتەكسى

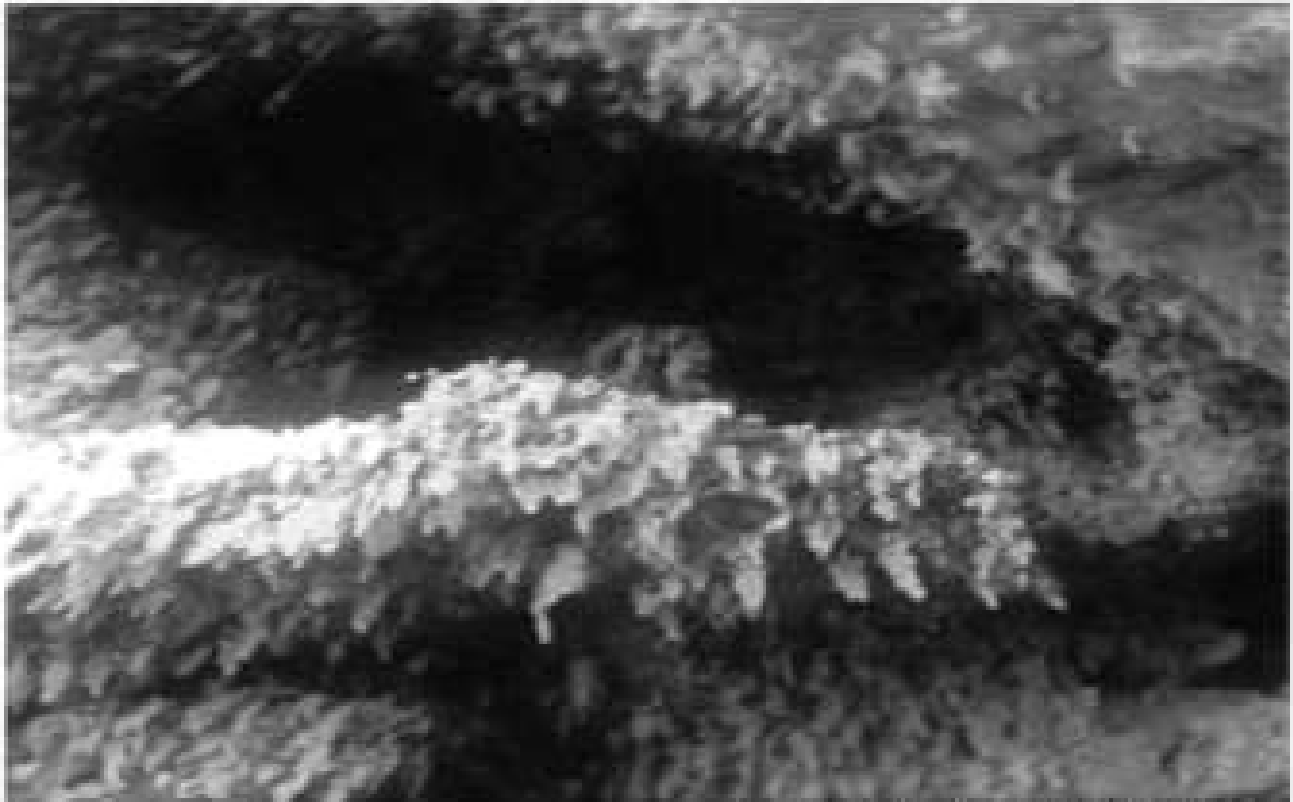
غىتە (۱۲)

كەلگەن جۋان پوۋەكەن سەۋەتسى ل پىشكەن زى بىن پارىزگەمە ھۆكۈن

ت	ئاقىن كۆرەين	ئاقىن غەربەين
۱	كەلگەن	كەجەب
۲	زىوان	زىوان
۳	قىقار	كەلگەن
۴	كەلگەن تۈك	غەبە الراعى
۵	بىرەكەن پىرۋىتە	زەھە الحۋاش
۶	كەلگەن خۇرەتەك	خۇرەب
۷	اب غەربەين دىزەنە كىرەتەن زى خۇرەب	خۇرەب ا سۋە
۸	جەھەتسى	ئالشىۋان
۹	جەھەت سەپ	ئالشىۋەن غەربەين
۱۰	جەھەتسى	ھىرەتەن غەلە بىرە
۱۱	كەلگەن كەزە	زەھە اللەين
۱۲	تۈك	خىز
۱۳	بەلگەتەك	زەھە غەربەين
۱۴	خەتەتەك	خۇرەل بىرە

- بىرەكەن دگەل سەپەن قەمەھەد ل رۋى ۱۱ / ۱۲ / ۱۳

پۇتە (۹)
شەكىلدا شەرتلىق رايۇن

پۇتە ل ۲۰۱۳/۲۱-۲۰۱۳/۲۱ ژۇلېن قەدەملىرى قە ھالبىدە كېلىش

شېنخەن ۋە بەرەنەش د بەرەنەلەن ۋە ئۆندەرەگىن باشە
بۇ ئالدىن گىيانداران ل ۋەزىن ھىشك ل دەقەرىن پۇتە
دەيتىن

ئارىتەيىن دىكەنە دىكا

پۇتەگىن سۇشتى ل دەقەرىن:

يا تېپار ئەمەد كۆ پۇتەگىن سۇشتى ل دەقەرىن
ۋەزىن ئاكتە ھەننا رىزەبەكا شەھە گونجەي بۇ بەيدا
ئەبەت ب رەنكەگىن گىشتى ھەرد پىشتى دو ھەبىقان
ژ بارىنا بارانان كۆ ل ھەبىقا چىرىيا بوون ۋ ئا ھەبىقا
گولانىن دىارىت ب گىياپان دەيتىن دەپووشىن، ئەقە ژى
ۋىن چەمەن دىكەمىنت كۆ ھەرد ل قۇناتقا بەراھەن يا
بارىنا بارانان يىن رويىتە ۋ دىيتە رىن خۇشكەمەنكا باش بۇ
پامالىنا ئاخىن ژ دەيتىن دى، پىشتى ۋەزىن بارىنا بارانان

دراۋەستىت^{۱۳۱} . گىيا پىچ پىچە ھىشك دىن دا ب
ئىككەنارى بەرزەبىتە قە ژىبەرىي ۋ كەرىمىن ۋ چەرانىن
كۆ پىش ۋ بەلەخى دىن ۋ رۇلىن ياي بۇ پامالىنا ئاخىن
د ۋەزىن ھىشك دا پىتر لى دەيتە ھەر ۋەمەن چەرانىنا
گىيانان پىنگەمىنەسەن ئاخىن ژى سىست دىكەت^{۱۳۲}
ئەقە ھەمى ھۆكەن كۆ ئارىشەيىن پامالىنا ئاخىن
زىمە دىكەن ۋ ب نەرتىن ل سەر پۇتەگىن دىقەرىت كۆ
كەرسەستەيىن كەلەيىن ۋ خۇلەن بۇ دابىن ئاكتە ۋ
ئەقە ژى ئارىشەيىن پۇتەگىن سۇشتى پىتر لى
دىكەت، دىسان گەلەك ئارىشەيىن دى توپۇشى پۇتەگىن
سۇشتى ل دەقەرىن قەدەملىرىن دىن، دىپارتەمىن ۋان.

۱- بىنا داران ۋ چەرانىنا ئە رىكەستى بىنا داران ژ
لاين سۇقان قە ھەر بەر ب زىدەبوون قەچچو دا
مىقاي بۇ چىكەننا رەزۋىن ۋ سۇشتى ۋ چىكەننا كەل

هه‌نگه (10)
چه‌راننا نه‌ راکه‌ستی (یا ده‌ژار)

هه‌نگه (لایهن له‌که‌نهری له‌ه ل 1310/31 هه‌تبه‌ که‌شان

شاه‌میهین سووهران، یان ژێ ژ له‌جهمان شاعران روی ده‌هن، ژ وانان شه‌ری عیراق و ئێران ده‌نایه‌را سه‌له‌ین (1980-1988) زانی و جه‌نگا که‌نه‌دانی ل سه‌الا 1991 زانی، بووئه‌ نه‌که‌ر بو ژ ناچه‌یه‌نا رووه‌رین به‌ره‌هه‌ ژ ده‌قه‌رین دهرسه‌نی. چ ژه‌هر که‌ریه‌رن له‌سه‌که‌ری یان له‌که‌رنا رێکه‌ن، یان ژێ ژه‌هر به‌که‌ریه‌نا راسته‌وه‌جو یا ده‌ران بو گهرم که‌رین ل روژن راکه‌سه‌نه‌ین سه‌را، له‌قه‌ ژه‌نی که‌ جه‌له‌که‌ن که‌وه‌ه‌ن چه‌یایی ژێ ده‌ران ژێ هه‌مه‌ان هه‌یه‌سه‌ت خه‌فه‌ ده‌که‌ن.

ده‌نی یواریا به‌ریسه‌ن ژه‌نگه‌ها ده‌هۆکه‌ن نامه‌زه که‌ریبه‌ هه‌ن چه‌نه‌دی که‌و ژ نه‌که‌ری خه‌مه‌سه‌رییا که‌سه‌له‌ه‌ه‌ران ته‌زیکی (5000) ده‌نه‌یه‌ن دهرسه‌نه‌ین

و به‌له‌ین له‌فاهه‌یه‌یان سه‌ه‌ای ژێ به‌یه‌ن، یان ده‌هه‌ریه‌ین وان رووه‌که‌ن به‌که‌نه‌ هه‌ره‌یه‌ن چه‌نه‌دی ل هه‌نه‌ ده‌ه‌ه‌ران ب رۆه‌یه‌ین سه‌ه‌ی یه‌ن هه‌تبه‌ به‌یه‌ن که‌و ده‌رین نوی نه‌سه‌یه‌ن چه‌یه‌ن ده‌رین که‌ه‌ه‌ن به‌که‌ن له‌قه‌ ژێ رێخه‌وه‌سه‌که‌رین که‌و ل وان چه‌یه‌ن له‌ه‌ریژ ناخ به‌هر به‌ته‌ راهه‌یه‌ن یا به‌ر ئه‌ریه‌نی خوره‌ ده‌که‌ت له‌فاهه‌نا زه‌ده‌یه‌ ل ده‌ه‌ریه‌ن که‌و رووه‌که‌ی به‌خه‌ گهره‌ه‌ه‌ریه‌ین شه‌یه‌یه‌وه‌ی ل وی چه‌هر هه‌نه.

2- نه‌ف ئه‌یه‌یه‌ن تووه‌نی ده‌ران ده‌ه‌ن، ب تابه‌ته‌ رووه‌که‌ریه‌ن اه‌ه‌ه‌را قوره‌ه‌ان و که‌ریه‌ین به‌له‌که‌ه‌ه‌ر که‌و ده‌نه‌ نه‌که‌ر بو گهره‌یه‌یه‌نا شه‌یه‌یه‌نا ده‌ران¹⁴.

3- سه‌ه‌له‌یه‌ن ژ نه‌که‌ریه‌ن سه‌روه‌ستی، یان ژێ ژ نه‌که‌ریه‌ن

دېنى بوزى دا و ل دووق ئەوا مە ل سەرى ئاھازى
بىن داي لىم دىنېن ھىدەك پىنگاڧان ب ھالېزىن دا
پىگىزىن ل وان گىرڧتارىيەن بگىزىن و سىنوورەكى بۇ ب
دائىن ئوتان.

أ- سىنئىپىشاتىكرنا دەركەھىن زانىسئىپىن چاندىن. بان
بىن دارىستانى بىن تاپىمەندە كو سەرىمىشتىن ل
سەر دارىستانل بگىن و بىڧچوونىن بەردەوام و دەم
بۇ بەسى ل سەر بگىن و رابىن ب چاكرنا وان

ب- دەركنا ھىدە پامساپان دا سىنوورەك بۇ پىشېئىلگارىپىن
ل سەر دارىستانل ھىدە كىن بىتە دائان.

پ- رابوون ب چارسەركرنا وان دەرد و بەلاپىن ئوولسى
دارىستانل دىن. ب پەيداكرنا كەرىن ئاپەلمەندە و
دەرمانان.

ت- پەيداكرىن و بەرھەڧكرنا پىگىن كو دىن
سىنوورەكى بۇ ئاكران دائىن. ب پەيداكرنا
ئالەمدىن ئاگر قەمراندىن و پەيداكرنا فىرۇكەپان
كو بىنېن زىرھانبا وان جھان بگىن

ج- دەركنا پۇسشەران كو خەلىكى ل سەر ھىشارى و
كرىكى پاراسىنا فى سەمانى سىرۇشىن ئاگەھىدار
بگىن

سىرۇشى دەھىلېن خىزىران و تىرەمەھىن دا ئووشى
سۆتىن بويىنە ل ھەزى ھالېن. ھەر ھىسان
ئامازە كرىپە كو لىزىكى (۲۰۰۰۰) دۆنەمىن
دارىستانل ل سالا (۲۰۰۷) بى سۆتىنە. زىمەر فىن
چەدىن قەرمەنگەھا دارىستانل ل سالا (۲۰۰۸) بى
رابويىە ب ھەھەكا دار چاندىن و (۲۰۰۰) ئەھەپىن
جۇراوچۇر چاندىنە^(۱)

۴- سىستەمىن بۇر بۇ چاندىن. ئەڧە سىستەمەكە
خەلىكى دەڧەزىن چىلېس پىن رابىن. ئەو ئى بىن
پىنگەھاتىپە ز بەرھەڧكرنا رويىەرەكىن خەردى پىن
گونجاي بۇ چاندىن ھىدە دەرامەتلان پىشتى پىرنا
دارىن ھى چەس ب تاپىمەت ل بىلارن چىا و نىڧ
گەلىاندە كو وان ئراشۇكەن رادىكەن و گىزۇگىلېپىن
ۋىن سۆزىن دا خەردىن دارىستانل بگىنە خەردەك
بۇ چاندىن دەرامەتكى سىنا گەنەم و جەھ و
دەرامەتىن بىستانلان

۵- پىشتىگەھ لىخىستىنا دارىستانل و لىبوونا چ
رەڧەبەرىپىن گونجاي كو پويىنە بەدەنە دارىستانل
ب شېوون زانىسى. ھەر ھىسان لىبوونا پالەپىن
شەھەردە كو سەر ز كارىن چاندىن و دارىستانل
بگىن

پەراۋىز:

1. مەھىى الصىھاف التصرف الذھرى والحوافل التى تۇار فىمىحلىة الجمعیة الجغرافیة العرافیة الصلدا۱ مطبعة
انصەر-بغداد، ۱۹۷۰، ص۱۲
2. ھىدارزۇل خىسان الجغرافیة السیاحیة-مىكەن، طابىق لىطباىفە، بغداد، ۱۹۷۱، ص۱۱
3. قىس رۇڧ، مىدالىفە، مىسرى، ص۱۹۱ - ۲۰۰
4. اء حلال شرف احمد على حسن، حكمت عبد العزيز التفریم الجیومورڧولوگى لحوون برىدە كومىسبان مىسرى
سلىق، ص۲۷۸
5. جىل نىب، مىدالىفە، العالمت الطبیعیة فى شمال العرافى، مىحلىة كلىة الآداب، جامعة البصرة، العدة، السنة الرابعة
بالطباىفە الصبیلة، بصره، ۱۹۷۱، ص۲۰۴

- ٦ علي حسين شلش وهد علي الحفاف الجغرافية الحياتية، وزارة التعليم العالي والبحث العلمي، جامعة البصرة، مطبعة جامعة البصرة، ١٩٤٦، ص ١٠٨
- ٧ شاكر خميسك، العراق الشمالي، دراسة النواحي الطبيعية والبشرية، مطبعة شفيق، بغداد، ١٩٧٢، ص ٨
- ٨ إقليم كردستان العراق، وزارة الزراعة والري، محافظة السليمانية، المديرية العامة للغابات، تقرير زراعي لعام ١٩٩٨، ص ١
- ٩ محمد حسين الزويك، البيئة ومخاطرها وأثرها على صحة الإنسان، دار المعرفة الجامعية، مصر، ٢٠٠٠، ص ١-١٠
- ١٠ مديرية زراعة تاجران، قسم الغابات، تقرير غير مطبوع، ٢٠١٠، ص ٢٨
- ١١ جاسم محمد خلف، جغرافية العراق الطبيعية والبشرية والاقتصادية، ط٢ القاهرة، ١٩٦٥، ص ١٢
- ١٢ آزاد محمد أمين وآخرون، مطبعة في الجغرافيا السياحية، بغداد، ١٩٨٠، ص ١٠١
- ١٣ علي حسين شلش، مصدر سابق، ص ١١٨
- ١٤ شاكر خميسك، العراق الشمالي، دراسة النواحي الطبيعية والبشرية، مصدر سابق، ص ٨
- ١٥ غازي محمود عبد الله وحسين احمد النكروني، المزارعي وأثرها في العراق، مجلة الزراعة العراقية، وزارة الزراعة، العدد ١ - ١١، المجلد ٢٤ - ١٩٩٠، ص ٦٤
- ١٦ جاسم محمد خلف، مصدر نفسه، ص ١٢١
- ١٧ غازي محمود عبد الله وحسين احمد النكروني، المزارعي وأثرها في العراق، مصدر سابق، ص ٦٤
- ١٨ سنام عبد الشريف عبد الصالح، الأوب، جيوغرافيا وحيوية مرتفعات كئي دهكان، مصدر سابق، ص ٦٠
- ١٩ إقليم كردستان العراق، وزارة الزراعة والري، مصدر سابق، ص ١
- ٢٠ وكالة امداد برائا في ١٠/١٠/٢٠٠٨

نيسنگه‌ويديا پاريزگه‌ها هه‌وگه‌

ئێمه‌ن له‌ك له‌خه‌شه‌ ژ كارێن له‌كۆله‌ن به‌ ب پشت به‌ستن ل سه‌ر ئێمه‌رن

1. حكومه‌تا سه‌رزه‌ما كورمه‌ستان، وه‌زاره‌تا چاله‌ن و ئێمه‌رن ئه‌فان ره‌شه‌مه‌ريا ئێمه‌رن ئه‌فان ل پاريزگه‌ها هه‌وگه‌، هه‌يا هه‌ونه‌ري.
2. حكومه‌تا سه‌رزه‌ما كورمه‌ستان، وه‌زاره‌تا چاله‌ن و ئێمه‌رن ئه‌فان ره‌شه‌مه‌ريا ئه‌فان ئێمه‌رن ل پاريزگه‌ها هه‌وگه‌، هه‌يا هه‌ونه‌ري.

وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 1119,51 مله‌مان، لێن كه‌مه‌تره‌ن
 پێژه‌ ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌ره‌مه‌ش هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن
 كه‌و به‌را وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 381,71 مله‌مان

- ل وه‌رێن (2002-2003) ئه‌ي به‌نه‌تره‌ن رێژه‌يا به‌ران به‌رێن
 ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌نه‌ره‌ هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن كه‌و به‌را
 وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 1197,1 مله‌مان، لێن كه‌مه‌تره‌ن
 پێژه‌ ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن سه‌مه‌نه‌ن هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن كه‌و
 به‌را وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 512,11 مله‌مان

- ل وه‌رێن (2003-2004) ئه‌ي به‌نه‌تره‌ن رێژه‌يا به‌ران به‌رێن
 ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌نه‌ره‌ هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن كه‌و به‌را
 وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 1111 مله‌مان، لێن كه‌مه‌تره‌ن
 پێژه‌ ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌نه‌ره‌ هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن كه‌و به‌را
 وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 513,71 مله‌مان

- ل وه‌رێن (2004-2005) ئه‌ي به‌نه‌تره‌ن رێژه‌يا به‌ران به‌رێن
 ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌نه‌ره‌ هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن كه‌و به‌را

وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 877,21 مله‌مان، لێن كه‌مه‌تره‌ن
 پێژه‌ ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌ره‌مه‌ش هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن
 كه‌و به‌را وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 310,41 مله‌مان

- ل وه‌رێن (2005-2006) ئه‌ي به‌نه‌تره‌ن رێژه‌يا به‌ران به‌رێن
 ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌نه‌ره‌ هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن كه‌و به‌را
 وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 1119,61 مله‌مان، لێن كه‌مه‌تره‌ن
 پێژه‌ ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌ره‌مه‌ش هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن
 كه‌و به‌را وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 539,91 مله‌مان

- ل وه‌رێن (2006-2007) ئه‌ي به‌نه‌تره‌ن رێژه‌يا به‌ران به‌رێن
 ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌نه‌ره‌ هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن كه‌و به‌را
 وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 989,91 مله‌مان، لێن كه‌مه‌تره‌ن
 پێژه‌ ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌نه‌ره‌ هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن
 كه‌و به‌را وێن گه‌هه‌شه‌به‌و 499,51 مله‌مان

- ل وه‌رێن (2007-2008) ئه‌ي به‌نه‌تره‌ن رێژه‌يا به‌ران به‌رێن
 ل ئه‌سته‌گه‌ه‌ن به‌نه‌ره‌ هه‌نبه‌و نوومه‌ركه‌رن كه‌و به‌را

بين بتن ريوپاران سره دكس و لغين ريوپاران لن بلند دبيت و هوسا چاندن ل سره شينوېين مالګان لن دهينه لهجاسدان زدهپاري فن چاندن سرولشتن جيوپورفولوزي يا چوونا ريوپاران بوپنه لهګر هندك دقهر بينه لهګرېن وپهرهينانا ب دستفيلينانا تپهنا وزه هاپدرونلغي ب پنګا دروستګرنا سګر و عميارن لاقن

سينګي ون لهورا ناستن بلنداھبيا فن لاقن ز ناستن جهن زانا ون بلنداھ لن دهيت ب پهنگهګس ل هندك جهان لهف ناسته ز (۱۰۰۱) معثران زي ديوريت لهف ناستن بلند بين لاقن دپته لهګر ب ګارنيلانا ون ل دقهرن چيايي بو سرهچين چاندن ګلهك يا ب زحصص بيت بهلګو لهف چنده بوپه لهګر ګو ګريرا چاندن ب تنن ل ون دقهران بينه لهجاسدان

هشتمين (۱۱)

سرچممن بارنا بغيرن ل پارېزګمها دهوكي (سر) معاويين نالغبرا (۲۰۱۲-۲۰۱۰)

بنګم	چريا ديون	ګلويونا نيګن	ګلويونا ديون	شوات	نادر	سرچممن سلانه
زاوپنه	/	/	۵۱	۱۱	۳۹.۵	۱۰۹.۵
هنگرېنك	/	/	۵۵	۲۱	۷۱	۱۵۰
نميدن	/	۲۱	۲۰۹	۷۷	۸۰	۳۸۷
سرسنك	/	۱۰	۲۰۱	۷۱	۷۹	۳۱۱
پلورن	۱	۱	۱۸۵	۸۰	۸۷	۳۵۷
ديزولوك	/	/	۵۹	۱۰.۵	۱۳.۵	۸۳
ګلرې ماسي	۵	۷۷	۳۱۱.۵	۱۳۷	۱۰.۵	۱۸۵.۵
ميارچورګا	۱	۱	۱۱۲	۱۷	۱۰	۲۰۱
چمداګن	/	۱۰	۲۵۳	۹۲	۸۱	۱۰۶
پلغا	/	/	۱۱	۱۵	۱۵	۱۱۱
پيلارنه	/	/	۱۱	۹	۱۳	۱۱۳
دهوك	/	/	۲۱	۶	۱.۵	۳۱.۵
سګرې دهوكي	/	/	۲۳.۲	/	۱	۲۷.۵
زاجو اګموشومپا	/	/	۲.۵	۶.۵	۰.۵	۹.۵
زاجو	/	/	۱	۱	۱	۶
دورګار	/	/	۱۶	۹	۳	۲۸
پلغورق	/	/	۱۹.۵	/	۶	۲۵.۵
چمداګن	/	/	۲	/	۲	۱
فوسرېوك	/	/	۶.۵	/	۲	۳.۵
پوردرېش	/	/	۶.۵	/	۱.۵	۳
شيلخار	/	/	۷	/	۲	۹
للكين	/	/	۲۱	۳	۳۱	۵۸
ګردنسين	/	/	۸	/	۵	۱۳
سوزيل	/	/	۱۷	/	/	۱۷

لنسر مګومها همزما ګورسټلن وازها ګمټلن و لهګوماستن. زلمېومپا ګمټلنسي و پلغورن ل پارېزګمها دهوكي دلقون لهپدالګرېن

دگمه‌ی نری و نو یی روپین اناف جهارگه یه و یشس
 ژ گهلین بآندا جهرت دگمه‌یته روپاری یی حسن
 ب دووارییا گیمتر ژ ۱۶۰ کمه ژ لایز روژنه‌لیس فد
 دنافه‌را گیمدی اناف جهارگه‌یته اناف جهارگی اناف
 جهارگه‌ها نهالین بهه‌فلیس اینه نهاف روپاری روپین
 شین نا کو ژ کرنگیور نهالان نهاف اویوشخرا
 یی کو ژ لایز باکووری هه‌نا ماشووری ب خیزاهیا
 ۲۰۰ کمه اریژدیه هه‌روپین روپاری اریژدیه اریژدیه
 روپاره‌ها ۱۰۰ کمه و روپاری اناف ب روپاره‌ها
 ۱۰۰ کمه و روپاری اناف ب روپاره‌ها ۱۰۰ کمه
 سد ب قر په‌نگی روپاره‌ها روپاری روپین شین
 دگمه‌یته اناف ۱۰۰ کمه و تیگرلین سالانه یی بویت
 نالی ل یوزب کومه‌لگه‌ها اناف اناف اناف اناف
 ۱۰۰ کمه اناف روپاری شنه‌عیدیل ل هه‌روپین
 جهارگی با ۱۰۰ کمه تاسر نهاف کوه جهارگی
 نهالین کویور ما جهرت و ل هه‌روپین و ل نهالین
 جهارگی یی بلند تیژ هه‌روپین کوه نهاف جهارگی
 نالی نهاف ییژدیه اناف اناف اناف اناف
 ناراسنه‌ی گیمتر ل روپاری ژ باکووری هه‌نا
 بجهارگی هه‌روپین نه‌گه‌ری ییژدیه اناف اناف
 سه‌وشس و کورگیور نهاف جهارگی جهارگی و
 جهارگی روپین هه‌روپین نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری : ۱۰
 کمه اناف روپاری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 روپاری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری

• هارز- کوه‌ی

روپاری خار نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 جهارگی نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 دگمه‌ی گیمتر اناف جهارگی نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 اناف اناف اناف اناف اناف اناف اناف
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری

ناجه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری

• روپاری نه‌گه‌ری (نه‌گه‌ری)

ناجه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری

نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری
 نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری نه‌گه‌ری

رۇڭخەننىڭ ئەينى ۋاقتتا ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم.

▪ سېنتەين رۇڭخاقاي

ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم.

ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم.

ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم.

▪ رۇي شۇرۇپ

رۇي شۇرۇپ رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. رۇي شۇرۇپ رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. رۇي شۇرۇپ رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم.

ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم.

ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. ئىف رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم.

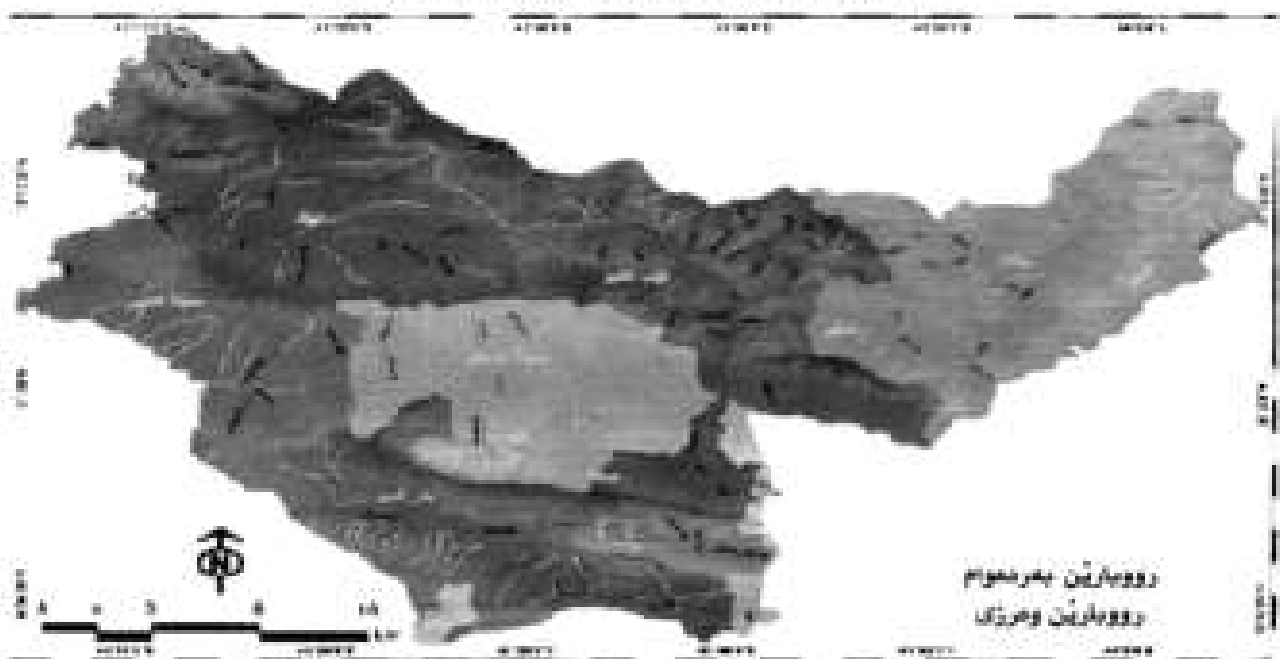
شەرقىي قىسىم

شەرقىي قىسىم رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. شەرقىي قىسىم رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. شەرقىي قىسىم رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم.

▪ شەرقىي قىسىم

شەرقىي قىسىم رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم. شەرقىي قىسىم رۇڭخاقاي ئاڭداز دېگەن چىتە ۶۰، ۶۴ كىم.

ھەيۋەت رايونىدىكى باكتۇر پارىزگىمىھا دھۆكىز

د ھەيۋەت سىكرى نا ئاڧا دھۆكىز ب ھەندى ھەيۋەت ئىسسىق كو رىزىمىھكا بىندى يا ھويىن گۈگىرىدى ئاڧا ھەيۋەت^(۱)

• دەرياچا سووسل

دەرياچا سووسل ئاڧىكا سەر ھەيۋەت ئاڧىكا سەر ئىلك روستىكرى سىكرى ل بەر سىلگىن ۋى ل سەر ئىلك خىمىيوپىيە ۋ دىگىمىھە باكتۇر پارىزى سووسل ۋ رۇتاقا ۋ باشپورى رۇتاقا پارىزى دھۆكىز رىزاھىيا ئىن دەرياچى ئىزىكى (۳۶۰۰ م) ۋ بىندىھىيا ۋىن (۱۳۱۱ م) لى ئاستىن بىندىھىيا ئاڧا ۋىن دىگىمىھە (۳۳۶ م) ل سەر ئاستىن رووین دەرياسى ب كىمى ئىن دەرياچى ئىسسىق ھەلگىرنا ئىزىكى (۱۲،۵۱ مىليار م) بىن ئاڧى ھەنە ئىن ئىزىكى (۱۱،۵۳۱ مىليار م) بىن ئاڧى ئىدا ھەنە ۋ ھىزا ھەركىنا ئاڧى ئىدا دىگىمىھە (۵۶۰۰ م/چىركە)^(۱)

مەرەم ئ روستىكرى ئىن دەرياچى ئىسسىق ئاڧا رويپارنى دىجىھە بىندە كونىرۇلگىن ۋ ھەيۋەت ئىسسىق ئىسسىق كىم بىگەن رىزىھىيا ئاڧا ئاڧا رويپارنى

دەپ مەرگىمىھە ئىگىلىن دھۆكىز ۋ ب روورائىيا (۱) كىم ئ سەنئەت رىزى يا سووپە ۋ ئىكە دەرياچە ئاڧىكا سەر ئىلكىكرىنا ھەيۋەت روويپارنى سىندۇر ۋ كەرھىيا روستىيوپىيە رىزىھىيا ھەيۋەت چەندىن رىزىھىيا بىن ئاڧى ۋەك كىلپىن گۈگىرىدى ئىكرىنا ئاڧى ب رىزاھىيا سالىن ئاڧى ئىن رىزىنا روستىكرىنا ئى سىكرى ۋ گىشە بىھىن ۋى ل سالا (۱۹۹۰) ۋ ھەيۋەت تەمىمىگىن رىزاھىيا ۋىن دىگىمىھە (۶۱۲ م) ۋ بىندىھىيا ۋىن ئىزىكى (۶۱۱ م) لى ئاستىن بىندىھىيا ئىن سەرى دىگىمىھە (۶۱۰ م) ل سەر ئاستىن رووین دەرياسى ۋ شىپاتىن ھەلگىرنا (۵۲ مىليون م) بىن ئاڧى ھەنە.

مەرەم ئ روستىكرى سىكرى دھۆكىز ھەيۋەت رىزى ۋ ھەلگىرنا ئاڧا بەر ۋ بارالىھە ل ۋەزىن رىزىنا ۋ بىھىيا ئاڧا ل ۋەزىن ھەيۋەت ب شىۋەمىھە رىزىنا ئىزىكى (۱۱) ھزار دۆتەمىھە ھەيۋەت چەندىن ل دەپنە ئاڧا ۋ سىمىنۇرنا ل بەر بىندە شىپىگىن رىزىھىيا رىزىكرىنا ئاڧا قەھۋارنى بۇ ئاڧىجىن پارىزگىمىھا دھۆكىز ھەيۋەت رىزى مەرەم ب خۇدانىكرىنا ئاڧىيا

بۆلەك ۱۱۱
چەن دەرياغا باغلىق دەۋەن

بەررەھە بىن غەردىن چاننىق و پەيداكىرنا ئېھنا
كارەبىن ھەردىستان بۇ مەرەمىن گەشتىگوزارى و
زىدەكىرنا ساھابىن ماسىپان

ئاقا زىرغەرە:

ئاقا زىرغەرە دەپتە ھۇمارىن ئىكك زۇ دەردىن ئاقىن
بىن سىرەشتى و گىرنگ زىرگىو غەمبارەكا ئاقىن يا
گىرنگە كىو مىقا زىن دەپتە ۋەرگىرن بىن ھەبونا
مەلرەسپان يان زۇ زىلان ئەبىن زۇ ئەلجاسىن ھەلمىبىون
بان پەبىبىونا ئاقىن پەيدانىن ھەردىستان دەرتىنچەستىنا
قىن ئاقىن پىندقى ب پارەپەكىن مەرن ئاگەت^{۱۱۱} گەلمەك
فاكتەر ھەنە كارىتىگىرنى ل سەر دروستىبىون بان
دەستىپىلانكىن و دابەشەبىونا ئاقا زىرغەرە دگەن ۋەك
كەشەھەوا و ئوبۇگرافىيا غەردى و سىرەشتىن كەلغىران
ۋ پلا كۆندارىيا وان ھەردىستان پلا گەرمەتەين ۋ ھىزا باي
ۋ رىزىيا بىغەر و باران بارىتىن ۋ رىزىيا ارەوا شېمارىن
ھەمى پىنگفە بەللىمارىن د دەستىپىلانكىرنا برا ئاقا
زىرغەردا دگەن

زۇ ئالىن گىرنگىيا سەرەكچىفە زىو بەردەھامىيا زىلان ل
سەر رۇبىن غەردى ئاقا زىرغەرە پىشىن ئاقا سەرغەرە
دەپتە ئەق ئاقە كارىتىگىرنى ل سەر ھەندەك زىدەردىن بى
دگەت ۋەك پەيتىيا ئاقىن ۋ جۇرى وان شىنكەتەين ئاقىن
دەپتەن ۋ زىدەبىونا ساھابىن گىانەھەرى ھەردىستان
كارىتىگىرنى ل سەر سەرگەپتەنا چالاكەين چاننىق
ۋ ئاكنجىبىونا سۇقۇان ۋ قەبارەين ئاكنجىبىونا وان
دگەت د ھەمەن دەمدا پۇلەكىن گىرنگ د گەشەكىرنا
چالاكەين ئابوورى و جىناكى دا ھەيد^{۱۱۱}

ئاقا زىرغەرە ئەو ئاقە يا دگەقئە بىن رۇبىن غەردى
قىنجا ج يا راۋەستىلەپى بىت پاتزى بچىت ۋ ئەق ئاقە
ل سەر رۇبىن ب شىنەپەكىن گىشىن ل سەر پەنگىن
كەنى و بىرگان دزىت پاتزى ب شىنەپەكىن دەستىگەرە زۇ
لاپىن سۇقۇان قە دەپتە دەرتىنچەستىن ل سەر شىنەپەين
بىر و كلىنزان

لەپىنا ئاقا زىرغەرە ل دەقەرن دگەقئە زىر كۆنەزۇلا
سىستەمىن دەقەرنىن ئاسىن ۋ دەستىپەكىن چىلەپى كىو
كارىتىگىرنى ل سەر لەپىنەين بىن زۇ باكوورىن رۇزەھەلەنى
بەرەھە باشوورى رۇزۇلەھەپى دگەن ئەو زى زىر بىلەندىبىونا

خىتتىيىن (۱۳)
كاشى ل قىرايىن پارىزگىمما دەھۇكىز.

قىزىل قىرغاق	ھۆججەت كىشىسى	ئىسمى	تەسىس قىلىنىش يىلى	ھۆججەت كىشىسى	ئىسمى	تەسىس قىلىنىش يىلى
۱۳۱	۳۸۵	بايلىما	۲۱۲	۱۷۹	۱۲۷۸.۱	۲۳
		دەرگاھ	۱۳۳	۹۶	۱۱۱۰.۸	۳۷
		بۆلگۈز	۱۳۰	۹۹	۷۵۰.۱۸	۳۱
۱۳۲	۳۸۵	زۈپىيە	۳۱۷	۲۲۵	۲۲۷.۵۹	۹۲
		سىمىتىرىيى	۱۰	۵	۱۵.۲۲۵	۵
		مەھكىمىتى	۲۵۸	۱۱۹	۳۷۱.۳۲	۸۹
۱۳۳	۱۵۷	بەتتە	۸۸	۶۶	۱۵.۲۹۸	۲۲
		سىمىتىرىيى	۶۵	۲۶	۱۲.۸۵۷	۱۸
		قەبىلى	۵	۲	۳۷.۵	۱
۱۳۴	۷۲۵	بەتتە	۲۱۲	۱۱۳	۳۳.۸۹۲	۲۹
		سىمىتىرىيى	۱۱۰	۱۰۸	۱۰۰.۸۵	۲
		گورنەسىيى	۲۰۲	۲۳۶	۱۰۰	۱۱۶
۱۳۵	۶۱۵	بۆلگۈز	۹۹	۹۹	۱۱۵۱.۹	-
		سىمىتىرىيى	۲۲۳	۱۸۰	۲۲۱.۷	۲۳
		سىمىتىرىيى	۱۰۲	۹۶	۱۱۹.۳۳	۶
		ئىسمى	۱۱۷	۱۲۱	۲۰.۱.۱۱	۲۱
		كاشى مەھكىمىسى	۲۵	۲۵	۱۱۹.۱۷	-
		بەتتە	۳۳	۳۳	۱۵.۶	-
۱۳۶	۳۸۵	ئەلچىسى	۲۷۰	۲۲۳	۱۵۲.۵۹	۲۷
		سىمىتىرىيى	۳۰	۱۲	۱.۷۵	۱۸
		بەتتە	۸۵	۲۷	۱۷.۵۱۲	۳۷
		بەتتە	۶۸	۵۰	۱.۲۳۷	۲۸
۱۳۷	۳۰۵۱		۳۰۵۵	۲۷۱	۷۰۷۷.۲	۷۸

ئۇمۇمىي خەلىپىسى ھۆججەت كىشىسى ۷۸۰، ئۇمۇمىي قەبىلىسى ۲۰۵۱، ئۇمۇمىي پارىزگىمما دەھۇكىزى ۱۰۱۳.

ئۇمىدىن ئافىن ۋە ھەببونا جۇزىن باش بىن ئافىن ل بىن چىبايان دەپتە قەمگۈھاسىن بۇ دەپتەرىن نەشىنى بىن ھىشك ۋە كىم ئاف داكو صفا بۇ چەندىن چالاكىيۇن جوجاچوئا ئى بىتە ھەركىن، نىزاھىيا كارىزان ل دەپتەرەگىن بۇ نىكا دى د جودانە ئەو ئى ل بوولۇپ سىرۇشتىن بووېن غەردى ۋە جۇرۇ كىفزان ۋە كىوورانىيا ئافا ئىر غەرد ل دەپتەرىن ئاف لىن ھەمى نەشىت پىرىيا جازان ئەف كەنالە دەپتە نىخافتىن ئىو پىگىرىن ل كەفتىنا بىن وان بان پىسىبوونا ئافا وان، نەرىن بىرىن وان دەپتە دائىخىستىن ۋە بىن ل دەمى سەخىيىرىكىرىن ۋە باقىرىكىرىن دەپتە قەمكىن

بىلىندىرىن ھەركىنا ئافىن د كارىزان دا ل ھەرىن ئىلىستان ۋە بەھارىن بە ئۇمىدىن ۱۱ب-۱۷۵، پىژمەكا كەمەك كىم يا كارىزان ل پارىژگەھا دەۋىگە ھەمە كىو ل سالا (۱۰۰۴) ئى بىن (۲۸) كارىز ھەببون لىن پىشنى ھىنگىن ھۇمارا وان ئىر ھىشكىبوونىن كىم بوويە ۋە ئىدى ب كىر كارلىناتىن ئەھلىن ھەردىسان كۆلانا كارىزان پارمەكى كەمەك مەزىنر ل كۆلانا بىران د مەزىخىت ۋە پىندى ب چاقىدىرى ۋە سەخىيىرىكا پىرە

ئافا ئۇمىدىن ب شىبوېن جۇگىن ل نەخىن بىن غەردى بىن ئاف ئىدا ھەمە دگەھنە سەر بووېن غەردى. كىلى پەيدابىن دەمى ئاسىن ئافا بىن غەردى دگەھىنە سەر بووېن غەردى ئىر ھەببونا ھىدەك نەز ۋە شىكەستىن د بووېن غەردا دا. ئافا ئۇمىدىن ب شىبوېنەكى ھىدى ۋە ب پىژمەكىن كىم مەركەھىت كىو بىن ۋەكى ھىدەك جۇگىن ئافىن بىن بچوولك ل سەر بووېن غەردى ديارەبىن ۋە ل قىزىن دىزىن (النورى) ۋە ئەف جۇرە پىشەمىستىن سەر برا بارىنا بىر ۋە باران^{۱۱} ل وان دەپتەرىن ئەف كىمە لىن ھەمى دگەم، ئەف كىمە ھىنگىن بوول بىن دەمى برا بارىنا بىر ۋە باران ئى ل جەوزىن وان ئىدە دىت. ئافا قان كىمىيان ل ھەرىن ھىشك ۋە كىم باران كىم دىت ۋە دەمى ئافا وان يا ئۇمىدىن كىم دىت ئەف كىمە ئى ھىشك دىت ۋە ناگەھنە سەر بووېن غەردى ئۇمىدىن ۱۰-ب-۱۵۹.

پارىژگەھا دەۋىگە ب كىلى ۋە بىگىن خۇ بىن ئافىن يا ئافدەرە كىمىن ابلىمىن، شەرىن، بارىلان، سىيارەتوېكا، كىلى مەلك سەرىسك، قەش سولاف شەرىن، زەك، پىرەبىن ۋە كىلى ماسىن) ل كىرگىرىن كىمىن ئافىن نە ل پارىژگەھى (ئۇمىدىن ۷، ب-۱۱۲۹). ئىمارا كىلى ۋە بىرىن بەھەمەھىنەر د خىشەپى ئىمارە ۱۱۰۱ دا ھاتىنە دىلەكىن

• كارىز

كەھرىز پەيغەمەكا فارىسى بە ۋە ب زامانا جۇك كەمال، بان ھۇمارەكا كەمەكىن ئافىن ل بىن غەردى بىن دەپتە ب كارلىناتىن ئىو مەرمە ھەركىنا ئافىن ئىدا ب ئازاستەبىن جوجاچوئا^{۱۱}، كۆلانا كارىزان دەپتە ھۇمارىن ئىك ل ئىگىن كەفان ۋە بەرەلاف ل پارىژگەھىن ھەرمە كىووستىن بۇ مەرمەبىن ب نەستەمەنىانا ئافىن ئىو قەخوارىن ۋە ئافدەن ل وان دەپتەرىن ئۇمىدىن وان بىن ئافىن د كىم ب پەنگەكى خۇ خەلىكى قان دەفەران ئىو نەھىلانا ئارىشا كىم ئافىن پىش كىرىپە سەر ئى ئۇمىدىن

ھۇزا مۇستەمەل قان كارىزان ل سەر بىنەمەبىن ھىدى د رەمىسەت كىو ئاف ل وان دەپتەرىن زەنگىن ب

خىشەپىن (۱۱)
كارىزىن پارىژگەھا دەۋىگە

نەزى كارىزىن	مەزىرە	ئىگىرى بەھەمەنىن ئىراجىرە	بەھەمەنىنا كىمىن ۲۸ سالا
بەرمەك	۱۲۵	۰،۵	۱۵۷۱۸
كەمەك	۲۱۰۰	۲۸	۷۸۸۲۰۰
مەرىن	۱۰۰۰	۵	۱۵۷۱۸۰
سەرەمە			۹۲۱۸۱۸

ئۇمىدىن ھەمەكا ھەرمە كىووستىن ۋە زامانا چەمىن ۋە ئۇمىدىن ئافىن ۋە نەمەبىيا كىمىن يا ئۇمىدىن ئافىن مەك خۇبا مەمەلەت مەلىكە . مەلۇم نەمەلەكىرى، ۲۰۱۴.

بهر اوږزه:

1. الخلف محمد احمد محمود تېري زلمه الفجر اعانهه في لاره، طريحه دكتوراه كليه الفيزياء، جامعه المصنعيه، 2000، ج1.
2. خصبك، فذكر، العراق الطحالي، «دراسة للتواحي الطبيعية والشرية»، مطبعة الطيب، بغداد، 1994، ج1.
3. مياه كورستان وفاق المتصل، منصوران: مكتب الدراسات والبحوث العراقية، الحرب الديمقراطي الكورستاني، المكتب السياسي، ط1، 1990، ج1.
4. امداعيل احمد سماهر، خصائص لتغايير لنهر الزاب الكبير في قديم كورستان اعرو، رسالة ماجستير، كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، تېري 2001، ج1.
5. عبد الله، لشوان عسكري، هكتور محمد وراجه، خضار، جغرافية محافظة، دهوك، كلية العلوم الهندسية، جامعة دهوك، 2012، ج1.
6. الحياة عاقبه، بسير محمد امين افلح، الفيزياء الطبيعية لمحافظة دهوك، رسالة ماجستير، كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، 2000، ج1.
7. صديق اقبري، سلام، اشكاف محافظة دهوك لتعايه تراثه الجود، رسالة ماجستير، كلية العلوم الانسانية، جامعة كورد، 2009، ج1.
8. محافظة دهوك، دهوك بعد الحرب عشرين لاره، مطبعة، دهوك، 1992، ج1.
9. مومنين، نيشن، سهرين، مهورات صناعة السجادة في محافظة دهوك، مطبعة، وزارة التربية، اربيل، 2005، ج1.
10. لوند، بيان احمد محمد، محافظة دهوك، تراثه الفيزيه سياسي، رسالة ماجستير، كلية التربية للبنات، جامعة بغداد، 2009، ج1.
11. محمد، رمضان حمزه، سد دهوك الا في التواحي بالصروح، دكتوراه، جامعة بغداد، 1998، ج1.
12. بكر، سنده عبد الثاني، مصادر المياه الجوفية في حوض نكار، دسلس صياستها، رسالة ماجستير، شهر منامره، كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، 2002، ج1.
13. العاني، رفيع، حمد محمد، تير، سموي، دلوي، سهل امشوي، لشوحد، لشوحد، كلية التربية، جامعة امشول، 2000، ج1.
14. فاه، وريز، اكبر، ام، شاهر، اشكاف، عسي، اشياء الجوفية في محافظة اربيل، رسالة ماجستير، غير منشور، كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، 2012، ج1.
15. لافق، نسو، سيار، عتري، فز، عتري، جوجر، كزله، سدر، وسماع، قها، القفت، رسالة ماجستير، غير منشور، كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، 2009، ج1.
16. كورنيجي، عبد الرحمن احمد، لير، حده، اشوحد، في، العاشي، والشاخر، الطلعه، الاولي، مطبعة، وزارة الخريف، اربيل، 1991، ج1.

ئاكئىچىيىن پارىزگە ھا دەۋكى

د. ئەنۋار شۇكرى ئەرۋىزى
 زاتكۇيا مەھەلە - كولىزا زامانى بىرۇقايەسى
 ۋەزىرئىران: دىان چەمبىل

(۱)

قەبارەيىن ئاكئىچىيان ل پارىزگە ھا دەۋكى

سەرەزى يى گىرگىيا دەينە دىن ئىو خوانىيىن
 ئاكئىچىيان ل سەر گىشتى ھاۋال دىن ھەر بەتتە ھا
 خۇس دا لى ئىلجەھاننا ئىكولىيىن ۋ شىرقەھىن
 ب ھەئىر ھىزە-رەھىل د پەھتىن ئاكئىچىيانا نەبى :
 ئىوۋانسى بى قالا ۋ دوور ئىبىت ب ئىبىت ل ھەرىما
 ك ۋ بىھەك ھەرىق ئەم د ھەھەك كىۋەئىن ئىوۋر ۋ
 خۇكسى ۋ سىسى يىن بەرىنەگىيا بۇر كىۋەئىن
 ھاۋ ل سەر بەنجامىن قەكولىيىن ئاكئىچىيان بى
 بەنچانە

ئىشكەننىھەك ھەز د ھەرىمى ئاكئىچىيان
 پارىزگەھەر دىققەتتا سالىم: 1327-1309. دىد.
 ھەبارئەيىن ئىكئىچىيان پارىزگەھەر ل 1327: 30 ۋ
 ئىرىكىر 1116127 كەسەن سىو ۋ ھىندى ھىندى رىدەھىو
 ھەا ل سالا 91-100: ئى كىھىشتىبە 11177712
 كەسەن: ھەۋ ئى ب زىدەھىۋنەك ھەرىجەف برا ھى
 1112587: كەسەن سىو د ماۋەئى: 1327 ھەلەئى
 ئاكئىچىيان: 1309-1327: ھەۋە ھاۋال دىد.

۱. قەبارەيىن گىشتى يىن ئاكئىچىيان

گۇماز سىدا نەبى كىۋە ھەبارئەيىن ئاكئىچىيان
 ھەتتە ھەبارئە سەئىر سەھەرگىيىن گىشتى ھاۋال
 ئاكئىچىيان سەھەرگىيىن ۋ ئىوۋر سەھەرگىيىن گىشتى ھاۋال
 ئاكئىچىيان سەھەرگىيىن ل ئىوۋر سەھەرگىيىن يەنە
 كەسەن ۋ پەنكەننىھەك سەھەرگىيىن ھە
 ئاكئىچىيان ل ئىوۋر سەھەرگىيىن ھە
 ھەتتە ھەبارئە سەھەرگىيىن ئاكئىچىيان ل
 1309 ۋ 1327: ئى كىھىشتىبە 11177712
 ھەبارئەيىن ئاكئىچىيان سەھەرگىيىن رىدەھىو
 كىھىشتىبە 11177712: كەسەن سىو ۋ ھىندى رىدەھىو
 ھەبارئەيىن ئاكئىچىيان سەھەرگىيىن ئاكئىچىيان
 كىھىشتىبە 11177712: كەسەن سىو ۋ ھىندى رىدەھىو
 ھەبارئەيىن ئاكئىچىيان سەھەرگىيىن ئاكئىچىيان
 كىھىشتىبە 11177712: كەسەن سىو ۋ ھىندى رىدەھىو
 ھەبارئەيىن ئاكئىچىيان سەھەرگىيىن ئاكئىچىيان
 كىھىشتىبە 11177712: كەسەن سىو ۋ ھىندى رىدەھىو

Optimum Population

پارىزگەمما رېژىمەكا سادە ز سەرچەمىن قەبارەمىن ئاكتىجىيىن قىرائىن يان پارىزگەمما نەوروسىمىز پىنگىلىنىپ پازى ب ھەقىقەتتىكى دىگەل قەبارەمىن ئاكتىجىيىن ھەر پارىزگەمماكى ز پارىزگەمما ھەرئىما كوروستانى قىرائىن ز ئىبىيىن داتايىن خىشتەمىن (۱) و يىنەمىن (۲) دىار نىپىت كو ئاكتىجىيىن پارىزگەمما ز ئىككىمىن (۱۲،۳۳) ئىبىيىت د ساۋەمىن وان سالىن د خىشتەمىن دا دىار كىرى ز سەرچەمىن گىشت ئاكتىجىيىن قىرائىن و ئەف رېژىمە ز سالىمىن بۇ ئىككا دى ھەتتە گۆھۈرىن بۇ نەوروس قەبارەمىن ئاكتىجىيىن پارىزگەمما كىمىن رېژىمە ل سالىن (۱۹۶۵ و ۱۹۸۷) ئى ئىبىيىتىكىر و ئەف چەندە ئى بۇ كاپوداتىن ئىمناھىمىن بىن ئەمىنكىر بىن ئەف نەفەر تىزا نەوروس دىقەتتە نەوروس سەرئىمىن ئاكتىجىيىن لى بىتتە ئەمناھىمىن ل قان ھەردو سالىن دىار كىرى ب رەتتەكى نەستىپىكىرنا شۇرۇمما لىلولىن ل سالا (۱۹۶۱) ئى ل كوروستانى بۇ ئەگەر سەرئىمىن ئاكتىجىيىن ھەمى نەفەرىن كوروسى بىخۇفە نەمىتتە نەوروس پىررىما نەوروس داتايىن ب نەسئە ھاتىن ھەك ھەلىسەنكىمىن بىوون ب پىشت بەستىن ل سەر ئەمناھىمىن سەرئىمىن سالا (۱۹۵۷) ئى^(۱).

زىمەن قى چەندى د پىررىما داتايىن خىشتەمىن ل دوۋف ئىك د قەكۆلىمىن دا ئەم نەمىن ئىبىيىن نەوروسىمىن بەرچەف بىكەمىن د بىرە و پازىمىن قەبارەمىن ئاكتىجىيىن پارىزگەمما ل سالا (۱۹۵۷) ئى ب پىشان دىگەل سەرئىمىن پىشتى ھىنگىر يان بەرى ھىنگىر لى ل سالا (۱۹۸۷) ئى كاپوداتىن شەرىن قىرائىن و لىرائىن و ھەقىقەتتىكى نەفەرىن نەفەرىن بەرەمىن كوروسى ز لاپەكىر و ھىكۆمەن نەفەرىن (لاپەكىر نەفە كارتىكىرنا خۇ ل سەر ئەمناھىمىن سەرئىمىن گىشتى بىن ئاكتىجىيىن ھەبىو ب تاپىمەت ل پارىزگەمما ھەرئىما كوروستانى^(۲) ھەرىمىن گۆھۈرىن بەمىنەبىو د خىشتەمىن كارتىكىر بىن پارىزگەمما ب ھەقىقەتتىكى دىگەل كاپوداتىن ئىمناھىمىن بىن ئەمىنكىر رەتتەمىن خۇ ل سەر و يىنەمىن بەلەنئىمىن جۇگراڧىيا يا ئاكتىجىيىن ب تاپىمەت نەفەرىن گۆمەن و پازىمىن ھەبىو^(۳) نەوروس ھەردو ئاكتىجىيىن كالى ماسىن و پازىمىن

ئىبىيىتتە ئەمناھىمىن خىشتەمىن (۱) و يىنەمىن (۲) بىكە.

خىشتەمىن (۱)

پازىمىن قەبارەمىن ئاكتىجىيىن پارىزگەمما مەھكەمىسى دىگەل گىشت ئاكتىجىيىن قىرائىن (۱۹۵۷-۲۰۰۶)

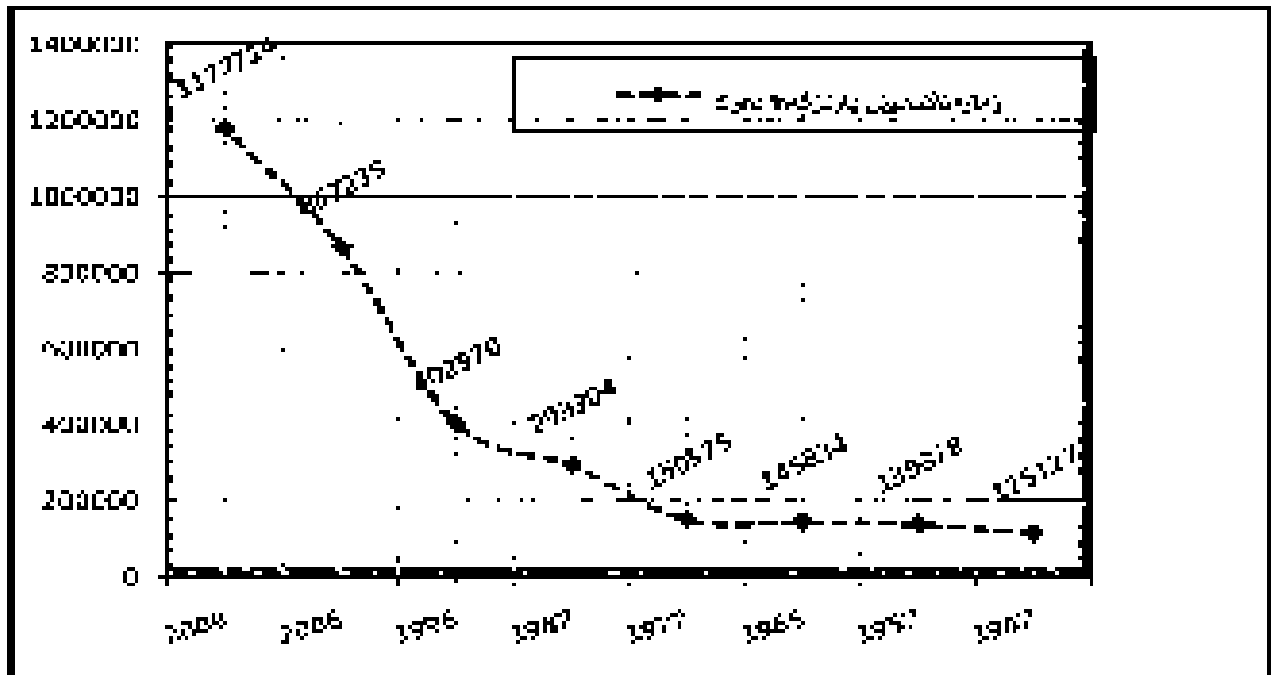
ھەر	قەبارەمىن ئاكتىجىيىن پارىزگەمما	پازىمىن قەبارەمىن ئاكتىجىيىن پارىزگەمما
۱۹۵۷	۱۱۵۱۲۷	۲،۳۹
۱۹۵۷	۱۳۹۸۱۸	۲،۱۵
۱۹۶۵	۱۵۵۴۳۱	۱،۸
۱۹۷۷	۱۵۰۵۷۵	۲،۰۹
۱۹۸۷	۱۹۴۳۰۵	۱،۸
۱۹۹۱	۲۰۲۹۷۰	۱،۸۴
۲۰۰۶	۲۱۷۲۳۵	۳
۲۰۰۹	۲۱۷۷۷۱۱	۴،۱

ئەمىن

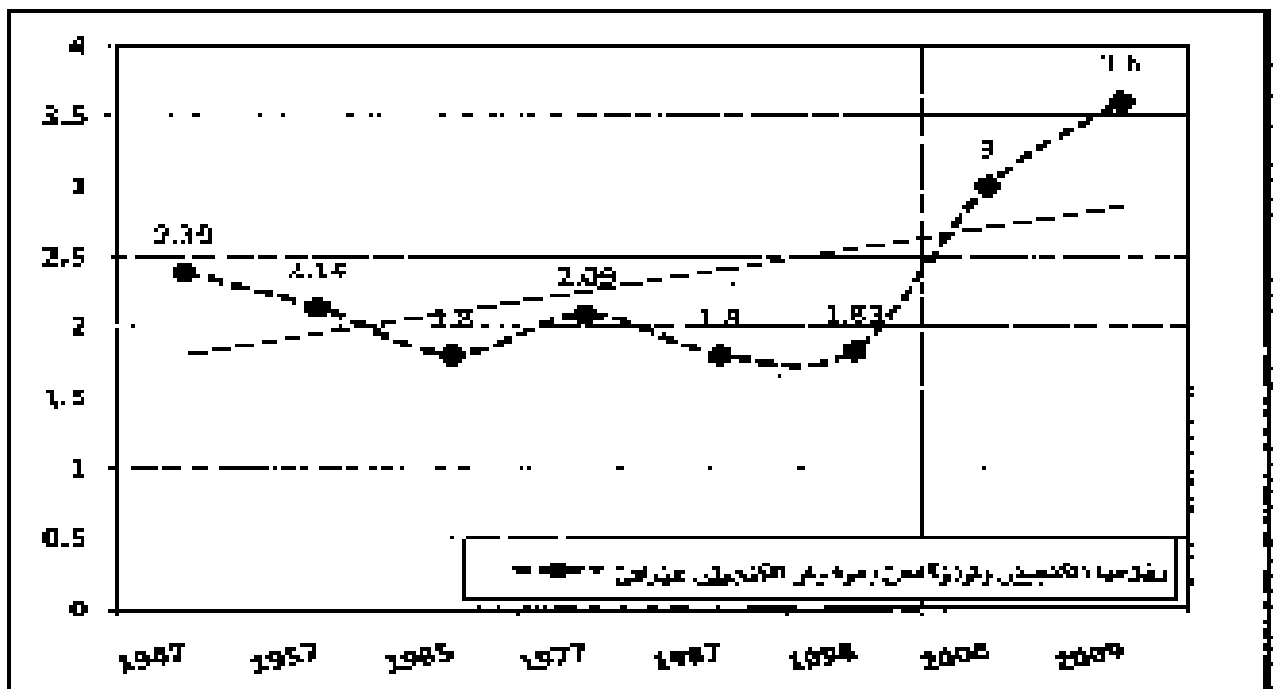
۱. سەرئىمىن ئاكتىجىيىن ل سالىن (۱۹۵۷، ۱۹۶۵، ۱۹۷۷، ۱۹۸۷، ۱۹۹۷، ۲۰۰۶).
۲. كۆمىن قىرائىن، پازىمىن پان داتىن و ھەرىمىن گەمىنەمىن ئەمىن نەفەرىن بۇ ئەمىن و ئەمىنەمىن پازىمىن كۆمىنەمىن ئەمىن سالاھەتتە پا سالىن (۲۰۰۵، ۲۰۰۶) ئى مەھكەمىن ھەمىن بى چەمىن بەمىنەمىن ۲۰۰۶.
۳. ھىكۆمەن ھەرئىما كوروستانى قىرائىن، پازىمىن شەرىنەمىن پازىمىن گىشتى يا شەرىنەمىن پارىزگەمما مەھكەمىسى ھەبىو ئەمىنەمىن داتايىن ئەمىنەمىن بىن ئاكتىجىيىن شەرىنەمىن ل پارىزگەمما مەھكەمىسى ل سالىن (۲۰۰۵ و ۲۰۰۶) ئى.
۴. ھىكۆمەن ھەرئىما كوروستانى قىرائىن، پازىمىن پازىمىن كۆمىنەمىن گىشتى بۇ پازىمىن ئەمىن خەبەر لىق مەھكەمىسى راپورەت ل مەھكەمىسى ئاكتىجىيىن پارىزگەمما مەھكەمىسى نەوروسىمىن بىن ل سالا (۲۰۰۶) ئى داتايىن ئەمىنەمىن.
۵. ھىكۆمەن ھەرئىما كوروستانى قىرائىن، پازىمىن پازىمىن نەستىپىكىرنا و ھەرىمىن پارىزگەمما ھەرئىما كوروستانى قىرائىن (۲۰۰۹) ئى داتايىن ئەمىنەمىن.

سەرئىمىن قى چەندى قەبارەمىن ئاكتىجىيىن

بۆلۈم 11
ئىسپانىيە فېدېراتسىيەسى تاشقىرىمىز يانۇرگىمىزدا تەبىئەت 1947-2008

بۆلۈم 11
ئىسپانىيە فېدېراتسىيەسى تاشقىرىمىز يانۇرگىمىزدا تەبىئەت 1947-2008

بوويە ناگەھىشتىيە (11،1) ۋە (14،9) ۋە ل دوول ئىك- ئەگەرنى قىن چەندى زى دىرڧىت بۇ كۆھۆرىنا پىنگھالئىن ۋە يىن كارگىزى دگەل پارىزگەھىن دى كۆ بەرى ل ساللا (1919) ۋە يىنە پارىزگەھ پىشكەك بوو (پارىزگەھىا ئەينەوا)¹⁴

خىشتەين (1)

دەمىشكۇرنا رىژەيى يا قەلەين ئاكنجىيىن پارىزگەھىن ياكۇورنى ل عىرائى (1957-2009)

۱	۲	۳	۴	۵	۶
31,91	22,28	17,77	18,87	9,02	1927
30,72	22,87	17,7	18,87	8,12	1927
30,07	22,26	18,87	17,87	7,88	1928
30,81	22,08	22,21	17,87	8,12	1927
31,12	22,86	22,22	18,81	7,12	1927
31,1	22,21	22,08	19,27	7,12	1927
32,22	22,14	22,1	19,1	11,12	2007
28,88	22,17	22,21	20,21	12,92	2009

ۋىنەر، سەرۋەزىپەرى ۋە ھەلسەنگەلئىن ئاكنجىيىن ۋە پارىزگەھىن د مەلۇمىن سالئىن مەركىزى نا

1) رىژەيى ئاكنجىيىن ل سالئىن (1918، 1987، 1997) ۋە بەرەل كىنەرتىن ئاست دەجىتە ئەو زى ۋىنەر ۋەن كەلەلئىن ئىنناھىيىن يىن پارىزگەھىن د مەلۇمىن ئەنجاھىدانا كىرەلئىن سەرۋەزىپەرى ۋە ھەلسەنگەلئىن ئاكنجىيىن ل سالئىن مەركىزى ئىنرا د بۇرى

۲) ئىبىنىيا ھىندى دەپتە كىن كۆ قەلەرىن ئاكنجىيىن پارىزگەھىن دىنەلەرى سالئىن 1957 ۋە 2009 ۋە نا دگەھىلە نىزىكى چارىكا سەرۋەزىن ئاكنجىيىن ھەزىمىن لى ئەف رىژەيە دەپتە گەلەرىن ل ۋەن سالئىن دگەھىلە دىنەلەرى ۋەن ھەردو سالاندا ئەو زى ۋىنەر ۋەن كەلەلئىن پارىزگەھىن ئىنرا مەلۇمىن ۋەكى ھەمى دەقەرىن دى يىن ھەزىمىن ئەنجاھىيى

ھەلەھىلەن¹⁵ ۋە ۋىو ئىكەم چار قەرا سىنەلئىن ھاتە دىرەسكەن ۋە دو ناھىيە پىنە ھاتە كىرەلئىن ئەو زى ناھىيا بائىلئىن كۆ بەرى ھىنگىن سەر ب قەرا زاخۇ قەبۇو ۋە ناھىيا قەبەدىن كۆ ھەر د ۋەن سالئىن نا دىرەسكەن بىو، ئەف كۆھۆرىنئىن كارگىزى د ھەمىم بۇون دگەل ۋەن ھەمىن ئەسەرىكەرنى يىن دۇار يىن پارىزگەھىن ب خۇلە دىنەن كۆ سەرەم ۋەن كۆھۆرىنا دىمۇكرافى يىن ۋەن بوو ز ئەنجاھىن قىن چەندى زى كەلەك ز خەلئىن ۋەن بەرەل تۇركىيا ۋە سۇرىا ۋە ۋەلاتىن ئەورۇپى چوون، پاتىزى ب نۆزى ۋىو پارىزگەھىن باشۇورى ھاتە قەگەھەسەن.

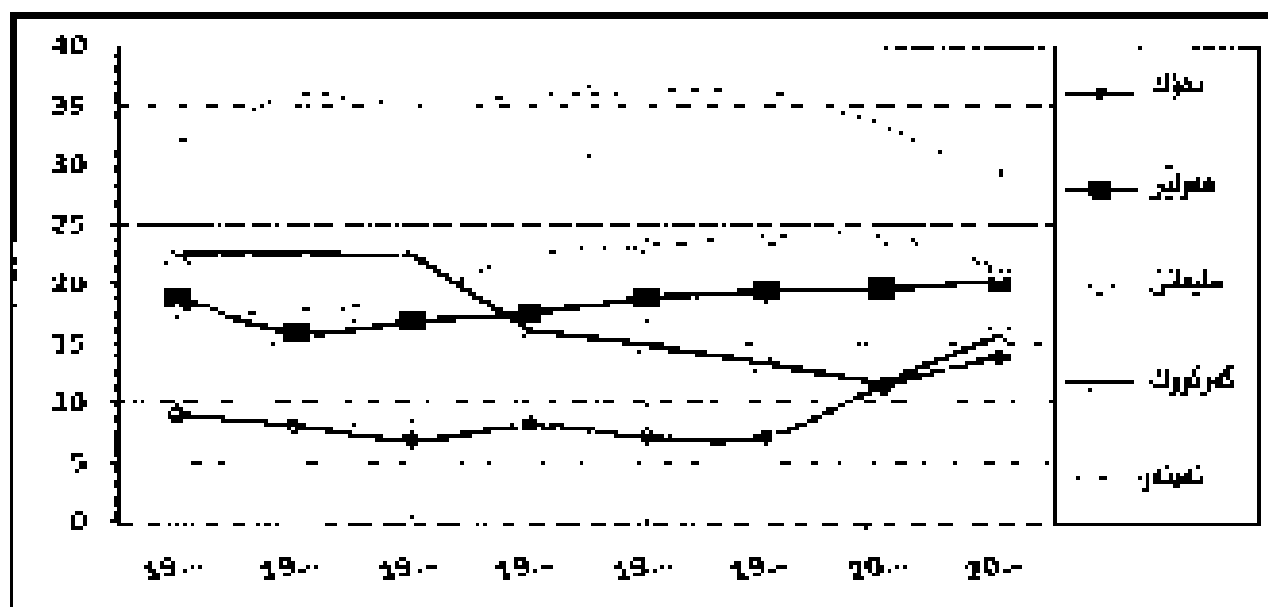
لى نىزەمىوئىن بەرچەل يىن قەلەرىن ئاكنجىيىن پارىزگەھىن ز ھەلسەنگەلئىن ساللا (1996) ۋە ئەدگەرن بۇ كەلەلئىن سەرەلەلانا ئادارا (1991) ۋە كۇچا مەلۇمىن، ئەف چەندە بۇ ئەگەر كەلەك خەلئە ئەفكەرنە جەن ئاكنجىيىوونا خۇ يىن رەسەن ل قىزىن مەلۇمىن كۆ بىنەرتىن رىژەيى قەلەرىن پارىزگەھىن ب ھەلەرىكەن دگەل ئاكنجىيىن عىرائىن ل ساللا (2009) ۋە مەلۇمىن ئەو زى ب رىژەيى (2011) ۋە ھەلەمەت كەلەلئىن ئىنناھىيىن ۋە گەھەكەرنە ئاھۇورى ۋە جىفاكى يىن ل ھەزىما كۆرەسەلانا عىرائىن پىشلى ساللا (1997) ۋە مەلۇمىن ۋە بەرەلەكەرنە بىجەلئىننا بىنارا گاز بەرەلەرى خوارن (1981) بوونە ئەگەر كەلەك خىزەلئىن مەھەلەلئىن بۇ تۇركىيا ۋە ئىرائىن قەگەھە پارىزگەھىن

د ھەلەرىكەرنە قەلەرىن ئاكنجىيىن پارىزگەھىن ھۆكۈم دگەل قەلەرىن ئاكنجىيىن پارىزگەھىن ئەورۇپە ۋە پارىزگەھىن ھەزىما كۆرەسەلانا عىرائىن ئەنجاھىيى خىشتەين (1) ۋە ۋىنەيىن (۲) ۋە (3) بىكە، ئەم دىنەن ئىبىنىيا چەندىن راسئىيىن بىكەن ئەو زى¹⁶

۱) پارىزگەھىا ھۆكۈم كىنەرتىن رىژە پىنگەلئىنەت ب ھەلەرىكەن دگەل رىژەيىن قەلەرىن ئاكنجىيىن پارىزگەھىن دى، ئەف رىژەيە كىنەرتە (1-2) ۋە ز سەرۋەزى پىنچ پارىزگەھىن ياكۇورى ۋىلى سالئىن (2006 ۋە 2009) ۋە ئەف رىژەيە بىنە

۱۶) ۋىزىيە

پىنڭمىتتا ئاجىزلىقنىڭ يۈزىنى ياكى قەبىرلىرىنىڭ پارىزگەھتىن باھارنىڭ (1947-1999)

خىستەمبىن ۱۶: بىكىد.

۱۶. پارىزگەھقا ئىمپىرىيە پىر رىسپوبلىكا ۲۱ سىرچىمىن ئاكتىڭىز پارىزگەھتىن باھارنىڭ پىنڭمىتتا ئىكەنلىكىنىڭ ئىسپاتىدۇر. بۇ پىنڭمىتتا ۱۹۰۰-۱۹۱۰-يىللىرىدا ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر.

۱۷. قەبىرلىرىنىڭ ئاكتىڭىز پارىزگەھقا ئىمپىرىيە پىر رىسپوبلىكا ۲۱ سىرچىمىن ئاكتىڭىز پارىزگەھتىن باھارنىڭ پىنڭمىتتا ئىكەنلىكىنىڭ ئىسپاتىدۇر. بۇ پىنڭمىتتا ۱۹۰۰-۱۹۱۰-يىللىرىدا ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر.

۱۸. قەبىرلىرىنىڭ ئاكتىڭىز پارىزگەھقا ئىمپىرىيە پىر رىسپوبلىكا ۲۱ سىرچىمىن ئاكتىڭىز پارىزگەھتىن باھارنىڭ پىنڭمىتتا ئىكەنلىكىنىڭ ئىسپاتىدۇر. بۇ پىنڭمىتتا ۱۹۰۰-۱۹۱۰-يىللىرىدا ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر.

خىستەمبىن ۱۷: بىكىد.

۱۷. قەبىرلىرىنىڭ ئاكتىڭىز پارىزگەھقا ئىمپىرىيە پىر رىسپوبلىكا ۲۱ سىرچىمىن ئاكتىڭىز پارىزگەھتىن باھارنىڭ پىنڭمىتتا ئىكەنلىكىنىڭ ئىسپاتىدۇر. بۇ پىنڭمىتتا ۱۹۰۰-۱۹۱۰-يىللىرىدا ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر. ئىسپات قىلىنغانلىقىنىڭ ئىسپاتىدۇر.

سالى	قەبىرلىرىنىڭ ئاكتىڭىز پارىزگەھقا ئىمپىرىيە پىر رىسپوبلىكا ۲۱ سىرچىمىن ئاكتىڭىز پارىزگەھتىن باھارنىڭ پىنڭمىتتا ئىكەنلىكىنىڭ ئىسپاتىدۇر.	قەبىرلىرىنىڭ ئاكتىڭىز پارىزگەھقا ئىمپىرىيە پىر رىسپوبلىكا ۲۱ سىرچىمىن ئاكتىڭىز پارىزگەھتىن باھارنىڭ پىنڭمىتتا ئىكەنلىكىنىڭ ئىسپاتىدۇر.
1927	11019	19,81
1937	19816	20,03
1948	110838	11,39
1957	20,398	11,6
1967	193308	12,81
1976	110890	12,8
1986	87838	10,7
1999	1198918	20,1

نېنسکلاریه یا پارزگه‌ها ده‌شکل

دېنگه‌والا

ناکسپین پارزگه‌ها کمرکپوکر ل دمه‌کړي کول. سال ۱۹۹۷ز: گه‌هغښتوو نېغا قه‌بارېن لکنجپین پارزگه‌ه کمرکپوکر همدیسار دتارېن ناگنجنس پارزگه‌ه ده‌وکر ل سال ۲۰۰۶ز: گه‌هغښتوو نیکر سېنکا قه‌بارېن ناگنجنس پارزگه‌ها دتارېن و عقا و ل حال ۲۰۰۹ز لطف پسته یو شیانې گه‌شدرن و پېغقه‌جېها پارزگه‌هي خویا دکوت ب سېوت پتشي سال ۱۹۹۷ز: کول و ساین وده گشت دکنه‌رېن ناووزې و حقاکی و سنانې به‌رغ پتشیږ پوونېد. کول ب تریزو ل سدر راپه‌ستر.

دغه‌رېن ناکسپین همدیسار پتکنه‌رېن ته و ل ب رتوې ۱۱،۰۰۰/ز.

خېلتنه‌ين (۵)

دپه‌شېورنا رتوېن یا له‌بارېن ناکسپین پارزگه‌هېن همدېها کورسنگا عېرالن ل سال ۲۰۰۹

پارزگه‌ه	هژمولا ناکسپېها	%
پارزگه‌ها صولنيز	۱۷۱۷۱۶۵	۱۶,۵
پارزگه‌ها سېنکمانېن	۱۸۰۲۷۹۲	۶۹,۹۱
پارزگه‌ها ده‌وکر	۱۷۷۷۷۱۵	۶۹,۵۵
پارزگه‌ها کمرکپوکر	۱۲۶۶۸۶۲	۶۶,۰۱
همدېها کورسنگا عېرالن	۱-۲۶۱۶۲	۱۰۰

رتوېن، مه‌شېورېنې و همدسنگا همدېن ناکسپین پارزگه‌ه ل ساین خبارکړو.

خېلتنه‌ين (۱۱)

رتوېن سېنې پو لغبارېن ناکسپین پارزگه‌ها ده‌وکر ب همدسنگا دکمل لغبارېن ناکسپین پارزگه‌هېن پاتوونې ۱۹۹۷-۱۹۰۰

سال	صولنيز	سېنکمانې	کمرکپوکر	نېنغولا
۱۹۶۷	۵	۷,۵	۵۰,۲	۳۸,۳
۱۹۵۷	۷,۱	۲۳,۵	۲۲,۷	
۱۹۶۵	۷,۶	۲۱,۶	۲۰,۵	۱۹,۶
۱۹۷۷	۷,۲	۲۱,۲	۵۰,۱	۲۲,۷
۱۹۵۷	۲۵	۲۰,۵	۵۵,۵	۱۹,۵
۱۹۹۷	۲۱,۵	۲۹,۱	۵۲,۵	۱۹,۷
۲۰۰۶	۵۵,۲	۵۵,۲	۹۷,۹	۷۱,۲
۲۰۰۹	۶۵,۱	۶۵,۲	۸۵,۵	۷۶,۵

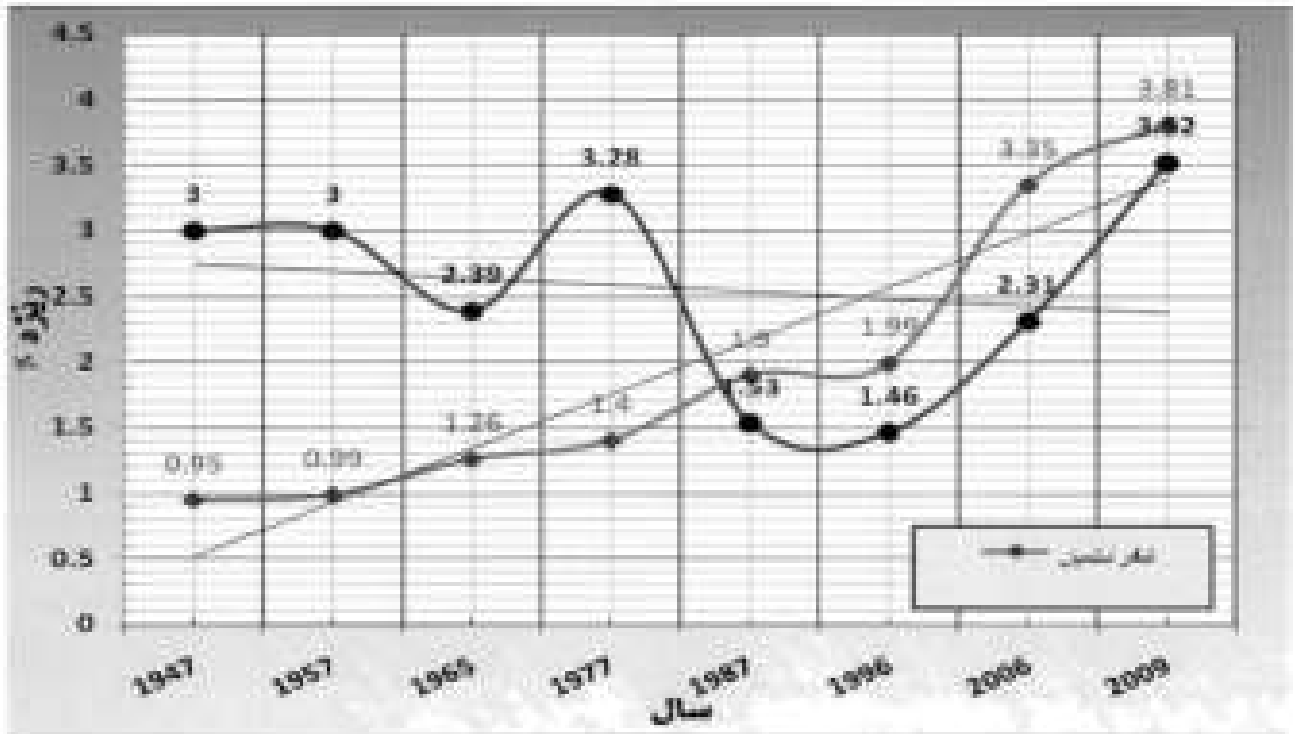
رتوېن، مه‌شېورېنې و همدسنگا همدېن ناکسپین پارزگه‌ه ل ساین خبارکړو.

ز لطف چندا به‌ر نه‌ها پو مه‌خویا نېمت قه‌بارېن لکنجپین پارزگه‌ها ده‌وکر پتشي رتوېنکا بچېک ل سمدسنگا قه‌بارېن ناکسپین عېرغون پتکنه‌رېن، همدې رتوېن ۱۰۰۰/ز سېوت نېغا قه‌بارېن ب همدسنگا دکمل قه‌بارېن پارزگه‌هېن ناووزې به‌رحوا هلیه گوه‌وونې، حال د وېد سال ۱۰۰۹ز گه‌هغښتېه بلدترېن رتوېن ۲,۹۲/ز پو ل دمه‌کړي رتوېن قه‌بارېن پارزگه‌هېن پو سمدسنگا ناکسپین پارزگه‌هېن همدسنگا نېغا ۱۱,۰۰۰/ز ل سال ۱۰۰۹ز پو ۱۵,۸۶/ز و ۲۶,۰۶/ز ساین ۱۹۷۷ و ۱۹۰۰ز ل نېغ لکنک، همدیسار د پتريا سالاندا لغبارېن پارزگه‌هېن همد سال ۱۹۹۷ز: گه‌هغښتو نېغا قه‌بارېن چ پارزگه‌هېن سکووزې تن: گه‌ر همدې رتوېن پېغقه‌جېه‌کا همدسنگا همدسنگا ناکسپین پارزگه‌هېن همدسنگا سانس ده‌کوونېن نا

ل سېنېر رتوېن پووزې و رتوېنکړنا، انا رتوېن خسته‌هېن ۱۱: خبارېن کول قه‌بارېن لکنجپین پارزگه‌ها ده‌وکر جرېکې چارنکه‌کا سمدسنگا

ۋىزىيە (۱۸)

زىمىن پۈتۈن ئاكتىپىز گۈندە ۋ باۋىزان ل پارىزگەھا دەھۆكىز ب دەھۆكىزىز دىگەل ئاكتىپىز گۈندە ۋ باۋىزان خىراقى (۱۹۹۷-۲۰۰۹)

ۋ سىرۋىشى جازەكا دى قەدەمىيە دەھۆكىزىز گۈندەن پىشىنى سەرھەلدا ناارا (۱۹۹۱) نى دا نا دىزەكەن زىمىن پۈتۈن بەرچاھ دەھۆكىزىز ئاكتىپىز گۈندەن نا ل ئىناقىمىز سالىن (۱۹۹۷-۲۰۰۹) نى بەھىيە، كۈ برا ۋى دىگەھىتە (۲۲۲۱۷۱) كەسەن پان ۋى ب رىزەيا كىۋەھىزىز كۈ دىگەھىتە (۲۲۷،۱) نى

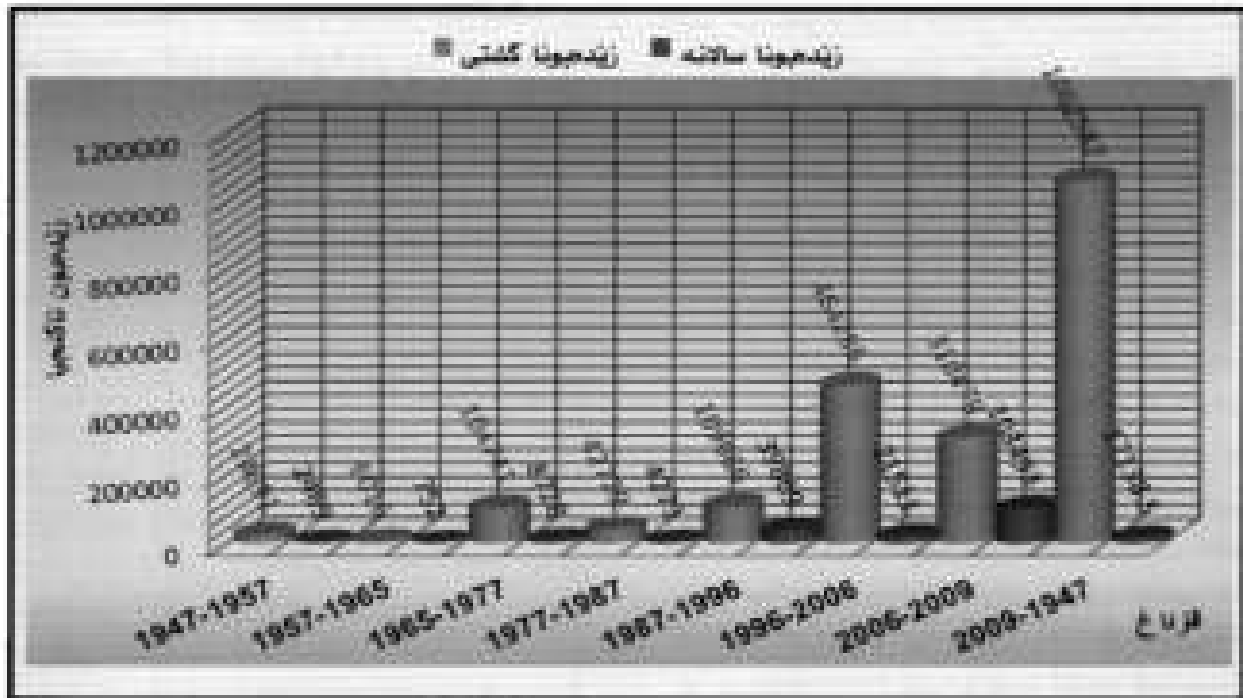
ب دەھۆكىزىز قەبەھىزىز ئاكتىپىز گۈندە ۋ باۋىزان ل پارىزگەھا دەھۆكىزىز دىگەل قەبەھىزىز ئاكتىپىز گۈندە ۋ باۋىزان پارىزگەھىزىز دەھۆكىزىز ئەھمەتەھىزىز خىشەھىزىز (۸) بەھە، ئەھم ئەھىزىز ئىبىنەيا قان خەلىن ل خەلىزى بەھىزىز

۱. ب شىۋەھىزىز بەرچاھ رىزەيا ئاكتىپىز گۈندە ۋ باۋىزان پارىزگەھىزىز بەھىزىز ساللا (۲۰۰۶) نى بەھەھىزىز كىۋەھىزىز چۈۋەھىزىز بەھىزىز دىگەل ئاكتىپىز گۈندە ۋ باۋىزان دى بەھىزىز خىراقى

كەلۋاتىن ئەھرىيەكەن ۋ وان كۈھۋەھىزىزىز ۋ ئەھمەتەھىزىز پىكەھەتەھىزىز كەركەھىزىز پىن نۋى بەھىيەھىزىزىز^[۱۱] رىزەيا ۋان ئاكتىپىزىز ئىناقىمىزىز حەكۈمەتە كۈرەھىزىز ۋ پارنا كەركەھىزىز كۈرەھىزىزىز (PKK) نى سۋەھىزىز دا، ئەھم چەھىزە ۋى بۇ ئەھمەتەھىزىز مەھمەتەھىزىزىز خەلىن ۋان بەھەھىزىز ئەھمەتەھىزىز دى پىن سەھىزىز ب پارىزگەھىزىز قە ۋ مەھمەتەھىزىزىز بەھەھىزىز ئەھمەتەھىزىز پارىزگەھىزىز دى ئەھمەتەھىزىزىز گۈندەھىزىزىز پىن سەھىزىز ب پارىزگەھىزىز دەھۆكىزىز قە پىن ۋ پارىزگەھىزىز دى پىن ئەھمەتەھىزىزىز كەھتەھىزىزىز پىن كەركەھىزىزىز قان ئاكتىپىزىز^[۱۲] نى پىنەھىزىزىز پىزە بەھىزىز ساللا (۱۹۸۷) نى بەھىزىزىزىز كۈ ل ۋى بەھىزىزىزىز ئەھمەتەھىزىزىز پىن پارىزگەھىزىزىز پىنەھىزىزىز ئەھمەتەھىزىزىزىز پىن كەركەھىزىزىز قان كەلۋاتىن سىياسى ۋ ئىبىنەھىزىزىز نى دەھمەتەھىزىزىز پىنەھىزىزىز بەرچاھ دەھۆكىزىزىزىز دا ل ساللا (۲۰۰۹) نى دا ئەھمەتەھىزىزىز ئەھمەتەھىزىزىزىز پىنەھىزىزىزىز سىرۋىشىزىزىز كۈ رىزەيا كەھىزىزىزىز ئىبىنەھىزىزىزىز

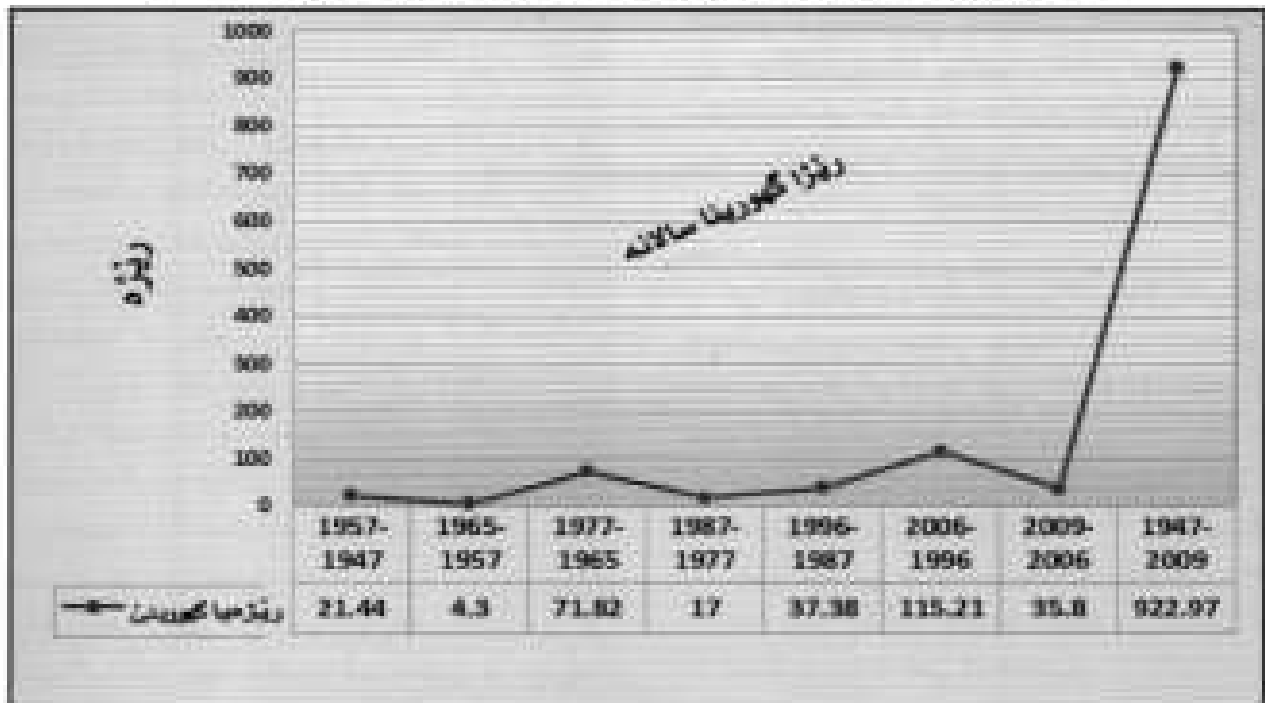
ۋىتەپىن (۱۵)

كەشەكرىنا زىدەپوونا گىشى و با سالانە با ئاكنجىپىن پارىزگەھا دەھۆكۆز مىقابىرا سالىن (۲۰۰۹-۱۹۱۷)

ۋىتەپىن (۱۶)

كەشەكرىنا زىدەپوونا گىشى ۋە با ئاكنجىپىن پارىزگەھا دەھۆكۆز مىقابىرا سالىن (۲۰۰۹-۱۹۱۷)

۱۲ بلندترین رنژدیا رنجهوون ز فندا دهوکن یو کو برا وین ۱۲۶۰۳۱ کسمو پوون ز یندهووننه ک سالانه کو ۱۴۴۰ کسمو بیون د حمر ساله کیدا و رنژدیا گههویس زو ۲۷۰۴۰ ن پوو نانکو سدرجههس لکنجیبن قهزاین حصفت جران ز سمر ناسنن بازرگههین د ماوهس شخصست سالنن نهیذا هر لینهانینه ل یوونفا فندا لکری حید ب رنجهوونا کخسر ۱۲۶۷۸۰: کسمو و ب یندهوونا سالانه کو ۲۷۶۴: کسمو د حمر ساله کیدا و رنژدیا گههویس زو ۲۷۰۴۰ ن پوو کو ل خرد یو هژماها ناکنجیبن وین حصفت حاران پور لینهانینه ل پزا سمر زو قهرا شینخان نهیت ب یندهووننه کما گستی ۱۱۵۹۸۱: کسمو و یندهوونا سالانه د هر ساله کسر ۱۸۷۰۱: کسمو و یرها گههویس ن ی: گممننه ۱۷۱۹۷۱ ن . نانکو لکنجیبن وی نبرکی بیست جران بر لینهانینه نهگهین سدرهکی یز وین چمنن زو درگوب بؤ خندو کو یرس هژماها باخون پارنگههس دکه فده نفاه قار هردو هژمالها دهوک و ناگری: و لار بازرار زو رنژدیکا باش ب گمشه کترین بشوقدگوتیه رنجهوی کو رنژدیا حدره نمن یا مسه خنجهوی برههه فن قهزاین جورجه قیجا چ هشه خنجهوون ز کومد ن بیب یانزی مسه خنجهوون ز پارننگههکی بو نیکا ن بیت.

۱۳ کیهترین ناسن رنجهوونا ناکنجیلان ل قهرا لهنیبن هتیه تویمارکن ب یندهووننه ک گستن ۲۰۰۷۱: کسمان کو رنجهوون سالانه دگمهنه ۸۳۹۱ کسمان و یزوه کهورین زو پنز دیتد ۱۰۰۰۰ ن یورکو فندا لهنیبن ب یراهیا سالنن ۱۹۹۱-۱۹۹۰ ن کورمینا شمیری پوو صافهر برهین کوروی و حکیمت نا نالهدی نه داری همدی ییجا پورهی فن قهزاین دهقهنن نسن و چیلی نه تووا جههکن د زه حصفت پوو بو هزمرت خه لکی وین تن نهگهوی کتیجا

ناستی یندهوون و رنژدیا گههویس ناکنجیلان ل قهرا رنجهوون قههگه یه همدی کو دهه کن نه زمیژد پویه قهرا ل سدرنجهوون سالانه ۱۹۸۱ ن و یردی هیگس سمننن ناسن سمر ب یرننگهها دهوکن له پوو

۱۴ همدس هژمالان رنژدکا شمیری نلقبدر سالنن ۱۹۵۷-۱۹۶۴ ن همدو نه وی زهر و ن شخصین د سدرنجهوونا سالانه ۱۹۶۵ ای نا یعدابووین رنجهوون گهههک ناکترین یی کو همدی بها نعلز: یی هتیه کن . پلس همدی قهرا نایندس نلقبدر سالنن ۱۹۷۱-۱۹۸۷ ن کیجیوونک د هژماها ناکنجیبن وینا یعدابوو ب برا ۱۵۷۸۰۰ کسمان نانکو ب رنژدیا ۱۱۰۰۰ ن ز خه لکن ناکنجیبر هژمالان سالانه ۱۹۷۹ ن تهگهین فن چمنن زو د رنجهوون یو وی بلوونن سدرس یی فندا ینراپوری کو پوو جهی کیچیاننا شمیری نلقبدر هژمالان کوروی و حکومما سمدی ب یراهیا سالنن ۱۹۸۵-۱۹۸۸ ای رنجهوون شرایض لهشکری و نعلالان یی برههههه ل فن حصفت پعدابووین د گهههک جهنن فن قهزاین بخنجهه گرتین نهد چندهه زو سوو نهگههین خرابکن د نالانکرنا سمدهها گوندن هژمالان ب تابیهت ناعین کنس ماننن و جیرلوکی د خنکی و ن ججارییهه بشخصت د هسنگ دهقهنن یی یین دهوونس .

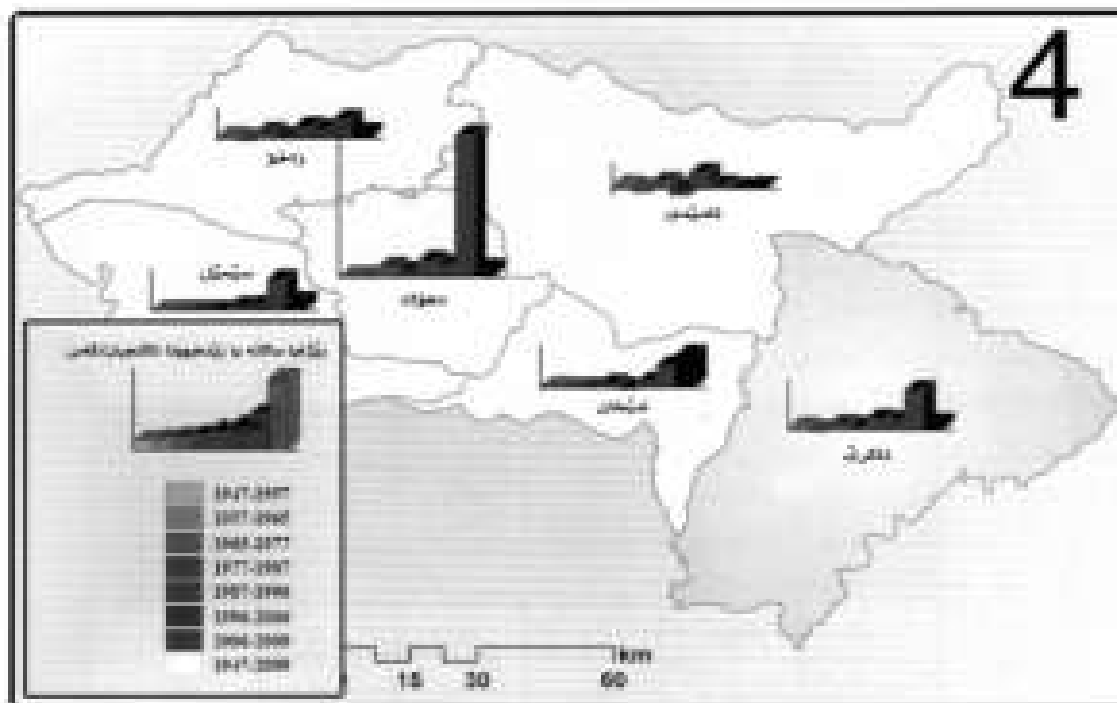
۱۵ گهورینهکا بدرجاف د ب رنجهوونا گستی د همدکی بو نیکر هیه قیجا چ ل سدر نسن پارنگههین بلر قهزاین وین بیت نهماشهی شمیری ۱۱۰ بکه . فن نهین حاوکولکن حوامین (Coefficient of Variation): بو یندهوونن گشمی یی ناکنجیلان ل سدر نسن پارنگههین هر صابه بلند د رنژدیا ۱۰۹۰۰ ن ب همدیکن دگهل رنژدیا وی ل سدر نسن قهزاین فن نهین فن حاوکولکهی ز گهههک قهزاین ب شینجهکی بدرجاف ز رنژدیا ۱۱۸۰۰ ن

خىلمىن (11) پىشەن گھۇرنا ئاكتىجىيان ل قەرزىن پارىزگىمما مەۋجۇت مئاقىمرا سالىن (1997-2009)

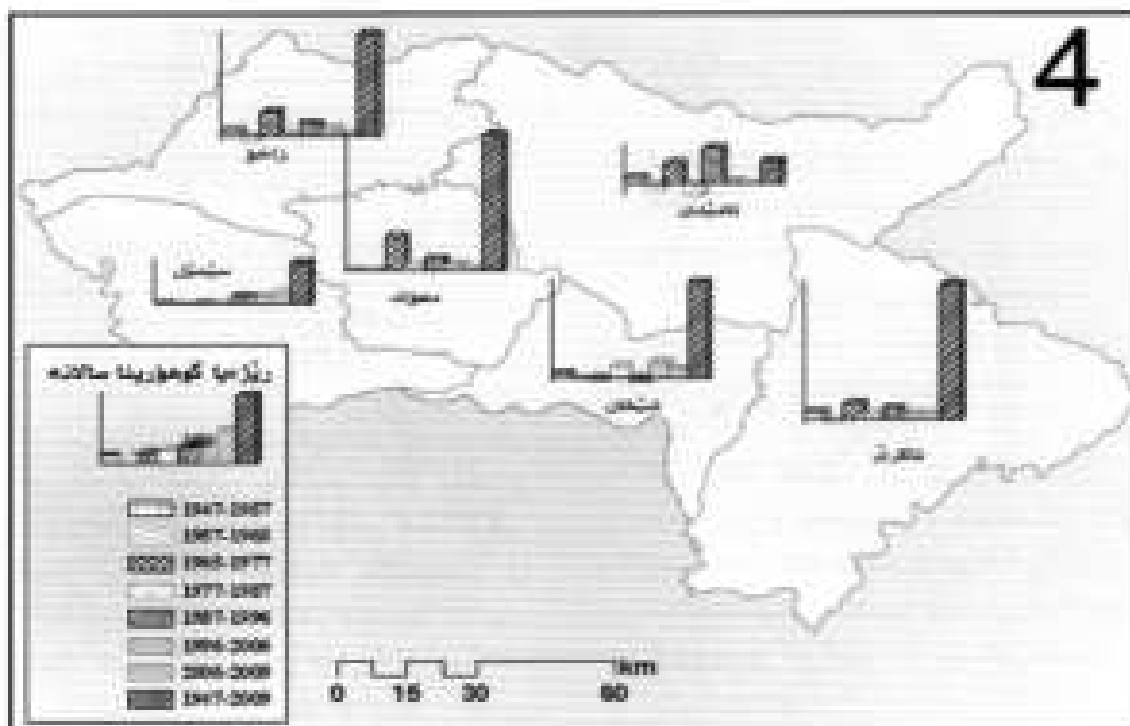
قەرز ئاكتىجىيان			قەرز مەۋجۇت			سالى
پارىزگىمما گھۇرۇمىن /	زىممىۋىتتا سالانمە	زىممىۋىتتا ئاكتىجىيان	پارىزگىمما گھۇرۇمىن /	زىممىۋىتتا سالانمە	زىممىۋىتتا ئاكتىجىيان	
-	-	-	-	-	-	1997
30,1	13,2	13,23	-2,1	-1,2	-1,20	1998
-33,1	-12,1	-1,11-	-1,7	-8,1	-1,22	1999
1,1	3122	39812	19,1	2221	22211	1999
-11,1	-12,1	-12,1	18,8	19,29	19,29	1999
188	68,7	67712	1,1	880	9121	1991
18	1128	11282	31,8	381	381,2	1,1
-9,1	19,1	8,1	11,1	1118	33121	1,1
11,1	8,1	8,12	7,1	111-	121-31	1,1-1997
قەرز سىمىۋىتتا			قەرز باقى			سالى
پارىزگىمما گھۇرۇمىن /	زىممىۋىتتا سالانمە	زىممىۋىتتا ئاكتىجىيان	پارىزگىمما گھۇرۇمىن /	زىممىۋىتتا سالانمە	زىممىۋىتتا ئاكتىجىيان	
-	-	-	-	-	-	1997
-	-	-	11,1	988	988	1997
-	-	-	-37,1	-1297	-1111	1992
-	-	-	12	3121	2129	1997
-	-	-	11,1	911	91-9	1997
12,1	12,1	112,8	7,1	18,1	68122	1991
11,2	1992	1992-	37,1	8192	8192	1,1
8,1	1998	8771	11,8	1-912	32882	1,1
11,1	12,1	1-1288	87,1	8-97	181-12	1,1-1997
قەرز سىمىۋىتتا			قەرز ئاكتىجىيان			سالى
پارىزگىمما گھۇرۇمىن /	زىممىۋىتتا سالانمە	زىممىۋىتتا ئاكتىجىيان	پارىزگىمما گھۇرۇمىن /	زىممىۋىتتا سالانمە	زىممىۋىتتا ئاكتىجىيان	
-	-	-	-	-	-	1997
7,1	88,8	88,81	11,2	1281	1289	1997
-1-	-8,1	-8,11	-9,1	-119	-119	1992
-12,1	-11,1	-8192	81,1	1911	3281-	1997
11,1	11,1	11,11	17,7	1-17	1-17	1997
-11	-12,1	-11-3-	88,1	1-19	21112	1991
8,1	3117	31172	31,1	8-12	8-129	1,1
11,8	1281	37811	31,1	1112	1992	1,1
1997	1991	112881	7,1	3781	327881	1,1-1997

ئىمىرا، سىمىۋىتتا باقى و مەۋجۇتتا ئاكتىجىيان پارىزگىمما مەۋجۇت ل سالان باقى

نەتىجىسى (۱)
 زىمبىۋىدا سالتەتە با ئاكتىۋىيەت ئىنسانلار پارىزگىمىزنىڭ مۇناسىۋىتى (۱۹۹۷-۲۰۰۹)

نەتىجىسى (۲)
 زىمبىۋىدا ئاكتىۋىيەت ئىنسانلار پارىزگىمىزنىڭ مۇناسىۋىتى (۱۹۹۷-۲۰۰۹)

خشتمين (13)

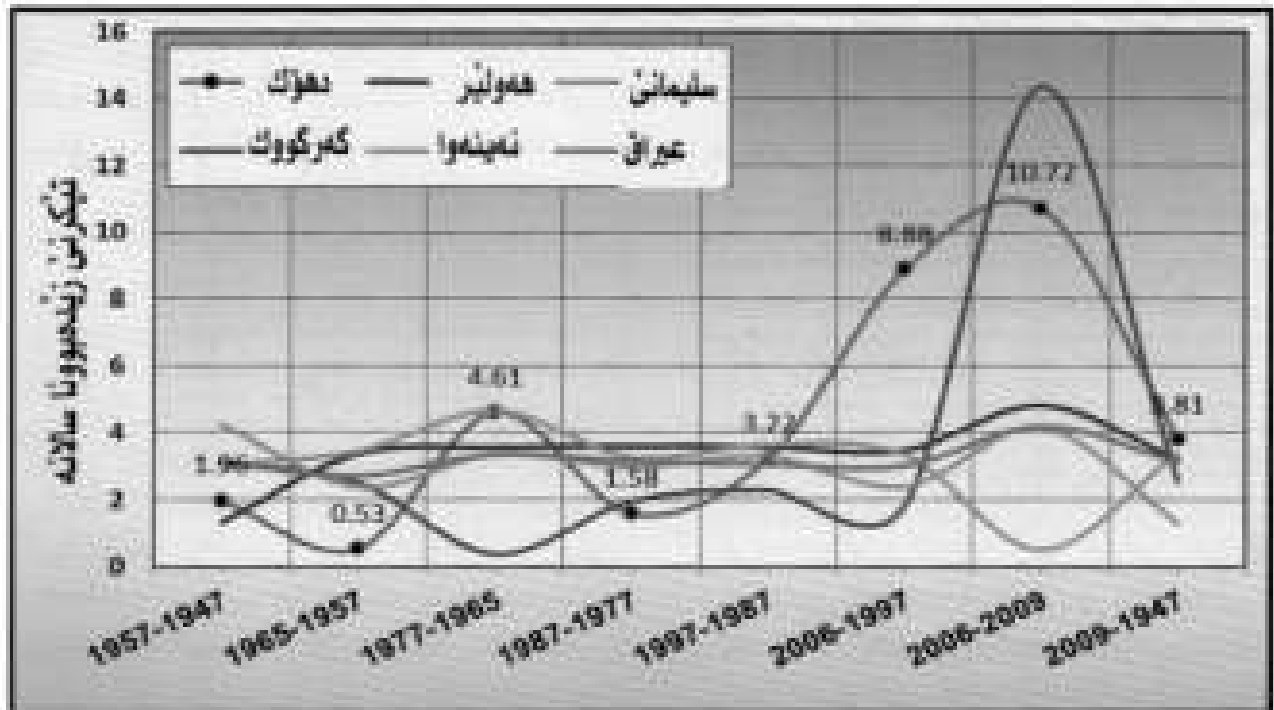
نېكرابن زېدهوونا سالانه يا ئاكنجېن پارزگمها دهوك دگهل پارزگمھين دەريور و پارزگمھين عيراقن (1947-2009)

پارزگمھ	دهوك	هولېر	سليماني	كهركووك	نەينهوا	عيراق
1947-1947	1.91	1.31	3.02	3.1	4.54	3.1
1947-1947	0.53	3.36	3.11	2.8	1.37	1.7
1947-1947	1.11	3.55	1.11	0.37	3.35	3.33
1947-1947	1.58	3.49	3.11	1.94	1.97	3.13
1947-1947	3.11	3.58	3.15	1.17	3.17	3.04
1947-1947	8.88	3.17	3.31	1.82	1.38	3.01
1947-1947	10.72	1.82	0.5	14.31	1.11	1.1
1947-1947	3.81	3.11	3.39	1.43	1.3	3.11

نېمر: سەرمېنلەر و ئەمەلگەنن ئاكنجېن پارزگمها دهوك ل سالن دەركر.

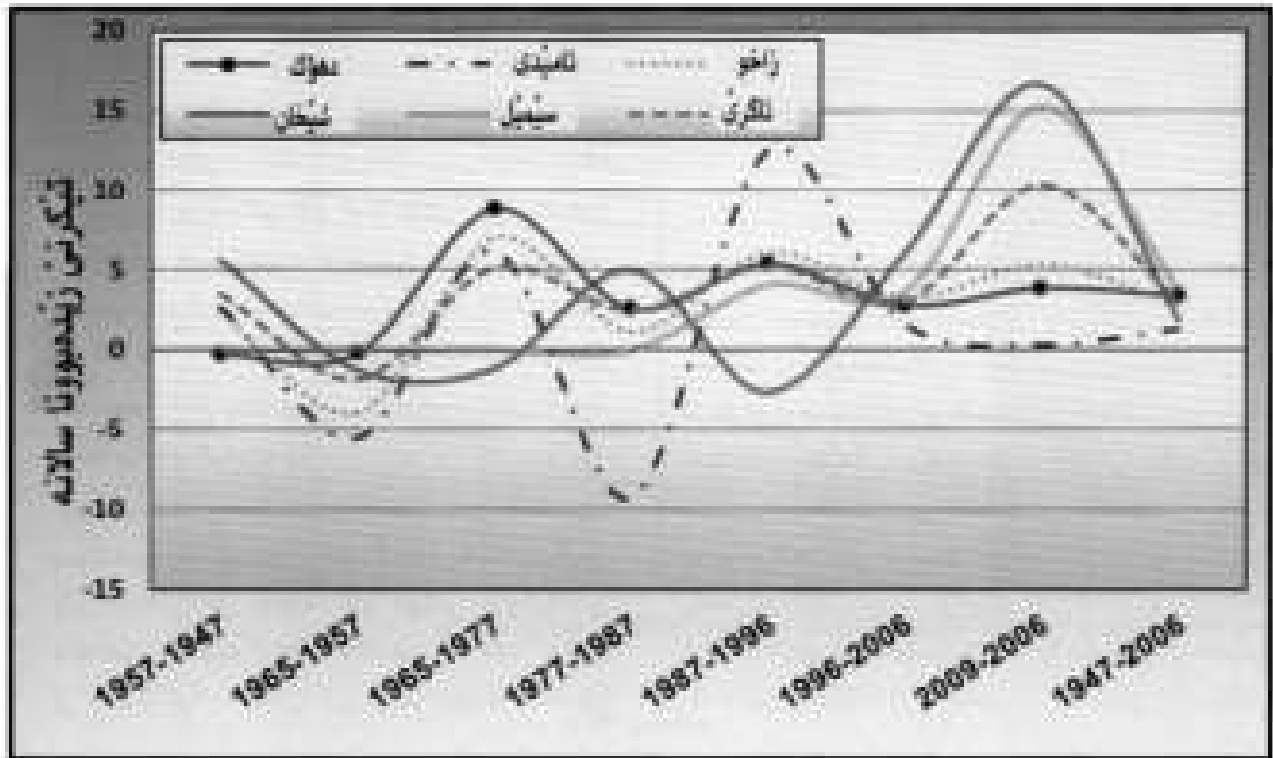
ولتھين (14)

گەشمەكرنا نېكرابن زېدهوونا سالانه يا ئاكنجېن پارزگمها دهوك دگهل پارزگمھين دەريور و پارزگمھين عيراقن (1947-2009)

پۈتتۈرۈش (A)

كەشەكەرنە ئېنگرەيىن زىندەيۇونا سالانە يا ئاكنجىيىن پارىزگەھا مەھكەم ل سەر ئاستىن قەزايان (1917-2009)

قېچا ج ئىناق قەرا ئابىت يانۇ ل قەزايەكن بۇ ئىنكا دى د ھەمان ماۋەدا ھەربىسان جوداھىيەكا ئاشكەرا ھەپە ئىنقىرە ئىنگرەيىن زىندەيۇونا سالانە يا ئاكنجىيىن د ماۋەيىن سالىن قەكۆلىنەن دا بۇ ھەر ئىك ل قەزايىن ئامىدى و زاغۇ و مەھكەم ب رەنگەكى كۆ بەھىن ھاۋكۆلەكن جوداھىيىن ئىنقىرە قان ئىنگرەيان دگەھىنە ۰۲۱،۸۵۰،۰۲۱ ۋە ۱۲،۱۲،۱۷۱ ۋە ۲۵۹،۶۱ ۋە ل دوۋف ئىنكا، لىن قەزايىن شىنجان و سىنچىل و ئاكرى جوداھىيەكا كىمتر ھەپە ب رەنگەكى كۆ بەھىن ھاۋكۆلەكن جوداھىيە وان كىمبويە بۇ ۱۱۷ و ۲۳۲،۵۳۱ ۋە ۲۸،۱۹۱ ل دوۋف ئىنكا، اتەمەلەھى خىشەنەن ۱۱۵ بگەدا، ئەگەرىن قىن چەندى ئۇ بۇ كەھۋىرىن كارگىرى بىن قەرا سىنچىلى و جىنگىرىيۇونا كەلەتەن ئىنقىرەھىن ئا رادەھەكن مەن بۇ قەزايىن ئاكرى و شىنجان د ھاۋەيىن سالىن ئىباركىرى دا

(۳،۰۱) و ۲۲،۵۷۱ ۋە ۲۱،۲۸۱ ل دوۋف ئىنكا، ئەو ئۇ ئىمەر سىرۋەشەن چىپاسى و كەلەتەن ئىنقىرەھىن بىن ئەجىتگىر ل قان دەقەران، ئەف چەندە ئۇ بويە ئەگەرىن مەشەخەتەيۇونا ھۇمارەكا مەن يا خەلەكن وان بۇ ھەدەك قەزايىن مەۋرەمەر ب تاپەت، ئىنقىرە سالىن ۱۹۸۷-۱۹۷۷، ئەنقە ئىپەتگىن كۆ قەزايىن شىنجان و مەھكەم و ئاكرى ئىنگرەيىن بىنە بىن زىندەيۇونى ئوۋمارگىرە ب رىزەيىن ۱۲،۹۸۱ و ۱۲،۵۶۱ و ۲۲،۱۷۱ ل دوۋف ئىنكا، لىن ئىنگرەيىن زىندەيۇونى ل قەرا زاغۇ كىمبويە بۇ ۱۲۱،۱۷۱ قەرا ئامىدىن ئۇ ئىنگرەيەكن لەرلىنى ب رىزەيا ۲۹،۲۷۱ ئوۋمارگىرە كەلەتەن سىياسى و ئىنقىرەھىن بىن ئەجىتگىر و مەشەخەتەيۇونا كەلەتەن ئىنقىرەھىن قەزايىن پارىزگەھا مەھكەم كارىنگەرنە شو ل سەر جوداھىيە ئىنگرەيىن زىندەيۇونا ئاكنجىيىن ل دەھەكى بۇ ئىكى دى كىرە

ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس.

ئۇنىڭ ئىزى ئازىمىدىكى ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس. ئۇنىڭ ئىزى ئازىمىدىكى ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس. ئۇنىڭ ئىزى ئازىمىدىكى ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس.

ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس. ئۇنىڭ ئىزى ئازىمىدىكى ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس.

ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس. ئۇنىڭ ئىزى ئازىمىدىكى ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس.

ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس. ئۇنىڭ ئىزى ئازىمىدىكى ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس.

ئىنسىكلوپىدىيا

پىللىمىدىن ئىنسىكلوپىدىيا گىئودېزىيە پوزىتسىيەلىك جەھەتتە (۱۹۶۷-۲۰۱۹)

يىل	گىئودېزىيە		پىللىمىدىن		
	ئىنسىكلوپىدىيا	ئىنسىكلوپىدىيا	ئىنسىكلوپىدىيا	ئىنسىكلوپىدىيا	ئىنسىكلوپىدىيا
1967-1968	1000	1000	1000	1000	1000
1969-1970	1000	1000	1000	1000	1000
1971-1972	1000	1000	1000	1000	1000
1973-1974	1000	1000	1000	1000	1000
1975-1976	1000	1000	1000	1000	1000
1977-1978	1000	1000	1000	1000	1000
1979-1980	1000	1000	1000	1000	1000
1981-1982	1000	1000	1000	1000	1000
1983-1984	1000	1000	1000	1000	1000
1985-1986	1000	1000	1000	1000	1000
1987-1988	1000	1000	1000	1000	1000
1989-1990	1000	1000	1000	1000	1000
1991-1992	1000	1000	1000	1000	1000
1993-1994	1000	1000	1000	1000	1000
1995-1996	1000	1000	1000	1000	1000
1997-1998	1000	1000	1000	1000	1000
1999-2000	1000	1000	1000	1000	1000
2001-2002	1000	1000	1000	1000	1000
2003-2004	1000	1000	1000	1000	1000
2005-2006	1000	1000	1000	1000	1000
2007-2008	1000	1000	1000	1000	1000
2009-2010	1000	1000	1000	1000	1000
2011-2012	1000	1000	1000	1000	1000
2013-2014	1000	1000	1000	1000	1000
2015-2016	1000	1000	1000	1000	1000
2017-2018	1000	1000	1000	1000	1000
2019-2020	1000	1000	1000	1000	1000

ئىنسىكلوپىدىيا پوزىتسىيەلىك جەھەتتە ئىزنىڭ ئوخشاش يىرى ئىنتايىن كۆپ ۋە كەڭلىكى ۱۱،۸۱۱ كىلومېتىر كەم ئەمەس.

۱۳ ل فزین حالته‌ک ن، تینسکلده‌انر بر تاناسمین تینکراییزن ریندیوونر حسیه شاقبیر ده‌قیزر گیند و باؤزیزان : عمدر مایه‌لدا، تینکراییزن زینسویسی ل حظه‌نر باؤزیزان ده‌قیز رینسویونر حسیه و ل حظه‌نر گوندا، ده‌قیز کنسویونر حسیه و ده‌قیزنر فسی چغندن نر دوسسه و رینسایه، بو شووند ده‌قیزنر گوندا، بستیزن تینکراییزن زینسویسی ل سالین ۱۹۹۶-۱۹۹۷: نر ب رتبه‌با ۱۱،۱۹۷: این سووارکریبه ن به‌راسته‌نر و ن ده‌قیزنر باؤزیزان کنسویسی تینکراییزن رتبه‌با ۱۱،۱۹۷: این تینسکلریبه، به‌راسته‌نر فسی چغندن نر ده‌قیزنر باؤزیزان ل سالین ۱۹۹۷-۱۹۹۸: نر تینکراییزنر بلند بو رینسویسی توومارکریبه ن رتبه‌با ۱۱،۱۹۷: این ل حالته‌نر توورکده‌نرده‌نر سواریو مایه‌س ۱۹۹۷-۱۹۹۸: نر و ۲۰۰۱-۲۰۰۲: نر ل به‌راسته‌نر و ن کیمسینر به‌باؤزیزان نر فسی ل حظه‌نر گوندا، حسیه‌نر توومارکریبه تینسکلر فسی چغندن نر به‌راسته‌نر

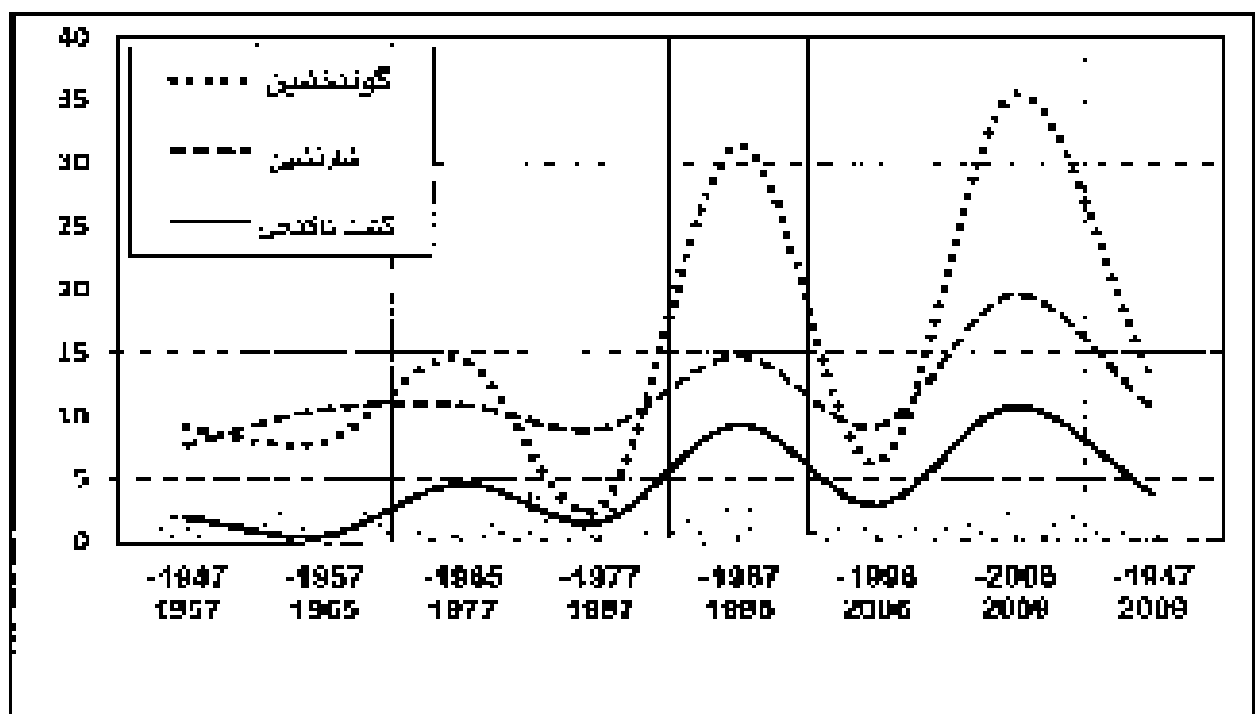
جشمعی (۱۳): تینکراییزن زینسویسی سالانه‌ک اینر بو کلمت لکتجیسی پاریزگه‌ها سواریو و به‌قیزنر گوندا و باؤزیزان (۱۹۹۶-۲۰۰۹)

کلمت	باؤزیزان	کلمت لکتجیسی	۱۹۹۶-۱۹۹۷
۱،۳۵	۵،۶۱	۱،۶۱	۱۹۹۶-۱۹۹۷
-۱،۳۵	۱۰	-۵۳	۱۹۹۵-۱۹۹۶
۳،۵۱	۶،۶۳	۵،۶۱	۱۹۹۶-۱۹۹۷
-۱،۳۱	۵،۶۱	۱،۳۵	۱۹۹۷-۱۹۹۸
۱۱،۳۵	۵،۶۱	۱،۳۵	۱۹۹۷-۱۹۹۸
-۱،۳۵	۶،۶۳	۵،۶۱	۲۰۰۱-۲۰۰۲
۱۱،۳۵	۶،۶۳	۵،۶۱	۲۰۰۲-۲۰۰۳
۱،۳۵	۶،۶۳	۵،۶۱	۲۰۰۳-۲۰۰۴

اینر، سواریو و به‌قیزنر کلمت لکتجیسی پاریزگه‌ها و تینسکلر ل سالین تینکراییزن

جشمعی (۱۴):

کلمت لکتجیسی تینکراییزن زینسویسی سالانه‌ک اینر بو کلمت لکتجیسی پاریزگه‌ها و تینسکلر ل سالین تینکراییزن (۱۹۹۶-۲۰۰۹)

خشتين (18)

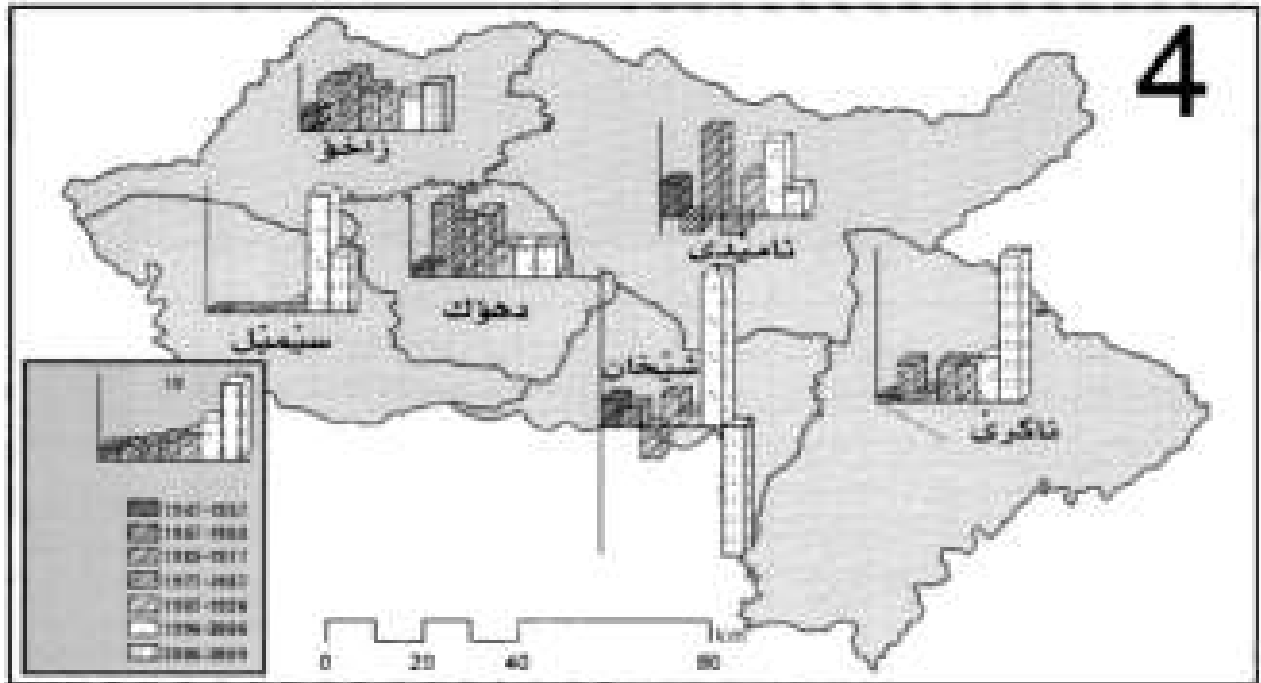
نځيرين گورون و نېكرين زلميوونا سالانه يا لاکنجيوون (X) ن ل نديزین پارېزگمها دهوكو (1927-2009)

نځيرين گورون		نځيرين گورون				نځيرين گورون				سال		
نځيرين گورون		نځيرين گورون		نځيرين گورون		نځيرين گورون		نځيرين گورون				
نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون			
1,3	11	1,8	18,8	1,8	18	1,1	17,8	-1,17	-9,3	1,3	11	1929-1929
-8,9	1-1,8	1,8	18,8	-8,9	-78,1	-1,1	-12,7	-1,1	-1-9	9,9	11,1	1932-1932
1	1-1,8	9,9	18	1	81,1	1,1	18-3	9,8	1-9,8	9,9	118,9	1936-1936
-8,8	-8,8	1,7	12,9	-11,1	-92	-1,1	-11,7	-11,7	-91,1	8,7	13	1939-1939
11,9	178,1	1,8	18,1	11,1	18,8	8,8	11	11	181,1	1,1	18,1	1943-1943
-1,3	-12,1	8,1	12,1	-8,1	-78,1	1-1	118	-8,9	-81	1,1	11,1	1-1-1951
1,11-1	9,11-1	1,17	1-1	8,17-1	12,81-1	1,17	11,17	1,17-1	-12,8	1,17	11,17	1-1-1-1
-1,17	-18,7	1,8	11,7	-1,1	-11,9	1,9	18,1	1,1-1	-81,1	8,9	11,7	1-1-1917
نځيرين گورون				نځيرين گورون				نځيرين گورون				سال
نځيرين گورون				نځيرين گورون		نځيرين گورون		نځيرين گورون		نځيرين گورون		
نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	نځيرين گورون	
1	8-1	1,7	12,1	1,1	8-1	-1	1,8	-	-	-	-	1929-1929
-1,1	-18,1	1,8	12,1	-1,7	-11	1,1	18,1	-	-	-	-	1932-1932
-1,1	-1	-8,1	-12,1	1,1	1-8,8	1,1	11,8	-	-	-	-	1936-1936
1,1	12,1	1,8	11	1,8	18,1	8,1	11	-	-	-	-	1939-1939
-1,1	-18,1	1,7	11,9	8,1	88,7	8,1	17,1	8,8	11,1	1,1	11,1	1943-1943
-1-1	-18,1	1-8	-11,1	1,8	1-1	1,1	81,8	-17,9	-81,1	11,1	12-1	1-1-1951
88,9	178,8	17,1-1	11,1-1	8,1	17	1-1	17	17	118,1	8	11,1	1-1-1-1
1,12	111,7	1,17	12,17	1,17	117,1	1,1	111,1	-1,1	11,1	8,7	111,1	1-1-1917

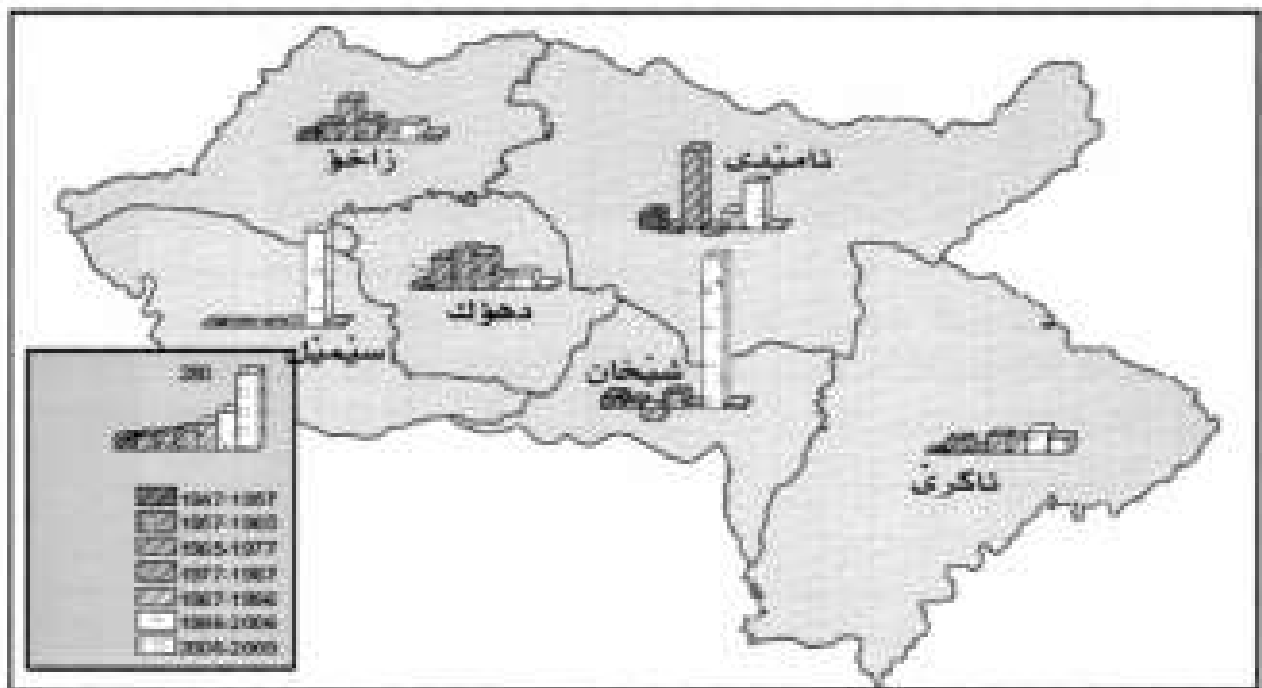
نېسکالوپېدیا پارېزگمها دهوكو نځيرين گورون ل سالين نېسکالوپېدیا

نەمىشەين (۳) تىكرىتىن زىمىنىدا سالانە ۋە رىزىمىن زىمىنىدا ئاكتىپلىق ل باۋىرىن قىزىلار (۱۹۹۹-۲۰۰۹)

تىكرىتىن زىمىنىدا سالانە

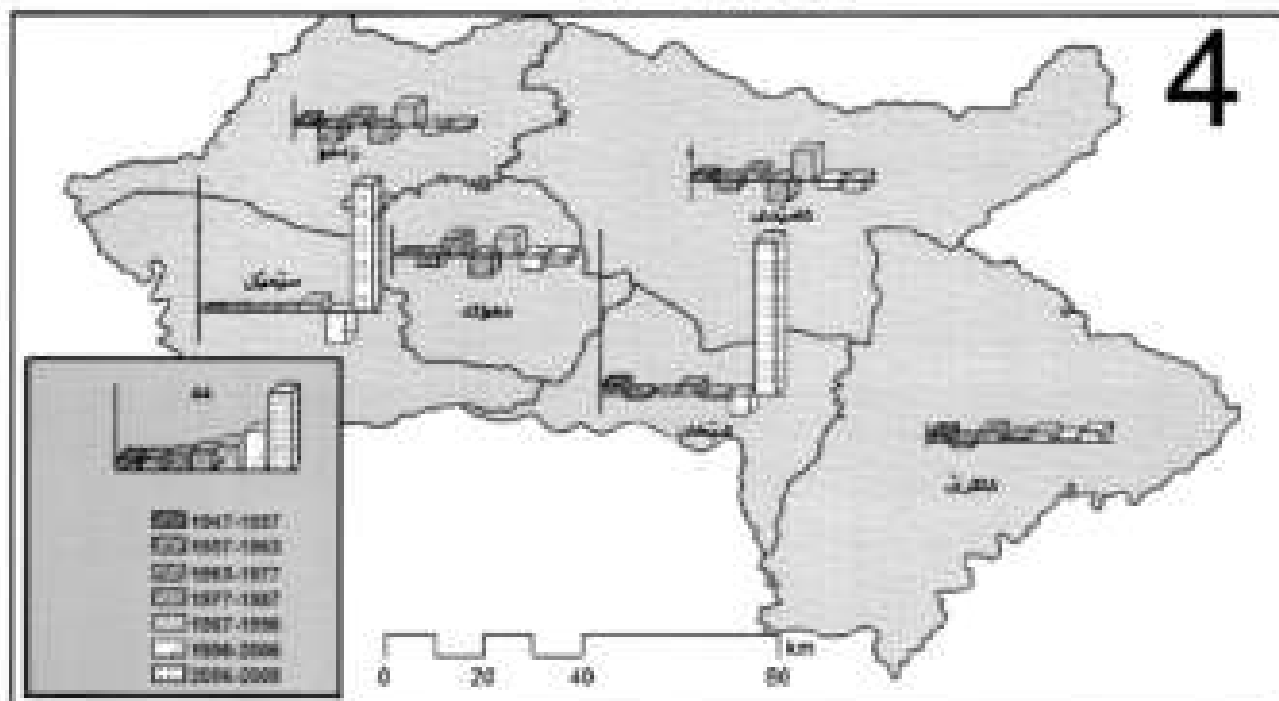
رىزىمىن كېۋىرىش

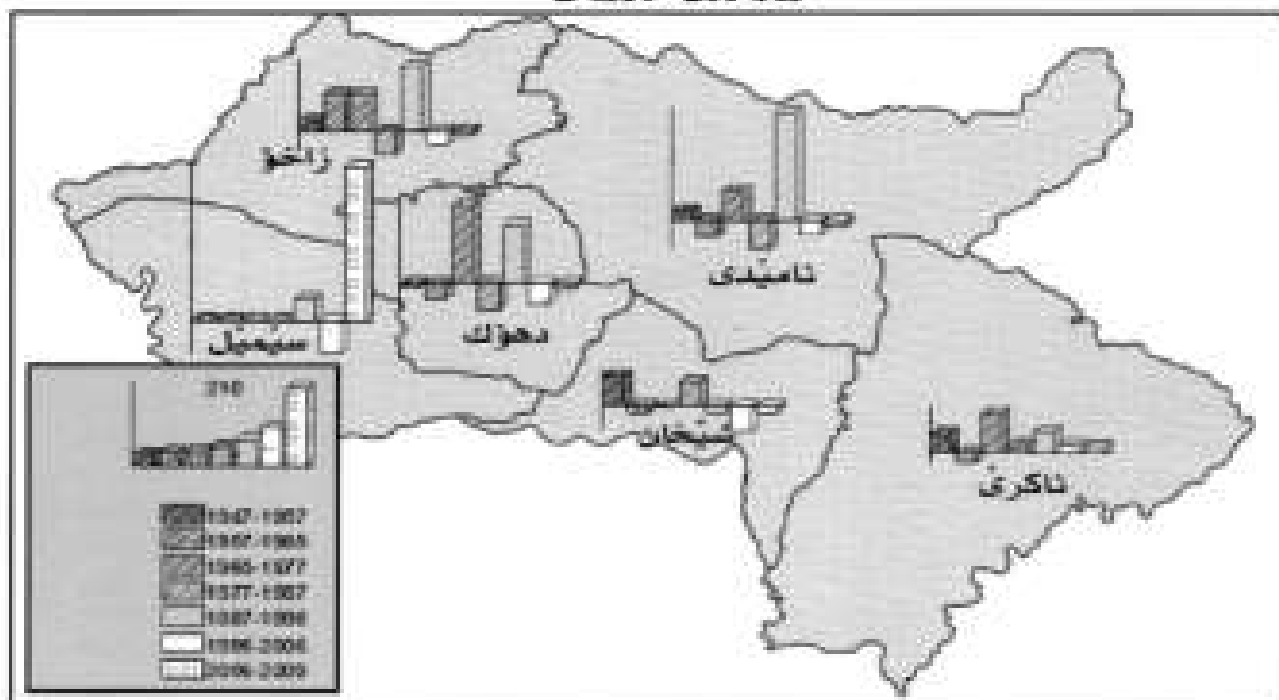
ئىنسانلارنىڭ ياشاش ھۆكۈمى ۋە ياشاش ھۆكۈمى ئۆزگىرىش نىسبىتى (1947-2006)
 ئىنسانلارنىڭ ياشاش ھۆكۈمى ۋە ياشاش ھۆكۈمى ئۆزگىرىش نىسبىتى (1947-2006)

ئىنسانلارنىڭ ياشاش ھۆكۈمى ۋە ياشاش ھۆكۈمى ئۆزگىرىش نىسبىتى

4

ئىنسانلارنىڭ ياشاش ھۆكۈمى ۋە ياشاش ھۆكۈمى ئۆزگىرىش نىسبىتى

بازىران ل سەر ئاستىن قەرز و پارىزگەھىن دەپتە گەھۇرىن ب گەھۇرىنەكنا بەرچاف د ھاۋىيىن سالىن قەكۋالىتىن دا انمەلىتىمى خىشتەيىن (19) بگە، ب رەنگەكى كو بەھايىن ھاۋىكۋالىكىن جوداھىن ل دەقەرىن كۈندان بىلىد نىت اھتەب بەھايىن نەرىنى زىا ب ھەقەرىكىن دگەل دەقەرىن بازىران ئەف چەندە زى ھىمايىن دگەتە سەر رانەيىن جوداھىن د بەھايىن بېقەرىن زىدەھۇرىن دا ل دەقەرىن كۈندان ب ھەقەرىكىن دگەل دەقەرىن بازىران

8. بىلىدەھۇرىن و كارىنىكرىنا زىدەھۇرىن ئاكنجىيىن بازىران ل گىلىت قەرزىن پارىزگەھىن دەھۇرىن نەقەرىا (1997-2007) بى بۇ ئەگەرىن كارگىزى دىقەرىت ب رەنگەكى كو گەلەك سەننەرىن كۈند و كۈمەلىكەھىن ئاكنجىيىن ھاۋىنە گەھۇرىن بۇ سەننەرىن بازىران پاتىزى بازىرقانى لىن ھاۋىنە قەكىن نەھۇرا ئاكنجىيىن وان دگەل بىن بازىران ھاۋىنە ھىمايىن.

9. بەھايىن بېقەرىن زىدەھۇرىن ل دەقەرىن كۈند و

خىشتەيىن (19)

بەھايىن ھاۋىكۋالىكىن جوداھىن بۇ زىدەھۇرىن گەھۇرىن ئاكنجىيىن و تىكرارىن زىدەھۇرىن سالاۋە ل سەر ئاستىن پارىزگەھىن و قەرزىن بىن (1997-2009)

پارىزگەھىن	ئاكرى		خىشتەيىن		زىدەھۇرىن		سەننەرىن		دەھۇرىن		پارىزگەھىن	
	كۈند	بازىر	كۈند	بازىر	كۈند	بازىر	كۈند	بازىر	كۈند	بازىر		
216	230	112	181	-227	87	117	102	711	327	193	220	220
278	32	122	56	-202	100	-785	112	-302	310	90	-897	50

زىدەھۇرىن نەقەرىن خىشتەيىن (19) و (19) و (19)

بەراۋىز

1. فىلىپى محمد ابو عىلى، جۇگرافىيە ئىلىمى، دار الئىلمىيە ئىلىمى، بىيوت، 1981، س 13
2. عبدەلى خەلىفە محمد احمد عەلىقە كەھەرىن، سەكەن ئەلەم ئىسلامىي دىۋانە عن الواقىع وپەشەرىتە ئىستەقىل، دار الئىلمىيە ئىلمىيە وئەنۋىق، 1994، س 10-11
3. ئاكنجىيىن قەرزى بەرچەھىن جەھەتە دگەرىت، سالا 2009 قەرزى بەرچەھىن (ئاقدا نەقەرىنەھىم جۈملىكى ل سالا 2009) بى بويە قەرزى
4. بەھايىن ھاۋىكۋالىكىن جوداھىن ب ھاۋىكۋالىكىن بىرگەھىن (Excel) خىشتە دىۋىسىن، پەرىيا جازان ئەف ھاۋىكۋالىكىنە دەپتە ب كارىنتار

$$V = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{n-1}}$$

بە پەقەت كۆلەم (\bar{x}, \bar{y}) = سىدىق مەن مەھالە كەلتۈرۈش بىن جۇغراپىيا دىققەت بۇغا ۋە قىممەت بۇنى بىر كۆرۈش
 $\sigma =$ جەزىمەت ھەممە
 $s =$ كەلگەن پەقەت

بۇنى جۇغراپىيا

J.Chapman McGrew, Jr.Chadas & B.Manna . An Introduction to statistics problem solving
 In geography Mc Graw- Hill Higher Education, Sacato Edition , United States of America ,
 2000 pp.41-47 .

بە قىممەت بۇنى جۇغراپىيا كەلگەن مەھالە كەلتۈرۈش (Coefficient of Variation) ھەممە مەھالە كەلتۈرۈش كۆپ قىممەت
 ۋە مەھالە كەلتۈرۈش ۋە مەھالە كەلتۈرۈش پەقەت كۆپ قىممەت مەھالە كەلتۈرۈش بۇنى مەھالە كەلتۈرۈش
 قىممەت بۇنى مەھالە كەلتۈرۈش

مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش
 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش

Peter Davis, Dn.63p.14

6 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش
 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش

7 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش
 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش

8 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش
 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش

9 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش

10 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش
 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش

11 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش

12 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش
 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش

13 مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش مەھالە كەلتۈرۈش

غەزەپ، خالان، بەرەي گىمىپونىن جوۋپە كە ھەر نىك :
 ئان خالان ھۇمارا ئاكا ئاكا پەھان ، سىمىپونىن نىكەت
 ئان سالىن نا خىعارمى ئاكنىچىين پارىژگەھىز ب
 رىخيا ۱۸۱۱ ئى كىمىپوۋپە : قىباردىين وان ل سالا
 ۱۹۰۷ ئى. خىمى ئىدىيىز پارىژگەھىن كىمىپوۋپەك د
 ھۇمارا ئاكنىچىين خىنا يا پىرپو ھەنا گول خىمىك
 بەگەھىن كىرگىرى د ئىمىك ئالانىپى : ئاكنىخىار
 ھەكى ئىپ پىرگانى يە سەرب قەرى راخو و ئىمىين
 خىگىنىك و زاۋىتە يىز سەرب ھەرا ھەۋك و دىخا
 سەمىرى قەرا ئاھىدىي و ئامىا سەرىننىك يىز
 سەرب قەرا ئامىننى قە و ئىكە خىنارقە نا سەرب
 قەرا ئاكرى قە بەرپو ئى : خىمىك بەگەھىن كىرگىرىن
 پىمىپوۋپەگا بەرچاق د ھۇمارا ئاكنىچىين و ئا ھەۋپو
 ھەك دىخا سەننىرى قەرا ھەۋك و راخو ئەگەرى قىن
 چەننى ئى بۇ وا : ئىلانىسار دىمىرت ئى : سەربمىرت
 سالا ۱۹۱۵ ئى نا ھەننىكە و ئك دىگەھىننىك بۇ
 پارىژ ئىمىلەرنى ز گىشت نەخەرىن پارىژگەھىن بەرى
 ئىمىلەننىك سەربمىرپىلا د ئى سالىن نا

د سالا ۱۹۷۷ ئى ئىمى شەرى ئىمىشەين : ۱۸
 ئىكە ، ھۇمارا ئاكنىچىين پارىژگەھىن پىرىكەر دۇباران
 پىر لىھاننە دىنەرن : دىمىپوۋپە ئاكنىچىين ئىر ئى
 خىمىنىك بۇ : سالا بەرى ھىننىك ئىمىرا ئىشانىن
 چىپوۋپە ئىر ئىھاتىبە ل ھەدەك بەگەھىن ئا : كىرى
 ئىدى ئى پىشنى كى ھۇمارا كۆمەگەھىن ئاكنىچىين
 ئىل پەگەھىر كىرگىرى : بەرپو ئىمىپوۋپە چىپوۋپە
 و پامى قەمەرىن خىمىك ئازىران ب خىپوۋپەگى
 ئىمىپوۋپە سەرن پوۋپە ھەك پارىژىن ھەۋك و راخو
 و ئىمىين ئىدى ئى : ئىمىلەرنى خىمىك خىمىپوۋپە خىمىكى
 د كۆنەن پى پارىران ب تاپىپە ، پىشى پىدەننىن سالا
 ۱۹۷۵ ئى كۆ پوۋپە بەگەر گەھەك ز ئاكنىچىين
 كۆننىن ھەقەرنى چىپى ئىز سەرب قەرايىن
 ئىمىرت و راخو و ئاكرى قە ل خىمىك كۆمەگەھىن
 ئاكنىچىيننىن ئىل پارچىيىن پىشور : پىشور
 رۇ : ئاكنى پارىژگەھى كۆم پىن

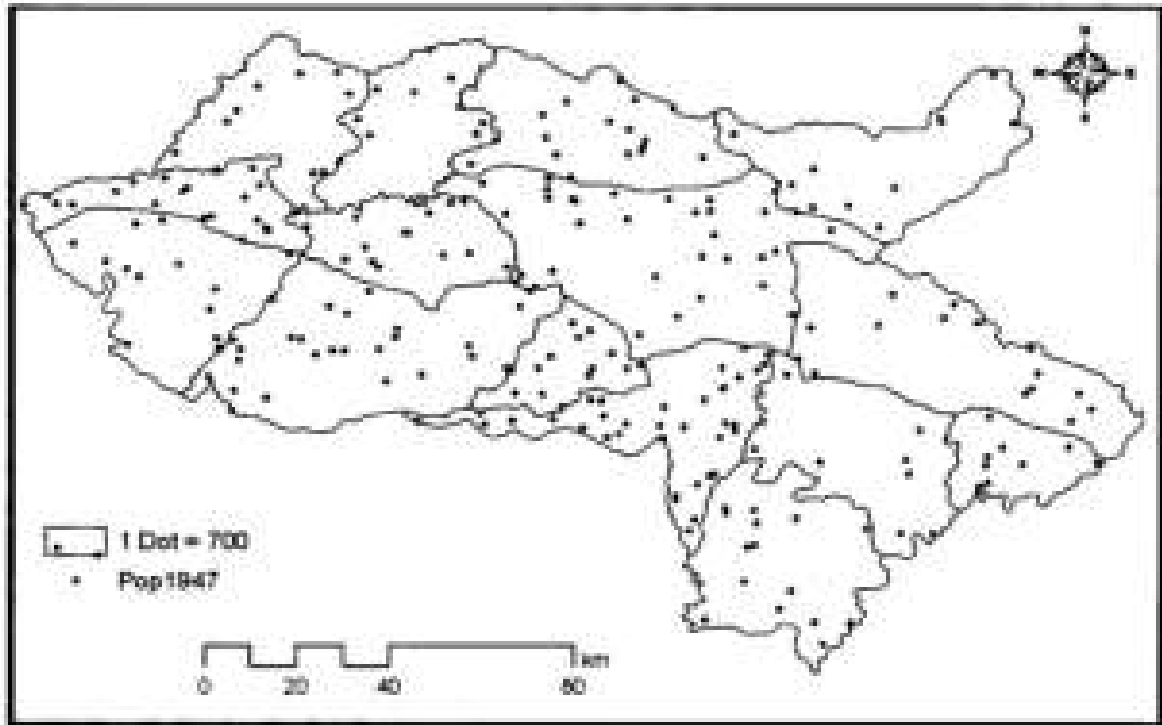
كى نەخەرىن ئاكرى 'Oskouptene' : نەخەركى
 'Nepi-Oskouptene' : پىشورپىن پار ئىكەھىمىن
 دىمىپوۋپە خىپوۋپەك .

زىمىپوۋپەگا خىمى : ھۇمارا ئاكنىچىين پارىژگەھى
 ھەۋك : خىمىن سەلبەر قەكۆلەن ئىدا ھەننەگىن
 ئىدە : پارىژگەھىن ، ئىمىلە ل سەرب ئىمىلەرنى ھەمىن
 دىمىشكىرا چىپوۋپە پار ئاكنىچىين ئىمىچا چ ل سەرب
 ئىمىن پەگەھىن كىرگىرى پار ھەرىپىن سەرىننىكى
 پىن

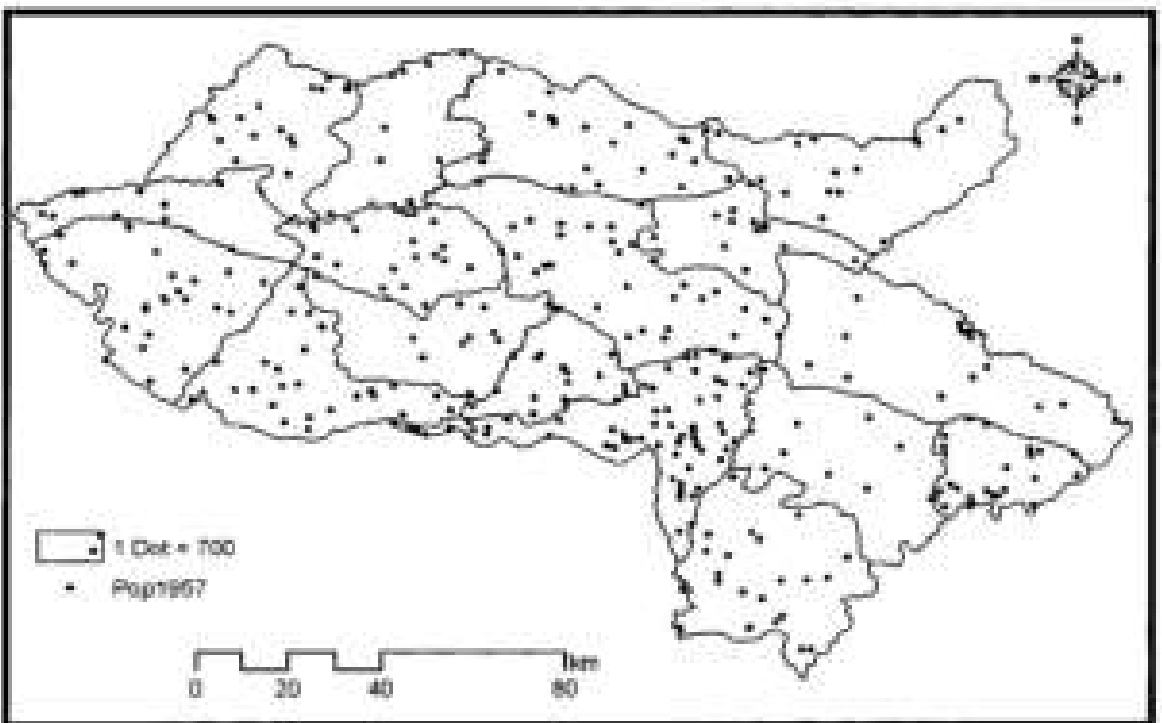
ھەرىپىن پىشورپىن و ئىمىن دىمىپوۋپە ئاكنىچىين
 پارىژگەھىن : ماۋەپە سىنكا ئىكەن . پىمىن
 قەكۆلەننى كۆ خىپە ماۋەپەن ئىمىلەرنى سالىن : ۱۹۰۷
 ئى : بەھىپوۋپە ھەمىمىكا ئاكنىچىيننى خىمى
 كۆننى پارىژگەھى ئى چىپوۋپە ئىمى زىمىلەننىكە
 سەرىننىكى ما ئىمىپوۋپە دىمىشورپە ئاكنىچىين نا ھەتەش
 سەرىننىكى دىمىپوۋپە پارىژگەھىن دىمى تاپىپە ئى
 ھەتە ئاقرى ھەرىپىن ئاكنىچىين سەرىننىكى خىمى
 سەرىن و ئىمى و خورى ئاكنى و كىمىپوۋپە خىمى
 رۇلەكى كىرگە د ئىمىپوۋپە دىمىپوۋپە ئاكنىچىين
 ھەمە كىرگەھى قە ئاكنىچىين بەرى ئاكنىچىين ئىمىپوۋپە
 و چىپوۋپە و سىپاسى پىدە ئىمىپوۋپە ل پىمىلەن
 ئاكنىچىين ئى كىرگەھىن سەرن ھەمىپوۋپە دىمىپوۋپە
 ئاكنىچىين ئىل چىمىپوۋپە ئىمىن ئىمىپوۋپە زىمىپوۋپە
 ھۇمارا ئاكنىچىين ل دىمىپوۋپە و كىمىپوۋپە پار ل
 دىمىپوۋپە دىمىپوۋپە دىمىپوۋپە ئاكنىچىين ل
 ئىمىپوۋپە دىمىپوۋپە دىمىپوۋپە ئاكنىچىين ل
 پارىژگەھىن ئىمىپوۋپە سالىن ۱۹۱۷ و ۱۹۵۷ ئى
 ئىمىپوۋپە ئىمىپوۋپە ۱۹۱۷ و ۱۹۱۸ ئىمىپوۋپە
 چ خىپوۋپە ھەرىن دىمىپوۋپە دىمىپوۋپە چىپوۋپە نا
 ئاكنىچىين دىمىپوۋپە ئاكنىچىين پىل : ئىمىپوۋپە
 ھۇمارا خالان كى ھەرى خالەك ھۇمارا ئاكنىچىين
 خىپوۋپە

د ھەمىمى خىمىپوۋپە ئىمىپوۋپە دىمىپوۋپە
 ئاكنىچىين ئىمىپوۋپە ۱۹۱۷ ئى : ئىمىپوۋپە
 ئىمىپوۋپە ۱۹۱۷ ئىمىپوۋپە دىمىپوۋپە دىمىپوۋپە
 ھەمىپوۋپە پارىژگەھىن دىمىپوۋپە ئىمىپوۋپە

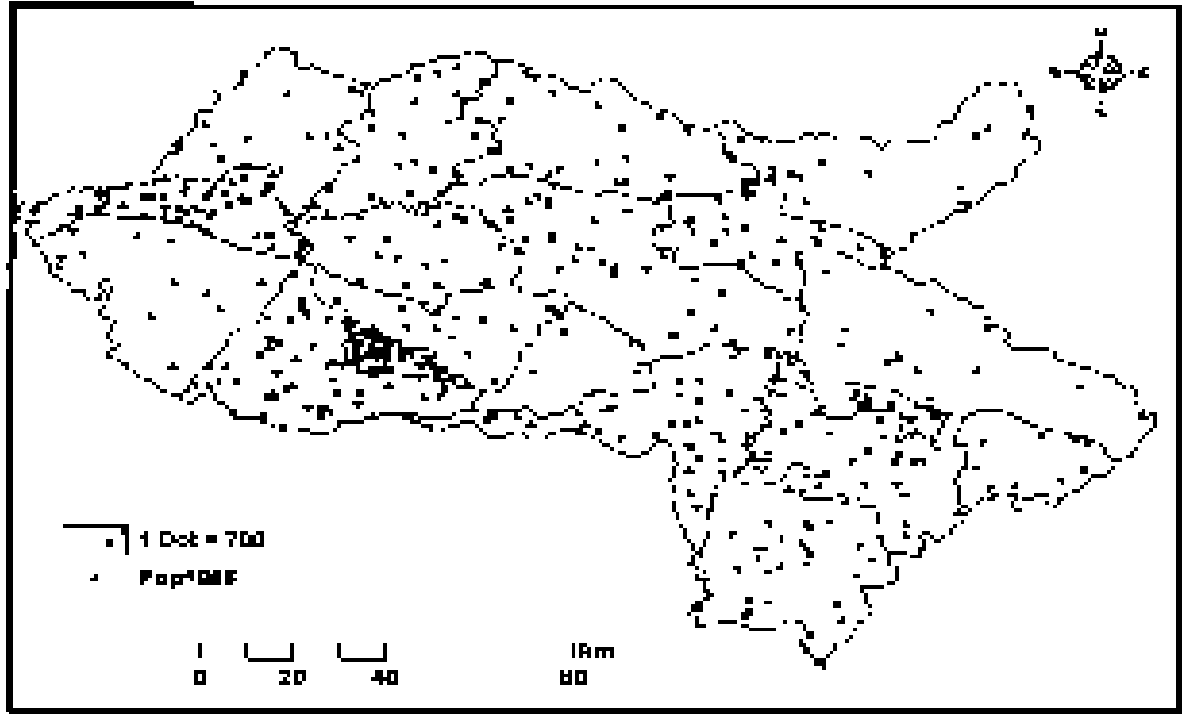
نەخشەسىن (۵)
دايمىق بولسا ئاكتىنچىل پارىزگىمىغا تەۋەكىل ل ساڧا 1۹۵۷

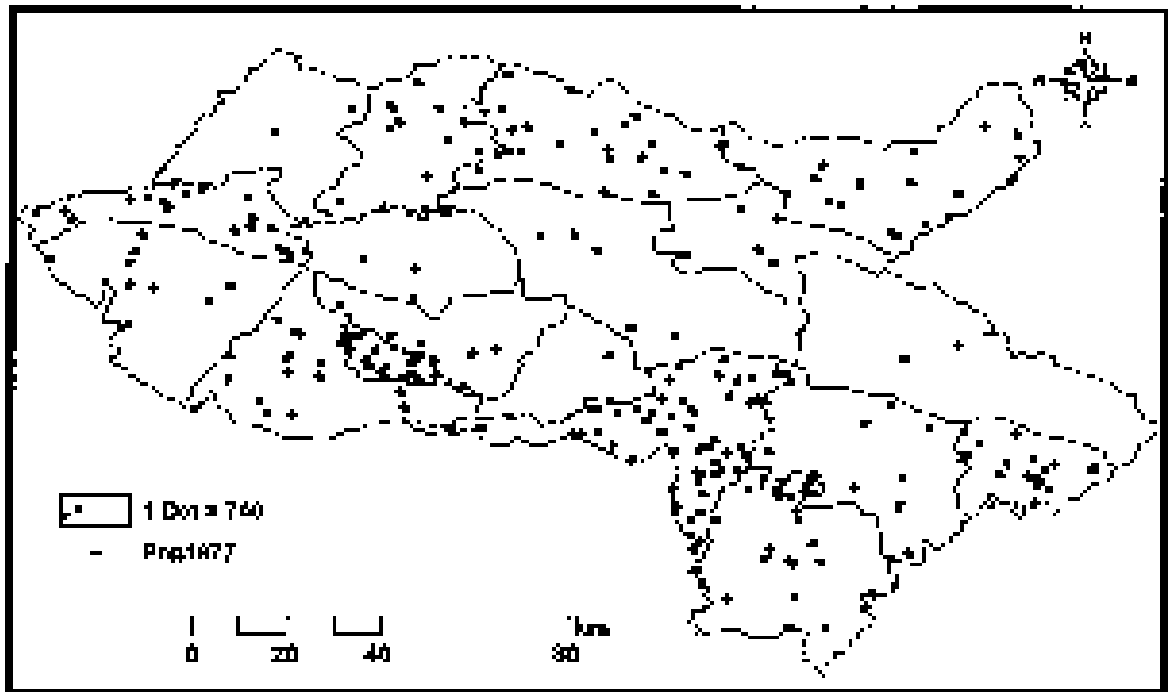
نەخشەسىن (۶)
دايمىق بولسا ئاكتىنچىل پارىزگىمىغا تەۋەكىل ل ساڧا 1۹۵۷

ئىسپاتىيەن ۱۶)
 مەملىكىتىدا پارازىتكىچە مەۋجۇت لى ساللا ۱۹۶۸

ئىسپاتىيەن ۱۸)
 مەملىكىتىدا پارازىتكىچە مەۋجۇت لى ساللا ۱۹۶۹

ئىشلىتىش ئۇزۇنغا دەھە سالان باھادەپىن تەمبۇرۇن و چىرەپونا ھەزەتاي ئاكتىجىيان سال بۇ سالى بەرھەق رىندىپونى ، چوۋ ھەنا يىنىن دابدەشېوونا ئاكتىجىيان ل ساللا ۱۹۸۷ ئى ب ئىمىلى شايىيە گۈھۇرۇن ئۇ ۋەن ۋىتەبىر بەزى دەف سالان ھەي ب رەنگەگىر كۇ فاكتەرنى سىرۇشتى ب شۇنەبەگىن بەرھەق كارتىگىرە جۇ ل ھەزە ۋەھەتەپىن ۋىتەبىس دابدەشېوونا ئاكتىجىيان ئۇ دەسندا، ل شۇنا ۋەن فاكتەرنىن سىرۇشتەنر ب ئىيىت يىن سىياسى ب سىنۇبەگىن بۇبىز رۇل د دەسنىبىنئانگىرا پەھەتەن ئىز دابدەشېوونىن نا ۋەك گىرەنن تەغىت م مەشەجىوونا ب نەجەزى با ئاكتىجىين دەقەرنىن چىلىي بەرھەق دەقەرنىن باشوور و باشوورۇن رۇتاقاين پىرۇزگىمىز ھەبۇو دگەل ئى چەندى ئى ۋەزەركىندىكا مەن د گەنن بۇرۇن ئانا ئابوورى و خۇاگىر يا ئاكتىجىين ئازتەندا بەھدانوۋ. لەمرا رىنەبەپەنەكا ب ئەز د ھەزەرا ئاكتىجىين پارىزگىمىزا دەۋىن و گىشت ئاكتىجىين پىرۇزگىمىن كور دەسنانى تا يىعدابوور.

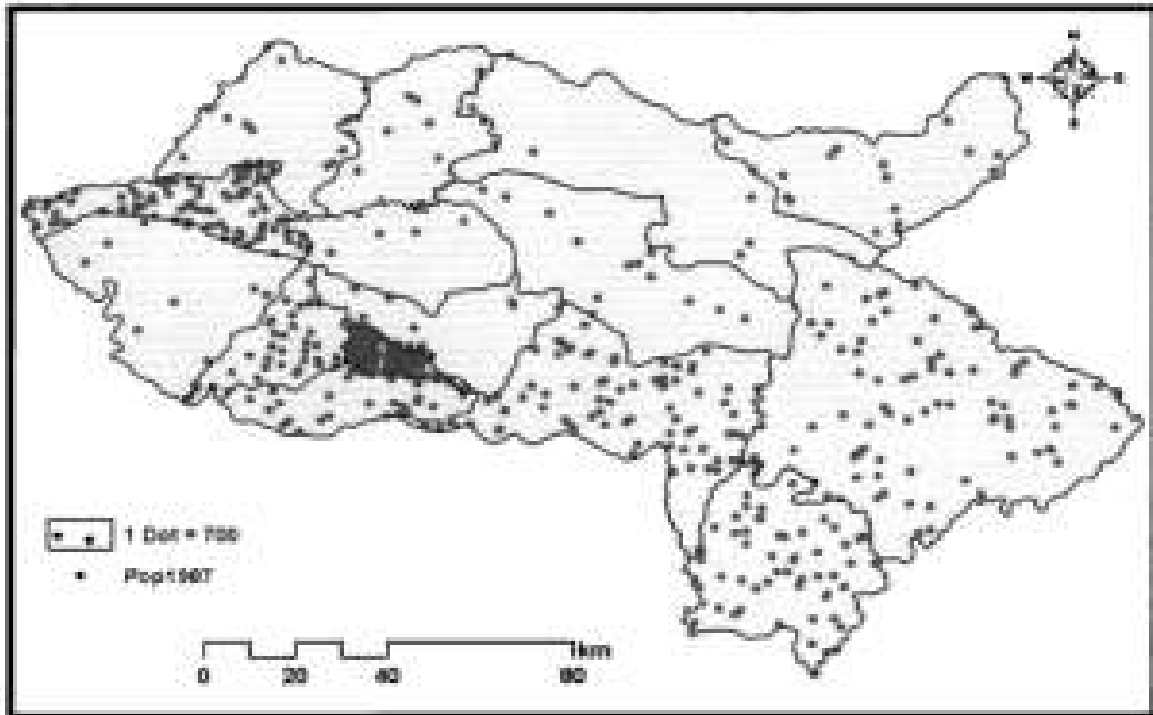
دەن ئىم ئىمىسى بەخسەپ دابدەشېوونا ئاكتىجىيان ل ساللا ۱۹۸۷ ئى بگەن ئەمەلشەھو بەخسەپىن ۱۹ بگە، ئى بۇ يىغىرى دياربەت كۇ جۇرۇكى ھەقىسەنگىن د دابدەشېوونا ئاكتىجىين ھەندەك يەكەينىن كارگىزى تا ھەيد ۋەك ناھىين ئىزا ئاگى و ئامىنەر و ئىبخان. لى ئەف رەستەبە تا رەتەبەگى تا بەرۋەقارە چەنگەر ئەم گىھورەپىن ل سەر سىتراگچەرى ئۇرگەرى يىن پىرۇزگىمى ھاتىمەن كۇرتىنن ئۇ ئى چەندى كرىپە قەرا ئاگى ھانپە كىنەگىن و يا ئى مىل سەنەرنى ناھىين و ھەزا بەرھەس بۇپى، ناخا بەرھەق ئى ب ھەزا ئىنچەھە ھانە گىرەنەر و ناخا كائى ھەندى زى دگەل سەنەرنى ناخا قەز ئاينەپى، ئەفە زائىمەگى و ئايمەن رىفە قەبارەين ئاكتىجىين قەرا ئامىين كىمبۇپە بۇ پىكەتەنا سىنكا ئاكتىجىين ھەزابىن ل ساللا ۱۹۷۷ ئى كۇ ئىقا پار ل ئازتەن نامەدى و سىرىسك و پىرەلۇكىر د تەكجىر بۇور. ھەرىسەل يازىنكا ئاكتىجىين قەرا ئاگى ئۇ باۋرۇن ئاگىزى و

بەردەپىن د ئاكتىجىر بۇور ب سىنۇبەگىن گەننى زىدەبۇونا ھەزەر ئاكتىجىين ل ھەندەك يەكەينىن ھەسەشەنكىرى زىبازان پىرەمىكا بەرھەق بۇ لىمرا بۇوبە ئەگەرىچ ئىسەمما بەزەيا ئاكتىجىيان ل ئان يەكەينىن كارگىزى ب رەنگەگىر كۇ ھەردە ئازتەن زاخۇ و ھەقەت رۇمە ۱۹۷۲ ئى ز سەرچەمى ئاكتىجىين پىرۇزگىمىز ل ساللا ۱۹۸۷ ئى ب ھەسەتە سەپە.

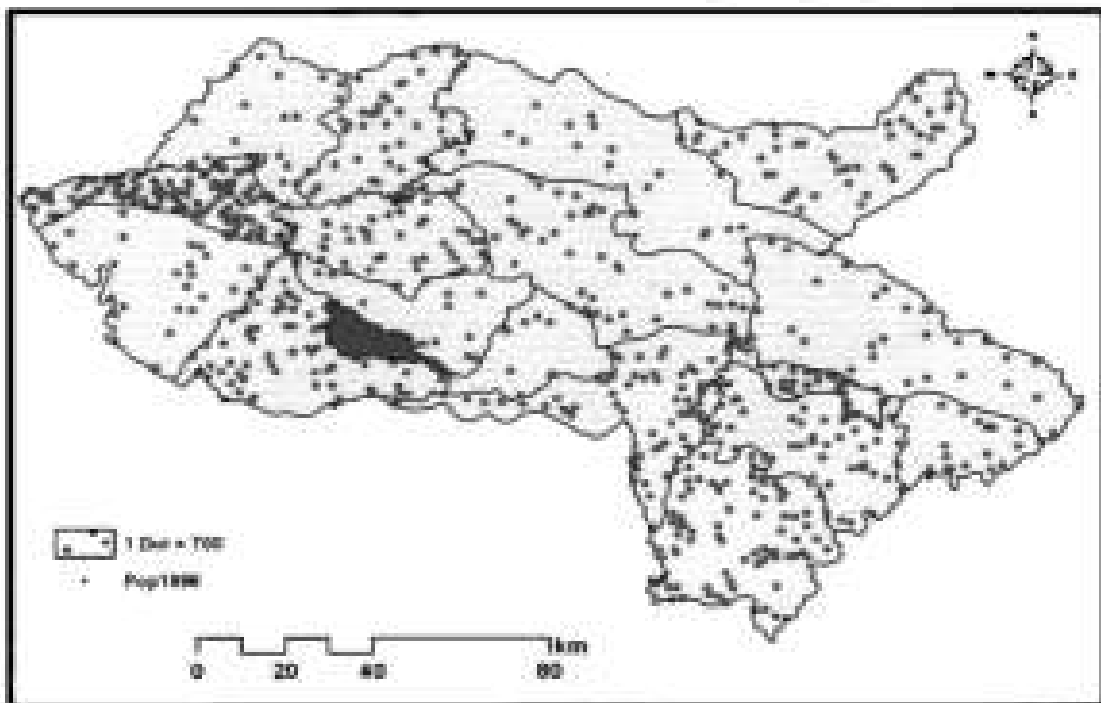
ل ساللا ۱۹۹۱ ئى و ئىمەلەن ۋان كاۋدانىن خۇاگى و ئابوورى و سىياسى ئى سەر ب دەقەرنى ھاتىن نەغشەپىر دابدەشېوونا ئاكتىجىيان ئەمەلشەھى بەخسەپىن (۱۰) بگە، جۇ رەستەن بۇ مە رۇھن ۋەھەتە بائىكىن رىنەبۇپا ھەزەرا خەن كە ھەن ئىك ھەزەرا ئاكتىجىين چىزا دگەت. ب رەنگەگى كۇ ھەزەرا ئاكتىجىين پىرۇزگىمىز ئىرىكى سىنكا قەبارەين ۋە ل ساللا ۱۹۸۷ ئى ب بەزەيا ۱۹۸۸ ئى تەمبۇپە. ئاسىيا ئوورۇ ئى ھەبۇونا جۇرەگىن ھەقىسەنگىس بە د دابدەشېوونا ئاكتىجىيان ل ھەندەك بەكەپىن كارگىزى ئىمۇ ئى ئىمەگەرى زۇرنا ئىنەلەرى و بەرھەراپەپىن بۇ گىشت ئەفە ئى پارىزگىمىز يىقى سەرھەلە نا ئادارا ۱۹۹۱ ئى ب بەزەيا ۱۹۸۸ ئى ئىلى ئىز چەندى ئى زىدەبۇونەگە ئەسەرۇشتى ل ھەندەك يەكەينىن كارگىزى بىرۋەپە ۋەك سەنەرنى قەراپىن دەۋك و زاخۇ

ھەرىن نەخسەپىن دابدەشېوونا ئاكتىجىيان ل ساللەن ۱۹۹۱ و ۲۰۰۱ ئى ئەمەلشەھى نەغشەپىر ۱۰۱ و ۱۱۱ بگە، چ جۇدەپىن مەن دەلەمرا پادە ئىمۇ پىنر بۇرە ھەمەن ۋان بەرەپىن د بىمەت سالىن بۇرنا ھەن بەرەگىم. ب سىنۇبەگىن گەننى دابدەشېوونا ئاكتىجىين تەمبۇپەگى ل يەكەينىن كارگىزى ل پىرچەپىن سىوور و باشوورۇن رۇتاقاين پارىزگىمىز بەخسەپىن بۇپە لىن يەكەينىن كارگىزى ئۇ پارچەپىن ئاگور و ئاگورۇن رۇتەھەلەن چ زىمبۇپەپىن مەن بەخسەپىن نەسەپە

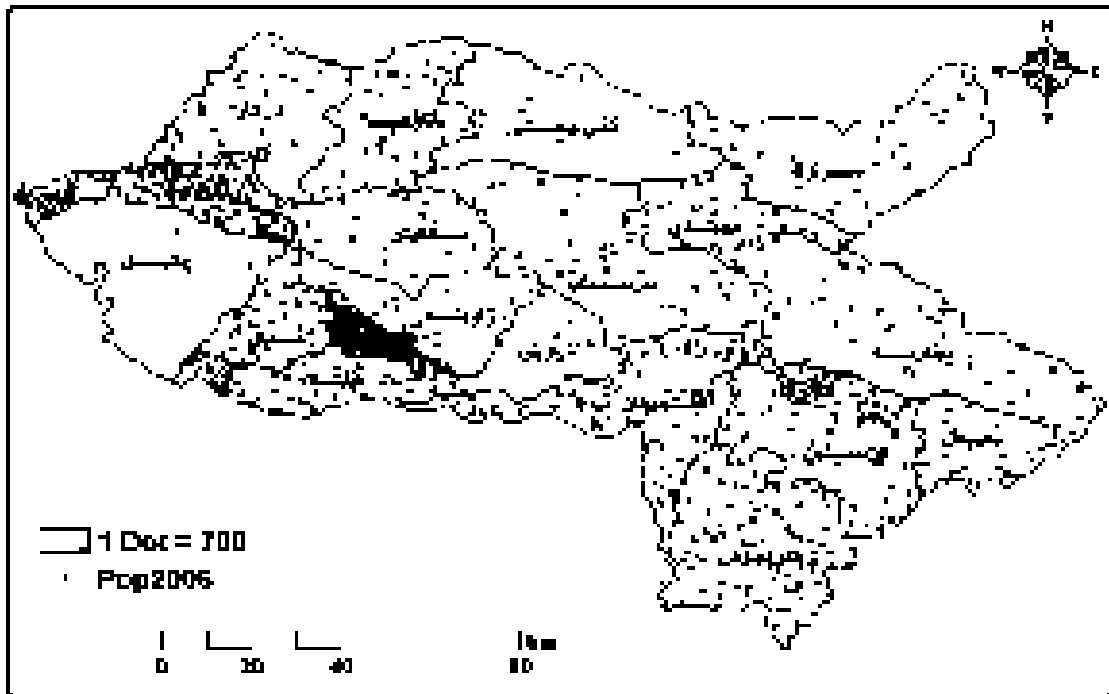
نمط نمبر (۹)
دہشیبوونا لاکنچین پاریزگمھا دھوکاؤ ل سال ۱۹۸۷

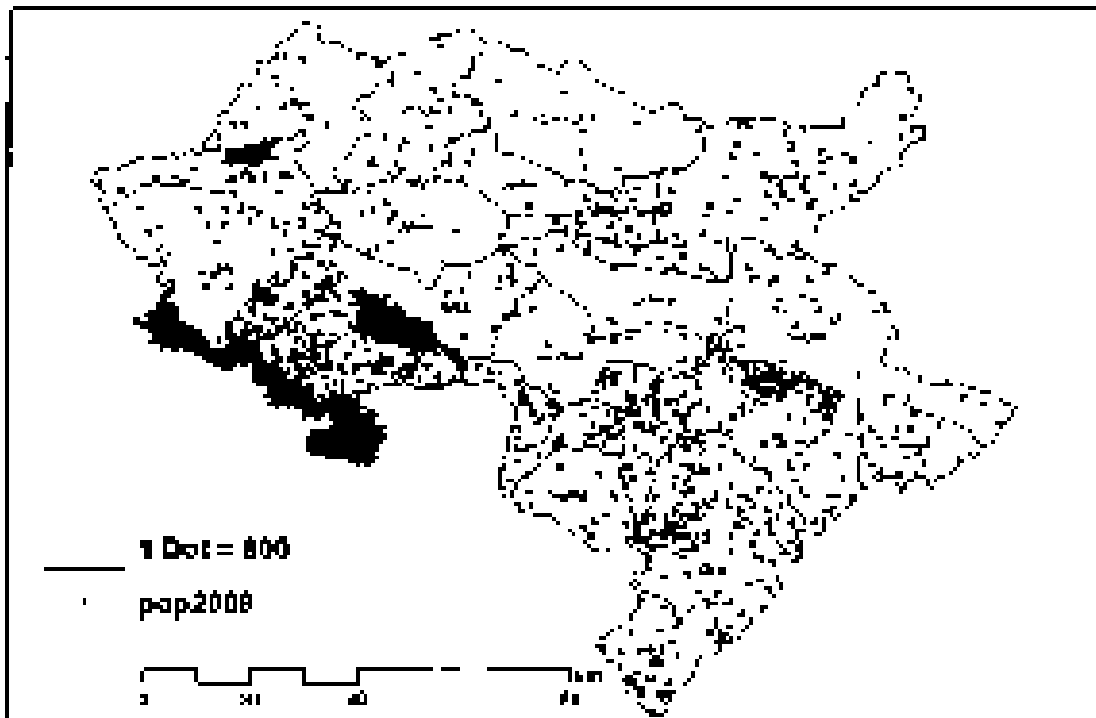
نمط نمبر (۱۰)
دہشیبوونا لاکنچین پاریزگمھا دھوکاؤ ل سال ۱۹۹۶

نەخەشەپەنج (١٦)
 دابەشبوونا گانگەجیژ پارزگمها دهوكوژ ل سالا ٢٠٠٦

نەخەشەپەنج (١٧)
 دابەشبوونا گانگەجیژ پارزگمها دهوكوژ ل سالا ٢٠٠٩

وار فاکتورین یس کویترول ل سدر شیوازی دانهشیوونا جوغرافی نا ناخنجیلر قلی ماودری نا یا گری نین ل نفرست مووین فهگولیمس شیوازی دانهشیوون شیوارهتس دینامیکر بقواقه دیتید

3 سینتا خیار بو ورازگرا سنیوازی دانهشیوونا شزارهتی نا ناخنجس پارنژگهز بو جهزگرا ناخنجیلر رفیعت کو جهزگهس منف عیددک نظرین قهذبالغ ل حسمت یدکسین کراکین ییز نبعیت ناخنجس بن لهوا سینتا چیوونز ل یردیز سبفهسین ورازگرا شیوازی دانهشیوون نه

دانهشیوونا زمارهتی یا ناخنجیلر چ بقفهسین بعضی دیارهتی چو لهعیبا دانهشیوونا جوغرافی ی ناخنجیلر و کوهزینا بن ژوهخندکی بو لیکی خی بادند مه ژیمس قسین دقتب هم پهلین مینه بهر ب کازینانا پشهرن رژیوی بن ناخنجیلر بهو ژی ل حوقف بهکسین جهزمار : همسهرمنزیهکرا : ب هاینگاییا ب کازینانا نهخشهسین کویولیت (Urosyplethi) کو د حینه هزملز باتنرین جویس نهخشهسین بو یرکرد یقینوز پتهری بس دیاردیلن

بهگه : نهخشهتی داتس حشتمین :۱۰ و نهخشهسیر :۱۲ بنهین دن بو جه سیر بیت کو جهزهکی هفسهنگس د دانهشیوونا ناخنجیلر خدایس پارنژگهز دانهشدراسالین ۱۹۵۷ و ۱۹۶۷ تی همووین لزهزا نامبدیز ل ریزا لیکی عیند که ل سال :۱۹۶۷ تی ریزیکی چانکا ناخنجیلر پارنژگهز ییگدلیما ل دوقدا فه:ایزو دهوک و :احو ب یزدین :۱۹۷۱ و ۵۰ :۲۰ تی ل حوقف نیک د جان و پانی قهرا شاکری و ناخین قهرا خینخان ل یزدین چوار و پنجن : هار : لزهزا سال :۱۹۷۰ تی کوهزینت ب عهز لری یزدیندا فت : ولی فهزا نامدین که شیا هه : ل ریزا لیکی نهخیت و یزدیا ناخنجیلر دن هم ودکی خو مایو لری کوهزیندا کویوت د ریزا یا ناخنجیلر فهزا شاکری نا بهرف زیهووونز پیناچوو

لزل سال ۱۰۰۹ تی یونین دانهشیوونا ناخنجیلر بو مه تار دکوت هزملا ناخنجس پارنژگهز بقهوهونک بخنجه دخیبه ب :هنگهکی کو هزملا ناخنجیلر نیرکی :۳ ل چلان یزلویانیند زهزارا وار ل سال :۱۰۰۱ تی و ریزیا کوهزینز تی :۱۳۵.۸ بوو لکهو د ماویز لزل سالدا یسکهفتهکا هموز بهدلهویه و نهف جهدهزی بو هندی رفیعت که یسکهفتهو د کسیت پوارین زینا دایهبدنویه ب تلیست لیدین لویو و چنکری و لیمناهنی و لند پهنده بوینه لکس خیملا ناخنجیلر ل عیددک یهکسین کراکینر گهگ ژمه بیب هه ژی زیم :حویکاسد هه لاریز بن بهکسین وک سهتورن نهویز دهوک و :احو و ناگین نهرال ل سن جهو هرور ناخنجیلر کلمک تی زینهویه کوهزین و گزنگونر جهو ژو همووین بلایوز نوکری و پانری ل ناویری احو و یا سیز تی منهسین لهو ناگین نه

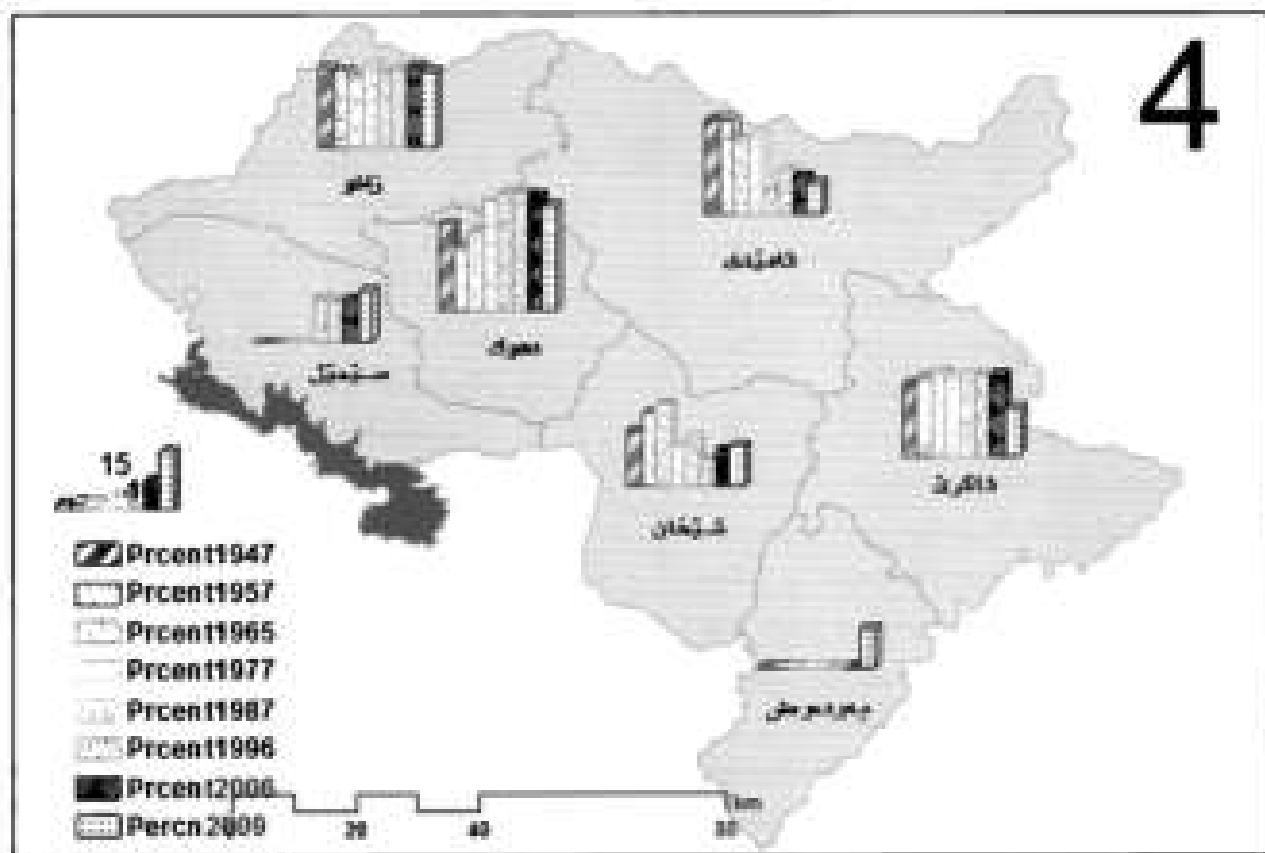
لزل جهدی زومه چارست که شیوازی دانهشیوونا جوغرافی یا ناخنجیلر پارنژگهها دهوگرانی سنک تاجیسهسین جودا د ماویز سنست ملیز بوید ب حوقف گرینه و نهف دسیر فان لیبسهسین د احمد حالهکما کورت بکهز لهو ژی نهفته

۱. نام دشون شیوازی دانهشدرن ب شیوزاکری دینامیکی سالوسنت بکسین کو لند شیوازدب کوهزیندکا بهرحومارین بدریاسد ب :دیگدی نیوازهکی هفسهنگ ل نهسینکا تلویز فهگولنر هه بهو ژی ل ریزا هسک فاکتورس سروسسیر و بهوهزین هفسهنگ ساقسرا کوند و بالزان و نهف شیوازه عینت کوهورین بو شیوازدکری چر و فهذبالغ ل ناویبا تایهتی فهگولینی و ل قیز دگهلیته زیز کرینکرا فاکتورس عروفانهتی کو نهسه نهگهزی لادانا بهوهزینا دانهها کوند و بالزان د

۲ ل حسسینک د ناویبا مووین قندولیمس شیوازی دانهشیوونلر جهزهکی چیکبرییی بقیف دشه بهو ژی نهگهزی چنگرینوز سریشتر

نەخشە ۱۳) دابەشېۋىنا رايونىدا پارىزگەھىنى تەھدىت قىلىدىغان ئورمان (۱۹۵۷-۱۹۰۹)

4

ب رەنگەكى كۆپ بەگەپىن زىانا جىناكى و ئابوورى يىن ھاتىنە گۈھۈرىن و بوپىنە بەشەكىن كىرگىگ ئۆزىمىن سېستىمىسىن زىانا سەردەم و پىشكەكلىنى ل پارىزگەھىن و بائىزىن ۋى يىن سەردەكى قە دەمىن ئەمەشەرى دابەشېۋىنا رايونىدا پارىزگەھىن ل ساللا ۱۰۰۱۱ نى بەگەپىن نىن بۇ مە نىبارىت كۆپ پىرىن رايون ل قەزىدا تەھدىت ئاكتىجىبىۋىنە كۆپ دىگەپىنە ۲۱،۲۱٪ نى سەردەمىن گىشىت ئاكتىجىبىن پارىزگەھىن. ل ئورماندا ۋى ھەر ئىكك ئۆز قەزىلەن ئاكتىز و زاخۇ دەپت كۆپ ھەر ئىكك ئۆزى ئىزىكى پىنچىنكا ۱/۱ ئاكتىجىبىن پارىزگەھىن پىنچىنكا ئىتەت ل ئورماندا ۋى قەزىلەن سىمىل و ئامبىرى و ئاھىلەن قەزىدا شىنجان دەپت كۆپ ھەر ئىكك ئۆزى دەپىنكا ۱۰/۱ ئاكتىجىبىن پارىزگەھىن پىنچىنكا ئىتەت لىن ۋىنەپىن

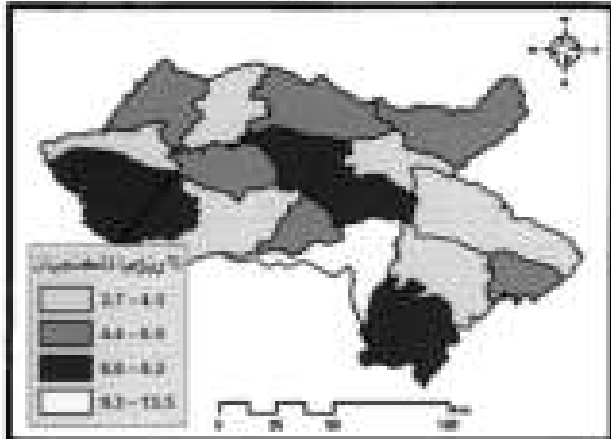
جىبارى يىن باكتور و باكتورىي ۋىزەلەتنى پارىزگەھىن شىشەختىۋىن بەرەف تەپەرىن باشۋور و باشۋورىي ۋىزەلەتنى پارىزگەھىن. و دەۋەپىن دەف سالىن ل ئورماندا و ھەتتا ساللا ۱۹۹۶ نى چ كۆھۈرىنەن ھەن دەھىمىزدا ئاكتىجىبىن چ قەزىلەندا پەيدىتەپۋو ب ئىتەت يىن تەھدىت و زاخۇ و سىمىل و ئاكتىز ھەردىسەن ھەتتە ئاھىلەن قەزىدا شىنجان ئىزىكى ئىشەككا ئاكتىجىبىن ۋى بەرەف كىمىۋىن چۈۋ و قىن چەندى ۋى كىرلىكتىن كۆپ سەردەمىن ئاكتىجىبىن ۋى قەزىلەن ل قەزىدا ئامبىرى ۋى سەردەرى زىمىن ئىمەشەرى و بەرەقەرىلەن لىن ھەتتا ئۇھا ئەشەپە ھەمىزدا ئاكتىجىبىن خۇ ئورمان ل سالىن ھەقتىن و ھەشەتنى يىن چەرخىن بۇرى زەھىتەت داپىن ب زىمىنەت زىمەتلىرى زىمىنەت كەمەك خىزىلەن ۋى يىن شىشەختىۋىن ل ۋى دەپىن

خطهين (٦١)
 تابشيوپتا پتووي يا خاکسپين پاورنگهين ل ميوه ناميان (١٩١٧-٢٠٠٩)

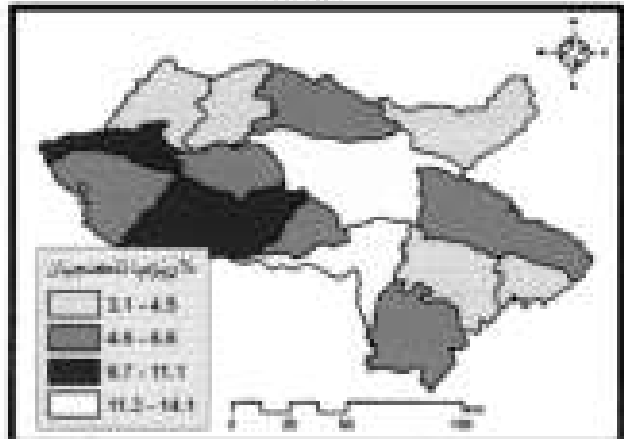
رد.	صنل ناحيه	١٩٤٧	١٩٥٧	١٩٦٤	١٩٧٧	١٩٨٧	١٩٩٦	٢٠٠١	٢٠٠٩
١	دهوك	١١,١	٢,٤	٦,١	١١,٢	٢٨	١٤,٢	٢٤,٢	٢١,٧
٢	ههنگه پوتانك	٤,٢	٥,١	١,٤	٤,٢	١,١	٤,٢	٤,٢	١,٩٩
٣	زكوتنه	-	-	٢,١	١,٩	١,٤	١,٢	١,٢	١,٤١
٤	ناهندور	١٢,٥	٤,١	١,٨	٤,٩	١,٢	١,١	١,١	١,٧٩
٥	سهرسپانك		٣,٢	٢,٢	٧,٢	٢,٩	٤,٥	٤,٥	١,٧٢
٦	پهنگوك	٤,٤	٤,٤	١,٤	٢,٧	٢,٥	٤,٤	٤,٤	٢,٥٢
٧	كلتي پلن	٦,١	٦,٥	٨,٩	٤,٢				١,٧١
٨	زانو	٩,٠	٢,٧	٨	١١,١	٣,٢	١٤,١	١٤,١	١٤,٥٩
٩	جوكان	٤,٢	٥,١	١,٩	٢,٢	١,٩	٢	٢	١,٢١
١٠	پلينا	٢,١	٢,٥	٤,١	٢,١	١,٥	٤,١	٤,١	١,٧١
١١	سپنيل	-	٧,١	٧,١	١٠,٢	٥,٥	٥,٢	٥,٢	٣,١٤
١٢	كوردوز	-	-	-	-	٤	-	-	٥,٢٩
١٣	پانلوز	٤,١	٥,١	٤,١	١,٢	١,١	١,٥	١,٥	١,٢٤
١٤	نكوز	٢,٢	٢,٧	٤,٥	٦,٢	١٢,٤	٤	٤	٤,٧٢
١٥	پهردوهر	٤,٥	٧,١	٩,١	٧,١	٨,٧	٧,٧	٧,٧	٢,٢١
١٦	گورنيسين				٤,٧		٤,١		٦,٤٢
١٧	پنانه	٤,٤	٤,٢	١,٩	٢,٥		٢,٩		٢,٠٥
١٨	سجق	٤,٢	٦,٢	٦,٥	١,٥	-	١		١,٤٩
١٩	نيسنگه	١٤,١	١٢,٤	٢١,١	٣,٢	١٢,٤	١,١	١,١	١,٥١
٢٠	لهدوهر	٤,١	٥,٢	٢,١	٢,٧	-	٢,٥		١,٠١
٢١	زنگه	-	-	-	-	-	-		١,٥١
٢٢	پهنگه	-	-	-	-	-	-		١,٥١
٢٣	چوهرنگه	-	-	-	-	-	-		١,١١
٢٤	پهنگه	-	-	-	-	-	-		١,١١
٢٥	فهدسپانك								٥,٠٠٤
٢٦	پانگان	-	-	-	-	-	-		١,٢١
٢٧	پنانه	-	-	-	-	-	-		٢,٥٣
٢٨	دوهر	-	-	-	-	-	-		٢,٤٤
٢٩	كوتانك	-	-	-	-	-	-		٢,١١

نیشتمهین (14)
دابئشبوونا پێژمبی یا ئاکنجیژن پاریزگمهن ل مووف ناحیهان (1997-1947)

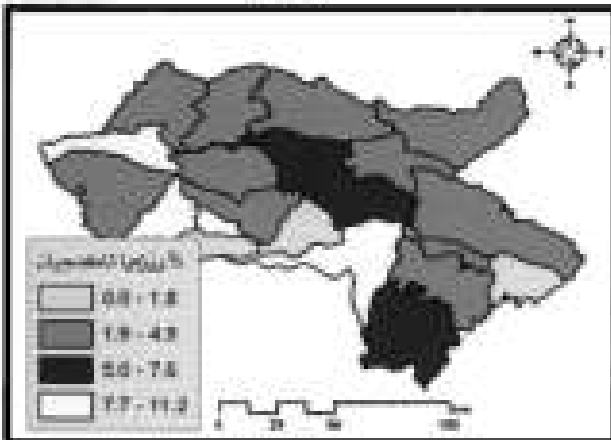
1957

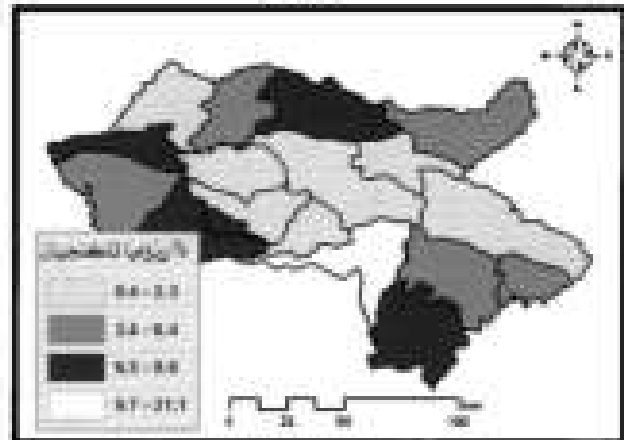
1947

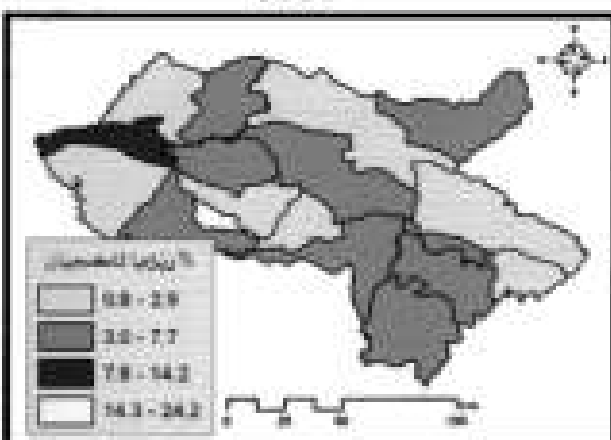
1977

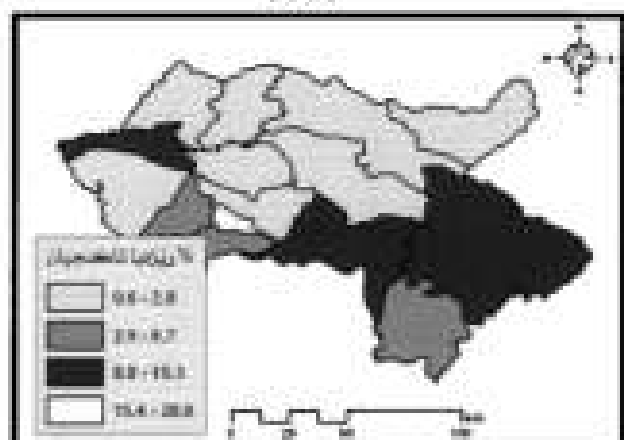
1965

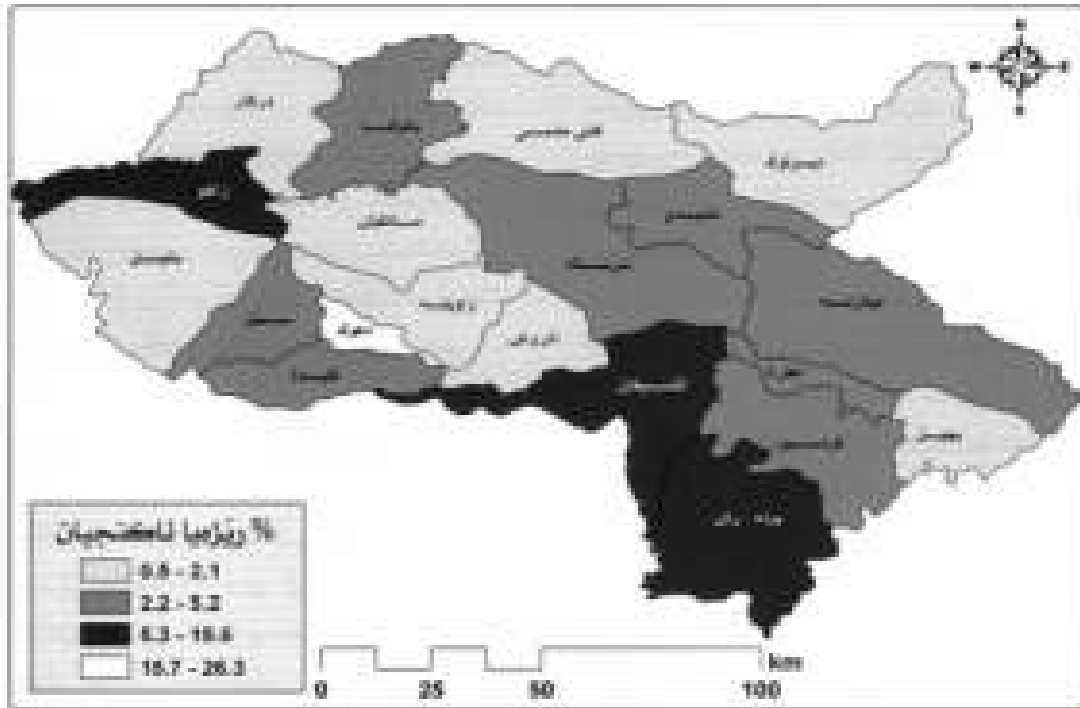
1996

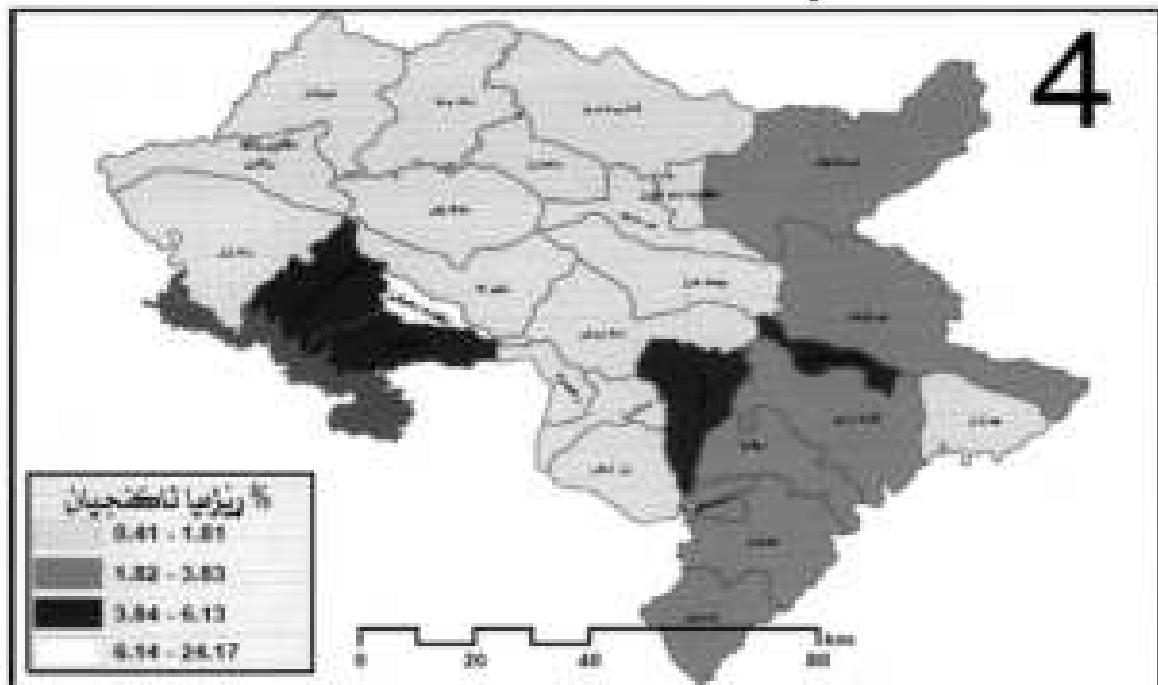
1987

نەخشەسى (۱۵)
 دېمىگىرنا پىزىسى بۇ ئاكتىجىيەن پارىزگىمما مەھەكىز ل موول نامىان (۲۰۰۹)

نەخشەسى (۱۶)
 دېمىگىرنا پىزىسى بۇ ئاكتىجىيەن پارىزگىمما مەھەكىز ل موول نامىان (۲۰۰۹)

فزيوگرافي د اقليم بڼې، هدرېما چيبي و هدرېما سطحه چيني نه و ل دوو حقمن مخروطي بين بيونده شگړي دهسنيستانگړنا سنوران دنانهرا لوجهن ناخ غبرهن و. لر سنورن د لمر دقبرا دقرا پيږ و نيمچه پياي ل کورسني د نسبت نه و جهن دگهغته بارزگهغ دغونځن پندگهغ ز نجيرهک پيلن کول پياي اېنخيرا ل هدر سنورن حراق و سنورن دسنيانگهغ تا دگهغنه چياي سپر و چيلن زاوا و ب چين ناگړن د لوم دنهغ هغز حالا دتگرتنا وي دگهل روپان ز هرمن دده نشين قر ناقبري ضاقيهرا هدرې هدرعلي هدرنما چياي کو لي بهگهغني کارگيري بخيغ دگريت قدرابن لومني و زاغ و ناحين دگنشا و زپته بين سر د هزا دغونځن و ناميا لغريش يا سر د ب قرا شينل و نج حنانه نا سر د هزا ناگړن. لن هدرن دصحه پيلي يدگهغين کارگيري بين مان بخيغ دگريت نهغز دگهغنه سر لغزين دسنيانگهغ و دغول و ناگړن ددباشمن دغشيبين 117 و 118 بگه:

نهگم تهعاشي وهرزا شنواين داهشيوئا جوگرهي با ناگجيين يارزگهغې بگمين لغفا د بارگهغز لمري نها نمازه بن هاتمه گون. دن بو مه خياريت کو زنجيرا مياين دسنيان واز دتييد گون تهوړن سرههگري نر اکتغفا ناگجيبيل بو. ب رنگهغې ضاقيهرا لغ چيغنا هدرنه بازين بارزگهغز دوسن بوچنه د نسبت نهغز ون پز باشيوړي پز سر د ب هدرېما نيمچه چيبي قد دوز دبيت ل دسنيانگ سالن فهکوليني ل هدرې هدرن جوړهکري هغسنيانگي د داهشيوئا ناگجياندا هه جوړه لن دگهل بوړن دحني هدرنما نيمچه چيبي هيدي ميني حيازا ناگجيين وي دهرهغ زندهوونن جوړه بهروغري هدرنما چياي کو ناگجيين ون بهرهغ کينيووني چيوپه هدرنننر جواهي دنانهرا بزوما دگنجش دنانهرا هدرې

سليخ 1971-1989 لري رسهري روني گيوړونين عناسي دپنهور و دانا شيارن داهشيووني د هدرې گچين يه کو بهاري پخدي بياره داهشگري و هدرهن ناگجش پندني د بوپار داهشگري هدر ل هدرې و هدرين ناوپن نا هند نامي ناگنه هدر کينيوئا ديارا حريوون نسبت هدرې کو ناچارې بگنه سر شيارن داهشيوون کو شنواينگن جنگر وهگرتمه دوور ز دهسنيستانگهغين پلاناغني ل سال 1989 لري و بررا حريوون ز هدرنن دسغهبن بوغو خاکگره شسلب داهشيوون پندني ب چرهههريين پلاناغني بين وړه هغه هه بوغسا بزهد ناگجش هدرې ناحني دغول و زاغ و شينيوهکي مه نمر کينر ل سال 1989 لري دسنيونه. د رنگهغري کو لغ هدرې ناميبه پنگهغ ب پندين 718.81 و 728.81 لري و 9.81 لري و 1.81 لري ل دغول بک سرحهغين ناگجيين بارزگهغين ل سليخ 1987 لري و 1991 لري و 1000 لري و 1000 لري بگيسر نهماغهغني غشتمير 117 بگه.

گومان تنها نه کو بهارگړنا وننهغز داهشيوئا جوگرهي بين ناگجيين ل دوو هدرنن کارگيري هندي هدرې بوچه نهگهغين کينيوون رولن دگنهغز سروشنر د دسنيانگري هدر داهشيوون نا. ل دمهگي کو لغ دشن فاگهغز مخروطي دانس وک دهسنيستانگهغز جوړې بو دهسنيستانگړنا بهغند و چرچوغي سنورن داهشيوون و وي نورمن کو کارتيگري دگنهغين ددغه لويهکي و زهر فن جهدن و سههراي هدرن کو ه ناوړهگا تبعم هدر فاگهغزين بروفايدي رولکي سدرنر ل دگنهغز سدروليني د شنواين داهشيوئا ناگجييندا ل پارزگهغين گيريد. لن لغ ددغه هدرن ناگهغينيت کو رولن فاگهغزين سروشني ريزيگهغين يا ب ددغه رههکي

لغ دشنر بارزگهغا دغونځن بو سر بو هدرينر

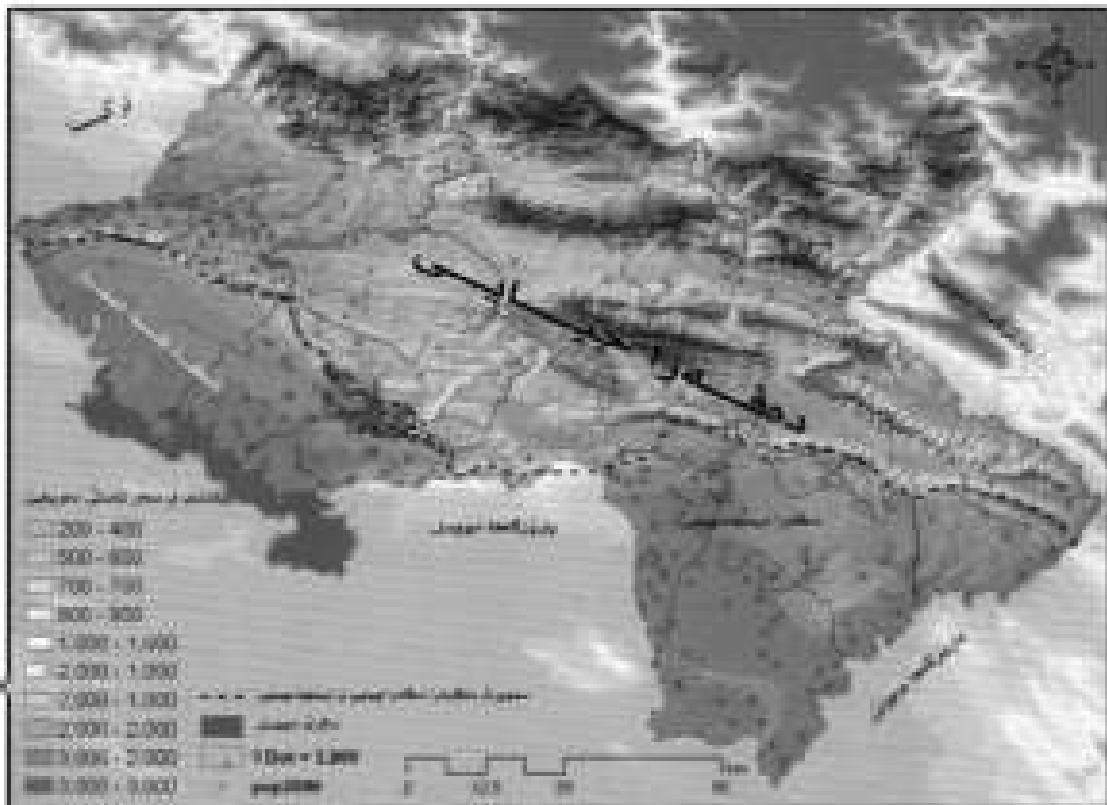
خىتتەين (۱۲۳)

پارمىن دېمىشپونا ئاكتىجىيان ل يوقى ھەرمىن سىۋىشى ل پارىزگەھا مەۋكىن (۱۹۰۹-۱۹۰۷)

ھەرمىن ئىمچە جىيان		ھەرمىن جىيان		سەل
ك	ھەرمىن ئاكتىجىيان	ك	ھەرمىن ئاكتىجىيان	
۲۳,۵	۷۱۱۸۷	۵۱,۵	۹۹۴۴۵	۱۹۱۷
۵۰,۹	۱۲۳۰۶۹	۴۹,۱	۱۱۸۵۹۱	۱۹۵۷
۶۲,۸	۱۱۶۰۶۴	۳۷,۲	۶۸۱۱۲	۱۹۶۵
۵۰,۱	۱۸۱۴۰۱	۳۹,۶	۱۷۸۱۰۳	۱۹۷۷
۷۲,۷	۲۲۰۲۴۶	۲۷,۳	۱۲۰۲۹۱	۱۹۸۷
۵۸,۸	۴۱۴۶۸۶	۲۱,۲	۲۹۰۷۸۱	۱۹۹۱
۶۳	۶۰۳۸۷۲	۳۷	۳۵۵۱۲۱	۲۰۰۱
۶۸,۰۶	۸۰۱۵۲۱	۲۲,۹۴	۳۷۶۱۹۳	۲۰۰۹

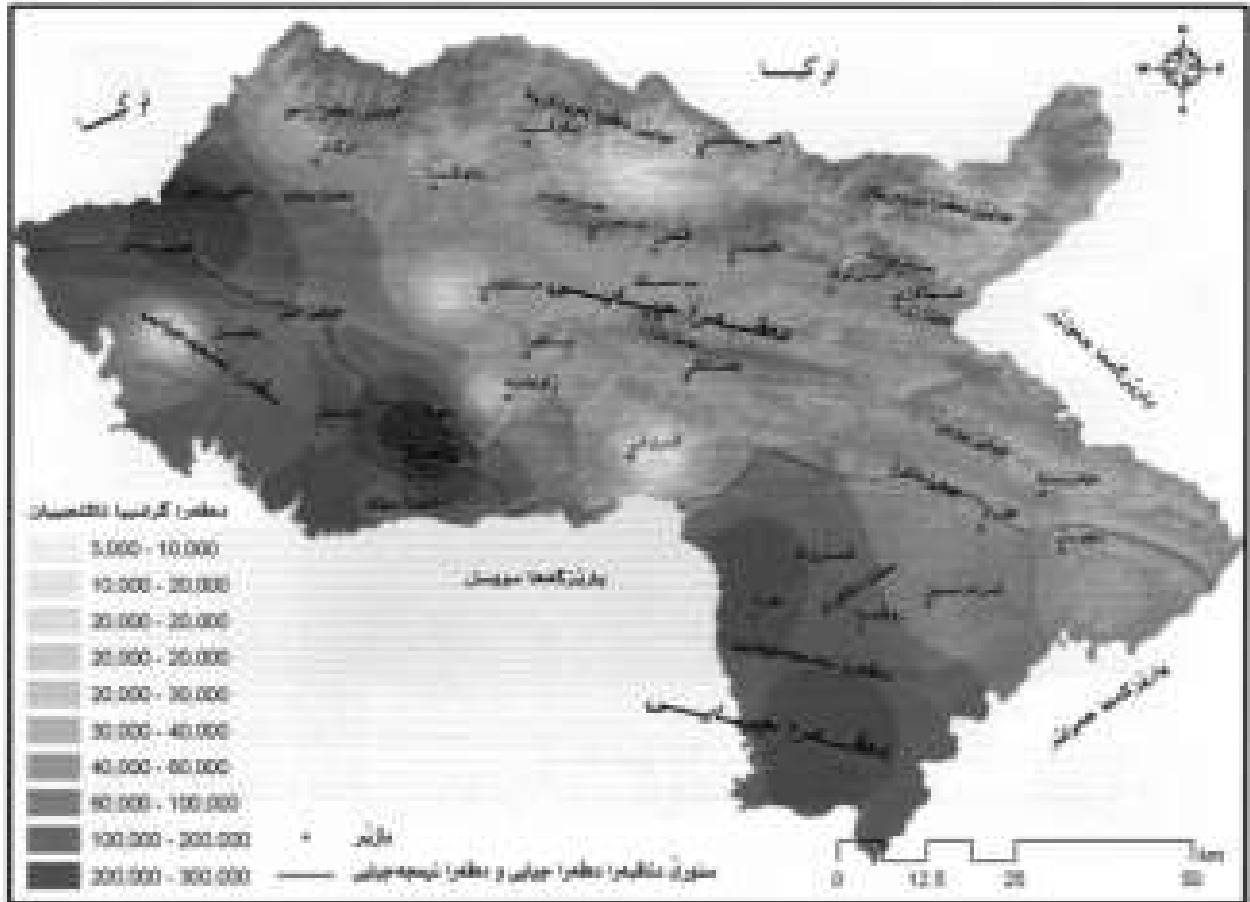
ئىمچەين (۱۲۴)

ھەلمىرگىن دىئالىمرا ھەرمىن سىۋىشى و شىۋازىن دېمىشپونا ئاكتىجىيان ل پارىزگەھا مەۋكىن ۲۰۰۱

نەخشەسەين (18)

ھەلبەركىن نەخشەسەين ھەرىزەمىن سەرۋىشى خالىن دابەشبوونا ئاكنجىيان ل پارىزگەھا دەھۆكىز ۲۰۰۶

دوون ئى چىرپوونەكا كىمىتر يا ئاكنجىيان ل دەشتا ئاكنىن ئالفاكوپىن- لىن سىپكا دى يا ئاكنجىيان ل ھەرىزا چىيى خىرقەبوونە ئەو ئى ل خالەكا سەرەكى ل دەشتا سىدى (ئەمەشەي نەخشەسەين (19) و (۲۰) بىكە). ئەگەر ئەم ئاكنجىيان يەكەسەين كارگىزى بىن دىاركىرى ب دەپنە لايەكى ھەرىزا چىيى ب رويەرىن (۵۸۱۰ كىم) رىزەيا ۷۹.۶٪ئى رى سەرچەمىن رويەرىن پارىزگەھىن پىنگدەھىنت و ئىزىكى ۷۱.۸٪ئى رى سەرچەمىن ئاكنجىيان قى ھەرىزەن و ۱۵.۳۱٪ئى رى سەرچەمىن ئاكنجىيان پارىزگەھىن پىنگدەھىنت.

ھەرىزەمىن ل سالا (۱۹۸۷) ئى دا دىارپووبە ب رەنگەكى ھەرىزا نىمچە چىيى رىزەيا وىن گەھىشتە (۷۲.۷٪)ئى رى سەرچەمىن گىشت ئاكنجىيان پارىزگەھىن لىن ھەرىزا چىيى ب لىن رىزەيا (۱۷.۳٪)ئى رى سەرچەمىن گىشت ئاكنجىيان پارىزگەھىن پىنگدەھىنتە (ئەمەشەي نەخشەسەين (۲۳) بىكە).

ب شىنچوھەگىز گىشتى ل سالا (۲۰۰۹)ئى ئىزىكى دو سىنگىن ئاكنجىيان پارىزگەھىن ل ھەرىزا نىمچە چىيى خىرقەبوونە ل دو خالىن سەرەكى خالا لىكىن چىرپوونا ئاكنجىيان ل پىشكا رۆزەھلانى رى دەشتا سىلەھەمى ل بۆرەندۈر بىلەن دەھۆكىز خالا

ئىسپاتىمىن (19)

ھەلبەركىن ئىللىمىرا ھەرىمىن سىرۋىتىسى ۋە شىۋانۇن داپەشېۋونا ئاكتىنچىيىلىك پارىزگەمما مەۋكەزى ۲۰۰۹

ئىسپاتىمىن (2۰)

ھەلبەركىن ئىللىمىرا ھەرىمىن سىرۋىتىسى ۋە خالىۋن داپەشېۋونا ئاكتىنچىيىلىك پارىزگەمما مەۋكەزى ۲۰۰۹

دورا چریا ناکنجیان

چریا گشتی یا ناکنجیان^{۱۱} عیند دورین پھوسدیا پنکھہ گنداز دلابھرا ناکنجیان دھوہرگر و جھن ناکنجیونا وان۔ ہد پھوسدیاہ رادھر ہمڈنگین بان نہہونا ہی دناقبہا وان ناکنجیان و پوجین دھور وانادیار دھتہ سہرہری صدیق گھلہک تینینا ل سہر لہر پھدی لں دگل ہندی دھتہ ہڑمارس رگھکا سہرگھتی یو شروفہ گور جوداھن جوی یو دھتہ گرا ناکنجیان^{۱۲}۔ ہندک حاران فہکولہر ہنچن دھتہ ہر ہندک پھورن دی ز پھنہتہ فہشارتا کیہوگاسین پھنچن چریا گشتی ہک پند ہسنا ناکنجیان ب دھانچن لچھوری و پھوایا ب کارسانا عہدی و ہر ہرہمن سالانہ و ون جوتن پھنچن ناکنجی دگل^{۱۳}۔

ب شہنومگی گشتی ردر نیویٹ وان ناانین دگل پھنچن شریا چریا ناکنجیان د گھنچن لہورا ہد ہجاریونہ پھنچن چریا گشتی یو شروفہ گرا جوداھنا دہ شہنوم ناکنجیان ل ہریزگمھا دھوکا ب ناہنچن۔ سہرہری عین کو پھدی چریا گشتی پھورگن گھلہک گشتیہ و ہندک حاران لہنچمین ہد پھتہ د ہندہ پھکی پھور و ہداسدنگین پھوت دلابھرا ناکنجیان و نامنچ جوری لں ون دھورن ز لہن جوداھیا داندی و شہنچن ہہہم نہانن دہر ناگھت۔ لہور جوداھت نامنچ پریا ناکنجیان ل سہر لہنچن قہرا و ناچیان ب لہنچہدکن جیادگی ہتینہ شروفہدکن - لہگہر ہورین یا راست ہیت - لں ہندک پھکھین ناکنجیہن ل سہر لہنچن لہرایان عہتہ کو ہندک دھنچن دی ز لہن ناہوری و جوغرافی لں ہنہ لہکو ہندک دھورنچ جباری نہ ہرہرہک گھلہک کیہ با شوقان لں دیں لہف چہندہ یو راسنید پھوسدیا دلابھرا شوق و عہدی نا پھراکنہ ز لہہکن دھہ چریا ناکنجیان ل ہندتہ جوار د پھنچہک کوہلگھنچن ناکنجیونن ل سہنہنچن

کارگرنی یں پلرگھمن سہرہری لہنچا پھولن دگل گھت لہنچن ہوارگرا چریا ناکنجیان ل ہریزگھمن لہنچہنچن چریا و نااننا داندان ہاتہہ ہوسکن۔ لہوری ب پھنچہمن ل سہر وان رنچن ہر ونگھہنچن دناقبہا پھنچن گروہا و کیننچن جوداھنی دناقبہا وان گریہنا زیا دھن۔ لہورا ل لہنچن پھنچہنچن ہانچہ کن ز ہدہرنا فخرانا سہرگھتی^{۱۴} (Natura Braac) یو دھسٹیشنکرا گھنچن چریا دناق ہرہامن (REGISTO) پھوکا لں رنچن یو ہنچہ ل سہر ہستینہلکر۔ سنورین دلابھرا گریہن نااننچن یں پھنچن و کھہر عاگ گریہنا عہدی ب رنچہکی کو توخمنن نا پارہہکن ہنچن و کھہر ہنچنہ ہگرت۔ ہدہاری کیننچن جوداھیا دناقبہا ہدہرا گریہنا^{۱۵}۔ ہزارا گریہن ہر فہرہکن و سنورین ہر گریہکن ہنچن ہرکن ب ہاریکاریا سہرہنچن ناانین ہرہاری۔ لہورا لہکھتہ لہنچہ عان جو د ہزارا گریہ و سنورین ہر گریہدگی نا گھتہ رنچہہت ہرکن تاسنچن چریا لہم و لہہ ب ہدہنا ہنچہدکن ز ہنچہکی بو دھہکن دی و دورگھنچن ز لہنچرنا راسنچیا چہہ ہنچن دلابھرا گریہن چریا د ہر سالہکن دا

و ب ہریکاریا ناانچن خنچہن: ۱۱۸ و پھنچن ۱۱۹۔ یمن کو ہوارگرا ناانچن چریا ناکنجیان ل پارہگھنی و قہراپن دی ہوارگھن۔ لہم دھنچن کوہکا تینینا ہرہری جوداھیا لہنچن چریا و دھنچن و جہر ب ہنچہ پھنچن لہوری لہہہنہ۔

۱- بلنچولہکا گشتی ب عہدی یو لہنچن پریا ناکنجیان ز ہنچہکی یو لہنچنی دی لہنچن ل سہر نامنچ پلرگھنچن ہیت بان ل سہر نامنچ ہر ہنچہہکن۔ لہگہرن لہنچن چہندن یو یو لہنچن ہزارہنچن با قہارنچن ناکنجیان پلرگھمن دھرت دگل جنکیریا پھنچن پھنچن ب رنچہکی کو لہنچنچن چریا ناکنجیان لہنچنی قہنچر حاران پھر لہنچہہ۔ نامنچ چریا ناکنجیان ل ہندک ۱۹۷۱ یو ۱۹۸۱ کھہر

1 كم 17 بلنىبوويە بۇ (1۰۹ كەس/كۈن) ل سالا (۲۰۰۹-يى)

۲- ل قىزىن جوداھىيەك د ئاستىن بلنىدىن و تىزىدىن د چىپيا ئاكنىجىياندا، ل تىمكى بۇ تىكىن دى ھىمە ب رىنگەكى چار بلند دىيت و چار نىز دىيت و ئەگەرى قىن چىپلوازىنى زى بۇ سىن فاكنەران دىرەڧىت

۳- گاودالىن سىياسى و ئىمناھىن بىن ئەجىگەر ل ھىدەك دىقەزىن پارىزگەمەن د ماۋەين سالىن قەكۈلىن دا تىزا بوورن، ئەف چەندە بوويە ئەگەر كىو تىمىن سەرۋەزىن ب زىھىت ب گەھنە ئەو چەين بوور و ئەنۇش و بزانن كا ھۇمارا ئاكنىجىيان وان دىقەران چەندە ئەف چەندە زى ب تاپەت ل سەرۋەزىن سالىن (۱۹۶۵) ۋ (۱۹۸۷) يى بووان، زىۇ قەشارتا قى كىماسىن زى كەسىن ئەف كارە ئەنجام دىيى رابوون ب ھەلىسەنگاندە ھۇمارا ئاكنىجىيان ب پىشت بەستىن ل سەر پىتەبىنەين وان ل سەر ئەنجامەين سەرۋەزىن سالىن بەرى ھىگىن.

لەورا دىيىتە دىن كىو كىمىبوونەكا بەرچاڧ د ئاستىن چىپيا ئاكنىجىيان قەزەين پارىزگەمەن ل سالىن (۱۹۶۵) يى و (۱۹۸۷) يى دا ھىمە

ب- شىخەختىبوونا ئاقخىيىس ز گولەن بۇ بازران قىچا چ با ب دىن خەلىكى بىت وان ز نەچەرى بىت لى فاكنەزىن سىياسى و ئىمناھىن ئەگەرى سەرەكى بىن شىخەختىبوون بوون ل ھىدەك سالىن قەكۈلىن ل سەر ھالىيە كىن ب رىنگەكى ل قەزا ئىمەنىس ل سالىن (۱۹۷۷) يى و (۱۹۸۷) يى ئاستىن چىپىن ھالە خوار بۇ ۲۱۱ لى دەھمان سالىدا ئەف ئاستە ل قەزەين دەۋك و زاخۇ دىو چاران پىر لىھەك

ج- گۈھۇرىنا سىنوورن كارگىزى، ئەف چەندە بۇ ئەگەرى كىمىبوونا چىپيا ئاكنىجىيان ل ھىدەك قەرايان و بلنىبوونا وان ل ھىدەك قەزەين دى، و قى فاكنەرى ب بلەيكە سەزى ھارنىكارىيا بەرگەرانا ئاستىن چىپيا ئاكنىجىيان كىرىپە (ئەمماشەن خىشتەين (۲۱) بىكە).

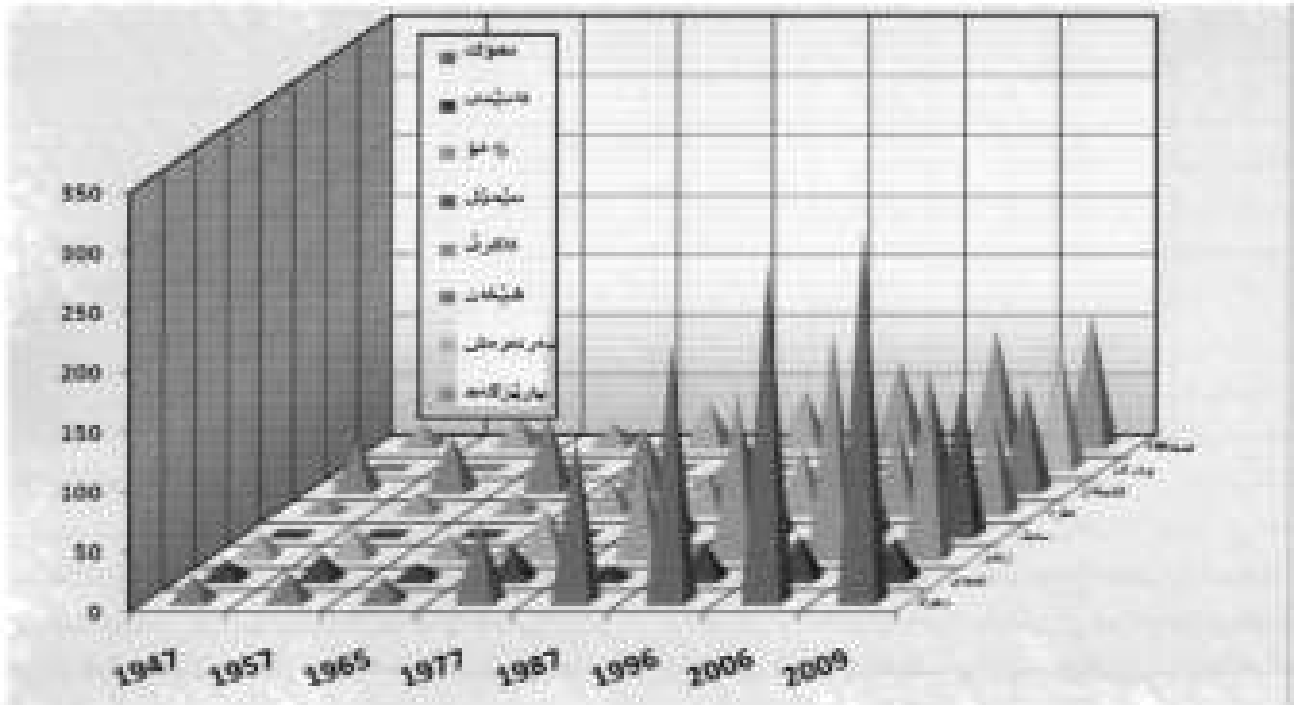
خىشتەين (۲۱)

چىپيا ئاكنىجىيان (كەس/كۈن) ل پارىزگىمما دەۋرى و قەزەين ون (۱۹۶۷-۲۰۰۹)

سال	۱۹۶۷	۱۹۸۷	۱۹۶۵	۱۹۷۷	۱۹۸۷	۱۹۹۵	۲۰۰۳	۲۰۰۹
دەۋك	۱۱۲۰،۷	۱۱۱۲۱	۱۱۱۱۹،۸	۱۱۱۱۵،۳	۱۳۱،۷	۲۱۱	۲۸۱،۱	۳۱۱،۳
ئىمىن	۱۶،۵	۲۱،۲	۱۳،۶	۲۸	۱۰،۱	۳۰،۵	۳۱	۳۱،۱
زاخۇ	۱۱۱۱۹،۲	۱۱۱۱۲،۷	۱۱۱۱۷،۹	۱۱۱۱۰،۳	۸۰،۸	۱۳۷،۱	۱۸۸،۸	۱۵۸،۱
سىمىل	-	-	-	-	۳۵،۲	۵۰،۱	۷۱،۸	۱۲۱،۸
ئاگىز	۱۱،۸	۱۱،۷	۱۱،۱	۲۱،۲	۳۳،۵	۵۳	۷۱،۳	۸۲،۱
شىخەن	۳۹،۳	۱۱۱۱۱	۱۱	۱۱۱۱۲،۱	۱۱۱۱۵۸،۲	۱۱۱۱۵۱،۱	۱۱۱۱۹،۰	۸۷،۳
بەرچەن	-	-	-	-	-	-	-	۱۰۳
پارىزگەمەن	۱۸	۲۳،۵	۱۹	۳۱،۹	۵۵،۱	۷۱،۷	۹۷،۵	۱۰۹

زىمەر سەرۋەزىنەرى و ھەلىسەنگاندەن ئاكنىجىيان ل پارىزگىمما دەۋرىن ل سالىن بىلەرى.

پۈتۈمىن (1-1)
بىلىمبۇنا بەھىن چىرىيا ئاڭگىجىيان ل پارىزگىمىسى دەھۆكۆزى ۋە قىرەيىن ۋىن (1947-2009)

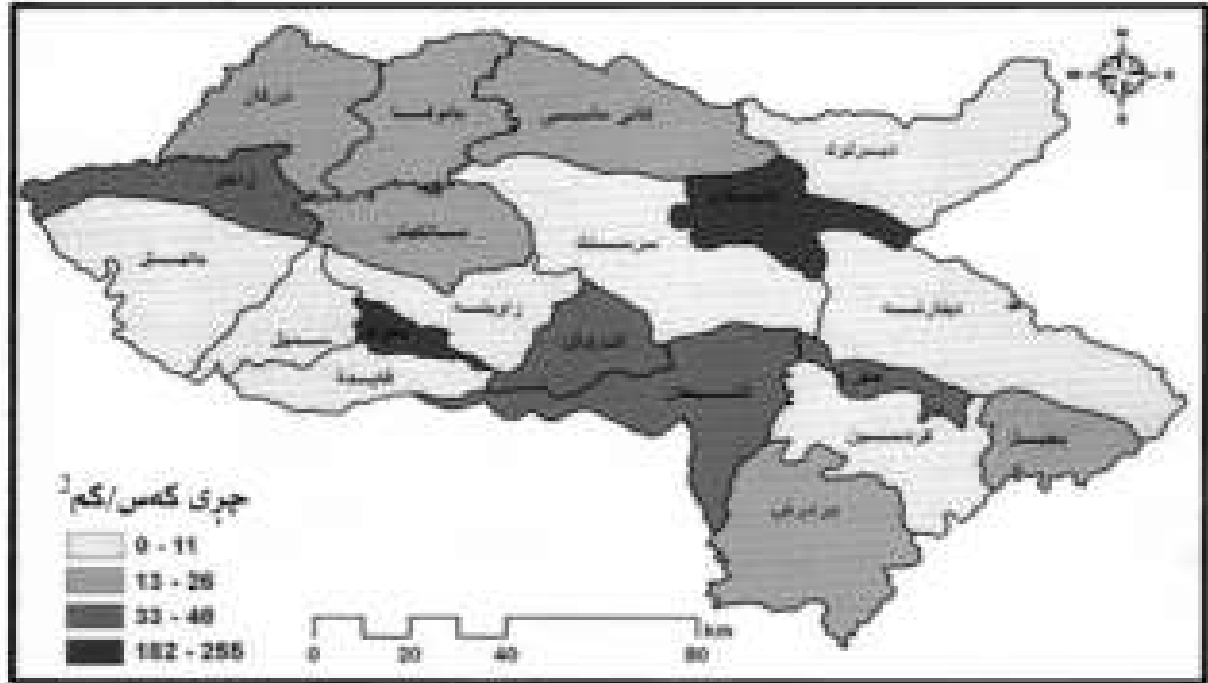
۳- نەسەتپىڭكا مۇھىم قەكۆلىن ئىكرايىن چىرىيا ل سەر ئاستىن قىرەيىن ئىزىكى بەھىن ئىكرايىن ل سەر ئاستىن پارىزگىمىسى دەھۆكۆزى لىن ھىندەك جاران ئەف جۇدەھىيە ژ دەھۆكۆزى بۇ ئىكى دەھۆكۆزى بەھۆرەھتر لىن دەھۆكۆزى ل سالا ۱۹۵۷-يى جۇدەھىيا مۇقەبىرا ئىكرايىن چىرىيا پارىزگىمىسى ۋە كىنەن ئىكرايىن چىرىيا مۇقەبىرا قىرەيىن مۇھىتە ۱۶.۲۱- لىن ل سالا ۲۰۰۹-يى ئەف جۇدەھىيە كەھىشەتە ۱۷۲.۵۱-يى ھەرىپەن جۇدەھىيا مۇقەبىرا ئىكرايىن چىرىيا پارىزگىمىسى ۋە بىلىمبۇنا ئىكرايىن چىرىيا مۇقەبىرا قىرەيىن پارىزگىمىسى دە ل ھەرىپەن سالىن دەھۆكۆزى بەھۆرە ژ دەھۆكۆزى چىرىيا ئەھەشەمى مۇھىتە (۱۲۵) پەكە ئەف چەندە ژى دەھۆكۆزى ل سەر ب ھىزىبۇنا دەھۆكۆزى چىرىيا ئاڭگىجىيان ل ھىندەك بەكەھىن كەركۆزى دەھۆكۆزى.

۴- بىلىمبۇنا جۇدەھى مۇقەبىرا ئاستىن چىرىيا ل دەھۆكۆزى ۋە ئاۋىيا سالىن قەكۆلىن ل سەر ھەتتە كۆن ل قىرەيىن دەھۆكۆزى ۋە زەخۇ دەھۆكۆزى بۇ دەھۆكۆزى چىرىيا ئاڭگىجىيان ل سەر ئاستىن پارىزگىمىسى دەھۆكۆزى لىن ھىندەك جاران ئەف جۇدەھىيە ژ دەھۆكۆزى بۇ ئىكى دەھۆكۆزى بەھۆرەھتر لىن دەھۆكۆزى ل سالا ۱۹۵۷-يى جۇدەھىيا مۇقەبىرا ئىكرايىن چىرىيا پارىزگىمىسى ۋە كىنەن ئىكرايىن چىرىيا مۇقەبىرا قىرەيىن مۇھىتە ۱۶.۲۱- لىن ل سالا ۲۰۰۹-يى ئەف جۇدەھىيە كەھىشەتە ۱۷۲.۵۱-يى ھەرىپەن جۇدەھىيا مۇقەبىرا ئىكرايىن چىرىيا پارىزگىمىسى ۋە بىلىمبۇنا ئىكرايىن چىرىيا مۇقەبىرا قىرەيىن پارىزگىمىسى دە ل ھەرىپەن سالىن دەھۆكۆزى بەھۆرە ژ دەھۆكۆزى چىرىيا ئەھەشەمى مۇھىتە (۱۲۵) پەكە ئەف چەندە ژى دەھۆكۆزى ل سەر ب ھىزىبۇنا دەھۆكۆزى چىرىيا ئاڭگىجىيان ل ھىندەك بەكەھىن كەركۆزى دەھۆكۆزى.

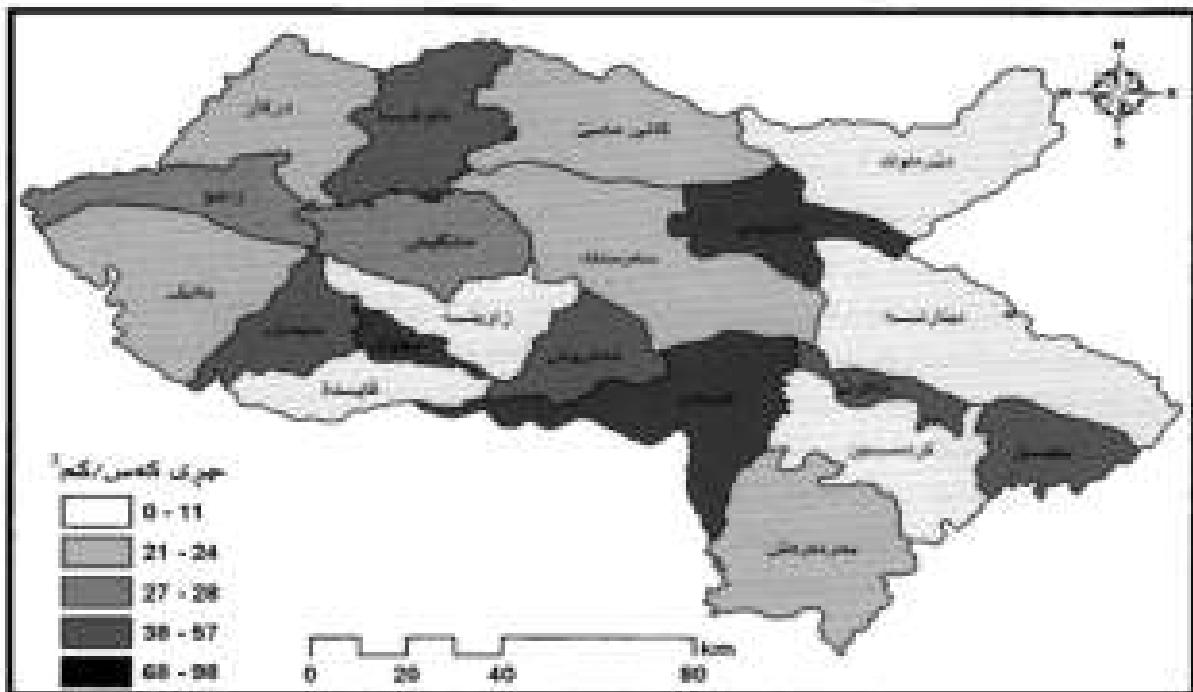
۵- كىنەن ئىكرايىن چىرىيا ئاڭگىجىيان ب تەبەت پەشە سالا ۱۹۵۱-يى ل قىرە ئاستىن دەھۆكۆزى چىرىيا ئەھەشەمى مۇھىتە (۱۲۵) پەكە ئەف چەندە ژى دەھۆكۆزى ل سەر ب ھىزىبۇنا دەھۆكۆزى چىرىيا ئاڭگىجىيان ل ھىندەك بەكەھىن كەركۆزى دەھۆكۆزى.

۶- بىلىمبۇنا جۇدەھى مۇقەبىرا ئاستىن چىرىيا ل دەھۆكۆزى ۋە ئاۋىيا سالىن قەكۆلىن ل سەر ھەتتە كۆن ل قىرەيىن دەھۆكۆزى ۋە زەخۇ دەھۆكۆزى بۇ دەھۆكۆزى چىرىيا ئاڭگىجىيان ل سەر ئاستىن پارىزگىمىسى دەھۆكۆزى لىن ھىندەك جاران ئەف جۇدەھىيە ژ دەھۆكۆزى بۇ ئىكى دەھۆكۆزى بەھۆرەھتر لىن دەھۆكۆزى ل سالا ۱۹۵۷-يى جۇدەھىيا مۇقەبىرا ئىكرايىن چىرىيا پارىزگىمىسى ۋە كىنەن ئىكرايىن چىرىيا مۇقەبىرا قىرەيىن مۇھىتە ۱۶.۲۱- لىن ل سالا ۲۰۰۹-يى ئەف جۇدەھىيە كەھىشەتە ۱۷۲.۵۱-يى ھەرىپەن جۇدەھىيا مۇقەبىرا ئىكرايىن چىرىيا پارىزگىمىسى ۋە بىلىمبۇنا ئىكرايىن چىرىيا مۇقەبىرا قىرەيىن پارىزگىمىسى دە ل ھەرىپەن سالىن دەھۆكۆزى بەھۆرە ژ دەھۆكۆزى چىرىيا ئەھەشەمى مۇھىتە (۱۲۵) پەكە ئەف چەندە ژى دەھۆكۆزى ل سەر ب ھىزىبۇنا دەھۆكۆزى چىرىيا ئاڭگىجىيان ل ھىندەك بەكەھىن كەركۆزى دەھۆكۆزى.

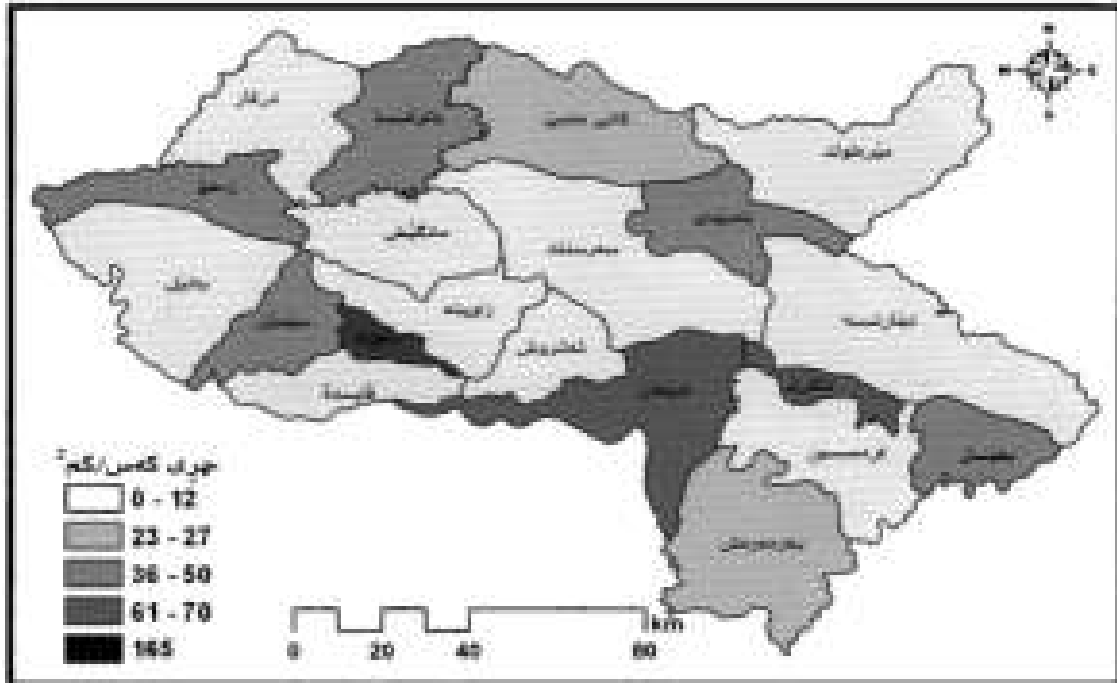
نەخىشەپىن (۲۱)
چرىيا ئاڭگىلىيىن ل ناھىيىن پارىزگىمىغا تەۋەكىل ل سالا ۱۹۱۷

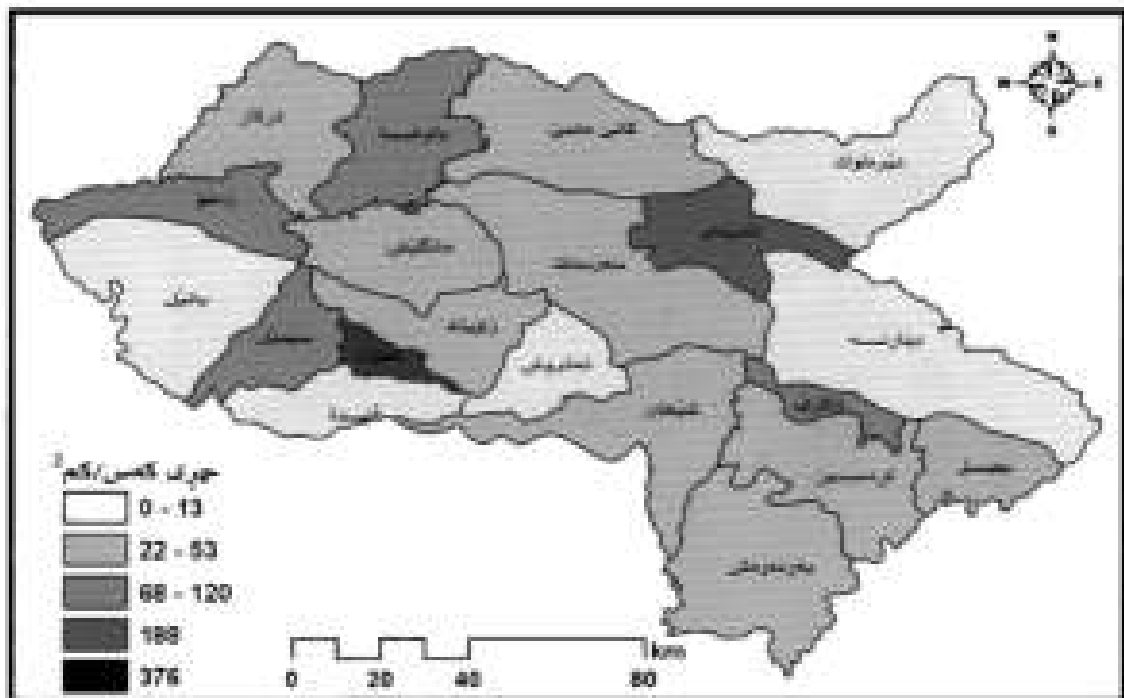
نەخىشەپىن (۲۲)
چرىيا ئاڭگىلىيىن ل ناھىيىن پارىزگىمىغا تەۋەكىل ل سالا ۱۹۲۷

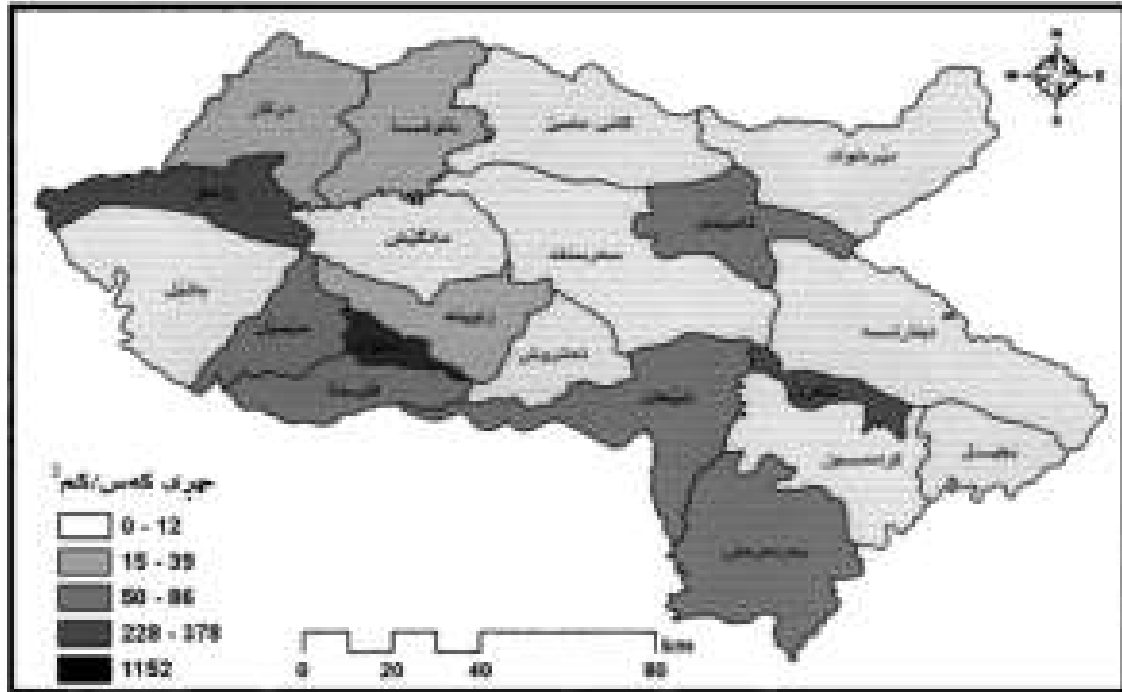
نەخشەسەن (۲۳)
 جەنۇبىي ئاكتىجىيان ل ناھىيەن پارىزگىغا دەھشەت ل سالا ۱۹۶۸

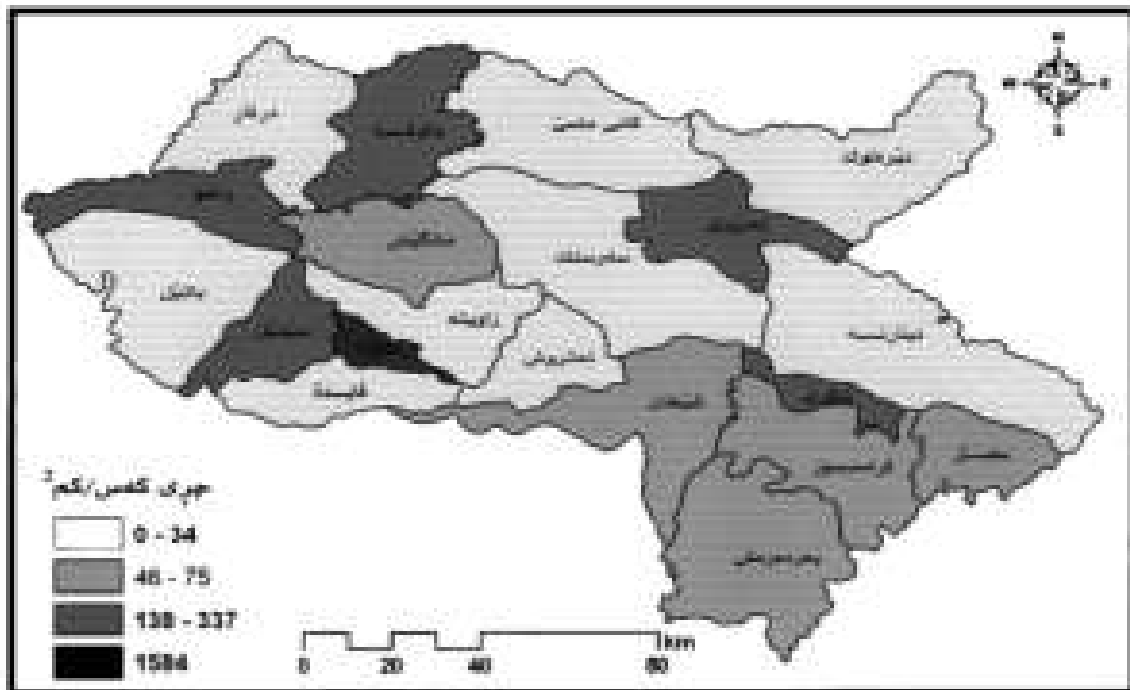
نەخشەسەن (۲۴)
 جەنۇبىي ئاكتىجىيان ل ناھىيەن پارىزگىغا دەھشەت ل سالا ۱۹۷۷

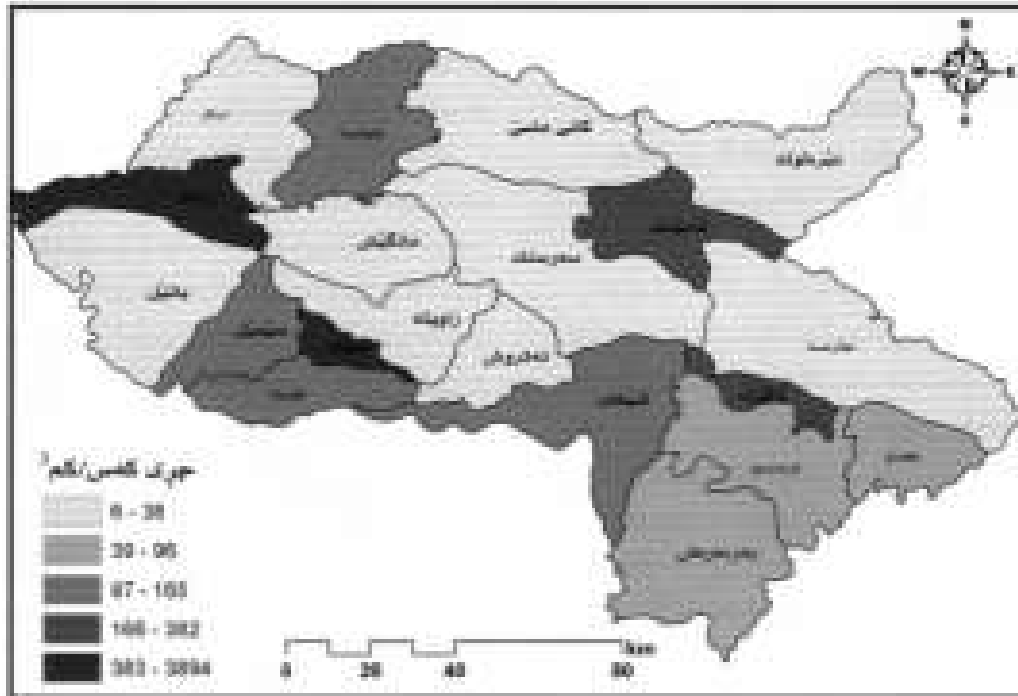
ئىنقىشەپىن (۱۲۵)
چىرىيا ئاكانجىيان ل ناھىيىن پارىزگىمىھا تەھرىكى ل سالا ۱۹۸۷

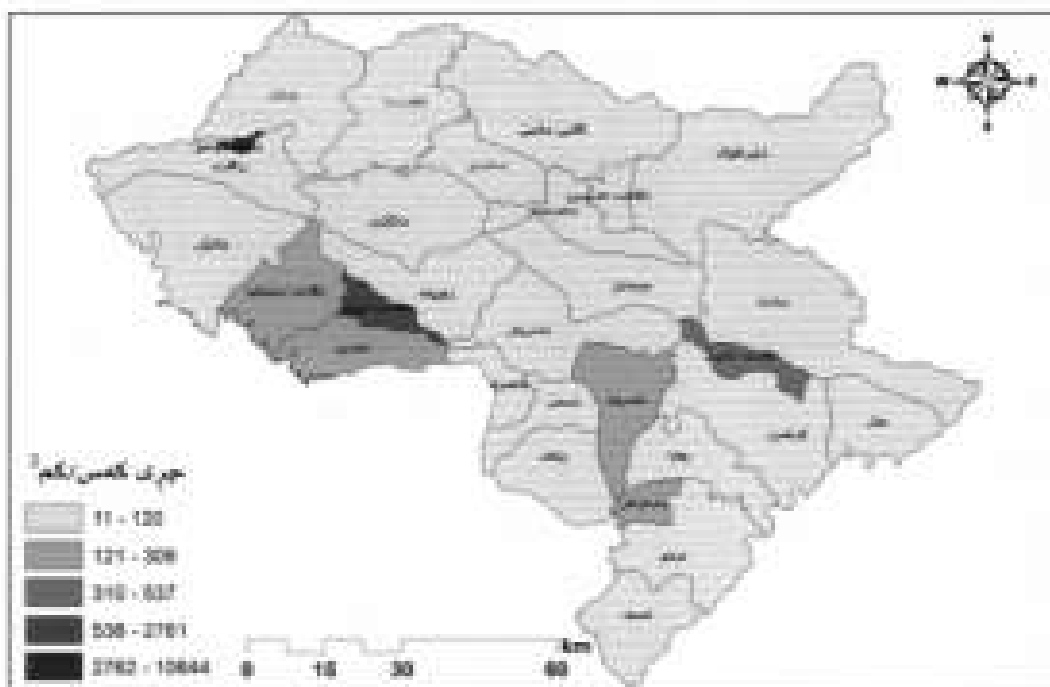
ئىنقىشەپىن (۱۲۶)
چىرىيا ئاكانجىيان ل ناھىيىن پارىزگىمىھا تەھرىكى ل سالا ۱۹۹۶

نەقشە ۲۷)
 جەنۇبىي ئاكتىبىيان ئاھىيىن پارىزگىغا دەھشەت ۲۰۰۶

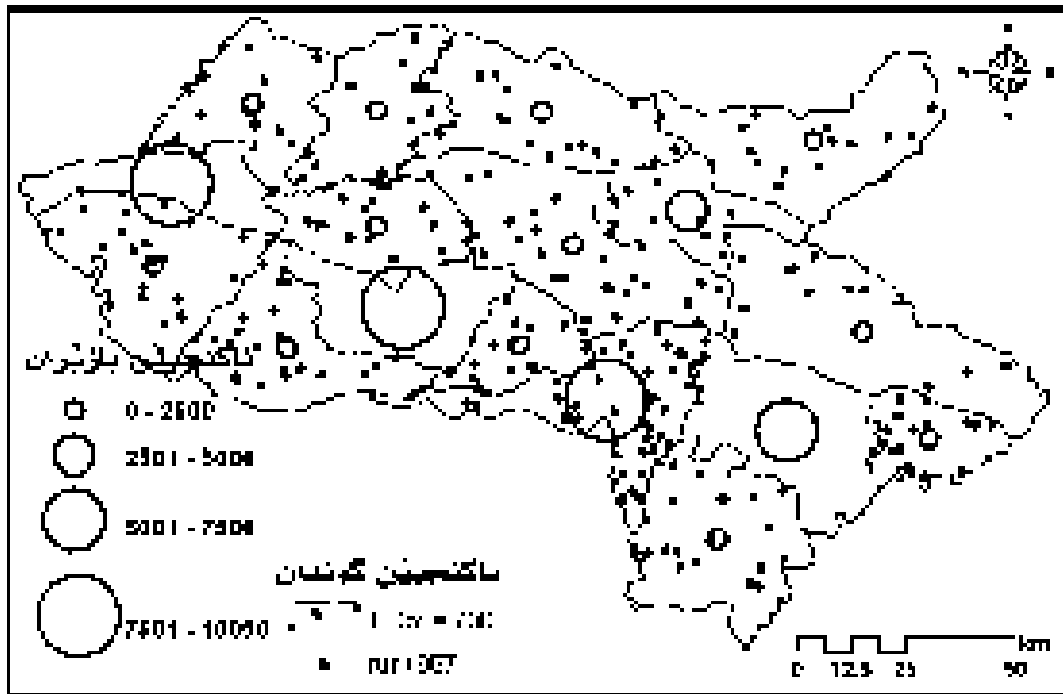

نەقشە ۲۸)
 جەنۇبىي ئاكتىبىيان ئاھىيىن پارىزگىغا دەھشەت ۲۰۰۹

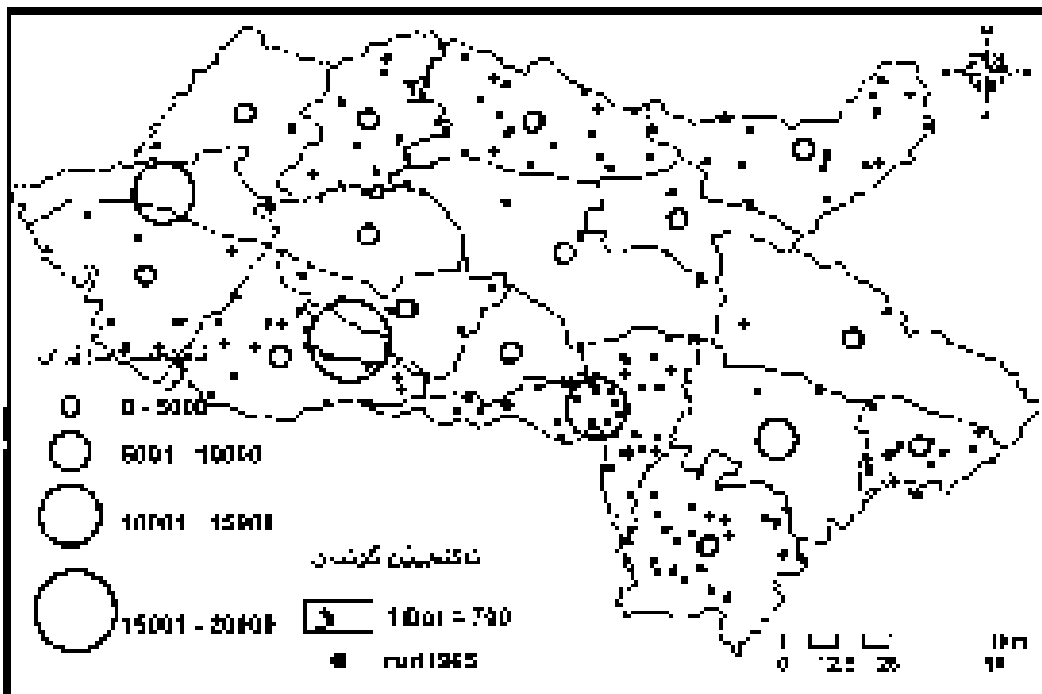
خطشماره (۲۰)

دیمشبوونا ناکنجیین گوته و یازاران ل پاریزگمجا دهوکن ل ساللا ۱۹۵۶

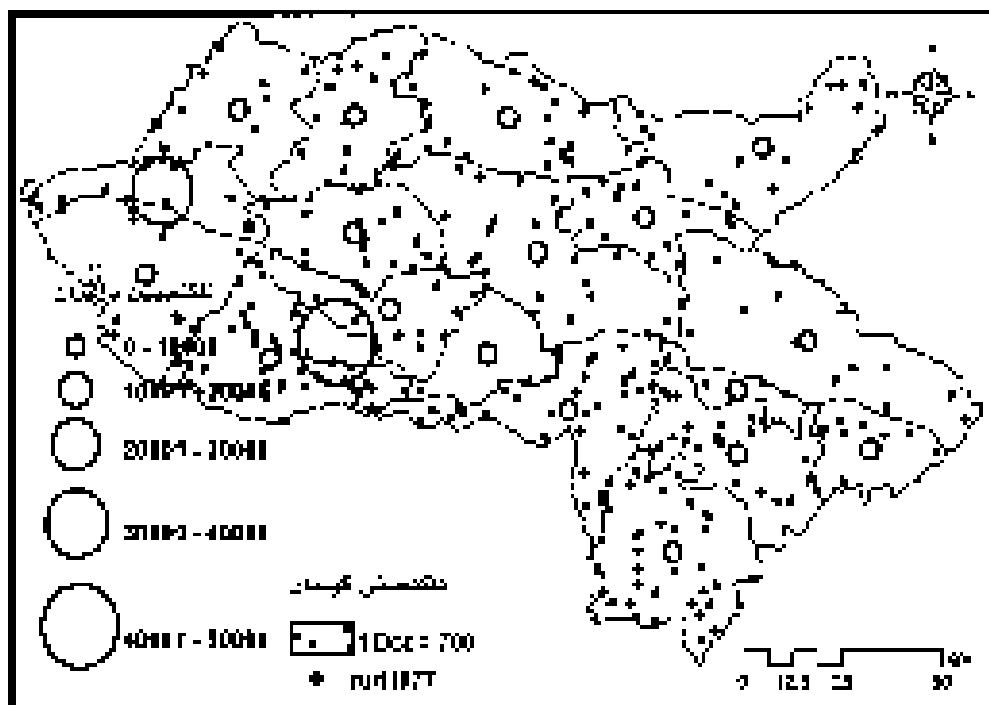

خطشماره (۲۱)

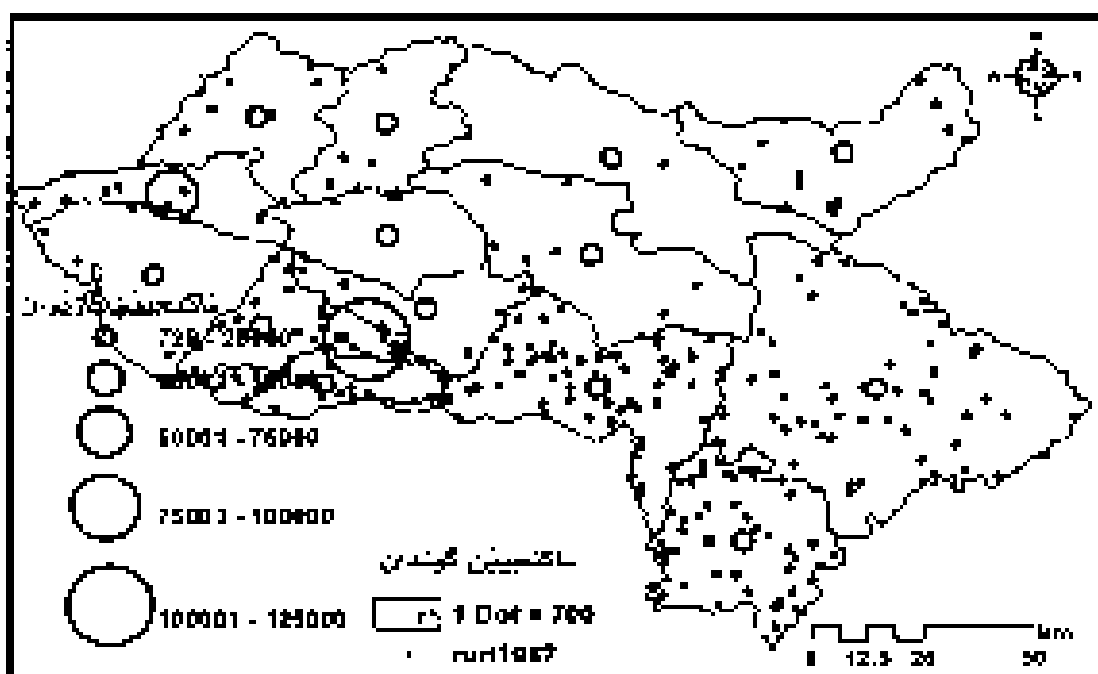
دیمشبوونا ناکنجیین گوته و یازاران ل پاریزگمجا دهوکن ل ساللا ۱۹۶۵

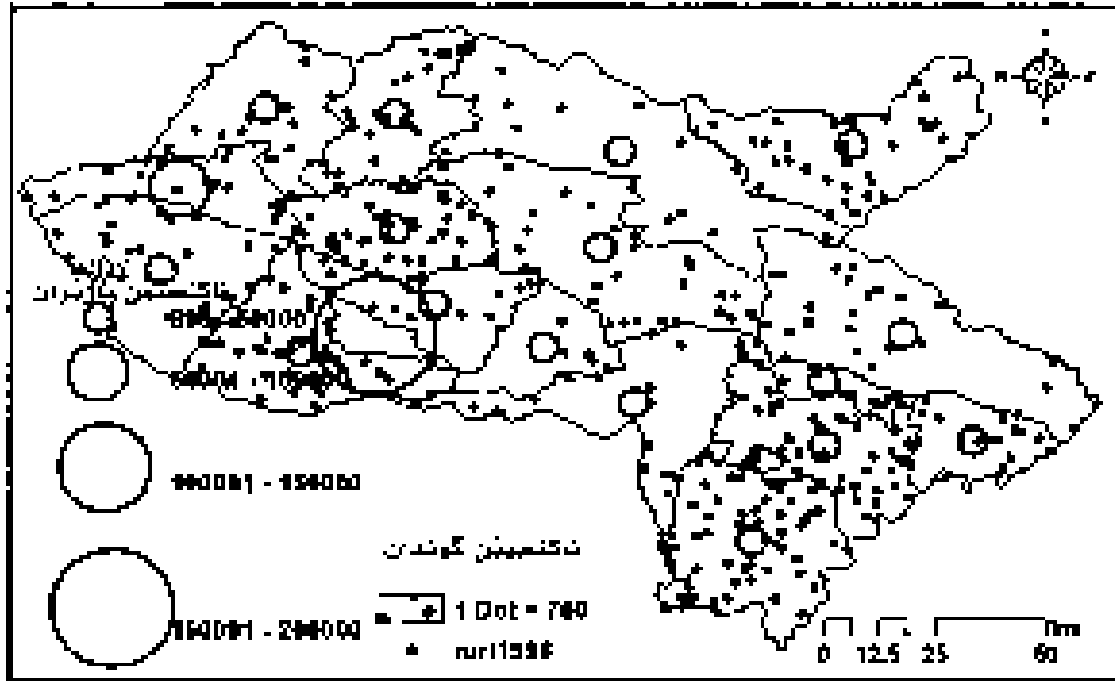
عظمتيچين ۱۳۳۱
 ديه شيبورنا ناكسيچين كوتو و جالداران بايزارن ل بازرگانهها دههكوتن ل ساللا ۱۹۵۲

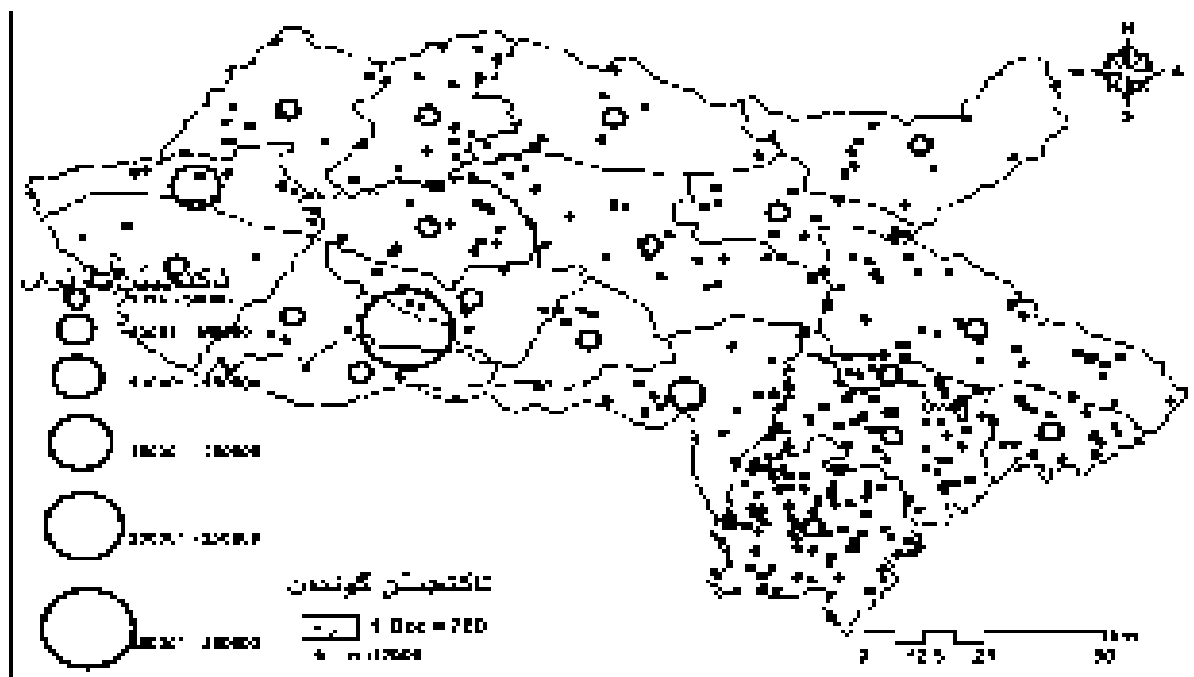
عظمتيچين ۱۳۳۱
 ديه شيبورنا ناكسيچين كوتو و جالداران بايزارن ل بازرگانهها دههكوتن ل ساللا ۱۹۵۲

جسٹیسہ (۱۹۹۱):
 نابھشیویٹا ٹاکٹجیٹن گوند و بلڈرن ل پارڈگمجا جھوکٹن ل سالہ ۱۹۹۱

جسٹیسہ (۲۰۰۱):
 نابھشیویٹا ٹاکٹجیٹن گوند و بلڈرن ل پارڈگمجا جھوکٹن ل سالہ ۲۰۰۱

خۇشخەتەر (۲۸)

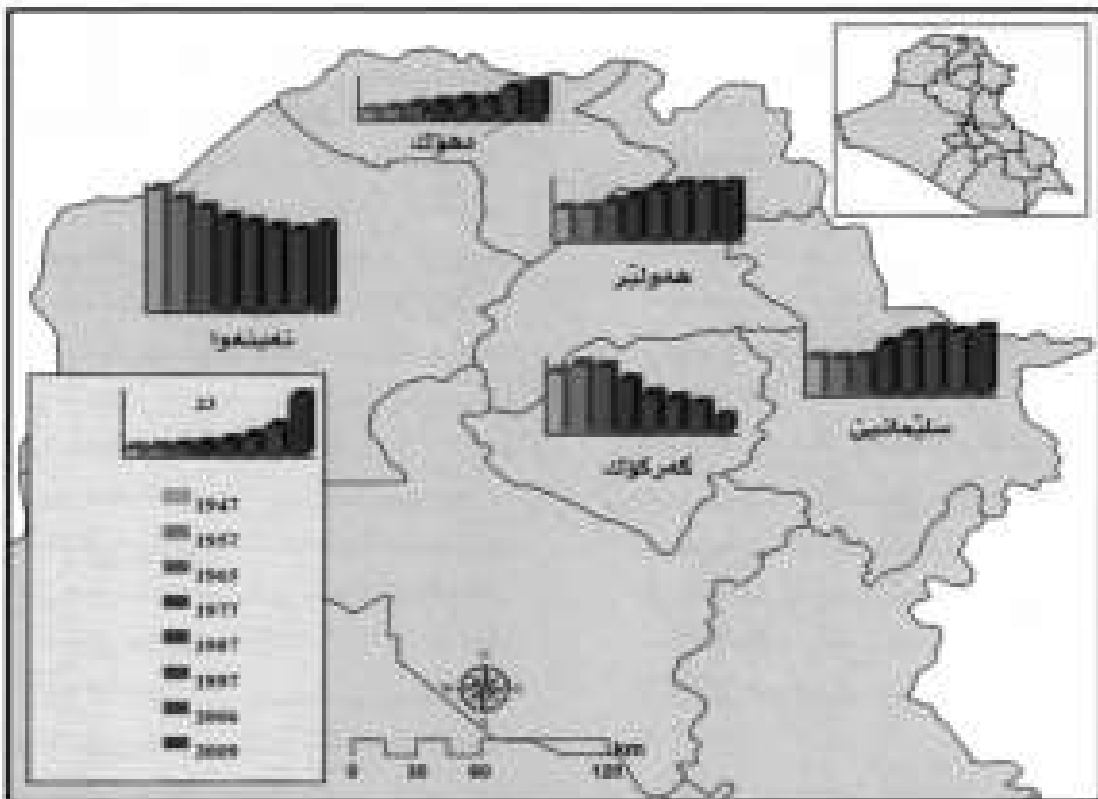
دېمىشيوپونا يۇقىرى يا قىزىقۇچى ئاكتىپىزىم گۇرۇپپىسى يۇقىرى پۈتتۈرگەنلەر تەھسىلاتى (۱۹۵۷-۲۰۰۹)

ئىنقىلاب		كەركۆك		سەلبەتسىز		ھەملىرى		دەپتەر		
گۇرۇپپىسى	يۇقىرى	گۇرۇپپىسى	يۇقىرى	گۇرۇپپىسى	يۇقىرى	گۇرۇپپىسى	يۇقىرى	گۇرۇپپىسى	يۇقىرى	
۲۵,۲	۲۱,۶	۲۱,۹	۲۲,۶	۱۹,۵	۱۲	۲۱,۷	۱۲,۲	۱۱,۶	۲,۲	۱۹۵۷
۲۲,۲	۲۲,۹	۲۰,۶	۲۱,۲	۱۹,۶	۱۳,۸	۱۷,۲	۱۲,۷	۱۰,۱	۲,۲	۱۹۵۷
۲۱,۷	۲۹,۷	۱۹,۹	۲۵,۷	۲۲,۲	۱۲,۱	۱۸,۳	۱۲,۸	۷,۷	۲,۷	۱۹۶۵
۲۵,۷	۲۵,۹	۲۰,۲	۲۰,۸	۲۵,۸	۱۹,۲	۱۷,۹	۱۷,۳	۱۰,۱	۶,۲	۱۸۷۷
۲۱,۸	۲۲,۹	۱۲,۹	۱۵,۲	۲۳,۶	۲۳,۱	۱۲,۲	۲۰,۲	۶,۲	۷,۲	۱۹۸۷
۲۲,۸	۲۲,۲	۱۲,۸	۱۳,۲	۲۲,۲	۲۱,۹	۱۲,۲	۲۱,۶	۵,۹	۷,۷	۱۹۸۷
۲۲,۲	۲۱	۱۱,۱	۱۱,۲	۲۲,۱	۲۲,۱	۱۲,۲	۲۱,۳	۹	۱۲,۱	۲۰۰۱
۲۲,۸	۲۲,۷	۱۲,۸	۶,۲	۲۰,۸	۲۵,۲	۱۲,۹	۲۱,۸	۱۲,۷	۱۲,۸	۲۰۰۹

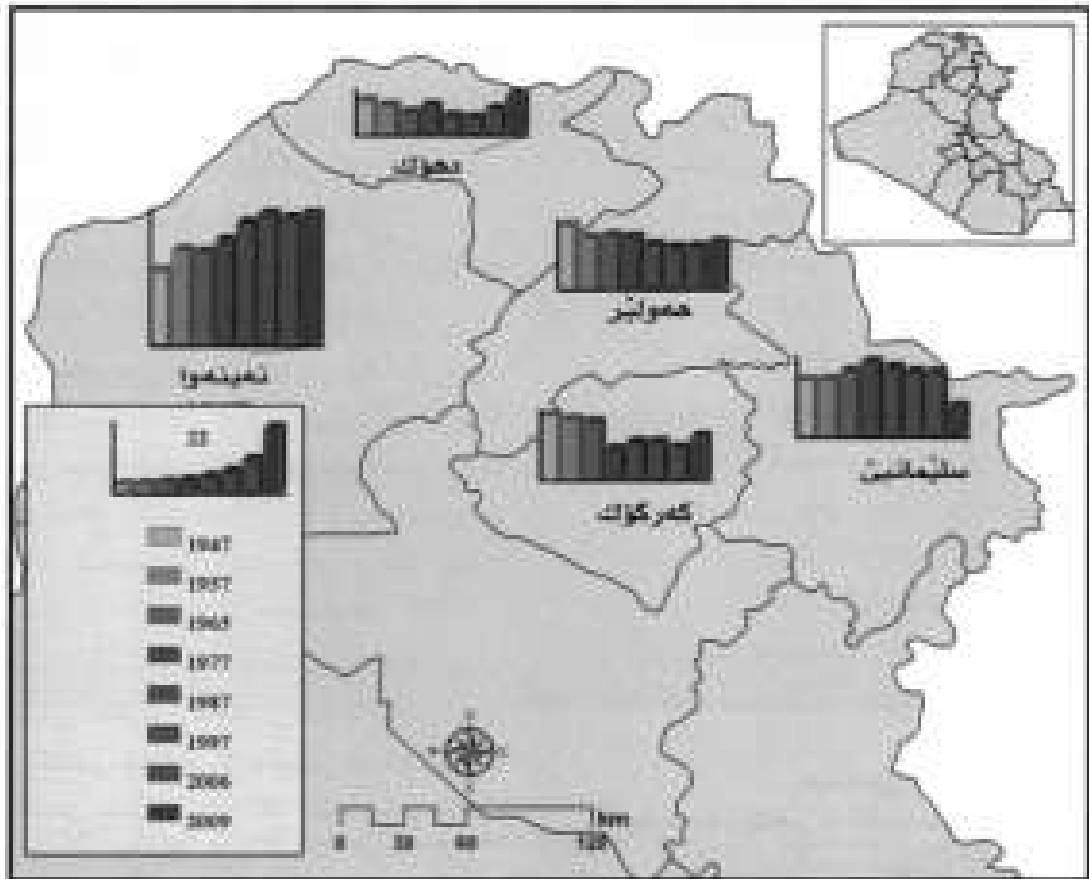
ئىنقىلاب، سەلبەتسىزلىق ۋە ھەملىرى ئاكتىپىزىم ئاكتىپىزىم ل پۈتتۈرگەنلەر تەھسىلاتى، سەلبەتسىزلىق ئاكتىپىزىم ئاكتىپىزىم ل پۈتتۈرگەنلەر تەھسىلاتى

ئىنقىلاب (۲۷)

دېمىشيوپونا يۇقىرى يا ئاكتىپىزىم يۇقىرى ل پۈتتۈرگەنلەر تەھسىلاتى (۱۹۵۷-۲۰۰۹)

نەخشەسەن (۳۸)
دائىمىيەتتا رىزەسەن بىلەن ئاكانجىيەن كۆندەن ل پارىزگەھىن باگور (۱۹۱۷-۲۰۰۹)

ل ساللار (۱۹۹۷) ۋە (۱۹۸۷) ئى كۆمبۇيە بۇ
۷،۹% ۋە ۱،۵% ل ئووق ئىك
دەرىجە سىرۇشنى كەشكەرتىدا دائىمىيەتتا رىزەسەن
بىلەن ئاكانجىيەن كۆندەن ۋە پارىزگەھىن ل سەن ئاستىن بەكەيىن
ھەس، نەم دىشىن تىيىنىيا قان خالان بەكەيىن.

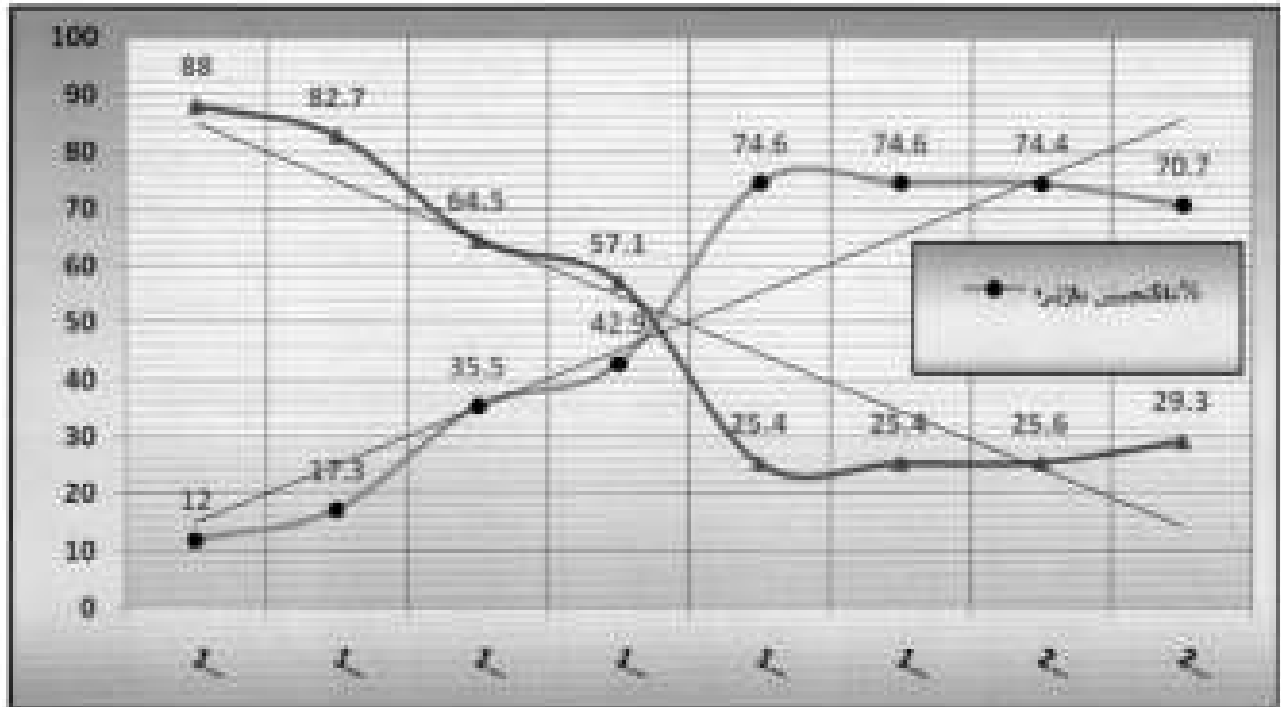
۱۱ ۋەنەيىن دائىمىيەتتا نەخشەسەن ۋە نەسەن ۋە داۋىيا
ماۋەيىن قەمكۆلەيىن ب ئىكجارى ھاتىبە كۆھۈرىن
ل دەھەككى كۆ ل ساللا ۱۹۱۷) ئى رىزەسەن ئاكانجىيەن
پارىزى بىتىن ۱۱% ئى بۇ بەرەمبەر (۷۸۸) ئى بىلەن
ئاكانجىيەن كۆندەن. لى ل ساللا (۲۰۰۱) ئى نەف
رىزەسەن كەلەك بىلەن بۇيە تاۋى رەئەس كەھشەتتە
سەن چارىكىن ئاكانجىيەن پارىزگەھىن ب رىزەسەن

پارىزگەھىن نەھك ۋە ھەمۇلۇر ۋە سەلئەمەن
نەخشەسەن نەسەن ۋە داۋىيا ماۋەيىن قەمكۆلەيىن ب
لەن رەھكى بۇن ۱۱-، ۱۱% -، ۱۱% -، ۱۱% -، ۱۱% -
ل ئووق ئىك. لى ۋە ھەمەن نەھەسەن رىزەسەن
بەھەككى نەھەسەن ل ھەھە پارىزگەھىن كەھكۆك
ۋە نەھەسەن ئوۋساركر نەھەسەن ۱۱% - ۱۱% - ۋە
۱۱% ل ئووق ئىك.

۱۱ ل دەھەسەن ماۋەيىن قەمكۆلەيىن جۇدەھەك
نەخشەسەن رىزەسەن ئاكانجىيەن كۆندەن پارىزگەھىن
دەھە سەھەسەن كەھشە ئاكانجىيەن كۆندەن
پارىزگەھىن نەھەسەن ھەھە نەھە رىزەسەن ۱۱% -
ۋە (۱۱% - بۇن ل ساللار (۱۹۱۷) ۋە (۲۰۰۹) ئى

طبعين (۱۱)

گمسهکړنا دپه شپوونو رڼه يې يا يا ټاکنجيويان متاثيرا کونډ و باژران ل پارېزگمها سهوونکړ (۱۹۹۷-۲۰۰۹)

عشتمين (۳۰)

دپه شپوونو رڼه يې يا يا ټاکنجيويان کونډ و باژران ل پارېزگمها سهوونکړ ل سهر ټاکنو قهرليان (۱۹۹۷-۲۰۰۶)

کال	دعوت		ټاکنيدو		راخو		شپونځان		سويچيدل		بهره وړون		ټاکنو	
	کونډ	بازرغا	کونډ	بازرغا	کونډ	بازرغا	کونډ	بازرغا	کونډ	بازرغا	کونډ	بازرغا	کونډ	بازرغا
۱۹۹۷	۷۸.۳	۲۱.۷	۷.۲	۹۲.۶	۲۰.۵	۷۹.۵	۲۳.۲	۷۶.۸	-	-	-	-	۲۱.۲	۷۸.۸
۱۹۹۷	۷۲.۵	۲۷.۵	۸.۹	۹۱.۱	۲۰.۸	۷۹.۱	۱۹.۲	۸۰.۳	-	-	-	-	۱۱	۸۹
۱۹۹۸	۶۶.۲	۳۳.۸	۱۱.۸	۸۸.۲	۲۸.۳	۷۱.۷	۲۷	۷۳	-	-	-	-	۲۷.۷	۷۲.۳
۱۹۹۷	۶۰.۳	۳۹.۷	۲۲.۲	۷۷.۶	۳۲.۶	۶۷.۴	۱۸	۸۲	-	-	-	-	۱۷.۷	۸۲.۳
۱۹۹۷	۳۱.۲	۶۸.۸	۱۶.۵	۸۳.۵	۳۲.۵	۶۷.۵	۱۶.۱	۸۳.۹	۱۶.۲	۸۳.۸	-	-	۲۳	۷۷
۱۹۹۶	۱۸	۸۲	۲۱.۸	۷۳.۲	۷۲.۶	۲۷.۴	۲۲.۸	۷۷.۲	۱۹.۲	۸۰.۸	-	-	۱۱.۹	۸۸.۱
۲۰۰۶	۹.۲	۹۰.۸	۱۱.۱	۸۸.۹	۳۸.۶	۶۱.۴	-	-	۹۳.۱	۶.۹	-	-	۲۱	۷۹
۲۰۰۹	۹۲.۲	۷.۸	۱۷.۶	۸۲.۴	۸۹.۸	۱۰.۲	۳۳.۱	۶۶.۹	۳۳.۲	۶۶.۸	۳۳.۲	۶۶.۸	۲۱.۹	۷۸.۱

ټول سهره وړون و عملونه گڼونډ ټاکنجيويان ل پارېزگمها د ماوېن سولېن مستندپه شپوونو دا

۲۰۰۳، ۲۰۰۳-يىلى

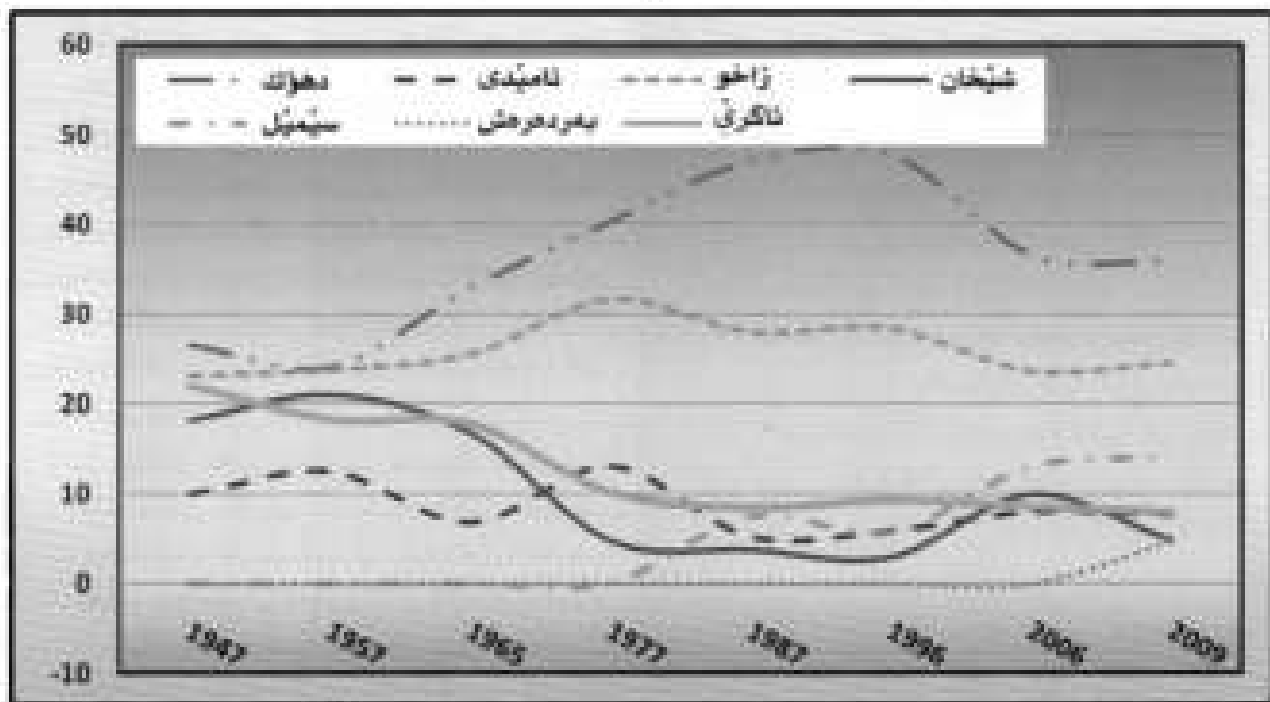
ب- سەرھىمىز زىنھىيونا ئاكتىجىيىن قىزى دەھۆكىز لى
 نىپىرەن باۋىرى بىر زىنھىيونا ماۋەيىن قىزى دەھۆكىزىن.
 لىن رىزىكا مەيىن (ئاكتىجىيىن كۆنەن خۇ بىر
 رىزىكا ۱۳، ۸) يىلى (سەرھىمىز رىزىكا ۲۱) يىلى لى
 سالا ۱۹۴۷ يىلى زىنھىيونا ئال سالا ۲۰۰۹ يىلى
 كەھشەتتە ۱۱، ۱) يىلى - ھەيەت ئەف كۆنەنە
 زى دى بەرزىنھىيونا قىزى ئاكتىز و شىنخا
 و سىمىنەن دىيۈپە لىن كۆنەنە بىر دى رىزىكا
 ئاكتىجىيىن كۆنەنە قىزىن دى دى بەرزىنھىيونا قىزى
 دەھۆكىز دىيۈپە بىر تەبىئەت لى سالا ۲۰۰۶ يىلى و
 ۲۰۰۹ يىلى كەھكەن لىگەزى لى پەشت لىن چەنەن
 ھەيەن و بىن زى ھەيەن بىرلەر شىنھىيونا
 خەنكىز لى نىپىرەن كۆنەنە بىر باۋىرىن زىنھىيونا
 فاكىتەزىن سىياسى و كۆھۈرەنەن كاركىزى بىر
 رەنكەكى كۆ كەھكەن كۆمەلگەھەن كۆنەنەن
 بىرەن سەنھەنەن باۋىرىن.

ب- رىزىكا سالا ۲۰۰۳ يىلى سەرھىمىز كۆنەنە
 دىيۈپە كۆ رىزىكا ئاكتىجىيىن قىزىن دەھۆكىز
 و زاخۇ چ چارەن زى (۲۱) يىلى ئەھلىيە خۇ
 بەلكى ئەف رىزىكا لى سالا ۱۹۷۷ يىلى كەھشەتتە
 ۱) يىلى و لى سالا ۱۹۸۷ يىلى و ۱۹۹۱ يىلى زى
 كەھشەتتە ۲۷) يىلى و ۲۷، ۱) يىلى لى بىرە
 لى سالا ۲۰۰۶ يىلى و ۲۰۰۹ يىلى ئەھلىيە خۇ بىر
 ۲۱، ۲) يىلى و ۲۱، ۱) يىلى لى بىرە ئىكە

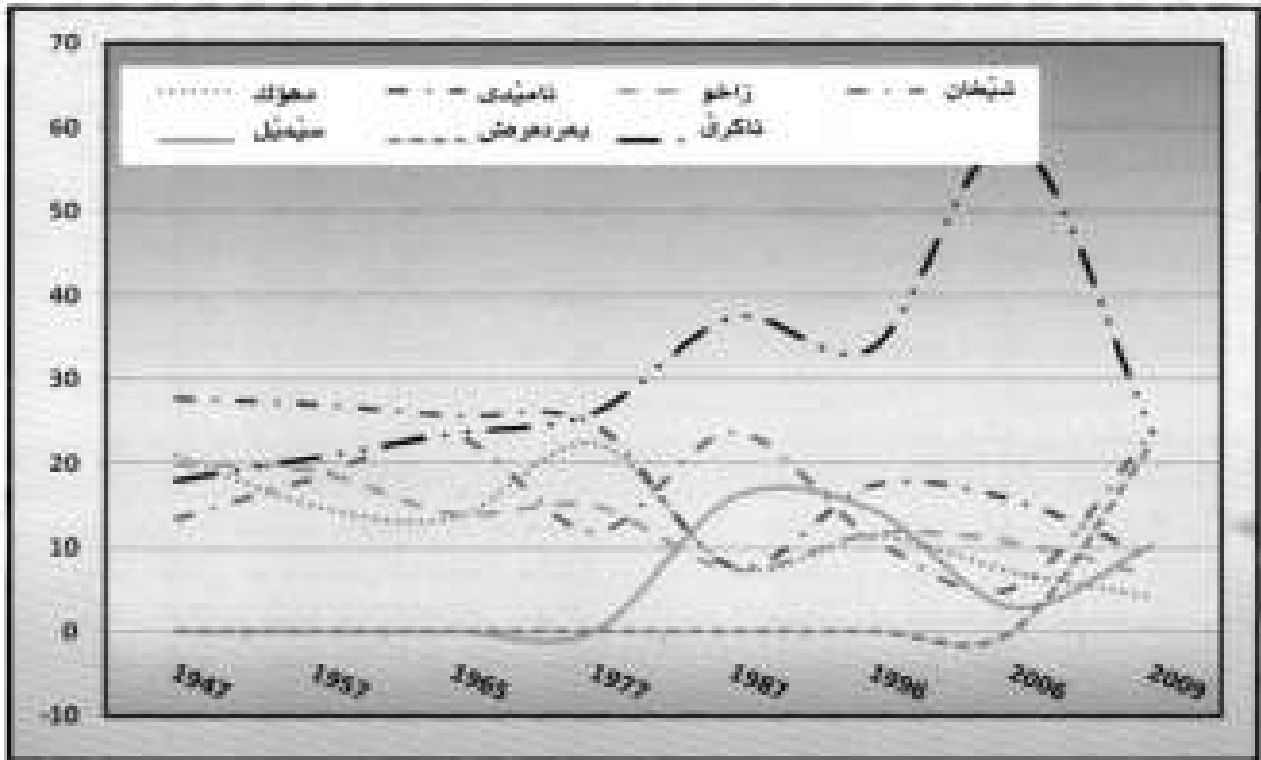
ب- چارەن دى قىزى ئاكتىز خەنھەنەن ئىكەنە
 بىر دىكەت زىرەكۆ رىزىكا ئاكتىجىيىن باۋىرىن و
 نىزىكى دى سىنكىن ۲۲ كۆنەنە زىرەكۆ
 رىزىكا و لى سالا ۱۹۴۷ يىلى (۲۱) يىلى بىر لى لى
 سالا ۲۰۰۹ يىلى كۆنەنە بىر (۲۸) يىلى - بەرزىنھىيونا
 و لى رىزىكا ئاكتىجىيىن كۆنەنە و لى دى ھەيەن
 ئەھلىيە نىزىكى دى سىنكىن زىنھىيونا زىرەكۆ لى
 سالا ۱۹۴۷ يىلى رىزىكا و لى (۲۱، ۹) يىلى بىر لى
 ئەف رىزىكا لى سالا ۲۰۰۶ يىلى كەھشەتتە

۱۱۲-بۆلۈم

دەھىيونا رىزىكا بىر ئاكتىجىيىن باۋىرىن لى پارىژگىمما دەھۆكىز بىر قىزىن (۱۹۴۷-۲۰۰۹)

ۋىتەين(۱۱۴) دابەشىيونا رايۇنى يا ئاكتىجىيىن گوندىن پارىزىگىمىز تەھدىت ئىنسانكۆپچىلىك (۱۹۸۷-۲۰۰۹)

ل ھىندەك ناھىيان رايۇنىيىتە ب تايىمەت ئىمۇ ناھىيىن سىمىر ب قىمىز ئاكتىن قىمە و ئىمۇ رايۇنىمە ل ھىندەك ناھىيىن دى كىمىيىيىمە ھەك سىمىتەرى ناھىيىن سىمىتەك و ھەك و ئىمىدەن

ب- ب ھارىكارىيا بىھايىن ھەككۆلەككىن جوداھىيىن بۇ دابەشىيونا رايۇنىمە ئاكتىجىيىن گوندىن و بائىران ئىمىمەشەي خىشەيىن (۳۳) بىكە دىار دىيىت كۆ جوداھىيىن دىقەمىرا دابەشىيونا رايۇنىن ئاكتىجىيىن بائىران پىتە ز ئاكتىجىيىن گوندىن ل ۋان سالىن د خىشەي دا دىار ب رەنگەكى كۆ بىلەندەن بىھايىن ھەككۆلەككىن جوداھىيىن ل دەق ئاكتىجىيىن بائىرى ل سالا ۲۰۰۶ يى گەھىشەيىمە (۲۱۰،۹) يى بىلەن بىلەندەن بىھايىن قى ھەككۆلەككىن ل سالا (۱۹۸۷) يى دەق ئاكتىجىيىن گوندىن رەدەن رەبويىمە ز (۱۱۲،۱) يى

ج- ب دىراھىيا ھەككۆلەككىن قىمىز ئىنسان كىمىتەرىن جوداھىيىن د رايۇنىمە ئاكتىجىيىن وندا پەيدىيىمە قىمىز ج ل سىمىر ئاكتىن گوندىن بان بائىران ۋى دىيىت

۱۶ ۋىتەين دابەشىيونا رايۇنىمە بىن ئاكتىجىيىن گوندىن و بائىران ل سىمىر ئاكتىن بىكەيىن كىرگىتىرى بىن بىجويىك ھەك ناھىيان پىتە جوداھىيىن ئىمى دىارويىمە، ب ھارىكارىيا دىلەيىن خىشەيىن (۳۳) و (۲۸) ئىمىشەيىن (۳۹) تا (۱۸۸) ئىمىشەيىن تەيىمىيا قىل راسىيان بىكەن

ا- ب بۇرنا دەقى ئاكتىن چىرەيىمە رايۇنىمە يا ئاكتىجىيىن بائىران ب ئىمىيىمەككىن بىرچەك رايۇنىيىتە ب تايىمەت ل سىمىتەرى ناھىيىن ھەك و رايۇنىمە ل ھىندەك ناھىيىن دى كىمىيىيىمە ھەك ناھىيىن ئاكتىن و ئىنسانكۆپچىلىك ھەككۆلەككىن چىرەيىمە ئاكتىجىيىن گوندىن

بىكە، دىيارىگەت كۆ چىباردا چىرىيىپا ئاكنىجىيان
 يىر ل خۇقۇقۇ بايىزى ھەببۇبە : دەقەرىن
 گوندىن - رەنگەگىر كۆ سەھابى پىقەرىز چىرىيا
 ئاكنىجىيان بايىزى ل چىرىيا سالىزى قەكولىزى
 كەھىننىبە (۱۸۵۰) لىن ئەف ئىپادى ل دەقەرىن
 كوندان بەرھەق كىمبۇونى چىووبە رۇس سالىن

بە ھەزىزىر خۇداغى بۇ رىزىبىن دابىنىسۇوا
 ئاكنىجىيان پارىزگەھىن ل سەرنامىن دەقەرىن
 گوندىن پىلازىز بايىزى گىسەت ئاكنىجىيان پىستى
 سالا ۱۹۸۷۱.۷ دىيارىووبە

بە جانىز پىقەرىن چىرىيا ئاكنىجىيان و چىبارە
 ئابدۇشكىرنا وان تەدىياتىمى خىشىنىبىر ۲۴:

خىشىنىبىر (۲۲)

پىقەرىن چىبارەھىيا رىزىبىن سەھى بۇ ئاكنىجىيان ل سەرنامىن ئاكنىجىيان پلانىزىگىمما دەھۆكىز ۱۹۸۷-۲۰۰۹:

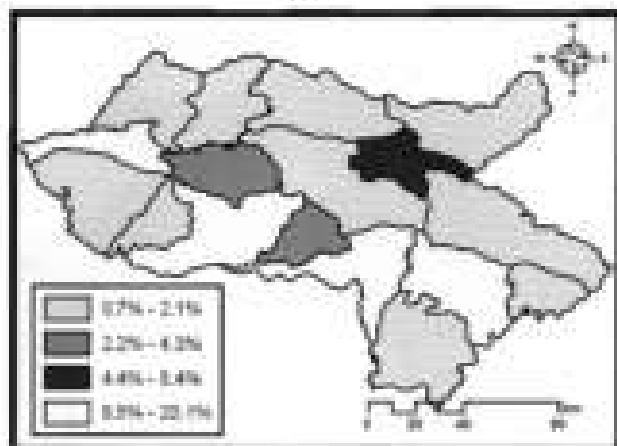
ھەۋكەلەككىرى چىبارەھىيا %	لاڧانا پىقەرى	پىلە	يىلە
۳۲.۶	۲.۴	سەرنامىن ئاكنىجىيان	۱۹۵۷
۱۰۳.۶	۷.۵	پىلازىز	
۴۵.۵	۲.۱	گوندىن	
۶۱.۵	۲.۷	سەرنامىن ئاكنىجىيان	۱۹۶۸
۱۲۱.۱	۷.۱	پىلازىز	
۱۴.۷	۲.۷	گوندىن	
۹۶	۱.۹	سەرنامىن ئاكنىجىيان	۱۹۷۷
۱۴۱.۵	۸.۵	پىلازىز	
۱۲۱.۵	۲.۷	گوندىن	
۱۱.۵	۳.۲	سەرنامىن ئاكنىجىيان	۱۹۸۷
۱۵۱.۵	۸.۱	پىلازىز	
۱۷.۳	۲.۵	گوندىن	
۱۲۱.۱	۷.۱	سەرنامىن ئاكنىجىيان	۱۹۹۷
۱۸۱.۲	۱۲.۲	پىلازىز	
۱۲۱.۱	۷.۱	گوندىن	
۱۰	۳.۵	سەرنامىن ئاكنىجىيان	۲۰۰۶
۱۱۱.۹	۱۱.۱	پىلازىز	
۱۲.۱	۷.۱	گوندىن	
۱۲۰	۱	سەرنامىن ئاكنىجىيان	۲۰۰۹
۱۲۸	۸.۱	پىلازىز	
۱۰	۲.۵	گوندىن	
۱۲۵	۲.۲	سەرنامىن ئاكنىجىيان	۲۰۰۹
۲۰.۱	۱۰.۱	پىلازىز	
۹۶	۵.۲	گوندىن	

پىقەرىن سەرنامىن رىزىبىن و خىشىنىبىر ئاكنىجىيان ل پلانىزىگىمما دەھۆكىز - مەھىمىن سەھىن خەھىشەنئىزى دە.

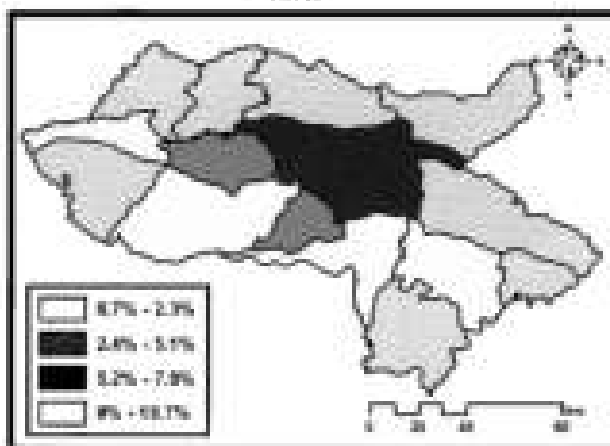
له‌خه‌ڵه‌په‌ین (39)

دابه‌شبوونا رێژمه‌ی یا ئاگه‌نجیه‌ن باژێران له‌ پارێزگه‌ها سه‌هۆكۆ له‌ سه‌ره‌ له‌سه‌نه‌ن له‌مه‌یان 1947-1997

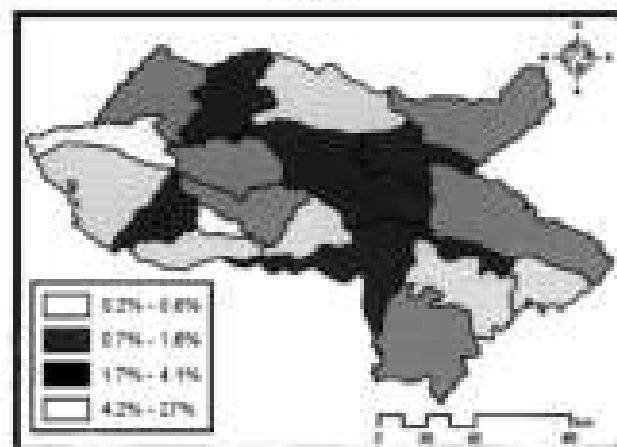
1957

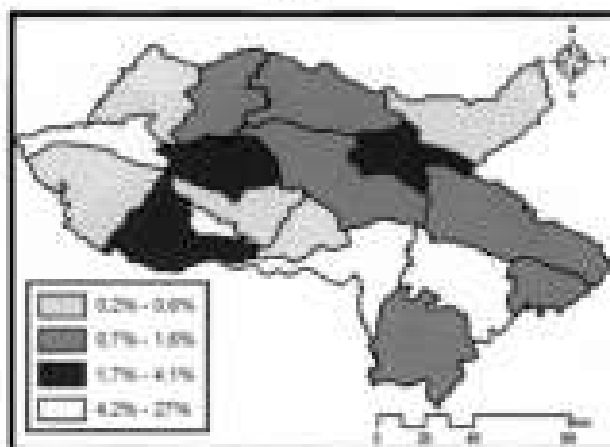
1947

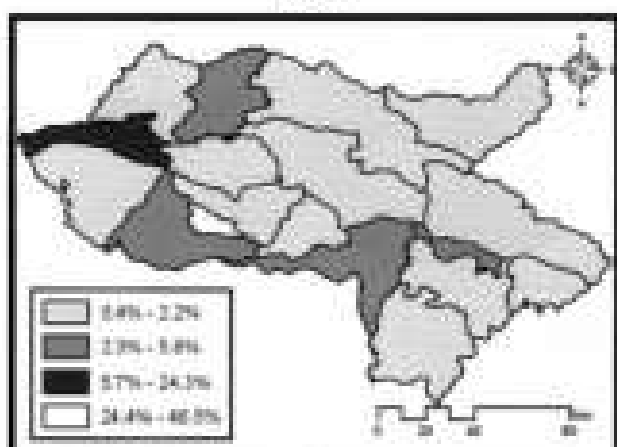
1977

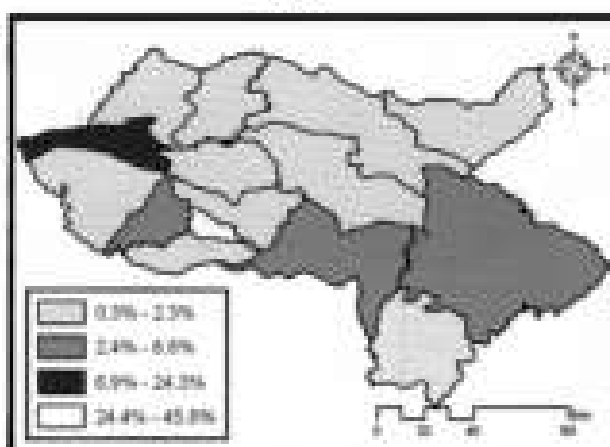
1965

1986

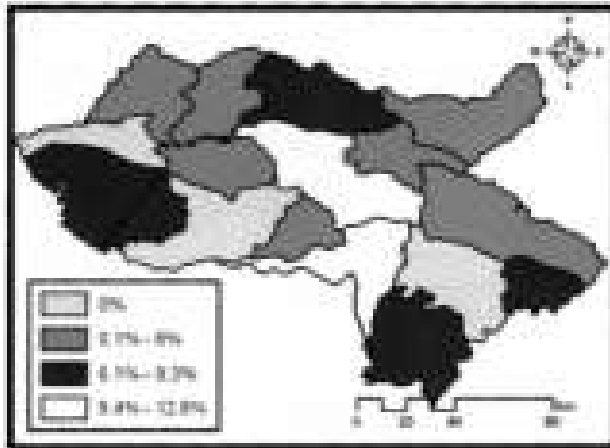
1987

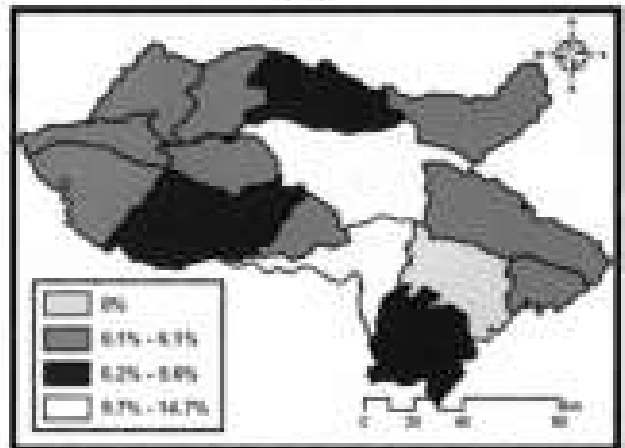
نميشهين 18-1

دايشيون رتبهى يا لاکنجين گوندان ل پارزگمها دهوک ل سەر ئاستن ناعيان 1947-1996

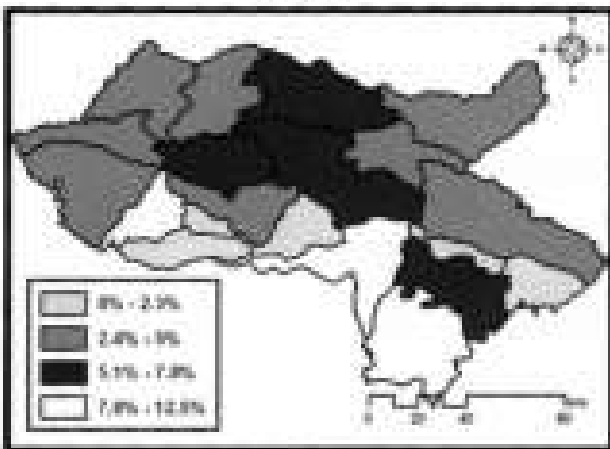
1957

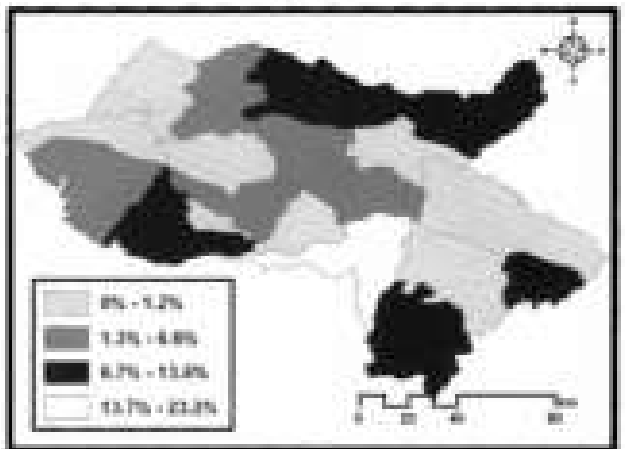
1947

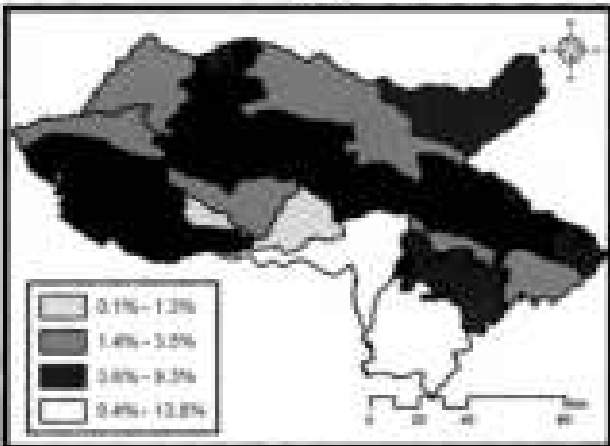
1977

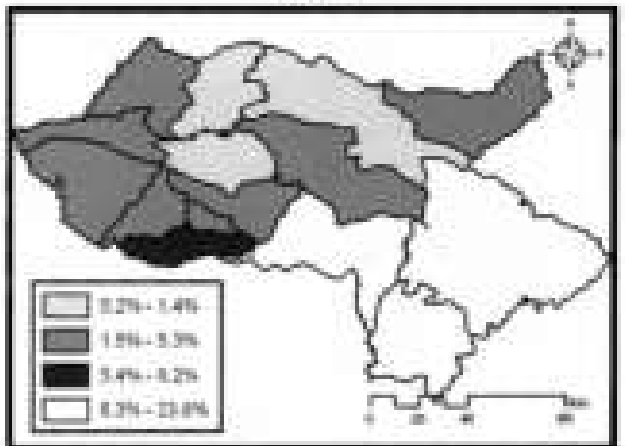
1965

1996

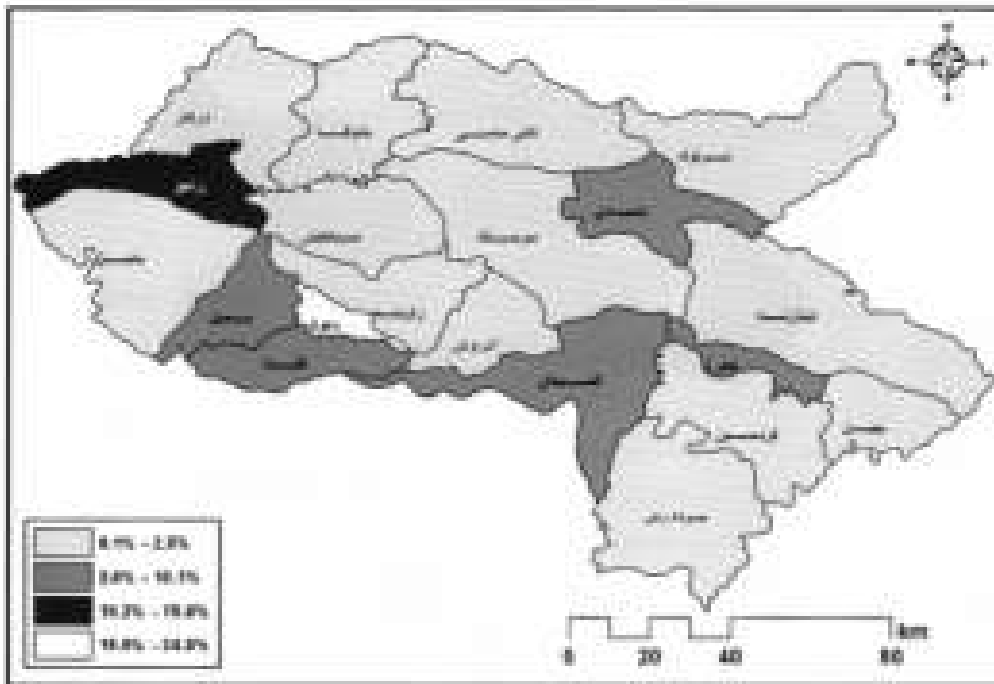

1987

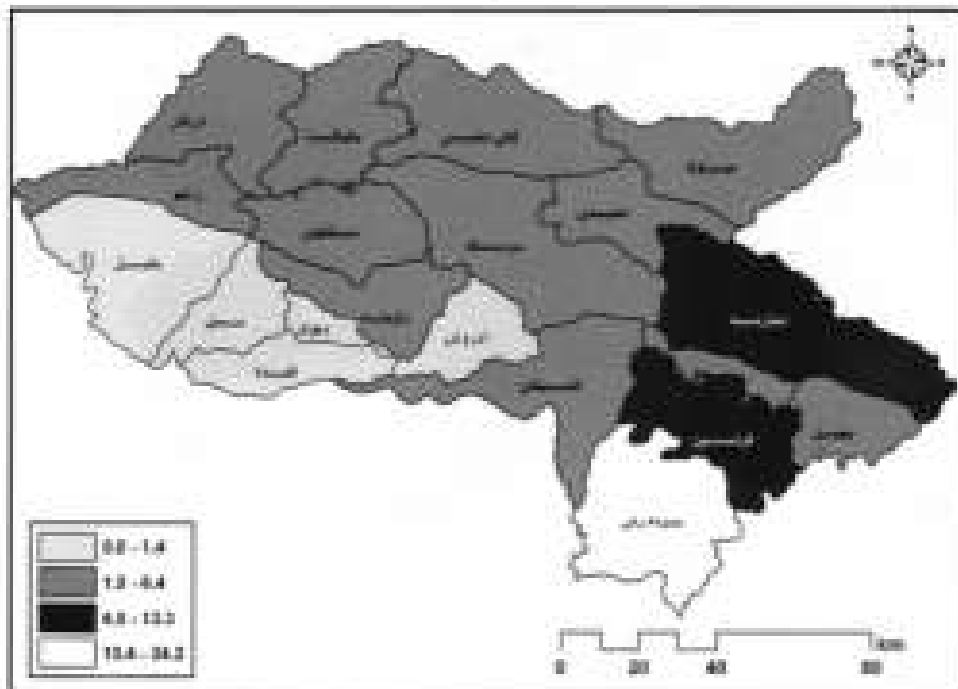
نەخشەسەين (۱۵۱)

دەپەشەپوونا رېژىمى يا ئاكنىجىيىن باژىرى ل پارىزگىمىھا دەھەكەز ل سەئىر ئاستىن ئاھىيان ۲۰۰۶

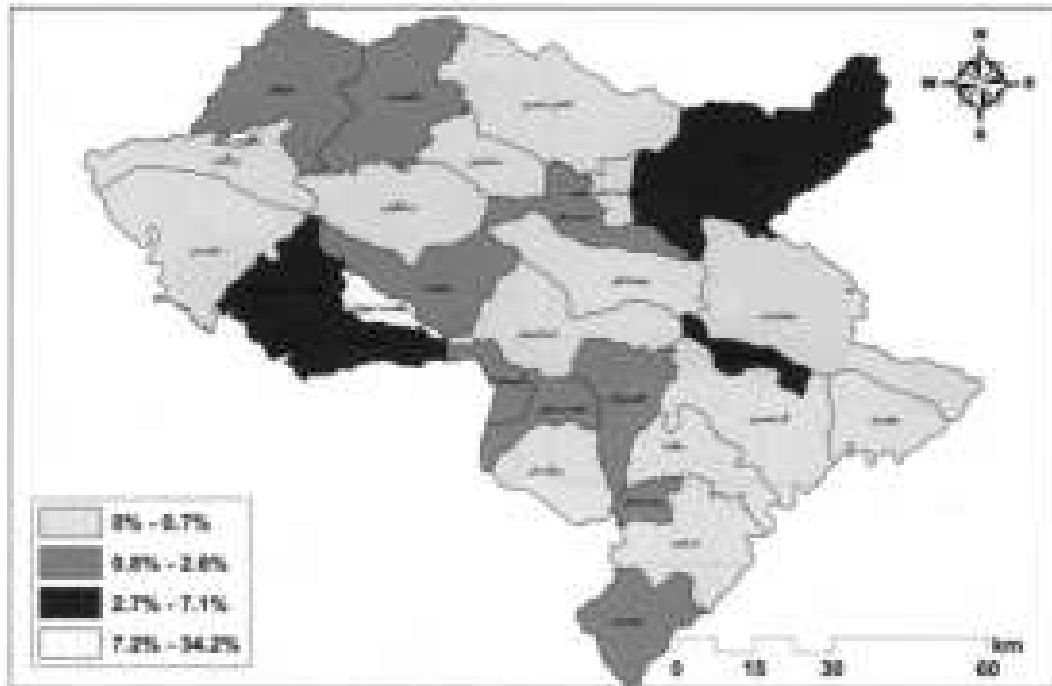
نەخشەسەين (۱۵۲)

دەپەشەپوونا رېژىمى يا ئاكنىجىيىن گولەندان ل پارىزگىمىھا دەھەكەز ل سەئىر ئاستىن ئاھىيان ۲۰۰۶

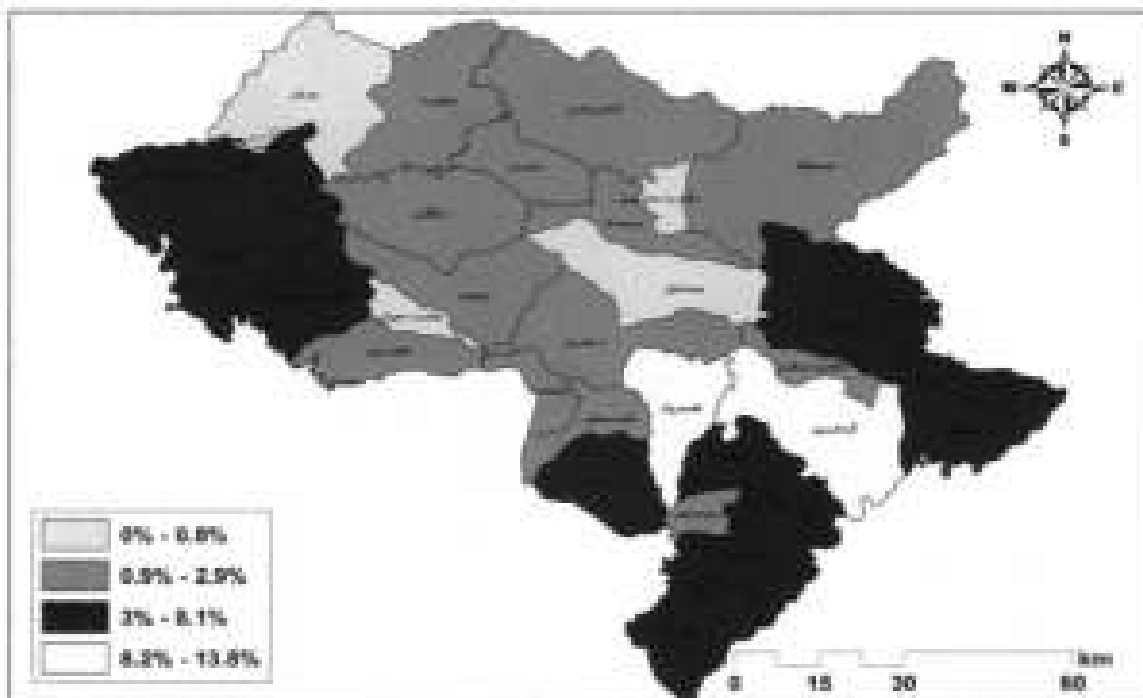
نەخىشەپىن (۱۳۳)

داپەشپوونا رايۇنىنىڭ پارىزگىمىھا تەھرىكىنىڭ لى سىغىر ئاستىدىكى ناھىيەسى ۲۰۰۹

نەخىشەپىن (۱۳۴)

داپەشپوونا رايۇنىنىڭ پارىزگىمىھا تەھرىكىنىڭ لى سىغىر ئاستىدىكى ناھىيەسى ۲۰۰۹

چار: سەنتەرىي سەنگا ئاكنجىيان

سەررەزى ھەببونا گەلەگ بۇچۇپونان ل سەر ئىگمەن سەنگا ئاكنجىيان ز ئىنچامى سۈرۈشتىن ئىبارەتتەن ھاتتە خواتىن و وان مەرەپەن فەكۆلېن ئۇ دەپتە ئىنچامدان ئۇنچىرى راۋ بۇچۇپونان جۇمھۇيا بىن فەكۆلەر¹¹، لى پىرىيا چاران ئەف ئىگمە دەپتە ئاقتىن ب ئىزىكىيا پىزەپى يا ئاكنجىيان (Relative Proximity) و ھىندەك چاران ئى دەپتە ئاقتىن ب سەنگا ئاكنجىيان يا پەپى¹² (Population Potential)، لى ھىندەك فەكۆلەر دىخوان زاراقىن سەنتەرىي سەنگىن (Center of Gravity) يانزى زاراقىن سەنتەرىيونى (Centrophraphy) ب كارىنېن سەررەزى قان بۇچۇپونان، لى ئاقتىن فى ئىگمە سەررەزى ز سەنتەرىي ئاقتىن بىن دابەشۇپونەكا پەكسەن ئۇ ئىبارەتتە دىكتە ب رەگمكى دەپن كۆ سەنتەرىي دابەشۇپونەكا پەكسەن دەپتە دىاركتىن و ھىندى ھىندى چەنە ز دۇرماندۇرى فى سەنتەرىي نوور بىگملى و بەرەف لاپىن وى بىچى ئەف دابەشۇپونە كىم نىت ھەئال ئاۋىن چ ئەپىت¹³، ئەف سەنتەرىي نەھالەكا جىگىر و ئەكۆھۇرە بەلكو بەرەمەم دەپتە كۆھۇرىن ئەۋزى ل نووف ئاراستەپىن دابەشۇپونى ل نووف بۇرىنا دەپى و ل زىر كارىنېنكە ھىندەك فاكىنەر¹⁴

فەكۆلەر (Stewart) ب رەگمكى ئىگمەن سەنگا ئاكنجىيان شۇفەدەكتە كۆ ئەو خالە يا پلا ئىكرىپونان ئاكنجىيان دەستىپىشان دىكتە و ل نووفدا نىتە پىفەر بۇ رەپەن شىپانېن گەھىشتىن بۇ فىن خالىن كۆ ب ئىزىكېپونەكا ھەفەز دىگەل رووبەرىن وى ب كۆنچىتە د راستىن ئەف خالە بەھامەن ئەناراستەكرىپە ئىكۆ چ ئاراستەپىن دىاركتى بۇ چ جەھان نىن¹⁵، پەپىن دىۋىست بىن ئىگمەن سەنگا ئاكنجىيان ز ھىندى دەپتە كۆ ئامرازەكن باشە بۇ پىغان و پىنئاسەكەرنە پەۋىشت و تەپەتەنەپىن دابەشۇپونان جەپى يا ئاكنجىيان د ماۋەپەكنى دىاركتى دا ز لاپىن پلا چىپون و ئاراستەپىن كىشتى بىن

دابەشۇپونى، ئىكۆ كالى كىز خالىن چە نىت و بەرەف كىز ئاراستەپى بەرەلەف نىت، بۇ فى چەندى پىشت بەستىن ھاتتە كىن ل سەر تەكنىكا (IDW)، دىف بەرەپىن (ArcGIS) بۇ دەستىپىشەكەرنە سەنتەرىي سەنگا ئاكنجىيان و ھىلېن پەكسەنكەرنە ئاكنجىيان ل پارىزگىھا دەۋكۆڭ د ماۋەپەكنى سالىن فەكۆلېن ل سەر ھاتتە كىن.

1- سەنتەرىي كىشتىن سەنگا ئاكنجىيان

سەررەزى سۈرۈشتىن دابەشۇپونان كىشت ئاكنجىيان پارىزگىھا دەۋكۆڭ ل نووف ئالاقىن سەنتەرىي سەنگا ئاكنجىيان (نەھالەف نەنچەپىن 14) ھەئال (15) بىگە ئەم دىپىن بىگمەنە قان راستىن.

1- سەررەزى ھىلېن پەكسەنكەرنە ئاكنجىيان

ئەف تىپىلىپە دىگەنە پەر چەپىن بە:

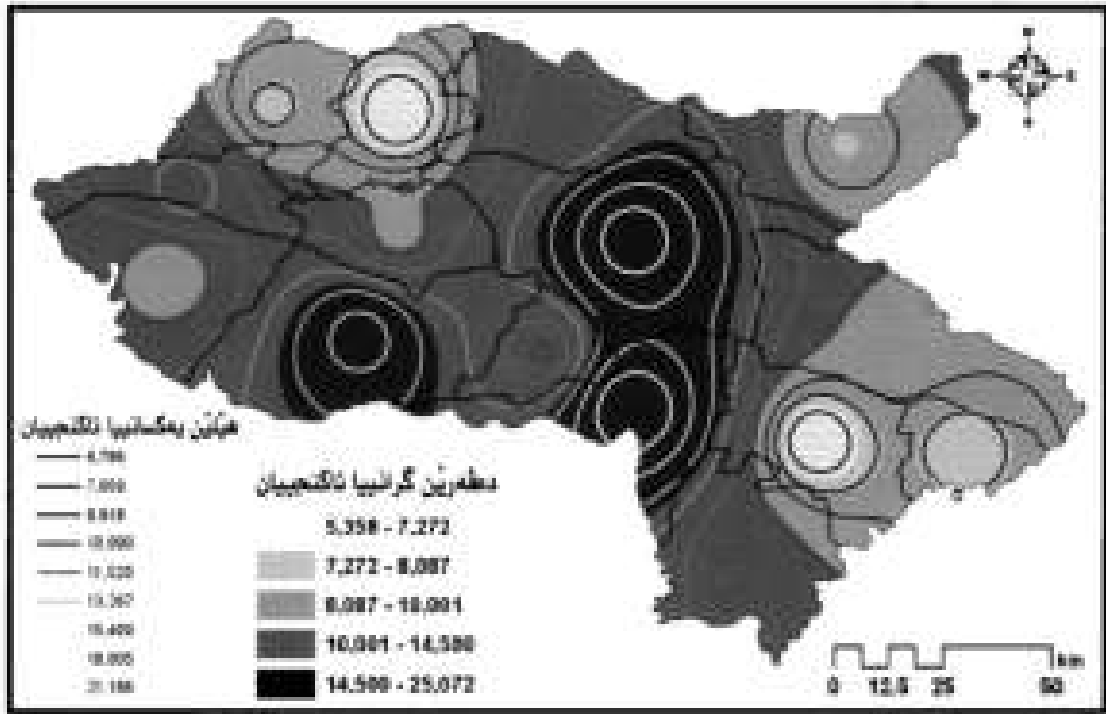
1- ل دەستىپىنكا سالىن فەكۆلېن ل سەر ھاتتەكەرن (1917) و (1967) بى ئەف خالە ئىكپور دىگەن. لى ب شىۋەپەكنى ھىندى ھىندى و دىگەل بۇرىنا دەپى ئەف ھىلە پىر ئىزىكى ئىك دىن ب ئىپەت ل دۇرماندۇر دەپەرىن سەنگا ئاكنجىيان وان مەن پان ئى دۇرماندۇر وان دەپەرىن ئاكنجىيان وان كىم و بەرەلەف ئەف چەندە ئى ئامازەپىن دىگەنە سەر گەشەكەرنە دىبارا چىپونان ئاكنجىيان ل نووف بۇرىنا دەپى

ب- ھىلېن پەكسەنكەرنە ئاكنجىيان ئىك نوور دىگەن و پائىس ل كىشت دەپەرىن پارىزگەپىن ب جۇرەكى ز جۇرېن ھەقسەنگىن بەلەف بىن ئەۋزى ل سەر بىن سالىن دەستىپىنكى بىن فەكۆلېن ل سەر ھاتتە كىن، ئەف چەندە ئى كرىپەپىن دىگەنە سەر ھەببونا ھەقسەنگەپەكنى د دابەشۇپونان ئاكنجىياندا ل سىپىكا ئىكىن ز ماۋەپەكنى فەكۆلېن ل سەر ھاتتە كىن.

ت- ل سالا (1997) بى ل وان دەپەرىن ئاكنجىيان وان كىم و بەرەلەف ھىلېن پەكسەنكەرنە ب پەپەكا

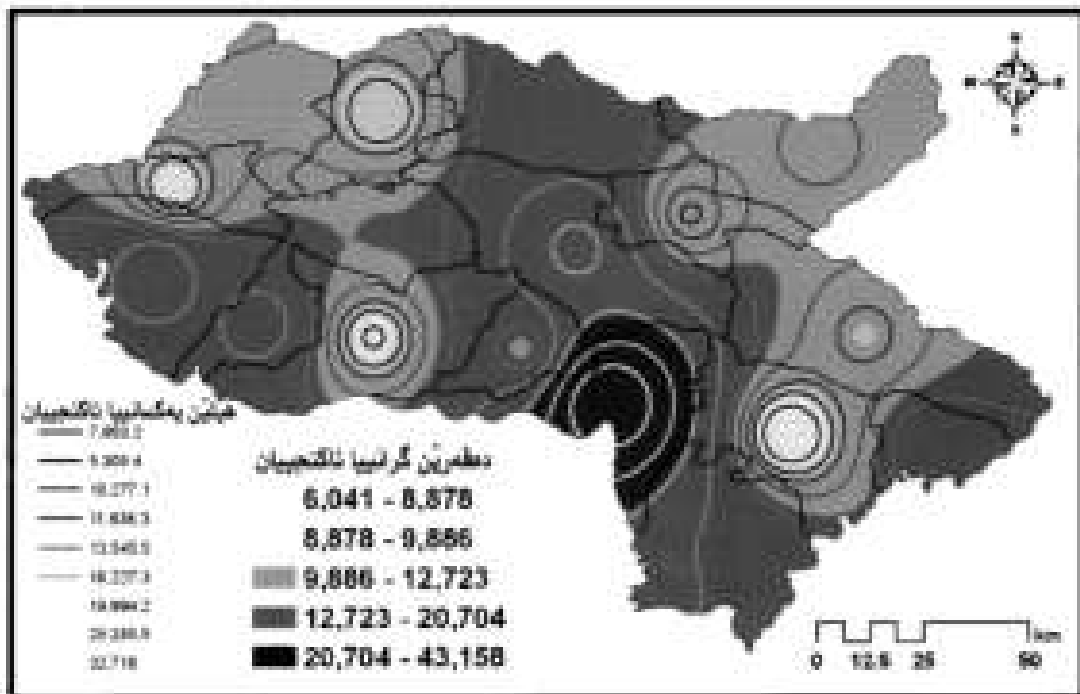
نەقشە ۱۵۱

سەنتەبىر سەنگى و ھۆلەن بەكسىيەنىڭ ئاكتىپىيەن ل پارىزگىمىزدا تەبىئەت ل ۱۹۵۷

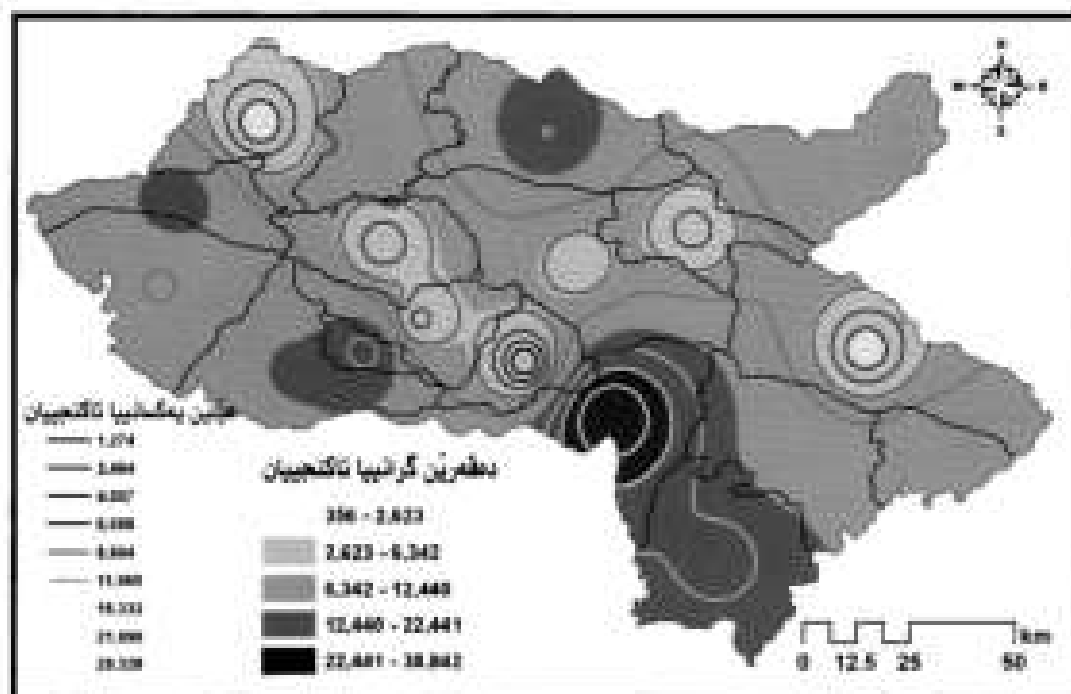
نەقشە ۱۵۲

سەنتەبىر سەنگى و ھۆلەن بەكسىيەنىڭ ئاكتىپىيەن ل پارىزگىمىزدا تەبىئەت ل ۱۹۵۷

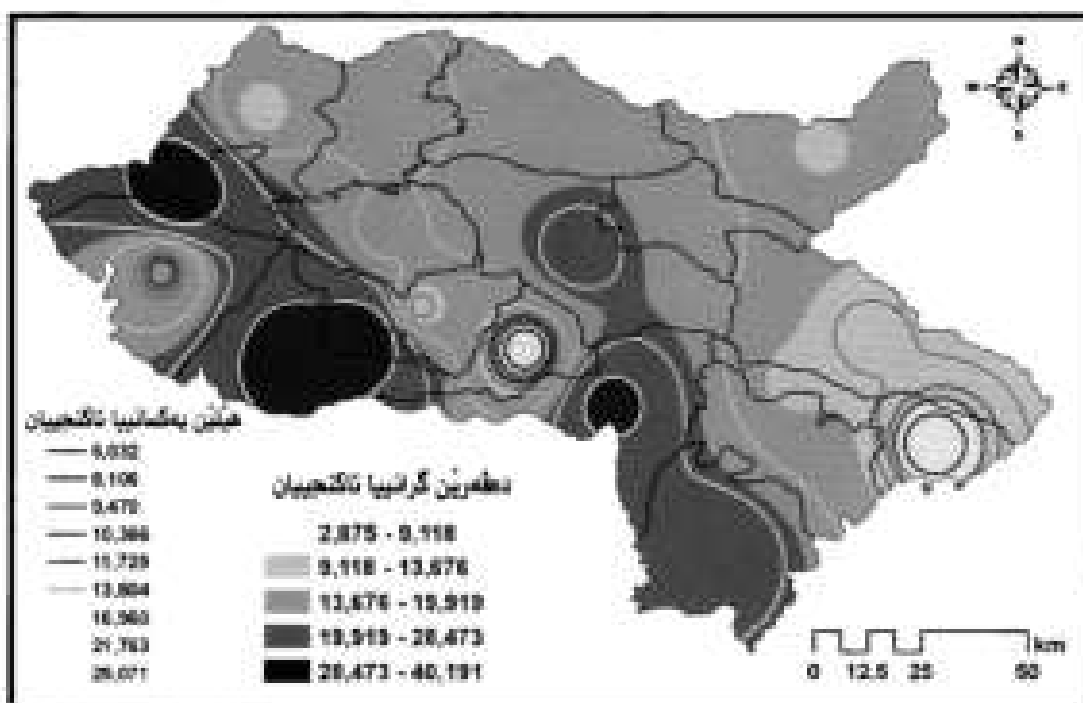
نەقشە ۱۷۷

سەنئەت سەنگى ۋە ھېلىن پەكسىيەت ئاكتىپىيەن ل پارىزگىمە دەھقان ل سالا ۱۹۶۸

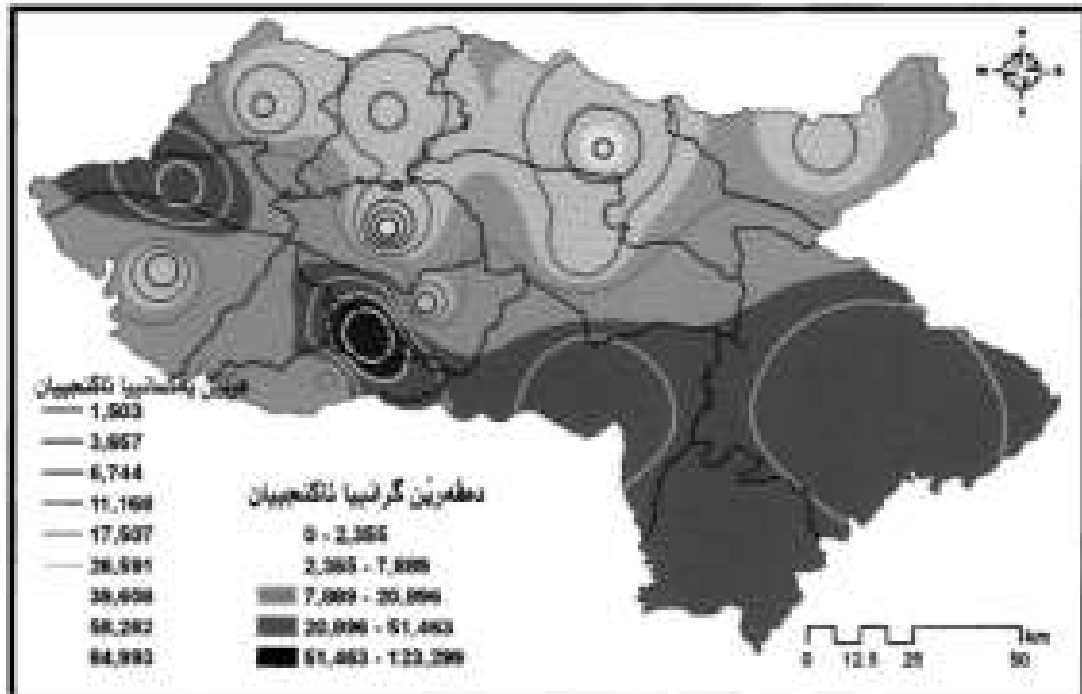

نەقشە ۱۷۸

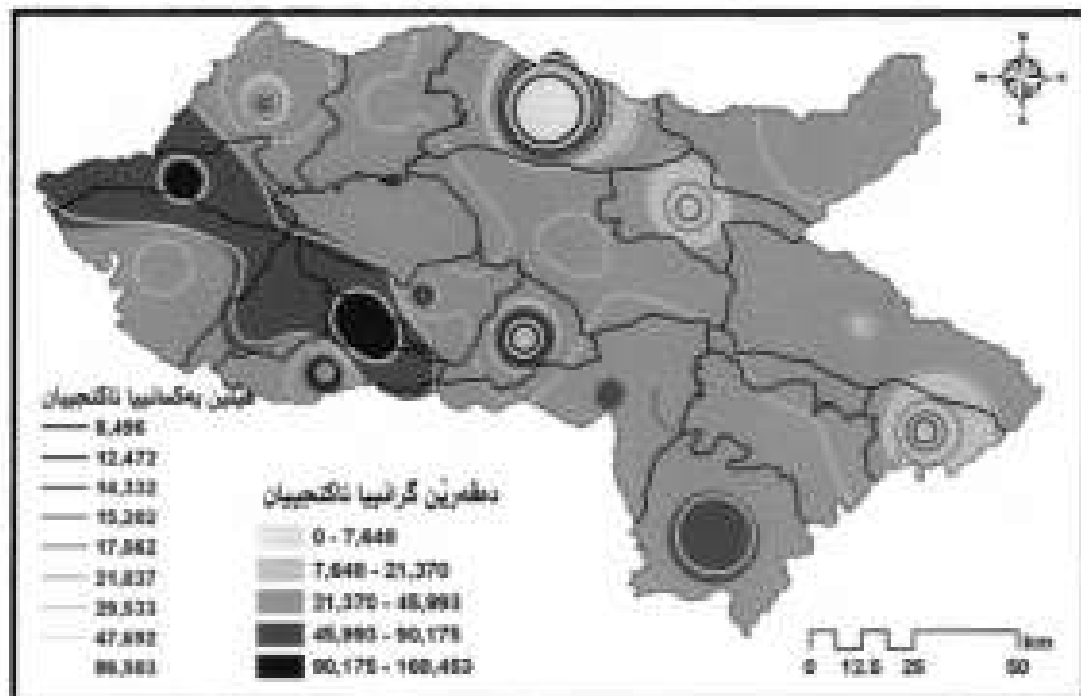
سەنئەت سەنگى ۋە ھېلىن پەكسىيەت ئاكتىپىيەن ل پارىزگىمە دەھقان ل سالا ۱۹۷۷

نەخىشەيىن (19) سەلتەرىن سەنگ و ھېلىزىن بەكسەنبوونا ئاكنجىيىان ل پارىزگىمما دەھۆكىن ل ساللا 1987

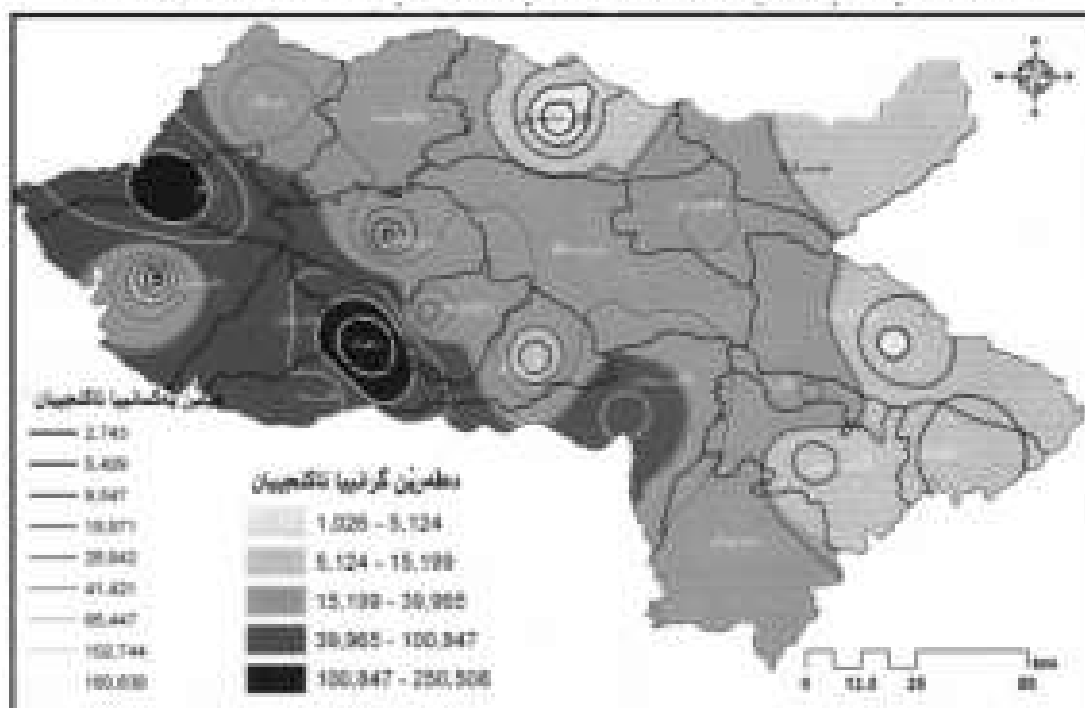

نەخىشەيىن (20) سەلتەرىن سەنگ و ھېلىزىن بەكسەنبوونا ئاكنجىيىان ل پارىزگىمما دەھۆكىن ل ساللا 1991

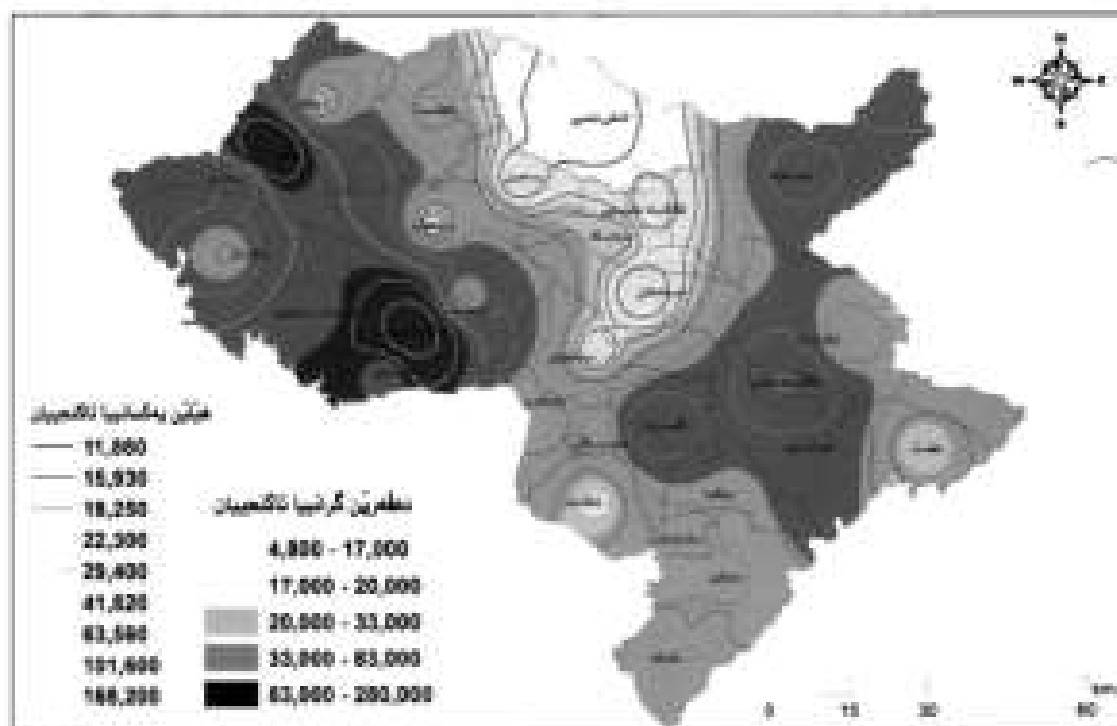
نەقىشەمىز (81)

سەنتەبىر سەنگى و ھېلىن بەكسەلبوۋا ئاكانجىيان ل پارىزگىمىغا تەھدىتى ل سىلا ۲۰۰۶

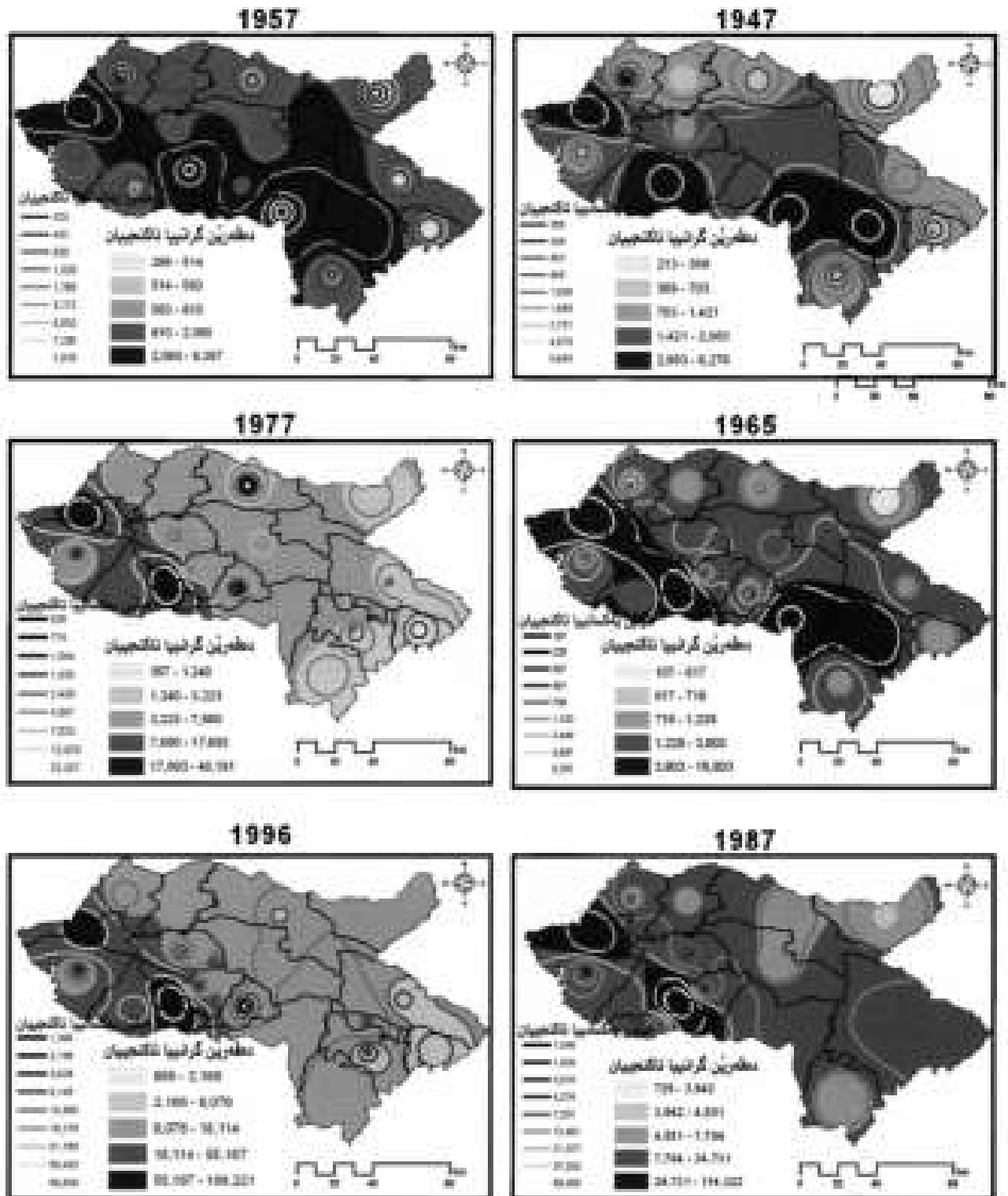
نەقىشەمىز (82)

سەنتەبىر سەنگى و ھېلىن بەكسەلبوۋا ئاكانجىيان ل پارىزگىمىغا تەھدىتى ل سىلا ۲۰۰۹

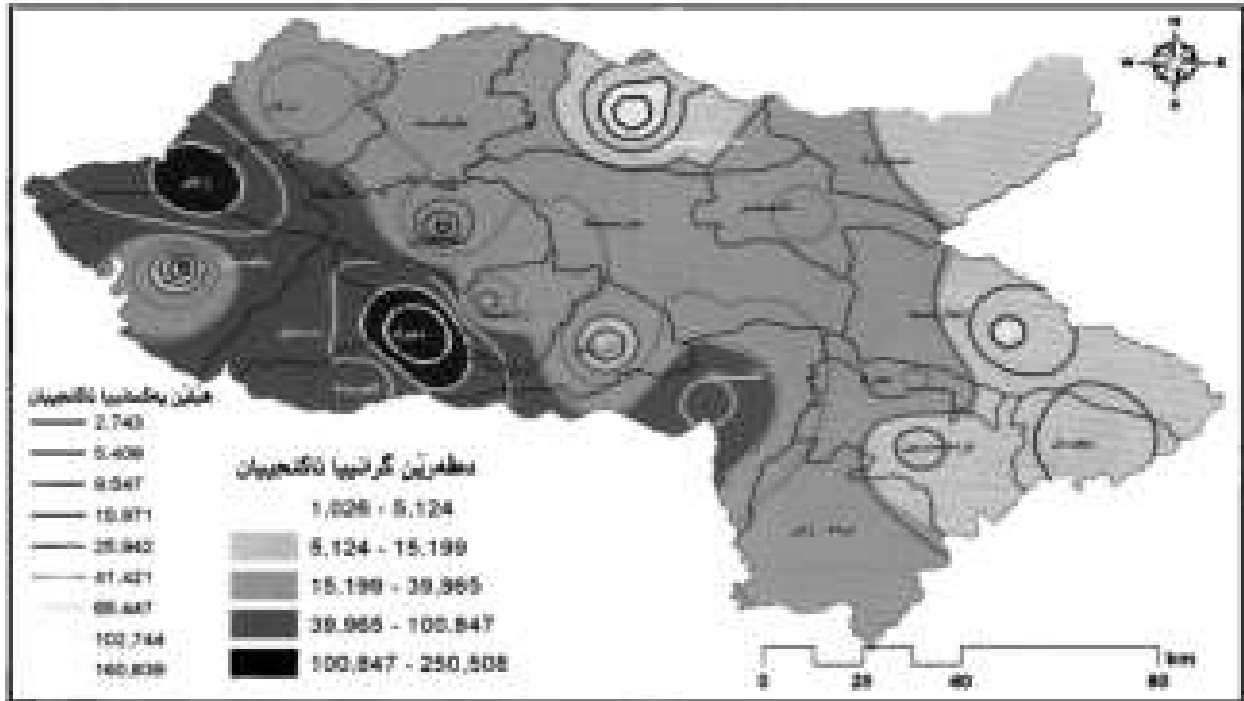
نمونه‌بهر (۸۳)

مطهرین سمنگ و هیلزین پمکسایوونا لاکنجینن بازران ل پارزگمها دهوکا (۱۹۹۱-۱۹۸۷)

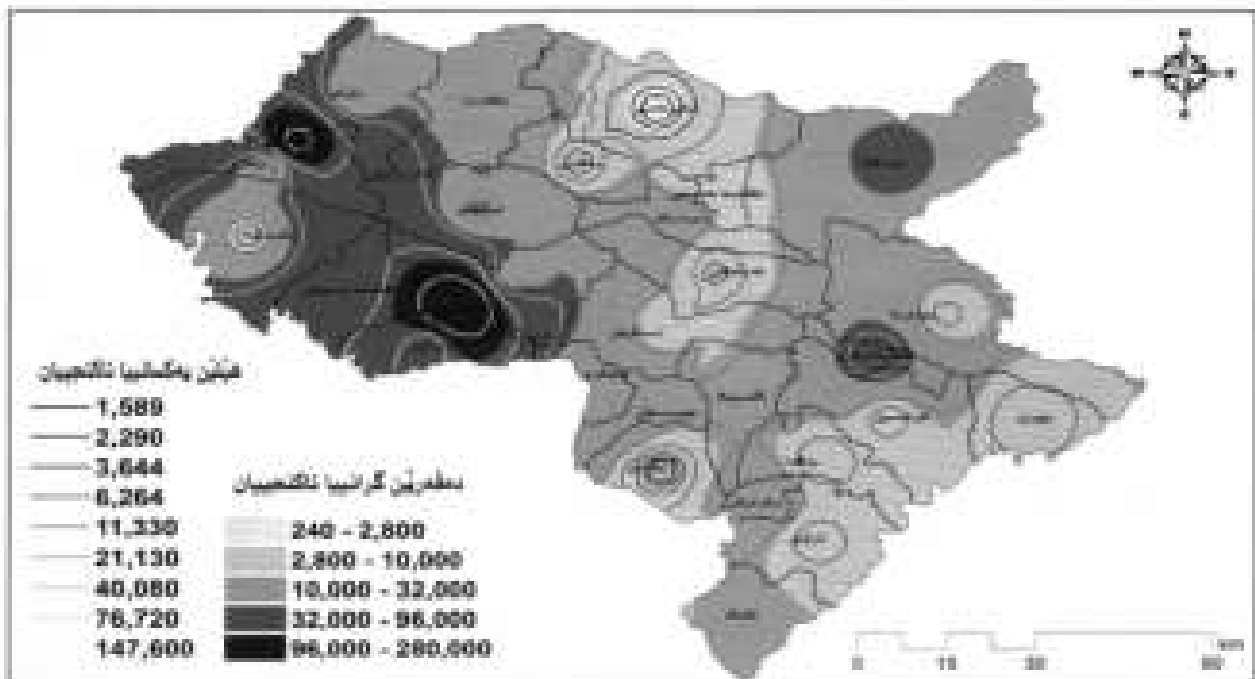
نەقشەسەن (۱۵۱)

مەھسۇلات سەنئەت ۋە مەھسۇلات پەنسىيەسىنىڭ ئاكتىۋىيەت باھاسىنىڭ پارىزگىمەن مەھسۇلاتى ل سالا ۲۰۰۱

نەقشەسەن (۱۵۲)

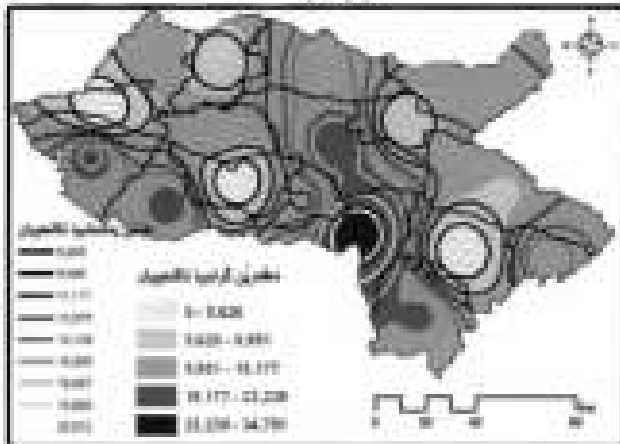
مەھسۇلات سەنئەت ۋە مەھسۇلات پەنسىيەسىنىڭ ئاكتىۋىيەت باھاسىنىڭ پارىزگىمەن مەھسۇلاتى ل سالا ۲۰۰۹

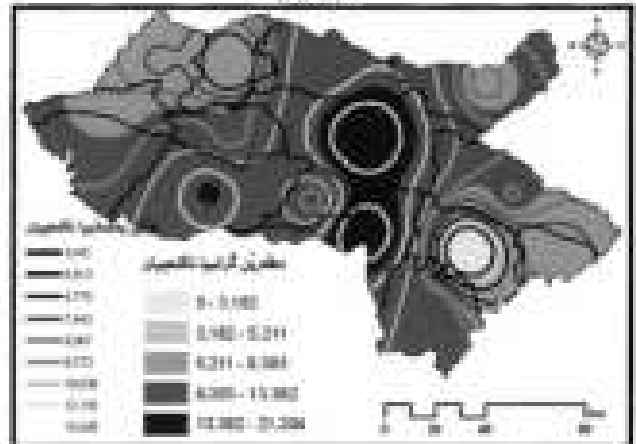
نمونه ۱۶۱

نمونه سولگنا لاکنجیوان و هیلین په کسانوونا لاکنجیوان کولندان ل پارېزگهڼا دهوکړ (۱۹۹۶-۱۹۴۷)

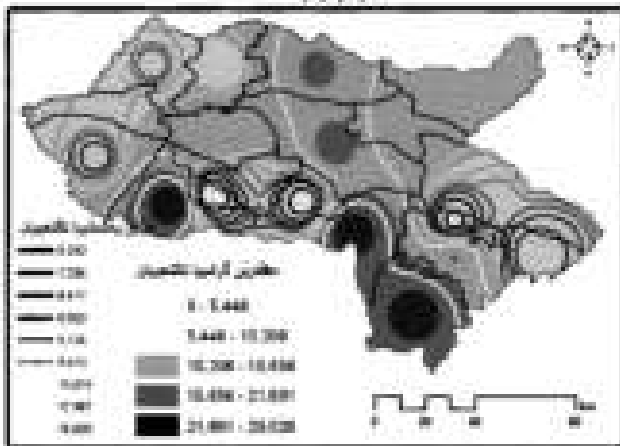
1957

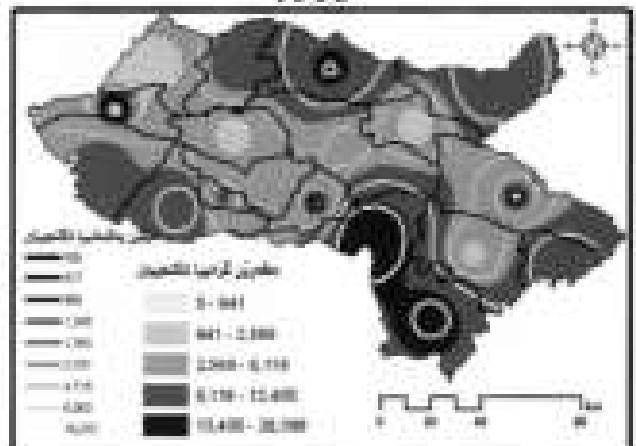
1947

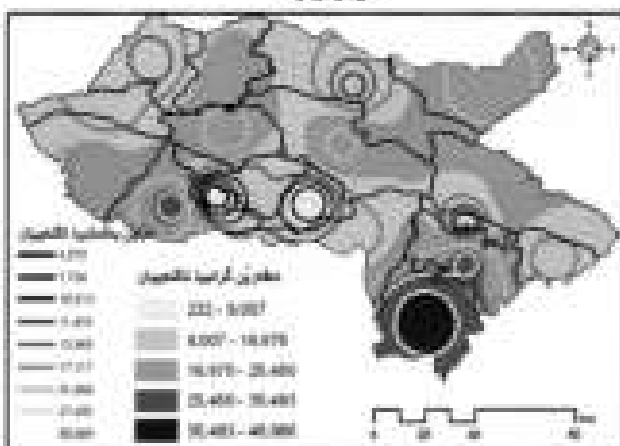
1977

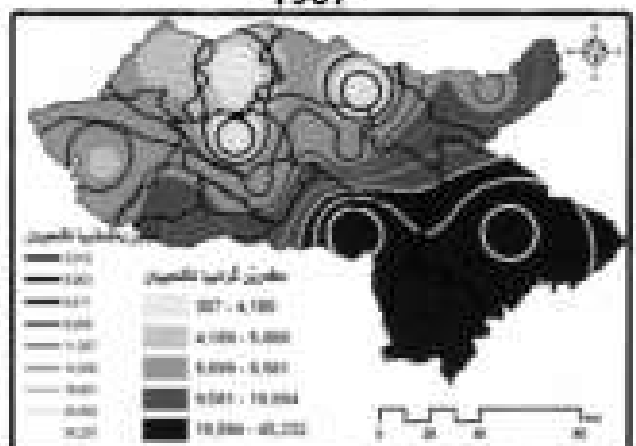
1965

1996

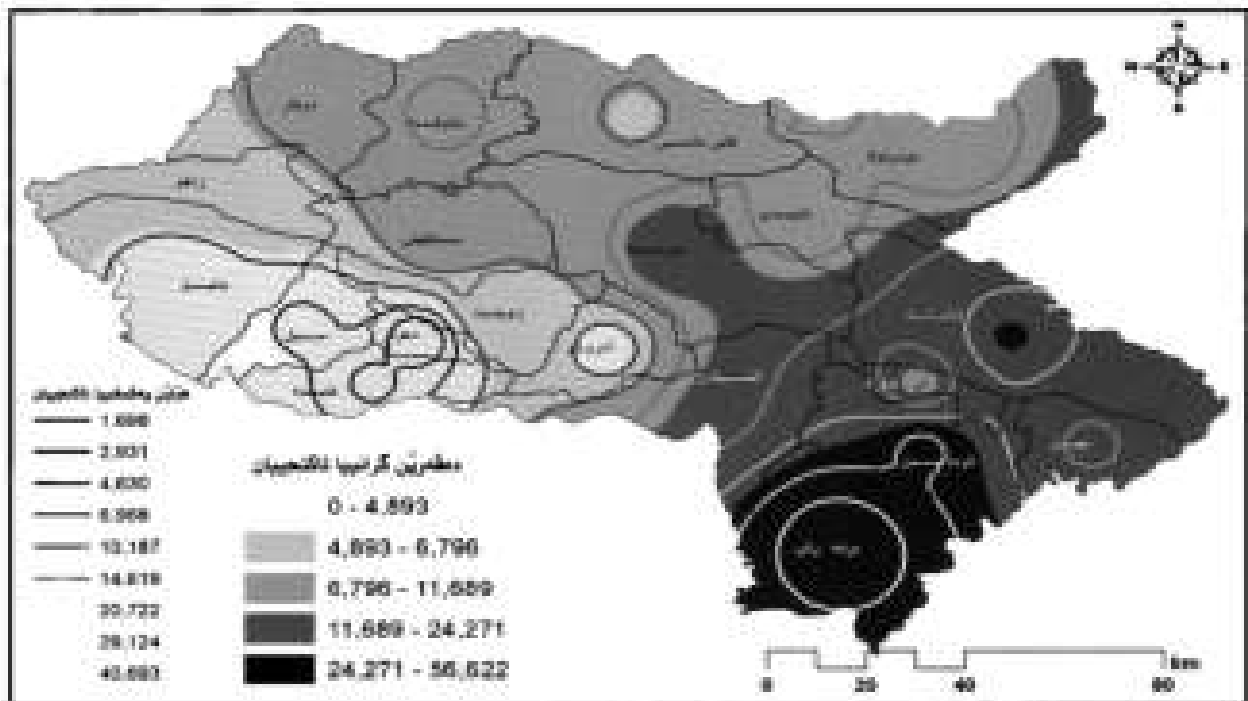

1987

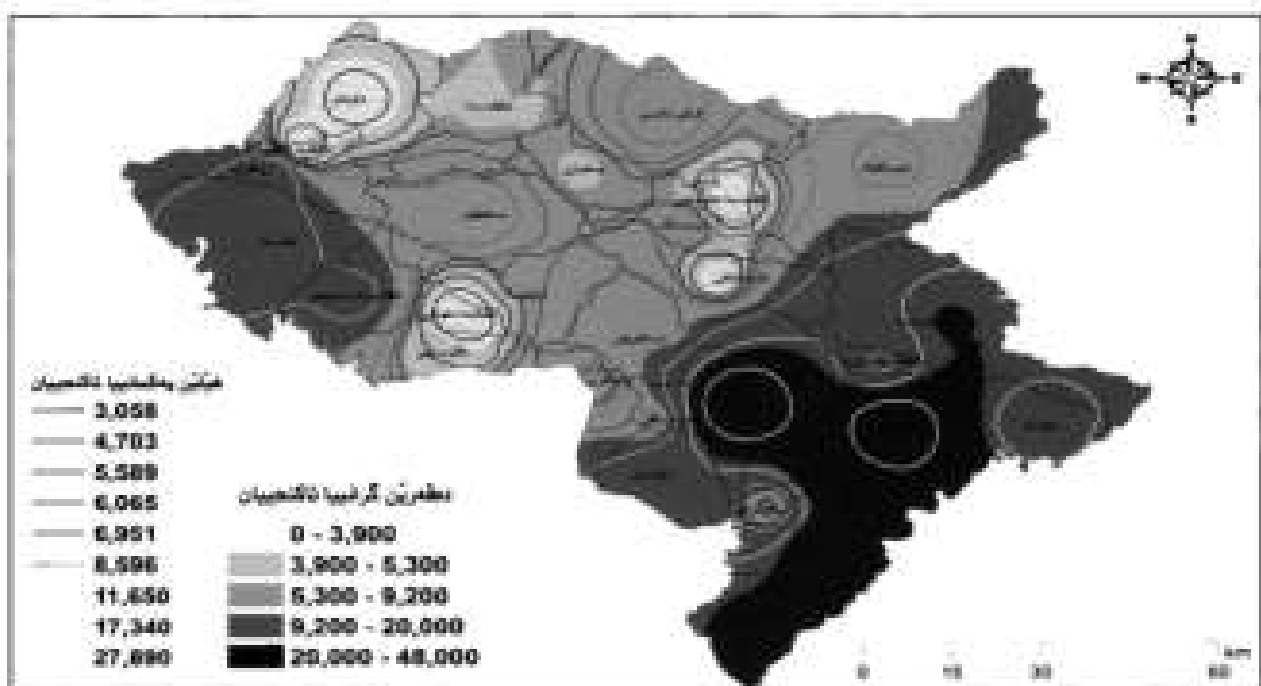
تەكشۈرۈش (۵۷)

تەبىئىي سەتگە ۋە خەتەر بەكسىلىپونا ئاكتىپىزىن كىشىلەر ن پارىزگىمىغا تەۋەككۈل ن سالا ۲۰۰۶

تەكشۈرۈش (۵۸)

تەبىئىي سەتگە ۋە خەتەر بەكسىلىپونا ئاكتىپىزىن كىشىلەر ن پارىزگىمىغا تەۋەككۈل ن سالا ۲۰۰۹

بهر اويز

- 1- عبد الله مطوي، جغرافية السكان المصدر السابق، ص 14-17.
- 2- صلاح حميد الجليلي، المصدر السابق، ص 11-17.
- 3- منصور محمد الكيخا، جغرافية السكان، منشورات جامعة قاروينس، بغلي، ط 2007-2008، ص 27.
- 4- عباس فاضل السعدي، سكان الوطن العربي دراسة في ملامحه الديموغرافية وتطبيقاته الجغرافية، مؤسسة الورق للطبع والتوزيع، عمان - الأردن، 2001، ص 99.
- 5- راضي بن أحمد الزهراني، التوزيع الجغرافي للسكان والمساكن على المحافظات في المملكة العربية السعودية 1974-2001، مجلة جامعة أم القرى للعلوم التربوية والاجتماعية والإنسانية، المجلد 19، العدد 11، 2007، ص 17.
- 6- بو يوشجويون ل سهر زارافين، نظرين تفكري (Oekoumene)، و نظرين بتفكري (Non Oekoumene)، ب. باير، بو زيفرون، منصور محمد الكيخا، المصدر السابق، ص 219-223.
- 7- فتحى عبد العزيز أبو راضي، المساحة والخرائط دراسة في الطرق المساحية وأساليب التحليل الكارنوجرافي، المصدر السابق، 1998، ص 212.
 - باعبا نظرين زي دكفل هانيه هزماين.
- 8- هنتك جازان، بو هيتة بالكون ب. ايلكن نه ويكوليين، بازيو اييفرون، بامشويون، ل فلان زيمران، ب. باير.
 - 1- عيسى طهر ابراهيم، الامتداد الجغرافية و الجغرافية دار المعرفة، جامعة الإسكندرية، 1999، ص 121-128.
 - 2- عبد الحميد عليم، التوزيع الجغرافي لسكان الإمارات العربية المتحدة، رسائل جغرافية، نشرة بورية محكمة تعنى بالبحوث الجغرافية، بصدرها قسم الجغرافيا بجامعة الكويت، والجمعية الجغرافية الكويتية، العدد 197، 1987، ص 49.
- 9- عباس فاضل السعدي، سكان الوطن العربي دراسة في ملامحه الديموغرافية وتطبيقاته الجغرافية، المصدر السابق، ص 29.
- 10- يلفرون بواره، دايفسكروني (Redistribution Index)، بويرينه ز رزها سهر، با فعايرين، تاكسيين پاريزگهين ل باويا وى ماوير، بايت، بواره تاكسيين وى بافايرا، يفايرين كارگوزر، بينه دايفسكروني ز بييفسكروني، ب. هنتك جازان، وى دايشويون ل هنتك جازان، وى ماوير، هنتك جازان، بافايرا، ايفسكروني، رازجين، بى هدر، يفايرين، ل سهر، باويا ايكلان، ل لفايرين، رازجين، بى سهر، باويا وى هيت، بافسي، وى سفايرينه، جواهيريا، بافايرا، وادا، كا، با لفايرين، بان لفايرين، به، و لفايرين، افايرين، افايرين، ل بايرين، ز بايرين، يلفرون، بواره، دايفسكروني، دكفل، لى فعايرين، تاكسيين، پاريزگهين، بوز، كو، يلفرون، بواره، دايفسكروني، بو بينه، كين، ل باويا، ماوير، نعم، بطين، ب. هنتك جازان، بايرين، يفايرين، دايفسكروني، بو فعايرين، تاكسيين، پاريزگهين، ل باويا، وى ماوير، و بافسي، دايفسكروني، ل سهر، 10-11، لفايرين، لى زيمران، بكة.
- 11- ينظر، عباس فاضل السعدي، التوزيع الجغرافي للسكان في اليمن، نشرة بورية محكمة تعنى بالبحوث الجغرافية، بصدرها قسم الجغرافيا بجامعة الكويت، والجمعية الجغرافية الكويتية، العدد 107، 108، ص 9.
- 12- بو يتر، لفايرين، ل سهر، زيمران، اجريا، تاكسيين، و جوزين، وان، ل لى زيمران، ب. باير، محمد السيد، طالب، فتحى، صبحي، عبد الحكيم، السكان، ديموجرافيا، و جغرافيا، مكتبة الانجلو المصرية، ط 2، القاهرة، 1977، ص 214-228.
- 13- جون كلاك، المصدر السابق، ص 11.
- 14- منصور محمد الكيخا، المصدر السابق، ص 122-127.
- 15- Maantay, J., et al, Op-Cit, p 107.
- 16- راضي بن أحمد الزهراني، المصدر السابق، ص 29-30.
- 17- دكفل هانيه هزماين، فعيين، و نظرين.

سكرىن پارىزگەھا دھونكى

پىدا، قەھرىمانلىق ھەممىنى پەيدىۋاتى
 زاتىدىنلا دھونكى - قولىغا زاتىدىنلا مۇشەھەتتى
 ۋەزىپىسى: دىيان جەھىل

سكرىن گېنىزى ئىكەنلىكىنى، دېھقانچىلىق سىكرىن
 ئىكەنلىكىنى، دېھقانچىلىق ھەممىنى پەيدىۋاتى
 زاتىدىنلا دھونكى - قولىغا زاتىدىنلا مۇشەھەتتى
 ۋەزىپىسى: دىيان جەھىل

سكرىن گېنىزى ئىكەنلىكىنى، دېھقانچىلىق سىكرىن
 ئىكەنلىكىنى، دېھقانچىلىق ھەممىنى پەيدىۋاتى
 زاتىدىنلا دھونكى - قولىغا زاتىدىنلا مۇشەھەتتى
 ۋەزىپىسى: دىيان جەھىل

دېھقانچىلىق گېنىزى ئىكەنلىكىنى، دېھقانچىلىق سىكرىن
 ئىكەنلىكىنى، دېھقانچىلىق ھەممىنى پەيدىۋاتى
 زاتىدىنلا دھونكى - قولىغا زاتىدىنلا مۇشەھەتتى
 ۋەزىپىسى: دىيان جەھىل

دېھقانچىلىق گېنىزى ئىكەنلىكىنى، دېھقانچىلىق سىكرىن
 ئىكەنلىكىنى، دېھقانچىلىق ھەممىنى پەيدىۋاتى
 زاتىدىنلا دھونكى - قولىغا زاتىدىنلا مۇشەھەتتى
 ۋەزىپىسى: دىيان جەھىل

بۇ دەقەرا دۆلەتتە بىشت سىگرى يان بو گەلبەكن
 دى بۇ دەقەرا سىگرى ئە

دېۋان سىگران (۱):

سىگرى ل دەقەرا يان مەرىمىز زىۋەتتە دەۋىسىگرى
 دەقەرا دابەشكىز بۇ سىگرىن غەمبار كىرىن يان سىگرىز
 پىگرىنن ل تەبىئىي يان زى سىگرىن غەمبار كىرىن
 زىۋەتتە گەمبارتا باقا زىرەمىز لىز ل دەۋر بىنەلىن وان
 كەرىستەمىز سىگرى زىۋەتتە دەۋىسىگرىن دەقەرا
 دابەشكىز بۇ جو جىۋىش سەۋەكى نەۋرى سىگرىز
 كۆنكىرىت و سىگرىن نەقەن

۱. سىگرىن كۆنكىرىت Concrete Dams

ئەقە جىۋىش سىگران ل دەقەرا كەقەرى بىن دەقە
 دەقەرا پىگرىن بىن كۆ غول بىر دەۋىش كىران مەكى
 ئىشپىن ل نەنجامىز سىنگا كىران يا كىرەمىنچىن
 كۆنكىرىت پىدەتەمىز سىگرىن كىگرىتو لىن جىۋان
 نەقەرا گەرىت

۱. سىگرىن كىران ئەقە سىگرە بىشت بەمىنن
 دەقەرا سىر مەمىكا غو با كىران زىۋەتتە گەمبارتا
 سىگرىن يان ل قىزىق نىيەت نەۋرى سىگران
 سىگرى بىن پەسە يان بى سىر شىۋەدەز كەقەرى
 نەت

ب. سىگرىن كەقەرى ئەقە سىگرە بىشت بەمىنن دەقەرا
 سىر شىۋەدەز غو بىن كەقەرى زىۋەتتە گەمبارتا
 وان و قەگەدەستە زىۋەتتە جىۋىش بو جىۋىش لىۋىن
 گەقەرى بەتەسەمىز بىشپىن زەمەرا ۱. بىكە

۲. سىگرىن ئاق و تاشپەردان Earth-rock dams

بىشپىن دەقەرا لىك نەما گەمبارتا بىت زىۋەتتە دەۋىسىگرىن
 سىگرىدىكى كۆنكىرىت ل وى دەقەرى نەقەرى سىگرەكەن نەقەرى
 بىن بى تاشپەردان جىۋىش ل سىر جىۋىش دەۋىسىگرىن
 كۆ بىشپىن غو ل سىر رەقەرى جىۋا وىز گەرىت نىك ل
 تاشپەردان نەقەرى نەۋرى جىۋىش لىك سىگرىن بەقە كۆ

ب شىۋەدەكەن كىشى سىگرى جىۋىش بەشپىن
 سىرەدىكى پىكەمىنن نەقەرى دەۋىش سىگرى Dam
 wall و قالاكەرىن جىۋىش Bottom outlet و
 بەرگەن نەقەرى Water intake و بەرگەمىز پىۋىنن
 Spillway بىشپا جىۋىش سىگرى ل نەقەرىن
 جىۋىش كەقەرى يان نەقەرى دەقەرا دەۋىسىگرىن نەۋرى
 پىشپەمىت كۆنكىرەن كىران دەۋىسىگرىن سىگرىن و بەقەرى
 نەقەرى بى بۇ كىشىنن زەدە ب مەرىمىز كۆنكىرىت
 دەقەرى بىشت سىگرى بىن بەقەرى بىت پىشپەمىت
 دەۋىسىگرىن نەقەرىن نەقەرى با گەمبارتا

ئەقە ئەقە كەقەرى بىن جىۋىش سىگرى ل سە دەقەرا
 دەۋىسىگرىن ل سىر سىگرىن وى دەقەرى پىگرىن غەم
 لىك سىگرىن يان نەقەرى جىۋىش كۆ نەقەرى بىكەت
 سىگرى ل سىر بىتە دەۋىسىگرىن غەمبارتا گەمبارتا
 بىشپە ل نەقەرى جىۋىش سىگرىن دەقەرى جىگرىن مەرىمىز
 جىۋىش ل سىر بىتە مەمبارتا نەۋرى كۆ دەقەرى
 مەرىمىز شىۋىش نەقەرى غول بىر نەقەرى نەقەرى
 بەقەرى بىكەت زىۋەتتە مەرىمىز جىۋىش پىدەتەمىز بىن
 كۆنكىرىت زىۋەتتە مەمبارتا سىگرىن و مەرىمىز
 نەقەرى كىران پىشپەمىت كۆنكىرەن نەقەرى نەقەرى
 تاشپەمىن كۆنكىرىن ل لىۋىش نەقەرى زىۋەتتە گەمبارتا
 و بەرگەن نەقەرى و قالاكەرىن جىۋىش. سىگرى بىشپە ل بى
 دەۋىش سىگرى بىن ل سىر نىك ل لىۋىش كەقەرى دەقەرى
 نەقەرى پىشپەمىت پىكەمىنن جىۋىش نەقەرى ل مەرىمىز
 سىگرى بۇ مەقەرى: دەقەرى بىشت دەۋىش سىگرى ب
 شىۋەدەز نەقەرى ئەقە جەمەدە لى ب نەقەرى
 بەرگەمىز كۆنكىرىن نەقەرى پىشپىن پىشپەمىت
 كۆنكىرىن ل سىر بىر وى ئەقە پىشپىن يا بى سىر
 مەرىمىز دەقەرى بىشپە پىشپەمىت جىۋىش لىك مەرىمىز
 بەقەرى لىك نەقەرى مەرىمىز كۆنكىرىن بى بىشپەمىت
 سىگرىن جىۋىش و نەقەرى نەقەرى مەرىمىز پىشپىن زىۋەتتە
 بەقەرى سىرەمەمىز نەقەرىن بەقەرى بىشپەمىت
 سىرەمەمىز نەقەرى نەقەرى يا نەقەرى نەقەرى سىگرىن
 مەرىمىز بەرگەن بىن مەرىمىز پىشپىن نەقەرى نەقەرى
 شىۋەدەكەن نەقەرى و بى مەرىمىز دەقەرى مەرىمىز

ئېك ز جۇرۇن بەرپەلاڧ يېن قان سىكران، سىكرىن ۋە كېھەقن ئاتىكو ئەو سىكرىن زېۋ دىروستىكرىن پىشت بەسنىن دىگەنە سەر جۇرەگىن بىنن بىن كەرەستەپىس ۋ پىرىيا جاران زى ئەف جۇرە كەرەستە ئاخە ۋ ئەف جۇرە گىرەنتىپا سىمفامگىرىيا ئىپوارى سىكرى دزى زىمىچىوونا ئافى دەن، جۇرەگىن دى بىن قان سىكران دىتۇن سىكرىن ئەۋەكېھەف كو زېۋ دىروستىكرىن ۋان پىشت بەسنىن دىگەنە سەر ھۇمارەكا كەرەستەپان يان ھۇمارەكا جۇرۇن ئاخىن ۋ سىكرىن تاشمىپىران دىارتىرن ۋ پىلتىرنىن ئىپوونىپە ل سەر فى جۇرى

فاكتەرىن كارىگەر ل سەر دېزاينىكرىن سكران:

ل گىرەنگىرىن فاكتەرىن كارىگەرەين ل سەر دىزاينىكىن ۋ دىروستىكرىن سكران دىگەن پىنگىھىن ل مەرەم ز دىروستىكرىن سىكرى، كەرەستەپىن ئافاكرىن

ئەو كەرەستىن ئەف سىكرە زى دەپنە دىروستىكىن ب بىرەكە مەزىن ل ئېزىكىسى ۋى جەپىن سىكرىل سەر دەپنە دىروستىكىن بىن ھەق زىمەپارى شىپاتىن دىروستىكرىن ۋان ل سەر ھەر جەھەكى كو بىن گۇنجاپى بىت زىمىركوچ گىرانىپەكا مەزىن ل سەر ۋى مەردى پەيداناكەت گىرەنتىپا سىمفامگىرىيا قان سىكران پىشت بەسنىن دىگەنە سەر سىمپورانتىپا تەمىن ئاخىن ۋ جۇرۇن ئاخىن ۋ ئاھىرازىن زېۋ دىروستىكرىن سىكرى دەپنە بىكارىنئىلان ب ئاپىت ۋان ئامىرۇن بەرەست پىن زېۋ دىروستىكرىن ئىپوارى سىكرى دەپنە بىكارىنئىلان لىك ز مەزىنترىن مەلۇمىپىن گەھال سىمفامگىرىيا قان سىكران دىگەت ئەو ئاف زىمىچىوونا زىمەپە پا د بىپانى دا قان سىكران را دىۋىت ب ئاپىت دەمىن ز رادى پىنقى مەركەپىت، زىمەپارى پەيدىپوونا ئەھپىلان د دەرىجا قان سىكراندا كو دىپتە ئەگەر ئاف بىسەردا بچىت ب ئاپىت دەمىن مەركەپىن ۋان بىن پىزۇننىن ئەمىن بەرەستەھى كارىن خۇ بىگەن ۋ ئافا زىمە بىزىن

ۋىلەپىن ۱۱۱
سىكرىن بۇكلىن

ۋىلە ل سالا ۲۰۰۱-يىلىن ئەمگەلەنە ھەپپەكرىن

لېنډسکلورېډيا پارېزگهيا سهولتگي

جوگرافيا

سوترين سينجا بين نالين لږ هندك ژمنهين دي
 نامازين ب ۱۷ مليار سوترين سينجا بين نالين دكمن
 ب كوووالييا ۱۷۹ سوتران الماشمي خشتهين زماره
 ۲ بكمه-

راوستانان پشني كو ليزيكي ۳۱٪ كار تندا هانيه
 لندجاسدان
 شيانين عمباركرونا نالين ل سكرن بمخصدي
 ل دووف كوهورننن داوين گمهشته ۱۲.۴ مليار

خشتهين (۱)

شيانين عمباركرونا نالين (م ۱۳) ل دووف بلنداهيا سكرن

بلنداهيا ناستن نالين ل سكر ناستن م ۱۳	بلندترين بلنداهيا سكرن م ۱۳	شيانين عمباركرونا نالين ل سكر ناستن م ۱۳
۱۷۵	۹۰	۱,۵۵
۵۰۰	۱۱۵	۱,۷۵
۵۲۵	۱۳۵	۱,۳
۵۵۰	۱۶۵	۱,۸۰

خشتهين (۲)

هندك ناپهتلمنديين داوين بين سكرن بمخصه ين سرهكي

ناشميري و گومتلن نالين	جوي سكرن
۱۳۰ متر	بلنداهيا سكرن
۱۱,۶۰۰ كم ^۲	قمارن كوما نالين
۱,۸۷۸۶۱۰ م ^۲	لنكرابين داهالن نالين بين عمباركروني
۵۹۹ م	بلندترين رادن ناستن نالين
۵۸۷ م	لنكرابين رادن ناستن بين ناستن نالين
۵۱۷ م	لرمنترين رادن ناستن نالين
۱۷,۱۸۹۱۰ م ^۲	شيانين عمباركروني بين گمشني
۱۱,۱۸۹۱۰ م ^۲	شيانين عمباركروني بين زندي
۱۲۳ كم	قمارن كوهن ل كيمترين رانه
۷۵۰ م/۳	بلندترين رادن پندلپيا نالين
۱۵۷ م/۳	رووبرن بدهمفكرنا مسالنه
۵۶۰,۰۰۰ هكتار	رووبرن عمرين بين نهينه نالين
۱۰۰۰ م/۳	كوشنولكنين ل سكر لندجان
۱۵۰۰ ميگواټ	كيمترين رادن بدهم لندانا نالين
۱۰۰۰ م/۳	بلندترين ناستن هرگينين

لندج

۱۲) ۋىلەھىن

تۈنلۈك قەدىمكى ئافىقا رايونى ۋىلەھىن ئۆيىنىڭ قەدىمكى سۈرىتى

تۈنلۈك قەدىمكى ئافىقا

ۋىلەھىن ئۆيىنىڭ قەدىمكى سۈرىتى ۱۲-۱۳/۱ ھەتتە كىرىش

۱۳) ۋىلەھىن

تۈنلۈك قەدىمكى ئافىقا رايونى

تۈنلۈك قەدىمكى ئافىقا رايونى

ۋىلەھىن ئۆيىنىڭ قەدىمكى سۈرىتى ۱۳-۱۴/۱ ھەتتە كىرىش

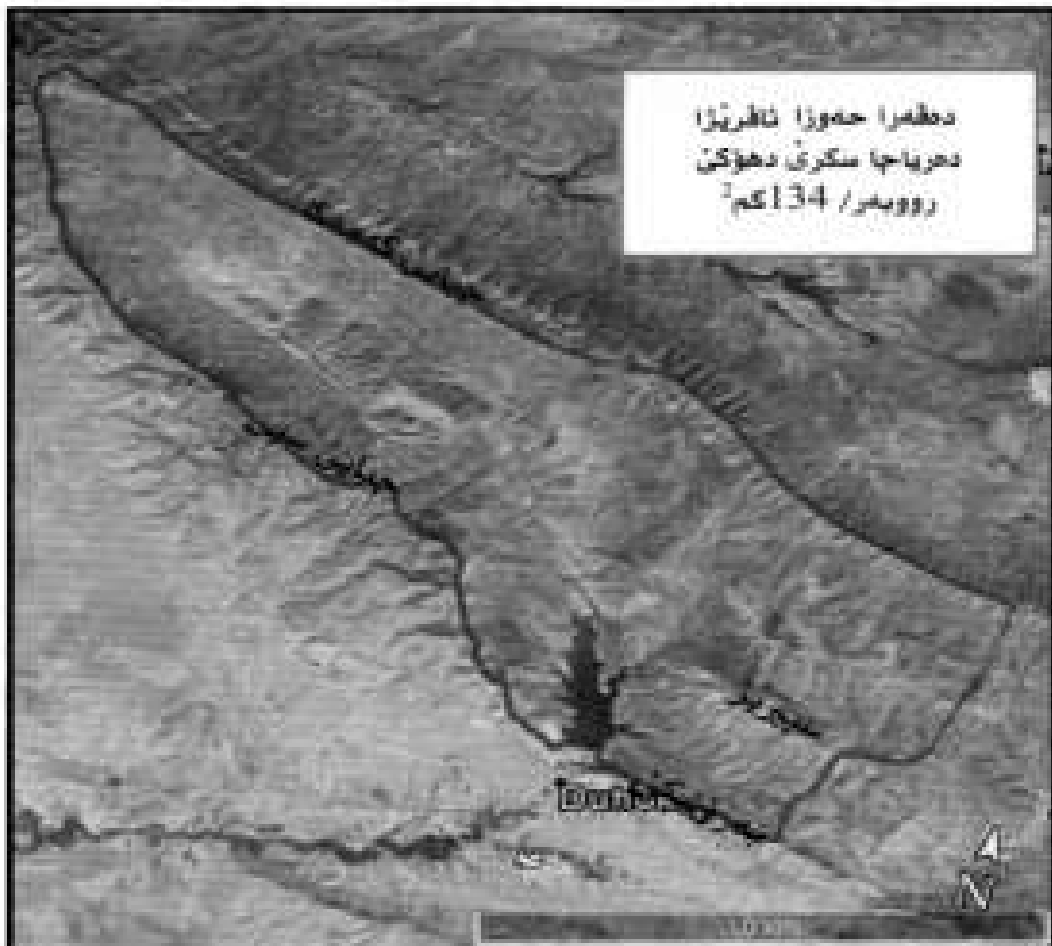
ھىزا دروستىكرىنا قى سىكرى ل سىر رووبارى دەۋكۆڭ ل سالا ۱۹۷۰ ھاتە پىنشىكىشىكىن دەسەن رىلەمبىرىا سىكرو غەمبارىن ئاقىن دەست ب قەكۆلىنەكىن كىرى ل سىر قى رووبارى و دو جەھ دەستىنشىكىن ئىزۇ دروستىكرىنا سىكرەكى لىن ئىزەر كىمىيا داھالىن ئاقىن ل جەھىن ئىكىن بىن ئىزىكى گونەمىن ئاخىرىلىق و خارىقلا لىمورا جەھىن ئىكىن ھاتە رەتكىن و جەھىن دەۋكۆڭ ل ئىزىكى گىرۋىن كەلىن ئىمورى پىشى كىو ھەردو رووبارىن بچۈك بىن گوندىن سىنۇر و گىرمالدا دگەھنە رووبارى دەۋكۆڭ ھاتە ھەلبىزاتىن^{۱۱} كۆمبىلىيا بولگارى كەكروكۆمبىلىكت رابووب ئىلچامدانا كارىن

لەخوارىن بۇ خەلىكىن باژىرى رىدەبىرى دىمەن وى بىن كەمىشۋىكۆزى

رۈبەرىن ھەورا كەلىن دەۋكۆڭ دگەھىتە ۱۳۳,۸ كىم^۲ و لاپىن جۇگرافىقە دىكەپتە ئىنقىمىرا جىلپىن كەمەكنا ل باكوورى و جىلپىن سىبېرىز ل رۇزھەلاتى و جىلپىن بىرۈشكىن ل باشوور و باشوورى رۇزھەلاتى و جىلپىن سىس ل باشوور و باشوورى رۇزھەلاتى ئىمەلىشىمى نەمىشەمىن (مارە ۱ بىكە). ل لاپىن قەلەكپە ھەورا قى سىكرى دىكەپتە ئىنقىمىرا ھىلىن رىزھەمىن (۲۰۰۰ ۲۲۰۰ ۲۳۰۰ ۲۴۰۰) ل لاپىن رۇزھەلاتى و ھىلىن قىرەھىن (۲۶۰۰ ۲۷۰۰ ۲۸۰۰ ۲۹۰۰) ل باكوورى^{۱۲}

نەمىشەمىن (مارە ۱)

بىلەكنا ئىسەمىنى بۇ ھەورا نەرىلپا سىكرى دەۋكۆڭ

Google Earth 2015

نەمىشەين (۱)
ھىلىن بىلەن يەككەن بىن نەمىشەين جەمئىيەت دەۋرى

– ب پىشتە يەككەن ل نەمىشەين ۱۰۱۱ SAS Plant

۱) ۱) ۱)
شېنەن ۋە تۈرۈك جۇگرافىيا سىگن دەۋرى

جدول شماره ۱۵۱
تایبه‌نمیدنیان هونم‌ی رین سگوری جهوگن

خوژی دگهل گوهتلتی تهنس	خوژی سگوری
۱۶۸۹	هیزوپور ب سخاله هاتن
۱۶۸۶	صژوپهیا دهسب - عهسار کونا لقر
۱۶۸۰ مهنر ۱۱۶۷۵ مهنر	یلندین تاسین نقر مده لفسن ریوین بهیاس للسن سرؤشتن رن: وین لقر سه: لفسن: وین: ۵۵-۵۵
۵۹ مهنر ۵۱۶ مهنر	تاسین لقر و عهساری یا سهو تاسین رهس بهیاس للسن تهسار کون رن سرت
۷۰.۱ مهنر ۸.۶ مهنر	بلستون تاسین تهسار کون فهلون عهسار کون سرت
۱۱۶۷۱ مهنر ۱ مهنر	للسن گوپینکا سگوری ز مده لفسن ریوین خولری فرهسار گوپینکا سگوری
۱ مهنر ۲٫۸ مهنر	بلسار هیا سگوری ریکن ریوولری للسن برکونا سگوری
۱۱۶۶۲ مهنر ۱۶ مهنر	مژا هیا سگوری ز سهو فله لیری کونا بهردانا لاقن
۵۱ مهنر ۱۳۶٫۸ کلهسار سنجا	یلستون لفسن ههز کینا بهردانا لقر رهسار: حمورا سگوری
۶۰ مهنر ۷ مهنر	مژا هیا تونلا مفر گهسار خیار لیری تونلا ده: گهسار خوار
۱ کیوبهسار ۱ کیوبهسار	مژا هیا تونلا ل جوی بهردانا ۱۱۶۷۵ م فرهسار عهسار ل: خهسار بهردانا ۱۱۶۷۵ م

بهسار خهسار مهنر: لفسن عهسار لیبته لفسن اتصهسار الحیجه لسه دهسار علم استخداتک الاخر السجاره
تلهوم لئ الجغرافیه: جامعه العربیه ۲۰۰۷: ص ۳۹

دایهس بگت کلایق طو پرؤدی خال ساللا ۱۹۸۸ ی
۱۰ دوماسر هانویه تهسار لفسن وینهس زماره ۵: بکس.
رهسار: مدهسار سگوری دگهسار ۶٫۱۶ کم -
نتکرانز درهسار ۹٫۹ کم و فرهسار ۷۰ مهنر
تایبه‌نمیدنیان سرت رین سگوری: خهسار لاقن: ده
هسار شؤشکن.

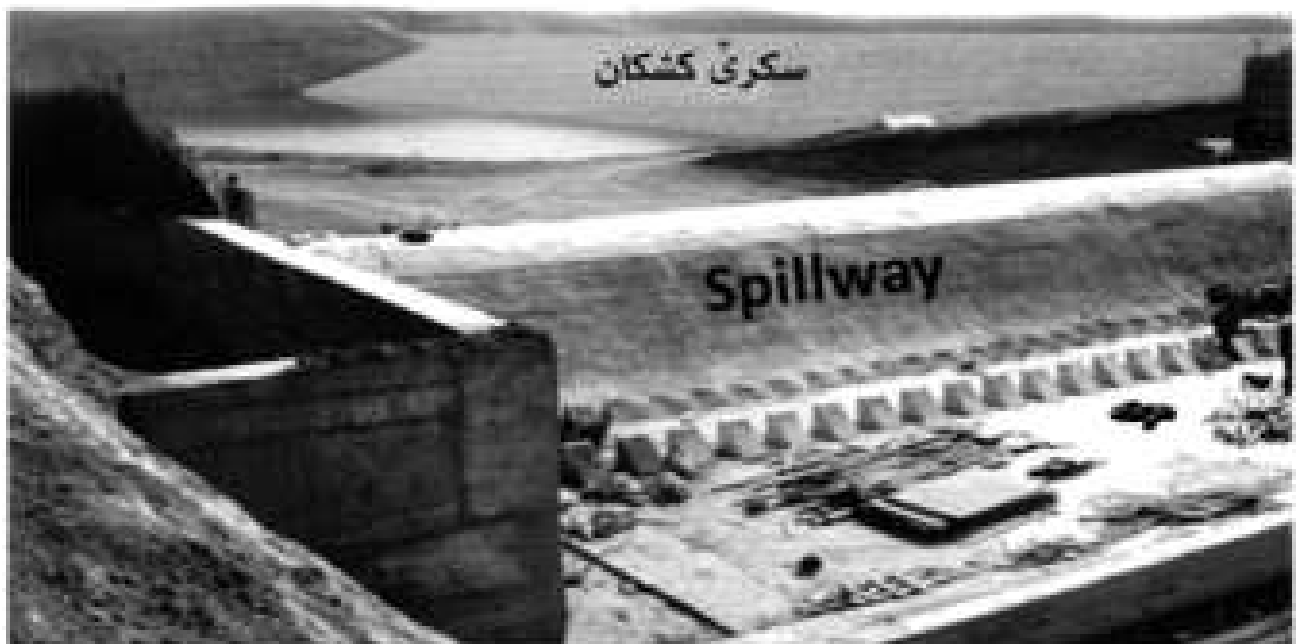
۱۵٫۶۵۰ کیلومهسار ز بنر وی سالیبه کینسار کی
دهسار بکاسار بؤ نالانا ۴٫۵۵۰ مهنر سرت
بهسار ب رهسار ۱۶ سار دونهسار مهنر سرت
ز درهسار کی کمالی نهسار داکه نانا جهسار
موسار هیا تونلا نانا بهسار ی سگوری جهسار ل
سرت ۷ مهنر مین نهار سهو دهسار چاندی

خشتەئەبەین (8)
 ئایمەنتەبەین پێژاھەین بێن سکرۆن عام شەلان و کەشکان

کەشکان	عام شەلان	ئەبەین سکرۆ
100	50	دوورائێ ژ کۆمەر
2AV	210	پێژاھەرا / مەتر
7	7	فرەھەین ژ مەنەشە / مەتر
21	17	بەندامەرا / مەتر
121	101	فرەھەیا سکرۆ / مەتر
25	7	فرەھەیا مەگھەین پێژاھە
ئەبەین یا ئاخاقتی ب بەران	ئەبەین یا ئاخاقتی ب بەران	جۆرێ سکرۆ
1,8	1,7	شەلان عەسارکۆن / مەتر 3
ئاقدان	چاندن	ئارەھانجا دۆستکۆن
2008	2013	ساکا بھۆشەنا پێژاھە
17 - 21	25 - 22	بەندامەیا ئەبەین مەراچێ / مەتر

- پەشت بەستەن ل سەر ئەبەین خشتەئەبەین ژمارە 1 ھاتیوہ کۆن

وێنەئەبەین (8)
 سکرۆ و مەراچە کەشکان ل مەنە دۆستکۆن

- وێنە ژ ئەبەین ئەمکۆلەنەفە ھاتیوہ کۆن ل پێکەفتنی 2011/2012.

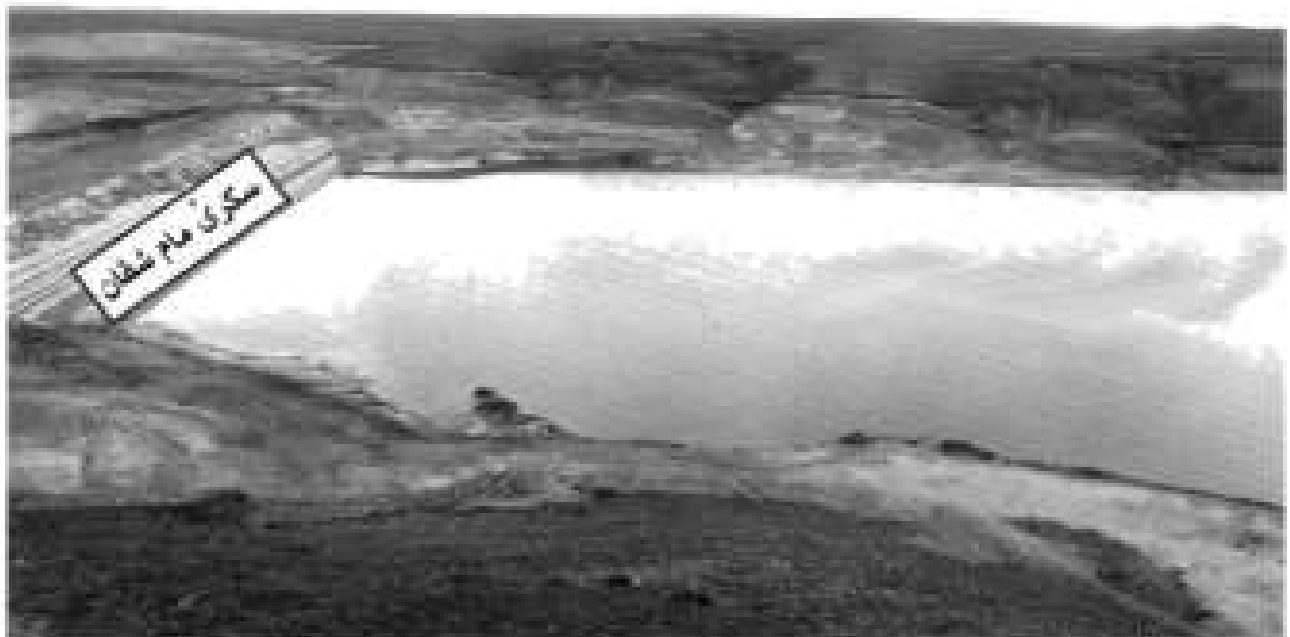
فرەھىيىن (۱۳۴۸) ل ياكۇبۇرى ۋە ئىلىيىن دىزىھىيىن (۱۸۴۶) ل رۇزەھەلانى

جېئولوگىيىيا سىگر ۋە دەرياچا قى سىگرى يا سادىھە ۋە يىنگىھاتتا ۋىن نەبا ئالۇزە ل ھىندەك جەھان ھىندەك يادانىن خوار يىن ھەيىن كو سىگرى ھىندەك ئۇان پىچەك تىز دىيىت ۋە گرگان تىرۇست دىكەن ھەردىيىسان ھىندەك يادانىن دى يىن قەۋرى يىن ھەيىن كو ھىندەك قالاھى ۋە دىھەرىن تىم تىرۇستدەكەن ۋە دىنە دىھەرىن باش زىۋە جەمباركۇرنا ئاقىن پىشى سىگر ل سىگر دىھىنە تىرۇستىكىن.

ئۇلايىن كەقۇرىقە زى جەھىن قى سىگرى ھىندەك كەقۇرىن بەرىن خېزى (Sandsto) يىن ھەيىن كو سىتۇراتىيىيا ۋان دىگەھىنە ۲۵ مەتران ۋە ھىتا ۱۰ پەلەيان خوار دىن ھەردىيىسان جەھىدىن كەقۇرىن ھەرىن (Clay) زى يىن ھەيىن دىكەل قەھەرانىنىن بەرمەيىكىن رۇوباران ب سىتۇراتىيىيا ۲-۶ مەتران^(۱۱).

ھەزرا دەرياچا مام شىطان زى دىو گەلەيىن سەھەرىكى يىنگىدەھىت نەۋزى گەلەيىن ھىشك (Wadi hishk) ۋە گەلەيىن بەيرىق (Wadi bayraq) ۋە ب گەھىشنىا ھەردىوگان گەلەيىن مام شىطان پەيدانىيىت سەھەركانىيىن ۋى زى بىئارىن باشقۇرى يىن چىلەيىن يىخىزىر خوار دىن ھىتا دىگەھىنە ۱۱۸۰ مەتران سەھەر ئاستىن رۇبىن دەرياىى لىن پىترىيا قان سەھەركانىيىيان بىلندەھىيا ۋان دىناقىھەرا ۱۱۰۰ ھىتا ۱۱۵۰ مەتراندەھە دىزىزىيا قى گەلى زى دەسپىتكا ۋى ھىتا دىزىزىتە سىگرىن مۇوسىل دىگەھىنە ۲۵ كىلۇمەتران ب شىنۇھەيىكىن گەشى ئەك دىھەرىە يا بىن بىلندەھى ۋە ئىزماتىيىە بەلكو پىترىيا ھەردىن ۋى يىن راسىتە ب ئابىەت ياكۇبۇرى سەھەتەرىن قەزا سىۋىيىلىن ۋە ئاھا ۋى يا زەنگىنە ب مەندىن ئەندەھى اللىۋاد ھەھىۋىيا رۇبەرىن ھەزرا قى سىگرى دىگەھىنە ۹۵.۵ كىلۇمەترىن مۇوجا^(۱۲).

ۋىلەھىن (۱۶)
سىگرىن مام شىطان

- ۋىلە زى لايىن قەھەرىقە ل پىكەشى ۱۳۴۸-۲۰ ھەرىمەگىرىن

بجوتك يىن بىرە ز كەئران كو غۇمرەھكا مەزىن با كەھەزىن
بەزىن خىرى (Sandslon) يىزىن لىن مەزىن و ل بەستىزىن
مەزىن ئى غەنمەك مەھەزەھەزىن ئىبەھەزىن لىن مەھەزە
مەھەزەھەزىن سەھەزىن ئىبەھەزىن خەھەزىن پىنكەھەزىن
ھەزە زىن ئارەن باشوورى يىن جەھەزىن مەھەزىن و نەھەزىن گەھەزە
ب لايونەھەزىن كەھەزىن بەھەزىن ئاراسنەھەزىن بەھەزىن
و بەھەزىن رۇھەزىن خەھەزىن پىنكەھەزىن مەھەزەھەزىن
پەھەزىن كەھەزىن كەھەزىن و لار زىن ئارەن باشوورى يىن
جەھەزىن مەھەزەھەزىن و تارەھەزىن بەھەزىن رۇھەزىن خەھەزىن
يىن مەھەزەھەزىن ۷۸۰ ھەھەزىن ۲۰۰۰ مەھەزەھەزىن ل سەھەزىن
ئارەن باشوورى يىن جەھەزىن مەھەزىن رادەھەزىن بەھەزىن كەھەزىن
ئارەن باشوورى يىن جەھەزىن مەھەزىن رادەھەزىن بەھەزىن كەھەزىن
مەھەزەھەزىن و سەھەزىن تەھەزىن لىن ئارەن باشوورى

ئىبەھەزىن گەھەزىن يىن سەھەزىن سەھەزىن ۱۲

نەھەزىن سەھەزىن ز كەھەزىن نەھەزىن ھەھەزىن نەھەزىن
و ب بەھەزىن پىنكەھەزىن كەھەزىن ھەھەزىن نەھەزىن نەھەزىن
سەھەزىن ز لىن مەھەزىن كەھەزىن نەھەزىن نەھەزىن يا عەھەزىن و
كەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۶.۹ ھەھەزىن
بەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۴۰ ھەھەزىن
مەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
مەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۲۲ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۴ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۲۲ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن

۱۵. سەھەزىن خەھەزىن

سەھەزىن خەھەزىن كەھەزىن نەھەزىن نەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن

ئىبەھەزىن گەھەزىن يىن سەھەزىن مەھەزىن ۱۱
نەھەزىن سەھەزىن ز كەھەزىن نەھەزىن ھەھەزىن نەھەزىن
و ب بەھەزىن پىنكەھەزىن كەھەزىن ھەھەزىن نەھەزىن نەھەزىن
مەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن بەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن

۱۶. سەھەزىن سەھەزىن رۇھەزىن ئارەن

نەھەزىن سەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۱ ھەھەزىن
ز پەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن سەھەزىن دەھەزىن و
كەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن سەھەزىن مەھەزىن لىن
رۇھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن بەھەزىن
۱۰ ھەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ل
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن
نەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن مەھەزىن ۱۰ ھەھەزىن

۱۴۲۲۵ ل رۇزھىلاتى و ھىلىن فرەھىن ۱۳۶۴۵۴۲ ل باكوورى، تىماشىنى نىخىشىن ۱ ماره ۱ بىكە حموزا سىكرى خىنىس دىگەل بىئارى رۇزئالھابى بىن چىپىن سىيارەنىكا ئىكەدىگىت، ھىرىپىسان دىگەل حموزا رووبارىن بەدرەھىن ل چىمانكىن ل لاپىن باكوورى رۇزئالھابى و حموزا روگىرەم ل باكوورى باكوورى رۇزئالھابى نەف سىكرە ژەزمارەكا گەلىپان پىكەھىت

كو بەرەف باشوور و باشوورى رۇزھىلاتىقە درىزەمىن زىنھابى ھىزمارەكا گەلىپىن كورەت و خوار ژ بىئارى چىپىن دىگەلنىقە نەفەرىن بىلنەھابىيا رووبىن حموزى دىگەھىتە ۱۶۰۰ مەتر ھەتتا ۴۸۰ مەتر سەف ئاستىن رووبىن نەرىپىن، ھەرىپەسا دىگەل چىپىن مەلا كىرەت ب بىلنەھابىيا ۱۰۰۱ مەتران و چىپىن كىنكىرى ب بىلنەھابىيا ۱۰۹۱ مەتران ئىكەدىگىت

نەخىشىن (۲)

سەئورىن حموزا سىكرى سېئەى ۱

Sbnā-2 Dam, Hydrological Investigation Report, Duhok, Iraq, 2012, p 4-5.

نەشەتەن ۱۱) جەنن سىكرى خەنەن

Google earth 2015

دەھان سىكرىن زۇلى جۇرى ھاتىنە دروستىكىن و نھا مفا ئىن دەپتە دەرگىن.

ھەزى گوتىن بە كو ئەو سىكرىن فەكۇلىن ل سەر ھاتىنە كىن و ھاتىنە پىلان ە خىشتەن زىمارە ۱۱) ھاتىنە دىياركىن لىن ئەف فەكۇلىنە ھەمى سىكرىن پارىزگىمىھى بىخۇفە ئاگىرىت زىفركو پا بىزەمىت بوو ئەم بىگەمىنە ھەمى سىكران پانزى ھىدەك سىكران پەبوتى ب ھىدەك پىرۇمىن گەشتوگوزارى پان بىن كەسايەنى بوون ئەورا ئەو ھاتىنە پىشنگوھ ھافىنن. ئانكو ب ئەم شىيائە فەكۇلىن ل سەر ئىزىكى ۲۷۶% ز سىكرىن پارىزگىمىھى بىكەن.

ئايپەتمەندىن ھەلپىشك بىن سىكرىن بچووك ل پارىزگىمىھى دەۋكىن.

۱. ھەمى سىكرىن ئاخىتە انەقتىزا و پىرېيا وان ب بەرن بىكفە گىزىدەن ھاتىنە نىھانن.

پىزىتىن و كەنالىن فەكۇلىنە ئانن. پىرېيا چاران سىكرىن بچووك ل وان گەلىپان دەپتە دروستىكىن بى ئاقىن وان ب شىيويىن وەزى دەھرىن ئانكو ل ھىدەك وەزىن ئاف ئىزا دىۋىت و ھىدەك وەزىن دىدا ھىدەك دىن شىيائىن ھەمبارگوتى بىن. ئان سىكران دىلېمرا ۱۰۰-۵۰۰ ھزار مەنرىن سىچانە^{۱۱)}.

ل پارىزگىمىھى دەۋكىن ھىمارەكە سىكرىن بچووك بىن ھەمى كو ۋەكى دىۋارەكى بەرى ئە دىلېمرا ھەردو لاپىن گەلىندا ھاتىنە دانن ئەۋزى ز پىنەمىت مفا دەرگىنن ز ۋىن لالال بەرستىكى لى گەلى خىفەدەپت. ئەف جۇرە سىكرە ز دو ئەمان پىنكەھىن. ئەما ئىكىن ز ئەقتىن پىنكەھىت و ئەما بوون كو ئەما ئىكىن دىخىفەت ز بەرن پىنكفە گىزىدەن پىنكەھىت كو زىن گەلى مفا سەرى ل سەر شىيويىن ھەرمىن ھاتىنە دانن ب شىيويەكى گىشى ل پارىزگىمىھى دەۋكىن ب

نیلسن مانڈیلا پارلیمنٹ ہاؤس، پٹنہ

جیوگرافیا

سوال نمبر	سوال	پاس	نہ پاس	کل	درجہ	نمبر	تاریخ	موضوع	نوعیت	پرکھنے والے
1	کونسا ملک دنیا کا سب سے بڑا ملک ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
2	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
3	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
4	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
5	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
6	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
7	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
8	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
9	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
10	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
11	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
12	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
13	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
14	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
15	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
16	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
17	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
18	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
19	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
20	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
21	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
22	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
23	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
24	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
25	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
26	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
27	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
28	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
29	دنیا کا سب سے بڑا ملک کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10
30	دنیا کا سب سے بڑا براعظم کونسا ہے؟	100	0	100	100	1	10/10/20	جغرافیہ	کثیر	10

ئاقىن ئەموردا گەلەك ئاق ئايدا كۆمۈنەيىپتە ۋە ئا رادىيەگىن باشقا مۇئا ۋى ئەھەتتە ۋەزگىزىن، يانزى دەپت گەلەك ئاق زىر بىجىت ھەرقەگى سىگىزى گۈندى سىتلىگىن ۋە سىگىزى ل باكوورى رۇزۇللىق گۈندى مەلا غەرب اسىگىزى ئاق كانىك ۋە سىگىزى دى ل نەظىرا بىرىنكە ئەتروپوشىن

پەقەم: سىگىزى ئەزا سىمبولى

ل ئەزا سىمبولى ۹ سىگىزى ھەپتە كۆ ھەتەك زۇان سىگىزى ئالغىچىنە اسىگىزى مام ئىشان ۋە كىلىكەن ۋە ۷ زۇان زى سىگىزى بىجۈپكەن اسىگىزى ئاللىكەنل ۱، ۱، ۳ ۋە سىگىزى سۇرگا ۋە سىگىزى گىزى گەورى ۋە سىگىزى كىركىل ۋە سىگىزى سىنكە. ل قىزى ئەم دى بەجىسىن نو سىگىزى كەپىن ئەھەتتە خىتتەپىن زۇمارە ۷ بىكە

خىتتەپىن (۱۷)

ھەتەك تاپەتتەلىپىن گىشى بىن سىگىزى ل ئەزا سىمبولى

ئاقى سىگىزى	سۇرگا	گىزى كەپىزى
ئورۇن زى گۈندى	۷۵۰	۱۸۰۰
ئورۇن زى مەزى	۱۰۵	۱۲۵
غەربى ل لىن سەزى مەزى	۱	۵،۵
ئىلھامى مەزى	۱۲	۱۶
غەربىيا سىگىزى مەزى	۶۰	۵۰
غەربىيا بەرگەمپىن پىلتىن	۵	۵
خۇزى سىگىزى	ئالغا ئالغىلى	ئالغا ئالغىلى
شىتلىن غەمبىرگىزىن ۱۰۰۰ ۳	۵۵۰	۵۰۰
غەربىيا زى سىگىزىن	ئالدا نا ئالدا نا ئالدا نا ئالدا نا ئالدا نا	ئالدا نا ئالدا نا ئالدا نا ئالدا نا
مەلا زى سىگىزىن	۵/۱۱/۲۰-۱۱	۵/۱۱/۲۰-۱۱
ئىلھامىيا لىپىزى مەزى	۲۰-۱۷	۱۷-۱۵

- ب پىشت بەجىسىن ل سەزى بەدەرگا كەمبەتتى دەگەل،

- ۱. ئەندازىل غالىما ياسىن جەمىي سەپەرىشتا سىگىزى سۇرگا
- ۲. ئەندازىل ئەبەد عىمالىئام سەپەرىشتىن سىگىزى گىزى كەپىزى

۱. پىزىيا ۋان ل سەزى رۇبەرقەگى بىجۈپكە ھەتتە رۇسسىگىن ۋە شىتلىن ۋان بىن غەمبىرگىزىن ۋە سىنۇوربان كۆ دەگەپتە ۵۰۰-۷۵۰ ھزار مەزىن سىنجا

۲. پىزىيا سىگىزىن پىشنى ئىك دەرگەمپىن پىزىتىن بىن ھەي ۋە غەربىيا ۋان ئىلھامىيا ۳۰۵ مەزىن ۋە ب كۆپەتتەيا ۋان ھەتا ۱ مەزىن

۳. ئوبۇگرافىيا نەظىرىن فاكتتەرقەگى كارىگەرە ل سەزى رۇسسىگىن ۋان سىگىزىن زىمەزى جەپىن رۇسسىگىن ۋان

۴. رۇزىيا پىزىيا ۋان سىگىزىن ئىلھامىيا ۷۵-۱۰۰ مەزىن ۋە غەربىيا ۋان ئىلھامىيا ۲-۷ مەزىنە ل لىن سەزى ۋە غەربىيا سىگىزى ۋان ئىلھامىيا ۲۰-۸۰ مەزىنە، ئىلھامىيا ۋانزى ئىلھامىيا ۱۲-۱۷ مەزىنە

۵. مەزىيا سەزىدىكى با رۇسسىگىن ۋان سىگىزىن زۇ مەزىن ئالدا نا كىتەموران ۋە چاندا غەربى بە زىمەزى لىپىن كەمبەتتەگىزى ۋە ھەلگىزىنا ئاقىن

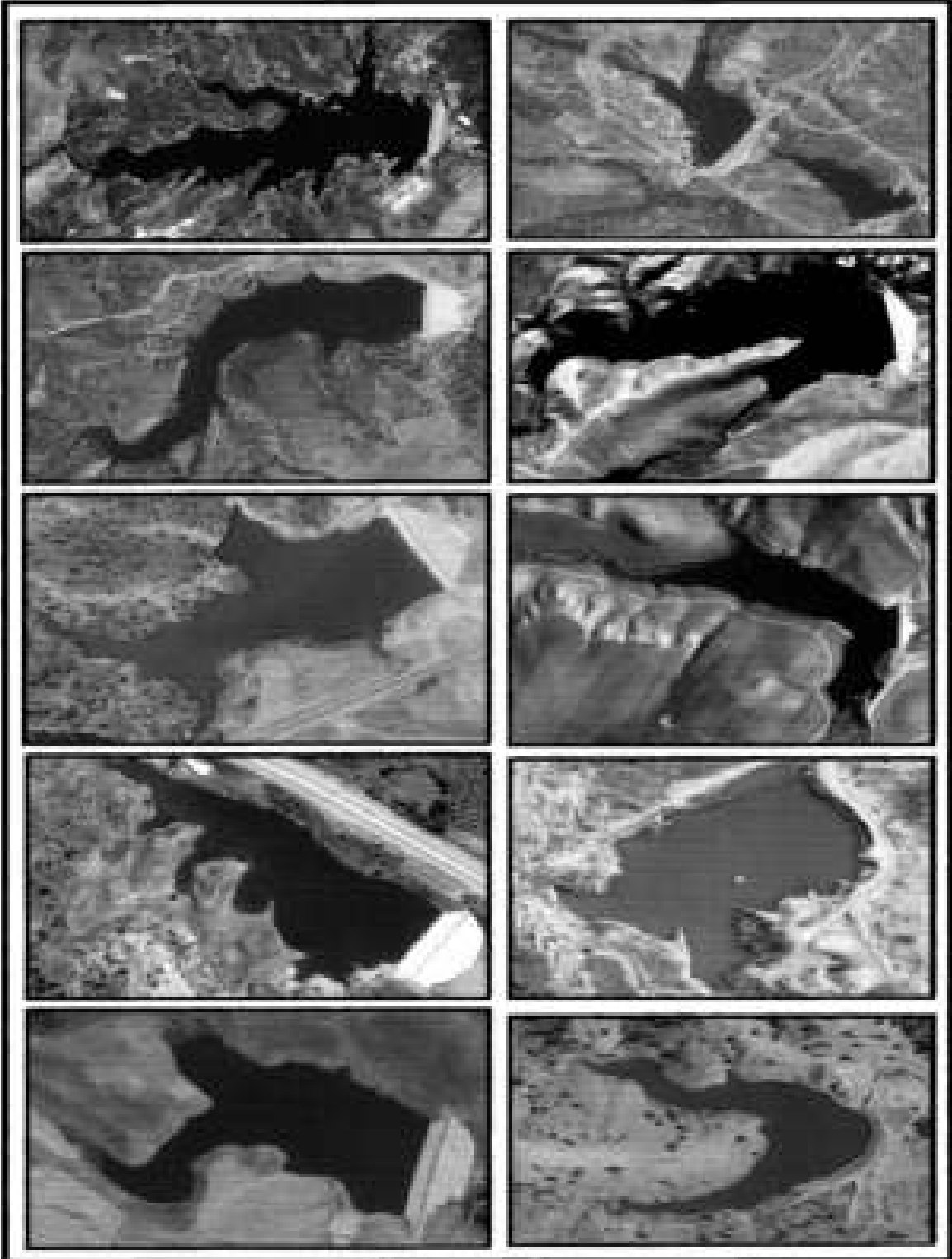
۶. ھەزەرا ۋان سىگىزىن ل ھەمى ئەزىيان ۋەكى ئىك ئىنە ھەزىسى ئەزىيان سىمبولى ۋە زاخۇ ۋە ئالغىپىن ب پلا ئىككىن دەپن ل دۇر ھەزەرا سىگىزىن لى ھەپتە ل دوقۇدا ئەزىيان دەھك ۋە شىنجان دەپن ۋە ھەردو ئەزىيان بەرغەپىش ۋە ئاكىزى ل پىزا داۋىن دەپن كۆ كىتەپىن ھەزەرا سىگىزىن ل ۋىزى ھەنە

۷. شىتەپىن جەموزىن ئاقىن بىن ۋان سىگىزىن زى ۋە ۋەكەپتە لىن بەلكو شىتەپىن ۋان ئىلھامىيا بازىپى ۋە پىزى ۋە سىگىزى شىتەپىن دانە ئەھەتتە ۋىنەپىن زۇمارە ۸ بىكە

۸. پىزىيا ۋان سىگىزىن بىن ئەنجەمەدانا ھەتەك قەكۈلپىن بەرغەزى ل دۇر لىپىن جىۋالۇجى ۋە ئىلھامىيا ۋە ئىزىپىيا غەربى ۋە ھەيدروئۇزى ھەتتە رۇسسىگىن بەلگە ل سەزى لىن چەندى زى پىزىيا ۋان ل ھەتەك نەزىپىن جىۋالۇجى بىن ئاسىن ھەتتە رۇسسىگىن ئەمورا توۋوشى پەقەپىن پان ئىكەمپىن بۇيۇنە يانزى رۇبەرقەگى بەرغەزى بىن غەربى بەر سىپىگىن ۋان ئىنە زۇ مەمبىرگىن بەرگا باش با

ۋىدېئو (A)

ھىندىك ئىسپوندا ل سىر شىۋىيىن دەرياچىن سىگرىن بىچىك ل پارىزگىمىھا دەۋرى

۱. سۈركا سۈركا

ئەف سۈركا دىگەنلىك ئىكەنلىكىنى ۱۷۵-مىتىران باكوورۇن گوندىن سۈركا ۸،۷ كىم باشپورۇن سەنتىرى قەرا سۈمبىلىن ز گەلىن سۈمبىلىن ئەماشەن وئەمىن زمارە ۹ بىكە ز لاين ئەلەكىفە دىگەنلىك سەر ھىلا فرەھىن (۱۲۶۴۸۴۲) ل لاين باكوورۇ و ھىلا درىزاھىن (۱۲۲۴۹۴۲) ل لاين رۇھەلانى ئەماشەن تەخەشەن زمارە ۱ بىكە ل سەر رووپىن قىر نەقىرىن ھىزارەكا بەرىن خىزى و نەقىرىن بىن ھەمىن لىن گەلەك كورن بىن دىلەق دىوارىن وئەدا ھەمىن و ئەف چەنە كارلىكەرنى سەر ئاغا وى با ھەمبارگىرى دىگەن زىرەكە گەلەك ئەف زىرە دىھىت^{۱۱}

رووپەرىن ھەورا سۈركا دىگەنلىك ۷۱ كىم ۲ كو ز ھىزارەكا گەلىن خوار بىكەھىن ئەوپىن ز بىلارۇ باشپورۇ بىن چىباين بىخىزى بىكەھىن ب بىلەھىيا ۱۱۱۱ ھەك بىلەنلەرنىن گوبىنكا چىباين دىگەنلىك بەرەسەر گوندىن سىنچىن ئەف ھەورە ز نو گەلىن

سەرەكى بىكەھىن ئەك دىگەنلىك لاين رۇھەلانىن گوندىن كىنغلا و پانلى خوار دىھىت بەرەف باشپورۇ ھەنا دىگەنلىك لاين رۇھەلانىن سەنتىرىن قەرا سۈمبىلىن و نا دىگەل گەلىن بوپىن بىكەھىنلەك و د ئەنچەنەدا گەلىن سەرەكى بىن سۈمبىلىن بىكەھىنلەك كو درىزاھى وى ھەنا گەلىن ھەكەن دىگەنلىك ۱۲ كىم و پانلى ئاغا وى درىزاھى سۈركا سووسىل ب درىزاھى ۲ كىم

تەبىئەتتەنلەن گەلىن بىن سۈركا سۈركا

سۈركا سۈركا زى ئىكە ز وان سۈركا بىن ز گومبىلىن تەقىن و نەقىرىن ب بەرىن بىكەھىنلەكەرنىن ھەنە دىھىتەرنىن دىگەنلىك نەقىرىنە بىلەن بىلەن ھەنە ۲۸۵ مىتىران ل سەر ئاستىن رووپىن بەرەسەر لىق نەقىرىن ھىزارەكا كىرگەن ھەنە بىلەن ھەنە وان دىلەقەرا ۵۰۷ مىتىرانە درىزاھى سۈركا دىگەنلىك ۱۰۵ مىتىران و فرەھىيا بىكەن وى دىگەنلىك ۱۰ مىتىران و فرەھىيا سەرى وى زى دىگەنلىك ۱ مىتىران و بىلەن ھەنە ۱۲ مىتىران ئەماشەن

۱۹) وئەھىن سۈركا ل قەرا سۈمبىلىن

۱۰) وئە ز لاين ئەلەكىفە ل بىكەھىن ۲۰۱۲۲۲۲ ھەنەكەرنىن

پلنیم (10)
سکر و دهریاچا گری گهوری

دهریاچا سکر گری گهوری

- پلن (ز لاین فوگولنهریفه ل پنکسنتی ۲۰۱۳/۵ هاتیبه‌گرتن

پلنیم (11)
سکرین سهرگه‌لی - ناسیا بیره‌لوکین

- پلن (ز لاین فوگولنهریفه ل پنکسنتی ۲۰۱۴/۱۷ هاتیبه‌گرتن

16۷ مەتر ۋە فرەھىيا بىنكىن ۋى 6۰ مەتر ۋە فرەھىيا سەرىن ۋى 6 مەتر ۋە بىلداھىيا ۋىزى دىگەھىتە 1۵ مەتران ئىپانئىن سالاھە يىن غەمبىلارگىرا ئالغىن يىن فى سىگرى دىگەھىتە 1۵۰ ھىرار مەترىن سىنجا ۋ ۋى مەرىمىن چاندا غەرى ۋ ئالداھا كېلەمۇھىران دىھىتە بىكارئىپان زىمەنلار لايەننى كەشتىلەپكوزارى ھەرىھىيا فى سىگرى زى دەرگەھىكىن زىندە يىن ھەى لىمىن ئەھىيان دىھىتە ئەكىن كۆ فرەھىيا ۋى دىگەھىتە 11 مەتران ۋ كۆۋرەتتيا ۋى دىگەھىتە ۳ مەتران^(۱۱).

۲. سىگرى گۈندىن شىخانىا:

سىگرى شىخانىا دىگەھىتە سەر ئىكك زۇان رۇپارزىن زىلداھىيىن باكبۇرى يىن ھەورا گەھىن ئىكك دىھىتە خوار ل ۋىن دەغىرىن كۆ بىلدى ۋ نىزىپەككا ئالوز با ھەى ئەمەشەى ۋىنەىن زىمارە 1۳ بىكە ئەف سىگرە دىگەھىتە رۇزەھلانىن ناھىيا بىنگولفا ب دۇۋرەتتيا 1۰ كەم ۋ باشبۇرىن بىككا گىشىنى مەنابىھرا دىكلى ماسىن-

فرەھىيىن يا (۱۸-۵-۱۳۷) ز لايىن باكبۇرى ۋ ھىلا بىزەھىن يا (۱۶-۳-۱۴۲) ز لايىن رۇزەھلانى.

جىۋىلۇجىيا جەھىن فى سىگرى يا سادىھە ۋ بىكەھانئا ۋىن ئەيا ئالوزە ۋ جەھىن ۋىن كەلمۇرىن ئەغلىن يىن مەرىن لىن ھەنە ئوبۇگرافىيا ھەورا ۋىزى يا پەرە ز بىلدى ۋ نىزىپىن مەرىن ب تايەت ل بىارن گۈندىن ئىپىشكىن بىارن باكبۇرى يىن چىياپىن مەتىن، ئەف سىرەلنىن بىلدى ۋ نىزىپىن بۇرپە ئەگەرىن پەيداۋولغا ھەورەككىن كۆ ئىپانئىن ۋىدا ھەبىت ئالەككا مەرىن غەمبىلار بىكەت- شىنەھىن فى دەرناھا فى سىگرى يىن دىرژە كۆ دىگەھىتە ۲۰۰ كەم ۋ ئىكراپىن فرەھىيا ۋىزى دىگەھىتە ۷۰ مەتران^(۱۲).

ئايەتمەنەمىيىن گىشىنى يىن سىگرى ئىپىشكىن 1۰ ئەف سىگرە ز گۈمەلەن ئەغلىن يىن ناھىتى ب بەرىن پىنكەگەگىندەى ھاتىپە رۇسنىكىن ئەمەشەى ۋىنەىن زىمارە 1۱ بىكە دىزىيا سىگرى زى دىگەھىتە

ۋىنەىن (1۲)
سىگرى ئىپىشكىن 1

سىگرى ئىپىشكىن 1

- ۋىنە ز لايىن فەككەلەرىقە ل پىنكەغىتى ۲۰1۸/۱۷ ھاتىپەگىرىن

با، ئەمەلىيەتتە ئىككىنچى ئىبارەت ۱۵ يىل ئىچىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۱۳۶۵۲ ۲۷۱ زىيەن باكوپىرى ۋە ئىلا دىن ئىبارەتتە ۱۴۲۰ ۷۴۱ زىيەن ئۆزگەرتىلگەن. ئىبارەتتە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۸۱۵-۸۵۰ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن.

ئىبارەتتە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى

ئىبارەتتە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۱۲ يىل ئىچىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۱۰۰ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۵ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۲۰۰ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن.

بىزنىڭ سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۲۰۰ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۱ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۲ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۳ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن.

۲. سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى

سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۱ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۲ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن. ۳ مەزگىلىدە سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن.

ئىبارەتتە (۱۵) سىكرە دىگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆزگەرتىلگەن.

.. Google earth 2015

ل باكوورۇن گولدىن جەسەن ئاقا ل دوورائىيا ۱ كەم و رۇزئالەين زىكا سەرەكى يا دىناڧىرا اگەلى - زاخۇا دا ب دوورائىيا ۳۰۰ مەتران، تەماشىمى وئەين زىمىرى ۱۵ پكە، ئەف سىكرە دىكەپتە سەر ھىلا فرەھىن يا (۵۲ ۰۵ TV) ل لائىن باكوورۇ و ھىلا دىزىزائىن يا (۲۹ ۳۹ ET) ل لائىن رۇزەئالەن ئوبۇگرافىيا فىن نەپىرى گەلەك يا بىلداۋە و بىلداھىيا وئ دىكەپتە ۵۸۰-۵۹۹ مەتر ل سەر ئاستىن رۇۋىن دەرياسى، وئە (۱۱۱).

ئايەتتەمەنەين گەشنى پىن سىكرىن جەسەن ئاقا، سىكرىن جەسەن ئاقا ل ھىندەك لائىن وئ دىۋارەكى كۆنكەرتىن پىن ب ھىز ھەيە، ئەف سىكرەزى ز گومەنلەن ئەلەن پىن ئىخافىن ب بەزىن پىنكەمگىرداىس ھەتتەپە دروستىكرىن دىزىزىيا سىكرى زى دىكەپتە ۷۵ مەتر و فرەھىيا بىنگى وئ ۳۵ مەتر و فرەھىيا سەرىن وئ ۸ مەتر و بىلداھىيا وئزى دىكەپتە ۱۱ مەتران شىيانىن

پىن ھەي ل دەمىن لەھىيا دىھتە قەكرىن كۆ فرەھىيا وئ دىكەپتە ۱ مەتران و كوورائىيا وئ دىكەپتە ۱ مەتران، دەريادا فى سىكرى شىنۇمەگىن لاكىئەسەس پىن ھەي كۆ دىزىزىيا وئ دىكەپتە ۳۰۰ م و فرەھىيا وئ دىكەپتە ۱۵۰ مەتران.

چۈرەم: سىكرىن قەزا زاخۇ

ل قەزا زاخۇ ج سىكرىن ئاقىچى نەين بەككۆ ھىزمارەكا سىكرىن بىچۆك پىن ھەين كۆ ھە قەكۆلەين ل سەر ۱۵ مەتران كىرىپە و ل قىزىن دىن بەجەسەن دو رۇان سىكرىن بىچۆك كەين.

۱. سىكرىن ھەسەن ئاقا:

ئەف سىكرە دىكەپتە سەر ئىك ز وان رۇۋىزىن ز بىلداھىيەن باكوورۇ پىن بىلارن چىپاىن بىخىزى دىھتە خوارىن و دىناڧ نەپەرەكا پىرى بىلەن و نىزماتى را دىۋىت

۱۱۱) ۋىلەين

دەريادا سىكرىن جەسەن ئاقا ل ئىزىكى زانكۇيا زاخۇ

- قەكۆلەنەكا مەيدانى ل پىكەپتى ۲۰۱۵/۵/۱۷.

۱۱ (۱۳۷) ز لاین باکووری و هیلا دیناھین یا ۹۱، ۵۵
 ۱۲۱ ز لاین روزهلاتی، نووگرافیا فی نظری کلمک
 یا پیلداره ب تایبعت ل جهن سکری نیریک بلاری
 چیاين دیری کو بلنداییا وی دگمهینه ۱۴۰۰ متران
 ل سحر نامش روپین دیرایس لئ جهن سکری ب خو
 دگمهینه سحر بلنداییا ۸۰۰ متران.

تایبعت مملدین گشتی یین سکری ملا عرهپ

نصف سکری ز کوملین نعلن یین نعلنی
 ب یزین بنگه گرتدایس هائیبه دوستکرن دینایا
 سکری ز دگمهینه ۱۳ متر و فرههیا بنگی وی ۱۰
 متر و فرههیا سهری وی ۴ متر و بلنداییا ویزی
 دگمهینه ۱۵ متران، دیراچا فی سکری شینوبه گن
 سینکوشیمی یین هدی کو دینایا وی دگمهینه ۲۱۵

سالانه یین عمبارکونا نعلن یین فی سکری دگمهینه
 ۱۲۵ هزار معتزین سنجا و زیو مفرههین چاندنا عمری
 و ناندانا گیانموهران دهینه بکارلینان هرههیا فی
 سکری ز دگمهینه گن زنده یین هدی نعلن لههیین
 دهینه لمکرن کو فرههیا وی دگمهینه ۱،۵ متران
 و کووراییا وی دگمهینه ۱ متران

۲. سکری ملا عرهپ

نصف سکری دگمهینه سحر نیک ژوان روپارین
 ز بلندایین باکووری روزهلاتین نیریک گوندی ملا
 عرهپ دهینه خواری و باکووری پنکا سهرهکی یا
 نالیفرا ارخو - باتیفا - نعلن وی وینهین ژماری
 ۱۷ بکه
 نصف سکری دگمهینه سحر هیلا فرههین یا ۱۱۰

وینهین (۱۷)

دیراچا سکری ملا عرهپ ل باتیفا

سکری ملا عرهپ - باتیفا

• فیکولینه کا مبدائی ل بکعتی ۱۷/۱۸-۲۰

بىنچىلىق سىكرىن ھارىتا. تاپىمىشلىرىمىز قان سىكرىن
زى ھەرىكەتلىك ئابىئەتلىرىمىز سىكرىن بىچىلىك بىن
قەرزىمىز دى نە.

ل داۋىمى ھەزى گۈللىمىز يە كۈ دروستىكرىن سىكرىن
بىچىلىك نە ھەزەكە نوو يە يان (نوو ھاتىنە دروستىكرىن
بەلكو لىق سىكرە ھەز (كەلدىمدا ھاتىنە دروستىكرىن
& بەلكە سەر قىن چەندىن زى چەندىن بەرھابىكىن
سىكرىن كەلدىن ل دەلەرىن ھەنە كۈ ل سەر پوھارەن
ھاتىنە دروستىكرىن

ھەرىكەتلىك بەرھابىكىن سىكرىن بەرى بىن سەر
كەلدىن سېنەمىن بەشۋورق رۇزۇلقاين گۈندىن غلبىش
تەمەشەمى وپتەمىن زىمەرە 1۸ بىكە زىمەرى چەندىن
چۈرىن دى بىن ھەلەكرىن ئالدىن ۋەك كەھارىزان

سەر و تىكرىمىن قەھەبىيا ۋى دىگەھىنە 4۰ سەتران.
ئىپتىدائىن سەلەنە بىن ھەبەركرىن ئالدىن بىن قى
سىكرى دىگەھىنە ۱۰۰ ھەز سەتران سىنچا و زى
سەرھەمىن چەندە سەرى و ئالدىمدا گىتەمەھەران ھەتتە
بىكارلىمەن و پىشت بەستىن ل سەر ئالدا بارغان دىكەت
بىن (سەرى ۋان گىركەن ھەتتە خوارى بىن دىكەتتە
بەراھە سىكرى

پىنچەم: سىكرىن قەزا شىخان

قەزا شىخان ل پىزا داۋىمى ھەتتە ب ھەبەونا سىكرىن
بىچىلىك و نەم لىن ل سەر پىنچ (ۋان راھەستىيەنە
ئىك زۈان (يا ئالدىمىز يە كۈ سىكرى خىسە. بىن
بىچىلىك زى پىنچەتەنە (سىكرى شىخان سىكرى

ۋىتەمىن (1۸)

بەرھابىكىن ئىك (سىكرىن كەلدىن ل سەر گەلەمى سېنەمى ل بەشۋورق رۇزۇلقاين گۈندىن غلبىش

- احمد غلى خىمىن بىيۋالى. خىمەت المىيە قى حوزە ۋادى سېنەمى الغرىم - شىۋەك / تراسە قى جىئومورفولوگىيا تىپىيەت.
المۇتەمىر ئوۋىلى جىغرافىيى ئاۋىل . پەنەك . 1۱/1-1۰-1۰۱ . ص ۵۸.

بەراوێز

1. <http://www.stooob.com/201494.html>
2. <http://www.arab-ency.com/ar>
3. <http://www.arab-ency.com/ar>
4. <https://ar.wikipedia.org/wiki>
5. فهدا الهوف وخران الحيد و الانوار والحوف مؤسسة هيسين شبكة الانوار الدولية الولايات المتحدة الأمريكية 1-1
6. ادارة مشروع سد بحمة - تقرير عام عن سد بحمة ومنشأته الرئيسة - مطبوع 1-13
7. المؤتمر نفسه
8. Google earth 2015
9. مظهر محمد طاهر علاقة الانطار بالمياه السطحية والحمولة العالقة في حوض نهر دهوك رسالة ماجستير غير منشورة كلية الزراعة جامعة الموصل 1981 ص 11
10. رمضان حمزة محمد تقويم الصفات البيئية للمياه التصريفية الحرة لسد دهوك على استحداثيات الارض المحاذية لنهر في الجغرافيا جامعة الموصل 2007 ص 23
11. <https://ar.wikipedia.org/wiki/www>
 11. كذلك النظر رمضان حمزة - سد دهوك الاثرى الواقع والتطويع مجلة دهوك العدد 3 لسنة 1998 ص 10
 12. مديرية ري دهوك - التقرير الهيدرولوجي لسد كاشكار - بدون سنة
 13. مديرية ري دهوك - التقرير الهيدرولوجي لسد كاشكار - مصدر مائل
 14. مديرية ري دهوك - التقرير الهيدرولوجي لسد امام شقان - بدون سنة
 15. الهندسة المدنية في حوض سهل سميل - دهوك دراسة في عماد الهادي المؤتمر العلمي لكلية التربية الانسانية 2007/13
 16. مقابلة شخصية مع المهندس المشرف على سد امام شقان كمال نوري - دائرة ري دهوك بتاريخ 1/11/2014
17. Sana- 2 Dam, Hydrological Investigation Report, Duhok, Iraq, 2012, p 4-5
18. ادارة مشروع سد حمر - تقرير عام عن سد بحمة ومنشأته الرئيسة - مطبوع 1-13
19. احمد علي حيدر البواتي - حصاد المياه في حوض وادي عينه الغربي - دهوك / دراسة في الهيدرولوجيا التطبيقية المؤتمر الوطني العراقي الاول بغداد 1-11/2014 ص 298
20. مديرية ري دهوك - التقرير الهيدرولوجي لسد صوركنا - بدون سنة - ص 1
21. مقابلة شخصية مع المهندس المشرف على سد صوركنا احمد ياسين حمر - دائرة ري دهوك - بتاريخ 1-11/2014
22. مديرية ري دهوك - التقرير الهيدرولوجي لسد كرى كرى - بدون سنة - ص 1
23. مقابلة شخصية مع المهندس المشرف على سد كرى كرى احمد عبد السلام دائرة ري دهوك بتاريخ 1-11/2014
24. الدراسة الميدانية بتاريخ 1-18/2/14
25. الدراسة الميدانية بتاريخ 1-18/2/14
26. Google earth ,2015
27. الدراسة الميدانية بتاريخ 1-18/2/14

جوداھىيا جۈرى و جھى يا بەرۈبۈمىن چاندنى ل پارىزگەھا دەۋىكى

بەدە ئىبراھىم خىبان ھام
زاتۇبا ھۆكە - كولىزا لىكىن جۇنابەلى

دەپتۇرا:

چاندن دەنە ھىمە ھىمەتن ئىك ز دىارتىن چالانكىن
ئابووز بىن ئىراقىدنى ئىمەگە چاندن ئىك ز كەرتىن
صەدە مەدەگىبىن ئىراقى ئابووزى بىكەتتەن كە
تەھش ز كەرتىن چاندن مەھسەزى بىزگەن
دەگەھامىن... ھەنە ئانگە تەم دىخۇر بىزىن
ئەف چالانكىن بىرا پىشتىن يا بوۋى ئىبۇرىيە و ب
شەپقەتەن مەن ز كەرتىن بىتە ئىگەرى ئىدەگەن
بەرھەمى ئىستىنەن ز ھەنە ئاقخۇر بىلەن ل
ۋان دەلەن دەۋىك گەنەگەن دە ھەنە كە ئابووز
ۋە بىتە گەرمەن چاندنى و چاندن.

ئەف پىشتەن ل ھەنە ئاقخۇر بىلەن ل سەر ھەنە
ئەنچەندەن كە پارىزگەھا دەۋىكى بە ل ھى مەنەنەنە
پەيدابوۋىدە دەنە كە ئىۋ بىكەد چار مەۋقە ل كەرتىن
چاندنى ئانگە بوۋىن گەمەنەنە ھەسەدە كە ھەنە
ھەمەنەنە ئىك ز ۋەنەنە چاندنى بىن دەسەنەنە
ئىۋكە بىۋقەيدىن دە گەنەك ز سەنەنەنە بىزگەھا
دەۋىكى بىن ئىۋر بىنە و چەنەنەنە شەپقەتەن كەنە
لەن ھەنەنە نەنە دەنە ھەنە ئى باغەنەنەنە نەجەنە

ل سەر پەيدابوۋىدە و ب كەرتىنە چاندنى ل كەرتىن
چاندنى و ئانگە بىۋقەنە ھەنەنە ل ۋان كەرتىن مەنەنە
دەسەنەنە چەنەنەنە ھەنەنە

پارىزگەھا دەۋىكى با سەنەنە بىلەن دەنە بىن
نەسەنەنە گەنەنە ھەنەنە ل نەنەنە دەنەنەنە
پارىزگەھا دەنە بىتە دەنەنەنە دەنەنە دەنەنە
نەنەنەنەنە بىلەن ئانگە دەنەنەنە دەنەنە
ھەنەنەنەنە دەنەنەنە بىن دەنەنەنە ئانگە بىنەنە
پارىزگەھا بىلەن ئىۋر بىنەنە و كەرتىنە ل
كەرتىنە چاندنى كەرتىنە ھەنەنەنە دەنەنە بىلەن
چەنەنەنە بىن چاندنى ھەنەنەنە دەنەنەنەنە
ۋە كەرتىنەنە ھەنەنەنە دەنەنەنە.

نارېشا ئەمگۈلېنى

بە كەرتىنە نارېشا ئەمگۈلېنى دەنەنەنەنە دەنەنەنە
چەنەنەنەنەنەنەنە چەنەنەنەنەنە دەنەنەنەنە چاندنى
دەنەنەنەنەنەنەنە چەنەنەنەنەنە دەنەنەنەنە چاندنى
چەنەنەنەنەنەنەنە چەنەنەنەنەنە دەنەنەنەنە چاندنى
دەنەنەنەنەنەنەنە چەنەنەنەنەنە دەنەنەنەنە چاندنى

پىژىھيا بەررۇيۇمىن زۇمىنىنى ل پارىزگىمىھا ھۆكۈمى بەررۇيۇمىن كىمىكىتىنە اقەرنىيەت، كىلەمىنى خەمىس، و كىمىكىتىنە تىرا كو پىژىھيا وان بىنىنى ۰،۱۱۱٪ نى بە ز سەرچەمىنى گىمىتىنى بىن بەررۇيۇمىن زۇمىنىنى ل پارىزگىمىھا ھۆكۈمى تەمىنەمىنى خىشەنەن (۱۰،۱۱) - وئىنەن (۱۱) و نەشەنەن (۱۱) بىگە

چانەننى پىنگەمىنىت نەو زى زىر پىژىھيا بىنە يا بەررەمىنى پىتەن ل نەوفا زى بەررۇيۇمىن زىھىنى اگولپەرۇز گەنەمىشەمىسى گىزىز و سىرا و باقلەمىنىنى نەو، نىسك، باقلەن نەو و باقلەن ھىلەك پىژىھىن ۱۱،۱۸۱٪ ا و ۱۱،۲۸۱٪ ز سەرچەمىنى بەررۇيۇمىن زۇمىنىنى بىن پارىزگىمىھا پىنگەمىنىنى لىن كىنەنەن

خىشەنەن (۱۱)

كىرگىيە پىژىھيا يا بەررۇيۇمىن چانەننى بىن زۇمىنىنى ل پارىزگىمىھا ھۆكۈمى ل نەوفا بەررەمىنى (نەن) ل سالا (۲۰۱۳-۲۰۱۵)

ز	چۆرۈن بەررۇيۇمىنى	تىرا بەررەمىنى (نەن)	٪
۱	بەررۇيۇمىن دانۇدگىكى	۳۹۱۹۸۰	۸۰،۰۸
۲	باقلەمىنىنى	۱۳۰۶،۷۵	۱،۲۸
۳	بەررۇيۇمىن زىھىنى	۷۱۸۲۲،۵	۱۵،۶۵
۴	بەررۇيۇمىن زىھىنى	۱۳۸۱۲،۵	۲،۸۱
۵	بەررۇيۇمىن كىمىكىتىنى	۷۹۰،۹	۰،۱۱
۱۰۰	سەرچەمىنى گىمىتىنى	۲۹۰۷۱۲،۶۵	۱۰۰

- نەف خىشەنەن ز نەننى نەمىكىتەمىنىھە ھەتتە تەمىنەننى كو پىشەت بەسەننى كىرپە سەر زىھىنى، (ھىكۇمەت ھەنەمى كورەستەنە ھىرەننى، ھەزەتە چانەننى، پىشەنەنە گىمىتىنى يا چانەننى ل پارىزگىمىھا ھۆكۈمى، نەننىنى نەمىكىتەمىنى، ۲۰۱۵ - ۲۰۱۳)

وئىنەن (۱۱)

كىرگىيە پىژىھيا يا بەررۇيۇمىن چانەننى بىن زۇمىنىنى ل پارىزگىمىھا ھۆكۈمى ل نەوفا بەررەمىنى (نەن) ل سالا (۲۰۱۳-۲۰۱۵)

- نەف وئىنەن ز نەننى نەمىكىتەمىنىھە ھەتتە تەمىنەننى كو پىشەت بەسەننى كىرپە سەر زىھىنى خىشەنەننى (ھەزەتە ۱۱)

خىستىمىز (۲)

گورنىكېيا پادىشاھى پادىشاھىمىن پادىشاھىمىز رەسمىيەتلىرى: ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى كارتىدىن لى پارىز گەھەنەن دۆلەتلىرى لى مەسىلەن: ۱۲۰۱۲-۱۲۰۱۲

بىر قىسىم	پادىشاھىمىز		پادىشاھىمىز		پادىشاھىمىز		پادىشاھىمىز		پادىشاھىمىز	
	نومۇرى	%	نومۇرى	%	نومۇرى	%	نومۇرى	%	نومۇرى	%
پادىشاھىمىز	۱۱۶۱	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰
پادىشاھىمىز	۹۱۲۵	۱۲۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰
پادىشاھىمىز	۱۲۵۱	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰
پادىشاھىمىز	۱۰۱۲۷	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰
پادىشاھىمىز	۲۹۷۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰
پادىشاھىمىز	۱۰۲۱۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰
پادىشاھىمىز	۱۰۱۲۵۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰
پادىشاھىمىز	۲۹۷۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰

تەڭ مۇھىم: ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك.

بىر قىسىم: ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك.

بىر قىسىم: ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك.

بىر قىسىم: ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك.

بىر قىسىم: ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك. ئاقىل لى مۇھەببەتلىرىنى تەڭ مۇھىم كۆرۈش كېرەك.

۱۹۵۵-ئى. - ۷۷.۷۷% لى نوپۇس ئىك. ئەھمىيىتى
ئىخچىمىن ۱۱۱ نىكە

۱. قەزى شىخان شىباھە ئىزىكىسى سىنىگا بەرپۇمىن
زەپىلى ل سەرجەمىن گىشىلى بىن بەرپەمىن
پارىزگىمىن پىنگىبىنىت ئەو زى ب رىژمىا ۱۱،۲% لى.
ل نوپۇدا قەزى بەرپەمىن دەپت ب رىژمىا ۱۲،۸% لى.
ئەگەر لىن چەمىن زى بۇ ھەمىن دۇقپىت كۇ پىرىيا
ھەمىن قان قەزىبان زى چاندا كەنمەنھامىيان
ھاتىبە تەرەختىكىن ل نوپۇدا قەزى سىنىمىن ب
رىژمىا ۱۰،۱% لى دەپت. لىن قەزىبىن دى ھەمى
پىنگىفە بىتىن رىژمىا ۱۱% لى ز سەرجەمىن گىشىلى
بىن بەرپەمىن پارىزگىمىن پىنگىمىن.

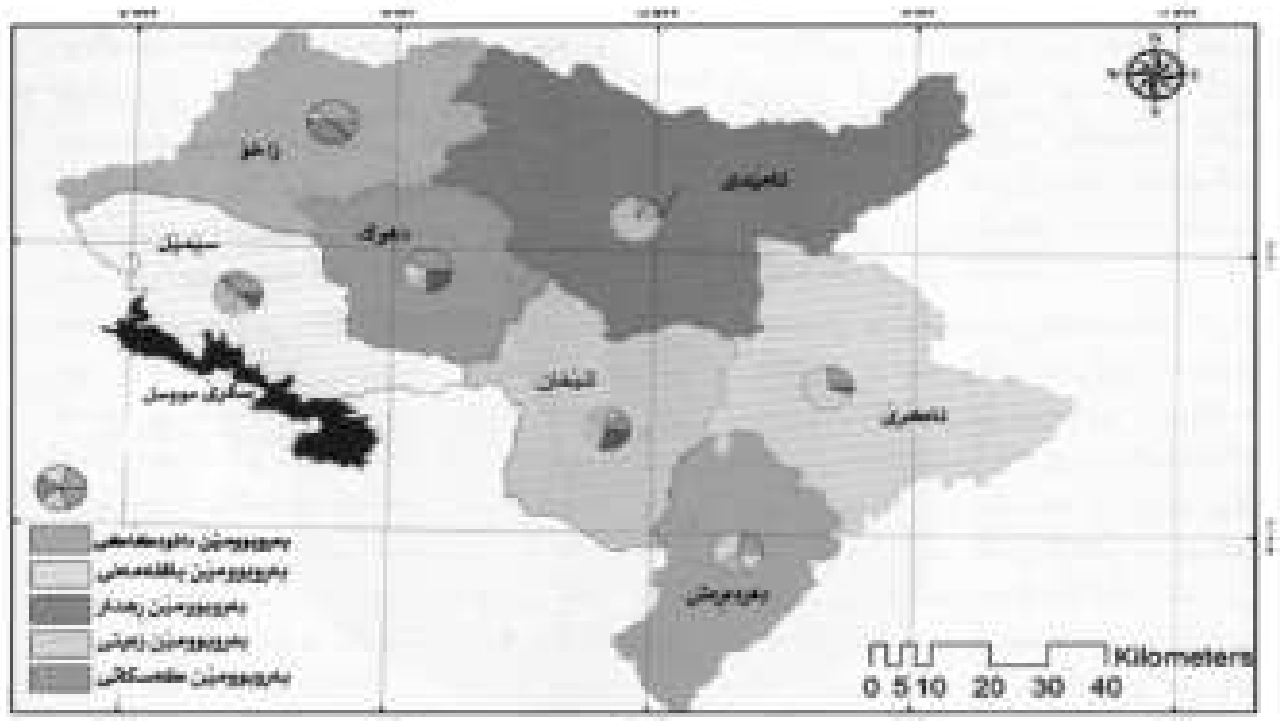
۵. ھەمىيىسان زى بەرپۇمىن كەسكىكىتىن بەرى قەزى
شىخان پىشىگا ھەمە مەنن قەدگىرىت ئەو زى ب
رىژمىا ۱۱،۱% لى نوپۇدا قەزى ئامىنىن ب رىژمىا

رۇزانە يان ناھىيىن خۇ بىن كەسكىمىنى بىت ل رىژى
مىن زى قەزى شىخان ب رىژمىا ۱۹،۱% لى دەپت.
لىن قەزىبىن دى رىژمىا بەرپەمىنھامىيان وان كەمەك يا
كەنمە ئەو زى ب رىژمىن ۵،۱% لى. ۱۲% لى. ۱،۶% لى
۱۱،۱% لى نوپۇس ئىك بىن قەزىبىن ئامىنى راجۇ.
دەھۆك سىنىمىل.

۳. قەزى شىخان ل رىژى ئىكەن دەپت زى بەرپۇمىن
پەدار ئەھمىيىتى ئىخچىمىن ۱۱۱ نىكە ئەو
زى ب رىژمىا ۳۶،۲% لى ز سەرجەمىن گىشىلى بىن
بەرپەمىن پارىزگىمىن ل نوپۇدا ھەمىدو قەزىبىن
بەرپەمىن و سىنىمىل ب رىژمىن ئىزىكىسى ئىك دەپن
ئەو زى ۱۵،۹% لى. ۲۲،۲% لى نوپۇس ئىك. ئەگەر لى
بىلەنمىا قىن رىژى زى زى چاندا پىشان دۇقپىت. ل
نوپۇدا ھەم ئىك ل قەزىبىن راجۇ ئامىنى. ئاكىرى
و دەھۆك دەپن ب رىژمىن ۹،۸۸% لى. ۲،۲% لى.

ئىخچىمىن (۱۱)

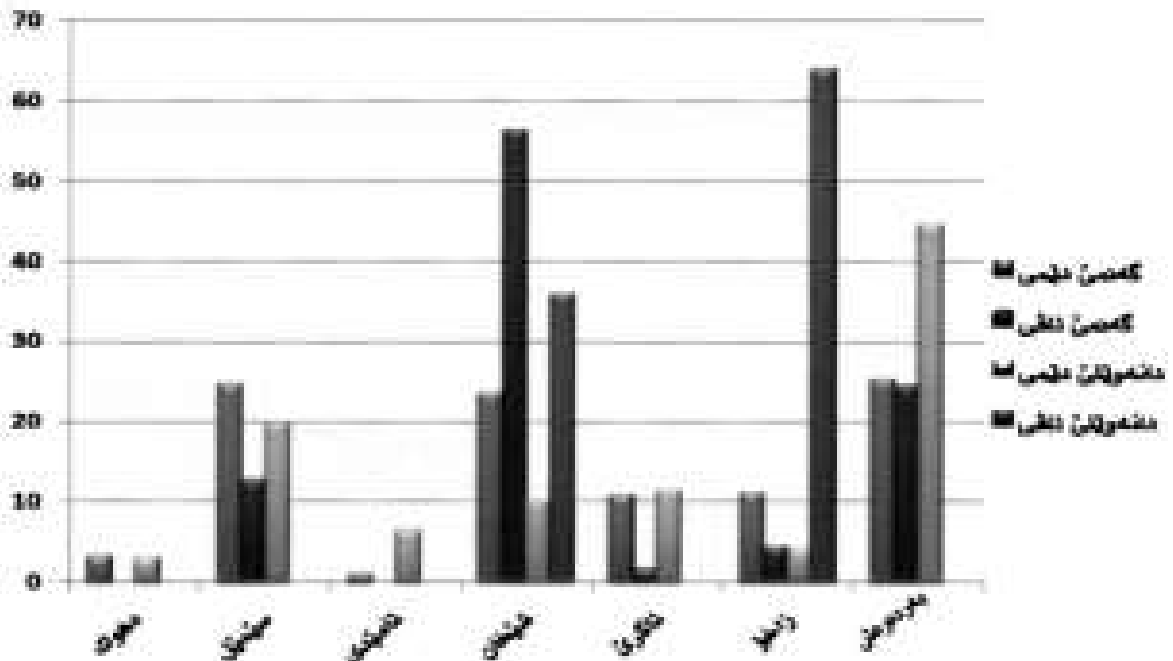
كارىگىيا رىژى يا بەرپەمىن بەرپۇمىن زىمىننى (ئەن) ل نوپۇس بەكەمىن ل پارىزگىمىن دەھۆكىن ل سالا (۲۰۱۴-۲۰۱۳)

- ئەف ئەھمىيىتى ل ناھىن قەدگىرىتھە ھاتىبە ئەھمىيىتى ب پىشىت بەمىن ل سەرجەمىن گىشىلى كارىگىيى بىن پارىزگىمىن دەھۆكىن و ناھىيىن
ئىخچىمىن ۱۱۱ نىكە.

رەسىم 17

گۈنچىلىك رايونىدا ياشايدىغان يەرلىرىدە تۇرۇشنىڭ ئىستاتىستىكىسى (تەخمىنەن 2012-2013) ل يىلىدا

- لىق رايونىدا ياشايدىغان يەرلىرىدە تۇرۇشنىڭ ئىستاتىستىكىسى (تەخمىنەن 2012-2013) ل يىلىدا

رەسىم 18

گۈنچىلىك رايونىدا ياشايدىغان يەرلىرىدە تۇرۇشنىڭ ئىستاتىستىكىسى (تەخمىنەن 2012-2013) ل يىلىدا

س/ن	بەكەتلىك كارخانىسى		ئىسىملىك		تۈرك		بەكەتلىك كارخانىسى	
	س	پىرسەنت	س	پىرسەنت	س	پىرسەنت		
1	-	-	3,88	17,8	-	-	1,98	33,78
2	-	-	1,99	9,8	-	-	1,99	30
3	17,17	13,1	8,91	114,8	3,87	1	1,11	92,8
4	18,7	12,1	1,12	198	7,78	1	18,98	919,8
5	28,19	37,1	18,98	818,8	88,37	18,1	1,12	712,8
6	-	-	1,83	117,8	-	-	-	-
7	18,31	12,1	23,1	85,8	-	-	19,81	178,8
بارلىقى								
100	712	100	1923	100	81,1	100	2838,78	

- لىق رايونىدا ياشايدىغان يەرلىرىدە تۇرۇشنىڭ ئىستاتىستىكىسى (تەخمىنەن 2012-2013) ل يىلىدا

خطه نمبر 141

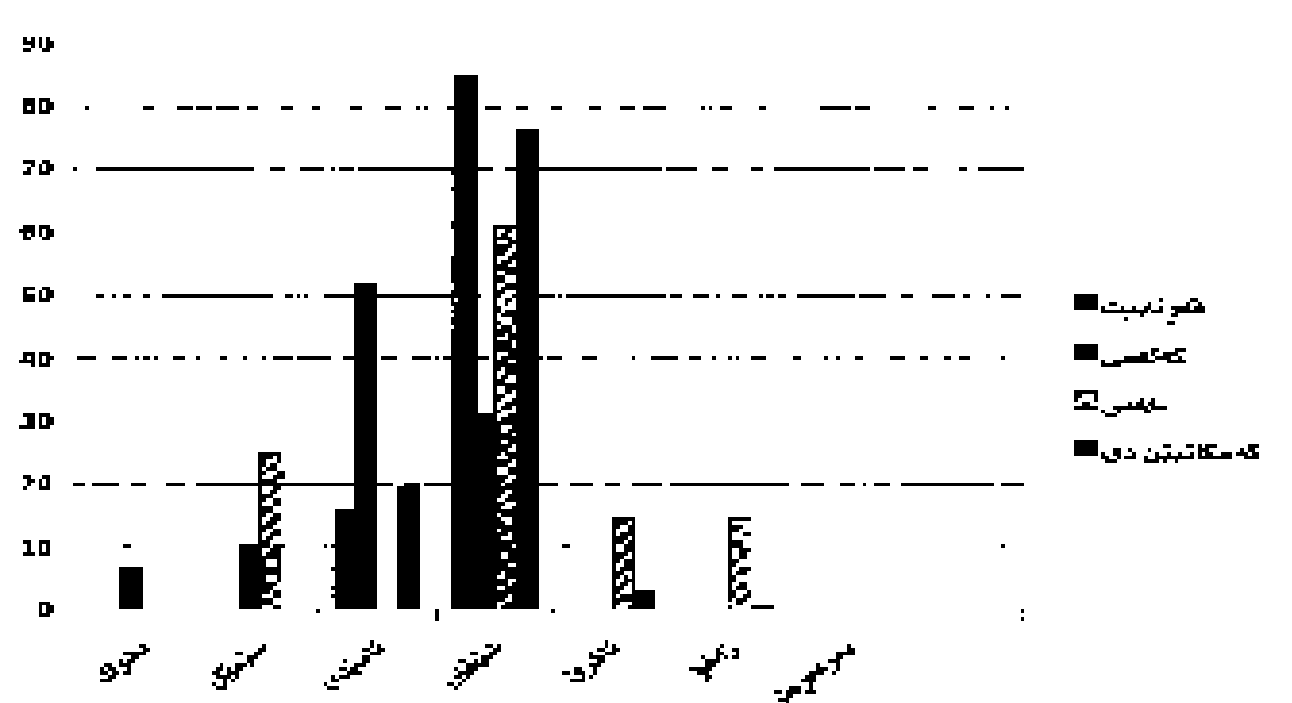
گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن بهرجهڙن گهڻسڪلوت (نهن تي هونءِ) ل هونءِ بهرجهڙن گهڻسڪلوت ل واپارنگههها جهڙوڪن ل سالا (2016-2017)

رد نمبر	گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت	گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت		گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت		گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت	گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت
		گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت	گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت	گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت	گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت		
1	بهڙوڪو	100	100	100	100	100	100
2	سهيڙوڪو	100	100	100	100	100	100
3	نانيهڙوڪو	100	100	100	100	100	100
4	نانيهڙوڪو	100	100	100	100	100	100
5	نانيهڙوڪو	100	100	100	100	100	100
6	نانيهڙوڪو	100	100	100	100	100	100
7	نانيهڙوڪو	100	100	100	100	100	100
8	نانيهڙوڪو	100	100	100	100	100	100
9	نانيهڙوڪو	100	100	100	100	100	100
10	نانيهڙوڪو	100	100	100	100	100	100

گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت (نهن تي هونءِ) ل هونءِ بهرجهڙن گهڻسڪلوت ل واپارنگههها جهڙوڪن ل سالا (2016-2017)

خطه نمبر 141

گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن بهرجهڙن گهڻسڪلوت (نهن تي هونءِ) ل هونءِ بهرجهڙن گهڻسڪلوت ل واپارنگههها جهڙوڪن ل سالا (2016-2017)

گهڻسڪلوت پيدا يا بهرجهڙن گهڻسڪلوت (نهن تي هونءِ) ل هونءِ بهرجهڙن گهڻسڪلوت ل واپارنگههها جهڙوڪن ل سالا (2016-2017)

۱. بھروپومین گھسگانی بین بھری پھریا بھرمھمن ہاقین ل پاریزگمھن ہنگھنن کو ہری وئ دگھیتہ(۲۲۷۵۰۳) تھن، فھرا بھرمھمن پتر ز نیفا فی بھروپومین بھرمھمن ہینیت ب رتھیا ۱۱،۲۵۰ ای ز سھرجھمن گھنن ہن بھرمھمن پاریزگمھن۔ ل دووفا فھراہین ٹاکرئ و شہخان ل ہرتن دووئ و سہن ب رتھین ۲۱۵،۸۷۱، ۲۹،۷۴ ای ل دووفا نیک تھن، رتھیا بھرمھمنانا وان ل بھھین دی ہین کارگھری زی یا نیرگی نیک۔
۲. ہرمھمن فھرا بھرمھمن پتر ز نیفا بھرمھمن پاریزگمھن ہن بھروپومین دانوہکاکئی ل ہاقین ہنگھننیت کو ل رتھیا نیک ب رتھیا ۲۵۰،۳۴۱ ای ز سھرجھمن گھنن ہن بھرمھمن پاریزگمھن تھن۔ ل دووفا فھرا ٹاکرئ ب رتھیا ۲۳۸،۵۱۱ ای تھن۔ ل فھراہین دھوک و راجو و سہمنن چ رتھین بھرمھمنانا بھروپومین ہاقین ب تھیت ہرجی تووھار تھرن۔

ل دووفا بھروپومین رھدار تھن ب ہری ۱۰۰-۱۲۲۷ تھن و رتھیا وان تھن ۱۵،۲۵ ای، ل رتھا تھن زی بھروپومین زھتی ب ہری (۹۳۸۴) تھن تھن کو رتھیا وان تھن ۲۳،۲۴ ای، ل بھروپومین دانوہکاکئی وھ ہرجی ہرا وی دگھیتہ (۱۵۴۱۱) تھن ب رتھیا ۱،۸۱۱ ای، تھنھی خشتھن (نمارہ ۱۸) و تھن (نمارہ ۱۵) بھ۔

زی فیان بھروپومان، توہن زی ل فھراہین پاریزگمھن تھن چھن ل نیرگو رتھیا بھرمھمنانا وئ گھنک یا کھنہ لھرا تھن فھکولین بھسن وئ تھنیتہ کھن، د تھن سالا فھکولین تھنا تھنیتہ لھجھان ل فھرا تھنن نیرگی (۱۱) تھن تھن تھن تھن بھرمھمن تھن رتھیا بھرمھمنانا وان بھروپومان ل سھر تھنن فھراہین پاریزگمھن تھن تھن، تھنھی خشتھن (نمارہ ۱۹) بھ۔

ز تھنن خشتھن (نمارہ ۱۹) تھن رتھیتہ ہا تھ تھن،

تھن (۱۵)

کرتھیا رتھیا یا بھرمھمن بھروپومین ہاقین تھن) ل دووفا بھھین کارگھری ل پاریزگمھا دھوکا ل سالا (۱۳-۱۴_۱۲-۱۴)

- تھن و تھن (ل تھن کھن تھن بھن بھن ل سھر تھنن خشتھن (نمارہ ۱۹)۔

خىتىمىن (۹)

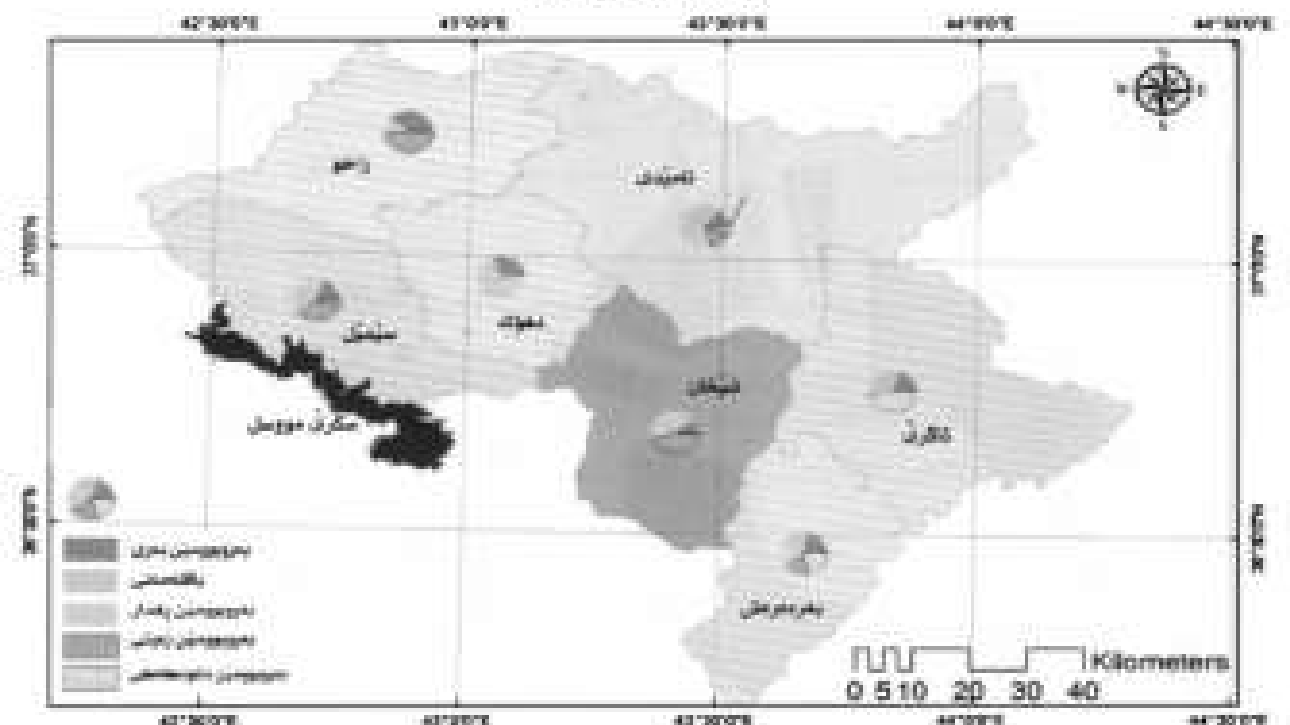
گىرگىيە پارچىسى يا بەرەمىن بەرەۋمىن ھالقىن الغىن ل ئوۋف يەكەمىن كارگىزى ل پارىزگىمىھا سەۋكىن ل سىلا (۲۰۱۳-۲۰۱۴)

بەرەۋمىن بەرەۋمىن		بەرەۋمىن بەرەۋمىن		بەرەۋمىن بەرەۋمىن		ئاقلىمىسى		بەرەۋمىن بەرەۋمىن		بەرەۋمىن بەرەۋمىن
بەرەۋمىن بەرەۋمىن	بەرەۋمىن بەرەۋمىن	بەرەۋمىن بەرەۋمىن	بەرەۋمىن بەرەۋمىن	بەرەۋمىن بەرەۋمىن	بەرەۋمىن بەرەۋمىن	بەرەۋمىن بەرەۋمىن	بەرەۋمىن بەرەۋمىن	بەرەۋمىن بەرەۋمىن	بەرەۋمىن بەرەۋمىن	
-	-	۰,۱۱	۱۰	۲,۳۴	۱۰۵۰	۹,۱	۲۰۷	۵,۱۳	۱۱۶۸۹	بەرەۋمىن بەرەۋمىن
-	-	۱۳,۵۱	۱۲۰۷	۱۳,۲	۵۹۰۶	۱,۱۸	۲۷	۲,۹۹	۱۵۹۰۲	بەرەۋمىن بەرەۋمىن
۱,۵۹	۸۸	۱,۷۹	۲۲۸	۵,۹۴	۲۱۱۱	۱۳,۱	۲۹۸	۴,۵۵	۱۰۳۱۲	بەرەۋمىن بەرەۋمىن
۱,۱۴	۱۸	۱۰,۱۱	۳۱۱۳	۳۱,۱۱	۱۵۱۱۰	۲,۱۱	۱۳۹	۹,۲۷	۲۱۵۱۷	بەرەۋمىن بەرەۋمىن
۳۸,۲۱	۱۷۷۹	۰,۳۳	۳۰	۳,۹۳	۱۳۱۱	۱۲,۱۷	۵۱۱	۱۵,۸۷	۳۱۱۱۴	بەرەۋمىن بەرەۋمىن
-	-	۱۰,۰۷	۹۰۰	۱,۵۱	۱۸۲	۱,۱۸	۲۷	۷,۸۱	۱۷۸۹۴	بەرەۋمىن بەرەۋمىن
۵۰,۳۴	۲۹۷۵	۳۵,۷۷	۳۱۹۱	۳۹,۵۳	۱۷۱۷۵	۴۱,۸۴	۱۰۶۵	۵۰,۱	۱۱۳۹۹۵	بەرەۋمىن بەرەۋمىن
۱۰۰	۵۲۱۱	۱۰۰	۹۳۸۴	۱۰۰	۴۷۰۰	۱۰۰	۲۲۷۴	۱۰۰	۲۲۷۵۰۳	بەرەۋمىن بەرەۋمىن

ئەف خىشە (ئالېن ئەمگالەرىقە ھالېبە ئەمگالېن ب پىشت بەستەن ل سەر ئەمىن) - جىگىمىھا ھەزىمە كورەستانا ھىراقى، ھىراقى پەلەنن ئەمىن بەرى ئوگە ھالېبە ئەمگالېن.

ئىختىمىن (۱۰)

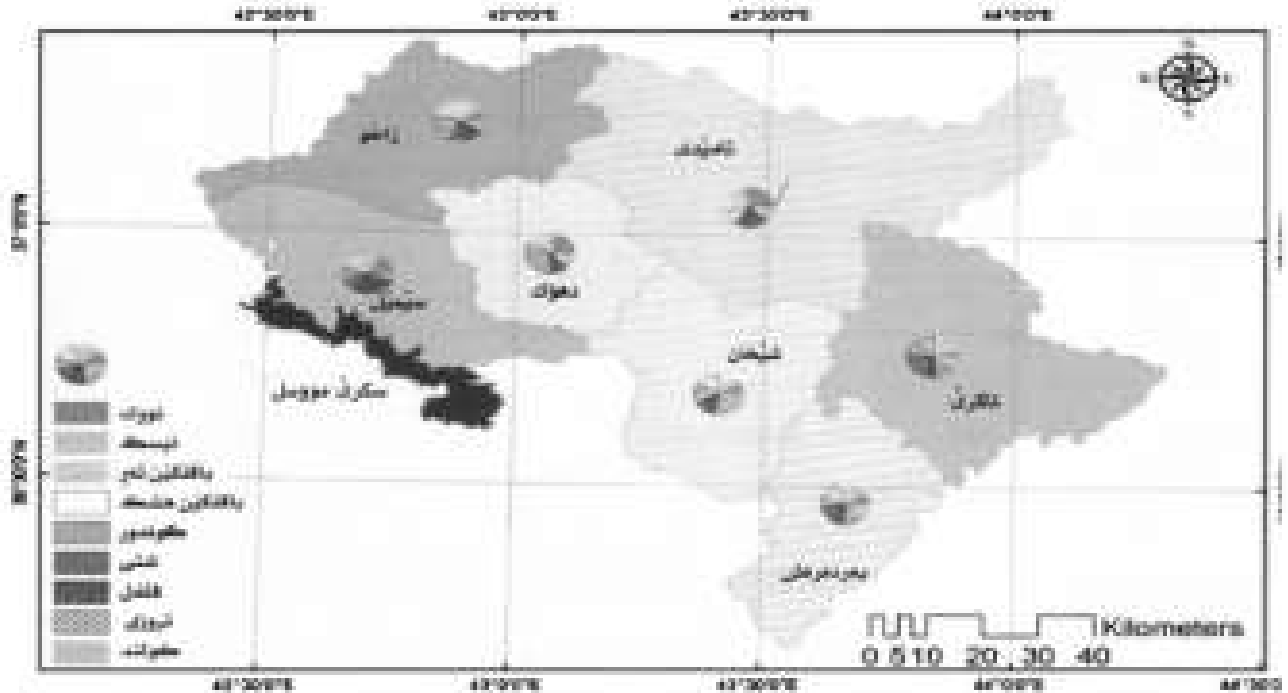
گىرگىيە پارچىسى يا بەرەۋمىن ھالقىن الغىن ل ئوۋف يەكەمىن كارگىزى ل پارىزگىمىھا سەۋكىن ل سىلا (۲۰۱۳_۲۰۱۴)

ئەف ئەمىشە (ئالېن ئەمگالەرىقە ھالېبە ئەمگالېن ب پىشت بەستەن ل سەر ئەمىن كارگىزى ىن پارىزگىمىھا سەۋكىن ل مەلېمىن خىشەنن ئەمە ۱۹).

نەخشەپەن (۱)

گىرگىيا پۇتەيى يا بەرھەمپەن بەرۋىۋەمپەن بەرى ئەرن ل ئوۋف بەكەپەن كىرگىزى ل پارىزگىمما دەۋىكى ل مىللا (۲۰۱۳_۲۰۱۴)

۱- نەخشەپەن ۋىلايەت قەدىمكى ئەھۋالىغا ئاساسەن بېشىت بەستەن ل سەر نەخشەپەن كىرگىزى بىن پارىزگىمما دەۋىكى ۋىلايەت خەتتەپەن ۋىلايە (۱)

۲- بەرۋىۋەمپەن رەھدار بىن ھاقىپەن

ل ۋەزىرى ھاقىپەن بىننى ئو بەرھەمپەن رەھدار دەپتە چانمى ئو ۋى بىلار ۋ پتاتىن پايىزى ئو ئەف ھەردو بەرھەمە ل ئوماھىيا ۋەزىرى بھارن دەپتە چانمى بىلار ل ۋەزىرى ھاقىپەن دەپتە بەرھەم ئىپان لىن پتات ل ۋەزىرى پايىزى دەپتە بەرھەم ئىپان ب شىۋەپەمكىن كىشى بۇ چانمىا قان بەرۋىۋەمپەن ۋى بەستەن ل سەر ئاھىدانا دەستۇردە دەپتە كىرىن ۋ خەتتەپەن ۋىلايە (۱) برا بەرھەم ھالى يا ھەر ئىكەن ۋىلان بەرۋىۋەمپەن ل پارىزگىمما ل ئوۋف بەكەپەن كىرگىزى ھالىپە ئىكەن

۳- ۋىلايەت خەتتەپەن ۋىلايە (۱) ئەف راستىيە بۇ مە ۋىلايەن

۱- برا بەرھەم ھالى يا بەرۋىۋەمپەن پتاتان كەھشەتتەپە (۲۱۶۹۳) ئەلان ۋ سەرھەمپەن كىشى بىن

بەرھەمپەن پارىزگىمما ۋ مىۋەپەن مىلا قەدىمكىلەپ ئىدا ھالىپە ئەنجامدان پتەپە بەرھەمپەن ل ھەردو قەزىپەن ئاكرى ۋ شىنخان ھالىپە بەرھەمپەنپەن قەزا شىنخان ل پتە ئىكەن ب پتەپە (۲۱۶۹۳) دەپت ۋ قەزا بەرھەمپەن ل پتە ئوۋف ب پتەپە (۲۱۶۹۳) دەپت قەزا سىمپەن ل پتە سىمىن ب پتەپە (۲۱۶۹۳) دەپت لىن قەزىپەن دەۋك ۋ زاخۇ چ پتەپەن لى بەرۋىۋەمپەن ئوۋمارلەكەپتە

۴- بىلار ھاقىپەن ل ھەمى قەزىپەن پارىزگىمما ۋ مىۋەپەن مىلا قەدىمكىلەپ ئىدا ھالىپە ئەنجامدان ھالىپە چانمى ۋ بەرھەم ئىپان قەزا بەرھەمپەن ل پتە ئىكەن ب پتەپە (۲۱۶۹۳) دەپت ۋ سىمپەن ل پتە ئوۋف ب پتەپە (۲۱۶۹۳) دەپت ۋ ئاھىپەن ل پتە سىمىن ب پتەپە (۲۱۶۹۳) ۋ سەرھەمپەن بەرھەمپەن لى بەرۋىۋەمپەن دەپت بىنرە ۋتەپەن ۋىلايە (۱)

۲- بىر بۆلۈم زەينى

ئەف بىر بۆلۈمە ۋان جۈزىن شىنخاينى ب خۇفە دىگىرىت يېزى زىۋ مەرھەمەت مەرخىسىن و ب دەستىقىمىنانا زەينى دەپتە چاندىن ب شىۋەبەكى گىشىنى بىرەكە باشقا يا مەدەن زەينى ئەف بەرنى ۋان بىر بۆلۈمەدا دەپتە غەمبەكلىن د مەۋەبىن سالا ئەمكۈلېن ئىدا ھائىبە ئەنجاندىن پىنچ جۈزىن بىر بۆلۈمەن زەينى يېزى ھائىبىنى ھائىبە چاندىن و بىرەمەم لىتان ئەو زى پىنكەھىن ز اگولېرۇز كۈنچى گەنمۈكۈن زەن قىستەقۈن بېسىتتى فاسولېن سۇدا. ئەمەشەنى خىتەنەن زىمارە (۱۲) بىكە

شىنخاينى قىرايا ئىكەنەن زىۋ چاندىن قىستەق و فاسولېيا سۇدا ھەر چەند ئەف پىزىبە ئا رادىبەكى يا سىنۇورادىۋو ل سالا ئەمكۈلېن ئىدا ھائىبە ئەنجاندىن

۱. قىرا شىنخاينى ل پىزا ئىكەن بۇ بىرەمەمىنانا ھەر ئىكەن ز گولېرۇزىن ب پىزىبا (۱۲،۹۵) ۋان و گەنمۈكۈن زەن ب پىزىبا (۱۲،۳۹) ۋان ز سىرچەمەن گىشىنى بىن بىرەمەمەن پارىزگەھىن بۇ ۋان ھەرەو بىر بۆلۈمەن دەپتە. قىرا بىرەمەمەن زى ل پىزا مەۋەن زىۋ بىرەمەمىنانا ۋان ھەرەو بىر بۆلۈمەن ب پىزىبەن (۱۲،۵) ، (۱۲،۱۵) ۋان ل مەۋەن ئىكەن دەپتە لىن قىرايىن دەۋكە و ئاگىرىن چ پىزىبەن بىرەمەمىنانا گەنمۈكۈن توۋمار ئەكەرنە. ھەر بىر بىرەمەمەن قىرا زىۋ چ پىزىبەن بىرەمەمىنانا گولېرۇزىن توۋمار ئەكەرنە. ئەمەشەنى ئەخىتەنەن زىمارە (۱۱) بىكە

۳ ۋان پىزىن خىتەنەن زىمارە (۱۲) ئەف رادىبە بۇ ھە دەپتەن

۱. جودابىبەكە مەرنى يا ھەرى ئەف قىرا بەكەمىن كارگىزى ل پارىزگەھىن زىۋ بىرەمەمىنانا بىر بۆلۈمەن زەينى ب رەنگەكى كۈ ل ھەدەك قىرايىن پىزىبەكە مەرن ھائىبە چاندىن و بىرەمەم لىتان لىن ل ھەدەك قىرايىن دى پىزىبەكە گەلەك كىم ھائىبە بىرەمەم لىتان بۇ مەۋەنە قىرايا

۲. قىرا ئەمەمىن ل پىزا ئىكەن زىۋ بىرەمەمىنانا كۈنچىبەن ب پىزىبا (۱۲،۹۵) ۋان ز سىرچەمەن گىشىنى بىن بىرەمەمەن پارىزگەھىن دەپتە. لىن قىرايىن دەۋكە و ئاگىرىن و زىۋ چ پىزىبەن بىرەمەمىنانا لى بىر بۆلۈمەن توۋمار ئەكەرنە

خىتەنەن (۱۲)

گىرگىبە پىزىبەن بىرەمەمىنانا بىر بۆلۈمەن زەينى (ئەن) ل مەۋەن بەكەمىن كارگىزى ل پارىزگەھىن دەۋكە ل سالا (۲۰۱۳-۲۰۱۵)

بىر بۆلۈمە بەكەمىن كارگىزى	كۈنچى		گولېرۇز		گەنمۈكۈن زەن		قىستەقۈن بېسىتتى		فاسولېن سۇدا	
	بىرەمەم	بىرەمەم	بىرەمەم	بىرەمەم	بىرەمەم	بىرەمەم	بىرەمەم	بىرەمەم	بىرەمەم	بىرەمەم
دەۋكە	-	-	۱۰	۲،۵۱	-	-	-	-	-	-
سېمەن	-	-	۷	۳،۱۲	۱۱۰۰	۱۳،۷۷	-	-	-	-
ئەمەم	۳۹	۸۸،۹۵	۳۵	۱۵،۱۷	۱۲	۰،۱۵	-	-	-	-
شىنخاينى	۴	۱،۱۳	۱۵۱	۱۲،۹۵	۳۵۵۳	۳۹،۱۲	۱۰۰	۹	۱۰۰	۶
ئاگىرىن	۲۶	۴،۸۷	۵	۱،۷۸	-	-	-	-	-	-
زىۋ	-	-	-	-	۹۰۰	۱۰،۳۲	-	-	-	-
بىرەمەمەن	۱۸	۵،۰۶	۲۸	۱۲،۵	۳۱۵۰	۳۱،۱۵	-	-	-	-
پارىزگەھىن	۱۱۳	۱۰۰	۲۲۵	۱۰۰	۸۷۱۵	۱۰۰	۱۰۰	۹	۱۰۰	۶

- ئەف خىتەنەن زىمارەن ئەمكۈلېنەن ھائىبە ئەمەمەن ب پىزىبەن ل سىرچەمەن خىتەنەن ھەزىمەت كۈنچىبەن سۇدا ۋان پىزىبەن چاندىن زىمارە بەرنى ئۈكە

نەخشەن (۱)

گرىنگىيا پىژمىن با بەرھەمىن بەرپۇمىن زەپتى اتەن ل ئوۋف يەككەپىن كارگىزى ل پارىزگەھا دەۋكەن ل سالا (۲۰۱۳_۲۰۱۴)

- لىف نەخشەن زىلەپن قەكۆلەرئەھە ھاتىپە ئامانەكەن ب پىلىتە پەستەن ل سەر نەخشەن كارگىزى پىن پارىزگەھا دەۋكەن و داتاپەن خەتتەپەن (۱۲)

۱- بەرپۇمىن باقلمەننى

باقلمەننەپىن ھاقىنەن پىن بەرپۇمىن قەرەننى ل جەپن قەكۆلەن لىن ھاتىپە كىن ب خۇفە دگرىت لىف ئۆزى الوپىك و فاسۋالى و ماشا، باقلمەننى ل پىزا نوۋپن پىشنى دانوۋكەننى ز ئالەن گرنگىيا خۇراكى زىەرکو زىمەرەكىن زەنگىنە ب پىرۆتىنەن رۇۋەكى دەپن لىف بەرپۇمە بۇ خۇراپا سىرۇقان پان ئۆ وەك ئالىف بۇ گىنەپەران دەپنە ب كارئەپلەن د خەتتەپەن (۱۲) بىرا بەرھەم ھاتى با جۇرەن باقلمەننەپىن ل ئوۋف يەككەپىن كارگىزى ل سالا (۲۰۱۳-۲۰۱۴) دا ھاتىنە دىاركىن.

ز داتاپەن خەتتەپەن ل (۱۳) لىف راستىپە بۇ مە دىارەپن

۱. بەرپۇمىن ئۆپىكەن ل ھەسى قەراپەن پارىزگەھەن

د ھالەپن سالا قەكۆلەن ئىندا ھاتىپە لىفجەمەدان ھاتىپە بەرھەم ئىپان لىن قەرا بەرپۇمىن پىشكا ھەرە ھەپن ب پىژمىا ۱۹,۱۸۱,۱۸۱ ل سەرچەپەن كىشىلى پىن بەرھەمىن پارىزگەھەن بەرھەمەنئەپەن ل نوۋفما ھەر ئىك ز قەراپەن ئاگرىن و ئامەپەن ب پىژمەپەن (۳, ۱۲۲, ۰۳, ۱۱۲, ۸۴) ل ئوۋف ئىك دەپن.

۲. بەرپۇمىن باقلمەننەپىن پىن ھاقىنەن كۆ داتاپەن وان د خەتتەپەن سەرى دا ھاتىپە دىارگىن ل ھەرىو قەراپەن ئامەپەن و ئىپىخان ھاتىپە بەرھەم ئىپان، ئەمماشەرى وئەپەن (۱۲) بىكە.

۳. قەراپەن دەۋكەن و سىنەپىل و زاخۇ چ پىژمەن بەرھەمەننەپانا فاسۋالى و ماشان نوۋمار ئەكەرنەھ ھەرىپەسان قەرا ئاگرىن گەمەك كىم پىژمەن بەرپۇمىن فاسۋالى و قەرا بەرپۇمىن ئۆ پىژمەن بەرپۇمىن ماشان نوۋمار كىرەھ.

غىشقىيىن (۱۳)

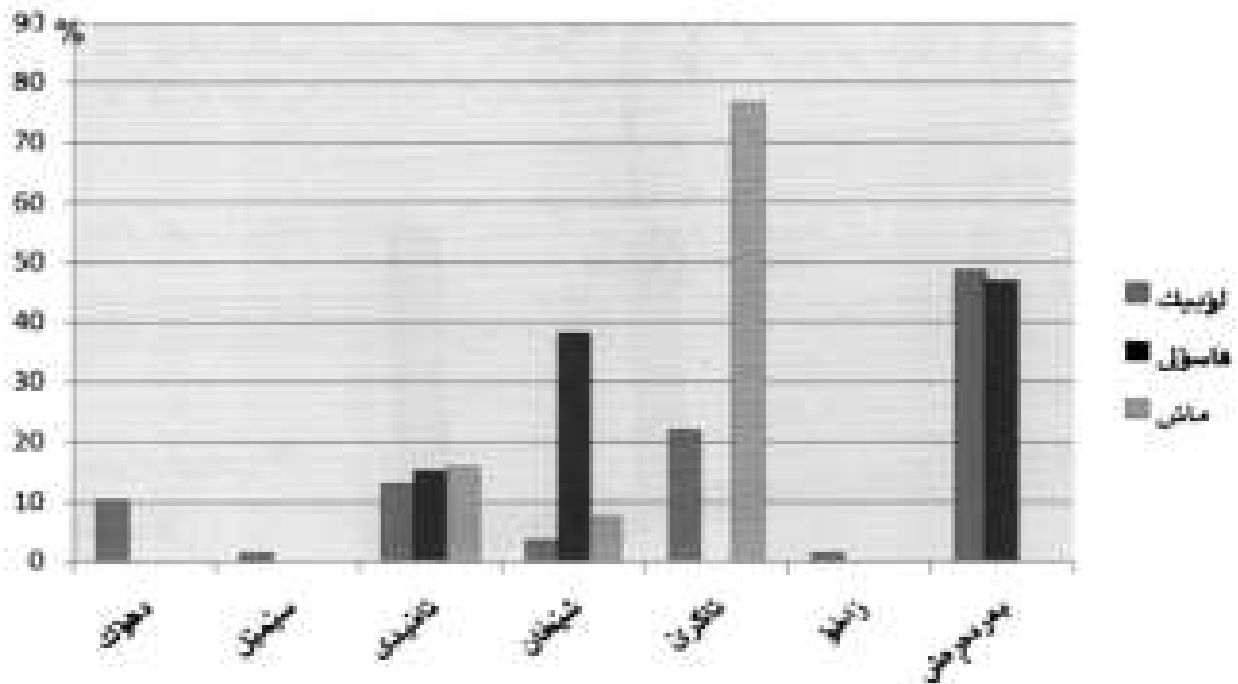
گرىنگىيا پىزىمىي باھىرىمىتىنا باققىمىتىن ھالىتىن (ئىن) ن نوپۇس يەككىمىن كارگىزى ن پارىزگىمىھا دەھۆكىمىن ل مىلا (۲۰۱۳-۲۰۱۲)

بەككىمىن كارگىزى	نوپۇس		ھاسۇلى		مىللى	
	بەھىم	بەھىم	بەھىم	بەھىم	بەھىم	بەھىم
دەھۆكىم	۲۰۷	۱۰,۱۸	-	-	-	-
مىتىن	۲۷	۱,۳۲	-	-	-	-
ئاقىمىن	۲۱۱	۱۲,۸۲	۲۲	۱۳	۱۶,۸۲	۱۳
شېنخۇن	۷۳	۳,۵۹	۲۱	۱	۷,۳۲	۱
ئانگۇن	۲۱۸	۱۲,۰۳	-	-	۷۱,۸۳	۱۳
زىنپۇ	۲۷	۱,۳۲	-	-	-	-
بەھىمىن	۹۹۰	۴۸,۶۹	۷۵	۱۶,۸۷	-	-
پارىزگىمىھا	۲,۳۳	۱۰۰	۱۶۰	۱۰۰	۸۲	۱۰۰

- ئىلغ غىشقىيىن (۱) ئاينىن ئەھۆكىمىھە ھىيىپە ئامىتىن ب پىشت بەھىمىن ل مىلا (ئىن)ن ھۆكىمىھا مىللىمىھا كورسىمىھا غىرالىق، پىزىمىھا چىمىننىن (ئىن)ن بەھىمىن لىكە.

يۇنقىيىن (۷)

گرىنگىيا پىزىمىي باھىرىمىتىنا بەھىمىتىن ھالىتىن (ئىن) ن نوپۇس يەككىمىن كارگىزى ن پارىزگىمىھا دەھۆكىمىن ل مىلا (۲۰۱۳ - ۲۰۱۲)

- ئىلغ يۇنقىيىن (۷) ئاينىن ئەھۆكىمىھە ھىيىپە ئامىتىن ب پىشت بەھىمىن ل مىلا (ئىن)ن ھۆكىمىھا مىللىمىھا كورسىمىھا غىشقىيىن (۱)نە.

۵- بەرۇبۇمىن دانۇدكاكى يېتىل ھالقىتىن

بەرۇبۇمىن دانۇدكاكى يېتىل ھالقىتىن ل پارىزگىمىھا مەھسۇلاتى بىلەن بىرئىچى ب خۇلقە دىگىرىت كىو بۇ چاندىنا وون پىشت بەسسىتىن دىگىتە سىر ئاقىدىنا دەستىكىرە ئەوا ز بووباران ب رىنگا جۇكەن بۇ دەپتە قەگىھاسىتىن ئەف بەرۇبۇمىن ل ھىندەك قەزەپان دەپتە چاندىن لىن ل ھىندەك قەزەپان دى تەپتە چاندىن، ئەف چەندە ئى پىشت بەسسىتىن دىگىتە سىر ھەپپونا ئىندەپىن ئاقى يېتىل بەرۇبۇمىن ئىو چاندىنا قى بەرۇبۇمىن زىرگىو چاندىنا بىرئىچى پىندىقى ب ئىندەپىن ئاقى يىن بەرۇبۇمىن ھەپپە ھەروەكى د خىشتەپىن زىمارە ۱۱۵۱ دا ھالقىپە دىلرەكىن پىرپىيا بەرۇبۇمىن پارىزگىمىھا ل قەزەپان بەرۇبۇمىن و ئاگىرى ب پىزەپىن (۲۵۰،۳۳، ۱۷،۰۲) لىن ل دووڧ ئىك دەپتە لىن قەزەپان مەھسۇلاتى و سىنمىل و زاخۇ تەشەپىنە چ رىزەپان ز بىرئىچى د ھالقىپ سالا قەكۆلپىن ئىدا ھالقىپە ئەلچامىدان ئوومارەكىن، ئەمەلىيەت وپتەپىن زىمارە ۱۸۱ بىكە

خىشتەپىن (۱۱۵)

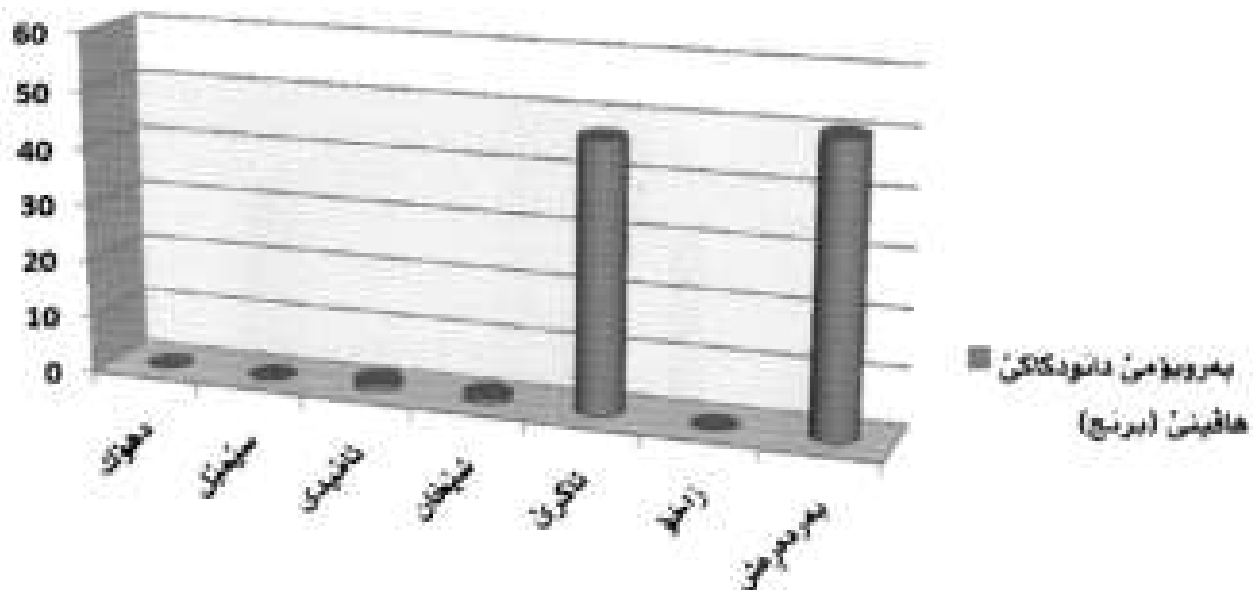
گىرگىپا پىزەپى يا بەرۇبۇمىنە چاندىنا بەرۇبۇمىن دانۇدكاكى يېتىل ھالقىتىن لىن ل دووڧ بەكەپىن كىرگىرى ل پارىزگىمىھا مەھسۇلاتى ل سالا (۲۰۱۳-۲۰۱۵)

بىرئىچ	بەرۇبۇمىن	بەكەپىن كىرگىرى	ز
۷	۰	۰	۱
۰	۰	دەھك	۲
۰	۰	سەنمىل	۳
۱،۱۹	۸۸	ئاقىدى	۴
۱،۱۵	۹۸	شەپىن	۵
۱۷،۰۲	۲۷۷۹	ئاگىرى	۶
۰	۰	زاخۇ	۷
۵۰،۳۳	۱۹۷۵	بەرۇبۇمىن	
۱۰۰	۲۹۱۰	پارىزگىمىھا	

- ئەف خىشتە ز ئاقى قەكۆلپىنە ھالقىپە ئەمەلىيەت ب پىشت بەسسىتىن ل سىر ئاقىدىنا ھەپپە كىرەپىنە چاندىن، بەرۇبۇمىن چاندىن، ئىندەپىن بەرۇ بىكە

۱۱۵- خىشتەپىن

گىرگىپا پىزەپى يا بەرۇبۇمىنە چاندىنا بەرۇبۇمىن دانۇدكاكى يېتىل ھالقىتىن لىن ل دووڧ بەكەپىن كىرگىرى ل پارىزگىمىھا مەھسۇلاتى ل سالا (۲۰۱۳ - ۲۰۱۵)

- ئەف پىتەپە ز ئەمەلىيەت قەكۆلپىن بە ب پىشت بەسسىتىن ل سىر ئاقىدىنا خىشتەپىن زىمارە ۱۱۵.

پىنكا دەۋرى يا ئەكۋىلىنى:

جۇداھىيا جىسى ۋ روۋبەرى ئەردى
زىۋ بەراۋوۋىن چاندنى ل
پارىزگەھا دەۋرى

مەزمۇن ۋ جۇداھىيا جىسى ئەۋ روۋبەرى ئەردى بە بىن ھاتىبە چاندن ۋ دابىلىكىن ل سەر جۇرىن جۇداھىيا بىن بەروۋىن چاندنى د ماۋىيەكى دەست نىپىلىكىرى دا ئەۋ زى ل نوۋف بەكەبىن كاركىرى ل پارىزگەھا دەۋرى ئەف جۇداھىيا روۋبەرى ئەردى ل پارىزگەھا دەۋرى يا ب ھەنن بەرچاف ۋ بەرە كىو پىرىيا ئەردى ۋى زىۋ بەروۋىن چاندنى بىن راقىستانى ھاتىبە ئەرخانىكىن ۋ ئەف چەندە زى ل نوۋف داتاپىن بەرەست بىن روۋبەرى ئەردىن چاندنى زىۋ بەروۋىن راقىستانى بەرەست كىو روۋبەرى قى ئەردى ۋ روۋبەرى چاندنى بىن بەروۋىن ھاتىبە پىرە ئەمەلىيە خىشەبىن زىمارە ۱۵۱- ۋ ۱۲۲) بەكە ئەف داتاپە پىر ئەمەزى بەكە سەر دو جۇرىن بەروۋىن چاندنى ل پارىزگەھا دەۋرى ئەۋ زى ل نوۋف ۋەزىن سالىن ۋ ب قى بەكەن ل خوارى

بەكەم: جۇداھىيا جىسى ۋ روۋبەرى
ئەردى زىۋ بەروۋىن چاندنى
بىن راقىستانى ل پارىزگەھا دەۋرى

ب شىۋىيەكى كىشى بەروۋىن راقىستانى بىن ل ئەفرا ئەكۋىل ل سەر ھاتىبە ئەمەلىيەن پارىزگەھا دەۋرى ل پىلا ئىكى داتاپەكە دەست كەمىن دەس ۋ كەمىن لىقى ۋ جەھا ۋ ئەۋ روۋبەرى ئەردى بىن زىۋ چاندنى قان بەروۋىن ھاتىبە ئەرخانىكىن بەكەبە ۱۹۱۰-۱۹۱۰ دەۋرى ئەردى ل كىشى ئەرخانىكىن پارىزگەھا ئەف روۋبەرى پىرە ۱۹۱،۸۱۱% نى ۋ سەرچەمىن كىشى بىن ئەردى ھاتىبە ئەرخانىكىن بۇ چاندنى بەروۋىن راقىستانى پىنكەبىنىت.

جۇرىن دى بىن بەروۋىن راقىستانى ئەۋ نىسكە باقىلىكىن ئەر ۋ باقىلىكىن ھەنكە ل پىرا نوۋى دەس ۋ روۋبەرى ئەردى چاندنى زىۋ قان بەروۋىن بەكەبە ۱۹۵-۱۱۱ دەۋرى ئەردى ب پىرە ۱،۷% نى لىن بەروۋىن بەدار پىرە سىلكە پىنات لىقى شىۋىيە شىۋىيە ۋ كىزەرى ل پىرا سىن دەس ۋ پىرە ئەردى ئەرخانىكى بۇ چاندنى ۋن بەكەبە ۱،۲۸۱% نى ۋ سەرچەمىن روۋبەرى كىشى بىن چاندنى بەروۋىن راقىستانى د ماۋىيە سالاھەكۋىل لىدا ھاتىبە ئەمەلىيەن ئەكەرى قى چەندى زى بۇ زىۋىيە

خىشەبىن (۱۵)

كەركىيا پىرە يا روۋبەرى ئەردى بىن بەروۋىن چاندنى بىن راقىستانى ل پارىزگەھا دەۋرى ل نوۋف پىرە بەرەم كىشى (۲۰۱۳-۲۰۱۰)

ز	جۇرىن بەرەمى	روۋبەرى ئەردى كەمىن	%
۱	بەروۋىن داتاپەكە	۹۱-۳۷۵	۹۱،۸۱
۲	بەكەبە	۱۱-۹۵	۱،۷
۳	ئەرخانىكىن بەدار	۱۲۱۱۵	۱،۲۸
۴	بەروۋىن زىۋى	۸۱۱۱	۰،۸۱
۵	بەروۋىن كەمىن	۳۵۳	۰،۰۳
	سەرچەمىن كىشى	۹۱۳۷۱	۱۰۰

- ئەف خىشەبە زىۋىن ئەكۋىل ھاتىبە ئەمەلىيەن ب پىرە پىرە ل سەر ۋەزىن جۇگرافىيا ھەمە كىرىستىقا پىرە پىرە چاندنى ۋەزىن بەرە لىكە

ل پارىز ئېكىس- ب بەرۇبۇمىن كەسكىلى و زەھىرى و رەھار ب پارىزىمىن ۱۶۵،۴۴۱، ۱۶۳،۶۱۱، ۱۳۳،۱۷۷ ئىن ل دووھ ئىك ۱ سەرجمىن گىشىن بىن رۇبەرى تەرخانگىرى بۇ ھەر بەرۇبۇمىن ل پارىزگىھىن دەھت- د ھىمان دەھرا بەرەدەھىل ل پارىز ئىكىن رۇبۇمىن بەرۇبۇمىن بەرۇبۇمىن باقىلمىنى و دانۇدگىكى ب پارىزىمىن ۱۶۷،۱۷۷، ۱۶۱،۳۶۱ ئىن ل دووھ ئىك ۱ سەرجمىن بەرەن چەندى دەھت- لىن ھەر لىف قەراپە نەشپابە چ پارىزىمىن رۇبۇمىن كەسكىلى ئوھار نىكەت

۱- نەراھى بەرۇبۇمىن باقىلمىنى و دانۇدگىكى قەرا شىنخا ل پارىز دووھ ب پارىزىمىن ۱۶۷،۱۷۷، ۱۶۱،۳۶۱ ئىن ل دووھ ئىك ۱ سەرجمىن بەرەن چەندى دەھت- لىن قەرا بەرەدەھىل لى پارىز دووھ رۇبۇمىن رەھار و زەھىرى ب پارىزىمىن ۱۶۳،۶۱۱، ۱۶۲،۰۰۳ ئىن ل دووھ ئىك دەھت-

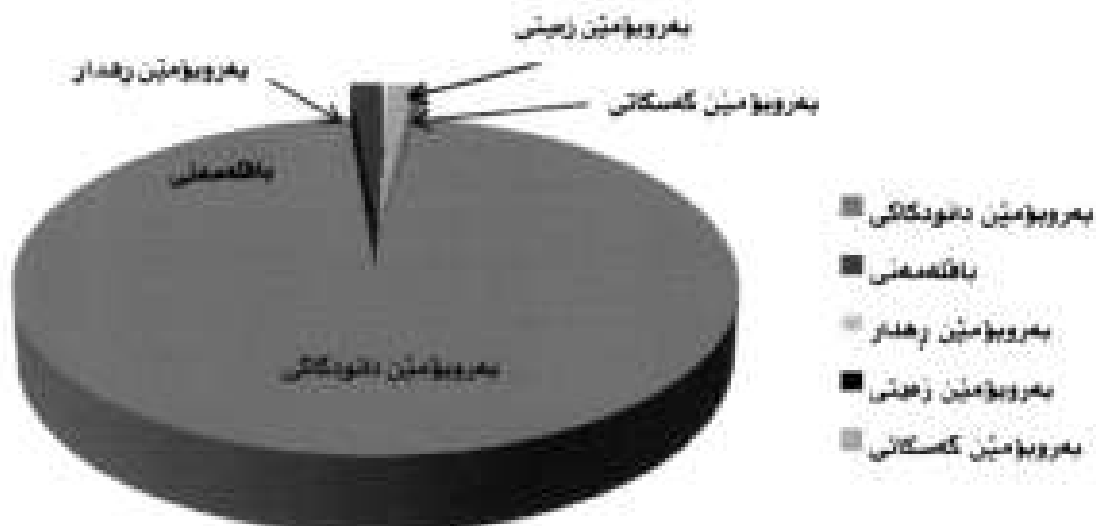
بەرەن چەندى بىن ھاتىبە ب كارىمىن رۇبۇمىن چەندى پىتانىن دۇقەرىت

كىمىتىن پارىزىا بەرەن ھاتىبە بەرەن رۇبۇمىن چەندى بەرۇبۇمىن رۇبۇمىن ل پارىزگىھا دەھۆكىز بەرۇبۇمىن كەسكىلى بۇو ھەرىپەت- كەلمىسى، خەس، و جۇزىن دى بىن كەسكىلى ب بەنگەكى كۇ پارىزىا وان بىن ۱۳، ۱۰۳ ئىن ۱ سەرجمىن گىشىن بىن رۇبەرى بەرەن ھاتىبە بەرەن رۇبۇمىن چەندى بەرۇبۇمىن رۇبۇمىن ل پارىزگىھا دەھۆكىز نەمەلىمى خىشىمىن رۇمە ۱۵۱ و ۱۶۱ و ۱۶۲ ئىن رۇمە ۱۶۱ و نەمەلىمى رۇمە ۱۷۱ بىكە

۱- نەراھى بەرۇبۇمىن چەندى بىن رۇبۇمىن رۇبۇمىن ل پارىزگىھا دەھۆكىز بەرەن ھاتىبە بەرەن رۇبۇمىن چەندى بەرۇبۇمىن رۇبۇمىن ل پارىزگىھا دەھۆكىز نەمەلىمى خىشىمىن رۇمە ۱۶۱ ئىف رۇمە بۇ

۱- نەراھى رۇبۇمىن بەرەن ھاتىبە بەرەن رۇبۇمىن چەندى بەرۇبۇمىن چەندى بىن رۇبۇمىن ل پارىزگىھا دەھۆكىز نەمەلىمى خىشىمىن رۇمە ۱۶۱ ئىف رۇمە بۇ

پارىزىمىن (۱۶) بەرۇبۇمىن رۇبۇمىن چەندى بەرۇبۇمىن رۇبۇمىن ل پارىزگىھا دەھۆكىز ل سالا (۲۰۱۳ - ۲۰۱۴)

- لىف رۇمە ۱۶۱ ئىف رۇمە بۇ بەرەن ھاتىبە بەرەن رۇبۇمىن چەندى بەرۇبۇمىن رۇبۇمىن ل پارىزگىھا دەھۆكىز نەمەلىمى خىشىمىن رۇمە ۱۶۱

عشمېن (16)

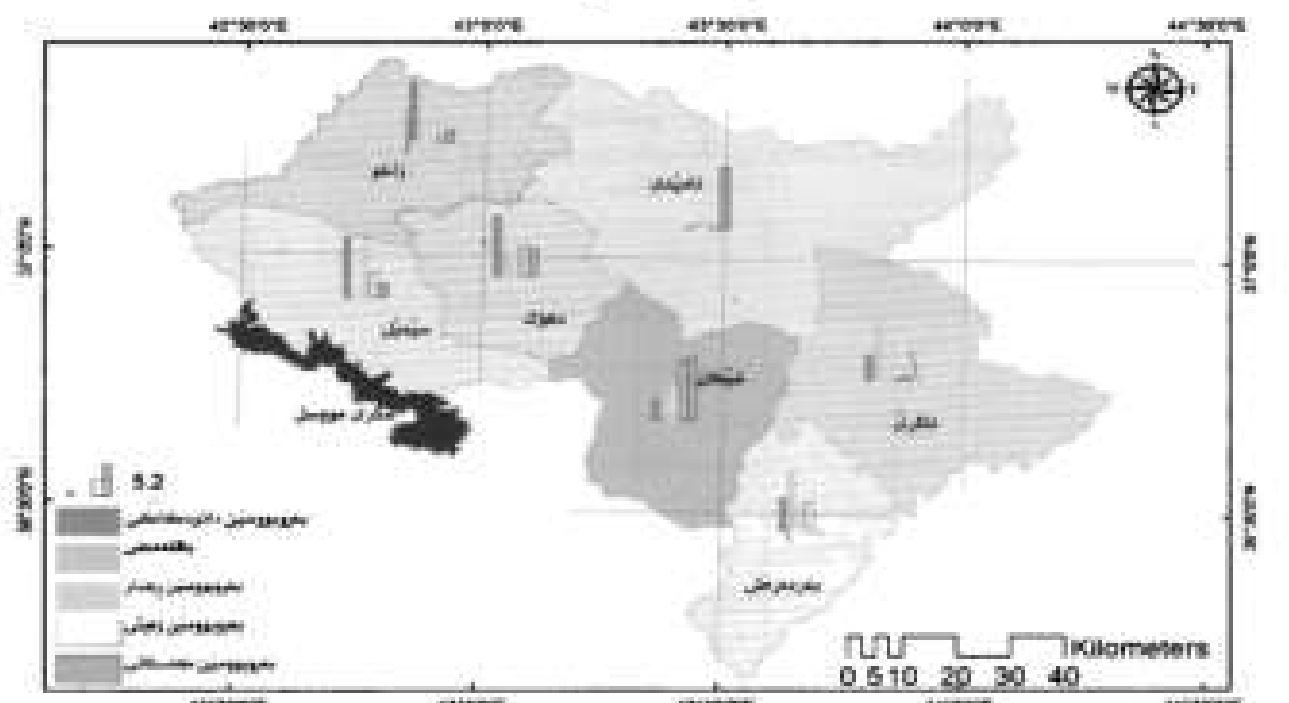
گړنگېا پڅمې يا دوهمې عربي پښ بهرېومېن ولستاتې اولمېا ل سوفا پدكېمېن كارگېزې ل پارېزگمها بهوكېن ل سالا (2013_2011)

بهرېومېن	بهرېومېن		بهرېومېن		بهرېومېن		بهرېومېن		بهرېومېن	
	كېسېكېتې	پوستېر	كېسېكېتې	پوستېر	كېسېكېتې	پوستېر	كېسېكېتې	پوستېر		
دهوك	1,21	2	1,11	7A	1,05	133	1,17	1A0	3,12	2A2A1
سېومېل	2,1	7A	9,55	503	23,2A	1911	-9	121	13,8A	117150
لېمېوې	11,0A	85	1,97	81	1,05	795	3,12	573	1,1A	11123
شېومېن	72,22	131	13,12	11A7	23,27	2113	12,17	3A90	12,57	113211
لېكېزې	1,9A	7	-32	15	2,17	2A5	11,17	3121	10,37	92350
زېمېا	1,9A	7	-9	7A	8,85	1117	-53	85	10,22	95100
بهرېومېن	-	-	11,03	930	23,11	1991	17,1	7130	11,37	120000
پارېزگمها	100	253	100	2177	100	17115	100	11-95	100	910375

- لوك عشمې ل لېكېن لوكولمېرېفېه عابېه لولمېكېن ب پشېت بهسېن ل سېر لېمېوېن حكولمها عېرمها كورسېتانا عېراقېن وېرېرھا پېلېنې لېمېوېن عېرې لوكھ

لېمېومېن (17)

گړنگېا پڅمې يا دوهمې عربي پښ بهرېومېن ولستاتې اولمېا ل سوفا پدكېمېن كارگېزې ل پارېزگمها بهوكېن ل سالا (2013_2011)

- لوك لېمېومېن ل لېكېن لوكولمېرېفېه عابېه لولمېكېن ب پشېت بهسېن ل سېر لېمېومېن كارگېزې پښ پارېزگمها بهوكېن و پېلېنې عشمېن لمارھ (16)

گەنلىن دېسى ل قەرزىگەن بۇ ئىككىنى با جودايە و سەرجمىن پويىرىن ھەممى قەرزىان زۇ چاندنا وى دىگمىنە (181۰-1811) دۇنمىن. لىن سەرجمىن پويىرىن ھاتىبە ب كارلىتان زۇ چاندنا گەنلىن ئالى ل سەر ئاسنىن ھەممى بەگمىن پارىزگەن ل سالا 1۰1۱ دىگمىنە (179۱-11) دۇنمىن. د خىشتىن زۇمارە (1۷) دا كىرگىزىن پويىرىن دانوگىكى بىن ل زۇستىن ھىتە چاندىن ل پارىزگىمما دەۋرىگە ھاتىبە بىزىكىن.

۳. ھەر ئىككى ل قەرزىن دەۋك و زاخۇ و ئامبىن ل زىزىن داۋىن ھىن زۇ مەزخىتتا غەربى چاندنى زۇ چاندنا پويىرىن زۇستىن بىن جۇراو جۇر ل پارىزگەن.

ئەلپىن ل خورن بىزىن پويىرىن زۇستىن ئە كۆل مووف كىرگى و پۇزۇما پەرىمە ئېلانا وان ھاتىبە بىزىكىن.

۱- پويىرىن دانوگىكى

دانوگىك ھىتە ھىزىمىن ئىككى ل كىرگىزىن پويىرىن چاندنى. ئە بىن ل سەر ئاسنىن پارىزگەن بەلكۆل سەر ئاسنىن جىھاننى ھەممىن زىر كۆ خورانا مۇقىمى يا سەرگى داۋىن دىگەت چاندنا دانوگىكى پويىرىن پەرىمە بىن غەربى ل ھەممى قەرزىن پارىزگەن بىخۇفە دىگىت و قار پەرىمە ب خۇفە دىگىت گەنلىن دېسى و گەنلىن ئالى. جەننى دېسى و جەننى ئالى و ب لى پەنگى ھىتە داۋىستىكىن.

۲- گەنلىن دېسى و گەنلىن ئالى

پويىرىن غەربى ھاتىبە ب كارلىتان زۇ چاندنا

۱ دىلپىن خىشتىن زۇمارە (1۷) ئەف راسىتە بۇ ھە پەرىمە.

۱. گەنلىن دېسى ل ھەممى بەگمىن كارگىزى ل پارىزگىمما دەۋرىگە ھىتە چاندىن لى قەرزى پەرىمەن ل زۇ ئىككى زۇ مەزخىتتا جۇر چاندنى كۆ ئىزىكى چارلىكا پويىرىن كىشى بىن پارىزگەن زۇ چاندنا گەنلىن د مەزخىت ئەو زى ب پۇزۇما (1۲۵,۲۹) دى ھىتە ل پۇزۇما قەرزى سىمىنلىن ب پۇزۇما (1۲4,۸) دى و پۇزۇما قەرزى شىنجان ل پۇزۇما سىن ب پۇزۇما (1۲۳,۵۷) دى ز سەرجمىن كىشى ھىن.

خىشتىن (1۷)

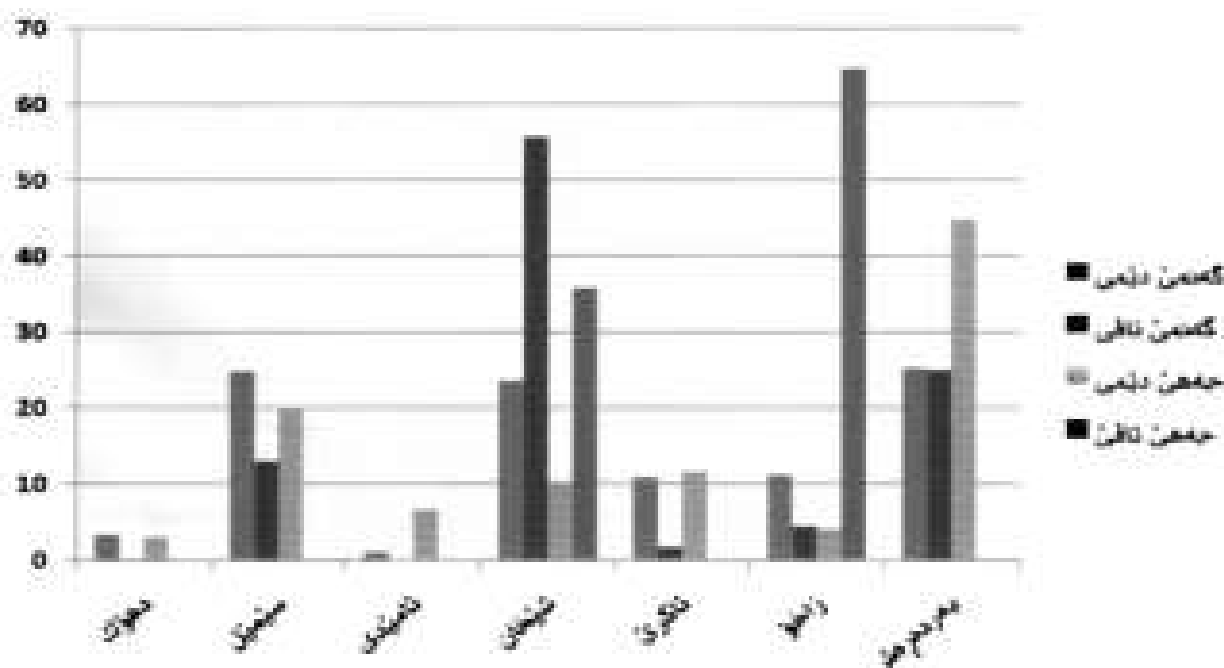
كىرگىمما پۇزۇما يا پويىرىن غەربى چاندنى زۇ پويىرىن دانوگىكى (مۇمى) ل مووف بەگمىن كارگىزى ل پارىزگىمما ھۆكۈن ل سالا 1۳۷۱-1۰1۰)

بەگمىن كارگىزى	گەنلىن دېسى		گەنلىن ئالى		جەننى دېسى		جەننى ئالى	
	بەگمىن	پويىرىن	بەگمىن	پويىرىن	بەگمىن	پويىرىن	بەگمىن	پويىرىن
1. دەۋك	۲۷۰۳۱	۳۰۳۳	-	-	-	-	-	-
2. سىمىن	1۰1۰۰۰	۲1,۸	1۳,۰۳	1۲۵۰	1۹,۸۲	-	-	-
3. ئامبىن	۸۲۷1	1,۰۲	-	-	۲,۵۵	-	-	-
4. شىنجان	۱۹1۰۸۳	1۳,۵۷	۵۵,۲۷	۵1۹1	1۰,۲۵	۵۲۷۳	1۹۵	۳۵,۷۷
5. ئىككىن	۸۷۵۰	1۰,۸	1,1۷	۸۵۰	11,۵1	۵۹۵۰	-	-
6. زاخۇ	۹۰۵۰۰	۱1,11	1,1۸	11۵۰	1,۰۸	11۰۰	۳۵۰	11,۵۵
7. پويىرىن	1۰۵۰۰۰	11,۲۹	1۵,۰۳	1۲۰۰۰	11,۷	1۳۰۰۰	-	-
پارىزگەن	۸1۰111	1۰۰	2۷۹21	1۰۰	1۰۰	۵111۸	۵1۵	1۰۰

- ئەف خىشتە ل ئالىن ئەكۆلەرىنە ھاتىبە ئامبىن ب پۇشت بىسنىن ل سەر ئامبىن جىھاننى ھەممى كۆرىشتا سىرلىن پۇزۇما چاندنى ئامبىن پەرى ئوگە.

۱۱۰) ۱۱-ئۆيىمىن

گىرنگىيا پائىسى يا پوۋبىرئى عىرىق چاقىسى بى بەرۋوبۇمىن دانۇدكاكى (مۇنەم) لى ئوۋف پەككىمىن كارگىزى لى پارىزگىمىھا دەھۆكىن لى ساللا (۲۰۱۳-۲۰۱۱)

- ئەف ۋىتەبە ز ئامادىگىرنا فەككەلەرى پە ب پىشت بەستەن لى سەر دائىرىن خىشتەمىن زۇمارە (۱۱)

بۇ چاغدا جەمىن ئاقى دىلەۋىتىن ساللا فەككەلەن ئىدا ھاتىبە ئىنچاقىمان لى پارىزگىمىھا دەھۆكىن دىگەھىتە (۵۵۵)مۇنەم، ئەف پوۋبەرى زى بىلىن لى فەزەبىن زاخۇ ۋ شىنخا ھاتىبە بى كارلىنغان

۲- بەرۋوبۇمىن پائىمەنى

پائىمەنىمىن ھاقىتى لى پارىزگىمىھا دەھۆكىن سىن جۇرئىن بەرۋوبۇمىن قەرىلى بىخۇفە دىگىرىت (ئۇيۇك-فاسۇلى ۋ ھاشرا، پائىمەنى پىشتى دانۇدكاكى زۇ گىرنگىيا ۋان با خۇزاقى دەھىت زۇماركو دەھىتە ھۇمارئىن زۇدەرىن پىرتىمىن پوۋكىسى بىن گىرنگ ۋ بۇ خوارنا ھۇفغان پان زى ۋەك ئالف بۇ گىلەۋەر دەھىتە بى كارلىنغان. د خىشتەمىن زۇمارە (۱۱۸) دا پوۋبەرىن عىرىق چاقىسى بىن ھاتىبە بى كارلىنغان زۇ چاغدا پائىمەنىمىن لى ئوۋف پەككىمىن كارگىزى لى پارىزگىمىھا دەھۆكىن لى ساللا (۲۰۱۳-۲۰۱۱) ھاتىبە بىارگىن

۲. ھەردو فەزەبىن شىنخا ۋ بەردەھەن پىر زى سىن چارنىكىن پوۋبەرىن عىرىق چاغدا گەمىن راقىسنىتى بىن ئاقى بى پىزىمىن (۲۵۰۰۳۰۶۵،۶۷) لى ئوۋف ئىك پىككىمىن تەملىشى ۋىتەمىن زۇمارە (۱۰) بىكە

ب - جەمىن دىمى ۋ جەمىن ئاقى

دائىرىن خىشتەمىن زۇمارە (۱۷۱) بىارەبىت كۇ سەرجمىن گىشى بىن پوۋبەرىن عىرىق بىن ھاتىبە چاغدا بى جەمىن دىمى لى پارىزگىمىھا دەھۆكىن دەۋەمىن ئىلقەرى سالىن (۲۰۱۳-۲۰۱۲) قەزا بەردەھەن لى پىزا ئىكىن زۇ سەرجمىن پوۋبەرىن چاغدا جەمىن دىمى دەھىت بى پوۋبەرىن (۵۱۵۵۸) مۇنەم كۇ دەھىتە پىزا (۲۵،۷۱) لى زى سەرجمىن گىشى، قەزا سىمىتلىن لى پىزا دەۋى بى پوۋبەرىن (۱۱۰۲-۱) مۇنەم كۇ دەھىتە پىزا (۱۹،۸۲) لى زى سەرجمىن گىشى دەھىت لىن سەرجمىن پوۋبەرىن گىشى بىن ھاتىبە بى كارلىنغان

خشتھین (1A)

گرنگمھا پڑھیں یا پووہریں عمری بڑن چاندنا باقممعتیلان (دولمھا ل دووفا بدکمہین کارگیزی ل پاریزگمھا دھوکا ل ساللا (2013-2014)

ژ	دھوکا		نیسکا		دھوکا		کارگیزی	ژ
	دھوکا	دھوکا	دھوکا	دھوکا	دھوکا	دھوکا		
1	-	-	3,10	11	-	-	130	-
2	-	-	1,99	11	-	-	110	-
3	17,17	11	2,91	77	3,87	10	170	370
4	12,7	10	10,11	132	7,70	10	12,98	1178
5	28,7	181	28,92	377	88,37	118	10,11	1800
6	-	-	1,23	82	-	-	-	-
7	18,31	70	13,01	210	-	-	19,11	7000
	100	382	100	1302	100	128	100	11153

- لھف خشتھ ژالان فھوکولھرقھ ھاتیہ لھانگن ب پشت بھستن ل سھر ژدھریں حکومتا ھمڑما کورھستنا ھیران، ھمڑھما چاندن ژدھریں ھری لھوکھ.

1. (2014) ژ سھرجمھن گھشتی یں پووہریں لھرخانگیزی یو چاندنا فی ھریوہیسی لئ ھمرھسن قھراییں لھمیدیں و دھوکا و سیمیتلن ل دووفا لئک ب پڑھیں کھنھر ھاتینھ نووھارگیزی قھرا زاخو چ پڑھیں چاندنا فی ھرمھسی ل ساللا 2013-2014 نووھار لھگرنھ، تھماشھری تھمھشھیں ژمارھ (11) بکھ.

2. ژبو چاندنا ھریوہیسیں نیسکاں ژو بھتن ل سھن قھرایین پاریزگمھن پووہریں عمری یو ھاتیہ دایھنگن کھ ل پڑا لئکن قھرا ناگزی ب پڑھیا 188,371 ای دھیت و ل دووفا قھرا شینھان ب پڑھیا 17,781 ای ل پڑا دووفا دھیت و قھرا لھمیدیں ژو ل پڑا سھن ب پڑھیا 13,871 ای دھیت.

3. باقلگیزی لھر ل ھھی قھرایین پاریزگمھن ھاتیہ چاندن لئ قھرا ھمردھریں ل پڑا لئکن ب پڑھیا 13,011 ای ژ سھرجمھن گھشتی یں پووہریں عمری یں لھرخانگیزی دھیت ل دووفا قھرا ناگزی ل پڑا دووفا ب پڑھیا 28,921 ای دھیت و لھف ھمردھ قھرایہ پھگھھ نھریگی سھن چانگیزی پووہریں عمری چاندن ژبو فی

ژ دالین خشتھین ل سھری لھف راستیہ یو مھ ھاریں

1. ھریوہیسیں لھوکن ل پڑا لئکن ژبو پووہریں وی عمری ھاتیہ ھمراختن یو چاندنا وان کھ نھریگی (11153) دولھمان پووہ ژ سھرجمھن گھشی یں عمری ھاتیہ ھمراختن ژبو چاندنا فی ھریوہیسیں ل پاریزگمھن دھیت ل دووفا باقلگیزی لھر دھیں کھ ل سھر پووہریں 1302 دولھمین عمری ھاتیہ چاندن، لئ باقلگیزی ھشک ل پڑا سھن دھیں و ل سھر پووہریں 1821 دولھمین عمری ھاتیہ چاندن و ل دالین ژو نیسکا ل پڑا چواری دھیت کھ ل سھر پووہریں 1281 دولھمین عمری ھاتیہ چاندن.

2. قھرا ھمردھریں ل پڑا لئکن ژبو پووہریں لھرخانگیزی یں چاندنا لھوکن ب پڑھیا 19,111 ای کھ دھیتھ نھریگی نھقھ کھ پووہریں گھشتی یں لھرخانگیزی ل پاریزگمھن ژبو چاندنا فی ھمراھمنی دھیت قھرا شینھان ژو ل پڑا دووفا ب پڑھیا 28,981 ای دھیت و ناگزی ل پڑا سھن دھیت ب پڑھیا

خىشمىن (19)

گىرگىيا پۇتەسى يا پوۋبەرىن غەربىي يېنى چاندىنا بەرۋوبۇمىن پەھار (ئۇلغەرا) ل ئوۋف بەگمىن كارگىزى ل پارىزگىمىھا مەۋكەن ل سالا (۲۰۱۳-۲۰۱۲)

بەگمىھا كارگىزى	پەھار		سەلك		خىشمىن		نەقەر		شىنلەمەر		پىتەك		گىزەر
	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۲	
دەۋك	۷۵	۲۰	۱۲	۷,۲۷	۰	۰	۱۱	۸,۸	۰	۰	۳۰	۰,۲۹	۰
سىمبىل	۸	۰,۲۲	۱۳	۷,۸۷	۱۵۰	۸۰,۳	۱۲	۶,۶	۰	۰	۲۱۹۰	۲۱,۲۱	۰
ئامىنى	۶۰۵	۳۹,۵	۲۰	۲۱,۲۱	۲۳	۷,۶۷	۲۹	۱۱,۹۲	۳	۹,۱	۱۵	۰,۱۲	۵۲,۶۳
شىنخاڭ	۶۵	۲,۲۱	۱۰	۹,۰۹	۰	۱۰,۷۱	۱۷	۹,۳۱	۲۰	۹,۰۹	۳۹,۲۲	۳۸,۱۵	۹
ئاكرى	۵۷۵	۳۷,۵۳	۰	۰	+	۰	۱۰	۲,۲	۰	۰	۰	۰	۰
راخۇ	۲۳	۱,۵	۰	۰	۷	۱,۲۵	۸	۲,۳۶	۰	۰	۱۰,۶۹	۱۰,۵۳	۰
بەرۋوبۇمىن	۱۸۱	۱۱,۸۱	۹۰	۲۱,۵۱	۰	۰	۷۰	۳۸,۲۶	۰	۰	۲۱۵۰	۲۱,۱۱	۰
پارىزگىمىھا	۱۵۳۲	۱۰۰	۱۱۵	۱۰۰	۵۶۰	۱۰۰	۱۸۲	۱۰۰	۳۳	۱۰۰	۱-۱۲۱	۱۰۰	۱۹

- ئەف خىشمەن ۲ ئاڭگىن ئەمگۈمىرلە ھاتىبە ئەمگىن ب پىتەك پەستىن ل سەر ئۆمىر، خىشمىنغا غەربىي گورسىتقا مېرالىق، مېرالىق چاندىن ئۆمىر بىرى ئۆكە.

۱. ئۇ پىتەك دىگەن ۱۰۱۵۱۱، بۇنۇمىن غەربىي قەرا شىنخاڭ ل پۇزا ئىكەن ب پۇزىيا (۲۳۸,۶۵) ۲ سەرچىمىن پوۋبەرىن گىشىنى بىن ھاتىبە مەراختىن ل پارىزگىمىن دەپت. ل ئوۋفدا ھەر ئىك ۲ قەرايىن بەرۋوبۇمىن ۋ سىمبىل ل پۇزىن پوۋب ۋ سىبىن ب پۇزىيىن (۲۱۶,۱۱۱، ۲۱۲,۵۱) ل ئوۋف ئىك دەپت. ئۇ قەرايىن دەۋك ۋ ئامىنى ۋ راخۇ ب پۇزىن كىمىر ھاتىبە ئوۋمارگىن. ئەمگىمىن ئەمگىمىن ۲ (۸۱) بىكە.

۲. بەرۋوبۇمىن شىنخاڭ ل پۇزىيا ۋى ل قەرا سىمبىل ھاتىبە چاندىن ب رەنگىكى كۇ پۇزىيا ۋى دىگەن ۲ (۲۸۰,۳۱) ۲ سەرچىمىن گىشىنى بىن پوۋبەرىن غەربىي ھاتىبە تەرخانگىن ئۇ چاندىن قى بەرۋوبۇمىن ل پارىزگىمىن ل ئوۋفدا ھەر ئىك ۲ قەرايىن شىنخاڭ ۋ ئامىنى ب پۇزىيىن (۱۰,۷۱۱، ۲۷,۸۷) ۲ دەپت. ل ۋىن سالا ئەمگۈلەن تىنا ھاتىبە ئەمگىمىن قەرايىن ۲ ئەف بەرھەمە ئەمگىبە ئوۋمارگىن.

۳. قەرا بەرۋوبۇمىن پۇزا ئىكەن ۋ ئاكرىن ئىزىكى سىن چارىكىن پوۋبەرىن غەربىن چاندىن ئۇ چاندىن پىقازان د مەزىنخىن ئىمۇ ۲ى ب پۇزىيىن (۳۹,۵۱، ۳۷,۵۳) ۲ ل ئوۋف ئىك ۲ىر ھەببۇنا ۲ىمىن ئاڭىن ل قان ھەردو قەرايىن دىزىقەت.

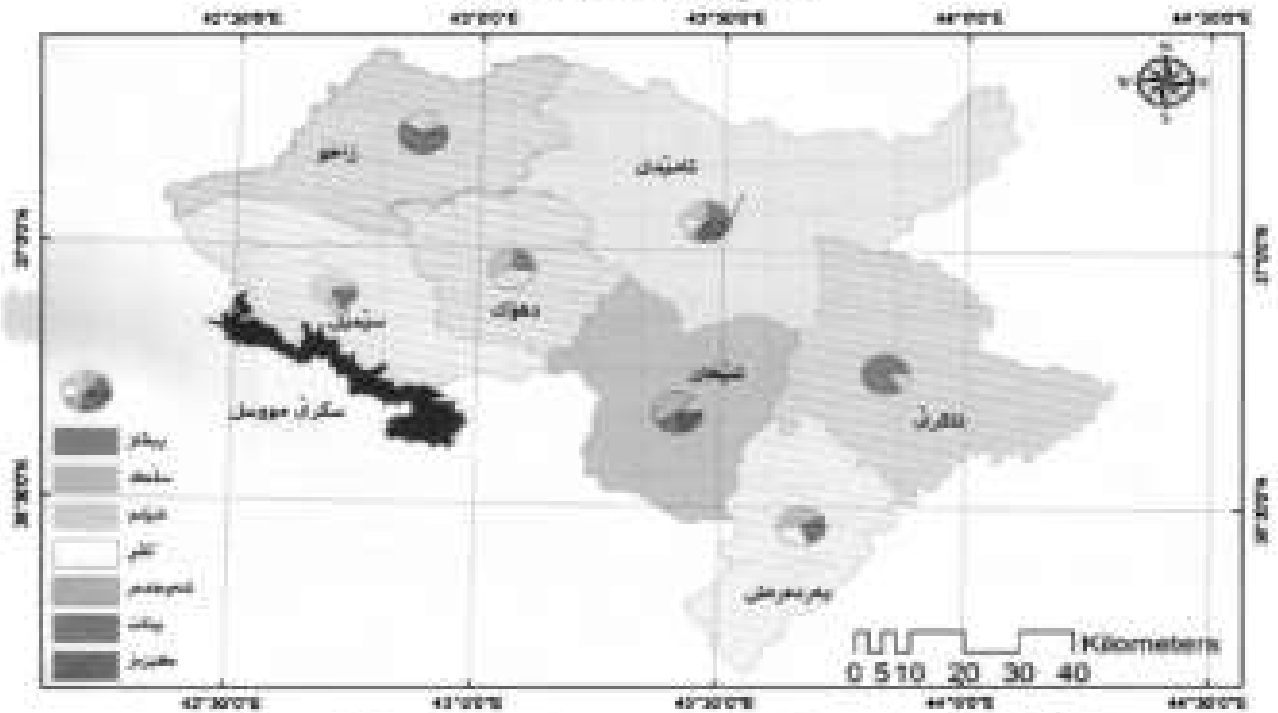
۴. قەرا بەرۋوبۇمىن پۇزا ئىكەن ۲ىغا پوۋبەرىن تەرخانگىرى ئۇ چاندىن سەلگىن مەراختىبە كۇ پۇزىيا ۋى دىگەن ۲ (۵۱,۵۱) ۲ سەرچىمىن گىشىنى بىن پوۋبەرىن غەربىي تەرخانگىرى ئۇ چاندىن قى بەرۋوبۇمىن قەرا ئامىنىن ل پۇزا پوۋب ب پۇزىيا (۲۱,۲۱) ۲ دەپت.

۵. بەرۋوبۇمىن ئىفران ل ھەقى قەرايىن پارىزگىمىن ل ۋىن سالا ئەمگۈلەن ل ھاتىبە ئەمگىمىن ھاتىبە چاندىن قەرا بەرۋوبۇمىن ل پۇزا ئىكەن ب پۇزىيا (۲۳۸,۶۶) ۲ دەپت ۋ ل ئوۋفدا قەرا ئامىنىن ل پۇزا

۶. بەرۋوبۇمىن ئىفران ل ھەقى قەرايىن پارىزگىمىن ل ۋىن سالا ئەمگۈلەن ل ھاتىبە ئەمگىمىن ھاتىبە چاندىن قەرا بەرۋوبۇمىن ل پۇزا ئىكەن ب پۇزىيا (۲۳۸,۶۶) ۲ دەپت ۋ ل ئوۋفدا قەرا ئامىنىن ل پۇزا

نەخشە (A)

گۈنەبىيا پۇتەس يا پۇتەسزىن غەربى يېنە چاندىنا پەروپۇمىن رەھار ائىلىمى ل ئوول پەكەمىن كارگىنى ل پارىزگىمىھا تەھەسكۈز ل سالا (۲۰۱۳_۲۰۱۴)

۱- نەخشە (ئاقسۇ ئىلكىلەرنەھەسەسكۈز ب پەشت بەسەس ل سەس نەخشەسزىن كارگىنى بىز پارىزگىمىھا تەھەسكۈز و تەسەسزىن ئۇمىرە (۲۰۱۳).

ھەسەس ئەو زى اسىر، كۈلەسزۇ، گەنەسكۈزىن زەر و كۈزىل، پۇتەس سەزەسكۈز غەربى چاندىنى زۇ چاندىنا ئان جۇرە پەروپۇمىن ل قەزەسكۈز بۇ ئىكەس دى يا جۇدەس تەسەسزىن غەسەسزىن ئۇمىرە (۲۰۱۳) بىكە.

ئوول ب پۇتەس ۲۱۱,۹۲۱ ەس سەجەسزىن پۇتەسزىن ھەسەس سەزەسكۈز زۇ چاندىنا ئى پەروپۇمىن ھەسەس ھەربەسەس پۇتەس سەزەسكۈز پۇتەسزىن غەربى ل قەزەسكۈز دى زى زۇ چاندىنا ئاقسۇ ئا رادەسكۈز يا ئىزەسكۈز ئىك بۇ.

۲- ئاقسۇ ئىلكىلەرنەھەسەسكۈز (۱۲) نەخشە رەسەسزىن بۇ مەسەسزىن.

۷- پەروپۇمىن سەسەس و گىزەر بىلەن ل قەزەسكۈز سەسەس و ئاقسۇ ھەسەس چاندىن كۇ بۇ چاندىنا وان پەشت بەسەس ھەسەس كىن سەس زەسەسزىن ئاقسۇ، لىن د ھەسەس سالا نەخشە پەروپۇمىن ل چ قەزەسكۈز دى نەھەسەس چاندىن.

۱. د غەسەسزىن سەسەس دا ھەسەس بىرەسكۈز كۇ ل قەزەسكۈز پۇتەسزىن غەربى چاندىنى ھەسەس نەزەسكۈز زۇ چاندىنا ھەسەس جۇزىن پەروپۇمىن زەسەس يېنە رەسەسزىن نەخشەسزىن قەزەسكۈز ل پۇتەس ئىكەن زۇ نەزەسكۈز پۇتەسزىن غەربى چاندىنا ھەسەس ئىكەن زۇ گۈنەبىيا ب پۇتەس (۲۰۱۳) ەس و گەنەسكۈزىن زەر ب پۇتەس ۲۱۱,۹۲۱ ەس ھەسەس تەسەسزىن ئۇمىرە (۲۰۱۳) بىكە.

۳- پەروپۇمىن زەسەس

بىلەن چۇر جۇزىن پەروپۇمىن زەسەس كۇ ل پۇتەس رەسەسزىن ل پارىزگىمىھا تەھەسكۈز د ھەسەس سالا ئاقسۇ ئىكەن ھەسەس نەزەسكۈز ھەسەس چاندىن.

خىزمەتچى (11)

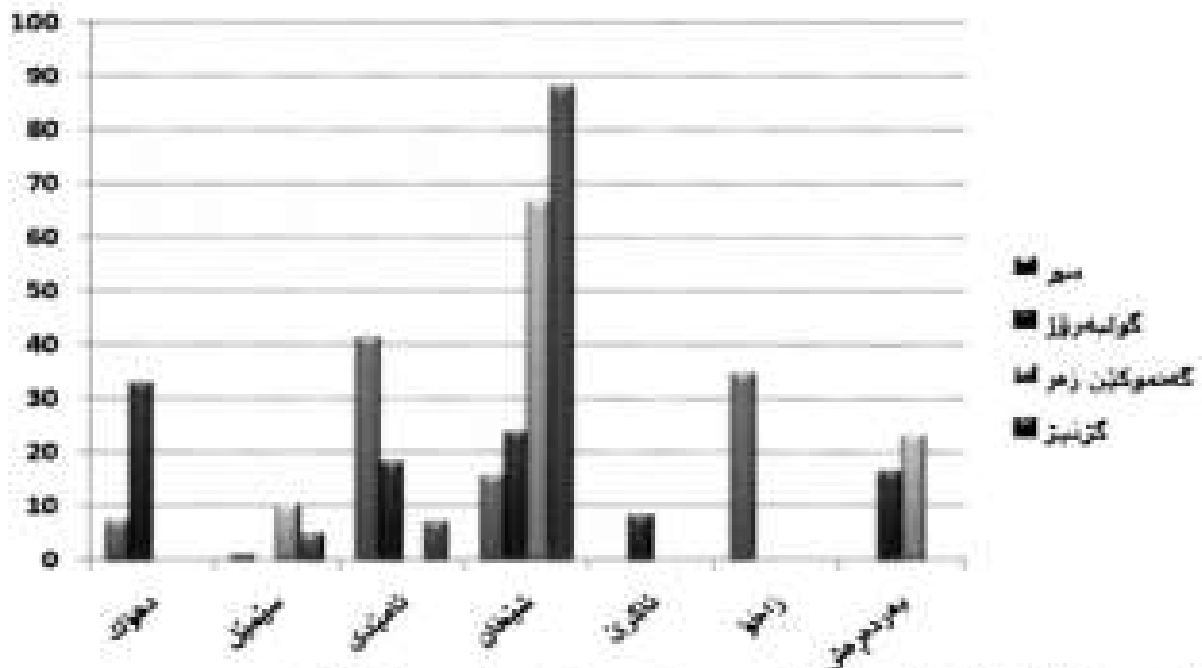
گىرگانىيا رايونى با پويىزىن شەرقى يېن چاندا بەرپويىمىن زەمىن (مۇئەم) ن ئويۇق بەكمىن كاركىزى ل پارتىكومغا تەقدىم قىلىنغان (2013-2014)

بەكمىن كاركىزى	سەر		گولمىز		گولمىز زەر		كۆپىن
	ك	پويىز	ك	پويىز	ك	پويىز	
1	7,22	8	22,11	10	-	-	-
2	0,9	1	-	-	10,28	200	2,76
3	21,3	24	18,22	22	-	-	7,12
4	14,1	17	22,74	23	11,11	1100	88,04
5	-	-	8,28	14	-	-	-
6	22,81	28	-	-	-	-	-
7	-	-	11,47	20	22,07	900	-
پارتىكوم	100	109	181	100	3900	100	21

- ئىككى خىلدا ن ئاين ئىككىلىرىمە ھەممە ئامەككىن ب پىشت بەستىن ل سەر ئىمىن، جۇملىغا ھەممە كورمىلانا عىراقىن، ھەممە چاندا ئىمىن بەرى ئىككى.

ۋىتەمىن (12)

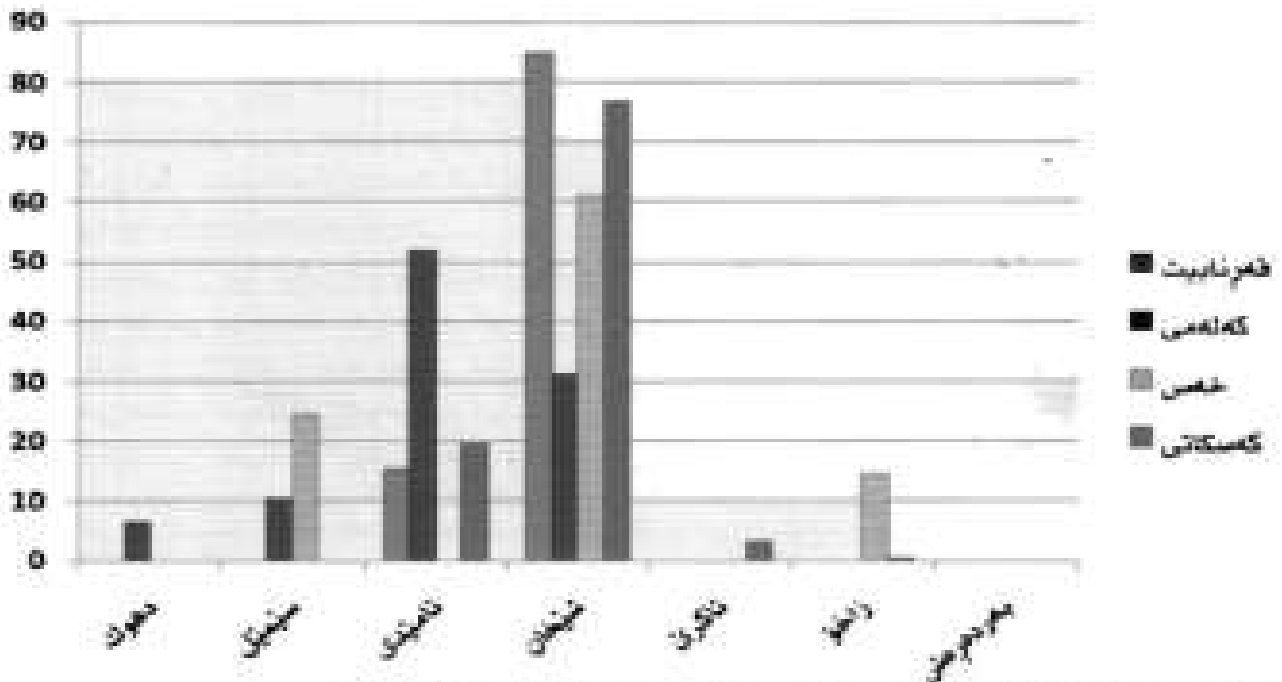
گىرگانىيا رايونى با پويىزىن شەرقى يېن چاندا بەرپويىمىن زەمىن (مۇئەم) ن ئويۇق بەكمىن كاركىزى ل پارتىكومغا تەقدىم قىلىنغان (2013-2014)

- ئىككى ۋىتەمىن ز ئامەككىن ئىككىلىرى بە ب پىشت بەستىن ل سەر ئاينىن خىزمەتچى ئىمە (11).

ۋىتەين (۱۴)

گىرنگىيا پىژمىي با بەرھەملىنانا بەرۋىۋىمىن كەسكىتى يىن رەسلىنن ادىنەم ل نووف بەكەمىن كارگىزى ل پارىزگەھا دەۋىگىز ل سالا (۲۰۱۳-۲۰۱۵)

- ئەف ۋىتەيە زامىلگىزنا ئەمگۈلەرى بە ب پىشت بەسلىن ل سەر ئانگىزىن خىشتەين زامىر (۲۱)

دووم: جۇداھىيا جىي و روۋبەرى عەردى زىۋ بەرۋىۋىمىن چاندنى يىن ھاقىنىن ل پارىزگەھا دەۋىگىز

بەرۋىۋىمىن چاندنى يىن ھاقىنىن دەپتە ھىمارىن زىندەركىز گىرنگ بىن خوارىن بۇ سىرۋان ل ۋەزىق ھاقىنىن زىندەبارى زىندەركىز گىرنگ بۇ داھانىن جۇتباران و كىزىكارىن نىي سۋارى دا كارەكەن. ئەف بەرۋىۋىمە پىشت بەسلىن دگەنە سەر ئانگىزنا دەسكەرد و كىشلىانا بىرىن ئاقىن ز روۋبار و كاتىكەن بەرۋىۋىمىن ھاقىنىن دەپتە پارلەككىن ل سەر پىنج گىرۋىن بەرۋىۋىمان ئە زى بەرۋىۋىمىن كەسكىتى يىن بەرى. بەرۋىۋىمىن رەدار يىن ھاقىنىن بەرۋىۋىمىن دانوۋكەكسى. بەرۋىۋىمىن رەنى و باقلمەنى روۋبەرى عەردىن چاندنى و پىژمىيا بەرھەملىنانا قان بەرۋىۋىمان ز قەربەكنا پارىزگەھا دەۋىگىز بۇ لىكنا دى يا جۇدايە.

جۇرىن بەرۋىۋىمىن كەسكىتى.

1. بەرۋىۋىمىن قەربەپىتن بىننى ل نو قەربەپىن پارىزگەھى ھاتىبە چاندن ئەو زى قەربەپىن شىنخان و ئاممىتىن ب پىژمىيىن ۷۸۱,۱۲۱, ۷۸۱,۳۸۸% نى ل نووف لىك لىن د سالا قەكۈلەين نىدا ھاتىبە ئەنجامدان ئەف بەرۋىۋىمە ل قەربەپىن دى ئەھاتىبە چاندن ئەھالىنى وىتەين زامىر (۱۴) بگە.
2. بەرۋىۋىمىن ھەمىن بىننى ل سىن بەكەپىن كارگىزى ھاتىبە چاندن ئەو زى قەربەپىن شىنخان و سىنمىل و زامىل ب پىژمىيىن ۶۱۰,۹۷۱, ۷۱۵,۳۹% نى ل نووف لىك.
3. قەرا شىنخان رابوۋبە ب چاندنا ھىندەك جۇرىن دى يىن بەرۋىۋىمىن كەسكىتى ب پىژمىيا ۷۷۱,۵۵۱% نى ز سەرچەمىن گىشتى بىن مەزاغىنا عەردى چاندنى ل پارىزگەھىن.

ئىمىنلىقى غىشىتىمىن زىمارە (۲۲) بىكە

زىلى قان بەرۋىمۇمان ئوتتىن زى ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە دەپتە چاندىن و پوۋبەرى غىمىرى چاندىن زىۋ لى بەرۋىمۇسى دىگىمىھىتە (۲۲) دۆنەمىن غىمىرى و پىرىيا وى ل قىرا ئاۋىدىمىن دەپتە چاندىن

بەرۋىمۇمىن كىمىسكىلى بىن بەرى ل پىزا ئىكىس زىۋ مىراختىنا غىمىرى چاندىلى كىۋ ل سىر پوۋبەرى (۱۷۱۸۸) دۆنەمىن غىمىرى ھانىيە چاندىن و پىزا وى دىگىمىھىتە (۱۷۵،۱۷۱) ل سىرچىمىن كىمىسكىلى بىن پوۋبەرى غىمىرى چاندىن زىۋ بەرۋىمۇمىن ھاقىمىن ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە دەپتە ل ئوۋقا بەرۋىمۇمىن رىدار دەپتە ب مىراختىنا (۹۲۲۳) دۆنەمىن غىمىرى و پىزا بەرھىمىنلانا وان دىگىمىھىتە (۱۰،۱۳) ل پائىسى ل پىزا سىمىن بەرۋىمۇمىن دانودىكلىكىن ھاقىمىن دەپتە كىۋ بىرىسى بىخۇفە دىگىرىت و ل سىر پوۋبەرى (۱۹۵۵) دۆنەمىن غىمىرى دەپتە چاندىن و پىزا (۱۷،۷۸۱) ل پىكىمىنىت بەرۋىمۇمىن زەپتى زى ل سىر پوۋبەرى (۳۹۸۳) دۆنەمىن غىمىرى ھانىيە چاندىن و پىزا مىراختىنا غىمىرى بۇ چاندىن وى دىگىمىھىتە (۱،۵۱) ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە ل سالا قەدىكۆلدىن ئىنا ھانىيە ئىمىنلادان ئىمىنلىقى وپتەمىن زىمارە (۱۵) بىكە

زى داتىمىن غىشىتىمىن (۲۳) لىك راستىيە بۇ مە

پىلەمىن

۱- بەرۋىمۇمىن كىمىسكىلى بىن بەرى پىرىيا غىمىرى چاندىن مىراختىيە كىۋ دىگىمىھىتە دۆنەمىن (۱۷۱۸۸) غىمىرى، قىرا بەرۋىمۇمىن ل پىزا ئىكىس دەپتە زىۋ مىراختىنا لى غىمىرى ب پىزا (۵۰،۲۹۱) ل سىرچىمىن كىمىسكىلى بىن پوۋبەرى غىمىرى چاندىن زىۋ چاندىن لى بەرۋىمۇمىن ل پارىزگىمىھىن ل ئوۋقا قىراپىن ئاگىرى و شىخان ل پىزا ئوۋ و سىمىن ب پىزا (۱۱،۵۱ / ۹،۸۱) ل ئوۋ لىك دەپتە پىزا مىراختىنا غىمىرى زى ئالىم قىراپىن دىكە تا رادىيەكى با ئىزىكى لىك بوو

۲- قىرا بەرۋىمۇمىن ئوۋ پوۋبەرى غىمىرى چاندىن بىن ئىراختىكى بۇ چاندىن بەرۋىمۇمىن دانودىكلىكى ل پارىزگىمىھىن قەدىكۆلدىكى كىۋ پىزا وى دىگىمىھىتە (۵۰،۳۳۱) ل سىرچىمىن پوۋبەرى كىمىسكىلى بىن ئىراختىكى بۇ چاندىن لى بەرۋىمۇمىن ل ئوۋقا قىرا ئاگىرى ب پىزا (۱۷،۰۲) ل دەپتە لى ل قىراپىن دەۋك و زاخۇ و سىمىنلەن ج پوۋبەرىن غىمىرى بۇ چاندىن دان و دىكلىكى ھاقىمىن ابرىچا

غىشىتىمىن (۲۴)

كىرلىكىيا پىزا بى پوۋبەرىن ئىراختىكى زىۋ بەرۋىمۇمىن چاندىن بىن ھاقىمىن ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە ل ئوۋ پىزا بىرەم ئىتلىن (بىنەم) ل سالا (۲۰۱۳-۲۰۱۰)

ز	مۇرى بەرۋىمۇمىن	پوۋبەرى غىمىرى / بىنەم	ل
۱	بەرۋىمۇمىن دانودىكلىكى	۱۹۵۵	۷،۷۸
۲	بىلەمىنى	۱۵۰۹	۱،۱۹
۳	بەرۋىمۇمىن رىدار	۹۲۲۳	۱۰،۱۳
۴	بەرۋىمۇمىن زەپتى	۳۹۸۳	۱،۵۱
۵	بەرۋىمۇمىن كىمىسكىلى بىن بەرى	۱۷۱۸۸	۷۵،۱۷
	سىرچىمىن كىمىسكىلى	۸۹۵۷	۱۰۰

- لىك غىشىتە زى ئالىم قەدىكۆلدىن ھانىيە ئىمىنلەدىكىن ب پىشتە بىسەن ل سىر پىمىن جىگىمىھا ھىزىما كىرەمىلەنلا غىمىرىن پىزا چاندىن زىمىن بەرى ئوۋكە

ۋىتەين (۱۴)

گرىگىيا رېژىيى يا بەرھەمىنىلانا بەرۋىۋىن ھاقىنن (بۇنەم) ل ئىوۋف بەكەينن كارگىنن ل پارىزگىمىھا بەۋكىن ل ساللا (۲۰۱۳-۲۰۱۴)

- ئىف ۋىتەينە (ۋىلەنگىرنا ئەكۆلەرنى بە ب پىشت بەستىن ل سىر ئالەين غىشتەين (مىارە ۱۴).

غىشتەين (۱۳)

گرىگىيا رېژىيى يا پوۋىرەن غەرنى ىن بەرۋىۋىن ھاقىنن (بۇنەم) ل ئىوۋف بەكەينن كارگىنن ل پارىزگىمىھا بەۋكىن ل ساللا (۲۰۱۳ - ۲۰۱۴)

بەرۋىۋىن دىئودىكىلى	بەرۋىۋىن زىھنى		بەرۋىۋىن رەدار		بەرۋىۋىن ئىككىلى		بەرۋىۋىن ئىن ئىرى		بەرۋىۋىن غەرنى	
	ك	پۈنەن	ك	پۈنەن	ك	پۈنەن	ك	پۈنەن		
۰	۰	۰,۱۳	۲۵	۳,۲۱	۳۰۰	۷,۱۲	۱۱۵	۵,۱	۳۱۵۰	بەۋك
۰	۰	۱۰,۲	۲۱۸	۱۵,۰۱	۱۳۹۹	۱	۱۵	۱,۲۹	۲۳۸۹	بەيىمىل
۱,۵	۱۰,۵	۷,۷۲	۳۰۸	۷,۹۸	۷۲۱	۱۳,۲۹	۲۰,۵	۳,۹۸	۲۱۹۱	ئامبىن
۱,۱۵	۸۰	۳۹,۰۷	۱۵۵۶	۳۰,۲۳	۱۸۳۷	۱,۱۳	۱۰۰	۹,۸۹	۱۱۷۳	غىشخان
۵۷,۰۲	۳۳۷۰	۳,۹۲	۱۵۱	۳,۲	۲۹۸	۳۰,۲۲	۲۵۹	۱۱,۵	۱۱۱۱۷	ئىككىن
۰	۰	۷,۲۱	۳۰۰	۲,۱	۱۹۵	۱	۱۵	۷,۸	۲۳۷۵	زىھو
۵۰,۳۳	۳۵۰۰	۳۰,۱۳	۱۲۱۰	۳۸,۰۸	۳۵۵۰	۳۹,۷۷	۱۰۰	۵۰,۲۹	۳۱۰۲۰	بەرۋىرەش
۱۰۰	۱۹۵۱	۱۰۰	۳۹۸۳	۱۰۰	۹۳۲۳	۱۰۰	۱۵۰۹	۱۰۰	۱۷۱۸۸	پارىزگىمىھا

- ئىف غىشتە (ۋىلەين ئەكۆلەرنى ھاقىنن بەستىن ل سىر ئالەين غىشتەين حىكۇمىتتا ھەزىمەت كورمىستىلا ھىرالىن ۋەزىھتا پەلەنن ئىنەن بەرى ئوكە.

ئىسكەندېرىيا پارىزگەھى ھەۋكەز

جۇغراپىيا

ھەربىي چاتىنى ل پارىزگەھىن د سالا قەدكۆلۈپ تېدا ھالبىيە ئەنجامدان د ھەزىنەن د خىلىتەپىن (مىيارە ۱۲) دا بەرەلەقلىرىن بەرۈپۈمىن كەسكىلى بىن بەرى ل پارىزگەھىن ھالبىيە دياركىن و ل ئوۋف كىرگىيا وان يا رىزەس يا رۈپەرى ھەربى تەرخاتكىرى و دابەشكىرىا

ھالبىيە ئەنجامدان ل پارىزگەھى ھەۋكەز ھالبىيە چاتىن ل ئەستېتىكىن مە ئامازە ب بەرۈپۈمىن كەسكىلى بىن بەرى كىرە رىكەو ھەزىنەن رىزەيا بەرەھەسلىپانا بەرۈپۈمىن ھالبىيەن ل پارىزگەھىن پىنگىلىنىن ھەربىسان ئەف بەرۈپۈمە رىزەياكا مەزى يا رۈپەرىن

خىلىتەپىن (۱۲)

كىرگىيا رىزەس يا رۈپەرى ھەربى بەرۈپۈمىن كەسكىلى بىن بەرى (مۇئەم) ل ئوۋف بەكەپىن كىرگىلى ل پارىزگەھى ھەۋكەز ل سالا (۲۰۱۳ - ۲۰۱۴)

بەكەپ كىرگىلى	پاچىسىزك		خىلار		پاچىنەشك		ئاسى		گۈمبەز
	ل	رۈپەرى	ل	رۈپەرى	ل	رۈپەرى	ل	رۈپەرى	
ھەۋكەز	۱،۹۸	۱۷۰	۱،۰۲	۱۵۵	۱	۹۵	۱،۱۱	۲۰	۹،۸
سىمىل	۱۲،۹۹	۱۲۵۸	۸،۲۱	۱۲۱	۱۱،۲۱	۱۱۷	۳،۸۹	۲۸	۲،۱۲
ئەپىس	۱۳،۰۱	۱۲۵۰	۱،۳۱	۱۵۵	۱،۵۲	۱۵۵	۱،۳۷	۵۴	۱،۱۲
شىخار	۷،۱۳	۷۲۳	۲،۲	۲۲۰	۸،۲۹	۱۹۷	۱،۰۱۲	۱۲۵	۱۳،۲۱
ئەكەز	۱،۲۹	۱۰۲	۱۹،۲۷	۱۲۱۹	۲،۳۹	۱۲۸	۱۲،۲	۱۸۹	۱۲،۲۱
زەبو	۲،۷۸	۵۵۵	۱،۷۲	۲۱۰	۱۸،۲	۱۲۵	-	-	۱۳،۸
بەرىمەش	۱۷،۳۵	۱۵۵۰	۵۵،۰۸	۱۲۰۰	۱۹،۲۸	۱۱۰۰	۱۷،۷۳	۸۰۰	۱۱،۲
پارىزگەھ	۱۰۰	۹۱۱۰	۱۰۰	۷۱۲۱	۱۰۰	۱۳۷۷	۱۰۰	۱۱۳۱	۱۰۰

بەكەپ كىرگىلى	شىخى		قەلەل		تېزى		كۆلە	
	ل	رۈپەرى	ل	رۈپەرى	ل	رۈپەرى	ل	رۈپەرى
ھەۋكەز	۲،۰۸	۲۰۵	۲،۰۲	۲۰	۰،۱۷	۲۰	۱،۱۷	۱۵
سىمىل	۷،۰۸	۱۹۹	۲۱،۰۲	۲۰۷	۰،۲۱	۱۱	۱،۰۲	۱۳
ئەپىس	۱،۱۹	۱۱۷	۱،۸۱	۱۷	۰،۲	۲۳	۲،۱۳	۸۰
شىخار	۱،۱	۱۰۸	۹،۲۵	۹۱	۱۷،۷۵	۲۰۵۸	۱،۰۲	۱۳
ئەكەز	۳،۰۱۲	۳۰۰۷	۷،۰۲	۱۹	۱۸،۹۹	۲۲۷۰	۱۰،۹۵	۱۷۱
زەبو	۱،۲۳	۱۲۵	۸،۱۳	۸۰	۰،۱۷	۲۰	۲،۱۳	۸۰
بەرىمەش	۱۱،۲۱	۱۱۰۰	۱۲،۷۲	۱۲۰	۱۲،۷۳	۷۵۰۰	۱۱،۲۹	۱۰۵۰
پارىزگەھ	۱۰۰	۹۸۸۱	۱۰۰	۹۸۱	۱۰۰	۱۱۹۲۷	۱۰۰	۱۵۱۲

- ئەف خىلىتە (ئالەپ قەدكۆلۈرە ھالبىيە ئەنجامكىن ب پىشت بەسەن ل سەز (ئەمەز) سىكىمىتا ھەزىما كىرەستاقا مېرالىن، مېرالىتا چاتىن، (ئەمەز) بەرى لۈكە

ۋان ل سەر يەكەينىڭ كارگىزى ل پارىزگىھى ھاتىنە پىزگىن.

ۋ داتايىن غىشتمىن ئۇمارە (۲۱) ئەف راستىيە بۇ مە ھارەين.

۱. ھەمى قەرايىن پارىزگىھى پىشكەنارى د مەراختا پويىرىن غەردى چاندلى زۇ چاندنا بەرپۇمىن كەسكىلى بىن بەرى بىن ھاللىق نا كىرىپە- ئەو زى زەر پىنقىيا بازارق ناخۇبى بۇ قان جۇرە بەرھەمان د سالا قەكۆلپىن تىدا ھاتىيە ئەنجاھدان بىن قەرا زاخۇ نەيىت كۇ ج پويىرىن غەردى زۇ چاندنا پىرھەمىتىنانا بەرپۇمىن باھيان مەلۇمىن سالا قەكۆلپىن تىدا ھاتىيە ئەنجاھدان توومار ئەگىرە.

۲. ۋ داتايىن غىشتمى دا ھاتىن بۇ مە ھارەيىت كۇ قەرا بەرپەرىش ل پىزا ئىكىن مەيىت زۇ ئەرخانگىرنا پويىرىن غەردى چاندلى زۇ چاندنا بەرپۇمىن كەسكىلى بىن بەرى بىن ھاللىق ل پارىزگىھى زەرگۇ قەزايەكا چاندلى با ناقدارە ل پارىزگىھى بىن ل قن قەرايىن ل سالا قەكۆلپىن تىدا ھاتىيە ئەنجاھدان پىزەيا ب كارلىنانا غەردى چاندلى زۇ چاندنا بەرپۇمىن كەسكىلى بىن بەرى ب فى پەنگى بوو، باسى ب پىزەيا (۲۱۷،۷۳) ئى. كۆلەن ب پىزەيا (۱۱،۲۹) ئى. نىزۇ ب پىزەيا (۲۱۲،۷۳) ئى. خىار ب پىزەيا (۲۵۵،۰۸) ئى. شىتى ب پىزەيا (۲۵۱،۱۱) ئى. باجانسۇرك ب پىزەيا (۲۴۷،۳۵) ئى. باجانسۇرك ب پىزەيا (۲۴۱،۲۸) ئى. كۆنمۇر ب پىزەيا (۲۴۱،۲۱) ئى. و قىل ب پىزەيا (۲۴۱-۲۴۱) ئى.

۳. ل سەر ئاسىن پارىزگىھى- بەرپۇمىن كۆنمۇران ل پىزا ئىكىن زۇ ئەرخانگىرنا غەردى چاندلى كۇ ل سەر پويىرىن (۲۱۱۱) دۆنەمان ھاتىنە چاندنا مەيىت- قەرا بەرپەرىش ل پىزا ئىكىن زۇ ئەرخانگىرنا فى پويىرى ب پىزەيا (۲۴۱،۲۱) مەيىت- ل دووقدا قەرايىن ئاكرى و شىنخان ب پىزەيىن (۲۱۱،۲۱) ئى. (۲۱۳،۲۱) ل دووق ئىك مەيىن ئەف بەرپۇمە ل ھەمى قەرايىن پارىزگىھى مەيىتە چاندنا

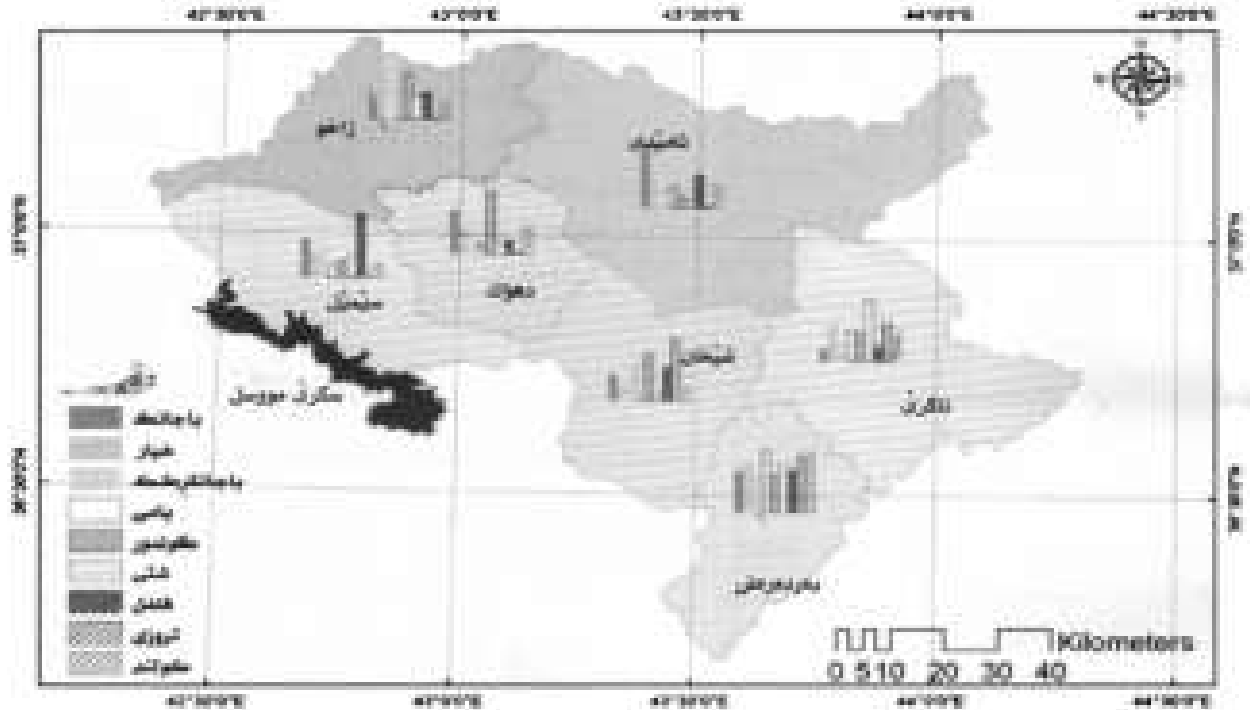
۴. ۋ داتايىن غىشتمى بۇ مە ھارەيىت كۇ نىزۇ ل پىزا پويىن زۇ مەراختا غەردى چاندلى ل پارىزگىھى د مەلۇمىن سالا قەكۆلپىن تىدا ھاتىيە ئەنجاھدان مەيىن- ب پەنگەكى كۇ ل سەر پويىرىن (۱۱۹۵۷) دۆنەمان غەردى ھاتىنە چاندنا قەرا بەرپەرىش ل پىزا ئىكىن زۇ مەراختا فى پويىرى ب پىزەيا (۲۱۲،۷۳) ئى. ز سەرچەمىن كىشى بىن پويىرىن غەردى چاندلى ل پارىزگىھى بىن بۇ چاندنا فى بەرپۇمى ھاتىيە ئەنجاھدىن مەيىت- و ل دووقدا ھەر ئىك ۋ قەرايىن ئاكرى و شىنخان ل پىزىن پويىن و سىن ب پىزەيىن (۲۱۸،۹۹) ئى. (۲۱۷،۷۵) ل دووق ئىك مەيىن. ئەمەلىيەتتە نەخشەيىن ئۇمارە (۱۰) بىكە.

۵. بەرپۇمىن شىتى و باجانسۇرك ل پىزا سىن و چورق زۇ مەراختا غەردى چاندلى كۇ ل سەر پويىرىن (۹۸۸۱-۹۹۱۰) دۆنەمان غەردى ھاتىنە چاندنا مەيىن- قەرا بەرپەرىش پىزا ئىك پويىرىن غەردى چاندلى بىن بەرپۇمىن شىتىن د مەنخەيت ئەو زى ب پىزەيا (۲۵۱،۱۱) ئى. ھەرپىسنا ئىزىكىنى ئىك پويىرىن غەردى چاندلى بىن بەرپۇمىن باجانسۇرك ب پىزەيا (۲۴۷،۳۵) ئى. د مەنخەيت- قەرا ئاكرى ل پىزا پويىن زۇ مەراختا غەردى چاندلى بىن چاندنا شىتىن ب پىزەيا (۲۳۰،۴۴) ئى. مەيىت ب پەنگەكى كۇ قەرا ئاكرى و بەرپەرىش پىزەيا پىزا (۲۸۱) ئى. ز سەرچەمىن كىشى بىن پويىرىن ئەرخانگىرى بۇ چاندنا بەرپۇمىن شىتىن ل سەر ئاسىن پارىزگىھى پىكەنلىن- قەرا سىمىلى ل پىزا پويىن زۇ مەراختا غەردى چاندلى بىن ئەرخانگىرى بۇ بەرپۇمىن باجانسۇرك ب پىزەيا (۲۱۲،۹۹) ئى. مەيىت.

۶. ئىزىكىنى پويىرىن پويىرىن ئەرخانگىرى بۇ چاندنا بەرپۇمىن- باجانسۇرك بىكە مەيىتە قەرايىن بەرپەرىش و زاخۇ ب پىزەيىن (۲۴۱،۲۸) ئى. (۲۱۸،۳) ل دووق ئىك. قەرايىن دى زى ب پىزەيىن ئىزىكىنى ئىك ل دووقدا مەيىن.

ئىخچىمىن (10)

گرىكىيا پەزىلى يا رۇبەرىن غەربى بىن بەرۇبۇمىن كەسكىلى بىن بەرى (ئۇنەم) ل ئووق پەكەمىن كارگىزى ل پارىزگەھىا تەھەككۈز ل سالا (2014-2015)

- ئەف ئىخچىمىن ز ئالىن ئەكۆلمەقە ھاتىبە ئاممەكەن ب پىشت بەسەن ل سەر ئىخچىمىن كارگىزى بىن پارىزگەھىا تەھەككۈز و تەئەبىن خىشەمىن (نەمە 25)

2- بەرۇبۇمىن رەھار بىن ھاتىبىن

ل وەزىن ھاتىبىن بىنن دو بەرھەمىن رەھار دەھنە چاندن ئەو زى پىقار و پىقارن پەبىزى ئە ئەف ھەردو بەرھەمە ل داووبا وەزىن بەھارن دەھنە چاندن پىقار ل وەزىن ھاتىبىن دەھنە بەرھەمىنن لىن پىتات ل وەزىن پەبىزى دەھنە بەرھەمىننن اھلىكەشەن- ب بىنۇبەكەن گەشەن بۇ چاندن قان بەرۇبۇمان زى پىشت بەسەن ل سەر ئاقدانا دەستكە دەھنە كەن د خىشەمىن (نەمە 25) برا بەرھەم ھاتى يا ھەر ئىك زقان بەرۇبۇمان ل پارىزگەھىا ل ئووق پەكەمىن كارگىزى ھاتىبە تەكەن

ز ئالىن خىشەمىن (نەمە 25) ئەف راسلىبە بۇ مە تەبەبىن

1- بىلەندىرىن رىزەبا مەزراختا رۇبەرىن غەربى چاندنى

زىو چاندن پىتاتن ز ئالىن رۇبەرىن و گرىكىيا رىزەبى قە ل قەرا شىخان ھاتىبە ئوومارگەن ب پەنگەكى ئەف بەرۇبۇمە ل سەر رۇبەرىن (2010) تۆتەمىن غەربى ل قەرا ئاقىرى ھاتىبە چاندن كۆ دىبە رىزەبا 11,44% لىن ز سەرچەمىن گەشەن بىن رۇبەرىن غەربىن ئەرخانگەرى زىو چاندن قە بەرۇبۇمى ل سەر ئاسەن پارىزگەھىا ل ئووققا قەرا بەرھەمەن دەھت كۆ ل وىزىن زى پىتات ل سەر رۇبەرىن (2000) تۆتەمىن غەربى ھاتىبە چاندن و دىبە رىزەبا 11,57% لىن ز سەرچەمىن گەشەن پارىزگەھىا قەرا سىمبولى زى ل پىزا سىن ب مەزراختا رۇبەرىن (2000) تۆنەمان كۆ رىزەبا 10,21% لىن پىكەمىن دەھت لىن قەرا بىن دەھك و راجۇ چ رىزەبىن مەزراختا رۇبەرىن غەربى

دەپتە غەمبەكلىرى دى ھالەتتە ساللا قەدكۈلۈپ ئىدا ھائىيە ئەنجامىدىن پىنچ خۇرۇن بەرۋىمىن زەپتى بىن ھالەتتە ل پارىزگىمىھا تەۋەكىل ھائىيە چاندن و بەرھەم ئىدىن ئەۋ زى پىنگەھىن ز اگولبەرۋىز كۈنچى. كەتتەۋىكىن زەر قىستەقلىن بېستىلى. قاسۇلىپىن سۇپا، تەھاشى غىشتمىن زىمىرە (۱۶) بىكە

زىمىن غىشتمىن زىمىرە (۱۶) ئەف راسىيە بۇ مە ھالەتتە:

- 1- جوداھىيەكە مەزىن دىنقىمىرا بەكەپىن كارگىزى ل پارىزگىمىن زىمىن ب كارلىنىنا غەزىن چاندى زىمىن چاندن بەرۋىمىن زەپتى با ھەي ب رەنگەكى كۈ ل ھىدەك قەزىبان رىزەيەكە مەزىن ھائىيە چاندن و بەرھەمىنلار لىن ل ھىدەك قەزىپىن دى نە ھائىيە بەرھەمىنلار بۇ لىمۇنە قەزىبا شىنخان قەزىبا ئىكەنمە زىمىن چاندن قىستەق و قاسۇلىيا بېستىلى. لىن ئەف رىزەيە تا رادەيەكى ل ساللا قەدكۈلۈپ ئىدا ھائىيە ئەنجامىدىن با ستورېدار بوو.

زىمىن چاندن قى بەرۋىمىن ئەھائىيە ئوۋھارەكەن تەھاشى و تەھىپىن زىمىرە (۱۵) بىكە.

2- بەرۋىمىن پىلغاران ل ھەمى قەزىپىن پارىزگىمىن ھائىيە چاندن لىن قەزى بەرھەمىن ل رىزا ئىكەن زىمىن مەراختا غەزىن چاندن بىن چاندن پىلغاران ب رىزەيە (۱۶، ۲۲) بىن زىمىرە مەزىن غەزىن چاندن ب قى مەراختا دەپتە و ل بوۋقدا قەزىپىن سىمىنلار و ئامىمىن دەپتە ب رىزەيە (۱۵، ۲۳، ۲۴، ۲۵) بىن ل بوۋق ئىكەن لىن رىزەيە مەراختا غەزىن چاندن زىمىن چاندن قى بەرۋىمىن ل قەزىپىن دى ل بوۋق ساللا قەدكۈلۈپ لىن ھائىيە كەن تا رادەيەكى د نەزىكى ئىكەن بوۋق.

۲- بەرۋىمىن زەپتى

ئەف بەرۋىمىن وان خۇرۇن شىنكەتلى ب خۇفە دگىرەت بىن زىمىن مەزىمە مەزىستىن و ب مەستەقلىنىنا زەپتى دەپتە چاندن ب شىنەيەكى كىشى بىرەكە باش با مەزىن زەپتى دىنەق بەرۋى قان بەرۋىمىندا

غىشتمىن (۱۶)

كەنكەييا رىزەيە با رەۋىرە غەزىن بەرۋىمىن زەپتى (ئۆلەم) ل بوۋق بەكەپىن كارگىزى ل پارىزگىمىھا تەۋەكىل ل ساللا (۲۰۱۳ - ۲۰۱۵)

بەرۋىمىن بەكەپىن كارگىزى	كۈنچى		گولبەرۋىز		كەتتەۋىكىن زەر		قىستەقلىن بېستىلى		قاسۇلىپىن سۇپا	
	بەرھەم	ل	بەرھەم	ل	بەرھەم	ل	بەرھەم	ل	بەرھەم	ل
تەۋەك	۰	۰	۲۵	۲،۱۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سەپەل	۰	۰	۱۸	۳،۲	۱۰۰	۱۳،۷۷	۰	۰	۰	۰
ئامىمى	۲۱۹	۲۵،۶	۸۵	۱۵،۱۲	۱	۰،۹۲	۰	۰	۰	۰
شىمىل	۲۶	۵،۲۹	۳۵۵	۱۲،۹۹	۱۱۵۱	۳۹،۱۲	۱۵	۱۰۰	۱۰	۱۰۰
ئەكەز	۱۵۶	۱۹،۷۳	۱۰	۱،۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰
زەپتى	۰	۰	۰	۰	۳۰۰	۱۰،۳۳	۰	۰	۰	۰
بەرھەمىن	۱۰۰	۲۰،۳۶	۷۰	۱۲،۱۵	۱۰۰	۳۶،۱۵	۰	۰	۰	۰
پارىزگىمىھا	۲۹۱	۳۰	۵۱۲	۱۰	۱۹۰۵	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۰	۱۰۰

- ئەف غىشتمە زىمىن قەدكۈلۈپ ھائىيە ئەھمەكەن ب پىستە بېستىن ل مەزىن چىكەمىنا مەزىمە كۈرەستىنا مەزىن. مەزىمە چاندن زىمىن بەرۋى لىكە.

خىشتىمىن (۲۷)

گىرنگىيا پىزىمى يا پوۋمىن مەرىمىن بەرۋىۋىمىن باقلىمىنى (مۇئەمما) ل دوۋف بەگمىن كارگىزى ل پارىزگىمىھا دەھۆكۆز ل سالا (۲۰۱۳ - ۲۰۱۲)

نۇمبۇر	بەگمىن كارگىزى	ئۆيىك		فاسۇلى		مەش	
		رۇبىمىر	ك	رۇبىمىر	ك	رۇبىمىر	ك
۱	دەھۆك	۱۱۵	۱۰،۱۸	-	-	-	-
۲	سىمىنل	۱۵	۱،۳۳	-	-	-	-
۳	ئامىدى	۱۱۵	۱۲،۸۲	۱۶	۱۵،۰۹	۲۱	۱۶،۰۶
۴	شىنخا	۲۰	۲،۵۲	۲۰	۲۷،۷۳	۲۰	۷،۱۹
۵	ئاگىز	۲۲۹	۲۲،۰۵	-	-	۲۱۰	۷۱،۱۲
۶	زاجۇ	۱۵	۱،۳۳	-	-	-	-
۷	بەردەمىن	۵۵۰	۲۸،۷۱	۵۰	۲۷،۱۷	-	-
	پارىزگىمىھا	۱۱۲۹	۱۰۰	۱۰۶	۱۰۰	۲۷۲	۱۰۰

- ئەف خىشتە ئۆلكىن لىكۆلەرنىمە ھالىپە ئالماكتىن ب پىشت بەستىن ل سەر ئىمىن خىكۆمىنا مەزىما كۆرەستىنا مېراقتىن مەزىمىھا چالدىن ئىمىن بەرى ئۆكە

۱. قەزايىن ئاگىزى و ئامىدىنى ب پىزىمىن (۲۲،۰۶)، ۱۲،۸۲ ك ل دوۋف ئۆك دەپن تەماشى وئىمىن زىمىرە (۱۱) بىكە

۲. بەرۋىۋىمىن باقلىمىنىمىن يىن ھاقىنى كۆ داتايىن وان د خىشتىمىن سەرى دا ھاتىنە دياركتىن ل مەرىمى قەزايىن ئامىدى و شىنخا ھاتىنە چالدىن

۳. قەزايىن دەھۆك و سىمىنل و زاجۇ چ پىزىمىن بەرھەمىنلانا فاسۇلى و ھاتىنە ئوۋمار نەگىرنە مەرىمىسان قەزا ئاگىز چ پىزىمىن بەرۋىۋىمىن فاسۇلى و قەزا بەردەمىن ئۆ بەرۋىۋىمىن ھاتىنە ئوۋمار نەگىرنە

۵- بەرۋىۋىمىن دانوكتاگى

بەرۋىۋىمىن دانوكتاگى يىن ھاقىنى ل پارىزگىمىھا دەھۆكۆز بىتىن بىرىجى ب خۇفە دگىرىت كۆ بۇ چالدىنا ۋى پىشت بەستىن دكەنە سەر ئالدىنا بەستىن ل ئىمىن ل ئوۋماران ب پىنكا جۇكتان بۇ دەپنە قەگۋەستىن ئەف بەرۋىۋىمىن ل ھىلىك قەزايان دەپنە چالدىن لىن

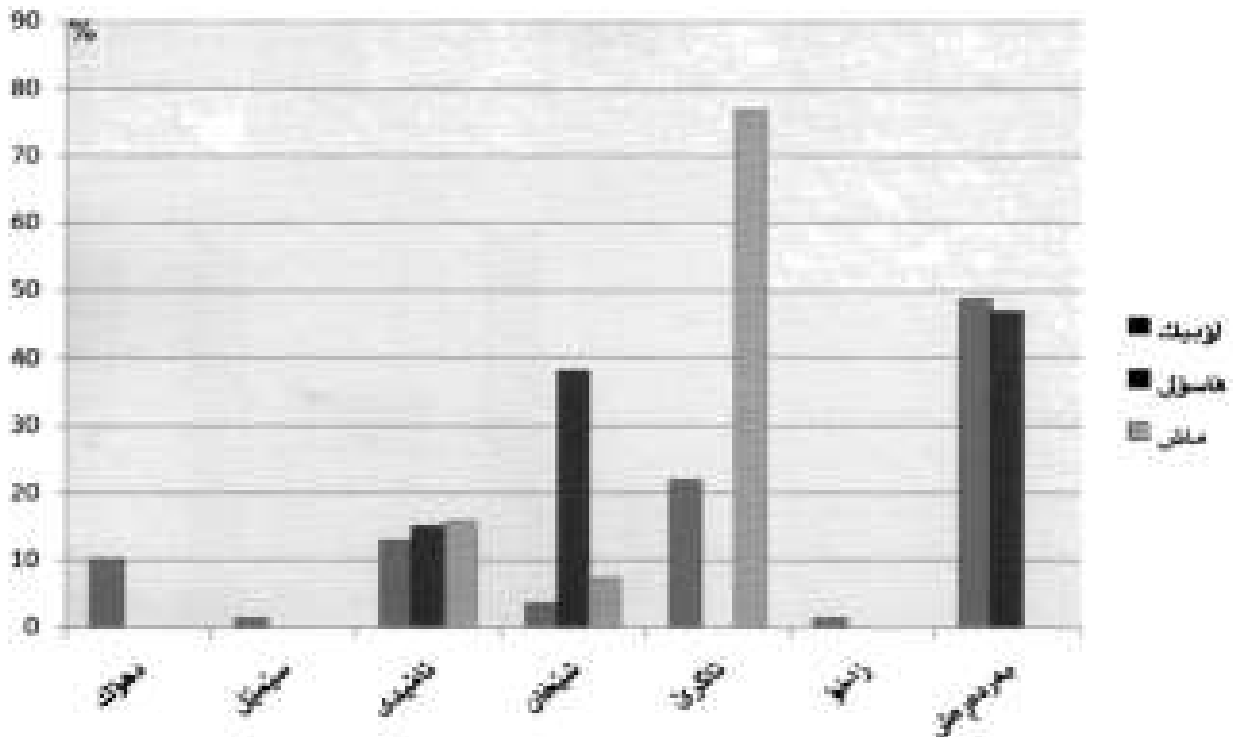
باقلىمىنى ل پىزا دوۋى پىشتى دانوكتاگىن ل ئالدىن گىرنگىيا خۇراكى دەپن زىمىرەكتىن دەپنەمىنە ب پىزىمىن پوۋكە، ئەف بەرۋىۋىمىن بۇ خۇرانا مەزىمىن پار ئۆيىك ئالدى بۇ گېلەمىن دەپنە ب كارلىپان د خىشتىمىن زىمىرە (۲۷) بىرا بەرھەم ھاتى يا جۇزىن باقلىمىنىمىن ل دوۋف بەگمىن كارگىزى ل سالا (۲۰۱۳-۲۰۱۲) دا ھاتىنە دياركتىن

۱. داتايىن خىشتىمىن زىمىرە (۲۷) ئەف راستىپە بۇ مە ديارمىن

۱. بەرۋىۋىمىن لوبىكتان ل ھەمى قەزايىن پارىزگىمىن د مەۋەپىن سالا قەكۆلپىن تىما ھاتىپە ئەنجامدان ھاتىپە بەرھەم ئىپان لىن قەزا بەردەمىن پىشكا مەرىمىن يا پوۋمىن مەرىمىن چالدىن ئۆ چالدىنا قى بەرۋىۋىمىن د مەزىمىن ب پەنگەكتىن كۆ پىزىمىن ۋىن دكەپنە (۲۲،۱۹) ك ل سەرىمىن كىشتى يىن پوۋمىن ئەرھاتىرى ئۆ چالدىنا قى بەرۋىۋىمىن ل سەر ئامىن پارىزگىمىن ل دوۋفدا مە ئۆك ل

۱۱۱) ۋىتسەين

گىراڧىيا پۇتسى يا پويىزىن خەرىتىن بەرپۇلۇمىن باققىمىلى ل ھالۇتىن (ۋىتسەين) ل ئىۋىڧ يەككەزىن كارگىزى ل پارىزگىمما تەھرىكى ل سىلا (۲۰۱۳ - ۲۰۱۴)

- ئىف ۋىتسەين ل ئىنسانكۈچى تەھرىكى يە ب پىشت بەستىن ل سىر ۋىتسەين خىتەين ۋىلە (۲۰۱۳).

۱۲۸) خىتەين

گىراڧىيا پۇتسى يا پويىزىن خەرىتىن بەرپۇلۇمىن ئىنسانكۈچى ھالۇتىن (ۋىتسەين) ل ئىۋىڧ يەككەزىن كارگىزى ل پارىزگىمما تەھرىكى ل سىلا (۲۰۱۳ - ۲۰۱۴)

ز	تارىخ		يەككەزىن كارگىزى
	پويىزى	ز	
۱	۰	۰	تەھرىك
۲	۰	۰	سىبىر
۳	۱۰۵	۱۰۵	ئاقسۇ
۴	۱۰۱۵	۸۰	شىنجاڭ
۵	۱۷۰۲	۲۲۷۰	ئاڭگۇن
۶	۰	۰	زىڭخۇا
۷	۲۰۰۳۳	۲۵۰۰۰	خەنزۇچە
	۲۹۵۱	۲۹۱۰	پارىزگىمما

- ئىف خىتەين ل ئىنسانكۈچى تەھرىكى ئىنسانكۈچى ب پىشت بەستىن ل سىر ۋىتسەين خىتەين ۋىلە گىراڧىيا تەھرىكى ۋىلە پىشەن ۋىتسەين بەرپۇلۇمىن.

ۋ رېژىيا ۋى دگمەيتە (۱۶۱،۱۹۱) ئى ز سەرجمەن گىمىنى بىن عەردىن ھاتىبە نەرخانگىن بۇ چاندنا بەرۋىۋىمىن راقىستانى ل پارىزگەھا دەۋرىگە

1. قەرا شىخان ل رىزا ئىگىن رۇبۇ مەراختنا پوۋبەرىن عەردىن چاندنى بىن چاندنا بەرۋىۋىمىن راقىستانى بىن كەسكىلى بىن بەرى ۋ بەرۋىۋىمىن رەبىنى ۋ بەرۋىۋىمىن رەدار ل ۋىن سالا قەمكۈلېن تىدا ھاتىبە نەرخانگەھا ب رېژىمىن (۱۶۱،۱۶۱، ۱۶۱،۱۶۱، ۱۶۱،۱۶۱) ئى ز سەرجمەن گىمىنى بىن پوۋبەرىن نەرخانگىرى بۇ ھەر بەرۋىۋىمىن كى ل دوۋف ئىك كەھىتتە (۱۶۱،۱۶۱) ئى نى چاندنا بەرۋىۋىمىن راقىستانى بىن چاندنى بىن چاندنا بەرۋىۋىمىن راقىستانى بىن باقلمەنى ۋ دانودكاكى ب رېژىمىن (۱۶۱،۱۶۱) ئى ل دوۋف ئىك كەھىت

۷. سەرجمەن گىمىنى بىن پوۋبەرىن عەردىن چاندنى بىن ھاتىبە نەرخانگىن رۇبۇ چاندنا بەرۋىۋىمىن ھاقىنى ل سالا (۱۶۱،۱۶۱-۱۶۱،۱۶۱) ئى ل پارىزگەھا دەۋرىگە دگمەيتە (۱۶۱،۱۶۱) ئى نى سەر ئاستىن پارىزگەھا بەرۋىۋىمىن كەسكىلى بەرى ل رىزا ئىگىن بۇ مەراختنا پوۋبەرىن عەردىن چاندنى ل سەر ئاستىن پارىزگەھا ھەيت كى ل سەر پوۋبەرىن (۱۶۱،۱۶۱) ئى نى سەر ئاستىن عەردى ھاتىبە چاندنى ۋ رېژىيا ۋى دگمەيتە (۱۶۱،۱۶۱) ئى ز سەرجمەن گىمىنى بىن عەردىن ھاتىبە نەرخانگىن بۇ چاندنا بەرۋىۋىمىن ھاقىنى ل پارىزگەھا دەۋرىگە

۸. قەرا بەرۋىۋىمىن ل رىزا ئىگىن رۇبۇ مەراختنا پوۋبەرىن عەردىن چاندنى بىن چاندنا بەرۋىۋىمىن ھاقىنى بىن كەسكىلى بىن بەرى ۋ باقلمەنى ۋ بەرۋىۋىمىن رەدار ۋ بەرۋىۋىمىن دانودكاكى ب رېژىمىن (۱۶۱،۱۶۱، ۱۶۱،۱۶۱، ۱۶۱،۱۶۱) ئى ل دوۋف ئىك كەھىت ئى قەرا شىخان ل رىزا ئىگىن رۇبۇ مەراختنا پوۋبەرىن عەردىن چاندنى بىن چاندنا بەرۋىۋىمىن رەبىنى بىن ھاقىنى ۋ ب رېژىيا (۱۶۱،۱۶۱) ئى ھەيت

ئىگىن رۇبۇ بەرۋىۋىمىننا ھەر ئىك ز بەرۋىۋىمىن راقىستانى بىن رەدار ۋ رەبىنى ۋ كەسكىلىن بەرى ب رېژىمىن (۱۶۱،۱۶۱، ۱۶۱،۱۶۱) ئى ل سالا قەمكۈلېن تىدا ھاتىبە نەرخانگەھا ل دوۋف ئىك كەھىت ھەردەبىسان ل سەر ئاستىن پارىزگەھا قەرا بەرۋىۋىمىن ل رىزا ئىگىن رۇبۇ بەرۋىۋىمىننا ھەر ئىك ز بەرۋىۋىمىن دانودكاكى ۋ باقلمەنى بىن راقىستانى ب رېژىمىن (۱۶۱،۱۶۱، ۱۶۱،۱۶۱) ئى ھەيت

۳. برا گىمىنى بەرۋىۋىمىننا بەرۋىۋىمىن ھاقىنى ل سالا (۱۶۱،۱۶۱ - ۱۶۱،۱۶۱) ئى ل پارىزگەھا دەۋرىگە كەھىتتە (۱۶۱،۱۶۱) ئى نى رىزا ئىگىن بەرۋىۋىمىن كەسكىلىن بەرى ھەيت كى برا بەرۋىۋىمىن ۋى دگمەيتە (۱۶۱،۱۶۱) ئى نى ۋ رېژىيا ۋى دگمەيتە (۱۶۱،۱۶۱) ئى ز سەرجمەن گىمىنى بىن بەرۋىۋىمىن ھاقىنى ل پارىزگەھا دەۋرىگە

۴. ل سەر ئاستىن پارىزگەھا قەرا بەرۋىۋىمىن ل رىزا ئىگىن رۇبۇ بەرۋىۋىمىننا ھەر ئىك ز بەرۋىۋىمىن كەسكىلى بىن بەرى بىن ھاقىنى ۋ بەرۋىۋىمىن رەدار ۋ دانودكاكى ب رېژىمىن (۱۶۱،۱۶۱، ۱۶۱،۱۶۱) ئى ل دوۋف ئىك كەھىت ھەيت ھەردەبىسان قەرا شىخان ل سەر ئاستىن پارىزگەھا ل رىزا ئىگىن رۇبۇ بەرۋىۋىمىننا بەرۋىۋىمىن رەبىنى بىن ھاقىنى ب رېژىيا (۱۶۱،۱۶۱) ئى ز سەرجمەن بەرۋىۋىمىن پارىزگەھا ھەيت

۵. سەرجمەن گىمىنى بىن پوۋبەرىن عەردىن چاندنى بىن ھاتىبە نەرخانگىن رۇبۇ چاندنا بەرۋىۋىمىن راقىستانى ل سالا (۱۶۱،۱۶۱-۱۶۱،۱۶۱) ئى دگمەيتە (۱۶۱،۱۶۱) ئى نى سەر ئاستىن پارىزگەھا بەرۋىۋىمىن دانودكاكى كەھىتى بىن كەھىتى ئىلى چەھىنى بىن ۋ چەھىنى ئىلى ل رىزا ئىگىن ھەيت بۇ مەراختنا پوۋبەرىن عەردىن چاندنى ل سەر ئاستىن پارىزگەھا كى ل سەر پوۋبەرىن (۱۶۱،۱۶۱) ئى نى ھاتىبە چاندنى

ھىمەك پەيلىق ۋە ئىدىيۇمىن چالغىنى

ئىسمى	كۆرىنىشى
المحاصيل الزراعية	بەروبۇمىن كىشىمۇكالى
النباتين النوعي والمكانى	جىمىھىيا جۇرى ۋ جەھى
فرضية البحث	مىگىرىيا قەكۆلپىنى
المحاصيل الزراعة الشتوية	بەروبۇمىن كىشىمۇكالى يىن زىمىستانى
المحاصيل الزراعية الصيفية	بەروبۇمىن كىشىمۇكالى يىن ھاقىپىن
محاصيل الحبوب	بەروبۇمىن ئاتۇكالى
المحاصيل الخضرية	بەروبۇمىن رەھدار
المحاصيل الزيتية	بەروبۇمىن زەينى
البقوليات	باقلەمىنى
المحاصيل الخضرية الثمرية	بەروبۇمىن كەسنىكالى يىن بەرى
القمح الدقيق والارولى	كەمىن دېمى ۋ ئاقى
الشعير الدقيق والارولى	جەھىن دېمى ۋ ئاقى
الشعير	شەلم
البنوعمر	شەلمەر
الفجل	نەرى
بذور القطن	ئۇلۇكىن پەمپى
الكرنب	كۆرپىز
الفاكهة	كەلمىسى
الزيت	شىنى
البطيخ	كۆندۈر

پەر وێژ:

- 1- عبدالله فاضل الفخري، الزراعة في الوطن العربي، دار الكتب للطباعة والنشر، جامعة الموصل، 1987، ص 101.
- 2- أنثي سلام صديق، استراتيجيات محافظة دهوك المتابعة لزراعة الصبغ - دراسة في المناخ الطبيعي وصلة فاصستير عبر منشورية - مطبعة كويه - 1009، ص 31.
- 3- للمزيد من التفاصيل حول تصنيف المحاصيل الزراعية انظر - ابراهيم المشهداني - صادق واسم الجغرافية العراقية - مطبعة الرشيد - بغداد - 1970، ص 179 - 180.
- 4- محمد محمود ابراهيم السيد، جغرافية الزراعة تحليل في النظم المتكامل، مكتبة الانجلو المصرية القاهرة طبعة ثانية، 1990، ص 41.
- 5- مخلد مرعي شلال، ابراهيم محمد حسين القصاب، جغرافية الزراعة، دار الكتب للطباعة والنشر، مطبعة الموصل، 1991، ص 141.
- 6- ابراهيم المشهداني، صادق واسم الجغرافية العراقية، المصدر السابق، ص 117.
- 7- مخلد مرعي شلال، ابراهيم محمد حسين القصاب، جغرافية الزراعة، المصدر السابق، ص 117.
- 8- ابراهيم المشهداني، المصدر نفسه، ص 180.
- 9- للمزيد من التفاصيل انظر - عبدالحميد احمد اليونس، عبدالمنذر عبدالله التركحي، زراعة المحاصيل الصناعية في العراق، دار الكتب للطباعة والنشر، بغداد، 1977.
- 10- أنثي سلام صديق، المصدر السابق، ص 111.
- 11- مخلد مرعي شلال، ابراهيم محمد حسين القصاب، جغرافية الزراعة، المصدر السابق، ص 133.

سامانىن تەرش و كەۋالى ل پارىژگەھا دەۋكى

ب.ھە. ئىبراھىم خىتان سام
زاتۇيا دەۋە - كولىزا زاتىنن رۇنابەلى

پېتەكى

گىئاموۋەر يان سامانىن نازەلى دەپتە ھۇمارىن
ۋەكى چالاكىيەكا سەرەكى ز چالاكىيىن ئابوۋرى
چونكى گىئاموۋەر ب چانئىقىشە ئەۋا ۋەكى چالاكىيە
ئەستىپىكىن پە ز گارىن ئابوۋرى. و بىشكەكا ھەرە
سەرەكىيە ز داھانن ئابوۋرىن وان ۋەلاتىن پىشىنگەرمىن
چاندى ئە ۋەك داھانەكى سەرەكى د ئابوۋرىا خۇدا.
خودانكرنا ھىندەك جۇرىن گىئاموۋەرىن كەھى
ھابەكا ئابوۋرىن ھەزى دگەھىننە وان كەسىن
پىن ب ۋى ۋى چىندى رابىن. چ زكەپ بارى دارابىشە
بىت يان بەرھەمى وان بۇ خوارىن پىتە بكارىنن
چونكى بەرھەمىن گىئاموۋەرى جۇرا و جۇرن ۋەكى
(گۇشت، شېر، ھىرى، پىسەت، ماسەت، پەلپەر... ھىتە)
و ھابەكىن پىش دگەھىننە رۇقى.

گىئاموۋەر ب شىۋەيەكىن بەررەھە ل پارىژگەھا
دەۋكى ب تاپىت ل گوندان دەپتە خودانكرىن
چ ھىندەك ئۇان تەرش و كەۋال بىن ۋەكى اپەز بىن
و چىلا يان پەلغوۋەر بىن ل پىژاندا ۋەكى رابىشەكا
يان ماسى. و ز ئەگەرىن ھىۋونا ئەردەكىن بەررەھە

ۋجەپىن خودانكرىن و ھىۋونا ئالغىن نازەلان و پىتەدانا
ۋەلاتىپان ب ھابا ۋەركىتىن ز قى سامانى. دى د قى
شەكۋالىپىندا دابەشكرنا جۇگرافىيە ئەقن چىندى
بىاركەرىن ئەقن ل كەل ئەقن چىندىدا ھىندەك ھۇكار
ھەنە كارلىنكرىن ل سەر خودانكرنا ئەقن سامانى
ل پارىژگەھا مە ب فەرى بىت پىتە بىاركىن ئۇان پىن
سەرەكى ب شىۋەيەكا كورت.

ئىكە: ھۇكارىن كارىنەكى ل سەر سامانىن نازەلى ل پارىژگەھا دەۋكى

۱- ھۇكارىن رۇشتى

ئىك ز گىرىنكرىن ھاكتەرىن كارىگەرە ل سەر زىانا
گىئاموۋەر يان خودانكرنا وان، چونكى گىئاموۋەر ب
ئىنگەھا سىۋىلىتىشە ئەۋا رۇف ئەشەت ب ساناھى
چ گۇھۇرىن تىنا بىكەت ئەف ھۇكارە ز ھىندەك
لاپەنن سەرەكى بىن خوارى پىگەھىن

۱- بەرزى و تىرى

شېۋىيە ئىرىنى ل ھەر نەقەرەكسى ل دوۋف ديارىنى سىزىشتى ھەر ز ارنجىرىن چىا و بانبا و نىشتا و نھالا ب خۇلە دگىرت ل فېزى بەرزى و تىرى رۇلەكى گىرگ د خودانگىرنا گىانەموراندا ھەبە بىرگا كارتىنگىرنا وان ل سەر بىرۇسا چىراندىن و بەرھەمىن گىانەمورى ل ھەر جەھەكى

لەف كارتىنگىرنا ديارىبىت بىرگا ناراستىھيا زىجىرىن چىا و چىندانىيا پلا لاربا ئىرىدى گو كارىگىرىن ل سەر خودانگىرنا گىانەموران ل جەپىن چىراندىن دىكت ب شىۋىيەكى گىشتى پىرىن ئىرىنى پارىزگىھا دەۋكى ز ديارىن رىيىن ئىرىدى لايى بەرزى و تىرىيان بىخۇلەدگىرت لەف چەندە بويىە ئەگىرىن پەيداگىرنا بارىۋىخەكى باش و گىنچىل رۇ گەشەمورىنا پوۋەكىن پىنقى بۇ چىراندىنا گىانەموران ھىرۇسا ھىندەك گىانەمور گىزداپە ب قى سىزىشتىلە ۋەكى اېرنلدا بەلىن بەرزاتىيا ئىرىدى ئاستەنگە بىرگا خودانگىرنا ھىندەكىن دىتر ۋەكى اېر و چىلان ل لومبا ئىۋىزى دەپنە خودانگىرنا پان پىرىيا وان ل نەقەرىن نىشتا ل پارىزگىھىن نە دەمىن نەم بەھسا دابىشكىرنا جۇگرافىيا يا تەرىش و كەۋالان ل پارىزگىھىن بىكەين لەف چەندە دى بۇ ۋە بەلىن ديارىبىت.

ب- ھىكاتى

گىمىبونا رىزا شىھىن د ئاغىدا دىپنە ئەگىرىن كىمىيا ئاغىن دىۋەكەيد دىسان دىپنە ئەگىرىن كىمىبونا گەشەگىرنا پوۋەكىس گو كىمىبونا رىزا شىھىن د جەمىيدا ئەقە رى ب بارىۋىخىن كەش و ھەۋاپقە دەپنە گىزىدان و ئەگىرىن ھەرە سەرەگىيىن كىمىبونا رىزا شىھىن ب شىۋەكا گىشتى د كەش و ھەۋاپىدا بلىندىۋونا پلا گەرمىن بە^{۱۱} كەش و ھەيا و رەگەزىن ۋىن ز گىرنگىرىن فاكتەرانە بىن دىپنە ئەگىرىن ھىكاتىن ب ئايەتى ادابارىن و شىھ و پەلەپىن گەرمىن ل كەش باي بەلىن دىپنە نەم

زىپىرەكەين دەمەزىرىن تىشكا رۇزى و پوۋى و تىزىكى ز ھىلا كەمەرى ز ھوكارىن گىرگىن گو ھەمى بىنكەشە دىپنە ئەگىرىن ھىكاتىن دىسان رۇلۇ ۋىن بىن گىرنگ ديارىبىت ل سەر جۇر و چىرا پوۋەكەن ئىۋىن دىپنە ئالغىن سەرەگىيىن چىراندىنا گىانەموران پان غارىنا سەرەگىيا وان ب شىۋەكى گىشتى ل پارىزگىھا دەۋكىن تا ئىۋى ج سالىن ھىكاتىن رۇر لىن پەيدانەبويىتە و يا ئىرە ئىرەبە گو ئىگىرىن چىندانىيا باران ل سەرچەمىن پارىزگىھىن ئەھاتىبە خوار ز (۱۰-۱۲) مۇلۇمەترا سالاتە د دەف سالىن داۋىندا ۋەكى ديار ئىك ز رەگەزىن ھەرە سەرەكى بىن ھىكاتىن گو كارتىنگىر ئىۋىزى چىندانىيا بارانابە

ت- نەخۇشى

ھىندەك نەخۇشى ھەنە كارتىنگىر ل سەر ئەندىرۇستىيا گىانەمورا ھىندەك رۇان نەخۇشىيان ز ئەگىرىن ھىندەك زىنەمورىن دىتر ئەفەن ل سەر (الانسجە الحىب) پان خويىن دىن پەيدابىن قىنجا ج ز نەرقەى پان زوۋرقەى ئەمىن گىانەمورى بىنە پان ب رىكا خوارىن و چاۋالىيا ۋىن ب رىكا خودانگىرىنقە گىزداپە بۇ نىۋونە كىمىبونا رەگەزەكىن ز رەگەزىن خوارىن پان ئىك ز جۇرىن قىنچىمىن پان خويىنا خوارىن نەخۇشى پەيداگىت و ھىندەك نەخۇشى رىك مەكىنە پەيدابىن زىر نەخۇشىل ئىك ز دىك و بابا^{۱۲}

لەف نەخۇشىبە دىپنە ئەگىرىن ز نىستەنەكا مەزىن ز گىانەمورا ئىۋىن ئوۋشى قىن نەخۇشىن دىن كىمەگىرەنەكا مەزىن ز بەرھەمىن شىرى لىن پەيدابىت زىدەبارى ھىدى گو ھىندەك چارا دىپنە ئەگىرىن زاقىرنا كەرى گىانەموران

زىدەرىن ئەمىرىكى ديارىكەن رىزا ۹- ۱۱ئى ز سەرچەمىن گىانەموران ز ئەگىرىن ئوۋشىۋونا وان ب نەخۇشىيا سالاتە دەپنە نەقەتىيان و قەمەرىن^{۱۳} ۋەك نىۋونە دىن ھىندەك رۇان جۇرىن نەخۇشىيا ديارىكەين ئىۋىن كارتىنگىر ل سەر ئەندىرۇستىيا گىانەمورا ز ئىر و كەۋالا دىكەن ئەفەن بەرەلال ل عىراقىن^{۱۴} پىترە خىشتەپىن زىمارە ۱۱-۱۲ دا

قىشقىنچىسى (۱۱)
ئىنسىكلاپېدىيا پارىزگىغا مەۋكەن

نومۇرى	جۈزى ئىنسىكلاپېدىيا	چارسىرىگىن	جۈزى دەرىجىسى
۱	FMD شەبەكە تەتقىقى (كولىپونا تەقىقى)	فاكسىپتىكىن	ئوكسى ئىترا سىپىكىن
۲	(POX) خورپىكا	فاكسىپتىكىن	ئابلوسىن ۋە پىنسىلېن
۳	ئايا مالتا	فاكسىپتىكىن	سەنئەتچىسى، ئە ئوسول
۴	كولىپونا سىپى	ئىتېپوتىك + فىناتىن	ئىپىسىن
۵	كولىپونا گۇھان	ئىتېپوتىك + فىناتىن	فىنىگول، سىلفاڧىرېم
۶	ئىشا پىشىكا		ئىلوزان، ئىلېرەكتىن
۷	(PPR) دەرىجى مەزىن (ئىنسىكلاپېدىيا)	فاكسىپتىكىن	سەپىر مەزىن
۸	ئىزىك (ئىنسىكلاپېدىيا) پۈن ۱	فاكسىپتىكىن	مەزىن فىناتىن
۹	كىمپونى كاترا ۋە فىناتىن	كالىسىوم + فىناتىن	ئىنسىكلاپېدىيا
۱۰	مىشەپۈزىن ئاۋدىكى	دە مەزىن	ئىنسىكلاپېدىيا
۱۱	مىشەپۈزىن دەرىجى	دە مەزىن + ئىتېپوتىك	ئىنسىكلاپېدىيا
۱۲	كولىپونا چاڭا	ئىتېپوتىك + فىناتىن	كالىسىوم
۱۳	پۈنچىن چۈرۈچۈز	پالزىكىن + ئىتېپوتىك	فەلوزان
۱۴	ئىنسىكلاپېدىيا پۈنچىن	ئىتېپوتىك + فىناتىن	ئىنسىكلاپېدىيا

- زىكەن ئىنسىكلاپېدىيا پىشەنسىن ل سەز، مەزىن مەزىن كورسىتەن مەزىن، مەزىن چەنەن، زىكەن مەزىن ئىنسىكلاپېدىيا مەزىن ل مەزىن، سەز ۲۰۱۳، پۈنچىن ئە مەزىن.

قىشقىنچىسى (۱۲)
ئىنسىكلاپېدىيا پارىزگىغا مەۋكەن

نومۇرى	جۈزى ئىنسىكلاپېدىيا	چارسىرىگىن	جۈزى دەرىجىسى
۱	ئىنسىكلاپېدىيا	فاكسىپتىكىن	ئوكسى ئىترا سىپىكىن، ئابلوسىن
۲	كەمپونى	فاكسىپتىكىن	پىنسىلېن، ئەموسول
۳	GRD	ئىتېپوتىك	ئىلوزان، ئىلېرەكتىن، سەپىر مەزىن
۴	IB	فاكسىپتىكىن	ئىنسىكلاپېدىيا
۵	زىكەن مەزىن	ئىتېپوتىك	ئىنسىكلاپېدىيا، كالىسىوم
۶	خورپىكا مەزىن	فاكسىپتىكىن	ئىنسىكلاپېدىيا، ئەموسول

- زىكەن ئىنسىكلاپېدىيا پىشەنسىن ل سەز، مەزىن مەزىن كورسىتەن مەزىن، مەزىن چەنەن، زىكەن مەزىن

دوۋ، داۋەتىرنا جۇگرافىيە سايمانىن نازەلى ل پارىزگەھا دەۋىكى

۲- ھۆكۈمىن مەۋىسى

ز گىرگىتىرىن ھۆكۈمىن مەۋىسى ئەقلىن ل خوارىن ئە

۱- تەرىخ و تەۋال

۱- پەز

نازەلىكىن زۇر ب سەپە، ئىككە ل نازەلىن شېرىرە، لېقشك و پەلىر و ساست ز شېرىق ۋى مەۋسىن ل ھەپتا ۋى چل و بەرگ و ھىدەك پىندىقن نالمان ۋەكى ، تەرىخ وچاقم سۇقى مەۋسىن دەپتەن، پىستى ۋى زى نېشەسەزىدە دەپتە بىكارىنەن. ھىدەك چاران زى ب سەھى د فەۋشەن زىر ھىدق خۇدانىن پەزى پارەكىن زۇر بەسەنقەدەپتە پەزى كۆرەستەن ب شىۋەكى زۇر ز وان جۇزەنە كۆ سالىن چارەكى زوزىن دكەن، بەرخىن وان زى ل ۱۱۰ - ۱۱۰ ھەپتا ز دېكىن جودا ناكەن ئەقلىن بۇ ھىدق بە دا بەرخىن وان ب ھىزىن، پىششى ھىگىن بىق قان بەرخان ل ساكىن وان جودا كەن بەلىن ھەر زۇر نو چارا سېپىدىن و ئىقارى د دەھن دۇشەنقىدا دى قان بەرخا بەردەنە دگەل دېكىن وان. پىششى ھىگى شېرىق پەزى ھىدى ھىدى كېم دەپت، جەننا ۋى ۋەختى كۆرۇن چارەكىن د پۇشەن.

پەز د زۇزەدا (۰,۳ - ۱,۳) كېلۋېن شېرى دەپت، كۆ سالانە ھەر زۇزە رالىن تا ھىشك دەپت دەھن ۱۱- ھەپتا شېرى دەپت، سەرچەمىن شېرى دگەھىنە دىقەرا ۱۰- ۱۵۰ لېتران د سالىندا، و گىرگىتىرىن جۈزىن پەزى ل پارىزگەھا دەۋىكىن اعمواسى، كۆرۈى، جەمئىيەت، ز لىسى جۇگرافىيە دەپتە داۋەتىرنا ل سەر ئاستىن قەزايان ۋەكى دىار د غىشەپا زەھەرە (۳) دىكىن.

ئەق خالىن خوارىن ل غىشەپا سەرى دىيارىن

۱- ل سەر ئاستىن پارىزگەھا دەۋىكىن قەرا ئاكتىر ب پلا ئىككىن دەپت ب ھۇمارا پەزى ل ھەردو سالىن دەستەپىشەنكىرىدا كۆ ب زۇزەدا ۱۲۳۱,۸۵۱ لىن زۇ سەرچەمىن پەزى ل پارىزگەھىن بە، پىزە ئەھشە

۱- پىتەندە دەستەردە و بىكارىنەن دەرىمانا بۇ چارەدەركىن

ئەق كەرەزى ب رىكا فاكسىندەن دەپتەنەتەجەمان كۆ ئەم ۋى ابارستەكنا پەزىزە كۆ دانا رادەپمكى ز دەرىمانى جەرسوسى بان قاپروسى كۆ د پەزىنە ھاتىبە ۋەركىتىن ل گىتەمۋەرەكىن ئەمۇش، ئەق جەرسوسە بان قاپروسە دەپتە زىدەكىن ب رىكىن جۇرلۇجۇر بەرى بەدەنە گىتەمۋەرىن بان ب رىكا بەقى بان ب سەزىسى دەپتەنەن بۇ گىتەمۋەرىن ساخلىمە داكو بەرگىرىيا خۇبنا گىتەمۋەرىن زى قان ئېشەن مەسۇگەرىپت، ئەم ھەۋىن فاكسىندەن پىن دەپتەكىن ز لىن بىگەھىن قىتەرىن قە ل پارىزگەھىن ئەقەنە^(۱).

- ۱- شەپەك و تەپەكىن اكوئىۋونا دەق ۋەزەن، (FMD) سالىن نو چار.
- ۲- ئېشە خورىكا (POX).
- ۳- تېپا مالىنا (Brucellosis).
- ۴- دەردە ھىن اطاعىن (PPR).

ب- بىكارىنەن رىكىن زالىسى د خۇدانىكىن دا،

ھەپتەت ز بىكارىنەن رىكىن زالىسى د خۇدانىكىن گىتەمۋەرىندا نامەدەكىن سەقەپەكىن باقى و ساخلىمە و جۇزىن ئالغىن ئاياب و فاكسىندەن و نامەدەكىن دەرىمانان و زىقەرىنا پىزۇزەبان ز لىن كەسەنەن ئىزارەزا و بىسپۇرغە داكو قەرتزا وان زىدەپت بان ئەق گىتەمۋەر د ساخلىمەن و بەرەمەن وان د زىدەن، و ئەق چەنە زى ب پەيدابىۋونا زەھەرەك زۇر ز پىزۇزەپىن خۇدانىكىن پەزى و چىلا و پىزۇزەپىن خۇدانىكىن مەشك و ساسپان ل پارىزگەھىن دىيارىپت. سەل بۇ سالىن زەھەرە ئەقلىن پىزۇزەبان ل پارىزگەھا دەۋىكىن ل زىدەھىن دەپت.

خىشمىن (۳)

گرتىگيا رىژىسى يا پەزى ل ئىووف يەكەمىن رىقەبەرى ل پارىزگەھا دەھۆكىزى ل سالىن (۲۰۰۷ ۋ ۲۰۱۳) ن

ز	يەكەمىن رىقەبەرى	زمارا پەزى ۲۰۰۷	ز	زمارا پەزى ۲۰۱۳	ز
۱	دەھۆكىزى	۲۶۵۷۱	۱,۳	۱۲۳۶۱	۱,۳
۲	سىمبىل	۱۵۱۳۹۱	۲۵,۱	۲۵۰۲۳۰	۲۵,۱
۳	زانجى	۷۲۸۸۱	۱۲	۱۱۸۲۱۶	۱۲
۴	ئانگىزى	۱۹۱۱۱۷	۳۱,۸۵	۳۱۳۷۷۷	۳۱,۸۵
۵	ئاقىمى	۲۰۰۳۷	۳,۲۵	۳۲۰۵۹	۳,۲۵
۶	شىيخان	۸۱۳۲۵	۱۴,۰۷	۱۳۸۱۱۵	۱۴,۰۷
۷	پەزىرەھىش	۵۱۱۱۷	۹,۱۲	۸۸۸۰۳	۹,۱۲
	پارىزگەھا	۱۱۵۱۷۱	۱۰۰	۹۸۱۰۸۰	۱۰۰

ز كاپون قەكىلەرى، پىشمىسەن ل سەزى

- ۱- جىكۇمىئا مەزىما كورسەنلىن خىزىقنى بەزىمە چىلىنن رىقەبەرىيا چىلىنن ل پارىزگەھا دەھۆكىزى سالا ۲۰۰۷ ن، پىزىنەنن تە پەللىگىزى
- ۲- جىكۇمىئا مەزىما كورسەنلىن خىزىقنى بەزىمە چىلىنن رىقەبەرىيا چىلىنن ل پارىزگەھا دەھۆكىزى سالا ۲۰۱۳ ن، پىزىنەنن تە پەللىگىزى، دەكى تەبىرات بو سالا ۲۰۱۳ ن.

بە - پىزىن

پىزىن شىيالىن زۇر ھەنە بو ھاتن و چوونن و ھەنە ئەكەر ل دەھەرىن چىيىس زى بىتە خودانگىزى، نىمىت ل سەزى كىزىگىيەن كورن پىجەرىت، زىمە ھەنەن پارا پىزىر وان ل پارىزگەھا دەھۆكىزى ل ئاوپىن چىيىس دەھىنە چىرانن، بىن بىخۇ ئەكەر لىز ب زىكى خۇ خوارلىن لەخوت ھەز دى شىپىرى دەت، كىو ھەز ز رۇزا زانى و دىللىمەرا (۵۱-۱۷) ھەيفا تىزىكى (۵۵) لىتەن شىپىرى دەت، ھەزىمە پىزىن د دەھىن سالىمكىمە (۱۱) كىلومەكا ھى دەت، ل ھەيلىن قى نازەلى ل شىپىرى ون اھاسىت و پەنير و زۇزا تروسىدەن، ھەزىمە كوشىتىن ون مروف قايىمى زىن بىيىت دگەل پىستىن ون د ھىدەك پىشمەسازىمە دەھىنە بكارىنەن دەك پىلافا و موبىن ون زى دگەلەك پىشمەسازىمە بەشمارە دەك، دىسەنگىزى چىل پىرەك و كەلەك پىنقىن دى " جۇزىن بىزنا ل پارىزگەھا دەھۆكىزى اكوردى، شەرابى، غەزەبى، نە، و دابەشكىزى وان ز لاپى جوگرافىيە ل پارىزگەھا دەكى دىار ل خىشمىن (۱۵) دابە

- ۱- زمارە (۱) كىو زمارا وان ز (۱۹۱۱۱۷) سەزىن ل سالا (۲۰۰۷) ن، و پىشمىو تا گەھىشە (۳۱۳۷۷۷) سەزى ل سالا (۲۰۱۳) ن.
- ۲- سىمبىلن ب پىلا دوون دەھىت ز لاپىن گرتىگيا رىزەھىفە كىو ب رىزا (۲۵,۱) ن پە ل سەزى ئاسىن پارىزگەھا ب خودانگىزى پەزى كىو زمارا وان ل سالا (۲۰۱۳) ن ل قىن قەزاق گەھىشە (۲۳۰-۱۴۰) سەزىن پەزى، و ئەكەرىن پىشمىوون زمارا وان ل قىن دەھەرىن دىقەرىت كىو پىرىن ئەردى ون دەھىشە، چوونكى ئەف كىپانەمورە نەمىت ل دەھەرىن چىيىس ھاتن و چوونن بگەت لەوما خودانگىزى وى ب زىمەنە و ئەف چەندە يا رۇنە كىو كىمەرىن ھىزار و گرتىگيا رىزەھا ل قەزا ئاسىمى (۲۳,۲۵) ن پە، لەوما پىرىمە ئەردى ون چىيى پە.
- ۳- پاشان قەزا شىيخان ب پىلا سىيىن دەھىت ب رىزەھا (۱۵,۰۷) ن ز سەزىچەھىن گىشىن ز خودانگىزى پەزى ل پارىزگەھا پىزىرە لەخىشە (۱).

نیشته (1)

گرتگیبا رژیمن یا پەرز ل نووف بەگمەین رژیمنی ل پاریزگمها مەوێن 2014

هێشکا (2)

گرتگیبا رژیمن یا پەرز ل نووف بەگمەین رژیمنی ل پاریزگمها مەوێن ل ساڵین (2007 و 2014)

کۆد	بەگمەین رژیمنی	ژمارا پەرز 2007	کۆد	ژمارا پەرز 2014
1	مەوێن	13381	8,93	21311
2	سەڵەبیل	23105	10,17	31918
3	راحو	39325	17,29	62918
4	تەگری	102991	21,19	61992
5	تەسەبێ	17907	7,91	28151
6	شەبەخا	11518	7,31	21311
7	بەرزەزەش	9712	1,32	15552
8	پاریزگمها	212825	100	359750

- ژ کاتێن ئەمکۆڵەری، پشتیوەستەن ل سەفرا

- 1- مەوێن مەزگەما کۆرەستەن عێراقێن وەرژەن چالەن رژیمنی پاریزگمها مەوێن ساڵا 2007. ئە بەلاکەری
- 2- مەوێن مەزگەما کۆرەستەن عێراقێن وەرژەن چالەن رژیمنی پاریزگمها مەوێن ساڵا 2014. پەرزەنێن ئە بەلاکەری چەکی ئەمەرات یو ساڵا 2014.

ئەقلى تېمپېراتۇرا لى غۇلجى لى غۇلجى سەرى

بۇ يېرىم

1- دېسەن ۋەكى پەرى قەرا ئاكرى ب پىلا ئېنكىر
 ھەيت ب گىرنگىيا رىزىيى با ھۇمارا بىزا لى
 سەراتسەرى پارىزگەھە ھۆكۈم لى ھەرىو سالىن
 ھەستىپىشاكىرىما كۆ نىزىكى نىفا بەرھەمىن
 پارىزگەھە ب رىزىيا 17,191,191 لى سەرجەمىن
 بىزىن پارىزگەھە بىزىرە نەخشە ۋىمارە 171 كۆ
 ۋىمارا وان لى 19961 (10-1996) سەرى لى سالا 71-70 لى و
 بىلىدۇو نا گەھشە 1179921 سەرى لى سالا
 131-70 لى . بەلى ۋىمارا بۇھايتكى بىتىن نەقىرە لى
 لى رىقەمىرىيا چاتەن لى پارىزگەھە و چ ناصىر بۇ
 ئازەلان ب شىۋەكى گەشى و بىزان ب شىۋەكى
 تاپەت نەھەتە نەجەمەدان

2- ب پىلا دۇو و سىيىن قەرايىن زاخۇ و سىيىن
 ھەيت ب گىرنگىيا رىزىيى با ھۇمارا بىزان لى سەرى
 ئاستىن پارىزگەھە كۆ ب 17,191,191 لى 10-17 لى
 لى ھۆف ئېنكىدا لى سالىن ئاصارىكىن و نەقىرە
 ھائىبە نەجەمەدان لى لى رىقەمىرىيا بەرھەمىن
 ئازەلى با پارىزگەھە ھۆكۈم

3- بىرەپىت لى غۇلجى كۆ قەرا ئامبىرى پىلا بۇھايتكى
 ھەيت ب گىرنگىيا رىزىيى بو بىزا لى سەرى ئاستىن
 پارىزگەھە كۆ 17,911,911 لى گەل كۆ پىرىن نەرىن
 و بى بەزاتى بە . چۈنكى ئەقلى گىنەمۇرە ھەيت
 خۇ بىگۈنچىنەت لى گەل ئەقلى بارىدۇخى كۆ
 قەرا بەرھەمىن ب پىلا بۇھايتكى ھەيت . چۈنكى
 ھاللايىن و بى جەخت لى سەرى خۇدانكىرنا پەرى
 دىكەن

نەقىشە 12

گىرنگىيا رىزىيى با بىزا لى ھۆف بەكەمىن كازىكىرى لى پارىزگەھە ھۆكۈم 13-70

ج- چىنل

جۇتبار پىنگىرىمىكا ئايىمىت ب خۇدانىكرىنا چىنلا دىكىم چۈنكى ز لايەكىفە ژىمىر بىرھەممىن وىن وەك شېرى و مەمىت و گۇلۇست ج بۇ خۇ بىت بان بو قىرۇشنى بىت مەنەدارىن ز لايەكىم دېفە دەمىن بەرئەما چىنل بۇ كاروبىزىن چاندىنى وەك جۇتى و كىنلانى دەھانەبكارئېلان بەلىن ئۆكە ژىمىر پىنشىكەھىتىن ئەكتىلوجى چىنل بۇ كارىن كىنلانى ناھىتە بكارئېلان.

چىنل رىزەبەمكا زۇر پاشىرى دەفت بەلىن ئۆكە ژىمىر خىراى وىنەپوونا ئالغىن باش و بەلاڧىوونا ئەمخۇشېيا شېرى چىنل كىنەپووبە ژىمىر رۇزىن چىنل شېرى دەفت نەلەبەرا (۸۰ - ۱۲۰) رۇزىنە د قى دەمىدا شېرى چىنل دگەھىتە نەلەبەرا (۴۰۰ - ۸۰۰) لىنرۇن شېرى كۆ لىمۇ ژى رۇزىن بۇچاران د تۇشنى سېپىدى و ئېنلارۇ ژىمىر سەرىن چىنلا ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە ل سالا (۲۰۱۲) نا دگەھىتە (۱۹۸۲) سەرى ژ جۇرۇن (كوردى و شىمىراى) دگەل قىن چەمىن ھەنەكېن دى ژى دەھىن خۇدانىكىن ز بۇ بىرھەممىكرىنا شېرى وەكى

چىنلنىن افرىزان و بىنن ھولەندى. بەلىن دابەشكرىنا وان ز لايى جۇگرافىفە جىياوازە ل سەرى ناستىن بەكەمىن رىئەبەرى ل پارىزگىمىھەن وەكى دىبار ل خىشتمىن ژىمىرە (۱۵) نا

ز خىشتمىن ژىمىرە (۱۵) ئەف ئىبىننىن ل خوارى بىيارىمى

۱- دىسان وەكى بەرى و بىنا قەرا ئاكرىن ب پلا ئىكىن دەھىت ب كىرنگىيا رىزەبى با ھىمىارا چىنلا ل سەرىتسىرى پارىزگىمىھا دەۋرىگە ل ھەردو سالىن دەستىبىشەنكرىما كۆ زىدەلر ئىفا بەرھەممىن پارىزگىمىھە ب رىزا (۱۵،۱۵۱)نى ز سەرىجەمىن سەرىن چىنلا ل پارىزگىمىھەن بىنرە ئەھشە ژىمىرە (۲۷۲۳۷) كۆ ژىمىرە وان ز سەرىن ل سالىن (۲۰۰۷ - ۲۰۱۲)نى و ج ناھارن دىرۇست بو چىنلا ئەھاتىتە ئەنجامدان

۲- ب پلا دوون قەرا بەرەمەش دەھىت ب كىرنگىيا رىزەبى با ھىمىارا چىنلا ل سەرى ناستىن پارىزگىمىھە كۆ ب (۲۰،۵۳)نى بە كۆ (۱۰۲۲) سەرىن ل دووف نامار

خىشتمىن (۱۵)

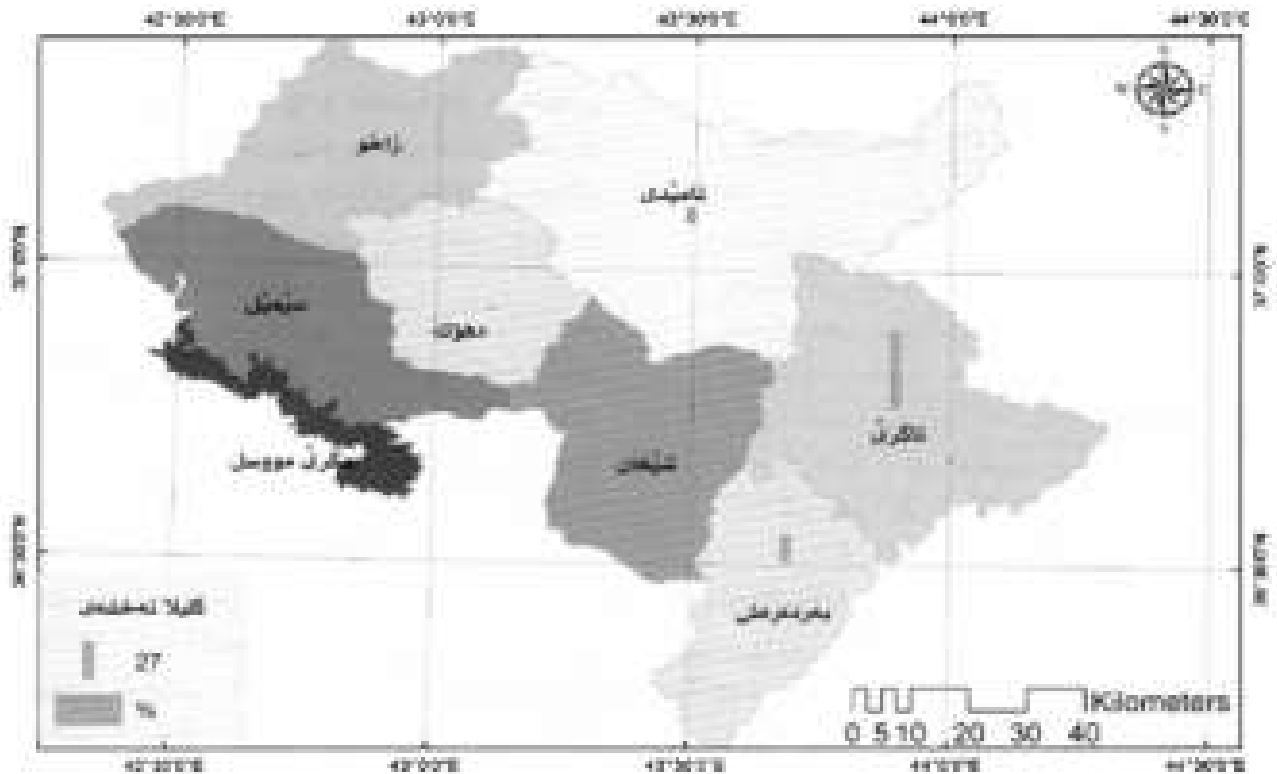
كىرنگىيا رىزەبى با چىنلا ل دووف بەكەمىن كارگىرى ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە ل سالىن (۲۰۰۷ و ۲۰۱۲)

ز	بەكەمىن رىئەبەرى	ژىمىرە چىنلا ۲۰۰۷	ز	ژىمىرە چىنلا ۲۰۱۲	ز
۱	دەۋرىگە	۳۱۱	۰،۷۳	۵۸۵	۱،۱۷
۲	سېپىل	۱۳۵۹	۲،۷۱	۱۳۵۹	۲،۷۳
۳	زىمى	۱۲۱۱	۲،۴	۱۲۱۱	۲،۱۹
۴	ئاكرى	۱۷۲۳۷	۳۱،۸۹	۱۷۲۳۷	۳۱،۱۵
۵	ناھىدى	۶۰۵۱	۱۲،۲	۶۰۵۱	۱۲،۱۱
۶	شىمىران	۳۱۲۱	۶،۱۹	۳۱۲۱	۶،۲۱
۷	بەرەمەش	۱۰۲۲	۲۰،۵۳	۱۰۲۲	۲۰،۵۳
	پارىزگىمىھە	۲۹۶۱۵	۱۰۰	۲۹۶۱۵	۱۰۰

۰ ز كارى ئەكۆلەرى، پىشەمىن ل سەرى

- ۱- حكۇمىتا ھەرىما كوردىستانىن ھىرالنى، ھەرىما چانلىن، رىئەبەرىيا چانلىن ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە سالا ۲۰۰۷. ئە بەلاڧىرى.
- ۲- حكۇمىتا ھەرىما كوردىستانىن ھىرالنى، ھەرىما چانلىن، رىئەبەرىيا چانلىن ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە سالا ۲۰۱۲. پىزەبىنن ئە بەلاڧىرى، وەكى تەبىرات بۇ سالا ۲۰۱۲.

نەقشە (۳)
گىرنگىيا رايونى ياكى چىلا ل ئوۋىق بەكمەيىن كارگىرى ل پارىزىگىمىھا ھۆكۈمى ل سالىن ۲۰۰۷ ۋ ۲۰۱۳

سەرۋەرىن ئابۇورىن كەمىيىن بخودانگىرنا پەلەمورىان رادىن گىرنگىيا بەرھەمىن پەلەمورىان اگۇشت و ھىك و پەران

بەلن خودانگىرنا مىرىشكان و پروژەيىن وان ل پارىزىگىمىھا ب شىۋەيەكى ئابۇورى ز ھەمى پەلەمورىان بىشپىن، لىمما ئى داكوكىزىل سەر پروژەيىن مىرىشكانا كەين، چونكى د قان سالىن داۋىيىما زىمەر زىمەيۋونا خاربا ھىكا و كۆپىتىن مىرىشكان و زىمەيۋونا بەھىن كۆپىتىن گىيانمورىان چەندىن پروژەيىن خودانگىرنا مىرىشكان ل ھۆكۈمى ھاتىبە دانان

ھىدەك پروژە شىپىن بەرھەمىكرنا مىرىشكان كۆپىتىن ل ئوۋىق ۋەزىن سالىن ھىدە كو ھەر ۋەزەكى شىپىن بەرھەمىكىنانا ۋەجىدەكا مىرىشكان ھىدە دىسان ھىدەك پروژە د بىسپورن ب داكىۋونا مىرىشكان بان چىچەلۇكا بىنن كو دىپىزىن پروژەيىن

و تەقدىرا ھاتىبە نەچامەدان ز لايى رىلەمىرىيا بەرھەمىن ئازەلى ياكى پارىزىگىمىھا ھۆكۈمى

۲- دىزەبىت ز خىلەيىن كو قەزا ھۆكۈمى پلا دوماھىك ھىت ب گىرنگىيا رايونى بۇ چىلا ل سەر ئاستىن پارىزىگىمىھا كو ۲۰۰۷، ۲۳۱، ۱۷۱ ل سالا ۲۰۰۷، ۱۷۱، ۱۷۱ ل سالا بەلن بىندىۋوۋى تا كەمىيىن ۲۰۱۳، ۱۷۱، ۱۷۱ ل سالا ۲۰۱۳، ۱۷۱، ۱۷۱ ل سالا سەرل سالا دوماھىيى

۲- پەلەمورىان

ھىۋونا ئەقان جۇرە پەلەمورىان خودانگىرنا وان ب بەرھەمى ل ھەمى كۆلدىن پارىزىگىمىھا ھۆكۈمى ز نەچامىن پىنەدانا خەلكنى وان كوندانە و ھەروەسا ھىۋونا ئالىي و جەيىن تىبەت بۇ خودانگىرنا قان پەلەمورىان ئازادەيەكىن ئاقتىرى و سىغا كەمەندىن ب

ئىنسانكۈيىدىا پارىزگىمىھا دەۋكۆ

جۇگرافىا

انقىقىس، بەلىن ئابەشكۇرنا جۇگرافىا با وان پىرۇزىمىھا و پىرۇزىمىن بەرھەملىنىش و ھۆلىن خودالىكرىن و پىرۇزىمىن چىچەلۈكۈن مىرىشكنا ل سەر ئانىن بەكەپىن كارگىرى ل پارىزگىمىھىن دىزىبىت د غىشلەپىن (مىلرە ۷.۶) با.

ۋ غىشتمىن (مىلرە ۱۶) ئىپىنن خوارىن دىزىبىن .
 ۱- قىرا بەرھەملىن ب پلا ئىككىن دەپت ب كىرگىمىھا رىزىمى با ھىمىرا مىرىشكنا و ھۆلىن خودالىكرىن ل سىرانسىرى پارىزگىمىھا دەۋكۆنى كۆ (۲۸,۷۹%).
 ۲۸,۵۲% ل ئىككىن ل ئىككىن ۋ سىرجمىن ۋا

غىشتمىن (۱۶)

كىرگىيا رىزىمى با پەلەمىرا مىرىشكنا ل ئىككىن بەكەپىن كارگىرى ل پارىزگىمىھا دەۋكۆنى ۲۰۱۴

ز	بەكەپىن رىزىمىرى	ۋا بەرھەملىكرىن	٪	مىلرە ھۆلا	٪
۱	دەۋكۆنى	۵۱۷۰۵۰	۱۹,۹۷	۱۷	۱۱,۹۷
۲	سىمىل	۴۵۷۲۵۰	۱۱,۱۹	۵۵	۱۹,۸۶
۳	زاجو	۹۵۱۵۰	۳,۶۸	۱۰	۳,۶۱
۴	ئاكىرى	۱۵۳۰۰۰	۵,۲۲	۱۵	۴,۴۲
۵	ئامبىدى	۱۳۱۷۵۰	۴,۹۹	۱۲	۴,۰۵
۶	شېخان	۵۷۲۳۰	۲,۰۸	۵۷	۲۰,۵۸
۷	بەردەمىن	۷۸۷۷۱۰	۲۸,۷۹	۷۹	۲۸,۵۲
	پارىزگىمىھى	۲۷۱۰۲۷۰	۱۰۰	۲۷۷	۱۰۰

- ۋ كارىن ئىككىلەرى، پىشەمىن ل سەر، حىكۇمىتتا ھىمىرا كۆرسىتىش ھىمىرا، ھىمىرا چىلىش، ئىمىرىن ھىمىرا

غىشتمىن (۱۷)

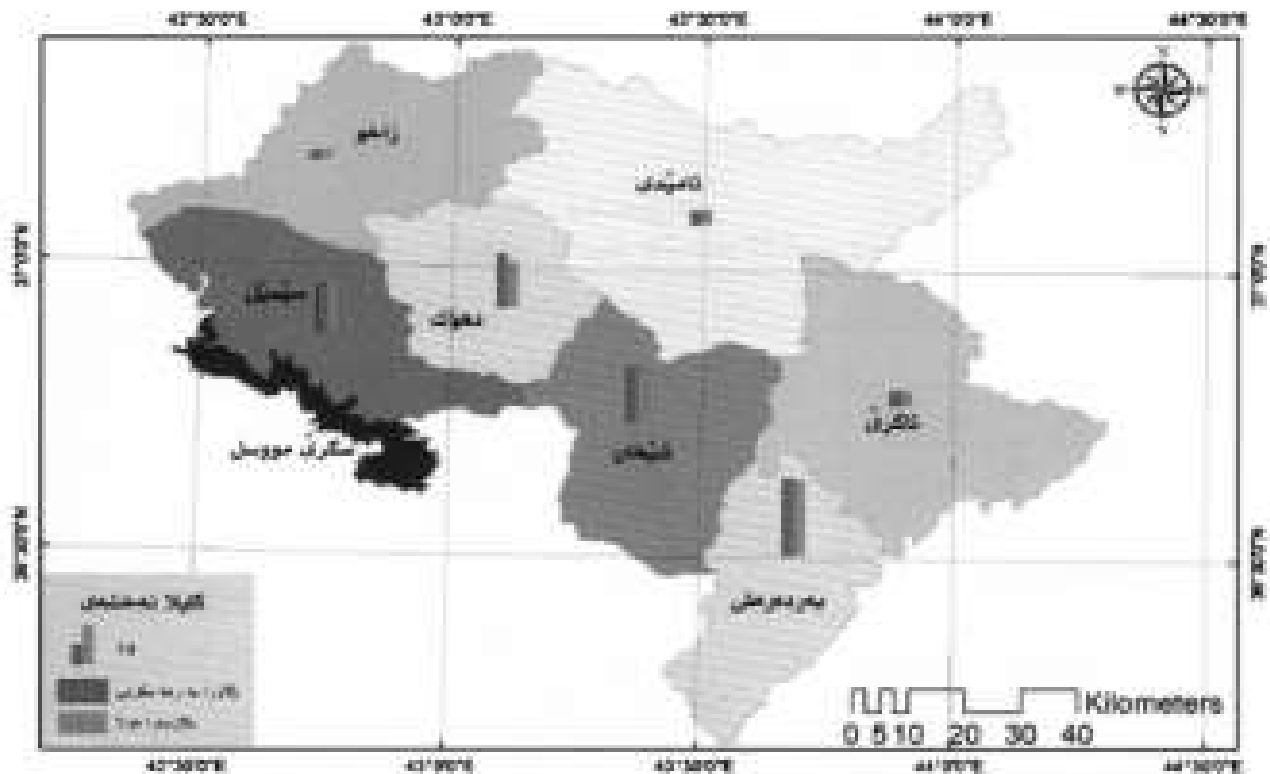
كىرگىيا رىزىمى با ۋا بەرھەملىنىش چىچەلۈكۈن مىرىشكنا ل ئىككىن بەكەپىن كارگىرى ل پارىزگىمىھا دەۋكۆنى ۲۰۱۴

ز	بەكەپىن رىزىمىرى	ۋا بەرھەملىكرىن	٪	مىلرە ھۆلا	٪
۱	دەۋكۆنى	۱۹۲۰۰۰	۰,۵۸	۱	۱۱,۱۲
۲	سىمىل	۲۱۳۶۵۰۰۰	۷۲,۶	۴	۴۴,۴۵
۳	زاجو	۰	۰	۰	۰
۴	ئاكىرى	۹۰۰۰۰۰۰	۲۱,۸۱	۲	۱۱,۴۴
۵	ئامبىدى	۰	۰	۰	۰
۶	شېخان	۰	۰	۰	۰
۷	بەردەمىن	۰	۰	۰	۰
	پارىزگىمىھى	۳۳۵۵۰۰۰	۱۰۰	۹	۱۰۰

- ۋ كارىن ئىككىلەرى، پىشەمىن ل سەر، حىكۇمىتتا ھىمىرا كۆرسىتىش ھىمىرا، ھىمىرا چىلىش، ئىمىرىن ھىمىرا

تەخىشە (۱)

گىرنگىيا رايۇنى با ورا بەرھەمئىيەتقا سىرىشكان و ھۆلىن خودانگىزىن ل ھۆكۈن ۲۰۱۱

۱۵۱۷۰۵۰) سىرىشك. بەلى زىلپى ھۆلىن خودانگىزىن ب پلا چارىن دەھىت پىشلى قىرا سىنمىل كو (۱۶۷) ھۆل ل دەھۆكىن دىيارىن بەرھەمىرى (۱۵۵) ھۆل ل قىرا سىنمىلىن

بەرھەمىكرىن و ھۆلىن خودانگىزىن ل پارىزگەھىى بىزىرە تەخىشە (۱۵) كو زىمارا وان ز (۱۷۸۸۷۱۰) سىرىشكىن ل (۱۷۹) ھۆلا د سالا ۲۰۱۱ دا دەھىن خودانگىن

۱- خىشتمىن (۷) ئىپىنن خوارى دىيارىن

۱- ل سىن قىرا بىنن پىزۇھىن چىچەلۇكا دىيارىن دەھۆكىن سىنمىل، ئاكرى۱- كو سەرچەمى وان دگەھىنە (۳۳۵۵۷۰۰۰) چىچەلۇك و ل قىرايىن دىر ئەھل پىزۇھ دىيارىن

۲- قىرا شىيخان ب پلا دوون دەھىت ب گىرنگىيا رىزەيى با ھۆمارا سىرىشكان و ھۆلىن خودانگىزىن ل سىر ئاستىن پارىزگەھىى كو (۲۰،۸۹۱) ، (۲۱۰،۵۸) ل دووف ئىنگا ز سەرچەمى ورا بەرھەمىكرىن و ھۆلىن خودانگىزىن، كو زىمارا وان ز (۱۵۷۲۳۱۰) سىرىشكىن دەھىن خودانگىن ل (۱۵۷) ھۆلا پارىزگەھىا دەھۆكىن

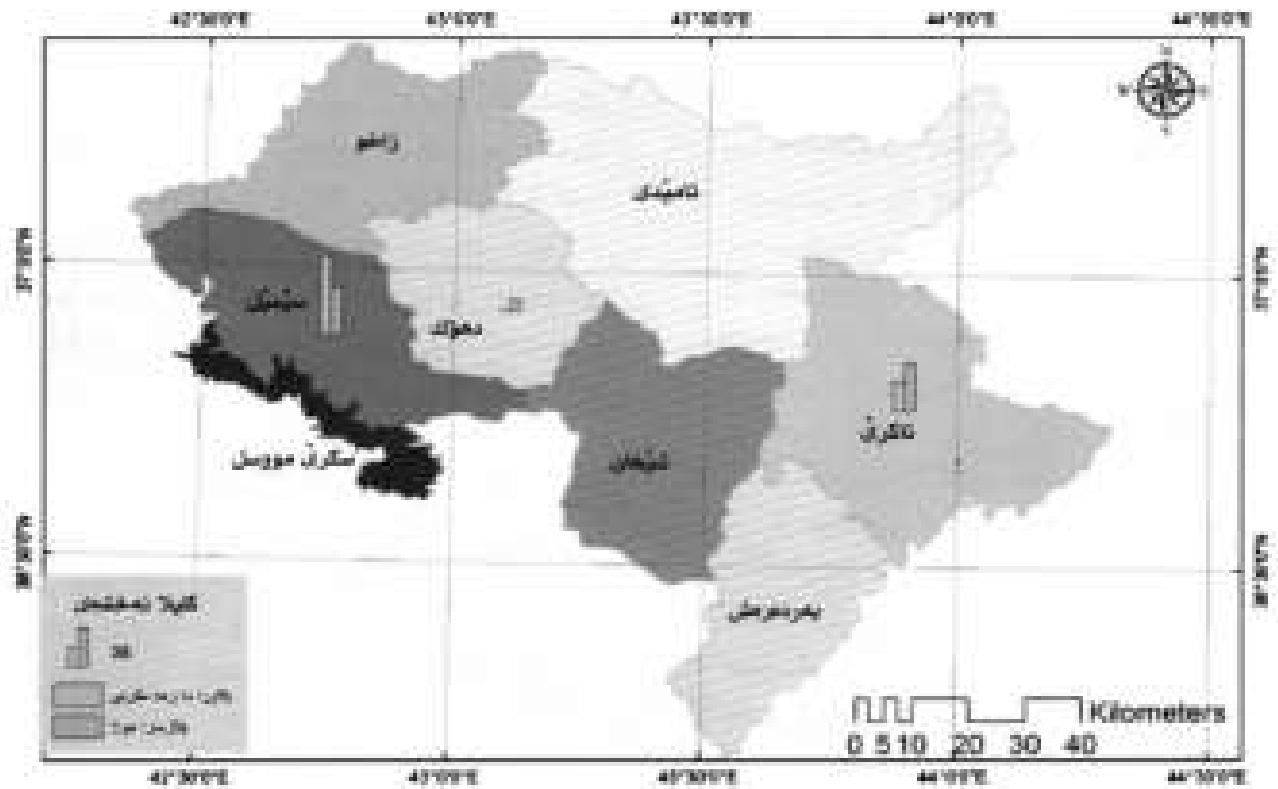
۲- قىرا سىنمىل ب پلا ئىكەن دەھىت ب گىرنگىيا

رىزەيى با بەرھەمئىيەتقا چىچەلۇكىن سىرىشكا كو ئىزىكىر سىن پىشكىن بەرھەمى پارىزگەھىى ب قەدگىرىت ب رىزا (۲۷۲،۶) ل بە ب (۱۲۳۱۵۰۰۰)

۳- دىيارىيىت ز خىشتمىن كو قىرا دەھۆكىن پلا سىيىن دەھىت ب گىرنگىيا رىزەيى بو زىمارا سىرىشكا ل سىر ئاستىن پارىزگەھىى كو (۲۱۹،۹۷) ل بە ب

نەخشە (۵)

گىرگىيا رايۇنى با ۋىلايەتتە چىچەنلۇك ۋە ھۆلەن خۇدانىگىزىن ل ئىۋولۇت بەكەمبەن كارگىزى ل ھەۋەكەز ۲۰۱۱

دگىرەت دېلەپىن ئەۋزى ھاسىيەن رۇبىرانە اېيىن تازەھا نە، چۈشكى ئەۋ دەپنە دەرنىننن ۋ بەندەلەن سىكرىن ھۆۋەل پان جۇپىن دېلەرنىن كۆرەستەننن ۋ غىزاقىن نىنن گىرگىزىن جۇرنىن ھاسىيەن رۇبىران ئەۋزىن پىنقى ل سەر ھەي ۋ جۇرنىن اشەبوت - سەرەسەرچ - ھار ماسى - كاربا ل گەل ھىندەك جۇرنىن دېلە دەپنە دەرنىننن ۋەكى اجرىا.

ھىندەك جۇرنىن دەي پىن ماسىيەن دېلەپىن بەلنى ئەۋزى ۋ ماسىيەن دەريانى نە، ئەۋزى دەپنە لىننن بۇ بازارىن ھەرنەما كۆرەستەننن ب شىۋەكەن گىلنى ۋ ل پارىزگەھا ھەۋەكەز ب شىۋەكەن تاپىت ئەۋزى ماسىيەن بەسنى كىرەن ۋ ساخلىغىننن ۋان كۆ بەلەپىن ۋان ئەرزاتىرە ۋ ماسىيەن ناخىۋىس ئەۋزىن ئەم دېلەرنىن ماسىيەن رۇبىران ئەۋزىن بەلەن ۋان گرانتر ۋ پىنقىيالى پىر ل سەر ھەي.

چىچەنلۇك بۇ ھەر ۋەجىا بەرەھەملىنننن بەلنى رىزا ھۆلەن خۇدانىگىزىن ل قەرا ئاكرىن ب رىزا 111،1۵۱ دېن بۇ ھەر ئىك ۋان، بىنرە نەخشەيىن (۵).

۲- ماسى

ماسى ئىك ۋ كىچەنەۋەرنىن زۇر گىرگە ۋ ۋەك كەرەستەكەن خوارىن سۇف ھىلى ۋى ۋەردگىرەت ۋ ساخلىغىننن بەرەھەمىن گۆشنى ماسى پەيداكرنا ھىندەك كىزىلەپىن گىرگە ۋ پىنقىيە بۇ سۇقى ل شىۋىن ئاسىپىدا دىقەت سۇف كۆلەنن ماسى پىكارىيەت ھەقتىلە پان ئەگەر ھەيەت ب شىۋەكەن بەرەھەم كۆ ھىچ كاپەننن زەرەھەندى ل خوارىا كۆشنى ماسى دا نىتە بەرەھەمىرى كۆشنىن سۇۋر پان كۆشنىن پانمەپان.

پىرىيا جۇرنىن ماسىيەن ل دىقەرا قەكۆلەننە ۋى

پارىزگىھىن بىلەن ب پلا نوون دەھت (لايى نووبىرىن ئىردىن ۋىدەرھىناي بۇ بخودانگىرنا ماسىپانن پىشتى قىرا بەردەرەش ب رىژىيا ۱۱۱۲۳۱) ئى ز سىرجىمىن ئىردىن ۋىدەرھىناي ب جىموزىن ماسىپان ل پارىزگىھىن بەراسىمىرى (۱۵۸۸) ئى بو قىرا زاخو- بىئىرە نەخىشەين ژىمارە ۱۱) .

۱- ئامبىيىن ب پلا نوون دەھت ب ژىمارا جىموزىن ماسىپان ب (۵۱) جىموزا ب رىژىيا ۱۱۲۳۳۲) ئى بە ل سىر ئاستىن پارىزگىھىن بىلەن ب پلا پىنجىن دەھت (لايى ئىردىن ۋىدەرھىناي چىونكى نووبىرىن ئىردىن راست بىن كىمە ۋ پىرىيا ئىردىن ۋىن قىرايىن چىيىى بە .

۲- ياردىيىت كو قىرا ئاكرىن ل سىر ئاستىن پارىزگىھىن ب پلا نوولەين دەھت چ لايىن ژىمارا جىموزىن ماسىپان بىلەن ئىردىن ۋىدەرھىناي بو ۋى چەندى .

۳- قەھەسىن خىدانگىرنا ماسىپان بىتىن ل قىرا سىمبىلىن ياردىن كو ئىردىن ل رووبارىن بىجەلە نا دەھتە ئاتىن .

بو جىزىن پىرۇژىيىن خىدانگىرنا سامانېن ماسىپان ل پارىزگىھىا دەۋىكى ھەنە كو ئىردىن بىن ئىكىن خىدانگىرنا ب رىكا جىموزا ب نووبىرىن جىرلوجىر . ۋ بىن نوون خىدانگىرنا بىرىكا قەھەسىا بىلەن ئەفە بىتىن ل دەھەرەكى بىلەن ل قىرايەكى ياردىيىت كو ئىردىن قىرا سىمبىلىن بە ئىلاف رووبارىن بىجەلمى قەھەسىن خىدانگىرنا ھاتىنە دىوستىگىرنا دىسان دابەشكىرنا جوگرافىيا يا پىرۇژىيىن ماسىپان ب رىكا جىموزا ل ھەمىن بەكەيىن رىقەبىرى ياردىن بىلەن ب رووبىرى ۋ ژىمارا ۋان (ھەلجىدەنە بەكى دىار د خىشتەين ژىمارە ۱۸) دا .

ئەف ئىيىيىن خىوارىن (خىشتەين ژىمارە ۱۸) ياردىن

۱- ل سىرئىسىمىرى پارىزگىھىا دەۋىكى قىرا زاخو ب پلا ئىكىن دەھت ب گىرنگىيا رىژىيىيا يا ھىژىمارا جىموزىن خىدانگىرنا ماسىپان ب (۱۷) جىموزا ب رىژىيا ۱۱۳۹۸۸) ئى ز سىرجىمىن جىموزىن ماسىپان ل

خىشتا (۱۸)

گىرنگىيا رىژىيىيا يا جىموز ۋ قەھەسىن خىدانگىرنا ماسىپان ل نوول بەكەيىن كىرگىرى ل پارىزگىھىا دەۋىكى ۲۰۱۲

ژ	بەكەيىن رىقەبىرى	ژىمارا جىموزا	ك	رووبىر كىمىر	ك	ژىمارا قەھەسىا	ك	رووبىر كىمىر	ك
۱	دەۋىكى	۳	۱،۷۹	۳،۵	۳،۹۲	-	۰	۰	۰
۲	سىمبىل	۹	۵،۳۶	۱۵،۷	۲۰،۶۵	۹۱	۱۰۰	۲۰۵۰	۱۰۰
۳	زاخو	۱۷	۳۹،۸۸	۱۸،۵۲۶	۲۵،۸۸	-	۰	۰	۰
۴	ئاكرىن	۱	۰،۶	۱،۰۸	۱،۵۲	-	۰	۰	۰
۵	ئامبىيىن	۵۱	۲۳،۳۴	۳،۶	۵،۰۶	-	۰	۰	۰
۶	شېنخاىن	۷	۵،۱۷	۵،۵	۷،۵۹	-	۰	۰	۰
۷	بەردەرەش	۲۵	۱۵،۸۸	۲۴،۵	۳۴،۵۱	-	۰	۰	۰
	پارىزگىھىا	۱۱۸	۱۰۰	۷۱،۲۱	۱۰۰	۹۱	۱۰۰	۲۰۵۰	۱۰۰

- (كىزىن لىكۇلەرى، پىشتىسىن ل سىر خىكومىنا ھىزما كورسىتلىن ھىزكىن ۋىزارىا چانلىن، ئىدەرىن پەرىن

نقشہ نموني (٦)

لبنان ۾ ڪلچرل ورثو جي پارٽيڪل ۽ ڪلچرل ورثو جي پارٽيڪل

زنجير و پيداوار

- 1- عبدالله قاسم الفخرى، الزراعة الحقلية ابيسها وعناصر استغلالها، دار الكتب للطباعة والنشر جامعة الموصل، صفة 1991م، ص 93
- 2- نجيب توفيق عزال، انتاج الاعنتم والاصوف، دار الكتب للطباعة والنشر جامعة الموصل، صفة 1970م، ص 31
- 3- احمد الحاج طه صالح حاشية الحليب، دار الكتب للطباعة والنشر جامعة الموصل، صفة 1999م، ص 23
- 4- نجيب توفيق عزال، انتاج الاعنتم والاصوف، المصدر السابق، ص 31
- 5- حڪومتنا عزمنا، ڪورسنتاري عيراني، وزارتنا چاندني، ريفرميرييا، فينلچري ل نهوگي، صلا 2013، پيرانيين نه پيلافتري
- 6- حڪومتنا عزمنا، ڪورسنتاري عيراني، وزارتنا چاندني، زنجيري پيري
- 7- حڪومتنا عزمنا، ڪورسنتاري عيراني، وزارتنا چاندني، ريفرميرييا، چاندني ل پارٽيڪل ۽ ڪلچرل ورثو، صلا 2007، پيرانيين نه پيلافتري
- 8- حڪومتنا عزمنا، ڪورسنتاري عيراني، وزارتنا چاندني، ريفرميرييا، چاندني ل پارٽيڪل ۽ ڪلچرل ورثو، صلا 2013، پيرانيين نه پيلافتري
- 9- حڪومتنا عزمنا، جيوگرافيا ڪورسنتاري، چايشندي وزارتنا پيرورييا، چاپر چوراني، 2005، ص 25

جۇرئىن گىيانە وەر ان ل پارىژگەھا دەھۆكى

بەرھەنكەرن، بىلىمان نەمەر

چۇر دەمئىن سالىن بىنە خۇلۇن (ئالىين گىيانەمۇەر ان قە
و چ پارچە يان بەرمەيك (ئان گۇو گىيان ب ھەروھى
نەجىت سىنا پىش و پەلەخ و چولى و بەرۇي و سارى و
لالەلك و ھەلەز و كىنرات... ھەنە.

ل دووفا شىنۇزىن بىخودانكەرن گىيانەمۇەر دەھنە
دەھشكەرن بۇ.

۱- گىيانەمۇەرن كەھىرا الحىوانات المستانسة)
Domestic Animal، وەك اپەز و بىزىن و چىل...
ھەنە.

۲- گىيانەمۇەرن كەھىرا الحىوانات البرية)
(Wild Anima) وەك اپىنگ و ھورچ و ھەفتىار...
ھەنە.

۳- گىيانەمۇەرن بەرەلا و بەرداي و بىن خۇدان وەك اسەو
و پىشەك...
ھەنە.

۴- گىيانەمۇەرن باشچىن گىيانەمۇەرا اگىيانەمۇەرن
ئىخسەبرا.

ل دووفا شىنۇزىن شاھىتشاھىبا گىيانەمۇەرا
ھەمى چۇزىن گىيانەمۇەرا ل سەرتاسەرى جىھان
دەھنە دەپەش كەرن بۇ سەرت (۲) مو شاھىتشاھىبا.

ل سەرتاسەرى جىھان و (چەرخىن كەھىلە
بايەخدانەك ب ئازەلى دەھنەدان، زىەر سفا وەرگەرن
سۇقى (ئازەلى، ب نەبەت نەو ئازەلىن بەرھەمىدار چ
بۇ بكارئىنانا وان وەك خۇلۇن و قوئىن رۇزانە (گۆشە
و شىر و ھىك... ھەنە يان بكارئىنانا پىمىست و ھىرا وان
بۇ دەرەستىكەرن چل و بەرگ و پىداوئىستىن رۇزانە يان
بكارھىنانا وان بۇ فەكۇھاسىنا سۇف و كەل و پەلا
يان بۇ ئىچىر و كەھىف و خۇشى و جوالىن يان بۇ
بەرىكەلىن وەرئىشى و بازىگەنى و كارىن فەكۇلىن
زانىنى، ھەروھىسا (بەر كەو سەلمان ئازەلى دەھنە
ھەمەرتن لىك (سىتوئىن سەرتەكى (بۇ پاراستىنا
زۇرخانا ئابووربىا ھەم سەلەنەكى و وەك با تبارە كەو
وەلاتىن عىراقىن ب كەشى و ھەرنەما كورەستەن و
پارىژگەھا دەھۆكى ب نەبەلى دەھنە ھەمەرتن ب
باشقىرن جەھ... بۇ بىخودانكەرن و كەشە پىنانا سەلمان
ئازەلى و ب نەبەت پەز و بىزىن و گارەش (بەر ھەمىوونا
ئاف و ھەوا و ئاخەكە باش كەو ب كىز دەھن بىنە
باشقىرن چەروان بۇ گىيانەمۇەران، نەفە دەھنە قە
بۇ ھەمىوونا ب دەھان دەھنە و دۆل و نەھال و چىلەن
بىرى كۆكەپەن سەفادار و ب كىز ھەنەن بەھن ھەم

1) گىيانەدەرىن بېرەدار (الحيوانات الفقارية):

Vertebrates (animals with backbone)

ئەمۇ گىيانەدەرىن كۆپ ئەندامى دەستىرى بىن ئاۋىتىمى
الجهار العصبىى المركزية بىن ئەمى كۆپ كەلەك بىن
پېشكەقتى بە و بىرى بە ئۇ دەمىغ و دەستىرى
الحويل الطوكىي كۆپ بەرەستىنە ب ھەستىگىن
سەرى و بەرە پىشتى.

ئەمۇ شىھىنشاھىيە دەپتە دەپتە بەمىش كىن بۇ (۱۵)
كۆمىن گىيانەدەرى.

1- گىيانەدەرىن شىرەمەر Mammals

2- گىيانەدەرىن خىشۇك Reptiles

3- گىيانەدەرىن ئاقىيىسى Fish

4- گىيانەدەرىن ھىشكەقتى Amphibians

5- يالندە Birds

2) گىيانەدەرىن بىن بېرە (الحيوانات اللافقارية):

Invertebrates (animals without a backbone)

ئەمۇ گىيانەدەرىن ئەمۇن بەرە پىشتى ئەمى و ل
سەرتاسەرى ھىھاتىن بىرى ھىيۈنەمكا گىيانەدەرىنە د
بەلەقن ل ئاق ھەمىي و سەرتاسەرى و بىن ئاخىر و سەرت
ئاقىن و ل بىن ئاقىن و د زكىن دەرىيە دا.

ھەندەك ئاق و كىرىار و ئامرازىن ل دەمى سەردەدەرىن د كەل گىيانەدەرىن كەھى دا دكەي ل دەستىرا بەدەدىن دەپتە بىكار ئىپان:

ئاق:

ئەمۇ كەسە بىن يۇزاندە ل كەل ئەمىش و كەمىي
دەرىكەمىت و ل چۆلى سەھىپىزىن ئاق دكەت و
دەپتەمىت و ئىتلىرىيا د زىرىيەتە ئەمۇ بۇ خەدەتى

كۆپال:

دەپتە دەرىسەنگىن ل دەرى و باشلىرىن كۆپال ل دەرى
كەنەرى بە و ئەمۇ دارە بىن سەرىق وى چەمەندى و دەپتەرىن
كەمىي گىيانەلى كۆپ ب گەمەكتىن د چەمىن و زۆرىيە
چارا دەپتە بىكارلىپان بۇ گەمەكتىن ئەمىش و كەمىي ل
بىس بىن ل سەرى ھەمىيەتە ھەمىيەتە بەلەكەن دارا بۇ
بەر گىيانەدەرىن بىسەن ھەمىيەتە گىيانەدەرى و خە ل سەرت
كەنە.

كەپتە:

ل ھەمىيە دەپتە دەرىسەنگىن و ل يۇزاندە سەرتىرا
دەرى و بەرە و بىران شىھاتىن ئەمىش و كەمىي دكەتە
بەرخەق و دەپتە زانىن كۆپ كەلەك بىن كەمىيە و بەرە
و بىران تىن تەچىن.

بەدەتە:

ئەمۇ ئاقەتە بىن بىرى شىھىق ئەمىش و كەمىي
دەپتەرىن و شىھىق بىن قەدەگەمىن و ھەمىيە تەمى د
دەپتەرىن.

پارزىن:

ئەمۇ دەپتە دەرىسەنگىن ل ھەمىيە بىرا و ب شىھىق
سەرتىرا ھەمىيە و ئەمۇ ئەمىش تەرتىز بەدەتە و بىرى ل بەدەتە
خە و سەرت ھەمىيەتە ھەمىيەتە خە د شىھىق بۇ قەدەگەمىن
كەل و بەلا و ب تەبىئەت شىھىق و ئاقىن ل دەمىن بىرى.

بەرىق بىرى:

بەرىكە دەپتە دەرىسەنگىن و شىھىق ل سەرت
دەپتەرىن خەرىق و سەرىق ئەمىش و كەمىي ل ھەمىيە
دەمى ب ھەمىيەتە دەستىرا دكەتە دكەتە بىرى ب بەدەتە.

قەدە (بەرىكە):

ئەمۇ پارچا بەنكەپتە يا ھەمىيە دەمىن وى كەنە وەك
پارزىن و دەپتە بىكارلىپان بۇ قەدەگەمىن دەستىرا دكەتە دەمى
ئەمىش و ل دەرىسەنگىن خە بەدەتە.

بزنا

بزنا چال، نمو بزنه با سهر و چاف و گوهر ههمی سپی و پنی پنیین رهش ل سهر

بزنا ههمیز یا سوره

بزنا فلوز، نمو بزنه با چولهکن شناخین راست و دریز و فیج ههمین

بزنا فلیج، نمو بزنه با شناخهکن وین راست و دریز و فیج و پنی دووی پنی خوار و چهمیای

بزنا کولچا سوره، نمو بزنه با پنی شاخ و رنگین وین ههمی پنی سوره

بزنا کولچا سپی، نمو بزنه با پنی شاخ و رنگین وین ههمی پنی سپی به

بزنا کولچا شین، نمو بزنه با پنی شاخ و رنگین وین ههمی پنی شینه

بزنا شهماما سپی، نمو بزنه با سهر و لعلن ههمی سپی و ستوکر و بهر چاف د گهورن الهمینا نه

بزنا شهماما رهش، نمو بزنه با سهر و لعلن ههمی رهش و ستوکر و بهر چاف د گهورن الهمینا نه

بزنا ب گولیک، نمو بزنه یا دو گولیک ب بنهمفکا وین له (گهرمنا وین له)

بزنا ب گهمهر، نمو بزنه با ههمی لهش وین رهش و گهمهرهک سپی سهر پشستی پنی ل دور درقریت

بزنا پوش، نمو بزنه با گوهر رهش و پنیین سپی ل گوهرین وین

بزنا کپ، نمو بزنه با گوهرین وین گملک بچولکا پنی گوهر

بزنا بهل، نمو بزنه با گوهرین وین بهل و رهپ و نه چهمیای

ناقین پیزی (کهوال) ل دووف

زین وان:

بهرخن نیرا، زین وین ژ نیک ریز تاکو ۱۶۱ معمه

کالرا، زین وین ژ ۱۶۱ معما تاکو نیک سال

شهمک، زین وین ژ نیک سال تاکو دو سال

هۆکچ، زین وین ژ دو سال تاکو سن سال

قهرت، زین وین سن ساله

بهران، زین وین ژ سن سال وینفه

بهرخا هین، زین وین ژ نیک ریز تاکو ۱۶۱ معمه

کالرا هین، زین وین ژ ۱۶۱ معمه تاکو نیک سال

بهلمهیره، زین وین ژ نیک سال تاکو دو سال

بهلمهیرا زایی، زین وین ژ دو سال تاکو سن سال

مهب، زین وین ژ سن سال وینفه به

ناقین بزنی (رهتوکی) ل دووف

زین وان:

کارن نیرا، زین وین ژ نیک ریز تاکو ۱۶۱ معمه

کیسکن نیرا، زین وین ژ ۱۶۱ معما تاکو نیک سال

سهمین (سهمرا)، زین وین ژ نیک سال تاکو دو سال

نیرن، زین وین ژ دو سال تاکو سن سال

کارا هین، زین وین ژ نیک ریز تاکو ۱۶۱ معمه

کیسکا هین، زین وین ژ ۱۶۱ معما تاکو نیک سال

لشهر، زین وین ژ نیک سال تاکو دو سال نه زایه

لشهر زایی، زین وین ژ نیک سال تاکو دو سال زایه

پلن، زین وین ژ دو سال تاکو سن سال

ناقین گاردهنی ل دووف زین وان:

گولکن نیرا، زین وین ژ نیک ریز تاکو سالهکن به

جوانه گه، زین وین ژ نیک سال تا دو ساله

گه، زین وین ژ سن سال وینفه به

گولکا هین، زین وین ژ نیک ریز تاکو سالهکن به

هین کوان، زین وین ژ نیک سال تا دو ساله

چیل، زین وین ژ سن سال وینفه به

ناقین بهی ل دووف زین وان:

کوچک انیر و هین، زین وان ژ نیک ریز تاکو سالهکن به

سه انیرا، زین وین ژ سالهکن و یغهمه

بزهل (هین)، زین وین ژ سالهکن و یغهمه

ب ئېشانەكا بەر چاق كو ھەر كىسەك دىنەت ب سانەى بىناسىت. ئەو زى شىۋازى دىنا ۋىن گەلەك بىن خوار و چەمبایە و دەپتە لىباسىن ب كەلەخ و كۆھانىن مەن و پەنەر چاق.

بىزنا شامى يا بەرئىاس ب زاقىبا لەشى و دىنا خوار و سەۋكەر تىز

بىزنا مەرەزى (چۆرى)

ئىككىنچى جۆرى گېنەمەرىن خۇدانكەرە ل ۋەلەن غىرائىن كو ئەفۇرۇكە مەترەسىبەكا مەن با ل سەر ھەبى و پىر ز بەر و بىن و گارەلىنى كو ز ئاف بچت و ئەفۇرۇكە نەم د شىن ل پارزەكەن ۋەكى دەۋكەن ب ھۇمارا ئېلان خۇدانكەرەن ۋان بېزەمەن. ئەفە ز بلى كو سەمانەكەن سەۋەشنى بە و مەا ز كۆشەت و شىر و سوۋىن ۋىن دەپتە دېن. لى ئەف جۆرى بىزنى بىن گىرەدەبە ب رەۋىلەت و ئىتالىن كوردەۋارى قە چۈنگى سوۋىن ۋىن دەپتە بگارىھىنار بۇ دىۋەستىكىن و چىكەرنا چل و بەرگىن زەلاما ابەرگىر- شەل و شەپەلدا ل سەرائىمەرى كوردەستان ئاتكو ب ئەمەنا بىزنا چۆرى كەلتۈرى چل و بەرگىن كوردى زى دى كەفەتە د مەترەسەن دا

ئامارا بىزنى مەرەزى اچۇرا ب لىزىكى قە ل پارىزگەھا دەۋكەن ۋەك نەۋىنە ل سەر ئەمەنا ۋىن بۇ سالا ۲۰۱۱)ى كو ز ئالىن رىكخراپا كوردەستان بۇ پاراسىنا مەن ئازەلى قە ھانىۋو ئەنجەلسان. ديارە

سەن جۆرىن بىزنا ل پارىزگەھا دەۋكى دىن بىزىن:

بىزنا كوردى يا خۇمالى

ئەف جۆرى بىزنى ل سەرائىمەرى پارىزگەھىن ھەرمەا كوردەستان و ھەدەك پارىزگەھىن غىرائىن بىزىن. ب ئابەت مەترەن چىبىس و پىر چولس و گىرۇگىبىن شىن و بۇ بىخۇدانكەرەن بىن ب سەناھىبە و شىرەكەن زۇر بىن ھەن. ئابەت ل پاپىزا مەا زى دەپتە ۋەرگىن پىشلى شىرى پەرى كىلەم دىت.

بىزنا كوردى يا خۇمالى يا بەرئىاس ب كەلەخ و شاخ و كۆھىن مەن

بىزنا شامى

ئەف جۆرى بىزنى ب ئافىن شامى دەپتە لىباسىن ز بىزنى ھاورەدەگىر بە و بىن جىلاۋازە ز بىزىن كوردى

۱. گامبۇش:

ل سالىن چىلا ۋە تاكو ئوماھىكا سالىن شىستىن ئاق سىمىتىرى باۋىزىن ھۆكۈن تايىت تاخىن شىنلن ۋە كۈچىرا ۋە شىندۇخا ۋە گەپەركىن ۋە رۇبىزىن ھىلىكەروى ۋە گامى خىشمانا گامبۇش ۋە ھاتنە بخودانگىن ژ ئالىن ھەرخىن مۇسۇلى قە ۋە كىچىم كىسەكا ژ خەلىكىن ھۆكۈن ژى ھىندەك گامبۇش ھەبوون لىن ل دەسپىنكا سالىن خەفتىلن پىشتى رۇژ بۇ رۇژى باۋىزىن مەزىن بووى ئەقە ئەمان، ھەرومسا نەپتە زاتىن كو ل زاخۇ ۋە ب دىزىھىيا خابوورى ھەمان سۇلۇن گامبۇش بخودانگىن ۋە نۇرھانىورى زى ل ئاكرى ۋە بەردەرخىن ژى ھاتنە بخودانگىن ۋە سىلەمكىن باش ژ شىر ۋە قەيمىاغ ۋە گۇشنىن وان ھاتنە ھەرگىزىن، سىخان ئەقۇرۇكە خودانگىن گامبۇشى ل سەراتسىرى باۋىزىن ھۆكۈن ئە شاھە ۋە كەس ب خومان ئاكرىن

۲. ھەوار

اھەسەپ ۋە پىستىر ۋە مامىن ۋە بارگىر ۋە كەر ۋە ماکىرا،

گىانەھەرخىن پىرەھارىن شىردەن ل سەراتسىرى كوربىستىن ۋە ب تايىت ل نەقەرخىن جىلىسى ھەر ژ كەقنىدا ھەوار كەتپىيە ۋە خۇمىتا سۇقۇسى دا، ۋەكى كارق رۇزانە ژ كاروان ۋە جۇت ۋە شۇلانى ۋە كىنشانى پىشتى ۋە ئاق ۋە رىسى ۋە شىرا ۋە لىنا... ھەتە

ھەرومسا ئەم ز بىر ئەمگىن كو دە ھەمى شۇرۇش ۋە بىزلىن ھاتىنە ئەنجاندىن، ھەواران سىلەمكىن بەرجاڭ ۋە قەگۇھاسىنا كەل ۋە پەلەن شەرى ۋە خوارىن ۋە بىرەندار ۋە شەھىدا دا گەھەتەپىيە، ئەورا ئەم دىپىن ۋە زۇرەھى ھەرخىن پىرەگەتەپىن ھەلپىزاتتا سۇرۇشىمىن زۇر پارتا سەرخىن ھەسپى بە ۋەك ھىلمەك بۇ رىسەلەپتى ۋە كەقنارەجا مىللەتن كۆرە ۋەك كەقنارەتپىيا ھەسپى

۳. ھىستىر ۋە بارگىر:

ژ بىتمەلا ھەوارا ئە، ژ ئەنجانىن ھۆنچوونا تىقىشىن كەرى ئىنرۇمىن ۋە ھەسپىرا ئىنرۇمىن، پىمىدا ئىن ۋە ئەقلىن زارووزىن بىكەن ۋە زۇرەھى جارا ژ ئەنجانىن كەرىن

سەرخە ژ بەر ج خوارەمكا ھىشك ۋە رەق ۋە ب زەھىمەت بۇ ھىزىن گارەش شىنلن بخۇت ۋە ھەرخىن بىكەت ۋە ھەمى بىن بىكەتە بەرھەم اگۇشەت ۋە شىرا ئەورا ئەقۇرۇكە ل سەراتسىرى جىھانى گارەش ب تايىت اچىلا ھاتىيە قافارىن ۋە دەستىشەلىكىن ۋە زاتىن ج خودانگىن ۋە بۇ شىرى بىت ۋەك جۇرۇن فرىزىان ۋە ھولۇشتاين ۋە شاتىل بان بۇ گۇشنى ۋەك ھىرەفورە ۋە ئىپرىن انجوس بان بۇ كارى ھەرامىنى اچۇتى ۋە كىنشانى ھەرخىن ۋە گىزەگىنى بىت.

زۇرەھى ۋە لاتىن جىھانى كار كىرىيە كو پىشتىن گارەشنى خۇ بىن ئاقخۇبى فىزى قىن چەندى بىكەت، ژ بان ۋە لاتا كۆرە ژى شىپانە گارەشنى خۇ فېرەكەنە ھەندى كو بۇ شىرى بىت بان بۇ گۇشنى بىت بان بۇ جۇتى ۋە گىزەگىنى بىت.

۴. جۇتوون ۋە زۇرەھى

د كۆرەھەرخىن دا ھەمى ھەرخىن سالىن ۋە گۇنجانە بو جۇتوون ۋە ئاقسۇبون ۋە تىزك كىرىن، لىن پىر ئەم دەم نەپتە دەستىشەلىكىن ل پارتىزىگمەن ھۆكۈن كو شىرىن پەز ۋە بىزا نەپىت، ۋەكى داوپىيا پاپىزى ۋە سەرخىن زۇستىن كو بىن پەز ۋە بىزا نەردەگەپىت، ئەورا باشىرىن دەمىن جۇتوون ۋە زۇرەھى ھەلەن بەر ۋە نىستانى بە، ل ھەلەن جىرا دوون ۋە كاتوونا ئېكىن زان دەسپىنكەت ۋە دەمى ئاقسۇبونى ئېزىكى ۱۹۱ ھەلەتە.

چەندىن جۇرۇن گارەشنى ئەا ل كوربىستىن تايىت پارتىزىگمەن ھۆكۈن دىن، سىنا (خابوورى ۋە فرىزىان ۋە ھولۇشتاين) ھەتە لىن پا كىرەك ئەمە كو تايىتەتەپىيا ھەمى چەلەن خابوورى ئە (خۇمالى) كو ب رىزىمەكا باش ۋە بەرجاڭ ل نەقەرخىن جودا جودا بىن پارتىزىگمەن ۋەك نەورۇبەرخىن زاخۇ، نەشتا سىلەفەتەپىيا، قەسەك، ئاكرى، بەردەرخىن، دىرالىك ۋە شىلادىن دىن، دووف پىزىنلەن لاپەنلن پەبوھەتپىيار ئەا ئېزىكى ۱۵۱ ھزار چىل ۋە گۇل ل سەراتسىرى پارتىزىگمەن ھەتە.

كەر ۋە ماكىر [ھەسپ ۋە ماھىن بېجۈنكىن]
 ئىنسانلارنىڭ ۋەن [ۋەن ھەسپ ۋە ماھىن مەزىن]
 ۋە بەرئاسە ب دەنگىن خۇ ۋە ب دەنگىن خۇن گەور
 ۋە خۇنكى بەرئاسە سەرتاسەرى جىھاننى ئەف
 كېلەمە ۋەن بەرئالە ۋە دىنۇيا ۋى [۸۰ سىم بۇ
 ۱۱۰ سىم ۋە كېنشا ۋى [۸۰ كىگم ۋە پتەلە سالى
 مەركىن ئاقس نىت، نەن [۱۱۲] مەھا قەدكېنشىت
 ۋە زۇرەى جارا ئىك ئىكەيە ۋە زۇر كېمە بان ھەر نىنە
 بىننى جۇنكەكن اجەجىننا ھىنابىت خوارنا ۋان
 كۆرگيا ۋە پىش ۋە پەلەخ ۋە ھەمى ئىنكىكى بە

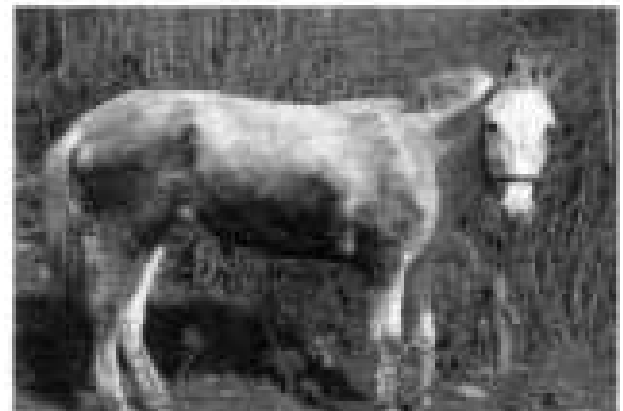
ھەسپ ۋە ماھىن:

كېلەمە ۋەننى زۇر ھەسپتارە ۋە ب سۆزە ئەگەر
 خۇدان بىننى رازى كەت ۋە پىنقى ب چاقىدەكە
 باش [ئالىن خۇان ۋە قەخۇان ۋە ھىن ئاخۇبىراقە
 ھەمە ھەرومسا ئالكرنا ھەسپ ۋە ماھىنا سالاڭە زۇر
 پىنقىيە

ئىنسانلارنىڭ ھەسپىن ۋە ماھىن پەيدا بىن كەلەخ
 ھەن ۋە پىنقىن كە ۋە بىننى ھەسپتارە بان زۇر [كەرىن
 ۋە ماكىر] كەل ھەسپىن ئىن ھەسپ پەيدا بىن
 كە بېجۈنكىن [ھەسپىن ۋە كەلەك بەرئالە نىنە
 بىننى] بارگېرا.

ھەروم كېلەمە زۇر ب ئىننى بۇ ھەلگىرنا بارى
 ل رىنكىن ھەروم ۋە دىنۇ ۋە زۇن سەرمە ۋە كەرمە دۇر
 كەل دىگەن [بەرئەننى رۇنكىن بەش ۋە شەرا دا بۇ
 قەدەمەننا مۇف ۋە قۇب ۋە كەرمەننىن شەرى
 ۋەك فېشەك ۋە كېنشا ئۇيا كېزەپ ھەروم زۇر زىرەك
 ۋە خۇدان ئىننى بۇ سەركەشتەن ۋە ھەلەسكىبۇنا جىنا
 ۋە رىنكىن ئەلگ ۋە ب زەھەت زۇرەى جارا رەنگىن
 فان كېلەمە سۆزى تارى بە ۋە كېنشا ۋان ئىزىك ۲۵۰
 كىگم ۋە كەلەك ۋە ھىننىن

ھەسپتارە كۆرەن پە ھەسپ

كەر ۋە ماكىر:

ئەف كېلەمە ۋە نەمەلا دىوارا ئە ئەگەر
 چاقىدەكە بەش [ئالىن خۇان ۋە قەخۇان ۋە جەپە
 بۇ پىنە دابىنكىن ئىنكى [۲۰-۱۰۰] سالا دىن ھەنە
 بىكارھىن بۇ ئەنجامەن ھەمى كار ۋە كىرەننى سالى
 ز ئىن ۋە بىنا بار ۋە كېنشا ئاقىن ۋە كېزەكرنا مەرمەنى
 ۋە جۇنكىن ۋە كېنشا مەرمەن ۋە كەلەك كەرنى دى
 ۋە زارا رۇزائە پە خەلگىن ھە دا ل كۇندا دا كەلەك بۇ
 ھەننا دارا بۇ سۆننى ۋە سۇارپۇننى ل كەل بەزى ۋە
 كېنشا ئاقىن ۋە جۇنا كەرونا ب كەھىنە

ل كوردستانى و ب ئايەت ل پارىزگىھا دەھشەت
د كەندە ھەسپ و ماھىن ھەببۇبە و ھەبە زۆرەي
ئانا و بەگ و ماقول و دەلەمەندا ھەسپ ھەببۇبە
و پەردانگىرى نە و ل سەبزان و شامى و كۆفەندە و
شەھىتۇرىيا بەھسسى ھەسپ و ماھىننى ھاتىبە كىن،
ھەروەسا كەلەك ھاتىبە بكارھىتان بۇ فەكۇھاسىنا
بويىگا، دەنتە زانن ل چەرخىن كەلن تا بۇ ئىكەم
چار ھەسپىن كۆپلى ل كوردستانى ھاتىبە خوتانگىن
و كەھرى كىن.

رۇزانە ھەسپ و ماھىن تىرىك ۸ دەم زەبزا د نىن،
زۆرەي قى دەھى د نىن و ئەو ل سەر پىيە، بىلەننىيا
۱۵۰۰-۱۸۰۰ سەمرا و كىششا ۱۵۰۰-۱۶۰۰ كىگم،
سالىن چارەكەن ماھىن د زىن و ھەر چارەكەن جۈنپەكەن
د ھىلىت و دەھى ئاقسېۋىن ۱۱ پاترە دەھىن.

ئەم دەھىن بىزىن دو جۈزىن ھەسپا ل كوردستانى
و ب ئايەت ل پارىزگىھا دەھشەت دەھىن بۇن، ئەو زى
ھەسپىن كوردى و ھەسپىن غەرىبى بە- لى ئەبۇونا

چ فەكۇلەن و دەھىچۇونا ل نۇر ھەسپىن كوردى
ز لاپەكەن فە و ز لاپەكەن دى فە نەھەتەكەن و ز
دەھىنا بكارھىنانا ۱۵۰۰ پاترە بىزىننىن ھە
كىنە ل سەر ھەبىن، بىننى ئەم د شىن بىزىن ھەسپىن
كوردى خوتان كەلەخ و بىن و دەھىت و سىنگەكەن
بىلە و بەرغەھ و مەزىن و نەھەسۇلا كازى زىدە و
بازەكەن گرانىر ز بىن غەرىبى بىن ھەي.

ھەسپ و ماھىننىن كوردى بۇن دەھىن

خىشمىن (۱۱) نۆمۇرى

ئامارا سانىنى ئالدىنقى پارىزگىمما مەھسۇلاتى بۇ سالا (۲۰۰۱) نى ل نوپۇس پىلانلىق رىقابىتىدا كىشىلىك چىقىمىنى

ن	ئالدىنقى مەھسۇلات	بىر	ئىككى	چىقىم
۱	زاۋىتە	۹۲۸۸	۸۸۲۸	۷۸۰
۲	مىلگىلىش	۱۳۵۹۳	۱۱۱۱۵	۱۸۷
۳	ئاممىۋىيىتى	۵۱۲۳	۹۱۱۰	۱۱۲۹
۴	سەھىيە	۸۱۲۳	۱۰۹۳۷	۱۸۲۳
۵	يېقىن	۱۵۰۷۷	۲۱۱۲۲	۱۰۱۱
۶	زاغۇ	۲۵۳۳۸	۱۹۸۲۱	۲۲۸۵
۷	تېرىمچىلىق	۳۲۳۸۲	۲۱۱۰	۷۸۹
۸	يېقىن	۳۱۹۵۱	۷۷۱۷	۲۸۱
۹	سەھىيە	۱۵۹۲۸	۱۷۸۱۵	۲۹۱۷
۱۰	مەھسۇلات	۲۳۰۱۱	۱۳۱۵۱	۱۸۹۵
۱۱	بىر مەھسۇلات	۵۸۳۰۷	۱۲۲۱۲	۱۲۰۲۵
۱۲	ئاممىۋىيىتى	۱۱۰۵۱	۱۱۷۵۸	۲۹۲۸
۱۳	يېقىن	۲۵۳۳۵	۲۹۹۸۲	۱۵۰۵
۱۴	يېقىن	۱۲۲۷۱	۲۸۲۱۰	۸۲۰۷
۱۵	گىرەمچىلىق	۷۵۲۳۸	۲۹۱۰۲	۱۱۵۲
۱۶	مەھسۇلات	۳۲۸۲۸	۱۰۸۲۸	۱۵۵۱
	سەھىيە كىشىلىك	۵۰۷۲۷۹	۲۵۲۰۷۱	۱۵۰۸۰

خىشمىن (۱۲) نۆمۇرى

ئامارا سانىنى ئالدىنقى پارىزگىمما مەھسۇلاتى بۇ سالا (۲۰۰۷) نى ل نوپۇس پىلانلىق رىقابىتىدا كىشىلىك چىقىمىنى

ن	ئالدىنقى مەھسۇلات	ھەممىسىدا كۆپىنچە	ھەممىسىدا خىزمەت	بىر	ئىككى	چىقىم	مەھسۇلات
۱	مەھسۇلات	۹۲	۲۸۵۹	۲۱۲۷۱	۱۳۳۵۱	۳۱۱	۱۹۹۳۱
۲	ئاممىۋىيىتى	۱۵۸	۲۲۰۵	۲۰۰۳۷	۱۷۹۰۷	۱۰۵۲	۲۲۳۷۸
۳	سەھىيە	۱۰۵	۱۱۲۹۲	۱۵۱۳۹۲	۱۳۱۰۵	۳۱۵	۲۵۲۲۵
۴	زاغۇ	۱۲۱	۸۰۵۱	۷۳۸۹۱	۳۹۳۲۲	۲۰۱	۱۲۸۲۳
۵	بىر مەھسۇلات	۸۷	۹۲۲۹	۵۱۱۳۷	۹۷۱۲	۱۲۲-۹۰	۱۲۱-۹۰
۶	ئاممىۋىيىتى	۲۳۵	۸۲۵۹	۱۹۲۱۱۷	۱-۲۹۹۲	۲۷۲۳۷	۱۲۷۲۰۰
۷	يېقىن	۱۱۱	۵۱۵۲	۸۱۱۳۲	۱۱۲۲۸	۳۱۲۱	۲۳۳۹۲
	سەھىيە كىشىلىك	۹۱۱	۲۹۸۵۲	۱۱۵۱۷۱	۲۲۲۸۲۵	۲۹۱۱۵	۲۷۱۲۵۹

خىلمىسىز ئۆلچەم (۱۳)

ئامبار ساقلىنىش ئۆلچىمى ل پارىزگىمما مەھسۇلاتى بۇ سالا (۲۰۱۱) نى ل ئىسلاھ پىلاندىن باشقا مەھسۇلاتلارنىڭ مەھسۇلاتى

رد نومۇرى	ئىسمى	بىر -	ئىككى -	كىلىگراممىدا
۱	پامپىز	۱۱۵۰۰	۱۰۰۰	۱۱۵۰۰
۲	ئالما	۲۱۳۲۳	۱۷۷۰۰	۲۳۲۰۰
۳	ئېلىچا	۱۵۹۷	۷۷۸۸	۲۵۰۰
۴	ئېلىچى	۵۱۱۰۰	۸۲۷۷	۳۸۵
۵	پامپىز	۹۰۰۰	۵۰۰۰	۲۲
۶	زىچۇ	۲۸۰۰۰	۲۳۰۰۰	۸۰۰
۷	زىچۇ	۲۰۰۰۰	۱۰۰۰۰	۵۰۰
۸	ئىسپىن	۷۹۹۰۰	۲۳۹۰۰	۲۸۰۰
۹	ئامبىر	۸۲۷۰۰	۱۵۱۵	۱۱۸۵
۱۰	قەمچىلەك	۲۰۳۵۵	۱۲۱۵۵	۳۵۲۳
۱۱	كۆكتۈپەك	۵۱۰۰۰	۵۷۰۰۰	۲۳۵
۱۲	گۆش	۵۲۰۰۰	۱۹۰۰۰	۲۰۰۰
۱۳	ھۆججەت	۱۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۲۰۰
۱۴	ئىسپىن	۱۸۰۰۰	۷۰۰۰	۲۵۰۰
۱۵	پامپىز	۲۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	۲۰۰۰
۱۶	مەھسۇلات	۲۰۱۳۵	۸۲۹۱	۱۰۰۲
۱۷	مەھسۇلات	۱۰۵۱۲	۱۵۱۹	۳۸۸
۱۸	ئىسپىن	۲۰۰۰	۲۵۰۰	۱۰۰
۱۹	پامپىز	۳۷۱۰۰	۱۱۵۱۰	۲۸۸۰
۲۰	ئىسپىن	۱۲۰۰۰	۳۰۰۰۰	۵۰۰۰
۲۱	ئىسپىن	۲۰۰۰	۱۵۰۰	۳۵۰۰
۲۲	ئىسپىن	۱۰۰	۲۳۰۰	۱۱۰۰۰
	مەھسۇلات كۆپمىسى	۲۱۷۵۷۱	۲۳۹۱۱۱	۳۵۲۳۳

ھىساپتىن ئۆلچەم (14)

ئامارا سانىنىڭ ئالاقىلىق پارىزگىمما دەپۈكۈ بۇ ساندا (2011) نىڭ لى مۇھىم پىلاننىڭ رەقەمبىرىيە ئىنتېرنېتتە دەپۈكۈ

رد	ئاقىم نىسبىتى	ئۆلچەم كۆلىمىدا	بىر	بىر	جىل	مىراسىمات
1	مەلۇمات	۳۵	۲۳-۳۱	۷۹۸۲	۱۵۵	۱۲۱۱
2	زۆرۈر	۱۲	۱-۱۱	۵۲۱۰	۱۵۱	۱۱۲۳
3	بىلىم	۲۲	۲۳-۱۳	۵۵۵۸	۱۲۶	۱-۱۵۱
4	سەھىيە	۱۹	۸۱۲۳۱	۱-۸-۳	۸۳۱	۱۲۲۹۵
5	تەبىئىي	۱۱	۲-۸۸۳	۳۷۹۱	۳	-
6	بىلىم	۱۷	۹۳۱۱۲	۱۱۲۸۰	۳۱۲	۱۸۳-۱
7	تەبىئىي	۲۳	۷۱۷۰	۱۷۱۸	۱-۷	۱۲۲۹
8	مەدەنىيەت	۳۰	۱۱۶۱۱۲	۹۱۱۲	۳۲۹	۸۱۰۰
9	قەدىمكى	۸	۳۹۸۷	۲۲۱۸	۳۱۱	۲۲۰۰
10	تەبىئىي	۳۵	۳۷۹۱	۵-۱۱	۱۱۳۱	۸۵-۸
11	بىلىم	۹	۱۲۲۹	۲۸-۷	۱۱۲۹	۷-۱۲
12	شەكىللەندۈرۈش	۱۷	۱۷۱۰	۲۶۸	۱۱-۳	۱-۵۰۰
13	كىلىپ مەسىلىسى	۱۲	۸۵۱۲	۱۱۷۱۰	۳۶۱	۵۱۷۲
14	تەبىئىي	۲۲	۱۲۷۵۷	۱۱-۱۳	۱۶۱	۸۹۵۱
15	بىلىم	۶۱	۱۸۵-۲	۵۲۹۱	۱۲۱۸	۱۲۲-۹
16	زۆرۈر	۳۰	۲۹-۷۵	۹۸۱۹	۱۱۹	۱-۹۷
17	ھۆججەت	۱۱	۲۸۲۲	۱۱-۱۱	۱۹۲	۷۲۷
18	بىلىم	۲۸	۱۵۹۱۱	۷۱۸۱	۲۷۸	۵-۶۱
19	تەبىئىي	۶۵	۳۷۵۱۰	۱۱۹۸۷	۲۲۲	۲۸۷۲۵
20	بىلىم	۷۲	۱۱۲۱۱	۱۲۵۰۱	۲۰۳۷	۹۶۵۰
21	گىرەتسىيە	۵۱	۱۰۸۱۲	۲۹-۱۱	۲۵۷	۲۳۱۵-۱
22	تەبىئىي	۶۲	۱۲۸۱۷	۲۸۵۲	۱۷۱۱	۳۱۸-۷
23	بىلىم	۶۱	۱۱۲۸۷	۳۲۳۲	۳۱۹	۲۲۵۱۱
24	بىلىم	۶۲	۱۰۱۹۵	۳۲۵۱۱	۹۶۱	۲۲۱۸۷
	مەدەنىيەت كۆلىمى	۹-۱	۷۵۷۷۷	۲۸۷۱۲	۱۲۲۹	۱۲۱۵۱

خىتتەپىن ئىلمارە (۱۵)

ئىلمارە سىلمانن ئازمىلى لى پارىزگىمما مەھسۇلاتى بۇ ساللا ۲۰۱۴-۲۰۱۵ لى ئىسوف پىزىنلىنىن رىقەمىرىيىا لىنىتېرنىمىرىيىا مەھسۇلاتى

نومۇرى	ئىلمارە كىلىمىتى	ئىلمارە كىلىمىتى	ئىلمارە كىلىمىتى	ئىلمارە كىلىمىتى	ئىلمارە كىلىمىتى	ئىلمارە كىلىمىتى
۱	۲۲-۲۱	۷۹۸۲	۱۵۵	۲۲۴۴	مىلىگىنىش	۲۵
۲	۲۲۱۰	۲۵۱	۱۱۲۳	-	زاۋىتە	۲۲
۳	۲۱۷۲۷	۱۷۱۷	۲۰۰	۱۳۳۹۵	پىلىمىرىيى	۲۲
۴	۸۲۲۸۸	۱۹۳۲	۱۵۸۱	۲۳۰۶۶	سىنىمىلى	۲۹
۵	۳۹۷۳۰	۳۲۲۰	۱۰۲	۲۱۵۵	قەمىرىيى	۲۵
۶	۷۷۷۵۰	۱۱۶۵۰	۲۵۰	۱۵۲۶۸	پىلىمى	۲۷
۷	۷۱۷۰	۲۷۱۸	۹۰	۲۵۰۰	پىلىمىرىيى	۲۳
۸	۱۰۷۰۵	۱۳۵۷	۳۸۳	۱۵۷۰۵	سىمىرىيىلىك	۳۵
۹	۳۹۸۷	۲۲۱۸	۳۱۵	۳۲۰۰	قەمىش	۸
۱۰	۲۲۱۶	۲۱۲۷	۱۳۵۷	۸۵۰۸	ئىلمىرىيى	۳۵
۱۱	۱۲۲۹	۲۸۰۷	۱۱۲۹	۷۰۲۲	پىزىنلىك	۹
۱۲	۳۵۵۰	۵۱۵۰	۵۱۵۰	۱۰۵۰۰	شىنلارنى	۱۷
۱۳	۷۰۵۶	۱۰۱۲۹	۱۵۹	۵۱۷۲	كىلىمى مىلىمى	۲۲
۱۴	۲۳۷۵۷	۱۵۰۳۳	۱۶۵	۸۹۵۱	پىزىنلىك	۲۲
۱۵	۷۵۱۸۶	۵۵۵۹	۷۱۹۸	۲۳۲۰۹	زىمىر	۶۱
۱۶	۱۹۰۷۵	۹۸۵۹	۱۱۹	۲۰۹۷	زىمىر	۳۰
۱۷	۲۸۹۰۰	۱۵۸۵۰	۵۵۲	۹۶۵۰	پىزىنلىك	۱۵
۱۸	۱۵۹۶۶	۷۱۸۱	۳۷۸	۵۰۶۵	پىلىمى	۲۸
۱۹	۳۷۵۰۰	۱۱۹۸۷	۲۲۳۳	۵۵۷۵۵	پىلىمىرىيىلىك	۶۵
۲۰	۱۱۲۵۵	۱۶۵۰۶	۲۰۳۷	۹۶۵۵۰	پىزىنلىك	۷۲
۲۱	۱۹۵۳۹	۱۹۵۲۳	۳۳۲۲	۲۳۵۵۰	گىرەمىرىيى	۵۵
۲۲	۲۳۸۱۷	۲۸۵۷۲	۲۷۵۵	۳۱۸۰۷	ئىلمىرىيى	۶۲
۲۳	۱۱۶۸۷	۳۵۳۷۵	۳۶۹۹	۲۰۶۵۰	پىزىنلىك	۶۱
۲۴	۱۰۰۱۹۵	۳۳۸۵۵	۹۶۶۶	۲۲۱۸۵	پىزىنلىك	۶۲
	۷۷۲۳۲۵	۲۷۱۳۲۷	۲۷۰۱۷	۲۱۶۵۳۳	سىمىرىيىلىك كىلىمىتى	۹۱۹

چ ژ ئالېن ئاڧ و ھىمىرايىن ئەگۈنچاڧ و لېئانا تروھىيىلان
و كوشىتىنا وان ژ ئالېن سىرايىن سىرى قە

ئەڧ جۈرۈن سىميا زۇر د نۇرمانن زۇرىمى رەنگىن وان
رەش بان گەمۇر بان سىپى بان لىنگەلى ئىنگىن و زۇرىمى
چارا ل نۇرماننۇرى گۈند و گۈمەلگىمەھ و باژنرا دۇرېن
ل جادە و كۇلتانا دەيتىمىيىن. تايىمەت جەيىن خىرقەمبۇنا
گىلىش و بەرھايىيان

• سەيىن پىشەن

ئەڧ جۈرۈن سىميا ل ۋەلاتىن تۇركىيا ب ئاڧن سەيىن
گەنگال دەيتىمە ئاڧكىن و نۆكە ئەم د ھىللاتىيەگىن
دايىنە كا خوجھىيا ۋى سەيى كورمىستانە اطھارا پىشەن
ل سىلېمىيىن بان ۋەلاتىن تۇركىيايە لىن مخابىن ئەھول
كورمىستانى ۋەكى قەكۈلېن چ يۇ نە ھاتىيەگىن

ئەڧ جۈرۈن سىميا ئەھال گەلەك جەھ دەيتىمە
خودانگىن. تايىمەت ل مالىن خەزىنگەر و ئازەلدىۋىست
و رەنگىن و پايە پىلندا و ب بىرە پارەگىن باش كېرىن و
فروتن پىن دەيتىمەگىن

ئەڧ جۈرۈن سىميا پىن بەرھايىسە ب كەلەمخەگىن
مىزىن و سىر و دەست و پىن پىلند و تېز گۈشەت و ب
ھەيىمەت و تىرس و سەھم و كىنم كەس بان خودان
ئەبىت نە ۋىرېت د بەررا بان ئەھاشەي سىر و چالېن
ۋى بگىن. ل دېۋاڧ گۈلنېن خودانگەرلن وان بۇ لىچىر
و نۇبەدارىن و شىرە سىمىيىن گەلەك د زىرەك و
دۇرېن

سەيىن پىشەن پىن بەرھايىسە ب مەزناھىيا كەلەمخەن ۋى

۶. سەھ

دەيتىمەزلىيىن كىم سەھ پىن ژ ۵۰۰۰ ھزار سالانە
دەگەل سىرۋى با دۇرېن و پىن ھاتىيە خودانگىن و فېرى
گەلەك كارا بويىنە ۋەك پاراستىن و چاقمىرېكىن و
زىرھانېكىن و شىڧانېيا ئازەلى و ھارىنگارىيا پۇلېمىن
و رېڧىيىن و لېئانا كۇرېيان. دەيتىمەزلىيىن كىم سەھ ب
ۋەھادەرتىن گېئانەھەيىن سىرۋى كەھىبگىن كىم سىرۋاڧ
بىمىت بەرېرېسەپارەتېن پىنچىلە سىر وان. خەلگىن مە
د كورمىمىرايىن دا مەھابەگىن باش ۋىن ۋەرگىرېيە ب تايىمەت
د بواريى شىڧانېيىن و لوبەدارىن دا. ب شىۋەگىن زالىستى
چ قەكۈلېن ل سىر نە ھاتىيەگىن و ئا رادەگىن باش
گەلەك مەھال ۋىن نە ھاتىيە ۋەرگىرېن

ژ پىنمەھال گېئانەھەيىن شىرەھەيىن گۈشەنخۇرە و
كېتىلا ۋى يا جىلۋازە ل گۈرەي جۈرۈن ۋى. ۋەكى سەيىن
كورمىمىرايى ژ ۲۰۱-۱۰۰ كىگم لىن ھىدەك سەيىن بىيلى
د گەھنە ۱۸۰۱ كىگم و ھىدەكېن ئاڧ مالا دگەھنە
(۱) كىگم

ھىدەك ژجۈرۈن سەيىن ل پارىزگىمىھا دەۋرىگى د
ۋىن

• سەيىن خۇيالى ئانكو سەيىن كۇلتانا

مخابىن ئەھلۋەكە ب شىۋەگى بەرچاڧ و پىندى
مەھال ۋى جۈرۈن سەيى ئەھالېيەگىن. ئىن ئەھو ئەبىت
ئەھول ل ھىدەك مالا ل گۈندا بۇ شىڧانېيىن ب كار دەيتىن
بەلگى بەرھايىزى ئەڧ جۈرۈن سەيى رۇئانە ئوۋشى
كوشىتىن و ژ ئاڧ چوۋىن دىن چ ژ ئالېن خەلگى قە و

• سەيىن بېلىنى

ئەقىرۈكە سە خودانگىن ۋەكى چاقلىتىرىكەك و ب تايىت نىلف سەننەرىن يازىراتدا پەيدا بووۋە تايىت سەيىن بېلىنى و پارەكەن باش ب كرىنا وان نەن. چ بۇ جۋانى و زەفان. بان زى بۇ شىفانى و نوپەدارىن ۋەكى اسمەيىن لايرادو و روتىفەر و جىرمەن شىپەرە و چاچاۋ گەلەكەن دى و بارايتەر زەمەرن ھېلانا فان سەيىن ز ۋەلانېن ئركىيا و لوپنان و كېمەك ز ئەورۇپا نە.

۷. نازى:

ئېكە ز گېانمەرىن گۈشتەخۇرىن بىمەلا سەيىن كود كەفۇن نال كوردىستاننى ھاتىبە كەھىكەن و كەلەخىن ۋى ز سەيى مەرتەر و درنۇرە. لىن زۇرىن لاۋاز و كېمە گۈشە و ب نالغەنگ زرافىيا خۇ بەرتىاسە و گەلەك (سەيى بۇ غاربان و نىچىرىن زىرەگىرە. تايىت بۇ گرىنا كىزىرىشك و بالندا و زۇرىمى ئەمۇ كەسەن نازى ب خودانگىرىن پىرىيا وان ھۇستا و سۈكۈرى و لەرەج و كۈچەرەت بوون.

۸. پىشېك:

ز ھىزە ۋەرە ھائىبە خودانگىن. تايىت ل چەرخىن مەنەرىن كەفۇن بەرى (۵۰۰۰۱) ۋى ھزار سالا و پىشېك ز نالېن وانفە نەلنەپەرىمىن و ئەف چەزىتىرە يا بەرمەوام بوو. تاكول چەرخىن نالغەراست پىشېك ھاتە دوبرىئىخسىن و رەجمانن چۈنگى ب سىزىرەندىن و فىلبازىن و كارېن نىسەتلىنى قە ھانە گرىدان. لىن ئەفنى دۇم نەكېشما و چارەكنا دى پىشېك زەر زىرەگىتيا ۋىن ز نالېن مەرفى قە ب تايىت بۇ كارېن گرىنا جورە و شىك و مار و دويېشكا ھاتە چەزىتىرە. ئەقىرۈكە پىشېك بووۋە شىفالىك بۇ مەرفى و مەرف ز دوستىنيا پىشېكەن ھەست ب خۇشەكەن تەكەت.

پىشېك ز گېانمەرىن شىرەرىن گۈشتەخۇرىن زۇر بەرمەلاف ل سەرتاسەرى جىھانن و ئەگەر يا كەھى ئەبىت د شىن ل سەر شىك و خىشۇك و بالندەرىن دەورۇبەرا بۇت و لىزىت ۱۲ سالا د زىت. درنۇراھىيا ۋىن ز ۱-۲-۳ سەم، و كېشما ۋىن (۱-۲) كىگمە (۱ كۈرەى چۇرىن ۋى).

جۇنپوون و زاونى پىلنى جۇنپوونا نىر و ھىن بان ب (۱۲-۱۹) زۇزا نىت و ۳-۶ لىزىكا تەكەت. نو چۇرىن پىشېكا ل پارىزگىھا سۈكۈ د ھىنە بىش.

• پىشېكا خۇماتى (پىشېكا جادى):

پىشېكەكا بەرمەلاف و رەجمەنە و خواربا ۋىن ل سەر كېشكەك و گېلىشخاتە و بەرمەيكەن سالانە و زۇر خەلك

سەيىن بېلىنى بىن ھاۋرەكەرى (چاچاۋا)

سەيىن بېلىنى بىن ھاۋرەكەرى (GSD)

خودانگىرىن ب دەسى بۇ خۇ ل خوارىن دىگىرىنىت و نەرىنى ھىدىگۆلپىت لەورا چەند با بەردىنى بىت بۇ ۋى خۇشتر و ساخلىمىشە، لىن ژ بەر پىندىقىيا مالىن بۇ دەسلىمىھىنانا ھىنگا پىندىقىبە خۇدان خوارىنگا باش پىندىن با ژ ھىنگىرىنى نەروستىت، بىارە ھەلىك خۇشترىن ژ گۆلپىت و ھىنگ و پەرىن ۋىن د بىنىت و جىلوازىنگا بەرچاق ل گەل مەرىشكىنن پارىزگىنى نەۋىن ل پىرۇزا ب خوارىنا ئالىكىن د ھىننەخۇدان كىن ھەبە و دەپتە پىخۇدانگىن ل ھەمى مالا ل گۆند و كۆمەلگىمىھا و بەرھەمىن وان دىگەننە پارىزىن دەۋىكىن مەرىشك ئەگەر با ساخلىم بىت ئىزىكىنى شەش ساللا دۇن، پىلىنى ھىنگىرىنى ۱۱ رۇزال سەر ۱۰۱-۱۱۴ ھىنگا كۆرك بىت و پىلىنى دەركەننەننا چىچەلوگىن خۇدان چ زەمەنن پىنقە ئابەت چۈنگى مەرىشكا دەپك ب كازىن خۇدانگىرنا چىچەلوگىن خۇ رابىت.

۱۰. دىكىل:

دىكىل كۆردى (خۇمالى) ل گۆند و كۆمەلگەھىن سەرب پارىزگىمىھا دەۋىكىن رەۋش و رەنەقىمىكا پىنە ھەبە ب ئابەت ل دەمىن بانگىدانى ل سىپىدەھىنن زوى، پان خوارىنا گۆششەن ۋى. ھەرىسا ل گەلىك جىھا بەرىكالىا شەره دىكلانن پىن دەپتەكىن كەلمەنن دىكىلى بەرچاق و مەزىشە ژ پىن مەرىشكىن و لىمىنا ۋى با دىار و بەرچاقە، ھەرىسا كۆمىرگا دىكىلى با سۇر رەۋنەقىمىكى دەتە جۈنبا دىكىلى و ھەرىم بەرى ۋى پىن ل شەرىۋىكىنن ئە ۋەك مەرىشكىن پىن رەھىنە و دىكىل چ جارا قىمبۇل ئاكتە دىكلەكىن دى ل گەل ۋى د كۆلگىنى قە بىت و ھەر دەمى ئىك دەپت دى شەرى دگەل كەت و ھىدىك جارا ب دەسى و ئكىن دۇار د گەتە كۆلپىتىن

۱۱. ھەلۋە:

لەف گىلەۋەرە ژ كۇما بالندابە و دەپتە ھۇمارىن ژ مەزىشەن بالندەپىن ژ جۇرىن مەرىشكىن ل دەفرا دەۋىكىن دەپنەخۇدانگىن و كىشا وان پىن مەن دىگەھىنە (۸-۱۰ كىگىم) پىن نەر (۹ كىگىم)، دىزىيا ۋى ئىزىك ۱

فېر بۇرە ژ نەركەھىن دىلۇپلىن پىشىكا د مالىن خۇدا خودان تەكەن و خوارىن و قەخوارىن دەمىن

پىشىكا خۇمالى (پىشىكا كۆلان)

• پىشىكا پىلىنى:

ھىنا پىشىكا شىرازى با لىرانى و پىشىكا چاق شىن و كەسەك با وانى و پىشىكا ھەمەلەبا و گەلەكىن دى زۇرەمى ئىدەرىن دەسغۇقەھىنانا وان ژ ۋەلانن تىركىيا و دەۋرىدەننە، ئەف پىشىكە د ئاف مالا دا دەپتە خودانگىن و پارەگىن باش لىن د ھىننەمەراختىن

پىشىكا شىرازى با فارىسى

۹. ھەرىشە:

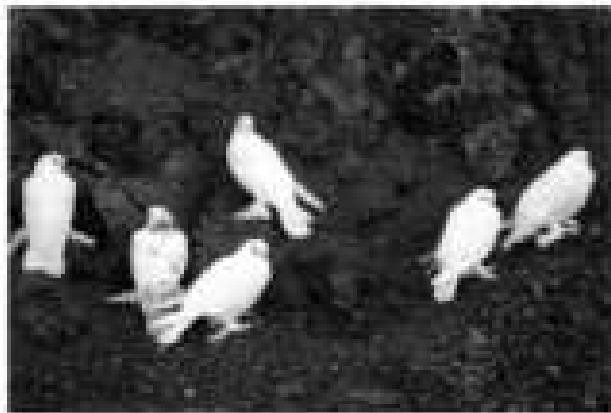
مەرىشكىن كۆردى (خۇمالى) ل سەرىنەسەرى كۆردىستانى و پارىزگىمىھا دەۋىكىن ب رەنگ و خۆلك و دەمىن خۇ بەرىنەسەن، گەلىك ب سىناھىبە بۇ

ئىز جۈملىسىدە دېرىزىنىڭ ئۆسۈش دەۋرى ئىزنىڭ دەۋرى ئىزنىڭ دەۋرى بىلەن سىرتىغا سىز بۇ خۇ راکىڭشېت پەرىن خۇ پىلىدە ۋە ئۆز دىگەت ۋە سىر پىشلىغا خۇ ۋەكىسى ئۆز دىگەت.

ئاۋسىن ئىز ئىزىك ۳كگىم ۋە دېرىزاھىيا ۋى ۱-۲، ۳۰ م لىن يا سىز ئىزىتىرى كىمىتىرە ئاۋسىن ساغلىمى ئۆز ۱۰-۱۵ سالا ئۆزىت ۋە يا سىز ھەر جارا ھىكا بىكەت ئۆز ۲-۳ ھىكا بىكەت.

۱۵. كۆترا:

ب سىمىغا ھزار جۈزىن كۆترا ل جىھاننى ھىمە زەپق ۋە خۇشپىكەت د خۇدانىكىرنا ۋاندا ھىمە ۋە بازارىن كىرىن ۋە فرۇننا رۇزا نە ل سىمىرگۈنۈرى ھىمە تاپىمەت نىخا گەلىج ۋە سىنپلا. باشلىرىن بەلگە بۇ مە مەيدانا رۇزا نەپىسى بىن بە ل ھۆكۈن كۆ ترا بىنى ب سىمىغا كەتچ ۋە سىنپىلە كىرىن ۋە فرۇننا كۆتراى دىگەن دەۋرىن سىمىرھانا بازارىن ۋىن بىكەت دىن ب نەھان ئاق ۋە جۈزىن كۆترا بىنى ۋەكىسى كۆترا فەلاب ۋە كۆترا ب پەرىنىك ۋە كۆترا ھىدى ۋە كۆترا شىمىرگەر ۋە كۆتراىن ئالغۇ پوس بەر... ھىمە.

بارلىقىدە ئاق جىفاكى ھىمە ۋە ب ئايىمەت ل پارىزىگىغا ھۆكۈن نا كۆترا د سىمىۋىلىن د ھەلاۋىسىنى د بەر پانا را ھىمە بىخۇدانىكىن ۋە خوارنا ۋان دان ۋە دىكەكە ھىمەسىا شىنكىلى ئۆز دىخۇن دېرىزاھىيا كۆتراى ئۆز ۱۵-۲۰ سىم ل ئوۋف جۈزى ۋىن

بۇ بەرھەت خۇ راکىڭشېت كۆترا ئىزى كۆتراى سىز چىمىدىن پىزىپوۋنا دىگەت ۋەك سىنو خۇدانىكىن ۋە

• كىرۋىنىكا پىرت كۆرت:

كۆ ب سىناھى ھىمە بىخۇدانىكىن

• كىرۋىنىكا پىرت ئۆز:

كۆ پىندىسى ب پىلارگىن ۋە شىمىرگەمگا زىدە ھىمە ۋە ب زەھمەتن بۇ چاقىداتىن

۱۶. ئاۋوس:

ئۆ بىنەملا بالىدەپە ۋە خۇجھىيا ۋى ئۆ ۋەلاننى ھىمىسناننى بە نە بالىدەمگىن خۇجھىن كۆرەسىناننى بە لىن ئۆ كەتتىدا ۋە تاكو نھا دەۋلەمەند ۋە ماقوبىل ۋە دەرىپەگا خۇدانىكىرە ۋە ب پارە ئۆ بازارگان ۋە ئازەلمۇستان پان ئۆ باشچىن گىيانەموران كىرىنە.

بالىدەمگىن جۈان ۋە بەرىپاسە ۋە جۈانپىيا ۋى د كۆرپا ۋى يا دېرىزى داپە كۆ چەمىدىن پەرىن كەسك ۋە شىپىنن نەپسۇك ۋە رەنگ كىرىنن دېرىزە ۋە ئەف پەرە ل ئاۋوسىن

ۋەرىشەك كەم، سېسىك پۇر، كۆنر، مېرىشكېن ئاقى، سېخۇر، زۇپۇزى، كىشكا كۆپىشى، بۇم، ھەممى جۇزىن چۈپچىك ۋە زەروپلا ۋە ۋەركۆكە ۋە شىركاك ۋە گەلەك جۇزىن ماسىيا ۋە مېشىن ھىنگېلىنى ھىد.

پەرفۇزكېن ۋە گالېن بۇر ۋە فېچىكۇرنا كۇرپا خۇ-كۆترا ۋە ۵ سالى دا ۵ پىنج جارا ھىنكا دىكەت ھەر جارىكېن ھىنگەكى يان ئوپا ۋە يان ئىر ۋە مېن يان يا مېن بىلىن ۱۲- ۲۰ رۇزا ل سەر ھىنكا كۆرك دىن.

۲- گىانەۋەرىن كۆپىشى ل

سەرالىسى پارىزگەھا دەۋكۈن:

پېشەكى

سامانن گىانەۋەرىن كۆپىشى ئىكە ز سامانن سىرۇشتى ۋە نەتەۋەبى ل جىپھانن، گەلەك ۋەلات ب گىانەۋەرىن ۋى ھاتىنەئىياسىن ۋەكى ئۇستىراليا پاناقارە ب گىانەۋەرىن كەنقەر ۋە ھىندەك ۋەلاتان گىانەۋەرىن خۇ كىرنە تروپىك بۇ خۇ.

گىانەۋەرىن كۆپىشى دىنەتە ۋە ب دەستىن سىرۇقان توۋىشى كىرن ۋە كۆشۈن ۋە زىنابىرىن ۋە راھىلاتى بوۋىنە، ب ھەممى رىك ۋە جۇر ۋە شىۋىن زىنابىرىن بىرە زىنەت ۋە بەر ۋە خىنجەر ۋە ئىر ۋە تەنگ ۋە ئاگىرەردان ۋە تەلى ۋە سىوت قەدانن..... ئا داۋىن زىنكېن كىرنا گىانەۋەرىن ۋە بىن دىۋىتېپىكا كىران ۋە ب ھۇقاتى سەرەمىرى دىگەل ھاتىبەكېن، زىنابىرىن ۋە كۆشۈن دىك ۋە باب ۋە ئىزك ۋە ھىك ۋە خەرىن ۋە ئا زىمىغا ۋەرگىرن زىنكۆشۈشى ۋە بېسىنى ۋە ھىرىن ۋە شاخ ۋە ھىستى ۋە ھىكېن ۋان، ل گەلەك ۋەلاتان بىزىزىن رەش بۇ كىرن ۋە فىرۇتا ھىرىن ۋە پېسىنى شاخىن قىلا ۋە پېسىنى كىتروپىشك ۋە رۇپىشى ۋە خەزالا ۋە پېسىنى مارا ھەنە.

كۆرەستىن زى ئىكە زى ۋان ۋەلاتان كۆ گىانەۋەرىن ۋى بىن كۆپىشى بىن بەر نەبوۋىنە زى قىن رەھتارن، ۋە سىرۇشى ھەممى بىزاف ۋە رىك بۇ نەستەئىناتا قان گىانەۋەرىن بىكارەھىنە، چ سەخىن يان كۆشۈشى، يان پېسىنى ۋەسىت، ۋە نەم دىشېن بىزىن كۆ گەلەك گىانەۋەرىن كۆرەستىن بىن كىنە بوۋىن يان ھەر نەمەنە، زىمە قىن بوۋف راھىلاتى بىن دىۋىتېپىن ب دىزىھىيا دىرۇكېن، ۋەك بىرنا كۆپىشى، بىنەھەسبىك، ھىرچ، رۇپىشى، كۆپىشكە پىنگ، جەقتىار، قورەشك،

۱. گىانەۋەرىن كۆپىشىن كۆشۈر ل

سەرالىسى پارىزگەھا دەۋكۈن:

پارىزگەھا دەۋكۈن بەرىياسە ب رۇبىرەكېن بەرفىن ناخ ۋە ئاف ۋە ھەۋاى، پىرە زى چىا ۋە كىر ۋە ئىھال ۋە دىشەت ۋە مېزىگ ۋە كىتە، نەۋلەمەندە ب سەدان جۇزىن كىز ۋە گىا ۋە نەرامەنن ھەمەرىك چ ل سەر نەرى ۋە چ نىف نەرى ۋە د ناف ئاقىن دا، دىگەل دا ئاف ۋە ھەۋا، كېن كۆشچاى ھەبە كۆ پارىزگەھا بىنە جۇن ھەبوۋن ۋە مانا گەلەك گىانەۋەرىن كۆپىشى مېنا نەقېن ل خوارن دىار.

رۇپىشى

ئاف ب غەربىي، ئالەب الاحمىر، ئالەب

التركىمانى

ئاف ب ئىنگىلىزى، Red Fox

ئاقىن زانستى، Vulpes vulpes

گىانەۋەرىن شىرەنە ل زۇرەى جۇنن غىرائىن كۆ ز جۇرۇن رۇپىشى بىن غەربىي ۋە بىن ھەرىما كۆرەستىن ز جۇرۇن رۇپىشى بىن تۇركومانى، ھەنە ۋە پارىزگەھا دەۋكۈن ئىك زى ۋان جەھانە كۆ رۇپىشى ئىنا د زىن ۋە د مەشەنە ۋە ھەممى دەشېن سالىن سىرۇف د شىت بىنەت، نەمەزە شەققان ۋە سېنەھىيان ب ئاپەت ل چىا ۋە دۇل ۋە نەھالېن ئىز دار ۋە بار ۋە كەقەر ۋە ل ئاف گەنەم ۋە جەھ ۋە نەرامەنى ل ئاف ۋەرىن كۆندور ۋە شونى ۋە تۇزى ۋە خىار ۋە باجانا دا دىسان گەلەك جاران ل سېنەھىيان زوى ۋە ب شەھ پىنگۇلنى دىكەت كۆ جامەيان بىرىت ۋە دەرىز بىت ل بوۋف گەرىانا قوۋش خۇ ۋە بىنە ئارمەنج بۇ ترومبىلان ۋە ھەنە كۆشۈن.

گىانەۋەرىن كۆپىشى بە ۋە ل سەر رەنگىن سەى ۋە جەھەل دىچىت، لەشەكېن دىزى ۋە زراف ۋە نەست ۋە بىن كۆرت ل سەر رەنگىن تازى ۋە نەف ۋە دىن گەلەك د زراف ۋە كۆە د دىزىن ۋە دوماھىيا ۋان ب رەنگىن رەش

د ھىن ۋ كورېيەگە درىز ۋ ئىزى پويىرت ۋ ئوماھىيا ۋىن سېسى، گۆشت ۋ دەھامەت خۇرە ب تاپمەت مەھشك ۋ چىچەملوك ۋ مەشك ۋ ھار ۋ بىل ۋ كىز ۋ جورد ۋ گونفور ۋ شونى ۋ خىار ۋ باجان ۋ ... ھىد دەھوت جۇتپوون ۋ زاۋىق ل مەھا كىلپوونا بوون ئاكو شوانى دەپت ۋ يا مەن ساۋەپىن ۶۰ رۇزا ب ئاقمى دەھىپت ۋ ۱-۶ تىزگا دەھت

درىزاھىيا كەلمەسى ل گەل سەرى ۶۰-۹۰ سەم
 پىلداھىيا مەلا ز ئەردى ۲۵-۳۰ سەم
 درىزاھىيا پەن پەن پەلس پەن ۱۴-۱۸ سەم
 درىزاھىيا كورپەن ۲۰-۳۰ سەم
 كىش ۵-۱۱ كىگەم

ھەرچا گەور

ئاق ب مەھمى، الەب الەمەر
 ئاق ب ئېنگلېزى، Brown Bear
 ئاقن زانستى، Ursus arctos

گىتەمەردەكى شېرەمە، ل زۇرەق ئاقارن قەمەز ل كوند ۋ كۆمەلگەھىن مەۋقە ل كوردستان ھەپە تاپمەت ل دەھەزىن چىپەن پەن ئاسن ل پارىزگەھجا دەھۇكى ۋەكى چىپەن گارە ۋ مەتپىن ز جۇزى ھەرچا گەورە، ھەرچەگا خۇدان كەلمەمەكى خوارن مەزە ۋ كىشە ھەرچا ئېر تىزك (۱۲۰-۳۰۰ كىگەم) ۋ يا مەن تىزك (۸۰-۱۰۰ كىگەم)، سەرى ۋىن گەلەك مەزىن ۋ دە كۆھىن گروفر ۋ كورپى كورت ۋ مەست ۋ پەن ب تەلەن ۋەكى مەۋقە ۋ ئېنوگىن تېز ۋ درىز ھەنە ۳۱-۵۵ سەم ۋ ل دەستا درىز ز پەن ب ساناھى ب سەم دار ۋ تەختان دەھەپت ۋ ھەمى لەش ب پەردەكى ئىزى ۋ درىز ۋ سەنور دەپوشى پە- ۋ ھەر دەم سەم پەن پەلس را دەھىپت ۋ ل دەھن بىرەمى پەن پەن ھەست ب ھىرەمەكى پەن نەسەكى بەكت گارگارى دەھت

زۇرەق خوارنا ۋىن قىقى ۋ زەرمەتە ۋەكى سىف ۋ ھەمىك ۋ پەنات ۋ ھار ۋ شونى ۋ گونفور، ھەمەسا گۆشت ۋ ھىگەپەن خۇرە زۇرەق زىانا خۇ دەھىكەتەدا دەپتە سەم ۋ كىم جازان بۇ خوارن ۋ قەھوارن نەردەھەپت ھەرچ ۋەكى مەۋقە دە شىن ل سەم پەن راۋەھەپت ۋ ب رەھە بچىت

دەھن جۇتپوون ۋ زاۋىق ل مەھا خىزىرەن پە ۋ ۱۸۰- ۲۵۰ رۇزا ئاقمى دەھىپت ۋ ھەر جارا ئاقمى بوونى ۳-۲ تىزگا دەھت ۋ ھەرچا مەن تەن ھەر ۲-۳ ل مەلا چارەكىن دەھن

درىزاھىيا كەلمەسى ل گەل سەرى ۱۷۰- ۲۸۰ سەم
 پىلداھىيا مەلا ز ئەردى ۹۰-۱۱۰ سەم
 درىزاھىيا پەن پەن پەلس پەن ۱۳-۲۰ سەم
 درىزاھىيا كورپەن ۱-۱۱ سەم
 كىش ۱۲۰-۳۰۰ كىگەم

پەنگ

ئاق ب مەھمى، الەمەر الفارسى
 ئاق ب ئېنگلېزى، Persian Leopard (Tiger)
 ئاقن زانستى، panther pardus

گىتەمەردەكى شېرەمەدىن گۆشت خۇرە دەھن ل زۇرەق دەھەزىن كوردستان ھەپوون ز كەھتە ل چىپەن مەھىنا ۋ گارە ۋ كەھىن پەندا ۋ زاۋىنە

خوارنا ۋى ماسسىۋىن بېچىۋىكە، خۇدان كەلمەشەكەن دىزىز و دەست و پىن كۆرت چۈر پىن ھەمە، ئاق تىلپىن ۋى ب پەردەكەن دا پۇشپىنە بۇ ھازىرنا مەلمەتلىيە و كۆرۈمكە دىزىز و پەخىن و فرەھ و ستور ھەمە، بۇ مەلمەتلىكەن ۋ خۇ راگىرتىن ب كىر دەپلىت و پەرتىن لەشى پىن كەمور و تەپسۇكە و ل پىن زكى و ئاق دەست و پىيا فەبۋۋى ترە

سەرى ۋى پىن كۆرۈرە و ئاقچاق دەركەن ئە و دىن پەخىن و فرەھە ل گەل ھەبۋىنا ھەمەك سەپىلپىن دىزىز و گۈھىن ۋى ، بېچىۋىكە ۋەمەدەپىن ، ئاق بەرا گىھ و دىن و چاقا پىن ھەمەسەنگ و رىكە

پەللىۋىنا چوگرافىيە ل زۆرىمە ئاۋچىن ئاقى ل سەرتاسەرى غىراقىن ب ئايپەت رويبار و كەر و سىكرىن ئاقى و ئەمە ھەمەكەن ب شەمىن كىرى ئاقدانا مەرامەتى دىكەن زۆر دىيىن

جۇتپون و زاۋى: ل مەھىن شۋات و دەسپىكا بەھرى بە، دەمەن ئاقسىۋونىن ۱۰-۱۵ رۇن و ۲-۴ تىزىكا دىكەت

- دىزىزىيا كەلمەشى دىكەل سەرى (۹۰-۱۰۰سم).
- پىلماھىيا مىلا (۲۰-۳۴سم).
- دىزىزىيا پىيىن پاشى پىن (۱۱-۱۵سم).
- دىزىزىيا كۆرىن (۲۵-۳۷سم).
- كىش (۱۷-۲۱ كىگم).

تۆرى (چەتەل):

ئاق ب زەمەن غەربىي، پىن ئۋى ئاسىيۋى (الۋى)

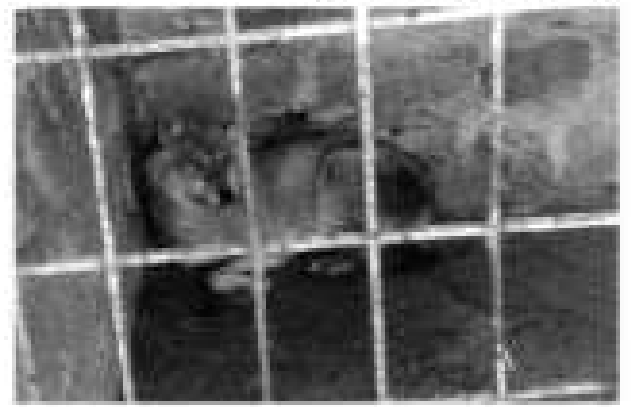
ئاق ب زەمەن ئېنگىلېزى، **Asiatic Jackal**

ئاقىن زانىسى، **Canidae aureus**

كىيەمەردەكە ل سەرى زەكەن كۆرگەن بېچىۋىكە و كەلمەخ زراف و ئۆلەپى اسطۋاتى، ۋ ھىل چەمبەي و ئىر پەرتىن دىزىز و دىزىزىيە سەرى پىشت و كۆرىن و سەرى بېچىۋىكە و گۈھ دىزىزە (ۋ رويلى مەزىزە و پىشا ۋى بار رەش و كەمورە ۋەكى بارىكە رەش دۇرماندۇرى لەشى و دىنا ۋى (ۋ يا سەرى زراف ترە و ۋەكى رويلى گۆشت و سىشك و چىچەملىك خۇرە

د زىنگىمىھا دارىستان و چىا و دەشت و دۆل و ئەھالا دا د رىت- ھەمەسە ل زەپىن چاندلىن و ئىر مەرامەت و

ھىزە، ھەمەسە بېيەستىن و ھىزا غارەن ھازىكەن بۇ ئىچىرگەن (ۋ بۇرۇن ۲۰۰۰ مېترە پىنەن بەرامەرى خۇ مەلمەتلىيەت دەمەن دەستىپىمانگەن جەن ئىچىرگەن ئاگەمەناربا كۆمەكە گورگا دىكەت دا دىكەت دەمەن ھىزىش پىنەن سەرى و ل دەمەن غارەن ل دۇف ئىچىرە خۇ چ دەنگ رۇن تەھىن چۈنكى ل سەرى تىلپىن دەست و پىيا د كەتە غار

زىنگىمىھا ۋى بىرىنى بە ز چىا و دۆل و ئەھالىن ئىر دار و بار و دەشەن ل دەشت و بېابانان رۇ بۇت- ھەمەسە ھەمە و پىنا جەپىن ئىر كەمور تراش و گىا رۇ دىكەت- **جۇتپون و زاۋى:** دەسپىكا بەھرى ئاكو ئىسانى بە و دو ھەمە (۱۰-۱۵ رۇن ئاقىن د بىت و ۲-۴ ئىشكا د ھىنەت

- دىزىزىيا كەلمەشى ل گەل سەرى (۹۰-۱۵۰سم).
- پىلماھىيا مىلا (۱۵-۲۰سم).
- دىزىزىيا پىيىن پاشى پىن (۲۰-۲۷سم).
- دىزىزىيا كۆرىن (۳۰-۵سم).
- كىش (۲۰-۲۸ كىگم).

ھەين ئاقى:

ئاق ب غەربىي، **الفضاعة الأوراسية (كلب الماء)**

ئاق ب ئېنگىلېزى، **Eurasian Otter**

ئاقىن زانىسى، **Lutra lutra**

كىيەمەردەكەن شېرەرى ھىشكەنقى بە زۆرىمە زىنا خۇ د ئاق ئاقى و رويبار و چەم و بېستانان دا دەمە سەرى ب ئايپەت دەمەن ئاقدانا بىرچ و ھەبۋىنا كەر و سىكرىن ئاقى ل ئاق بېستان و چەمەن دا و

دريزاهييا كهلخسي دگهل سمري (۵۵-۷۵سمه).
 بلنداھييا ملا ژ شمري (۲۰-۳۲سمه).
 دريزاهييا پټيټين پاشي يڼ (۹۱-۱۱سمه).
 دريزاهييا كورين (۱۲-۲سمه).
 كپش (۸۱-۱۸كگم).

هډتيا:

ناب ب زمانى عربي ، الطبع المخطط
ناب ب زمانى نېنگليز، Striped Hyena
ناب ب زمانى روسي، Hyaena hyaena

كهلهخس وي يڼ چمبليه زور ب هيزه و سمري وي
 كهلهكس صغين و دغن رهش و بان و نو گوښيڼ بريځ
 و موزماندور دگهور و ناري نه، لهفلفلكين دغلي بو
 همرشاندي و شكاندنا خوارن زور ب هيزن، دمسليڼ
 وي دوزنن ژ پين وي نيكسيم و كرنټ و پندويه
 كوري كورنه و لير پورنه ژ زيا احيجا پلتنرا
 پلتن و بهرف زكي پلي بان خيچين رهش، زوروي
 جارن كارن شعر و هيرنبرن دگمت تعاصيه د
 ناب زنگهه و ب شعف دا و زوروي جارا ب نن

د ژيت، لنډ وختن جوليون لهبيت و خوارا وي ژ
 بهرپكس گيانموهزين گوشتي و صري وټك كهفل و
 سم و شاخ و همسلي و گوشتن كهفلار.
جوليون و زورن، دمن بهاري به، دمن ناكسيون
 ۹۰ روژ و ۳-۵ تيزكا دگمت.
 زنگهها نندا د ژيت ل زوروي ناخا عيراق لن
 پتريا وان ل چيا و نول و نهالا و سمروكائين لافن و
 دحل و پيش و پهلهخين ناسن دا د ژيت

لټين روپار و برک و گهرن لافن، همروصا د شيت
 ل جويڼ تيمچه بيلان زي بريت
جوليون و زورن، دمسليكا بهاري به، دمن
ناكسيون ۱۰ روژ و ۵-۸ تيزكا دگمت.
 دريزاهييا كهلخسي ل گهل سمري (۱۵-۱۰۰سمه).
 بلنداھييا ملا ژ شمري (۵۵-۵سمه).
 دريزاهييا پټيټين پاشي يڼ (۱۵-۱۷سمه).
 دريزاهييا كورين (۲۰-۳سمه).
 كپش (۷-۱۱كگم).

قور بهنگه:

ناب ب زمانى عربي، الغرير الاوراسي (الغري الجبل)
ناب ب زمانى نېنگليز، Eurasian Badger
ناب ب زمانى روسي، Meles meles

گيانموهركس گوشت خوره، كهلهخكس ب هيز
 و كروفر و نير گوشت و ناداي و دمس و پڼ رهش و
 كورن و ب هيزن و پورنهكس گهور و چمن بهرف
 دمس و پيا فه بچيت رهش و ناري تر لن د هين و
 خيچين رهش ب سم لاشن وي دا ديون، سمري وي
 يڼ سبي به و خيچيكا رهش ژ نيشكا سم و چاف
 و گوه و بهرف ستيو فه د چيت و هردو گوها
 دگريت و ب شعف دهر دكهطيت و صالا خو د كورجين
 لافن دا چنكگمت.

زنگهها نندا د ژيت پلتن تاپيت ل پاروونكهيڼ
 دغوك و هفلنر و مسليصان دژيت ل چيا و نهالين
 لير دار و بار و زهپين چالدين دا د ژيت.
جوليون و زورن، ل نيلون و چريا نيكس به و
دمن ناكسيون ۷ صغين و ۲-۵ تيزكا دگمت.

ئەف كىيەنمۇرە د كەفەن دا كەلەك بىن مەنەبەۋ،
 ل ھەمى دەفەرىن چىيىلى ل ھەرىما كوردىستانى و
 ب ئايەت ل چىيىن دەۋگىن ۋەكى گارە و مەلىن و
 كەلەك چىيىن دى. كەلەك جارا د كەنە بەر بىمىن
 ئىچىرلانا و دكوشىن و شامەن وان بىن مەن و دىز
 و بادى و سىۋور ب سەرىمەرىن ھو فە د ھەلاۋىسەن
 ۋەك دەرىنەك زىرەگىا ئىچىرلانى، چۈكى كوشىنا
 وان با ب زىمەت بوو ز بەر كو ھو نا بىۋرگەنە
 مەشەن و جەنەن رەست و ب سەلەھى
 نىر بەرىسە ب جەتەك شامەن دىز و كروفر و
 سىۋور و شەكەستى و چەمىلى بو ز ئاقدا بو پەشەن
 دىز ھىيا وان زا ۸۰-۱۹۰ سىم لى ل كىيەنمۇرى ھى ج
 شامەن

كەلەمەن وان كەلەك مەرىنە و نىزىك(۲۵-۸۰ كىگىم)
 و دەست و پىن د سىۋور و پەشەن بو ھو گرىن و
 ھاقىن ز كەفەرىن بىلەن و مەن ھەرىمەسا د بىن دۈپىگ
 و ھورى زى ئىنە

لەشەن ھىن داپوشىنە ب پورەكەن زەنگ پىشازى
 سەر ب سەر ھە ل زەمەنەن و فەبەۋى ل ھاقىنەن و
 بىن زەك رەنگىن سەس بە و ل نىرى رەنگىن پورەنى سۋور
 فەبەۋى و سەرو چاف و پىشەنە دەست و پىيا و ھەردو
 كىلەك ب خىچەكە ب رەنگىن رەلى و ھەمەك پىن
 سەس ل پەشەن و زەك سەس بە

جۈتەۋىن و زەۋىن ل دوماھىكە پەبەن دەست بىن
 دكەت و دەمەن ئاقسەۋىن (۱۶) ھەبەن و سەلى
 چارەكەن ل مەھەن ئىسەن و گولانى دىن و زۇرەى جارا
 ئىكەن بان مو بەرەنەن كۈپىن دەھىتەت و زۇرەى جارا ل

شەكەفەن بىلەن و ئاسەن تىشكەن ھو دەھىت
 دىز ھىيا كەلەمەن ل كەل سەرى (۱۰-۱۰)
 ۱۵۰ سىم)
 بىلەن ھىيا مەلا ز لەرى (۷۵-۸۲ سىم)
 دىز ھىيا كۈپىن (۱۰-۱۰ سىم)
 كىش (۲۵-۸۰ كىگىم)

نېرى و بىزا كۈپىلى (بىزا چىيىلى)
ئەف ب زەمەن مەرىنە المەز لىرى (ئەمەز لىرى)
ئەف ب زەمەن لىرى

ئەف ب زەمەن لىرى (Wild Goat)
ئەف ب زەمەن لىرى (Capra aegagrus)

كىيەنمۇرەكى شىرەنە لى زىلى مەفەرا بارزان لىھا
 زۇر با ب زىمەنە ئەف جۈرى بىزىن بىيىن ب ئايەت
 ل چىيىن لىزىكى بازىرى دەۋگىن بەلگە بىتە ب
 رىزەكا كىم لىھا ئەف جۈر ل چىيىن گارە و مەنىن
 و چىيىن سىۋورى ئاقىمە كوردىستانى و تىركىا دا بىنە
 بىن، زىمەن كو كەلەك زەرى و زىن باب زىكەمەن
 كەفەن ز لىمەكى ھە و ئىچىرا بەرەۋام ز لىمەكى دى
 ھە، ھەزى ئامەزى بە د كەفەن دا كەلەك ز فان بىزا
 ل چىيىن پارىزگىھى دەۋگىن و بازىرى دەۋگىن بىخۇ
 دەھتە بىن.

ئەف جۈرى كىيەنمۇرىن د خۇجەھىا خۇما ل جەنەن
 كەلەك بىلەن و ئاسەن و كەفەن و بەرىن مەن ل
 بىلەن ھىيىن بىلەن دا دىزىن و پىشەنە ھوارنا وان بەلگە و
 فەنەس و بەرەمەن دارىن بىلەن و لەۋىن ل جەنەن ئاسەن
 دا ئىمەن بىن ۋەكى كەزان و ھورىمەك و گۈھىشەك و
 كىسەك و ھىزىر و... ھەن

ئەف و دىئا و لىف سېسى تە و پۈپۈرتىن سەز و سىئوز
ئىزى دىزىزە لىن ل مىن دا ل دەمىن جۇئىيۈۈنى ۋەك كۈرىن
دالھىكا موى تىزىز دىيىت

جۇئىيۈۈن و زۈۈزى ل مىمما ئەيلىۋىتىن بە و دەمىن
ئاقسېۋۈۈنى ۱۹۱ مەھىن و زۈۈرەي جارا ئىك ئىزىك پان
كىنم جارا جۇئەكسى بىيىت

ئىنگەھا جوگرافىي: دەيتە زابىن كو ئەف
گىتەمۈرە ل سەر ئاسىن ھەمى جىھەنى مەترسىيا
ز ئاقچۈلۈن يا ل سەر ھەي و زىر كىنم بۈۈنا ۋى زۈر
بىن ب زىھىتە بىنە دىن بۇ زاتىن ل دەفرا بارزان ل
سالا ۲۰۱۳ چەندەك ب روون و ئاشىكراسى ھاتىنە دىن
و ۋىتە بۇ ھاتىنە كىرتن ئەف گىتەمۈرە د كەقنىدا
ل كەلەك جىھا ل پارىزگەھا دەھكەز ھاتىۋو دىن و
نھا زۈر كىنم بۈۈۋە و ئاكو نەھو نە ھاتىبە دىن و ل
سەزىن جىا و جەھىن ئاسىن و ئىز دارو بار و گىزۈگىيا و
بەر دەيتە دىن پىرىيا خوارنا وان بەك و قىس و
بەرھەمىن دارىن بىنە و ئەۋىن ل جەھىن ئاسىن دا شىن
دىن ۋەكى دارمازى و بەرۋى و دار كەزان و ھورەيك و
گۈھىشك و گىرسك و ھىزىر و—ھەن

دىزىھىيا كەلەخى ل كەل سەزى ۱۳۵-۹۰۱سىم،
بىلنەھىيا مىلا ز ئەردى ۱۰-۷۵سىم،
دىزىھىيا كۈرىن ۲-۲سىم،
كىش ۲۵-۲۰۱كىگم.

بەرلىق كۈپى:

ئاق ب زەمىن غەربى: الخنزير البرى
ئاق ب زەمىن ئىنگىلىي: Wild Boar
ئاقى زانسى: Sus scrofa

گىتەمۈرەكى شىرەمە خۇدان چۈر دەست و پىن
بە و سىمدارە و امو سىما ھەلە ل ھەر دەست و پىن
بەكى و سەزى ۋى ب مەلە نوسىياپە ئانكو سىنوگور
ئىنە و لىبىسەكادەقن دىزى ھەبە بۇ ھەلەكۈلينا
ئەردى و ھىزىش كىرنا سەر مۇف و گىتەمۈرە و خۇدان
ئەلەكەكى ب ھىز و مەزە و ئىزى بە دەست ز پىا
دىزىتىن و خۇدان سەزەكى مەزىن و شۈز و جەمىياى بۇ

كەلەخىن ئىز پىن وان كەلەكەن مەزىنە و ئىزىكى
۹۵-۵۰۱كىگم و ئىز پىن بەرلىسە ب بو شاھىن
سەزور و دىزى و يادى و فرەھ و بەخىن ب سەر پىشنى دا
دىزىيۈۈى ھەنە و ھەندەك گىزۇفرك ابلەنە ل مۇرماندۇرى
شاخى ھەنە دىزىھىيا وان د كەھىنە ۱۰-۵۰۱سىم
ۋەن بچۈپىكشە ب كەلەخى قە ز ئىزى و بەرلىسە
ب بو شاھىن بچۈپىكشە ز ئىزى و ئىز و بارىك و يادى
ئەك بەخىن كو دىزىھىيا وان د كەھىنە ۱۰-۲۰۱سىم
و دەست و پىن د سەزور و بەخىن بۇ خۇ كىرلن و ھەلەتتىن
ز كەفرىن بىنە و مەزىن

لەش ب پۈپۈرتەكى دىزى و گەۋەزى قىۋۈۋى داپوشى
بە ل ھەلەنە و ل زەستانا گەۋەزى ئارى و ل ئىزى ھەبۈنا
ھەندەك خىچىن زەشنى ئارى ل سەزى و پىشنى و سەر
پىيا و كىلەكە

جۇئىيۈۈن و زۈۈزى: ل پاپىزا دەستىن دكەت و دەمىن
ئاقسېۋۈۈنى ۱۱۱ ھەمىن و ھەندەك جارا بىنە ۱۶،۵۱
ھەمىف و سالىن جازەكىن ل دوماھىكا ئىسماز و سەزى
كۈلانى دا دىزىن و زۈۈرەي جارا ئىك پان بو كىرلن كۈپى
دەيتىت و زۈۈرەي جارا ل ئىكەننىن بىنە و ئاسىن
ئىشكىن خۇ دەيتىت

دىزىھىيا كەلەخى ل كەل سەزى ۱۰۰۱-
۱۱۰سىم،
بىلنەھىيا مىلا ز ئەردى ۹۰-۵۰۱سىم،
دىزىھىيا كۈرىن ۱۱-۱۱سىم،
كىش ۹۵-۵۰۱كىگم.

ئۇر:

ئاق ب زەمىن غەربى: اذبل - البحمور اظى
الغىاى

ئاق ب زەمىن ئىنگىلىي: European Roe Deer
ئاقى زانسى: Capreolus capreolus

گىتەمۈرەكى شىرەمە سىلك و زاق و جولى بە
ۋ پۈپۈرتىن ۋى پىن كۈرت و نەرم و جولى بە و گەۋەزى ب
سۈزى ئەبە سەرچاق دكەۋىن و جۇت شاخىن دىزى
و جەق جەق دىزىھىيا وان ۱۲-۱۳سىم، ل ئىزى لىن
چ شاخ ل مىن يا دا لىن
سەر دوماھىك دەيتىن ب پارچەكە رەش ل سەر

كىرۋىتكا كويىسى (كىرۋىتكا گەور)

ئاف ب زىمىن غەربىي، الاړىب البىر الاړىبى الاړىب
البىر

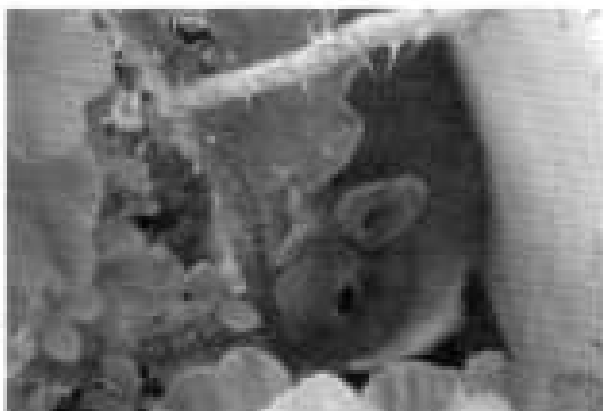
ئاف ب زىمىن ئىنگلىزى European Hare

ئافىن زاننىسى Lepus europaeus

گىتەمۇرەككى شىرىرە، دەپتە تىپىن ب
سەرەككى بچوك و جوت گۈمىن درىز و نوماھىك
ئىز و نوماھىكا وان ب رەككى رەش دەپن و پوپرەككى
درىز و نەرم و ب رەككى گەور قەبۇوى و ئىزكىسى سېسى
و كورپەككا ئىز پوپرەت و بەرەف رەشنى قە ز پىشنى
قە و سېسى ز بىلە و دەست و پىن كورتن

ئىنگىمىھا جۇگرافىيا وى ل سەراتسەرى غىراقىن
و كوردىستان و پارىزگىمىھا تىپىكى ل وان جەپىن
كو زەپىن چاندن و گەر و رۇبار و جۇپىن ئافىن و
كزۇگىا ز لاپەككى قە و ز لاپەككى دى قە ل جىا و نۇل
و نھال و زەپىن ئىز پوپش و پەلەخ دىت، بۇ زانپىن
كىرۋىتكا ل گەل ئىنگىمىھا قۇ رەككى قۇ دگەپرەت
ئانكو دەسى پىش و پەلەخ ل دەستى بىت رەككى
وى ۋەكى وى ئىنگىمىھا لى دەپت ئانكو بىشنى قۇ ب
پارنىت، ز بەرەندى دى بىس ل پىش چالپىن سۇقى ز
ئاف تراشەككى بان قەتەككا پىش و پەلەخى دەركەت
و بازىا بىر نو ھىز بىكى كو ئەفە جەپن ھەبۇنا
كىرۋىتكا بى خوارنا وان ھەسى قىقى و دەراست
و رەپن دارى بە ۋەكى گوندىر و باجان و سىف ---
ھىد

راۋى و جۇتپۇنا وى ل مەھا كاتپۇنا ئىككى و تاكو
كاتپۇنا دوون بە و باسنى 1۲-1۳ رۇزا دەپىتە ئافىس

خوارى و ل دەمن ب رىفەچۇونى بىچەككى بىلە دەكت
و رەككى پوپرە رەشنى ب سۇرى ئارى قە و جەند
بەرەف ۋەزىن زاننىسى قە دەپت پوپرەن وى بۇش و
پىر لى دەپت ل گىتەمۇرى گەھىشى و مەن دى
بىسى قەتەككا مۇس كەفەزىن قەبۇوى و درىز ل سەر
پىشا وان ز مەنوى قە درىز دەپت بۇ سەر پىشنى

جۇتپۇن ل ۋەزىن پاپىرى دەپت ز چىرا ئىككى
ئا كاتپۇنا ئىككى و مۇچىن ئافىسپۇونى ۳ ھەپىن
دەپت ۱۲-۲ تىپىككا بىكەت و ئىزكىن وان د بچوككى
و پوپرەككى نەرم و ئازك و كورت پىن ھەى، د سالا
ئىككى دا و تاكو زىن وان د بىتە ۱ ھەپىف شىرى رەككا
قۇ دەپن

ئىنگىمىھا جۇگرافىيا وى ل سەراتسەرى غىراقىن
و كوردىستان و پارىزگىمىھا تىپىكى ل وان جەپىن كو
زەپىن چاندن و گەر و رۇبار و جۇپىن ئافىن و كزۇگىا
و قەردەم و لەفەن و شەپ و نەراتى لى ھەى دىت، پىر ب
ئەفە ب شىپۇمىن كۇم كۇم ز ۱۰ بەرازىن ئىر و سى ز
جەپن قۇ دەركەپىت و با ز ھەمىيا مەرتىر ب غەمىرى
قە (مىن) سەركىشىيا وان دەكت و ل دۇرەندۇر پىن
ئىز پاراستنا وان دەكەن و زۇرەقى زاننا وى ل ناچچىن
چىپاس و ل بەر لىپىن رۇبارىن ئاسىن و ب زەخمەتە
و ل ئىزكىسى زەپىان ل دەمن گەھىشىئا دەراستى
ۋەك باجان و پىنات و سىف پىن غەرد و سىف و خۇخ
و گوندىر و باجان رەشك --- ھىد، بەراز زەرەو زىلپىن
مەن د گەھىپىتە زەپىن چاندن و بەرەمىن وان

جۇتپۇن و زاۋىن ل چىرا ئىككى دەست پىن د كەت
و دەمن ئافىسپۇونى ۱۵۱ ھەپىن و ز ۹۰۶ تىزكا ل
دەستىپىكا بەرەن دا دەكت و ئەگەر خوارى و گەش و
ھەۋاپەككى گونجاي ھەپىت دەپتە ھەپە سالىن دو
چارا بىزىت

دېزىھىيا كەلەخى ل گەل سەرى (۱۰۰-
۱۷۰سەرا)

بىلەھىيا مىلا ز نەردى (۸۵-۹۰سەرا)

دېزىھىيا كورس (۱۷-۳۰سەرا)

كىش (۸۰-۱۲۰كگەرا)

جۈرەق گەورە

ئاف ب زىمانى غەربىي، الجرد البنى (الجرد الغرويى)

ئاف ب زىمانى ئىنگلىزى **Brown Rat**

ئاف ب زىمانى **Rattus narvegicus**

گىئومورەگە دەپتە ئاسىيىن ب كەلمەككى ب ھېز و دىزى و دىنەككە نە دىزى و دىبار و كورەككە دىزى كۆزى دىزىزەھىيا كەلمەسى زىمەنر نە بىت و پورەككى ئۆزى و رەق و زەر و رەككى كەورۇق تارى و ئۇخ ل پىشىق و كىلەك و رەخا و پورتنى بىن زكى و دەست و پىا قەبۇوى تىرە و ھىدەك جارا قى جۈرەق ب رەنگەككى رەقلىق تارى زى ، بىن، ئىقلى جۈرەق سەرەككى مەزىن و جۆت كۆھىن گىرۇقۇر و ئىز پورتنى تەرم و دو جاقىن دىبار ھەنە

زىنگەھا جۇگرافىيە ۋى ل سەرەنسىرى غىرافىق و كورەستانى و پارىزىگمەھا دەھۆكىزى ل ۋان جەھىن كۆ جەھىن ئاكنجىبۇونا خەلكى بە و ل مۇرمانبۇرى مەل و بىستان و زەھىقن دەرامەتى و ل بەر لىقەن گەرگىن ئاقىق و رۇبىارا كۆ دان و دىككە پەك خوارىن بۇ لى ھەبە و بىن بەرتىاسە ب كۆلانا كەللا ل بىن لەردى دا و ئاخىق ل بەرەرق كۆنۇن خۇ كۆم دىكەت.

دىزىزەھىيا كەلمەسى ل كەل سىرى ۱۹۰۱-۱۹۰۲م.

دىزىزەھىيا كۆرۈن (۱۷۰-۱۸۰م.)

كىشى ۲۵۰-۵۰۰گم.

بىدەمالا گىيەدەرىن كويىق يىن يىشۇمۇر خۇر

زۈيزى

ئاف ب زىمانى غەربىي، فلفذ لىپىز الصمدى

ئاف ب زىمانى ئىنگلىزى **Southern White breasted Hefgahog**

ئاف ب زىمانى **Erinaceus concolor**

دەپتەئاسىيىن ب كەلمەككى مام ئاقىجى و پورتنى ۋى بىن كەورۇق قەبۇوى و پرى زاپىتىن ئىز و سەرى گورۇقۇر و دىنەككە دىزى و سەرى ۋى رەق ھەرۋەسە بىن زك و بىن جەككە ب پورەككى سىسى كەورۇقە داپۇلى بە.

زىنگەھا جۇگرافىيە ۋى ل سەرەنسىرى غىرافىق و كورەستانى و پارىزىگمەھا دەھۆكىزى ل ۋان جەھىن كۆ جىا و دول و ئەلەين پرى دار و دىرەخت ھەبىن ھەرۋەسە ل ئاف زەھىقن پرى داروبار و ل زۇرەق چەم و بىستان و زۇر بىن سۇق دۇستە، لى ل دەمىن مەلرەسىيا ھىزىق بىزىق ل سەر ھەبىت خۇ ئىلك وەردىكەت و ھەقى زاپىتىن خۇ بۇ خۇ پاراسىتىن ز دوزەمى قىچ دىكەت.

ل دەمىن زىستانىن بۇر و دىزى زۇبۇرى بۇ ھەبىن ۱-۵ مەھا دىچىتە د كرىلار سىرۋىنى دا.

خوارىنا زۇبۇرى ل سەر مېش و مۇر و كىرم و ھىكىن ھىككەتلىق و خىشۇكەنە ھەر ۋەسەن ل سەر بالىقەن بچۈيكە و باھرا پىتر خوارىنا خۇ ب شەق ب دەست خۇقە دەپىت.

زۇلۇ و جۇتپۇون ل سالىق جازەكى و ب تاپەت ل ۋەزىن دىبار و ھاقىما جۆت پۇون چىدەپىت و دەمىن ئاقسىبۇونى ۱۰۰-۳۰۰ رۇزا قەد كىشىت. باسەن د شىت سالىق جازەككى نا دو جارا ئاقس بىت.

دىزىزەھىيا كەلمەسى ل كەل سىرى (۲۵-۳۰م.) كىشى ۳۰۰-۱۰۰۰گم.

بىزى ھەق

گىئومورەككى تەمەتى پىشىكەككى بە و چوار دەست و بىن ھەنە و ئىل و ئىنۇك دىزىزە و كوربا ۋى ئىزىك مەترەككى بە، ل دەشت و زەقى و جەھىن چەراندىنا مەرومالاتى دا ئىت و گىۋەنەن بىزا دەپىت و ئاقى ۋى ز ھىدى ھاتبە.

زىنگەھا جۇگرافىيە ۋى ل سەرەنسىرى غىرافىق

كۆلۈمۈكىنى ھەسسى بىن رەق و قابىم و ھەممى ئەمىلى داپۇنى پىنكەھىن كۆ پىنگەھاتىپە ز ھەسسى سىئور و كەفتار و رەق و ئاسى كۆ ل دەمى ھەبۇونا ترس و قەشپارن ز ئەپار و درندە و ھەر تىشەككى نە چاقەرتىكى ل تۇرماندۇرى ۋى خۇ د فى كاقلاسى نا قەدشېرىت و دەما خۇ دىن فى كۆلۈمۈكى قە قەدشېرىت چەندىن تىر و گىرائى و ھىز ئەشپىن گارتىگىن ل ئەشپى ۋى بىكەن و ل دەمى چ شەرتسى ل سەر ئەبىت ب شېۋەككى ئازادانە سەر و دەست و پىن و لەش ديارن و شېپىن ماۋەككى زۇر تىزى بىزىت كۆ ھەندەك چارا دگەھىنە نېرىك ۱۵۰ سالان.

كۆپسەلىن كۆرەسلىن ۋەكى ھەممى كۆپسەلىن دىمى دەن تىن، بەلكو نەقەككى تىزى و خېلى بۇ بىزىن و پارچەپارچەكرنا خوارىن ھەپە، ھەروەسا بۇ ب رەقەچۈن زۇر بىن رەھمەنە و ھىلى ھىلى ب رەقە دەپت.

جۇتپون و زاون ل دەمى زاون بونى يا سىن ھەردى دكۆلىت و كۆرەككى چىدەككى بۇ دانانا ناكو ۱۷ ھىكا و پىلىتى ھىنگىزىن وان ھىكا بۇ دەمى ۲-۳ ھەپقا ب جەھ دەپلىت و لەو بخۇ ھىكىن د شىكىنن و دىنە تىزىگ و تەرەكەفن و زانا خۇ دەمە سەرى لىن ھەردەم تىچىرەككا ب ساناھى نە بۇ بالىما و خىشۇكىن دى ۋەكى تارى.

كۆپسەلە ل ھەممى جىھانى تىزىت، ل جەھىن گەرم و سار و ھىنگىلى و شەھار و ھەندەك جۇزىن ھەپن د دەريا و زەريا دا دىن، لىن جىپازىپا دەست پىپا

و كۆرەسلىن و پارىزىگىمىھا سۆزۈكى ل وان جەھىن كۆ دەپنە بكارلىتان ۋەك جەھى بىنەھەدان و مەخەل و شەھىنا تەرىل و كەۋالى.

كۆما گىيانەۋەرىن خىۋە:

ئاق ب غەربى، الزولف

ئاق ب ئىنگلىزى، Reptiles

ئەف جۇزىن گىيانەۋەرا و ل بوۋف ئاقىن وان كۆ خۇ ل سەر ئاخىن تەردى دىخىلىن و ھەندەك دەست و پىن بىنە ھەنە ۋەكى مارگىسك و كۆپسەلە لىن ھەندەك د بىن دەست و پىن نە و خۇ ل سەر تەردى دىخىلىن ۋەكى تارى، پىر ز، ۷۰۰ جۇزىن گىيانەۋەرىن خىشۇكا ل سەر بوۋىن تەردى چ ل سەر ئاخىن پان د ئاق ئاقىن نا بىزىن ھەنە و ھەرتىما كۆرەسلىن و پارىزىگىمىھا سۆزۈكى بىن بەمەر نىسە ز قان جۇرە گىيانەۋەرا، بەلكو چەندىن جۇر و رەنگ ز قان خىشۇكا ھەنە و چەندىن جۇر ب بوۋىنا سالا ئەم دەردە و سەمما ل زىنگىمىھا كۆرەسلىن ھاتىپەككىن ز تىنگىدان و كىمابارانكىن و سۇننا ئاقار و كۆرۈ پاولان بويىە نەگەرىن ز دەستەن و لەمما گەلەك خىشۇكىن.

ئەپىن ل خوارىن زى ھەندەك نەۋونە نە ز گىيانەۋەرىن ل پارىزىگىمىھا سۆزۈكى ھەپن ز كۆما گىيانەۋەرىن خىشۇك.

كۆپسەلە:

ئاق ب غەربى، السىلھافا

ئاق ب ئىنگلىزى، Turtles

دەپنە ھىزمارىن ز كەفنتىرەن گىيانەۋەرىن سەر بوۋىن تەردى ب تايىت ز كۆما خىشۇكا كۆپسەلىن ل كۆرەسلىن ب رەنگەككى گىشىن ز جۇزىن كۆپسەلىن دىمى بە ھەرچەندە ھەندەك ز زانا خۇ دئاق ئاقىن دا دەست و ھەندەك چارا د بىزىنە فى كۆپسەلىن دىمى ا كۆپسەلىن قىلا چۈنكى بىن و دەستىن ۋى د كۆرت و سىئور و ب تىلا بومەھىت دەپن ناكى ۋەكى دەست و پىن قىلى نە، كۆپسەلىن كۆرەسلىن ۋەكى ھەممى كۆپسەلىن جىھانى بىن دىم ب كاقلاندەكى پان

كىمكەن جىيەن:

ئاف ب مەرىجى ، التىنن المراقىب

ئاف ب ئېنگلىزچە ، Komodo Dragon

ئاف ب ئىسمى ، Varanus komodoensis

ئاف گىلانمورە اكىمكەمە ئىك ز گىلانمورەن خىشۇكە ، درىزىيا ۋى ئېزىكى ۱۵ مېترانە و گوشت خۇرە و مېش و سۇر و بالىمە و خىشۇك و مېشك و مار و كەلەكەن دى و ھىندىك جاران فىلىس زى دىخۇن

- ئاف ۋەكە ز ئالەن ئوسمان پاجىلۇن قە ل مۇقرا بچىلى ھەتتە كىن

كىمكەن با ھەسسىيارە بۇ دۇرەتمۇرى خو و ھىك كەرە و ئېزىك ۳۰-۳۵ ھىكە ل بىن ئاخىن ما دىكەت و قەدىشزىت ئاف خىشۇكە ز بان خىزاتانە كو ل جىھانن كەلەك بىن كىنە و د بىياندا ما ل ئەندونېسىيا خۇجھە و نھا كەلەك كىنە بووېە و ب زىھمەت ل ھىندىك جھا بىننە بىتن و لھا مەنرەسىبا ز ئالچونۇن ل سەر ھەيە و د رىكەفتنا ساينس ارتكەفتنا جىھاننى يا ئەھىلانا بازگالى كىن ب گىلانمورە و رووھكىن كويۇن ل لېسنا ئىك دا يە

ل سالا ۲۰۰۷) ل كۆندەكەن ئاھيا بچىلىن سەرب قەرا ئاكرىن قە ز ئىشكەكىن قە ز لاپىن ئىمەكىن رىقەبەرىيا مېنا ل دھۆكىن دەمىن كارىن رووېىقۇن دىگر ھانە بىتن لىن بووۇچونەكە بەردەوام ز ئالەن سارزىن زانستى قە بۇ ئەھانەكىن و ئە ھانەنووماركىن

دكەل بىن دەمى ھەنە كو شۇبنا ئېلا ۋەكىس پەھىنكا دەمىنى ئە بۇ مەلەقاتىكىرىن خوارنا كوئىسەلمى بىرتى بە ز گىزۇگىيا و فىلىس و زەرەھوانى كو ب دەمى خو بىن ئېز و خۇلۇن دىرەت و پىرت پىرت دىكەت

كىمكە (مارگىيە):

ئاف ب مەرىجى ، الوزمەدا أبو بىرەس

ئاف ب ئېنگلىزچە ، Gecko

چەلمىن جۇزىن كىمكە ھەنە ل جىھاننى كو د كەمە ئېزىك(۱۰۰) جۇرا و كوردىستان و پارىزگىمە دھۆكىن ئىك ز ئان پارچىن ئەردى بە كو چەمە جۇزىن ئان كىمكە لىن ھەنە ، زۇتان جۇزىن ئاف دار و بارا دا مۇزىن و بىن ل جىھىن خىز و ئاخ و كەلەر و ئەمەتە بەرا ئۇن ، و بىن ل بەر كاشىمانكا و ئاف مال و عومبار و جىھىن بەرامەلى و كەلەك جىھىن دى و دزىن و ئۇ دىشۇن ل جىھەكىن بىتن زىدەتر ز چەمەكە بېيى . دىننا ئان جۇرە گىلانمورە پېچەكىن ب زىھمەتە ، چونكى پىر ب شەف دەردەكەن دەمىن ل بووۇف خوارنا خو د گەپن كو ل سەر مېش و سۇران د ئۇن دەست و بىن وان ب چوار ئېلىن دىزۇ ب دوماھىك دەپن كو خو ب ھەمى ئىشتافە د گىرىت و درىزاهىيا كىمكەسى ز (۷-۱۱) سەنتىمرا ئە . ل دەمىن زاۋرىن سالىن چارەكەن يا مەن ھىكە(۱۱-۱۳) ھىكە دىكەت و ئاف ھىكە ب درىزاهىيا (۲۰) مەھا د بىلە ئېزىك

ھازىر:

ئاف ب غەربىي ، الحيد (التهبان ، الانسى)

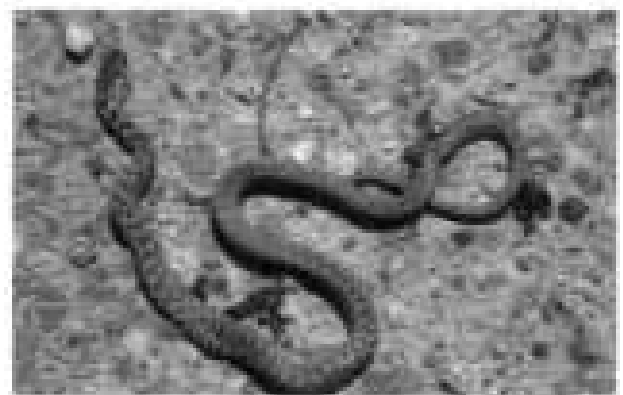
ئاف ب ئىنگلىزچە ، snake

ھازىر گىيانەۋەزىن خىشۇكە و دەست و پىن پىنە ئېن و ل سەر زكى خۇ دىخىپىت و ب ھېرا كىفايىتىن ھاسۇلەكەن زكى ب رىفە دىچىت ، زۇرىمى ھازىر نو كىلېن بىرۇ و ئىز ب پەختىكا سەرى پا نەقى لى ھەنە و ل نەقى پىنەدەن زەھەر دىزە . ھازىر كىلىما و ب ئۆزىنى خۇ قەدەت .

ھازىن كوردىستانى سالى جازەكى كەقلى خۇ اېمىت ، دىگھۇن و ل ھاقىنا جۇت دىن و زاۋىز د كەن و ھەر جازى (۵-۱۱) ھىكا دكەت و ئىزىك ۱۱-۱۵ سالا ئۆزىن انەقى ئەگەر نە ئېنە كوشىن .

چەنەن جۇزىن ھازىل كوردىستانى و ب تاپەت ل پارىزىگىمىھا دھۇكى ھەنە دىكى ھازى رەش ، كوردەھار ، ھەسپە ھاز ، ھازى ئاقى ، تېرەھار ، و ھازى جىنجلوك ، ھازى ب زەنگل و گەلەكەن دى و ھەر ئىك ز ھازى جۇرە ھازا رەنگ و دىزىزى و پانى و كىش و شىۋازى خوارىن و ھاتىن و چون و رىزەھا پىنەدانا ئۆزىنى خۇ و مەترىسپىيا ۋى ل سەر ئىچىرا ۋى جىلوارە . بۇ نەۋىنە ھازى رەش دەسا ز باب و باپىرەن مە ھاقىبە زابىن كو مۇزۇف نەستە و ب كەسەن قەنەت . نىنن ئەگەر ھاتە ئاززاندىن پان ئۆرەكەن د شىت بەرگەن ز خۇ بىكەت . لى ھەسپە ھاز و كوردەھار ب سەھەم و ھەپەتەن و دىننا وان پا ب ترەسە ز بلى كو زەھراۋان زى ل نەقى پىنەدەننى با دىۋارە .

زۇرىمى ھازىن ھەرلىما كوردىستانى سەرىن وان سىن كوشەبى نە نو كىلېن ب پەختىكا نەقى قە ھەپەن

كو ل نەقى پىنەدەننى پىرۇ زەھەر دىن و دىزە ھېرا ئىچىرا خۇ .

بۇ ل نەقى گەرىانا خوارنا خۇ زۇرىمى جازان ھاز ب شەف و ل نەقى فېنگەننى نەردكەقەت و خوارنا وان بىرىنى بە ز ھىكە وىق و جورد و بالەنە و ھەتە ب رۇز زى ھاز پىن ل جەپەن نەقىنى و سىبەر نەقىنى بە .

كۇما گىيانەۋەزىن ھىكەننى:

ئاف ب غەربىي البرماتىك

ئاف ب ئىنگلىزچە ، Amphibians

بىرىنى نە ز گىيانەۋەزىن جۇزىن بىرەھار و پەسنى وان ب پىلەكا (الحراشفا) داپۇنى بە و د زىانا خۇنا ل ھىكەنى و د ئاف ئاقىن دا زىن و ل سەرتەسەرى جىھاننى ئىزىك ۲۱۰۰ جۇزىن قان گىيانەۋەزى ھەنە ھەرلىما كوردىستانى و پارىزىگىمىھا دھۇكى نەۋىنەكا زۇر باشە بۇ دىننا قان جۇرە گىيانەۋەزىن دىكى نەقى و خەخەمەك و ھەتە . نەقى گىيانەۋەزى ل نەقى جۇنپونى زۇرىمى وان ئىز و ھىز پىنەقە قەسنا ئاقىن دىكەن بۇ دانا ھىكا و ھەنە جۇر ل ئاف جەپەن شەھەر و نەرى دىنن ، ئاتكو ز نەقى ئاقىن و نەقى ھىكە پىشى نەپتە ئوكەن . گىيانەۋەزىن بچىك زى نەردكەقەن ، مابەدىكى ئاف ئاقىن دا زىانا خۇ د بەنە سەرى و پانى پىچىچە نەردكەقەن سەرى ھىكەننى زۇرىمى وان دىزەھىيا وان ئىزىك ۱۵-۱۰ سەم و كىلىما وان ئىزىك ۱۰ گەم

نەقىن ل خوارىن زى ھىكەك نەۋىنە نە ز گىيانەۋەزىن ل پارىزىگىمىھا دھۇكى ھەپەن ل كۇما گىيانەۋەزىن ھىكەننى .

بەق:

ئاف ب غەربىي الخىفە

ئاف ب ئىنگلىزچە ، Frog

ئىك ز گىيانەۋەزىن ھىكەننى پىن ھىكە و مەلەقەنكەد ئاف ئاقىن دا و ل نەقى پان ب رىفەچون پان ب لۇقا ب رىفە دىچىت و ھىكەك جۇزىن وان

• **ئەجەمىيەتچۈك (بويىكا باراننى، بويىكا ئاۋۇن،**

سەلەمەندەرىن كوردىستانى)

ئاف ب غەربىي سىمىل المام

ئاف ب ئېنگلىيى، Newt

ئافنى ئانستى، Urmia Salamander

(Neurergus crocatus

Kurdistan Newt (Neurergus

(microspilotus

جھە ل دەستېنكى بەكى زانلىن بايولوژى دەپادىگەن كۆ زىقىنە قە يۇ كوردىستانى و ب تايىتە ل بازىرى ئورمىن ل ئېراتى و زىەر ھىدىن ب ئافنى ئورمىن ھاتىبە ئافكىن لى ئەمقۇگە زانلىن بايولوژى گىرنگى بەك دايە قى گىلانمورى و ئھا مەترىسىيا ز ئاقچونى ل جىھاننى ل سەر ھەبە و د ئاف لىستا ئمارە (۱) يا كەھننا رىسايىتى دا بە الېستا گىلانمورىن مەترىسىيا ز ئاقچونى ل سەر ھەبە، دەپنە زاننى كۆ ل ھەر چوار پارچىن كوردىستانى ب زۆرى دەپنە بىلن ب تايىتە د سىروكالىيا و رىوبارنى ئافا نەزى و ئافنى نە گەلەك بۇلن، پارىزگىمھا دەۋكۈن لىك ز وان جىھىن گىرنگە بۇ دىئا قى جۇرە گىلانمورى، لەورا پارىزگىمھا دەۋكۈن بويىە جىھى سەرنجا راكىشانا زانلىن بايولوژى ھىنا زانلىا بايولوژى با ئىزانى (ئىلتاز نەجفى) ل (ئىكۇيا ئىچە يا ئوركى، كۆ شىيا بۇ ماۋەين ۷ رۇزا ب زىنەريا رىكخراۋا كوردىستان بۇ پارامىتا ھافىن ئازەلى و ب ھارىكالىيا قەرىمگىمھا زىنگىمھا دەۋكۈن شىپان چىمىن جىھان دەستىشيان كەن و قى گىلانمورى بىيىن و ئوومارىگەن، بەكى ئاف و ئاقارنى كۈندىن ئازىكا و گەرەگۈ و گارەى و كارى و رىوبارنى بىلاۋا و قىدىش و چەندىن جىھىن پارىزگىمھا دەۋكۈن، زىلى بارزان و حاجى ئومەران و گەلەككىن دى.

ئەف گىلانمورە ز گىلانمورەن ھىك ئافنى بە لىن ز خىشۇكا دەپنە ھىمارىن، چۈنكى دەما د ئاف ئافنى دا نەبىت خۇ ل سەر نەزى دىخىسنىت و ز بەمەلا بەفا بە و باھرا پىر ز زىانا خۇ د ئافنى دا دەپتە سەرى و كورىمكا دىزى و ئو دەست و ئو پىن و ال دەستا چوار تىل و ل بىيا پىنچ تىل ھەنە ئىز لىزىكى (۱۲-۱۵-ئىسم) و

دەپن ب سەر دار و كىزات و لەفەن و گىز و گىلەننى سىپور ب سەركەفنى

جۇنپون و زاونى ل دەمى بەھرا بىن ئىر ب شىۋەكى كۆم كۆم، كۆم دىن و ب دەككىن جۋان سىترالىن جۇرا و جۇر دىننى داگم بىن مىن ب لىك خۇفە بىكېتىن و جۇنپوننى ل كەل بىگەن و ل دەمى جۇنپوننى مىن ئىر يا مىن ھەمبىز دەگەت و ل پىشا وق سىپور دىت تاكو يا مىن ھىكا دەگەت و ھەردەم د ئاف ئافنى دا دانىت، پائىسى بىن ئىر ئىكسەرە وان ھىكا د ئوكىنىت و ئەف ھىكە تاكو دەردكەفنى بىن ل ئاف ئوبىرگەكىن شىمەلى دا داكو ئاف نەبەت

زۆرىەى جۇرۇن بەفا ل سەراتسەرى جىھاننى د بەلاقن و ل ھەزىما كوردىستانى و دەفەرن پارىزگىمھا دەۋكۈن ب ھەمى جۇرۇن خۇفە د ئاف ئافنى كىنەم و بۇلن و ل بەر لىننى رىوبار و سىروكالى و گەرگىن ئافنى و ل ئاف گىزۇگىبى دا دىن و ز گىلانمورىن كۈنىت خۇرە خۇارنا وان زۆرىەى جارا ھىش و مۇر و تەفنىپىك و كولى و ھىزى و شىخەخۇرۇن د ئاف گەرگىن ئافنى دا بە كۆب رىكا نەزەلانى خۇ بىن دىزى نىچىرى دەگەت و ل زۆرىەى دەمى، سالىن ب تايىتە ل ئوماھىكا بەھرا و ھافىنا دەردكەفنىت ز جۇرۇن بەرەلاق زى بەفا كەپور و بەفا كەسەك (بەفا سەپىدا) و كىشانا وان ل ئوبۇف جۇرۇن وان جىلاۋازە

دىزىاھىيا زۆرىەى جۇرۇن بەفا د ئافىرا ۵-۱۰ سىم و ئافىرا ۵-۸ سالا دىن و ئوزمىن سەرەكى بىن بەفا گىلانمورىن بەكى مەر و پاننە و پىشەك ...ھەتد.

گىيانەۋەرنىن بىن بېرېرە:

ئاق ب غەربىي اللانقرىت

ئاق ب ئېنگلىزى: Invertebrate

۱۹۷۶ يىلى گىيانەۋەرنىن سەر رۇبىن ئىبرىدى كۆل ئاق دەريا ۋە زەربادا دۇن زىن ئاق سالى تە ۋە ھىنە تىلىنىن ب گىيانەۋەرنىن بىن بېرېرە پىشتى ۋە ئابىش بىن ل سەر چەندىن بىنمەلېن بچوڭىنر. ۋەك گىيانەۋەرنىن ئېسەنچ ۋە گىيانەۋەرنىن كىرىم ۋە جومىكاران ۋە ئىك خانىسى ۋە — ھىنە.

ھىن ۱۲-۱۸ ئىسىم، ھىن د شىت ئىزىكى ۵۰۰ ھىكا بىكەت ۋە ل ھىسى ۋەرنىن سالى. لىن باشلىرىن ھىم بەھارە ۋە بىن ئىر بەرېرەسىيارە ئۇ كارى ئىروكتامنا ھىكا زۇرەي گىيانەۋەرا رەنكىن رەش ۋە پىپىن زەر لەش ئاپوشى بە ۋە لەش ھەردەم بىن نەر ۋە ئوبىسەكە ۋە زەھەرەكىن دەردىكەت ئاكو خۇ ئۇزۇمىن خۇ ب پارىزىت. لىن ل دەمىن دەستىكرىن زىانى ئاگەھىپىنە سۇقى لىن ھەردەمما سۇقى دەست كرىن ۋە پىشتى ھىنگىن كىرە چاقىن خۇ بىن شىۋىشتىن دى زىانى گەھىپىنە چاقىن سۇقى، غەججەجىك چەند پىرېرېرېت پىستىن ۋە رەقتىر ۋە زۇرۇر لىن ھىن ۋە ئاكو پىر ئۇ ۱۲۰۱ سالا ۋەكى ھە دىنى دۇت.

چ سەلەھەندەر بىن ئاقى بىت بان بىن دەمى، پىندى ب ئاق ۋە شەھ ۋە نەراتىن ھەپە بۇ پاراستىن ئۇ ھىكەتپونىن. لىورا ھەردەم تۇ د شىنى غەججەجىكەكەن ل نەردىن نەر ۋە شەھار ۋە گىلۇگىيەن پىر ئاق ۋە خوناق بىنى ۋە چ جارا ل بىر خىناق ۋە گەرمالىيا رۇزى ئابىنى.

ئۇ خاسىيەتلىن لى گىيانەۋەرى دەما ئېلەك بان پارچەك ئۇ كوربا ۋە ئۇقەبىت ب ھەر ئەگەرەكىن بىت. پىشتى بۇرۇنا دەمى چارەكەن شىن بىت. خوارنا ۋە زى گىيانەۋەرنىن بچوڭىكىن ئاق ئاقىن دانە ۋەكى مىش ۋە ھور ۋە زىنەۋەرنىن بچوڭىك ۋە ب ئەزمەن خۇ بىن دۇزۇ دگىرىت كۆ بىن ئوبىسەكە ۋە پاقى ب پەھىكا دەقنى خۇ دەنېرېت ۋە دامەۋىرېت ۋە ۋەكى زۇرەي خىشۇك ۋە ھىكەتلىقبا ل زۇسەنلىن سىر بىت.

بەلاتىنكا:

ئاق ب غەربىي اللانقرىت

ئاق ب ئېنگلىزى: Butterfly

بەلاتىنكا ھىنە ھىزمارىن ئىك ئۇ جىوانكەرنىن سىرۇشت ۋە ئىنگەھىن ۋە ئىخۇشكەرە بۇ دىننا چاقا. ئۇ گىيانەۋەرنىن بىنمەلە جومىكارىن بىن بېرېرە ۋە ئۇ كلاسسا مىش ۋە سۇرۇن چەنك ۋە پەردارەھە ل سەرتاسەرى جىھاننى زىمىتىر ئۇ ۱۵۰۰۰۰ ھزار جۇرۇن بەلاتىنكا ھەممە دەپىلىكى نە ل سەر تۇ كۆمىن سەن. كۇما بەلاتىنكىن رۇزىن كۆ ب رۇز دەردىكەق ۋە چالاكىن ۋە جىمۇجۇلەكنا پاقى دەقەن ۋە كۇما بەلاتىنكىن شەقنى كۆ ب شەھ دەردىكەق ۋە چالاكىن.

ھەممى بەلاتىن جىھاننى ۋە ل ھەممى جۇد ۋە ئىنگەھا د زىن ب ئايەت ل دەشت ۋە بىلندەھىيا ۋە كوردستان ۋە پارىزىگەھا دەۋكىن زى ئىك ئۇ وان ئىنگەھىن ھەرە باش ۋە كوتچاھە بۇ زىن ۋە زىارا ب دەھان جۇرۇن بەلاتىنكا. ل ئاق سىرۇشتى كوردستانى دا ب دەھان جۇرۇن بەلاتىنكىن رەنگاۋرەنگ ۋە جۇراۋجۇر ۋە بچوڭىك ۋە ھەرن دەھنە دىن. بگەرە ئۇ بەلاتىنكىن سەس ۋە سۇرۇن ئارى ۋە رەش ۋە زەر ۋە نەجىك نەجىك ۋە بەلاتىنكىن ھەرن ۋە بچوڭىك — ھىنە.

ھەممى لەش ۋە چەنكىن بەلاتىنكا ب ھىندەك پەركىن بچوڭىك ئاپۇشپاينە ۋە ئەف پەركە ل دەمى دەستىكرىنا بەلاتىنكا ھىندەك تۇزىن ل سەر دەستى سۇقى د ھىلن ۋە ئەف پەركە ب شىۋەرنىن جىلۋار ل

دوۋى جۇر ۋە رەڭگى بەللاتىكا داپۇشىنە ۋە رىڭخىسى نە ۋە رەڭگى دەنە بەللاتىكى ب شېۋىيەكىن جۋان بەللاتىك ز گېلەمۈرۈن مەدارە ز بۇ رىڭگەھن چۈنكى تۇرۇن ل گەل خۇد ھەلگىرەت ز گۈلەكىن بۇ گۈلەكا بۇ.

دەزى ۱ ز ۲ مەم تاكو ۲۵ سەر.

زى بەللاتىك د ئاقبەرا بۇزەكىن تاكو ۱ مەھا ۋ پتر دەت.

ز گېلەمۈرۈن ھىڭگەرە ۋ ز ۱۰۰۰۰۰۵۰ ھىكا ل سەر بەلگىن گز ۋ گىيا ۋ شېنگان دىكەت.

جۋان بەللاتىكىن بچۈك ۋ تىزك گزۈگىيا دەۋن لىن بەللاتىكىن گەھىشى پتر ئاقبۇرۇزا قەدخۇن

مەترىسى مەترىسەكا مەن ز ئالىن بالندە ۋ شېۋەزىن بچۈك قە ل سەر ھەپە.

شەپقەت:

ئاق ب مەرمى، الحلىزىن

ئاق ب ئىنگىلىزى، Snail

ئىك ز گېلەمۈرۈن بىنمەلا نەرمۇكان - گېلەمۈرۈن نەرم ۋ بىن ھەمىنى كو پىڭدەھن ز كەلەمەكىن زۇر نەرم د ئاق قەلپىچكەكىن قەلغەنەكنا رەق دا، لىن قەلغىنى ل دەھن ھەر مەترىسەك ل سەر ھەپەت ز ئالىن بۇزىمەقە ب كار دەھىت، مەرومسا لىن قەلغىنى بۇ پاراسىن ز سەرما ۋ گەرمىن ل ھاقىن ۋ زىستانا ب كار دەھىت- دەسلان ز ھىلكىيا نۇۋار ۋ دەھن ھەمىت ب مەترىسەك د كەت دەپتە د زۇۋرلەھى قەلغىنى ۋ پەردەكا جىلاتىنى ل نەرم نەرمەھى دا

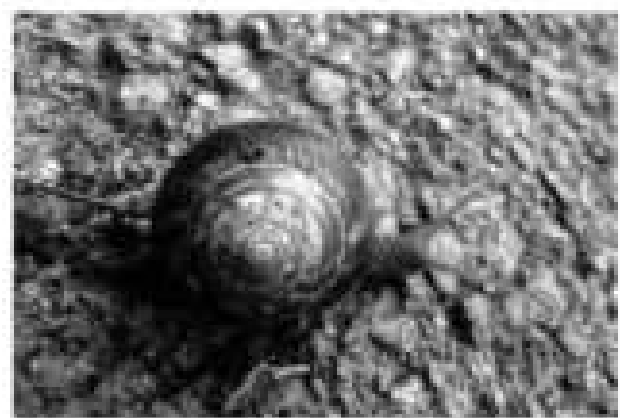
چىدەكت كو كەس نەراپىت بىن تىدا ۋ بىن ساخە شەپقانۇكى دو جۇنن ھەستىپىكەرا بىن ھەپن اجۇنەكىن دەزى ۋ چاق ب دېۋماھىكىن قەنە بۇ دەھن ۋ جۇنەك كورنە ۋەك دەھت ۋ بىن ۋ دەھن ب كار دەھىت بۇ ھەست پىكۇنا ھەرنىشەكسى ل بەرەمىر ۋ ب رىڭخىچۈن ۋ بىنەكەرنى ۋ ل دەھن ب رىڭخىچۈن ھىدەك ئاقا نوبىسەك ۋەك گىلىزى ز لاشىن خۇ نەردەكت بۇ ب ساناھى ب رىڭخىچۈن ۋ ل دەھن زۇرنا قە نەم مەدە ۋەك نىشان ھىكە د بىت ۋ ب رىكا بى د زاتىن كېشكە مالا بى.

شەپقانۇك ل ھەمى دەلەتەن جېھانى ھەنە ۋ ب ئابىەت ل كوردەستلى ۋ پارىزگىھا دەھۇكىن چەنەپن جۇر ۋ رەنگ ھەنە ۋ زۇرەھى زۇرا وان ل سەر نەردى ۋ ب داراقە د چىن ۋ ل وان جەھن نەرم ۋ رىزا شەھىن زۇر لىن ھەي ۋەكى بەر رۇبىار ۋ زەھۇن چاندەن ۋ دارىستەن تىر دار ۋ گز ۋ گىيا ۋ شەھەر مەرومسا ل ئاق باغچىن مالا ب مەدە د ھىنە دەھن ز بەر رىزا شەھىن ۋ نەرائىيا گىيا ۋ ھەمبۇنا گولا ل ئاق باغچىن مالا دا.

دەزىلى بى بى ۱۰۰ سەر ۋ تىزك ۵۰ گراھا گىراتى بە ۋ سىكا گىراتىيا وان ز قەلپىچكى بە.

زۈۋى ۋ جۇنپۇن: شەپقانۇك ز وان گېلەمۈرۈن نېرمۇكە، ئانكو ھەمەن دەم دا نېر ۋ مەن بە لىن ل دەھى زۈۋى ۋ جۇنپۇن پىندى بە دو گېلەمۈرۈن بىن تىك بىنە نېر ۋ بىن دى بىنە مەن بۇ جۇنپۇن ۋ زۇرەھى جارا سالى ۵-۶ جارا زۈۋى د كەن ۋ ھەر جارى ۵۰-۱۸۰ ھىكا دكەن ۋ ھىكىن خۇ د ئاقى دا پان ل بىن كەھرەكى د دانن ۋ پىشى جۇنپۇن ھەر ئىك بەرف رىكا خۇ دەپت.

خوارنا شەپقانۇكا ل سەر قىزى ۋ كەسكىن چاندەن بە، نەورا زۇر زەرەر ۋ زىان د گەھىنە خەلكى زەر ئىكەن ۋ خوارنا قىزى ۋ زەرەۋانن وان. شەپقانۇك نېچىرەكا زۇر ب ساناھى بە بۇ مەۋى ۋ لىدانا ئومبىلا ۋ زۇرەھى گېلەمۈرۈن ۋەك بالندە ۋ خىشۇك ۋ لەتكەرا ۋ بەھان ۋ— ھەنە خوارنا وان ل سەر لىن شەپقانۇكە.

كىپىزئالە

ئاف ب غەربىي، المىرطان

ئاف ب ئېنگلىز، crab

ز بىنمىالا جۇمىكدارالە و پىنچ خۇتۇن پىا ھەنە، جۇتۇن پىششىق بىن ھاتىبە گھۇرۇن بۇ نو كىنپا كىو ۋەكى مەقسەتەكىن پان مۇجىپىكەكى بۇ كىرنا ئىچىرا خۇ و خوارىن و بەرگىرى كىن ز خۇ ب لەقدانا مۇزىنن خۇ بىكار دەھىنىت و زكىن ۋى بىن بىچۇكە و لەشىن ۋى ب كىللائەكى سىنھور داپۇشى بە

كىپىزئالە ل ھەمى ۋەلاتىن جىھانى ھەپە و نىت پىر ز ۳۵۰۰ جۇرا ل سەرتاسەرى جىھانى ھەپە و كوردىستان زى ئىك ز ۋەلاتىن خوجھە بۇ دىئا كىپىزئالا، ب ئابىت ل مۇزىن رۇبىر و كاتىپىن ئافىن و جىپىن ئىر كىزۇگىيا و ھەنلىسا خۇ دىكەت ب ۋەرگىرنا ئوكسىجىنى د ئاف ئافىن دا نەكو بىن ز نەرقە و ھەندەك جارا خۇ پىلەنگەتە جىپىن ھىشك ۋەك سەرىرە و كەفرا و بىن بەلگ و فۇرمىن دارا و د ۋى دەمى دا دىمىل ئوكسىجىنى خەلىپا د ئاف ئافىن دا ئەمۇن ھەلگىرى ل گەل خۇ بەرى ز ئافىن ب مەركەپىت بىكار د ئىت

كىپىزئالە د شىن ز ئافىرا ۳-۱۲ سالا بۇت ئەمۇ زى دەپىتە ل سەر ئاف و ھەۋاى و بارودۇخىن كىلجى ل دۇرماندۇرى ۋى ز خوارىن و لەخوارىن و گەرم و سەرما و مۇزىنكارىيا سۇشى و كىانمورا ب ئابىت بالىنىن كۇشخۇر

كىپىزئالە ل سەر ماسىپىن بىچۇك و بەق و كىرم و ھەمى زىنمەزىن ۋەك شىش و مۇر د ئاف ئافىن دا بۇت ب ئابىت ئەمۇن سىرى و ھەرىو كىللاپىن پىششىق بۇ گىرنا ئىچىرا خۇ ب بىكار دەھىنىت

كىپىزئالە ز كىانمەزىن ھىككەرە و ب شىۋەكىن بەر چاف و زۇر زىدە دىت ئاتكو ھەندەك كىپىزئالپىن سىن شىن ئاكو ۱۰۰۰۰ ھىكا د ئىك دەم دا بىكەت لىن زۇرەپا ۋان ز ئالىن كىانمەزىن دى قە دەپىتە خوارىن

كولى

ئاف ب غەربىي، الجراء

ئاف ب ئېنگلىز، Locust

بىرىنىيە ز كىانمەزىن بىن بىرە بىن كۇچىرەرى مۇزۇك كىو جۇتەكىن پەر و جۇتەكىن پىنن مۇزۇ و

جۇتەكىن سىبىل و جۇتەكىن دەمىن كورت ھەنە و شىپىن فرىتا مۇور نىتە لىن قۇنلغ بۇ قۇنلغ بىنھنا خۇ لەدەت ب سەمان جۇرۇن كولىا ل سەرتاسەرى جىھانى ھەنە ۋەكى كولىپىن مەزىن و بىچۇك و كەسك و ل گەلەك مەلەتا بۇ خوارىا سۇشى ب كىر دەھىن

ھەرنما كوردىستانىن و ب ئابىت پارىزگەھا دەۋىكىن ب زەلى و مۇل و ئەھال و جىپىن خۇلە پاشتىرىن مۇۋەپپە بۇ دىئا چەلەمە جۇرۇن كولى ب ئابىت كولى بىن بىچۇك و بىن مەزىن و بىن كەسك اسەپدا

كولى دەپتە ھۇمارىن خرابتىرىن مۇزىنن مەرامەتى، ب ئابىت بەق و دانى، ئەمەلە دەمىن ب كۇم كۇچىرەرىن دىكەن و ل مۇۋل خوارىن دىگەرىن كىو ھەندەك جارا پىرى چەمىن مەلىون كولىا پىكەتە دەست ب كىرۋالى كۇچىرەرىن د كەن، ئەمۇرا ھەندى مەرامەتنى بىكەپتە بەر سىنگىن ۋان دەھىن و د قوسىنن و زەرىرە و زىتىن بىن دىگەپىن

دەزىھىيا ھەندەك ز ۋان اسەپ ۋەكى كولىپىن زەپىا و بىن ھەندەكا د گەھىتە دەمى ۋەكى كولىپىن كۇچىرەرى و جۇتەپون و زاورى ل ھافىنى دەست بىن د كەت و ل ۋەلاتىن، فېنك ل ھەمى دەمىن سالىن و ھەر كولىپەكا سى ۱۰-۱۹ ھىكا دىكەت

ل دەمى ھاتتا مەرامەتى ب ھەمى زىكا ب ئابىت رەشلىدنا مەرامەتنى قىرگەرىن شىشەخۇرا جۇتار ھەول دەھن مەرامەتنى خۇ ز كولى ب پارىن

بەرتەشىكە

ئاف ب غەربىي، الپەسۇب

ئاف ب ئېنگلىز، Dragonfly

ئىكە ز كىانمەزىن بىن بىرە پىشتىن بىن كۇشتىخۇر زۇر جۋان و رەنگا و رەنگ و ل ھەمى مەزىن سالىن ب ئابىت ل بەھار و ھافىنن ل سەر ئىتۇن كانى و رۇبىر و ل سەر كولىپىن رەنگاۋرەنگ د ھىتە دىتن، كىانمەزىن بىن دەكىن نەرمە و نىشەت بەرىت و ب چەمىن ئەمۇشۇن پەھلەۋالى نىشەت رابىت و رۇبىت بىن كىو ھەندىپون ل سەر دەست و بىن و مەزىن ۋى تىارىپىت

جۈتپوۋىن ۋە **زاورىن** ل يھارا ل دەمىن جۈتپوۋىن يا مىن بېنھىمكىن (لاشىن غۇ دەرىشئەيت كىو يىن مىن پىن بۇ جۈتپوۋىن تاگەھدار كەت ۋە پىشىنى جۈتپوۋىن دەست ب ھىنگىزىن دكەت ۋە پىشىنى ھىنگىزىن ئېگىسەر د مىرىت ھەزمارا ھىنگىزىن د كەت د ئالغىرا ۱۰۰-۳۰۰ ھىنگىتە ل سەر چەندىن بەلگىنن دارا يان گولا ۋەكى كۆم دكەت ۋە ھەر كۆمەكا ھىنگا ئېزىكى ۵۰ ھىنگا بىخۇلفە د گىرىت- پىشى بۇورىنا چەند ھەفتەبەكا ئېگىن جوان ۋە رەنگلورەنگ (ھىنگا بەردكەپىن ۋە رۇژ بۇ رۇژى مەن د بىن تاكو د بىنە خالخالوگىكا كەھىشتى رىززاھىيا خالخالوگىن ۲-۳-۱۰۰ اسىم ۋە ئېزىك سالىمكىن دزىت ۋە پىشىنى ھىنگىن مىرىت

پىشى

ئاف ب غەربىي ئىقبالىيە

ئاف ب ئېنگلىيىيى Fly House fly

بەرىھەلاقتىن جۇرى گىيانمۇرى جومىكدارە ل سەرتاسەرى جىھانى ل سەر زوپىن ئەزىي ۋە كارتىنگىزىن ل ھەمى گىزىنن ئېلى د كەت- چ (ئالىين نەرىھەتى ۋە پىنقەدان ۋە ئىشاندن ۋە ئە ئاراما خەلگى ب تايەت ل دەمىن خوارىن ۋە ئىسلىنا مۇرقى ۋە چ ل دەمىن فەگۇھاستىنا چەندىن ئەمۇشۇپىن نىسناك ۋە كۆزەك مېنا فەگۇھاستىنا نەمۇشۇپىنا ئېغۇ ۋە كۆلپىرا ۋە گەلەكىن دى.

ئىش ۋە ئازارا دگەھىتە مۇرقى ب رىنگا لىمبىسا ۋە يا دىزى ۋە ئىز كو ل دەمىن ئەقدان ۋە پىنقەدانى بكار دەپنىت ۋە د ئاف ئەشى نا د بەنە خوارى ۋە خوپنا مۇرقى مەپىزىتە ھەرمۇسا مەپىزتا مەدەپىن شەكلى د

كوردىستان ۋە پارىزگىمىھا ھۆكۈمى ئىكە (وان جۈپىن ب سىناھى سەرتەشئىك لىن دەپنە دېتن ئەف گىيانمۇرە د ئافىن نا ۋە ل سەر بەلگىن داراپىن ھىنداف ۋە د ئاف ئافىن دا ئېزىك ۱۰۰ ھىنگا د كەت ۋە ھىك د ئافىن نا دىروگىت ۋە ئەشەشەپكەكا بچوپىك پەيدا دېيت

سەرتەشئىك دەپنە ھەزمارىن زىمانتىرىن ئېچىرقانلىق مىش ۋە مۇر ۋە مەشەخۇرا ل ھىندافى كاتى ۋە رۇپارا رىززاھىيا وان ئېزىك ۱۰ اسىم ۋە جۈتپوۋىنا نېر ۋە مى ل دەمىن قىزىن ل ھەموا يە ۋە شىن ۵-۱ سالا بىزىت لىن رۇمى ئەشەشەپكەكىن گەھىشتى ۋە پىر ل باپىرا دەمىن

خالخالوگىكا

ئاف ب غەربىي دەمىسولە

ئاف ب ئېنگلىيىيى Ladybird

گىيانمۇرەكا جومىكدارىن زۇر جوان ۋە رەنگا ۋە رەنگە ۋە بەرچاققە ۋە ل سەرتاسەرى جىھانى ب تايەت ل ئاف بىستان ۋە گولخانە ۋە پاركىن گىشىنى ۋە پىنقەچىن سالا ب تايەت ئەو جۈپىن كۆلپىن جۇرا ۋە جۇر لىن ھەپىن د ھىتە دېتن گىيانمۇرەكىن زۇر بەرىھەلاققە ۋە ب سىناھى د ھىتە دېتن چۈنگى بارا پىر ب رەنگى سۇر ۋە زەر ۋە پىرئەفالى يە ۋە نەچكىن رەش ل سەر پىشتا ۋىتە ۋە سەرى ۋە يى رەش ۋە جوانە بۇ مۇرقى ۋە زەر ۋە زىلان بەخىش ئىنە ۋە زۇر بىن بەرنىاسە (ئالىين زارۇكاققە ھەرمۇسا ئىكە (پاراسىنگەھىن سىرۇشنى ۋە ب تايەت پاراسىنا دار ۋە دىھت ۋە جۇرىن شىنكاتى ۋە ب تايەت گولا چۈنگى خالخالوگ ل سەر وان مەشەخۇر ۋە مىش ۋە مۇرىن بچوپىكىن زىانەخىش ئەۋىن ل سەر بەلگ ۋە كۆلپىن داپورەخى دىن دزىت ۋە بىخۇت- ئاتكو ھەمى دارورەخت ۋە شىنكاتىا (مەشەخۇرا باقىز دكەت

خالخالوگ بۇ دۇرأتىن ئىزىك د شىنك دىرىت چۈنگى جىلەكىن پەرا يى ھەي ۋە ل ۋەزىن زاقىستانى مەر دېيت ۋە ب شىنەپىن كۆمكۆم ئىكو بو تاكو يھارى دگىن

زىانا مېشاشا ھىنگىلىنى رۇزىيا يىتكىسىنى و رىك و پىنگە و ھەر لەندامەكن خىزىلى كارى غو بىن دىياركىرى ھەبە. بۇ نەسەتە كارىن شىزىلى بىتنى ھىك كىرنە و كارىن مېشەن نېر بىتنى قىسەندەنە شىزىلى بە و مېشەن دى كۆ د سى نە ھەبى رىنجىبەر و كاركەرن ب ھەبى كاروبارىن شالى را بىن ھەك باغزىكەنە شىزىلى و كەپورىنا باى و ئامادەكەنە خوارىنا شىزىلى و كۆمەكن و ھەلگىرنە ھىنگىلىنى و دەرگەقانى و پامسەوالىيا شىزىلى رىزىھىيا شىزىلى ۱۲ ھەب و با نېرا ۲ ھەب و با كاركەر و رىنجىبەر ۱۱ ھەب و زىن شىزىلى نېزىك ۷ سىلانە و بىن نېزى ۵-۱ ھەبەقەنە و بىن كاركەر و رىنجىبەر ۱-۸ ھەبەن.

جۇلپۇن و زۇنۇن جۇلپۇنۇنا نېر و سى پىر ل نھارى بە و ل دەسەن قىرنا وان ل نەسەتەنە و پىشنى قىسەندەنە نېزى ئىكسەر دەسەن و شىزىلى بىن دەسەن ب ھىنگىلىنى كەت. پىشنى بۇرۇنە ۱۰ رۇزە و ھەر چىرگەبەكەنە ھىنگەكنە كەت و د زىن خۇدا شىزىلى نېزىك مەلپۇن ھىنگە كەت و ھەر ھىنگەكنە د شىزىكە جۇدانا دەتەت.

ل دەسەن پەقىنا ھىنگە و دەرگەقانى مېشەكە ھىنگىلىنى با نۇي با گەھەشتى. شىزىلى پىندىقى ب ۱۵ رۇزە و با نېر پىندىقى ب ۲۵ رۇزە و با سىن اكاركەر پىندىقى ب ۲۱ رۇزە.

خوارىنا مېشاشا ھىنگىلىنى ل سەر مېزىنا ئاف و خۇنەف و شىزىھىيا گولانە ب تەبەتە پىشكۆزگىنە گولەن مېشەن زى نۇي زى دىك بۇرۇن ل سەر خوارىنا شىزىلى د زىن ۲-۱ رۇزىن دەسەنەكنە نەو مېشەن د بىنە شىزىلى ل سەر ھەمەن خوارىن د مېشەن لىن بىن دى ھەك كاركەر و رىنجىبەر خوارىنا ھىنگىلىنى و شىزىھىيا گولەن دىخۇن.

دۇزەن سەرەكى بىن مېشاشا ھىنگىلىنى پالتمەبە ب تەبەتە كۆلەكولى و زىكەنەكە و سىتەكە و ھىرچ و نەو بىخۇ نە با دۇزەنە و نەگەر ھەسەت ب تەسەن نەكەتە چ جارا ب كەسەن قەتەتەنە لىن ل دەسەن پىنقىدەنە نەو دەرەكە د كوربا وىن را بۇ پىنقىدەنە دۇزەنەنە خۇ بكارەھىتەتە و پىشنى ھىنگىن دەسەن.

ئاف خوارىنا سۇرۇقى دا ۋەردەگىرەت و پىسەن د كەتە مېشەن د شىتەتە بىرەتە و دىزىھىيا وى نېزىكى ۱۲ ھەب و زىن وى نېزىكە ۹۰ رۇزە و دەسەنە. ئانگە زۇرەنە مېشەن ل رىقەسەنەنە دەسەن.

مېشاشا سىن ھىنگە كەتە و ھەرچىزىلى نېزىكى ۱۵۰ ھىنگە و زۇرەنە جارا ل سەر خوارىنا سۇرۇقى د دەتەتە و پىشنى بۇرۇنە ۸ دەسەنەنە ب ھارىكەرىيا گەھەتەنەنە دەسەنەنە د تروكەن و مېشەنەنە نۇي پەيدەنەنە. چەتەنەنە جۇرۇنە مېشاشا ل گۇرەنە خوارىنا وىن ھەبە. ۋەكى مېشاشا ئاف شالى كۆل سەر خۇرۇنە و مەدەنەنە شىزىكەنە نېزىكە كۆز خوارىلى ۋەردەگىنە و جۇرۇنە مېشاشا شىزىلى كۆل سەر پىسەنەنەنە گىلەنەنەنە د زىتە و مېشاشا كەپەنەنە كۆل سەر مېشەنەنەنە بىچەكە نېزىكە.

مېشاشا ھىنگىلىنى

ئاف ب ھەرچىزىلى النحلە

ئاف ب ئىنگىلىنى، Bee

زىكەقەنە سۇرۇقى مېشاشا ھىنگىلىنى بىخۇدان كىرە و مەنەزى دىنەنە زى بۇ ب دەسەنەنەنەنە ھىنگىلىنى. مېشاشا ھىنگىلىنى ئىكە زى گىلەنەنەنەنە جۇمەكەنە ب شىزىھىياكەنە كۆمەكەنە دىزىزىلى شىزىكە مېشاشا و جىفەكەكەنە تىكەھەشتى و رىتگەسەنە و رىكە و پىنگە د رىنجىبەرنا زىانا خۇ دا بىن پەيدەنەنەنە نارىشە و ئاسەنەنەنە. شىزىكە مېشاشا ھىنگىلىنى جالا خۇ د قورەنە دەرەكنە دا پان ل بىنە كەپەنەكە پان نەجەنە بەرەكنە لاسەن پان د دەرە و پەقەكە دۇرە كەپەنەكە پان بەرەكەنە دا ل جىيا و نۇل و نھالا دەتەتە. و سۇرۇق شىزىكە قىن شىزىكەنە ب دەسەنە خۇفە بىتەتە و د ئاف سەلەمەشكەنە پان سىندۇقا دا ل ھال پان ل ئاف باخچە و بىسەنەنە بىخۇدان بىكەتە.

مېشاشا ھىنگىلىنى بىخۇ شىانا خۇ و ھىنقىدەنەنە خۇ چىكەتە كۆ پىكەنەنەنە زى سەدەنە ھەر شىزىكە شىزىكە لى كۆ ھەبى ۋەكە ئىكە نېتە. ھەنە شىزىكەنە مېشەن بۇ مېشەنەنە شىزىكەنە و ھەنە شىزىكەنە بىچەكەنە بۇ مېشەنەنە رىنجىبەر و كاركەنەنە و بۇ كۆمەكنە و ھەلگىرنە ھىنگىلىنى نە.

زۇكىتقا:

ئاق ب غەربىي، زىبۇر

ئاق ب ئىنگلىزچە: **Homel**

گېئومورفىكى جۇمھۇرىيىتى بىن بىرەھە بەرمەلاقە ل سەرتاسەرى جىھانى و ل ھەزىما كوردىستانى ل پارىزگىمىھا دەۋرى زۇر مەنبە بىن چۈنكى ئاق و ھەۋايىن زۇر دىگۈنچە بۇ گەشە و ھەرر ئى گېئومورفى. ئەف جۇمھۇرىيىتى بىن بەرنىسە ب پىنقىدالەمكا دۇزار و فېرىن و ھەردان ل دۇر ئىچىرا خۇ ب تايىت مۇرقى دەمما تۇرە دىگەت و ناروۋىسەت و رەھەت بىت تاكو پىنقىدەت و ل مەن پىنقىدەت زۇكىتقا مەزىكا ب سەرى كوربا خۇفە ب كارەبىنەت و دەرىزكا خۇ ز دەست نەت بەلكو د سەرى كوربا ۋىن را دەست.

زۇبەرى زۇكىتقا ب شىۋەپەكى كۆم د ئىك مال ائىلە، دا دىن ۋەك مېشا ھىگىنى و ل بەھارا شائىن دەست ب دوسىتىرنا مالا خۇ دىگەت كو ز ھەقىرى دوسىتىرى ز خۇفەكۇرنا بەلگىن دارا و ب تىفا خۇ تەر دىگەت دىن شائىن دا شائىن ھىكا دىگەت و پىشى مەركەتتا وان ز ھىكىن بىنە قۇرۇمە (بىرقە) و ئەو خوارىن دەستە وان

ل مەن ھىك كىرىن بىن شائىن كارىن ۋىن ھىكىرە، ئىن كارىگەر و رىنجىر ھەمى كىرەرىن ب رىقەرىنا مالىن دىگەن ۋەكى خوارىن دوسىتىرىن و پارىزگىرنا مالىن اشائىن، بارا پىر زۇكىتقا شائىن خۇ د قورمىن دارا يان ل سەر چەتەكەن دارى يان ل سەر غەردى يان ل سەر ئراشەكەن دوسىت دىگەت و دىنزاھىيا شائىن زۇكىتقى ئىزىك ۱-۲ سەم

ھەمى زۇكىتقىن نىر و مەن ل رۇستانا مەن، بىن ئەو بىن مەن ئەۋىن ھاتىتە قىسلىن ئەمىن كو ئەو زى د ئامانەتە بۇ ھىكىرەن ل ھافىنىن و زاۋىن و جۈۋىۋىۋىن ل ھەققا ۱-۵ و بارا پىر ل دوماھىكا ھافىنىن بە و ئەف ھىكە بىن پەقەن و نىر و مەن بىن نەو دەر د كەقەن و دىزىن ب زىانا خۇ مەن و ل دەستەپەكىن بىم ل جەن دوسىتىرنا مالىن اشائىن دىگەن دا شائىن شائىن خۇ دوسىتەت و مەۋەبىن (۲۰۱) رۇزان دا بىنە زۇكىتقىن دوسىت.

خوارىن زۇكىتقا گەھلىتى مۇنا ئاق و خۇفە و شىرىنىيا گولانە و شىرىنىيا فېنى ۋەك سىف و ھزىر و نىر، ئىن خوارىن زۇكىتقىن كارىگەر ب مېش و مۇران قەدەت و ھىكە و ھۈبەر دىگەت و دىگەتە خوارىمكا نەرم و گۇرۇقەرى و دەستە زۇكىتقىن بچۈك مۇزەن سەردەكى بىن زۇكىتقىن بالندە.

پىشۇ:

ئاق ب غەربىي، البىغۇس (ئىلموس، البۇ)

ئاق ب ئىنگلىزچە: **Mosquito**

زۇ گېئومورفىن جۇمھۇرىيىتى بىن بىرەھە و پىرى ۲۰۰ جۇرىن پىشۇ ل سەرتاسەرى جىھانى ھەلە و مەرج نىنە ب پىنقىدەن ھەمى د زىان بەمىش بىن و ئىش و نارازى بىگەھىنە مۇرقى، پىشۇيا مەن ب مۇرقى قەدەت و خوارىن ۋىن خۇفا مۇرقى بە مۇشۇن ل مۇرقى د مېلەت و جەن پىنقىدەن د ئارىتەت كو مۇرق ب خورنەت و ھەلگىرا چەندىن تەمۇشەنە ۋەلن پىشۇيا نىر خورنەت نىنە بەلكو شىرىنىيا گولا دەستە.

ئىبىسا پىشۇيا مەن يا ئىز و دۇزارە بۇ كۆنكۇرنا پىشۇن مۇرقى و رىتتا ئەفالىك) خۇ بۇ ئاق ئەمىن تاكو خۇفا ۋى ئە ھىكە بىت تاكو پىشۇى بەستەت، بۇ سەرنجىراكىشانا پىشۇيا نىر بۇ جۇشۋىۋىن، پىشۇيا مەن ب جۇن پەرىن خۇ دەنگەكى دىگەت.

پىشۇيا مەن ھىكا دىگەت و د دالىتە دوان ئاق و ئاقەرىۋىن راۋەستىيا، ۋەكى گەركىن ئاقا راۋەستىيا و پىشى پەقىنا ھىكى و مەركەتتا پىشۇپەكا بچۈك ب سەرنافىن دىگەت تاكو ھەناسى بىگەت، جۈۋىۋىۋىن پىشى مەركەتتا ۋى ز ئاقىن ب ۱-۲ رۇزانە و ھەر پىشۇپەكا مەن ۱۰۰-۲۰۰ ھىكا دىگەت.

دەنزاھىيا پىشۇىن ۹ سەم تاكو ۱،۲۰ سەم و زىبىن پىشۇيا نىر ۵ رۇزانە و با مەن پىرە

تەفلىپىرە (تەفلىپىرە):

ئاق ب غەربىي، ئەنكىبوت

ئاق ب ئىنگلىزچە: **Spider**

زۇ گېئومورفىن جۇمھۇرىيىتى بىن بىرەھە بە و بەرمەلاقە ل سەرتاسەرى جىھانى، چەندىن جۇرىن مەن و بچۈك

دوپپىشكى چىندىن جۇنن چاقا ھەنە ۋە زۇرەي نىچىرا خۇ ب شەف ئەنجام دەت، نىچىرا خۇ ب دەست ۋە پىا د گىرەت ۋە فەدگىنلىپەت ۋە ب دەزىگەگا تۇي زەھر كۇ ب سەرى كورن قەبە پىفەدەت ۋە زۇرەي دوپپىشكا زەھر پە ھەي ۋە زوان ب تايەت دوپپىشكىن رەشىن دەشت ۋە بىيان ۋە ناف گزەبەران دىزەھىيا دوپپىشكا ز جەھكى بۇ جەھكى ۋە گورەي شىنوارى زىانا ۋى بىن جىلوارە د ناقبەرا ۱۲-۱ سىم دا دوپپىشك ۴ شىن ۲-۸ سالا بىزىن لىن زۇرەي جارا ب لىدانا تىومبىل ۋە ھەرقىنا ناخ ۋە كەفەر ۋە رامالپنا لىخىن دەرىن.

زەلۋى ۋە جۇت بۇون ل ھەققا بەھارى بە ۋە تىر ۋە ھىن پىنگلە جۇت دىن ۋە تىك ۋە دو ۋە دگىن، دوپپىشك نىزىككەرە ۋە ئە ھىنگك كەرە خوارنا وان مېش ۋە سۇر ۋە كىرم ۋە تەفنىپىرك ۋە مەشەخۇن.

مىزۇي

ئاف ب غەربىي النمل

ئاف ب ئىنگلىزى Ant

گىيانەپورەكىن جومكەرە ۋە چىندىن جۇرۇن مىزۇيا ل سەرتاسەرى جىھانى ھەنە لىن مىزۇيىن سۇر ۋە رەش پىرى ھەمبە ل سەرتاسەرى جىھانى بەرەلەقن، ھەمى جۇرۇن مىزۇيا ب شىنۇپەكەن كۇم ۋە نىكخىشى دۇن ۋە ھەمى جىفاكىن مالا مىزۇيا ز سىن تەخىن مىزۇيا پىنگەھىن كۇ شائىن انىگا ب تىن بە ۋە دگەل نىزى جۇت دىپت ۋە ھىنگا دگەت ۋە مىزۇيىن لىر پەشى جۇلىوون دەرىن ۋە بىن رىنجەر ۋە كاركەر ھەمى د مى ئە لىن ب تىن كازى وان رىتەھرىە ۋەكى اجەملىن ۋە بەرەملىكنا خوارىن ۋە گىزان ۋە پىرپىرەكىن ۋە رالىخستىن ۋە زىرطانىا مالىن ۋە بەرگىرىكىن ۋە شەرقانىا ئوزمنا ھەتە مىزۇي گىيانەپورەكىن كۇلىتخۇن ۋە نىچىرزانىن شىارەرا ۋە زىرەكىن ۋە خوارنا وان ز كىرم ۋە ھىك ۋە مېش ۋە سۇر ۋە مەشەخۇراتە، ھەروەسا شەكرا دان ۋە دىكاسى د ھىن ۋە د خۇن.

دىزەھىيا مىزۇيا ل ئوول جۇرۇ كازى ۋىن دىار د بىت ز ۱ سىم - ۱ سىم ۋە مىزۇيا رىتەجىرە ۲ ھەققا ۋە بىن نىر ۲ زۇرا ۋە بىن شائىن دوور نىنە ئاكو ۲ سالا بىت.

ھەنە ۋە ھادەكىن ئاۋرىشىمى ز دەقن خۇ دەرىنخەت بۇ چىكنا تەقن خۇ ۋە باراپىر ز تەفنىپىركا دەقن دىوار ۋە قولاچك ۋە بەرلىقن ئەنگ دا د زىت ۋە دەما ھەمىت ب ھاتنا ئوزمىكەرەكىن كىر خۇ بۇ شەرى ئەسەدەكەت ۋە نىچىرا خۇ ب دەست ۋە بىن ۋە سىنگى ئىكەنە سەر تىك كۇ تەھىلىت مالا ۋىن خرابكەت. دىزەھىيا تەفنىپىركا ز ۱۶-۱۵ سىم ۋە ل دۇر گورەي جۇرۇ ۋى بۇ نەۋىنە تەفنىپىركا مەرىن دگەھىنە ۱۰ سىم تەفنىپىركا مەرىن د شىن ۱۰۰-۱۰۰۰ ھىنگا بگەت ۋە تەف ھىنگە د بىنە تەفنىپىركىن ئوۋ تەفنىپىرك ل سەرى مېش ۋە سۇر ۋە مەشەخۇر ۋە گىيانەپورەكىن ز خۇ بچىۋىكتر دا زىت.

دوپپىشكا

ئاف ب غەربىي العقرب

ئاف ب ئىنگلىزى Scorpion

گىيانەپورەكىن جومكەرە ۋە گەلەك نىزىكى تەفنىپىركىن بە ز ئالىن شىنوارى زىانا ۋى ۋە زىر ب تەخەمەل ل كەش ۋە ھەۋايىن كىرم ۋە سەرمە ۋە بىس ۋە لىھىنالىن ۋە ل سەرتاسەرى جىھانى د ھىنە دىن، ز وان ۋەلاتنا ھەرمە كورەستىن ۋە پارىزگەھە دەۋكەن بە كۇ دوپپىشكىن رەش ۋە دوپپىشكىن زەر ۋە كەور ھەنە دىن ۋە دۇن.

جۇار جۇنن پى ھەنە، كۇ ھەرىۋىكىن پىشىن دوماھىكا وان ب كىلىبە يا دەقن ۋە لەشىن دوپپىشكى ز ئو پارچەبە پىك دەقن پارچەبە مەرو سىنگ ۋە پارچەبە زك ۋە كورۋى.

بالندە و پەرىندە ل پارىزگەھا دەۋكى

بەرھەتكرن، نىسامىل تاھا شاھىن

دېئىن و دەستېپىكا بەھارى بار دىكن، و ھەزمارەكا دى زى، ب پارىزى ز دەستېپىكا بەھارى ھەئا لىفەكا وىن، ز پۇزھلات و نىفەكا ئەفرىكا قەسنا ۋەلاتىن زورپىن كوردستانىن و پۇزھلات و پۇزناقلىا ئەفروپا دىكن. كەتەكا كىم و ب قەتلىزى، ز وان بالندىپىن بەھاران قەسنا پارىزگەھى دىكن، ز پۇزناقلىا ھەستانتىن و نىفەكا ئاسىيا و پۇزھلاتا ئەفروپا دىئىن، و بەھار و ھاقىتا خەۋ ال نەف مە بىۋىرىن، و پىشى تىزك ئىناتە دەرىن (دووماھىپا ھاقىتىن و سەرىن پاپىزىن) چارەكا دى قەدگىرە ۋەلاتىن زى ھاتىن.

ھەزمارا بالندىپىن د سىنۋورى پارىزگەھا دەۋكىندە ھاتىنە دىئىن، بىژە (۱۸۰) بالندىفە پىكفە ل سەرسىن جىۋىن دىئىنە پىشكىگىن، (خوجەھىا،) ملىشەخت، (پىتار) خوجەھىا ئەو بالندىفە، ئەۋىن ھەقى سەپىن سالى دىئىتە دىئىن، و جەھى خۇ بەرىنەن ملىشەخت دەمەكى سالىن (ز سەرىن پاپىزىن و ھەئا دووماھىپا بەھارى، پان ز نىقا ھەقىقا ئادارى و پىندە ھەئا سەرىن پاپىزىن پان زوترا) ب تىن ل جەھەگىن - بۇ چەرىن پان بۇ تىزك ئىناتە دەرىن - دەپىن و پاشىن بار دىكلە جەھەكى دى. پىتار زى ئەو بالندىفە، ئەۋىن ب تىن رىكا چۈن و ھاتتا خۇ ب جەھەكى دىئىن و لىن ناھىن (۱۲۰۵) ز بالندىپىن پارىزگەھىن ملىشەخت، (۱۲۰) زى خوجەھىن

كوردستان ب گىشى و پارىزگەھا دەۋكىن ب ئابەشى، ز بەر كەلمەرىكىيا زىنگەھىن ب خوجەھى گىرىن، ز نەشت و چىا و كالى و روپار و گەم و گۈلان، جەھەكى گىرىگە بۇ قەسنا دىكەك بالندىپان دىسا ز بەر كە دەمەكە ل سەرىنك و پىتار چۈن و ھاتن و ملىشەختىۋىنا كەلمەك جىۋىن قان بالندىپان، چۈنكە دەمەكە د نالىمرا كۈمەكا ۋەلاتىن سارىن زورپىن ئەفروپا و ئاسىيا و كۈمەكا ۋەلاتىن گەرىن ئەفرىكا و ئاسىيا، كەلمەك جىۋىن و پىشكىن بالندىپان ل چىا و نەشت و روپار و گەم و گۈلان پارىزگەھىن ج ب رىكا ملىشەختىۋىنە، ج زى ۋەك خوجەھىا لىن دىئىتە دىئىن، لىن دووماھىپىن چىكرىنا دو سىكرىن مەرىن ل پارىزگەھىن بىو ھەندەك كە ھەزمارا بالندىپىن ھووناف (الطوبىر الخواصە) لىن بەر ب زىمەھىپىنە بچت و كەلمەك جىۋىن دى زى قەست بىكلىن و لىن بەرۋەخت پىتورن و ھەندەك زى تىزكەن لىن پىننە دەر و خوجەھىا بىن.

پراتىپا بالندىپىن پارىزگەھىن ملىشەختىن، سالاتە دو داتىن سالىن د نالىمرا پۇزھلات و نىفەكا ئەفرىكا و كوردستانىندە ھەندەك ز سەرىن بەھارى دىئىن و سەرىن پاپىزىن بار دىكن، و ھەندەك زى بەرھەتكرى سەرىن پاپىزىن

كۆمۈ ئەگەلەمىيەن CICONIIFORMES			
Ardeidae نىمىئالا شاقاقىيەن (۱)			
<i>Ardea cinerea</i>	مەلك الحوزىن الرمادى	شاقاقىيەن - شاق - شەھار	
<i>Ardea purpurea</i>	مەلك الحوزىن الارمادى	شاقاقىيەن كەرىمىنار	
<i>Egretta alba</i>	ئەببۇتسى كەبىر	شاقاقىيەن سەببىن مەزىن	
<i>Egretta garzetta</i>	ئەببۇتسى كەبىر	شاقاقىيەن سەببىن بىجۇك	
<i>Ardeola ibis</i>	ئەبۇ قەزەن	كەزەن	
<i>Nycticorax nycticorax</i>	قەزەن كەبىر (ئوق ئىشچى)	Şovok & Qoxanê şavê	
<i>Ixobrychus minutus</i>	ئوق كەبىر (ئوق كەبىر)	شاقاقىيەن بىجۇك	
<i>Botaurus stellaris</i>	ئوق كەبىر (ئوق كەبىر)	شاقاقىيەن مەزىن	
<i>Ardeola ralloides</i>	ئوق كەبىر (ئوق كەبىر)	شاقاقىيەن سەببىن بىجۇك، قەزەن سەببىن	
Ciconiidae نىمىئالا ئەگەلەمىيەن (۲)			
<i>Ciconia ciconia</i>	ئوق كەبىر	ئەگەلەمىيەن	
Threskiomithidae نىمىئالا ئەگەلەمىيەن (۳)			
<i>Platalea leucorodia</i>	ئوق كەبىر	ئەگەلەمىيەن	
Phoenicopteridae نىمىئالا ئەگەلەمىيەن (۴)			
<i>Phoenicopiterus ruber</i>	ئوق كەبىر	ئەگەلەمىيەن	

كۆمۈ قاز ۋە قەزەن ANSERIFORMES			
Anatidae نىمىئالا ئەگەلەمىيەن			
<i>Anser anser</i>	ئوق كەبىر (ئوق كەبىر)	قاز ۋە قەزەن	ئوق كەبىر
<i>Anser albifrons</i>	ئوق كەبىر	قاز ۋە قەزەن	
<i>Tadorna ferruginea</i>	ئوق كەبىر	قاز ۋە قەزەن	ئوق كەبىر
<i>Tadorna tadorna</i>	ئوق كەبىر	قاز ۋە قەزەن	
<i>Anas platyrhynchos</i>	ئوق كەبىر	قاز ۋە قەزەن	ئوق كەبىر
<i>Anas strepera</i>	ئوق كەبىر	قاز ۋە قەزەن	
<i>Anas crecca</i>	ئوق كەبىر	قاز ۋە قەزەن	ئوق كەبىر
<i>Anas querquedula</i>	ئوق كەبىر	قاز ۋە قەزەن	
<i>Anas penelope</i>	ئوق كەبىر	قاز ۋە قەزەن	ئوق كەبىر

گهرانی

لنگهگه

قاز

سورانی

شاهانگه

Anas clypeata	ابو صخرف	كفيعيان
Anas acuta	أبو زلهة	كوريدا بسك
Aythya ferina	حصراوي	سهرسور
Aythya fuligula	ابو حصلة	كوفيك مريت
Aythya nyroca	الحصراوي الأبيض العين	وردهكا سورقمعر
Marmaronetta angustirostris	الحنف المعرق	وردهكا سببناله
Netta rufina	الونين الكوشرة الحصراوي المفتوح	وردهكا نامدار
Bucephala clangula	البط الذهبي العين	چاقوزين
Mergus albellus	البلغضة البيضاء	وردهكا ماسبخورا سبير
Mergus merganser	البلغضة السوداء الرأس	وردهكا ماسبخور
Oxyura leucocephala	بط أبيض الوجه	وردهكا سهرسبين

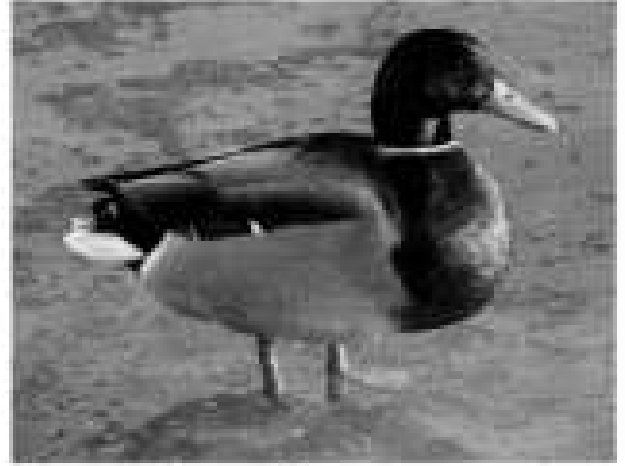
FALCONIFORMES كوما بالدمجين كوشخور			
Pandionidae (1) بنملا دالتلهوين			
Pandion haliaetus	العقاب التصاري	دالتلهوين ماسيگر	
Accipiteridae (2) بنملا بازان			
Mivus migrans	الحداة السوداء	كوزاره	(1) نغشن كوزارهيان
Haliaetus albicilla	عقاب البحر الأبيض الناب	تلهوين نوريديين كوري سبير	(2) نغشن تلهوين نوريديين
Neophron percnopterus	الرخصة المصرية (عقاب كندور)	سمصبارك	(3) نغشن دالان
Gyps fulvus	النسر الاسمر	ليوت كورت	
Aegypius monachus	النسر الاسود	دالعرطي	
Gypaetus barbatus	النسر الملتحي	دالبيوز	
Circus gallicus	عقاب الحيات	تلهوين ينجكوزان مارخور	(4) نغشن تلهوين مارخور
Circus pygargus	مرزة موناكو	شمقاري كتمان	(5) نغشن شمقاريان
Circus cyaneus	مرزة الدجاج (صقر الغراب)	شمقاري رساسي	
Circus macrourus	المرزة الباهتة (مرزة بعلاء)	شمقاري شبير	
Circus aeruginosus	مرزة البطائح	شمقاري قرامان	

Accipiter brevipes	ئىپىق (باشقۇ شىرقى)	باشقۇكىن تەرىن	17) ئىقىش باشقۇكىن
Accipiter nisus	باشقۇ شىرقى (باشقۇ الاوراسىيا)	باشقۇ	
Accipiter gentilis	بىزىن تەرىن	بىزىن تەرىن	
Buteo buteo	ئىقىپ تەرىن (بۈيۈك)	ئىقىپ تەرىن	18) ئىقىش بۈيۈك تەرىن
Buteo rufinus	ئىقىپ تەرىن (كىچىك)	باشقۇكىن بۈيۈك تەرىن	
Aquila chrysaetus	ئىقىپ تەرىن	ئىقىپ تەرىن	19) ئىقىش ئىقىپ تەرىن بىنەنەن
Aquila heliaca	ئىقىپ تەرىن	ئىقىپ تەرىن - ئىقىپ تەرىن	
Aquila rapax	ئىقىپ تەرىن	ئىقىپ تەرىن	
Hierasetus Fasciatus	ئىقىپ تەرىن	ئىقىپ تەرىن	
Falconidae (3) بىنەنەن شىرقى			
Falco peregrinus	شىرقى	شىرقى	
Falco Cherrug	شىرقى (شىرقى)	شىرقى تەرىن	
Falco subbuteo	شىرقى	شىرقى	
Falco columbarius	شىرقى	شىرقى تەرىن	
Falco tinnunculus	شىرقى (شىرقى تەرىن)	شىرقى تەرىن	
Falco naumanni	شىرقى	شىرقى تەرىن	
Falco biarmicus	شىرقى تەرىن	شىرقى تەرىن	

GALLIFORMES كۆمۈر شىرقى			
Phasianidae بىنەنەن شىرقى			
Alectoris chukar	شىرقى تەرىن	شىرقى	
Ammoperdix griseogularis	شىرقى	شىرقى	
Coturnix coturnix	شىرقى تەرىن	شىرقى تەرىن	
Francolinus francolinus	شىرقى	شىرقى	

ئەلھو

بەرىكەت

باز

قورق

كۆلەبە

GRUIFORMES كۆمە قۇلتىگان			
بنەمەلا قۇلتىگان Gruidae			
Grus grus	كۆركەي	قۇلتىگ، قارىقۇلتىگ	
Anthopoides virgo	رەھو كۆركەي تەڭرىتاغ	قۇلتىگن سەتتەپەش بىچۈك	
بنەمەلا قۇلتىگن ئاقى Rallidae			
Rallus aquaticus	مىرەقە ئاقى (تۇلۇق)	قۇلتىگن ئاقى	
Gallinula chloropus	دەخەن ئاقى	قۇلتىگن ئاقىغا ئوخشاش	
Fulica atra	قۇر	قۇلتىگن ئاقىغا ئوخشاش	
Crex crex	مىرەقە ئاقى (مىرەقە ئاقىغا)	قۇلتىگن ئاقىغا	
بنەمەلا چىرگەن Otididae			
Otis tarda	قۇرغاق چىرگەن	چىرگەن	
Chlamydotis undulata	قۇرغاق چىرگەن	چىرگەن (ئۆزگەرتىلگەن)	

CHARADRIIFORMES كۆمە قۇلتىگان			
(۱) بنەمەلا ئىككىنچىلىك Recurvirostridae			
Himantopus himantopus	كۆرۈنۈش، ئاق قۇرغاق	چىرگەن	
Recurvirostra avosetta	ئىككىنچىلىك	ئىككىنچىلىك	
(۲) بنەمەلا بىر تىمۇك Burtinidae			
Burtinus oedincnemus	كۆرۈنۈش قۇرغاق	بىر تىمۇك	
(۳) بنەمەلا قۇلتىگان Glareoidae			
Glareola pratincola	ئاق قۇرغاق	قۇرغاق	
Cursorius cursor	كۆرۈنۈش قۇرغاق	قۇرغاق بىر تىمۇك	
(۴) بنەمەلا ئۆزگەرتىلگەن Charadriidae			
Hoplopterus indicus	قۇرغاق قۇرغاق	بىر تىمۇك، ئۆزگەرتىلگەن قۇرغاق	
Vanelus vanellus	قۇرغاق قۇرغاق	بىر تىمۇك بىر تىمۇك	
Vanelus spinosus	ئاق قۇرغاق	بىر تىمۇك بىر تىمۇك	

Vanelus leucurus	الزفراق الابيض الذئب	تريهوكيز كورى صيرى
Vanelus gregarius	الزفراق الاجتماعى الزفراق الابيض	تريهوكيز هوبوسوف
Charadrius hiaticula	الزفراق المظوق الكبير	تريهوك
Charadrius dubius	الزفراق المظوق الصغير	تريهوكيز بچووك
Charadrius alexandrinus	الزفراق الاسكندرانى	تريهوكيز بچووكيز بينوك
Scolopaciidae (1) بنعمالا بهيشلكان		
Scolopax rusticola	هوك الغاب	بهيشلكا تراشان
Tringa (=Actitis) hypoleucos	الطيطوى الاعنابية	بهيشلك
Gallinago gallinago	الجهول الاعنابى	بهيشلكيز نكلهريزي نقلى
Lymnocyptes minimus	الجهول الصغير	بهيشلكيز نكل كورلى بچووك
Gallinago media	الجهول الكبير	بهيشلكيز نكلهريزي معزى
Tringa ochropus	الطيطوى الخضراء	بهيشلكيز كهسك
Tringa totanus	الطيطوى الحمراء الساق	بهيشلكيز بنسوار
Tringa glareola	طيطوى الفيض	بهيشلكيز خالخال
Tringa erythropus	الكيكوى الحمراء الساق المنقطة	بهيشلكيز بنسوارى خالخال
Phalaropus lobatus	الفالروب الاحمر الرقبة	بهيشلكيز كهردنسون
Limosa limosa	البقوفة السوداء الذئب	بهيشلكيز نكلهريزي كوريش
Limosa lapponica	البقوفة سفلمة الذئب	بهيشلكيز بنورفهمر
Tringa stagnatilis	طيطوى البطائح	بهيشلكيز گرافان
Tringa nebularis	الطيطوى الخضراء الساق	بهيشلكيز بن كهسك
Xenus cinereus	الطيطوى المغيرة	بهيشلكيز نكل صهرنفران
Calidris minuta	القطيرة الصغيرة	بهيشلكيز بچووك
Calidris temminckii	قطيرة تمك	بهيشلكيز كورى صيرى
Calidris ferruginea	كروان الماء طيطوى مقوس المنقار	بهيشلكيز فهمر
Limicola falcinellus	طيطوى عريض المنقار	بهيشلكيز نكلان

كۆچك

كۆر

قوئىلىك

ئىرىشك

سېرپوسك

سەرىشكە ئالغۇن

Laridae نهمالا شهنگان		
Larus canus	النورس الاعتيادي	شهنگ
Larus argentatus	النورس الفضي	شهنگي زلفين
Larus ridibundus	النورس الاسود الراس	شهنگي سمريش
Larus genei	النورس المستطيل المنقار	شهنگي نكلزراف
Larus fuscus	النورس المسود الظهر	شهنگي پشتريش بجوك
Sternidae نهمالا شهسوكي نهرابي		
Chidonias leucopterus	خطاف الممنطعات الاسود نو الجناح الابيض	شهسوكا نهرابيا رهنا چنگ سبي
Sterna hirundo	خطاف البحر الاعتيادي	شهسوكا نهرابي با ناساي
Gelochelidon nilotica	خطاف البحر نورسي المنقار	شهسوكا نهرابيا نكل شهنگ
Sterna repressa	خطاف البحر ابيض الخدين	شهسوكا نالك سبي
Sterna albifrons	خطاف البحر الصغير	شهسوكا بجوك
Sterna sandvicensis	خطاف بحر ساندوتش خرشنة الماندويطر	شهسوكا نهرابيا دهنگير

COLUMBIFORMES كوما كوترگان		
Pteroclididae نهمالا فتگان		
Pterocles alchata	القطا العراقي	فتك كميلك
Columbidae نهمالا كوترگان		
Columba livia	الحمام الطوراني الحمام البري	كعقوشيك، كوترشيك
Columba oenas	الحمام	كوترشيك، نهمالا
Columba palumbus	الطائر وريشان	كابل، ريشه، كابل كابل
Streptopelia turtur	القمرى ترقل	قمرى، كوترى
Streptopelia decaocto	الفاخنة، باكريم	نهرك، نهرك
Streptopelia senegalensis	الخميسية، حمامة مصرية	قمرى نهمالا

CUCULIFORMES کوما پھووکاں			
Cuculidae بنملا پھووکاں			
Cuculus canorus	الوقواق الاوروس	پھووک	
Clamator glandarius	الوقواق المرلفط	پھووکاں پھووکاں	

STRIGIFORMES کوما کونمان			
Tytonidae (۱) بنملا کونمان کونمان			
Tyto alba	البومة البيضاء عامة	کونمان سپر	
Strigidae (۲) بنملا کونمان			
Otus brucei	النجع المخطط	نوک	
Bubo bubu	البومة بومة نصارية	شا کونمان	
Athene noctua	البومة الصغيرة أم فويل	بوم بوم کونمان کونمان	
Strix aluco	الخيل بومة سمراء	کونمان کونمان کونمان	
Asio otus	البومة الأذناء	کونمان شا کونمان	
Asio flammeus	البومة الصفراء	کونمان کونمان	

CAPRIMULGIFORMES کوما شفا کونمان			
Caprimulgidae بنملا شفا کونمان			
Caprimulgus europaeus	العصبة الاوروس ملوس الرعيان	شفا کونمان شفا کونمان	
Caprimulgus aegyptus	العصبة المصري	شفا کونمان کونمان	

APODIFORMES کوما جھونکاں			
Apodidae بنملا جھونکاں			
Apus melba; Tachymarptis melba	سماطة الصرور سماطة الجبل	جھونکا جھونکا نا جھونکا	
Apus apus	السماطة الاعرابية	جھونکا جھونکا	
Apus affinis	السماطة البيضاء العجز	جھونکا جھونکا	

چەتلىك

شەمەت

بەجىرىك

كۆنەن سەپى

كۆنەن

كۆنەن بۆكۈنچىلەر CORACIIFORMES			
Alcedinidae (1) نىمەنچەلا ماسىگىرلەر			
Alcedo atthis	سەمەكەلەك كىچىك	ماسىگىر كىچىك	
Ceryle rudis	سەمەكەلەك كىچىك	ماسىگىر بەلكەك	
Halcyon smyrnensis	سەمەكەلەك كىچىك	ماسىگىر سەكەك	
Meropidae (2) نىمەنچەلا كۆنەنچىلەر			
Merops apiaster	ئورمان كۆنەنچىسى	مىنچىلەر	
Merops superciliosus	ئورمان كۆنەنچىسى	مىنچىلەر	
Coraciidae (3) نىمەنچەلا بۆكۈنچىلەر			
Coracias garrulus	ئورمان بۆكۈنچىسى	بۆكۈنچىسى	
Upupidae (4) نىمەنچەلا ھۆھۈپلەر			
Upupa epops	ھۆھۈپ	ھۆھۈپ	

كۆنەن ئارمۇتچىلەر PICIFORMES			
Picidae نىمەنچەلا ئارمۇتچىلەر			
Picus viridis	ئارمۇتچىسى	ئارمۇتچىسى	
Dendrocopos syriacus	ئارمۇتچىسى	ئارمۇتچىسى	
Dendrocopos medius	ئارمۇتچىسى	ئارمۇتچىسى	
Dendrocopos minor	ئارمۇتچىسى	ئارمۇتچىسى	
Jynx torquilla	ئارمۇتچىسى	ئارمۇتچىسى	

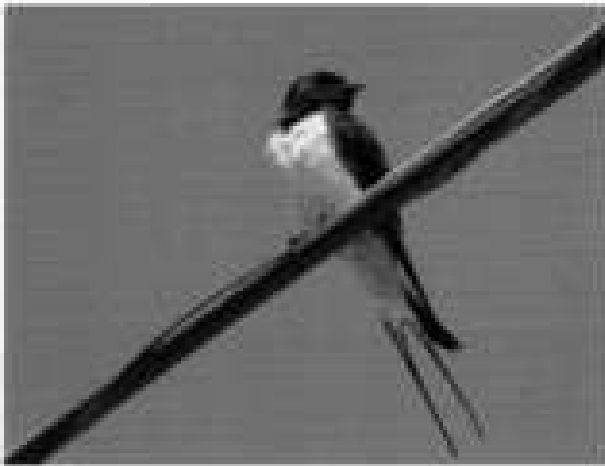
PASSERIFORMES کوما چھوھکان		
Alaudidae (۱) بنمالا تھيکان		
Melanocorypha calandra	العلل	برھمہ
Calandrella rufescens	القنبرۃ الفصيرۃ الاصابع المحصرۃ	وروك
Galerida cristata	القنبرۃ المنوجۃ	تھيڪ، عھندھيڪ، پانھيھيڪ
Alauda arvensis	قنبرۃ الحقل	نھيلانك، كم لالھيھيڪ
Lullula arborea	قنبرۃ الغاب	گھر گھري
Ammomanes deserti	قنبرۃ البادية	برھمھيا بھشي
Calandrella brachydactyla	القنبرۃ الفصيرۃ الاصابع	برھمھيا پھنجڪورٽ
Melanocorypha bimaculata	العلل الشرفي	برھمھيا پتي
Hirundinidae (۲) بنمالا حاجيرھيڪان		
Hirundo rustica	السنونو	حاجيرھيڪ
Hirundo daurica	السنونو الاحمر العجز	حاجيرھيڪا بنھيڪ سوز
Delichon urbica	عظاف السواحلي	حاجيرھيڪا بنھيڪ بھري
Hirundo rupestris	عظاف الشواقق	حاجيرھيڪا گھرا چيھي
Riparia riparia	عظاف الشواطير	حاجيرھيڪا كھنہ النھان
Motacillidae (۳) بنمالا بالائھيڪان		
Motacilla alba	الذعرۃ البھضاء	بالائھيڪ، زيجبالائھيڪ
Motacilla cinerea	الذعرۃ الرمادية	دوولھريھيڪ، دوولھريھيڪ
Motacilla flava	الذعرۃ الصفراء	گاھريھيڪ، دوولھريھيڪ
Motacilla citreola	الذعرۃ الصفراء الرأس	بالائھيڪا سھريھي
Anthus campestris	أبو نمرۃ الصحراء	بالائھيڪوركا بھشي
Anthus trivius	أبو نمرۃ الأشجار	بالائھيڪوركا دارويان
Anthus cervinus	أبو نمرۃ المحصر الزير	بالائھيڪوركا حھنكسور

قۇم ئۆزگىچە

ئۆزگىچە قۇم

قۇم ئۆزگىچە

قۇم ئۆزگىچە

قۇم ئۆزگىچە

Anthus spinoletta	أبو نصره الماء	بالافيكغوركا ناف و نرافان بيليزوك	
Anthus pratensis	أبو نصره القبط	بالافيكغوركا ميزگان	
Pycnonotidae (14) بنعمالا بيلان			
Pycnonotus leucogenys	البلبل العراقي: البلبل أبيض الخدين	بيلن خورمن	
Laniidae (15) بنعمالا كاهلهكان			
Lanius excubitor	الصدر الرمادي الكبير	كاسره نكلكوره	
Lanius minor	الصدر الرمادي الاصغر	جاننك، جافرهشك كهره گونشك	
Lanius senator	الصدر المحمر القنفذ	سرسور كاسيره	
Lanius nubicus	الصدر المفتوح	كاهلهكان	
Lanius collurio	الصدر المحمر الظهر	موشينك، ميدوك، سمرشيك	
Lanius isabellinus	الصدر الاثني: المحمر الذئب	كاهلهكان كوريسور	
Cinclidae (16) بنعمالا كوركين			
Cinclus cinclus	فماس الماء	كورك، كوركين تافن	
Troglodytidae (17) بنعمالا جرتكان			
Troglodytes troglodytes	الطوطولوس	جرتك، جرتك، بيلنك بنعمان	
Prunellidae (18) بنعمالا براينكان			
Prunella modularis	عصفور الشوك	برائينك	
Prunella collaris	عصفور الشوك الجبلي الكبير	برائينك معز	
PASSERIFORMES Turdidae (19) بنعمالا ريشونلعيان			
Turdus viscivorus	سمنة البرق	گورنله، گورنله	
Turdus philomelos	السمنة المطربة	گورنله، خوشخوب	
Turdus merula	الشحور	رشيونله	
Monticola saxatilis	سمنة الصخور	گولريك، بوليسور، كطران	
Monticola solitarius	سمنة الصخور الرفاء	رشيونلعيان، كطران، شالول	
Turdus torquatus	الدج المطوق	رشيونلعيان، نرجيلك سيني	

Oenanthe oenanthe	الابلق الامتيازى	بىلەن ئىسمى
Oenanthe hispanica	الابلق الامتيازى	ئىسپان ئابلقى
Oenanthe finschii	الابلق العربى	ئىسپان ئابلقى
Oenanthe isabellina	الابلق الاشهب	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Oenanthe xanthopyrma	الابلق الاحمر القاب	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Oenanthe lugens	الابلق الحزين	ئىسپان ئابلقى
Oenanthe pleschanka	الابلق الابنوع	ئىسپان ئابلقى
Oenanthe leucura	الابلق السوداء بيضاء الظهر	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Oenanthe alboniger	ابلق هيوم	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Saxicola torquata	الابلق المطوق	ئىسپان ئابلقى
Saxicola rubetra	الابلق الاحمر	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Phoenicurus phoenicurus	الابلق الحمراء	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Phoenicurus ochruros	الابلق السوداء	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Luscinia megarhynchos	الابلق	ئىسپان ئابلقى
Luscinia luscinia	الابلق	ئىسپان ئابلقى
Cercotrichas galactotes	الابلق	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Luscinia svecica	الابلق الزهر	ئىسپان ئابلقى
Erithacus rubecula	أبو الحناء	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Irania gutturalis	أبو حنيرة أبو الحناء الأيراني	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى
Sylviidae (1-1) ئىسپان ئابلقى		
Cettia cetti	هارجة سبلى الشرقية	ئىسپان ئابلقى
Locustella naevia	هارجة الجراء	ئىسپان ئابلقى، ئىسپان ئابلقى

بالاڭىك

ئەيىك

گەپلەك

بەلبەن خورمىن

كۆرك

پەشپولە

Locustella luscinioides	ھازجە ساقلىرى كىچىكى	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Acrocephalus melanopogon	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Hippolais pallida	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Sylvia atricapilla	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Sylvia nisoria	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Sylvia borin	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Sylvia communis	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Sylvia mystacea	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Scotocerca inquieta	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Prinia gracilis	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Phylloscopus trochilus	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Phylloscopus collybita	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Phylloscopus sibilatrix	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Hippolais languida	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Hippolais caligata	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Sylvia curruca	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Acrocephalus arundinaceus	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Acrocephalus palustris	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز
Acrocephalus stentoreus	ئەھزاجە ئام ئىنارىب	ئىنسىكلوپىدىيە تەۋەكىز

Acrocephalus schoenobaenus	ھازىجە سەھە	چىركۆلەمىن بەشمۇلاقان	
Hippolais icterina	ئەخسەتەق قىيمۇن	چىلەنكۆن زەرىن ئاران	
Sylvia hortensis	ھازىجە خىداق	شىجىكۆن چىلەن سەرى	
Phylloscopus neglectus	ئەقشۇبە ئەقشەقەق ئەقشەقە	سەجەكۆن نەجەق	
Phylloscopus bonelli	ئەقشۇبە بۇللاق شەرقىيە	سەجەكۆن نەقشەت كەسەك	
Musciapidae (11) نەمەلە چەقەقەقۇكەن			
Muscicapa striata	خەقشەقەق ئەقشەقەق	چەقەقەقۇكەن كەقشەقەق	
Ficedula hypoleuca	خەقشەقەق ئەقشەقەق	چەقەقەقۇكەن بەلەك	
Ficedula albicollis	خەقشەقەق ئەقشەقەق	بەلەككەن كەقشەقەق	
Ficedula semitorquata	خەقشەقەق ئەقشەقەق	بەلەككەن نەقشەقەق	
Ficedula parva	خەقشەقەق ئەقشەقەق	چەقەقەقۇكەن بەر سەقەق	
Paridae (12) نەمەلە ئىتەقەقۇكەن			
Parus major	ئەقشەقەق كەبەق	بۇلەقەقەقەق	
Parus caeruleus	ئەقشەقەق كەبەق	سەقەقەقەق سەقەقەقەق خەقشەقەقەق	
Parus lugubris	ئەقشەقەق كەبەق	ئىتەقەقۇكەن سەقەقەقەق	
Parus ater	ئەقشەقەق كەبەق	ئىتەقەقۇكەن سەقەقەقەقەق ئەقشەقەق	
Aegithalidae (13) نەمەلە ئىتەقەقۇكەن كەبەقەق			
Aegithalos caudatus	ئەقشەقەق كەبەق	ئىتەقەقۇكەن كەبەق	
Remizidae (14) نەمەلە ئەقشەقەقەقەق			
Remiz pendulinus	ئەقشەقەق	ئەقشەقەقەقەق	
Sittidae (15) نەمەلە بەقەقەقەق			
Sitta europea	كەبەق كەبەق	بەقەقەقەقەق	
Sitta tephronota	كەبەق كەبەق	بەقەقەقەقەق	
Sitta neumayer	كەبەق كەبەق	بەقەقەقەقەق	

سەرىقەلەپتەك

باشكۆلەك

چىرىكۆتە

تۈۋەنسىۋىك

سەرىقەلەپتەك

بەرىكۆتە

Tichodroma muraria	ئاب الصخور، ئاب الحجران	كەڭرەلپەرك، تەرىكن كەڭران	
Emberizidae (۱۶) ئەمەلا چىرىۋىگان			
Li Emberiza calandra		چىرىۋىك گارسىۋىك، جىت	
Emberiza citrinella	ئەرىسە الصفراء	چىرىۋىكا زەر	
Emberiza cineracea	ئەرىسە الرمادية الرأس	چىرىۋىكا ئالەك زەر	
Emberiza melanocephala	ئەرىسە السوداء الرأس	زەرىۋىلەين جەھان، بەلرۇك	
Emberiza hortulana	ئەرىسە الشعير	چىرىۋىكا گەۋرەزەر	
Emberiza dia	ئەرىسە الصخور	چىرىۋىكا جىيى	
Emberiza schoeniclus	ئەرىسە القصب	چىرىۋىكا لىمەنان	
Emberiza bucharani	ئەرىسە الرمادية الرقبة	چىرىۋىكا سەرخەۋىلىكى	
Fringillidae (۱۷) ئەمەلا سەرىنىرىكىن			
Coccothraustes coccothraustes	ئېلىل زىنۇنى	كەۋەت كەۋەت	
Carduelis chloris	ئەھسەۋر الخضرى	سەرىنىرىكىن كەمەت	
Carduelis carduelis	ئەھسەۋر الذهبى	زەنگۈلىنىك	
Carduelis spinus	ئەھسەۋر الطوبك	سەرىنىرىكىن زەر	
Carduelis cannabina	ئەھسەۋر القفاحى	سەرىنىرىك، چۈۋچىكا ئېلېرىيان	
Carduelis flavirostris	ئەھسەۋر الصغرى العجز	سەرىنىرىكىن بېشىت سۇر	
Serinus serinus	ئەھسەۋر الأروى	سەرىنىرىكىن ئەزىزەر	
Fringilla coelebs	ئەھسەۋر الطالم	بەغرىك، بەغرىكە، بەلەكۈشك	
Rhodopechys sanguinea	ئەھسەۋر القرمزى الجناح	سەرىنىرىكىن چەنگەسۇر	
Bucanetes lithagineus	ئەھسەۋر القرمزى الوردى	سەرىنىرىكىن ئىكەسۇر	
Rhodospiza obsolota	ئەھسەۋر الصغرى الوردى	سەرىنىرىكىن گەۋر	

Carpodacus erythrinus	ئەسسىن ئوردى	سەرسەپكەن ئوردى	
Passeridae (18) ئېنسىكلوپېدىيە پارتىزىگىچە تەرجىمە			
Passer domesticus	ئەسسىن ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Passer hispaniolensis	ئەسسىن ئوردى	سەپكەن چۆلى	
Passer montanus	ئەسسىن ئوردى	سەپكەن ئوردى	
Passer moabiticus	ئەسسىن ئوردى	سەپكەن چۆلى	
Montifringilla nivalis	ئەسسىن ئوردى	سەپكەن ئوردى	
Petronia petronia	ئەسسىن ئوردى	سەپكەن	
Petronia brachydactyla	ئەسسىن ئوردى	سەپكەن كەپكەن	
Petronia xanthocollis	ئەسسىن ئوردى	سەپكەن كەپكەن	
Sturnidae (19) ئېنسىكلوپېدىيە پارتىزىگىچە تەرجىمە			
Sturnus vulgaris	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Sturnus roseus	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Oriolidae (20) ئېنسىكلوپېدىيە پارتىزىگىچە تەرجىمە			
Oriolus oriolus	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Corvidae (21) ئېنسىكلوپېدىيە پارتىزىگىچە تەرجىمە			
Corvus corax	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Corvus corone	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Corvus frugilegus	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Corvus monedula	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Pica pica	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Garrulus glandarius	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Pyrrhocorax pyrrhocorax	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	
Pyrrhocorax graculus	ئوردى	سەپكەن، سەپكەن، سەپكەن	

چىچىرىك

بىلىل

زىنگىلىپەتەك

سەيلىتەنەك

زەرىپەنە

شەرىكەك

شەرقەكرنا ستراكچەرى (ھىكل) پىشەسازى ل پارىژگەھا دەھۆكى^(۱)

پ.ھ. نىبراھىم خىتان ھام
زانكۇيا دەھۆكە -كولىزا زانستىن برونكەيتى
دەركىزان، كۇفان نىھان ياسىن

كۇرتى:

ئارىفشا سەرىشك با فەكۇلىتىن پىشەسازى. د
ۋىن چەندى دا يە كىو پىشەسازى ب رەنگەكى گىشتى
ۋ پىشەسازىن گۇھۇرىن ل پارىژگەھا دەھۆكى ب
رەنگەكى ئابىت با ئويى ۋ ئىن ۋىن ژ ۱۸۰۱ سالا
ئابۇرىت. ئەھما دەلىقەمەكا تەمام ژ بۇ پىشەكەننى
ب خۇ قە نە دىتە، د گەل قىن چەندى پىشەكەن
ۋى نە يا دابەرۋەراتەمە ئەھاسىمە ژ لاىن ھۇمار ۋ
قەبارەن پىشەسازىقە ئەف چەندە ديارەبىت ل دەمن
نەم دىئرىنە شەرقەكرنا ستراكچەرى پىشەسازى ل
پارىژگەھا دەھۆكى پارىژگەھا دەھۆكى پىشەكەننىكا
باش ب ستراكچەرى پىشەسازى بىخۇقە دىتە.
ئەھاسىمە ژ لاىن پىشەسازىن گۇھۇرىن قە ھۇمارا
كارگەھىن ۋىن ل دەمن بىالەن پىشەسازىن ل دووق
دانابىن توھەركىرى بىن سالا ۱۸۰۱ ل فەرماتەگەھا
گەشەپەندانا پىشەسازى ل دەھۆكى دگەھنە (۱۵۲۱)
كارگەھان ۋ ھۇمارا پالەبىن لىن كارەكەن نىرىكى
(۱۹۲۸) كەسەنە ئارمەنج ژ قىن فەكۇلىتىن بولىتەكرنا

اتصىف، ستراكچەرى گۇھۇرىن پىشەسازى يە ل
دووق قەبارە ۋ تاپىن بىالەن پىشەسازى ۋ شەرقەكرنا
ۋان ژ لاىن جەس قە ب رىكا كارلېناتا تەكىبىكا
(GIS)، بۇ ۋىتەكەشانا ئەھسەبىن پىشەسازى ل
پارىژگەھا دەھۆكى ئەف فەكۇلىتە ژ سىن پىشەكا
پىشەسازى، پىشەكا ئىكىن با ئابىتە ب فەكۇلىتە
چارچۇقىن ئىۋرى، ب رىكا ئىگەھەشانا ستراكچەرى
پىشەسازى ۋ خۇجەكرنا ۋىن ۋ سەنئەرىۋىن ۋ
بەلاقىۋىن ۋ جۇراتى ۋ بىسۇرىيا پىشەسازى، زىنەبارى
جەس جۇگرافىيەن پارىژگەھىن پىشەكا دووق بولىتەكرنا
ستراكچەرى پىشەسازى ل دووق چەندىن ۋ جۇرى ۋ
كارگەھىن، زىنەبارى قەبارەن كارگەھىن پىشەسازى.
پىشەكا سىن داكۇكىن ل سەر شەرقەكرنا جەس بىن
ستراكچەرى پىشەسازى ل دەھۆكى دكەت. ل دووق
بەكەبىن كارگەھىرىن پارىژگەھىن ئەقن چەندى ل
دووق تەكىبىكا رىگەھەشانا پىزانتىن جۇگرافىيەن
چىكەن زىنەبارى قەرىز ۋ بىشەسازان

پیشه کی

کهرتن پیشه‌سازی پشکه‌کا گریگه ز جالاکپین لیبوری، ناکمر ز همی کهرتن دی گریگتر نهیت د فی سردهمی دا بویه شهنگستن پشکه‌گفتن و خولپین و جطه‌نگمکن ارمزا شارسنانین به. نعامسه بیاقین پیشه‌سازیا گوهورینن لغا کویزه‌کن همین د شهنگستن حفاکی دا همی و شهنگستن پشکه‌گفتنا لیبوری به. چ بو لیبوری بلژیرا بان بن هرینما، بان ری ل سر ناسنن دهولعتن بیت، بانفورا فن چمندن د هزاره و جورین برولابین پیشه‌سازی دا دهرکه‌گفت. کهرتن پیشه‌سازین پشکه‌سازین د بلنگرنا ناسنن زانا شارسنانی دا دگمت، لن دگمل همدن گملک نارینه ری این چنبدن و یا ز همیمان گریگتر نارینما پیسبوونن ب همی جورین خولقه، ز کهرتین پیشه‌سازین دهرلیخستن و گوهورین (الصناعات التحويلية) و نینهن، کهرتن پیشه‌سازین گوهوری ز همر کهرله‌کی پتر نشینت دهلقین کاری پیدا بگمت و داهانی زنده‌گمت و همر و گمشه‌پندان چنگمت، ز هر فن چمندن و فنن فکولپین با سه پیداکری اتاکیدا ل سر بیاقین پیشه‌سازین گوهورین کریه، د رنگا شرفه‌گرتنا دهستودارن سنراکچری پیشه‌سازین گوهورین د پاریزگهها دهوکن دا سه با خو بوهر نهمسنن ز کهرتن نینامه‌دورن ز هرکو د پاریزگهمن دا بن نوی به. زنده‌باری شرفه‌گرتنا دهستودارن اواقع، خوچهنکین و قهارمین بیاقین پیشه‌سازین جودا جودا ل پاریزگهمن

ته‌دوری نیکن:

پشکه‌گفتن و ودرارا پیشه‌سازین

پاریزگهها دهوکن

بلژیری دهوکن وک بدکبه‌کا کارگری ل سر دمی حکومتنا نوسمانی هاتیبه داهوراندن، دا جهن سیستمن دهست‌لانباریا پاشایان بگریت پانسی هاته نپسندن ب لیوایا مووسلن فه، ل سالا 1873 این دهوک بویه قهرا⁽¹⁾. ریزها بکارینانا

پیشه‌سازین دگه‌هسته ۰.۹٪ این نعامسه بکارینانا پیشه‌سازین سردهمی دناقبهرا سالین 1873-1917 این دا، پیشه‌سازین لن به‌ری‌لاف پلن کارین دهستی بوون، وکی مسکاری اصمقاری و ناسنگری و چیکرنا نامیرن چاندن و چیکرنا پیلاقین نافخویس اکالت. زنده‌باری چلکین کوردی اضعل و شهنکا وکولپین گیتامه‌ورا و بولنگرنا چلکا، ديسان ناش ز بو هیرانا دهمل و دانی کو د ناف بلژیری و بلژیری ون دا د بملاف بوون⁽²⁾.

ل همیامن دناقبهرا سالین (1910-1913) این دا چ بلژین داهوراندنا کارگهها ل سر ناسنن همی پاریزگهمن نهیون، نه ز لابن حکومتی و نه ری نافخویس فه، ز هرکو ل وی همیاسی ز لابن کارگری فه قه قه‌رایک بوو سر ب پاریزگهها نهیون فه ل فیره ستیلین سرده‌کین پیشه‌سازی وک خو ما و لن همدک پیشه‌مین دهستی همیون⁽³⁾.

زوبهرچاق‌گرتنا به‌ری‌هولپین گشتی و رنگه‌سنانا کارپارین کارگری و وهلاتپیان و ب سانا‌هیکرنا گرتداین کارگری، جفاقا سرکرده‌ایمییا بلژیرنن ایا وی سرده‌من حکومتار ل عیراقن د روینلنا خویا 1917/5/19 این دا و ل دووف براراز هزاره (111)، لیوایکا نوی ب ناسن لیوا دهوکن اهاشتر پاریزگهها دهوکن داهوراند، و بلژیری دهوکن کره معلی‌مندن وی لیواین ل دووف فن برارن دهوک بویه معلی‌منده‌کن کارگری⁽⁴⁾.

ل فیره لغینا داهوراندن و گمشه‌پندان کارگهها ل پاریزگهمن ب رنگه‌کن گشتی دهسپنکر، سالا 1918 این دهسپنکا نوومارکرتنا کارگهمن پیشه‌سازی بوو، چوار کارگه‌ ل همی پاریزگهمن هاتنه نوومارکرتن ل همیاسا د ناقبهرا 1918-1921 این ریزها ون نمدگه‌هسته ۰.۹٪ این ز همی کارگهمن پیشه‌سازی ل عیراقن ب نسن (۹۸) پالغان ل همی پاریزگهمن د فن کارگه‌هاتنا کارکر، ریزها ون نه دگه‌هسته ۰.۷۷٪ این ز ریزها پالغین عیراقن نوی همیاسی دا ل دووف ون سرزمینریا پیشه‌سازی یا سالا 1921 این ل عیراقن هاتیبه نعامسان دپار بیت کو

ھۇمارا بەزگەھىن پېشەسازى و پىشكۇرنا جۇگرافىيا وان ل غىراقىن. پىشكۇ پارىزگەھا ھۆكۈم ب ئىن نو كارگەھ بون ئەفە دىتتە رىژىيا ب ئىن (۱۹۵۰-۱۹۷۰) ھەممى بەگەھىن پېشەسازى ل غىراقىن كو ھۇمارا وان ل ون سالى د گەھىشتە (۱۱۰۲) كارگەھان. ھۇمارا پالەيان د فلان ھەرىو كارگەھان دا ب ئىن (۱۸) پالە بوون. رىژىيا پالەيان پېشەسازى ل ھۆكۈم ب ئىن (۱۸۰۰-۱۹۰۰) رىژىيا پالەيان ھەممى غىراقىن بوون كو ھۇمارا وان دگەھىشتە (۹۶۱۲) پالەيان پالەيان ھۆكۈم ھەتتە پىشكۇرنا بۇ نو كارگەھان (۱۲) پالە د كارگەھا رىستىن دا كارىدۇر، (۲) پالەيان رى ل پېشەسازىن كىمپەي كارىدۇر^{۱۱۱}

ب كارلىتانا پېشەسازىن ل بائىرى بلان ل پارىزگەھى سەرھەلدەتەكا نو و ھەتتەپەرغە بۇ جارا ئىنكىن كارگەھ ل ھۆكۈم قەبوول. كارگەھا مەخسۇران بوو كو ل رۇزا (۷/ئىنسانى/۱۹۷۲) ھەتتەپە قەكۇر، وى ھەپەسى (۱) پالەيان كىچ دگەل سىن چاقىدىران كار لىن دۇر. رىژىيەرى (۲۴) پالەيان كىچ بىن پېشەسى كو رىن وان ئىنقىرە (۹-۱۲) سالى دا بوون. كارگەھ (۱۸) ھەپەكا اب ئىزمەنى غەرىبى دىيىزى (جۈمە) بلان لىو ئامبەرىپە بىن كو كارى رىستىن ل سەر ھەتتە كىن-دەرگىز (پىشكۇرنا) پىشكۇرنا ھەتتە قىرتىن بۇ كارگەھىن رىستنا ھەستى ل ھەولۇزى^{۱۱۲} ل ھەپەسا ئىنقىرە (۱۹۷۳-۱۹۷۵) ھەتتە كارگەھىن دى ل ھەممى پارىزگەھىن ھەتتە ئوومارۇر، ئىزىكى (۱۹۰۰-۲۰) ھەتتە كارگەھىن پېشەسازى ل غىراقىن پىشكۇرنا و (۱۸۸) پالەيان ئىنما كارىدۇر و ئىنكا د وان سالا دا رىژىيا (۲۰۰۷۳) ھەتتە ھەممى غىراقىن پىشكۇرنا^{۱۱۳}

ل سالا ۱۹۷۱ ھەتتە رىژىيا ھەتتە ھۆكۈم گەھىشتە (۲۰۰۱) ھەتتە ھەممى ھەتتە غىراقىن ھۇمارا پالەيان د كەرنى پېشەسازى دا ل سەرئىسەرى پارىزگەھا ھۆكۈم كارىدۇر گەھىشتە (۱۲۷۱) پالەيان رىژىيا وان بىنى (۲۰۰۲) ھەتتە ھەممى

پالەيان رى كەرنى پېشەسازى ل غىراقىن كارىدۇر^{۱۱۴} ھەتتە ون سالى دا كارگەھا سەخىبىرى و چىكىرنا ئامبەرىن كارگىزىيا جۇجەسى ھەتتە قەكۇر، دگەل پىشكۇرنا شەپەسەكا شوپىشەن و رەھىن كۆھۇرىن و ئۆزىكۇرنا ئىزمەنىل و ئامبەرىن ل سالا (۱۹۷۷) ھەتتە جارا ئىنكىن كارگەھا بىلۇكا ب كۆزىن (۱۱۰۵) ھەتتە پىشكۇرنا ھەتتە قەكۇر، (۸) پالەيان و نو قەرىمبەرىن كارگىزى لىن كارىدۇر، ئىنقىلەپ بەرھەم ئىنقىلەپ گەھىشتە (۱۱۰۰) بىلۇكۇرنا د رۇزى دا بىلىن كارگەھا قولىكۇرنا ئىنقىلەپ ل رۇزا (۱۷۱/ئىنقىلەپ/۱۹۷۷) ھەتتە كۆزىن (۲۰) ھەتتە پىشكۇرنا، كو رۇزىن (مەزگەھىن كىشى بىن بلان و ئىنقىلەپ پېشەسازى) ھەتتە ھەتتە ئىنقىلەپ ھەتتە قەكۇر، كارگەھ (۱) ھەتتەپە كارى پىشكۇرنا، نو ھەتتە بۇ چىكىرنا ھەتتە ھەتتەپە ئىنقىلەپ، ھەتتە ون ئىزىكى (۱۵۰) ھەتتە بوون د رۇزى دا جوار ھەتتەپە بۇ پارا ئىنقىلەپ و رىچۇل (مەزگەھىن) و شەرىمەن قىشى بوون. رىژىيەرى ون ھەتتەپە رىژىيەرىن كارگەھىن قولىكۇرنا كەرنەلا بوون (۱۲۵) پالەيان كۆر و كىچ ئىنما كارىدۇر. ھەتتە سالا (۱۹۷۷) ھەتتە كارگەھا پېشەسازىن كۆنكۇرنا ب كۆزىن (۳۲۰) ھەتتە پىشكۇرنا ھەتتە ئامبەرىن و كارگەھا دارناشەپە رى ب كۆزىن (۱۵۰) ھەتتە پىشكۇرنا، ھەتتە رىن ئامبەرىن پىشكۇرنا پىشكۇرنا ھەتتەپە كارگەھا چىكىرنا كەشە ب كۆزىن (۱۵۰) ھەتتە پىشكۇرنا، نەوزى پىشكۇرنا كەشە دگەل كۆمپەنىيەكا ئىتالى ھەتتەپە مۇرۇر، رىژىيا بەرھەم ئىنقىلەپ (۱۰۰۰۰) ھەتتە ھەتتەپە كارى د رۇزەكى دا بوون. رىژىيەرى كارگەھا چىكىرنا كۆرەرى، ب كۆزىن (۱۰۵) ھەتتەپە پىشكۇرنا، ھەتتە بەرھەم ئىنقىلەپ گەھىشتە (۱۱۰) ھەتتەپە بۇ سالا پەرىكۇرنا د سالى دا ئەفە كارگەھە رىست ل سالا (۱۹۸۰) ھەتتە كارى^{۱۱۵}، ھەتتە بىلۇكا پېشەسازى ل پارىزگەھىن بەرھەم بوون. ھەتتە گەھىشتەپە ئىنقىلەپ ل قىرە بىن بىلۇكا كەشە شەرىفەكۇرنا سىنقىلەپ پېشەسازى ل پارىزگەھىن و قەرى و ئامبەرىن ون ھەتتەپە بىكىمىن.

تەدوهرى دووى:

پۇلىنگرنا ستراكچەرى پىشەسازى

ل پارىزگەھا دەھكۇ ل دووف

چەندىن و چەوانىن و كاركرن

ئىكە: ستراكچەرى پىشەسازى ل دووف

ئاينىن پىشەسازىن

پىرىيا ستراكچەرى پىشەسازى انصوونىن قەدكۇلىنىن) ب ئاينىن خۇ يىن جۇرا و جۇرقە ل پارىزگەھا دەھكۇ ل دووف پۇلىنگرنا دەھكۇ با بىراقىن پىشەسازىن (ISIC) دىكەننە دىكەن كەرنى پىشەسازىن گۇھۇرىن دا ئەف ستراكچەرى پىشەسازىيە اكەرەستىن ئالغابىن، پلاستىك، خوارىن، كىزىلى، دار و دارتاشى، كاشغىر و چاپ، رىستىن و ل دۇيىن پىشەسازىن كىمبىلىرى قەدكرىت، و ھەر ئىكە ل وان گىرتكىيا خۇ با رىزەرى يا جودا ل دووف رىزەرى پويىندان و ھىزار و كارگەھىن پىشەسازى ھەبە و ب قى رەنگى.

۶- پىشەسازىن ئالكارن (الائىپتە)،

پىنگەھىت ل كەرسىتىن ئالكارن و كارن ئەلمەزلىرى يىن ئالكارن زىدەلىرى چىكرنا رىكە، پىرىيا بەرھەمىن وىن بۇ پىرگىنا پىندىيىن ئالغۇبە ل پارىزگەھى. كارگەھىن ل ھەمبە دىار تر ل پارىزگەھا دەھكۇ، كارگەھىن بىلك و كاشى و سۇراتلىك و سەنگىن اكلال كوتكرىتى يىن بەرىست، كىرىستون و شىنەكەر و شىكەنەن و پىرگىنا بەرا احمدان و مەرىسەر، زىدەلىرى قىر و كەرىپچا ئەف پىشەسازىيە ل پلا ارجىفا ئىنگىن ل سەر ئاستىن پارىزگەھىن دەھكۇ، (۲۰۸) كارگەھان ب خۇقەدكرىت رىزەرى (۲۳۸۹۵) ل كەرنى پىشەسازى ل پارىزگەھىن پىنگەھىت، بىئىرە خىشەن ھىزار ۱۱۱- رىزەرى پىر لىن كارگەھا دىكەننە قەرا سىمىلىن، كو (۲۱۸۴) ل قان كارگەھان پىنگەھىت، زىر دەفەرەكا پىشەسازىيا پلان بۇ دىنشىن بۇ وان پىشەسازىن ئىنگەھىن پىس

دەكەن ل دەفەرە كاشى ھەبە چىكرىن، دىكو خىرەتە ھەرىو قەزىيىن دەھك و سىمىلىن بىكەت، قەرا زىخۇ د پلا دوون دا دەھت، رىزەرى (۲۱۹۷) ل پىشەسازىيا پارىزگەھا دەھكۇ پىنگەھىت، پاشى رىزەرى كىمە ف بەر قەرا دەھك و ئاكرىن و بەرەھەن دىكەھىت، يا دىارە كو قەرا ئاينىن و شىنەن چ جەھىن پىشەسازى لىن ئىن.

۲- پىشەسازىن خوارىن

ھەر تىشەكىن بىچىنە دىكەن زىن مۇقىس دا، زىدەلىرى قەھوان و چىكارە و ئىشەن شىرىن، زىلى مەرمەنا كو ئەفە پىشەسازىيەكا كىمبىلى بە دەھتە ھىزارىن پىشەسازىن خوارىن پىشەسازىن قان پىشەسازىيا ل پارىزگەھىن ل قان پىشەسازىيان پىنگەھىن، مەست و ئار و پىسكىت و قەھوانىن غارى و بەفەر و شىرىس، زىدەلىرى خوپ و رىزە و مەككەرىن و جىس و فونىكرىنا كەرسىتىن خوارىن و ساقار و ئىشا و ھەفەرىش و ئىك قاقارتىنا باقىك و تەھىن و بەئىشەت و زەپنا خوارىن بىخەسەن كارگەھىن چىكارا د دىنەن گەھىنەپىدانا پىشەسازى دا نەھەبە كىن، پىشەسازىن خوارىن ل پارىزگەھا دەھكۇ ل پلا دوون د ستراكچەرى پىشەسازىن دەھكۇ دا دەھن، كو (۱۲۸) كارگەھ ھەبە، رىزەرى (۲۱۵۸۵) ل كۇما بەكەپىن پىشەسازىن توپىركى ل پارىزگەھىن پىنگەھىت، قەرا دەھكۇ ل پلا ئىكىن دەھت، ھىزارا كارگەھىن وى (۱۷) كارگەھىن رىزەرى (۲۱۸۵) ل كەرنى پىشەسازىن خوارىن پىنگەھىت، پاشى زىخۇ ب (۱۵) كارگەھان دەھت، رىزەرى (۲۱۹) ل پىشەسازىن خوارىن پىنگەھىت، ھەكە نەم ئاقرىكەن بىچىنە خىشەن ھىزارە (۱۱) دى بىنەن كو ئەف پىشەسازىيە ل ھەمى قەزىيىن پارىزگەھا دەھكۇ بەلاقبوونە، زىر گىردانا وان با رىزانە ب بىكارىرى قە.

۳- پىشەسازىن پلاستىكى

پىرىيا بەرھەمىن كارگەھىن پلاستىكى، ل بازارى ئالغۇ دەھتە بەرخۇركىن استىھلاك، مەرمەن لى بۇ

قەرز (راخۇب رىژىمى) ۱۷.۳۱٪، بەلى قەرزىنى ئى ئىھى رەنگىن پىشەسازىن ئى ئىھى

۵- پىشەسازىن دارى پان دارتراقى:

ئىھى رەنگىن پىشەسازىن پىكەتلىكە ز چىكىرىن ۋ قەدىرنا دارى ۋ دارنا ئىسى ۋ كەل ۋ بەلىن ئاقىمال ۋ كەرقاننا مەنا ئىھا ئىھى پىشەسازىمە دەستەپىكى ئىھى ئىستەكىن كىمە ئىھى سىنراكىچەرى پىشەسازى دا ل پارىزگىمىھا مەۋكىن مەمە. ھىزمارا كارگەمىن قىن پىشەسازىن ب ئىن (۳۲۱) كارگەمە بوون، رىژىمى (۷۵.۹۹)٪ ئىھى كەرنى پىشەسازىن گۆھۈرىن پىكەتلىكە باھرا قەرز مەۋكىن (۲۱۸.۸)٪ بوون، قەرز سىمىلىرى ل رىزا بوون نەھات ب رىژىمى (۲۱.۸)٪، ھەر ئىكە ز قەرزىن راخۇب ۋ ئاكرىن ب رىژىمىن كىمەتەر دىكەرنى پىشەسازىن گۆھۈرىن ل پارىزگىمىھا مەۋكىن.

۶- پىشەسازىن كىمىيىسى:

ز وان پىشەسازىنە كو گەلەك بەرھەمىن مەدەنى ۋ لەشكەرى ئى چىدەكەن، ۋەكى پىشەسازىمە كەرنەستەپىن پەقەتلىن اىفرىقەتات ۋ كىمىيە چىدەن ۋ فرىكەرنىن كىز ۋ مېشا ۋ ھىدەك كەرنەستەن دىچە ئىھى پىشەسازىن ئى دا، ۋەكى سونا كەمىكىرىن (الصودا الكاويقا) ۋ كەرنەستەن ئىھى، رىژىمى كەرنەستەن گەمەركىن (الدىلە) ۋ كەرنەستەن ۋ مەمى ۋ دەرمان ۋ بەرھەمىن ئۆزىدىكى، رىژىمى پىشەسازىمە رەھىن ئىھى، بوياغ ۋ كەرنەستەن شۇشتەن ۋ پىشەسازىمە پاتىرىن ئىھى، بوياغ ۋ ئوكسىجىن پىشەسازى ۋ ئىسپەنچ ۋ گەمەركىن اىمانغا پىشەسازىمە ھىزمارا كارگەمىن پارىزگەمە (۱۷) كارگەمە بوون، رىژىمى (۷۵.۵)٪ ئىھى رىژىمى مەمى پىشەسازىن گۆھۈرىن پىكەتلىكە، پىرىيا وان د قەرز سىمىلىن دا بوون كو دىكەشتەن (۱۰) كارگەمە رىژىمى (۲۷)٪ ئىھى بىكە ئىھى.

۷- پىشەسازىن كانەزى ۋ چاين:

مەرمە ز قى كەرنى پىشەسازى، چىكىرنا كانەزى

بەرخۇرنا ئىھى پىشەسازىمە پارىزگىمىھا مەۋكىن ز قان پىشەسازىمە پىكەتلىكە كارگەمىن پىكەتلىكە، چىكىرنا پىكەتلىكە، كەمىن ئىھى، چىكىرنا پىكەتلىكە، كەمىن ئىھى، بەرھەمىنەننا چىكىرنا (دەكەن) پىكەتلىكە، رىژىمى بەرھەم ئىھى، پىرىيا ۋ مەمەتلىكە پىكەتلىكە، چىكىرنا سىمىلىرىن پىكەتلىكە، ھىزمارا مەمى كارگەمىن پىكەتلىكە ل مەۋكىن گەمەشتە (۱۰) كارگەمە رىژىمى (۱۱.۱۳)٪ ئىھى ز كەرنى پىشەسازىن گۆھۈرىن پىكەتلىكە ئىھى كارگەمە ھىزىم ئىھى، بوياغ ل چوار قەرزىن پارىزگەمە مەۋكىن ۋ سىمىلى ۋ ئاكرىن، رىژىمى وان (۲۱.۷)٪، (۳۱.۹)٪، (۲۱.۹)٪ ل بوياغ ئىكە مەمى بەلى چ چىكىرنا قى رەنگىن پىشەسازىن ل قەرزىن بەرھەمەن ۋ ئىھى ۋ شىخەن دەرناكەمەن.

۸- پىشەسازىن كانزىسى (مەمەتلىكە):

پىشەسازىن كانزىسى، ئىھى، پىشەسازىمە ئىھى، پىشەسازىن پىكەتلىكە (شەكىستەن مەمەن ئىھى، چ بوياغ پىشەسازىن پان زى چىدەن ۋ قەگەھەستەن ۋ ئاكرىن دا، رىژىمى پىشەسازىمە ئىھى، ۋ مەمەتلىكە ۋ پىشەسازىمە سىمىلىرى ۋ چىكىرنا ئىھى كانزىسى^(۱) پارىزگەمە يا ھىزمارە ز پىرىيا قان پىشەسازىن بىكەمە، كەرنى پىشەسازىن كانزىسى ئىھى كىرى بوون ل سەم چىكىرنا (BRC) پان ئىھى ئىھى، كۆپەرنى، مەمەتلىكە ئىھى، كۆپەرنى ئىھى، چىكىرنا بىكەمە، رىژىمى، رىژىمى سىمىلىرى ۋ رىمەن ۋ سىمىلىرى ۋ چىكىرنا پىرىيا ئىھى، چىكىرنا ئىھى كانزىسى ۋ مەمەتلىكە، ھىزمارا پىكەمە قىن پىشەسازى ل پارىزگەمە (۱۵) كارگەمە، رىژىمى (۹.۷۵)٪ ئىھى ز مەمى پىشەسازىن گۆھۈرىن ل پارىزگەمە پىكەتلىكە، چىشەمە ھىزمارە (۱۱) ھىزىمەن ل سەم سىمىلىرى چىكىرنا، قەرز مەۋكىن ل رىزا ئىكە مەمەتلىكە، باھرا وان (۲۱.۱)٪ رىژىمى مەمى پىشەسازىن كانزىسى ل پارىزگەمە قەرز سىمىلىن ب بوياغ دا مەمەتلىكە رىژىمى (۳۱.۵)٪ ۋ

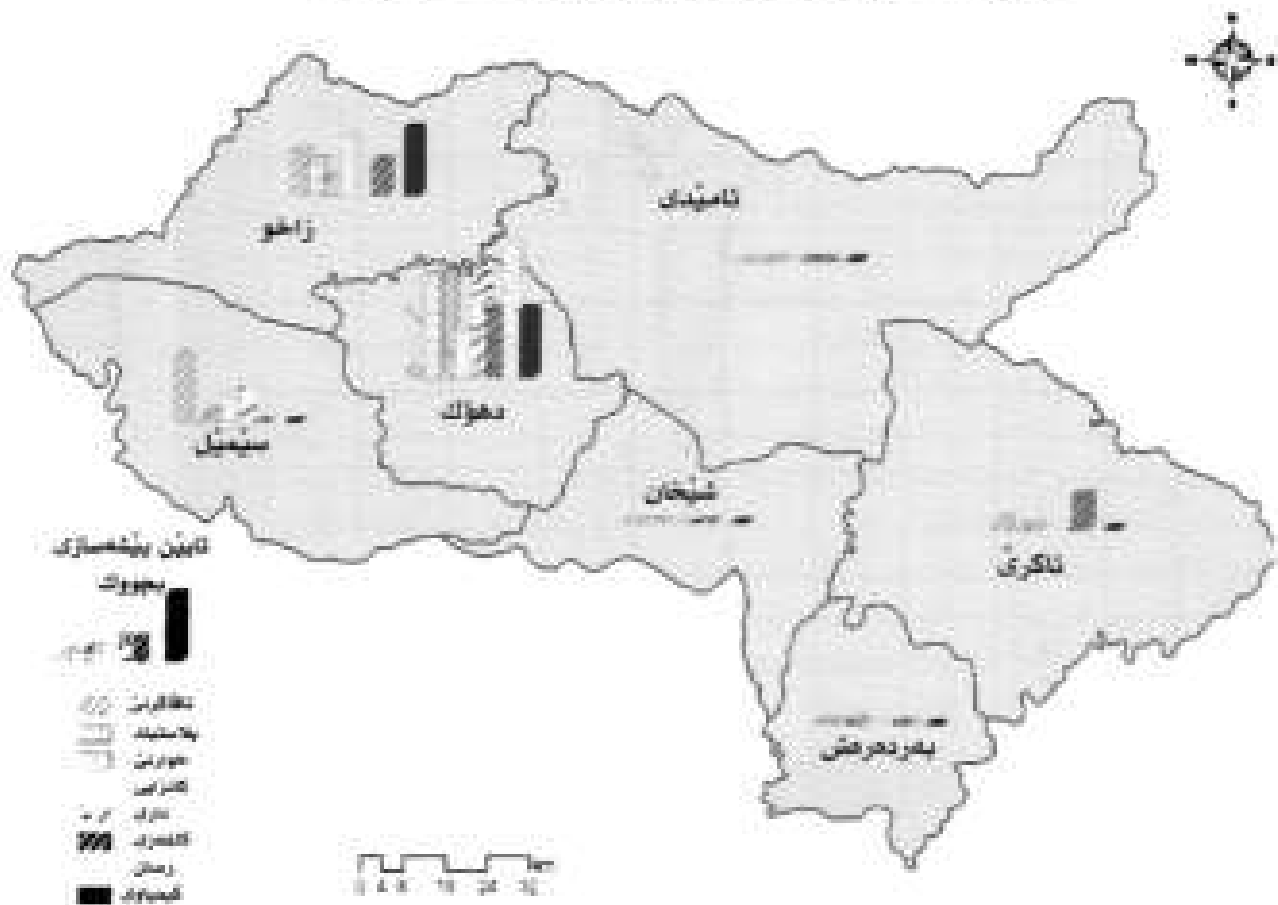
وئ ز هری و بعضی و بیسلی، ژنده‌باری شه‌هره‌رایس و بازاری نا‌فخووس و مهابین وئ یزن نابووری. جفاکی، دیسان کو هژماره‌کا مه‌رنا پاله‌یان لئ کارده‌کن¹¹ هر چند هه‌می پنداقین فن پیشه‌سازین ل بهر دست هه‌مه لئ ل پارېزگه‌هئ یا پشت‌گوه‌هئ هه‌لپتیه، و پتر پشت گه‌ره‌هین گه‌ره‌سزین به‌لپه‌ه کو ز به‌رفه دهین لهف پیشه‌سازیه پتکده‌هت ز رستن و محفر و سوکنت و دیوشن، رژه‌ها وئ پشن (۷۵-۷۰)ئ ز ستراکچهرئ پیشه‌سازیا پارېزگه‌ها دهوکئ پتکده‌هت. رژه‌ها (۷۵)ئ ل قه‌را دهوکئ به، رژه‌ها (۷۵)ئ ل قه‌را سیمیلن به، به‌لن قه‌رایین دی چ باهر قیهر نه‌گه‌تپه‌ه، پتیره خشنه‌هین هژماره (۱۱).

به، زیاده‌باری لهو گه‌ره‌سزین لئ چینه‌ه، دهکی چیکرنا کارنوتان و به‌رگ و کیسین کانه‌ری و عملکین کارنولس و کلینسا، دیسان پیشه‌سازیا چاپکرنس و هه‌بوونا پیشه‌سازیا چاپ و به‌لافکرنس یا گرنه‌ای لهوان جهابه کو مه‌لپه‌ه‌هین ره‌وشه‌سیری و هژمارا عملکی لئ به‌ره‌ره¹²، رژه‌ها فی دهکی پیشه‌سازین پشن (۷۵)ئ ز هه‌می پیشه‌سازین گوه‌ورس ل پارېزگه‌هئ پتکده‌هت. پتر ز لپه‌ا کارگه‌هین وئ ل قه‌را دهوکئ نه، رژه‌ها (۷۳)ئ پتکده‌هت.

۸- پیشه‌سازین رستن:

لهف پیشه‌سازیه ز هه‌می پیشه‌سازین دی ل عبره‌هین که‌لپتیره، زیهر به‌ره‌ره‌هیا هه‌بوونا گه‌ره‌سزین

نخشین هژماره (۱۱)
تایین پیشه‌سازي و گونگییا وان با رژه‌هین ل پارېزگه‌ها دهوکئ سالا ۲۰۱۱

دو: سىراكىچەرىي پىشەسازى ل پارىزگىمىھا دىھۆكىم ل دووف پالىمىن يەكەين پىشەسازى

ھۇمارا پالىمىن پىشەرىي ز ھىمىيان بەرىمىلاقتىرە بۇ تيارگىرىن و پىققا سىراكىچەرىي پىشەسازى ل ھەر جەھەدىي ج بۇ تيارگىرىن پلا خۇجھىگىرىن پىشەسازى پان چىمىدىيا وى ل ھەر ھەرىمىگىرىن ھۇمارا كارگىمىھان ب تىن روىيىن راستىن پىتگىھانا سىراكىچەرىي پىشەسازى تيار تاكىمت قىمارىيىن پالىمىن ز وان دائىيە كو رى دەيتىمىھان بىتتە بەلاقتىرىن ھۇمارا پالىمىن د سىراكىچەرىي پىشەسازىي گۇھۇرىيىن دا ل پارىزگىمىھا دىھۆكىم كار دىگر گەھىشلىپتە (۱۹۲۸) پالىمىن ھۇمارا پالىمىن ل دووف تايىن پىشەسازى و يەكەين پىشەسازى ل پارىزگىمىھى دەيتتە گۇھۇرىيىن ئەم ز خىللىتىپ ھۇمارە (۱۲) دىيىپىن كو رىزەككا پالىمىن د پىشەسازىيىن خۇارىن دا كار دىگىمىھان رىزۇمىا (۲۳-۲۶) ئىي پىتگىمىھىن كو ھۇمارا وان دىگىمىھە (۳۲۴۳) پالىمىن باھرا قەرا دىھۆكىم تىندا (۲۲۱.۵) ئىي ز ھىمىي پالىمىن دىقن پىشەسازىيىن دا كار دىگىمىھان تەگىرىي وى زى قەدىگىرىمىھە قىمارىيىن تاكىنجىپان و ھۇپىن ئابورىي پاشى ھەر ئىك ز قەرا زاخۇ و سىمىئىل دەيتتە رىزۇمىن وان (۲۲۱.۱) ئىي ل دووف ئىك دەيتتە رىزۇمىا زەھىمىا كىمىتر ل قەرا ئامىدىيىن ھاتىيە ئوومارگىرىن ئەوزى ب تىن (۲۲۸) ئىي.

پىشەسازىيىن ئالفاكتىرىن ل رىزا بووي ز قىمارىيىن ھىمىي پالىمىن د سىراكىچەرىي پىشەسازى دا كار دىگىمىھان دەيتتە ب رىزۇمىا وى (۲۳۳.۵) ئىي ز ھىمىي پالىمىن تىندا كار دىگىمىھان قەرا سىمىئىل ل رىزا ئىكىن دەيتتە رىزۇمىا (۲۷۱.۸) ئىي پىتگىمىھىن زىھەر ھىمىيونا چىيىن پىشەسازىيىن كاشىن كو سىمىر ب قىن قەرايىن قەيە دووقدا قەرا زاخۇ ب رىزۇمىا (۲۱۵.۹) ئىي ز پىتگىھانىي پالىمىن ل سىراكىچەرىي پىشەسازى كار دىگىمىھان دەيتتە تيارە ھىمىك قەرايا ج پالە تىندا كار تاكىمىن زىھەر ھىمىيونا پىشەسازىيىن ئالفاكتىرىن دىكى ئامىدىيىن و شىخانىن پىشەسازىيىن كاشىزىيىن ل رىزا سىيىن ز سىراكىچەرىي

پىشەسازىيا گۇھۇرىيىن ل پارىزگىمىھا دىھۆكىم دەيتتە ھۇمارا پالىمىن وى (۱۹۷۷) پالىمىن رىزۇمىا (۲۱۰-۲۱۱) ئىي ز ھۇمارا پالىمىن كەرتىن پىشەسازىيىن پىتگىمىھىن پىرىيا پالىمىن ھىمىيىن ل سىمىر سىن قەرايىيىن سىمىئىل و دىھۆك و زاخۇ رىزۇمىن وان (۲۵۹-۲۶۰) - (۲۳۰-۲۳۱) ئىي ل دووف ئىك دەيتتە بەلىن نەقىرىيىن دى ئەق رەنگىن كارى تىندا نىتتە بىتتە خىللىتىپ ھۇمارە (۱۲).

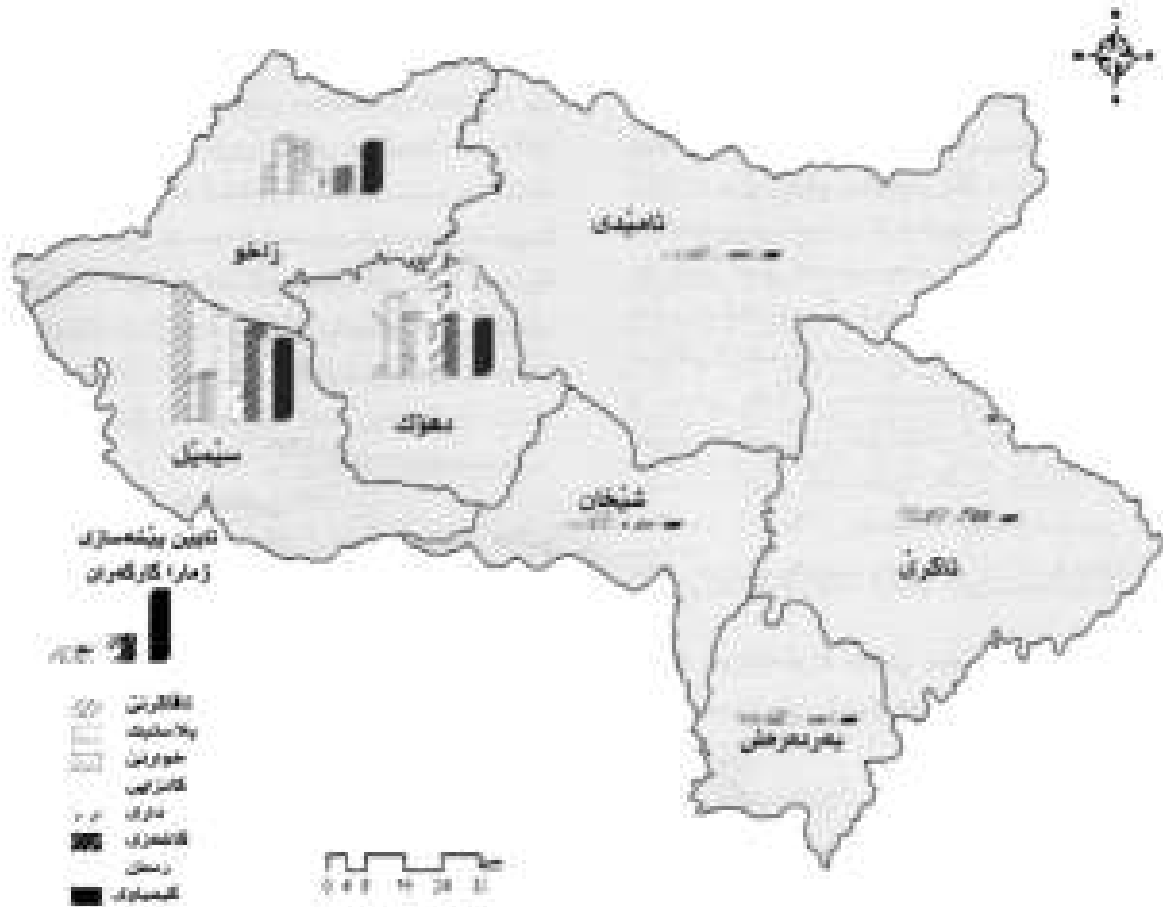
پاشى پىشەسازىيا پلاستىك و كىمىيىيى دووقدا دەيتتە رىزۇمىن وان (۲۸۷-۲۸۸) ئىي ل دووف ئىك دەيتتە ھۇمارا پالىمىن وان (۸۲۰-۸۲۱) ل دووف ئىك ز ھۇمارا پالىمىن كەرتىن پىشەسازى كار دىگىمىھان د كارگىمىھىن چىگىرىن پلاستىكى دا قەرا دىھۆك ل رىزا ئىكىن دەيتتە رىزۇمىا (۲۱۵.۹) ئىي پىتگىمىھىن پاشى قەرا زاخۇ دەيتتە ب رىزۇمىا (۲۱۹-۲۲۰) ئىي ز ھۇمارا پالىمىن پىتگىمىھىن پىتگىمىھىن پالە ل ھەر سىن قەرايىن ئامىدىيىن و بەردەرىھى و شىخانىن تىن بەلىن پىشەسازىيىن كىمىيىيى ھاتىيە پىتگىمىھان ل سىمىر سىن قەرايىن و ل دووف ئىك سىمىئىل و دىھۆك و زاخۇ رىزۇمىن وان (۲۱۴-۲۱۵) ئىي ل دووف ئىك دەيتتە

ز خىللىتىپ ھۇمارە (۱۲) تيار دىيىت رىزۇمىا پالىمىن پىشەسازىيا دارى و كاشىمىھان كەلەك د تىزىكى ئىكىن ب رىزۇمىن (۲۳۰-۲۳۱) ئىي ل دووف ئىك رىزۇمىن ز ھىمىيان بىلەنر ل قەرا دىھۆكىم ھاتىيە ئوومارگىرىن ب رىزۇمىن (۲۷۰-۲۷۱) ئىي و (۲۲۱-۲۲۲) ئىي و ل دووف ئىك ز ھۇمارا پالىمىن دىقن كەرتىن دا ل سىمىر ئامىدىيىن پىزىزگىمىھىن كار دىگىمىھان زىلى ھىمىيونا نىستىن كارى د قان ھەرىدو كەرتىن پىشەسازى دا ل قەرايىن سىمىئىل و زاخۇ و تاكىرىن بەلىن قەرايىن دى د قالا بووي زىن

پىشەسازىيا رىسنىن ل رىزا داويىن ز ھۇمارا پالىمىن د سىراكىچەرىي پىشەسازىيا گۇھۇرىيى كار دىگىمىھان دەيتتە چوار كارگىمىھان ل قەرايىن دىھۆك و سىمىئىل ھىمىن (۵۱) پالە لىن كار دىگىمىھان رىزۇمىا وى (۲۰۰-۲۰۱) ئىي ز تەبىيى ھۇمارا پالىمىن كەرتىن پىشەسازى ل پارىزگىمىھا دىھۆكىم پىتگىمىھىن (۱)

تەمىنلىنى ھۆلەپە (۲)

ئۇمارا كىرگەھەن و كىرگىپپا بان يا ئۇچىرى ل ئووف ئېھىن وىن ل پارىزگەھا دەھۆكىز سالا ۲۰۱۱

تەدەرىئى سىنا:

**ئىرۇتەكنا چىنى يا ستراكچەرى
پېشەسازى ل پارىزگەھا دەھۆكىز ل
ئووف قەبارەپىن پېشەسازى**

ئۇمارا جۇداھىپپا پېشەرىن بەرپەلاڧ بۇ بۇلپىنكنا چەپىن پېشەسازى ل ئووف قەبارە و جۇداھىپىن قەلسەھا دەھۆكىز ل سەر بۇلپىنكنا وىن بۇ قەبارەپىن (بىچوپىك و ئاقپىن و مەزىن، ھىندىك دەھۆلەت پارىن ۋە مەھرىنەرى دىكەنە پېشەر ھىندىكەپىن دى بىھا و چەندىپا بەرھەمى و بىھاپىن زىندە دىكەنە پېشەر بىھاپىن پېشەرى ھۆمارا پالەپان ئۇ ھەممى پېشەرىن دى بەرپەلاڧشە ئۇمارا

و ئاشكنا قەبارەپىن پېشەسازى ل پارىزگەھا كو مە پىشنا خۇ بۇ قەكۆلپنا پېشەسازى ل پارىزگەھا دەھۆكىز پىن راسىنكەپپە پېشەسازى ل ئووف قەبارە بۇ ئو جۇپىن بان پىر دەپنە بۇلپىنكنا پېشەرىن چەندىن و چەوانىا جۇرى چ جوما و چ پىنگىفە بۇ دىارگىرىن ھالبىپە بىكارلپىنان چەندىپى ۋەكى مە ئاقىرى داپىن دەپنە بىكارلپىنان بۇ دىارگىرنا قەبارەپىن پالەپان و سەرپامەرى و ئاستىن بىكارلپىنانا ئېھنىن بىھاپىن پېشەرىن جۇرى پېشەسازىيا پىشكەگەنە سەر پىن زىكەخسىتى و نەزىكەخسىتى ئو و چاقلىنكنا سەرپامەدازى و بەرى سەرپامەدازىن كىرگەھەپى و نە كىرگەھەپى^[۱] نەتەپەپىن ئېنگىرتى

مطالعهي مزيجياري (۱۵)
 تاريخ پيشهستانون باقون و کيرگهيا وان ل سگورون پاريزگهيا سوارکي

ردیف	نوع	مناطق	ت	پلاستیک	ت	مخارن	ت	کامرک	ت	دی	ت	کامر	ت	سجمن	ت	کومپوزي	ت	کومر	ت
۱	سوارکي	۴	۱۱	۱۱	۱۱	۲۰	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
۲	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۳	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۴	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۵	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۶	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۷	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۸	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۹	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۱۰	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۱۱	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۱۲	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۱۳	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۱۴	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸
۱۵	سوارکي	۴	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۲۰	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸	۱۳۸

رهنه: ۱- چيکونا لهکونوسو پيشهستانون ب: ۲- اوليم کويستانون افران: ۳- وازا استان: ۴- سوييه اتوبه استانونه في سوارکي: ۵- نيکات في سوارکيه: ۶- سکا ۱۱- ۱۰

دو: شىۋەنگونا جىن شىۋەنگونى پېنسىسازىن قىبارىدىن ئاقىن ل پارىزىگىمىھا دەۋىگى

۲- ل نووق ھۇمارا پىكىمىزىن پېنسىسازى

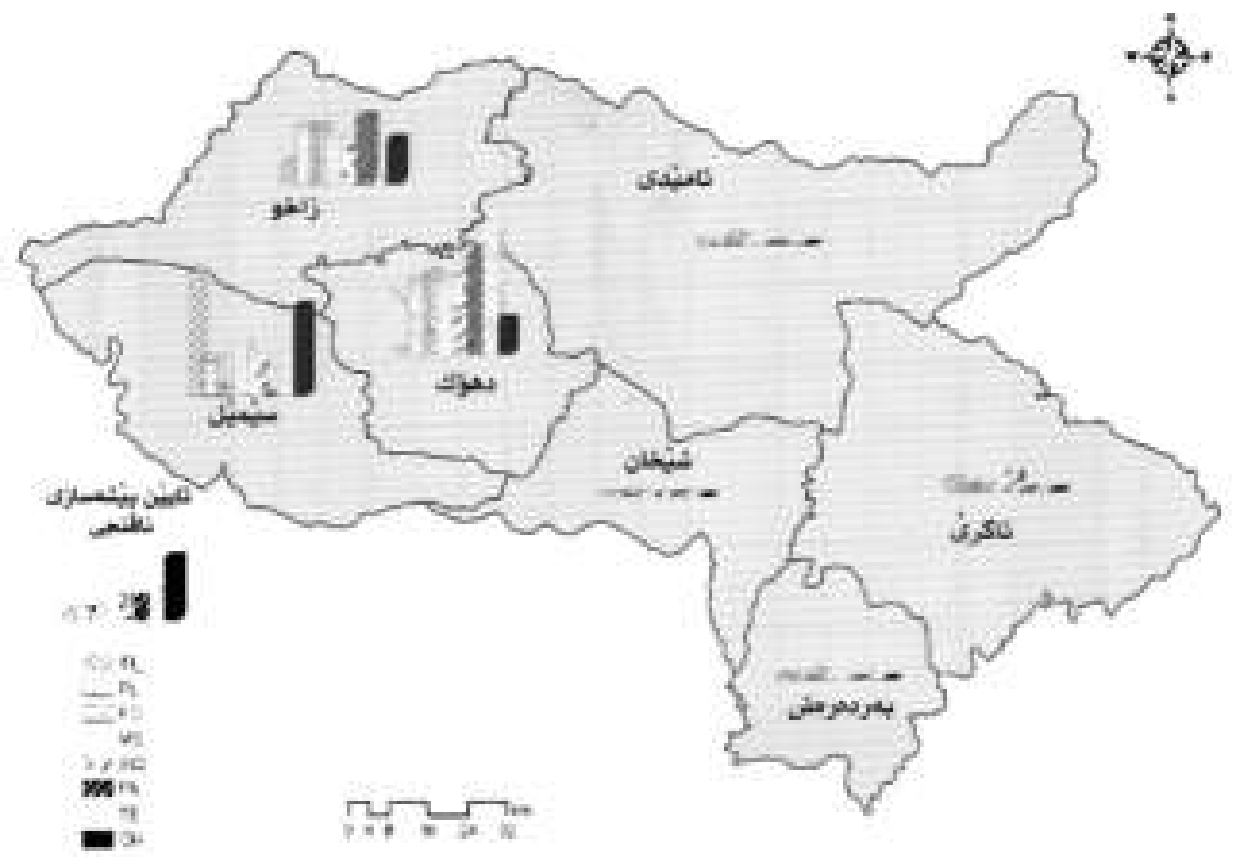
قىمرا دەۋىگىن ل رىزا ئىگى دەپت بۇ ھۇمارا پىكىمىزىن پېنسىسازىن قىبارىدىن بىچوڭ. ز ھەمى جۇرۇن پېنسىسازىن و (۹۱) كارگىمىھ ب رىزىيا (۱۱۲۰۳) ز ھەمى پېنسىسازىن بىچوڭ لى ھەمى قىمرا سىمىتىن رىزا نووق دەپت و (۱۱۱) كارگىمىھ ز ھۇمارا كارگىمىھىن دەۋىگىن كى (۱۱۵۱) كارگىمىھ لى ھەمى رىزىيا (۱۲۸۰۲) ز كىمىزىن پېنسىسازى پىكىمىتىت پىلى قىمرا زاخۇ ب رىزىيا وى (۱۲۳۰۰۷۱) دەپت ئەف ھەمى قىمرا رىزىيا (۱۲۳۰۰۷۱) ز كىمىزىن پېنسىسازى ل دەۋىگىن پىكىمىتىن رىزىيىن كىمىزىن قىمرايىن ئاكرى و پىمىرەش ھاتىتە نوومارىن ج ھەمىوون ل ئامىتىن و شىخان بۇ قىن پېنسىسازىن ئىتە .

۱- ل نووق ئاقىن پېنسىسازى

دەكى مە بەرى ئىھا ئامازە پىن كىرى، كى ھەمىك پېنسىسازىن ئاقىن ل نووق پۇنلىنگىنا عىراقى، ئىمىن پىن ھۇمارا پىكىمىزىن وان دىنقىمرا (۱-۱۹۰۱)، قىن چىمىدىن زى جۇداھىيەكا قىمراھىن ل پارىزىگىمىھا دەۋىگىن با ھەمى. بىنرە خىشىمىھىن ھۇمارا (۵) و ئىخىتىن ھۇمارا (۱۱) ئەم دىمىن كى پىكىمىزىن پېنسىسازىن ئاقاكرىن دەكى پېنسىسازىن قىبارە بىچوڭ دىمىزىن پېنسىسازىن دەۋىگىن ما ل رىزا ئىگى دەپت، (۱۱۱) كارگىمىھ ز سىرچىمىن (۳۰۳) كارگىمىھىن قىبارىدىن ئاقىن لى ھەمى رىزىيا وان (۱۲۱،۵۸) ز سىرچىمىن ھەمىان ل

ئىخىتىن ھۇمارا (۱۱)

پىكىمىزىن پېنسىسازىن قىبارە ئاقىن و كىرگىمىھا وان يا رىزىيى ل نووق ئاقىن وىن ل پارىزىگىمىھا دەۋىگىن سالا ۲۰۱۱

كىمىيىسى ئىن ل سىن يەككەيىن كارگىزى ھەنە، ئەو زى دەۋك و سىمىل و زاخۇنە

۲- ل مووف ھۇمارا يەككەيىن پىشەسازى

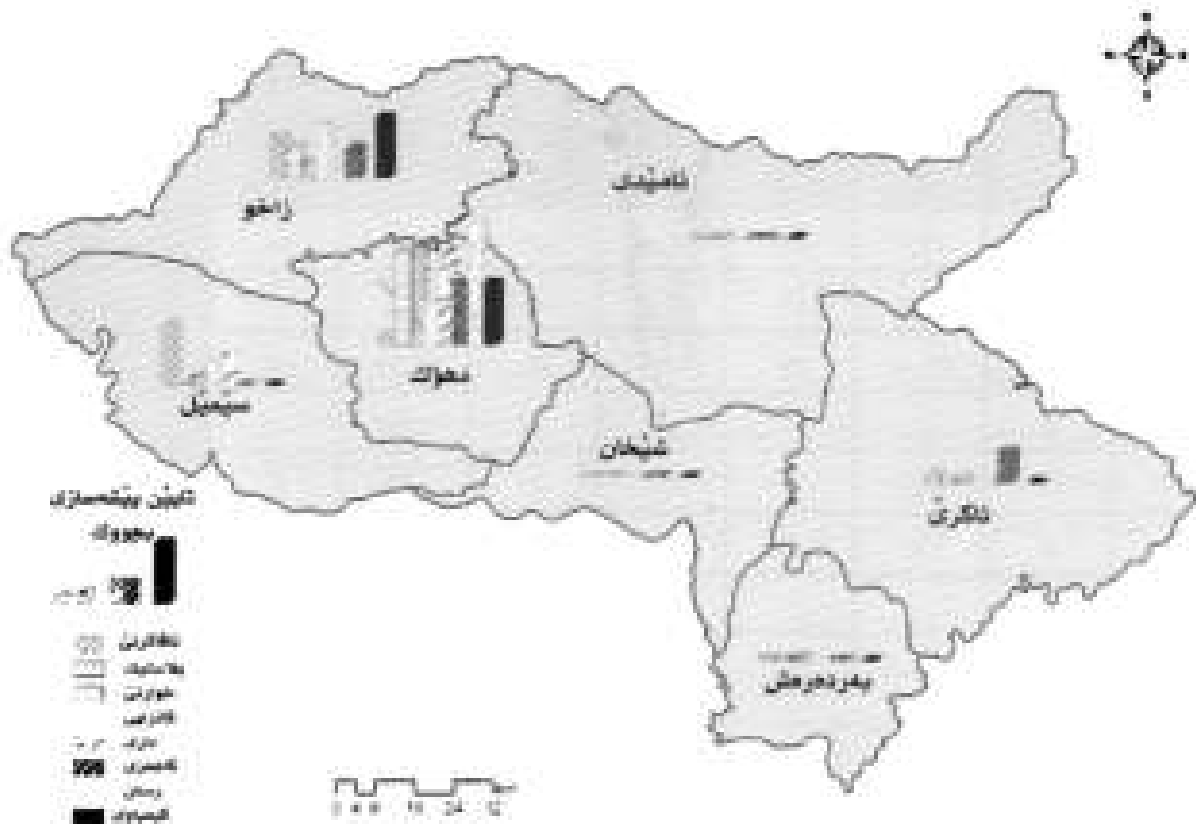
زۇ خىشەيىن ھۇمارە (۱۱) دىار دىيەت كۇ پىزىيا پىشەسازىن قەبارە مەن دىكەننە قەرا سىمىلن: ھۇمارا كارگەيىن وى (۳۳) كارگەن، رىزىيا (۲۱۱) پىشەسازىن قەبارە مەنن دەۋك پىنگەيىنەت، مووقدا ھەر ئىك زۇ قەرايىن دەۋك و زاخۇ ب رىزەيىن وان (۲۱۱)، (۲۲۲،۱۱) ل مووف ئىك دەيىن و ھەرسىن پىنگە رىزىيا پىز (۲۹۰) زۇ پىشەسازىن قەبارە مەن ب خۇقە دگىن، دىسان ئەم ل ھەمى يەككەيىن كارگىزى دىيىن، ھەرچەنە جۇدەيى د دابەشكۇرنا وان دا ھەيە پىزىرە نەخىشەن (۵۱).

۱۲۳۵،۹۱ ل دەيىت، پاتىسى دەۋك ب رىزىيا (۲۲۵،۶۱) ل مووقدا سىمىلن ب رىزىيا (۲۲۰،۵۱) ل قان ھەرسىن قەرايىن دەيىت خۇ دالىيە سەن پىز (۲۸۲) ل ھەمى پىشەسازىن قەبارە مەن، كىمىتىن رىزە ل تەمبەيىن و بەرەھەش ھاتىيە ئوومارگىن ئەوزى (۲۲،۵۱) ل بۇ ھەر ئىك زۇ وان

پىشەسازىن ئاڧاكىزىن ل رىزا مووف دەيىن، كۇ (۱۷۱) كارگەن، ب ئىزى يىن ل ھەردو قەرايىن سىمىلن و زاخۇ ھەيىن پىزىيا وان دىكەننە قەرا سىمىلن و رىزىيا (۲۸۸،۲۱) زۇ سەرجەم پىشەسازىن ئاڧاكىزىن يىن قەبارە مەن پىنگەيىنەت و تىنگدا رىزىيا (۲۲۲،۱۱) ل ھەمى پىشەسازىن قەبارە مەن قەدگىرەت پىشەسازىن كارا و پلانستىك و كاشەزى ئىز ل ھەردو قەرايىن دەۋك و سىمىلن ھەنە پىشەسازىن

نەخىشەن ھۇمارە (۵۱)

يەككەيىن پىشەسازىن قەبارە بىچووك و گىرگىيا وان با رىزىيى ل مووف ئاينىن وىن ل پارىزگىمما دەۋك سالا ۲۰۱۱

ھوار، شۇرقەكۆرنا جەسۇ يا پىنكەھاتا قەبارەيىن سىتراكچەرى پىشەسازى ل پارىزگەھا دەۋكۆن

ز خىلمىن ھۇمارە ۱۷۱ و ئىخلىن ھۇمارە ۱۱۱ قەبارەيىت. كۆ پىشەسازىن قەبارەيىن ئاقىن پلا ئىكۆن ز سىتراكچەرى پىشەسازى ل پارىزگەھا دەۋكۆن گۆرىدە پىنكەھىت ز ۳۰۳۱ ئى كارگەھان و رىزەيا ۲۵۱،۷۲۱ ئى ز ھەسۇ پىشەسازىن گۆھۆرىن ل پارىزگەھىن پىنكەھىت. باشى پىشەسازىن قەبارەيىن بچۆك دەيىن. ۱۱۵۱ كارگەھ لى ھەندە و رىزەيا وان ۲۱۹،۲۱۱ ئى نە. بەلۇن پىشەسازىن قەبارەيىن مەلۇن ل رىزا داۋىن دەيىن. خۇجەكۆرنا قان پىشەسازىيا ب لى رەنگۆن ل خوارىن بوۋ.

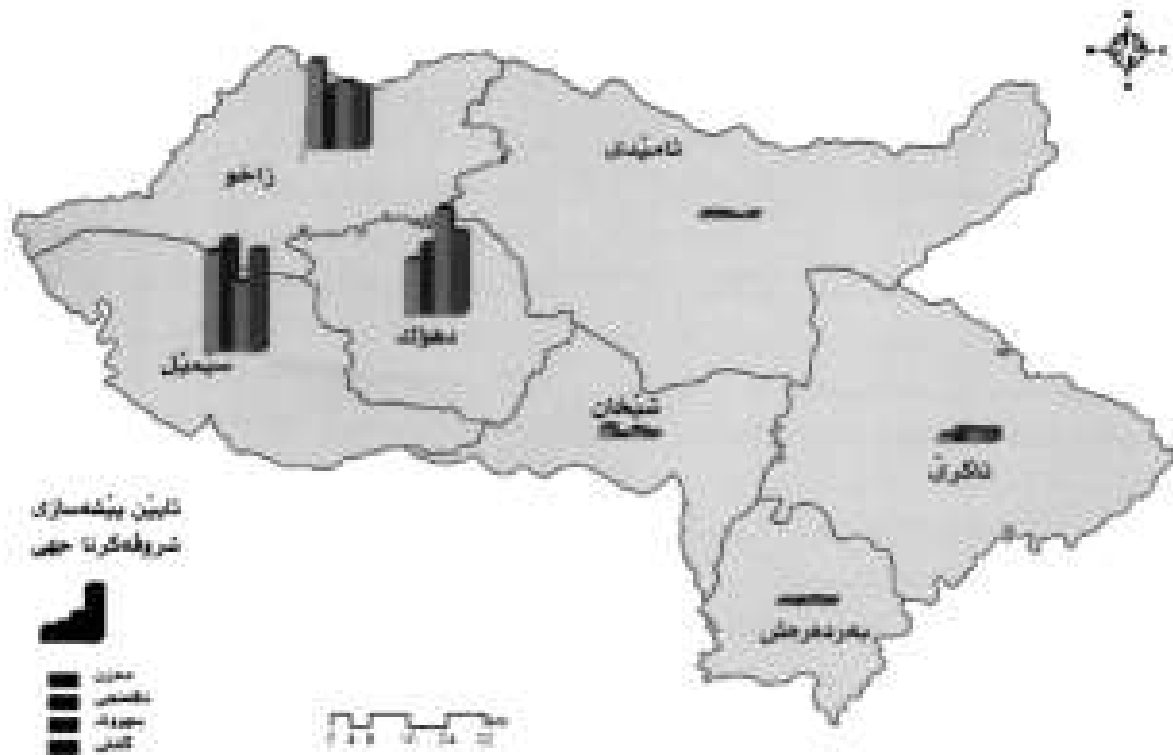
- ۱- قەرا سىمىلۇن ل رىزا ئىكۆن بۇ پىشەسازىن قەبارەيىن مەن و ئاقىن دەيىت. ب رىزەيا ۲۵۱،۱۱۲ ئى ل بوۋف يەك زەھەسۇ سىتراكچەرى پىشەسازىيا قەبارەيىن مەن و بچۆك ل پارىزگەھىن بەلۇن بۇ پىشەسازىن قەبارەيىن بچۆك ل رىزا بوۋن دەيىت ب رىزەيا ۲۵۱،۲۱۲ ئى.
- ۲- قەرا دەۋكۆن ل رىزا ئىكۆن ب سىتراكچەرى پىشەسازىن قەبارەيىن بچۆك دەيىت. رىزەيا ۲۵۱،۳۱۲ ئى پىنكەھىت. بەلۇن بۇ پىشەسازىن قەبارەيىن مەن و ئاقىن ل رىزا بوۋن دەيىت. رىزەيا ۲۵۱،۲۱۱، ۲۱۲ ئى ل بوۋف ئىكۆن پىنكەھىت.
- ۳- قەرا زاخۇ رىزا سىن دەست خۇقە ئىتايە ز پىشەسازىن قەبارەيىن مەن و ئاقىن و بچۆك.

خىلمىن ھۇمارە ۱۷۱ شۇرقەكۆرنا خۇجەن پىنكەھاتا پىشەسازى ل پارىزگەھا دەۋكۆن

ز	قەرا	پىشەسازىن قەبارەيىن مەن		پىشەسازىن قەبارەيىن ئاقىن		پىشەسازىن قەبارەيىن بچۆك		كۆم	ز
		ھۇمارە	ز	ھۇمارە	ز	ھۇمارە	ز		
۱	دەۋكۆن	۱۸	۲۵	۸۲	۲۱،۸۸	۱۱	۲۱،۳	۱۱۱	۳۱،۰۸
۲	سىمىل	۲۳	۵۵	۱۳۰	۲۲،۱۲	۵۵	۲۸،۲	۲۰۶	۲۸،۵۷
۳	زاخۇ	۱۷	۲۲،۱۱	۷۰	۲۳،۱	۳۶	۲۳،۰۷	۱۲۳	۲۳،۰۳
۴	ئاقىن	۱	۱،۳۲	۳	۰،۹۸			۱	۰،۷۲
۵	ئىكۆن	۲	۲،۱۱	۱۳	۱،۲۱	۷	۱،۵۸	۲۵	۱،۱۱
۶	بەرىدە لى	۱	۱،۳۲	۱	۱،۳۱	۳	۱،۹۲	۸	۱،۲۹
۷	شەھەر	۳	۱	۱	۰،۳۲			۱	۰،۷۲
	كۆم	۷۵		۳۰۳		۱۵۱			۵۳۱
	ئى كۆمى داۋىن	۱۱،۰۱		۵۱،۷۱		۲۹،۲۱			

ئەمىر، ز چىكۆرنا ئەنگۆلەرى. پىشەكۆم ب . ئالىم كۆرەستان عراق . وزارة الصناعة . مديرية التنمية الصناعية فى مەۋكۆ - بىلان شەرى مەشھۇرا . ۲۰۱۱ .

نەقىش ھۆججەت ۱۱) ئىسكلاۋېدىيا پارىزگىمىھا دەۋكۆز لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ سىتراكىچەرىن پېشەسازىن لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ پارىزگىمىھا دەۋكۆز ساۋا ۲۰۱۱

بۆلەك بىر رەزىمىن (۱۲,۶۱۱، ۲۲,۶۰۱، ۲۳,۶۰۱، ۲۴,۶۰۱) لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ سىتراكىچەرىن پېشەسازىن لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ پارىزگىمىھا دەۋكۆز ساۋا ۲۰۱۱

بۆلەك بىر رەزىمىن (۱۲,۶۱۱، ۲۲,۶۰۱، ۲۳,۶۰۱، ۲۴,۶۰۱) لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ سىتراكىچەرىن پېشەسازىن لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ پارىزگىمىھا دەۋكۆز ساۋا ۲۰۱۱

۱- قەمكۆرنا جەمىيەت بۇ سىتراكىچەرىن پېشەسازىن لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ پارىزگىمىھا دەۋكۆز ساۋا ۲۰۱۱

۲- قەمكۆرنا جەمىيەت بۇ سىتراكىچەرىن پېشەسازىن لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ پارىزگىمىھا دەۋكۆز ساۋا ۲۰۱۱

نەتىجە

۱- پىرىيا پىشەسازىن پېشەسازىن لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ سىتراكىچەرىن پېشەسازىن لىقەمكۆرنا جەمىيەت بۇ پارىزگىمىھا دەۋكۆز ساۋا ۲۰۱۱

بيراويز:

1. كوفزا زانكو با بعلالسيويه. بيريعلما 15. هزماره 1 صلا 1-111 اعتماد. گوهورين ل صدر هائيه كنن.
2. الجمهورية العراقية. وزارة الماطليه. بھوك بعد الحادي عشر من آذار. مطبعة بھوك 1977 من 28.
3. بشوان شكري هوري. التركيب التجاري لمدينة بھوك - دراسة في جغرافية المدن - بھوك - مطبعة سبيرين، 1-1-11-58.
4. سميرة كاظم الشماخ. مناطق الصناعة في العراق. بھاد. دار الرشيد للطباعة 1980. الملاحق (1، 11، 17). من 171-183.
5. هاشم حيدر الحسني. مدينة بھوك - دراسة في جغرافية المدن - الموصل. دار الكتب للطباعة والنشر 1988. من 7.
6. سميرة كاظم الشماخ المصدر السابق الملاحق (5، 11). من 171-183.
7. الجمهورية العراقية. وزارة الداخلية. بھوك في اخصال التوبة بغداد. مطبعة الانبياء العبدانية 1979 من 18.
8. سميرة كاظم الشماخ المصدر السابق الملاحق (17). من 183.
9. عبد خليل فضيل. احمد حبيب رسول جغرافية العراق الصناعية بغداد. مطبعة جامعة بغداد 1981. المجلد (17) من 171-177.
10. الجمهورية العراقية. وزارة الداخلية. بھوك في اخصال التوبة المصدر السابق من 17-17.
11. ابراهيم عثمان حسام. كفاءة الاستعمالات الصناعية في مدينة بھوك - دراسة في جغرافية الصناعة - كوفزا زانكويا بھوك. هزماره 1. بيريعلما 11. كلينا ليكنز 1-8. ل 5.
12. احمد محسن رشاد. شبكات النواظر الصناعي في الوطن العربي. مجلة المستنقب العربي. مركز دراسات الوحدة العربية العدد 1. 1981. من 117.
13. عبد خليل فضيل. احمد حبيب رسول. جغرافية العراق الصناعية. مطبعة جامعة الموصل 1981. من 19.
14. عبد خليل فضيل. احمد حبيب رسول. المصدر نفسه من 189-19.
15. UNIDO. Small and Medium Sized Manufacturing Enterprises in Turkey, a paper submitted by UNIDO to the Third Ministerial consultation on Industrial Cooperation among Islamic Countries, 24- 28 June, 1987. Istanbul
16. شوقي صباري chaouki dj@yahoo.com بو بيار بھيد zahlaboud@yahoo.com. تحرير الفهر الشافعية للمؤسسات الصغيرة والمتوسطة من خلال استراتيجيه العقائد الصناعية - فزوات في التجارة الايطالية - الملتقى الدولي الرابع حول الصناعة والاندريجيات الشافعية للمؤسسات الصناعية خارج قطاع المعرفيات في الدول العربية - الجزائر. نوفمبر، 1-10 من 3.
17. ناصر زهر الموسوي. السلطة الفلسطينية - وزارة الاقتصاد الوطني بعض التجارب الدولية الناجحة في مجال تنمية وتطوير المشاريع الصغيرة والمتوسطة. مكتب محافظة قلقيلية - فلسطين. 1-10 من 7-8.
18. ابراهيم عثمان حسام. المصدر السابق من 27.

بەرھەمىيانان و بەلاقىرنا ووزەيا كارەبى ل پارىژگەھا دەۋكى

پ.ھ. نىبراھىم خىتان شام
زانكۇيا دەۋك - كۇلۇزا زانكۇيا مۇنەبەتلى
ۋەرگىزان: ھېرش كەمال رىكانى

دا دىئاف پارىژگەھىن دا ۋەكى بىكارئېناتىن بۇ ھەرھەمىيان
ئانكىجىيۈۈش-پېشىنەسازى-بازگاسى-چاندىن-كۇزارى
...ھتدا، و ئەف چەندە ئى د چوارچۇقىن داھەشكىرنا
جۇگرافىيا كارەبا بەرھەمىيانى و مۇزاختى دا ئىبارىيەت-
دگەل داھابا نەخشەمىن اصحططفا پىشكىن ھەر بەك
ل بەكەمىن كارگىزى بىن پارىژگەھىن و پىشكا ھەرىمەك
ل ۋان بەكەمىن، زىنەبىرى ئەنجاھادانا بەراۋەركىرەكەن ل
سەر ئاستىن ئاقسۇيى و ھەرىمەيى و جىھانى ب
ھەرھەمىيان بەراۋەركىرنا پىشكا ھەرگەسەكەن لى ۋەلانى
دگەل كەسەكى ل ۋەلانىن ھەقسۇۋ.

پېشەكى:

ۋوزەيا كارەمى دەپتە ھۇماتىن ئىك ل پىدەقباتىن
سەرەكى بىن ئىانا شارسىناتىيەتيا خەلكى ھەر
دەقەرەكى و چالاكىيىن ۋان و ئابىت دەستىمەردارى
گىرنگىيا ۋى بىيىن ھەر ل رۇناھىن و ھەنا دگەھىنە
كىرپازىن شۇلەپىكەن-مىغا ۋەرگىزىن ل كارەمى ھەمپە
ل سەر پىشلىمەچچۈن ۋىشارسىناتىمىغا مۇۋاپەتەن

كورتىپەك:

ئارمانچ ل لىن لىكەنلىن ئوۋقچۇونا شىتەن
بەرھەمىيانان و بەلاقىرنا ۋوزەيا كارەمى بە ل
پارىژگەھا دەۋكى ئەۋ ئى ب بەرچاقىرنا ئىۋارى
ۋى بىن ئىھا، ل دەسپىنكا پىشلىمەچچۇونا ئىۋكى يا
گەھىشنىغا لى جۇرى ۋوزەمى بۇ پارىژگەھا دەۋكى
ھەنا دگەھىنە قۇنغا دامەزاندانا ۋىسنىگەھىن
بەرھەمىيانان د ئاف سىۋورىن پارىژگەھىندا و زىنەبىرى
لى چەندى بەرچاقىرنا گىرنگىزىن ۋىسنىگەھىن
بەرھەمىيانان كارەمى و ئاستىن بەرھەمىن ھەر ئىك
ل ۋان و ۋىسنىگەھىن بەلاقىرنا بىن لادەكى ئەفە
لى سەخىمەرات رۇھنىگىن و بەرچاقىرنا بەلاقىرنا
جۇگرافىيا ۋوزەيا كارەمى ل سەر ئاستىن پارىژگەھىن
ل ئوۋق ۋىنەكىشيا نەخشەمىن بەلاقىرنا ئورۇن
سەرەكى و داھەشكىرنا كارەمى ل ئوۋق بەكەمىن
كارگىزى، ھەرىمەيان دەسپىشلىكەن گىرنگىيا رىۋەبى
بۇ بىكارئېناتىن ۋى دىئاف كار و چالاكىيىن جۇبا جۇبا

۱- نەرقى ئاكتىپىيەت پارىزگىمىھا دەھكۆنى ۋە ل دووڧ بەكمەيىن ۋە يەنە كارگىزى باھرا خۇ يا گونجىيىن ز ۋوزىيا كارمىن ل دووڧ پىقەرىن جىھەتى كو ئىرا ھەرىتىكى بىكەت ۋەرگىزى بە ۱.

تارماق ز فەكۆلىنى:

تارماق فەكۆلىنىن ئەقلىن ل زىرىنە:

۱- تىياسىن ۋە دائىمىياسىنا بەرچاقىرىن بەكمەيىن (ۋىستىگەيىن) بەرھەملىنىنا كارمىن ل پارىزگىمىھا دەھكۆنى ۋە دەست نىشانىكرىنا جەيىن ۋە بىن جۇگرافىيە زىنھارى ۋىستىگەيىن دابەشكرىنا (المىقىيە) ۋوزىيىن ۋە بەلاڧكرىنا ۋان يا جۇگرافىيە ل دووڧ بەكمەيىن كارگىزى ل پارىزگىمىھىن

۲- فەكۆلىنا گىرگىيا زىزىيىن بۇ بىكارىنىلىنىن ۋوزىيا كارمىن ل دووڧ كەرىنن ئابوورى يىن جۇدا جۇدا ل پارىزگىمىھىن بۇ سالا ۱۱-۱۲ ئى

۳- داتىبا ھىزىمىلا پىشكىمارىن بىكارىنىلىنا ۋوزىيا كارمىن ۋە كىشىت گۆلۈمىن دىكەقىنە سىر ۋان ل پارىزگىمىھىن ل دووڧ بەكمەيىن كارگىزى بۇ سالا ۱۱-۱۲ ئى

۱- زىۋارى يا چەندەتتىن بەرھەملىنىنى ۋە مەراخىنى ۋە بەرھەكرى ز ۋوزىيا كارمىن باكىلو ۋاتان ل پارىزگىمىھىن ل دووڧ بەكمەيىن كارگىزى بۇ سالا ۱۱-۱۲ ئى

۵- باھرا ئاكتىۋىسى ز ۋوزىيا كارمىن ل پارىزگىمىھىن ل دووڧ بەكمەيىن كارگىزى بۇ سالا ۱۱-۱۲ ئى

۱- ئەنجاھىدانا ھەقىقەتكرىن بۇ باھرىن ئاكتىۋىسى (ۋوزىيا كارمىن ل سىر ئاستىن جىھەتى ۋە ھەرىتىسى ۋە ئاقخۇس قە

سىۋورى جەيى ۋە دەسى يىن

فەكۆلىنى:

مەرم ب سىۋورى جەيى، ئەو جەيىن جۇگرافىيە يىن ۋە نەقرا فەكۆلىن ل سىر ھاتىيەككىن، ئەو دىكەقىنە پارىزگىمىھا دەھكۆنى ل سۋورىن نەقرا

ۋەپىقەتە بۇ پىشكىمەننى، ز ئەنجاھىن ئەو سىۋورىن نەھۇش ۋە بەرھەككىن شەرىن ئىك ل دووڧ ئىك ب سىرى عىراقى ئىناي بەرھەم ۋە دابەشكرىنا كارمىن گەھلىتىۋو ئاستەككى ھەند لاۋاز كو يا زىھىمەت بوو ئەف كەرتى بەرھەملىنىنى بىن كىرگ ل بىن سىپەرا ۋىزانىكرى يا سەرن يا دەھى شەرىن كەنداقى (۱۹۹۱) ئى ئوشتىۋورىن سىرھەلەت سىرھەراي كىۋەتتىن دۇرىنچ (ئىلھۇقا) ئابوورى يا كو عىراق ئىنا بوورى

ئەلچا ھەرىما كوردەستىن ب كىشى ۋە پارىزگىمىھا دەھكۆنى ب شىۋەككىن ئابەت ز مو ئالپانقە ب دەستىن بەرھەملىنىن ۋە دابەشكرىنا كارمىن نىلى، ز ئالپەكى فە حىكۆمەتتىن عىراقى چ پىرۋەتتىن بەرھەملىنىنى دە سىۋورىن پارىزگىمىھىدا دەست ئەكرىۋورن ز ئالپىن دى فە دىيا پىشكا خۇ يا كارمىن ز ۋىستىگەيىن كەركۆۋككىن بىن (بىنچى) ل پارىزگىمىھا سەلەھەتتىن بىن پارىزگىمىھا ئەپتە ۋەرگىزى ۋە سىرۋەل سىر قىن چەندىن سىپە ھەنا شەرىن كەنداقى ۱۹۹۱ ئى، بەلىن رەۋىل پىلىنى ۋەن خىراپىر بوۋىپ، دەست زىنما عىراقى يا ۋى دەسى ئۇرىنچەككا دىنر داتابە سىر ھەرىتىن سىرھەراي دۇرىنچەيا ئاف ئەنچەيى يا سەپەندى ل سىر عىراقى، كو ھەرىتىن ۋە نەقرا فەكۆلىن زىن دىگىت كىنەلىككا زىۋار دە سىۋورىن كارمىن دا ھەبوۋىپ ۋە ئەف سىرۋەلە بىن بەرھەم بوو ھەنا حىكۆمەتتا عىراقىا قىرال ھاتىدەمەنلىنىن، ل قىزىن دەست ب نامەزلىنىنا پىرۋەتتىن كەشەپەندىن ز ۋان زى پىرۋەتتىن بەرھەملىنىنا كارمىن كىن ھەنا سىرۋەل گەھىشەتە ئاستىن ئەھل پارىزگىمىھا دەھكۆنى ھەي

فەراتى ۋە پىندىيا فەكۆلىنى:

فەراتى ۋە پىندىيا فەكۆلىنى ز ئەقلىن خوارى ھاتىپ

۱- نەرقى پىشكىمەنچىۋورن نەقرا بەرھەمىن ۋوزا كارمىن ل پارىزگىمىھا دەھكۆنى ۋوزىيا ۲- ۋە بەلاڧكرىنا ۋەن ۋە گىرگىيا ۋەن يا زىزىيىن نەقرا چىلاكىيىن ئابوورى يىن جۇدا دا يا چەۋاپە ۱.

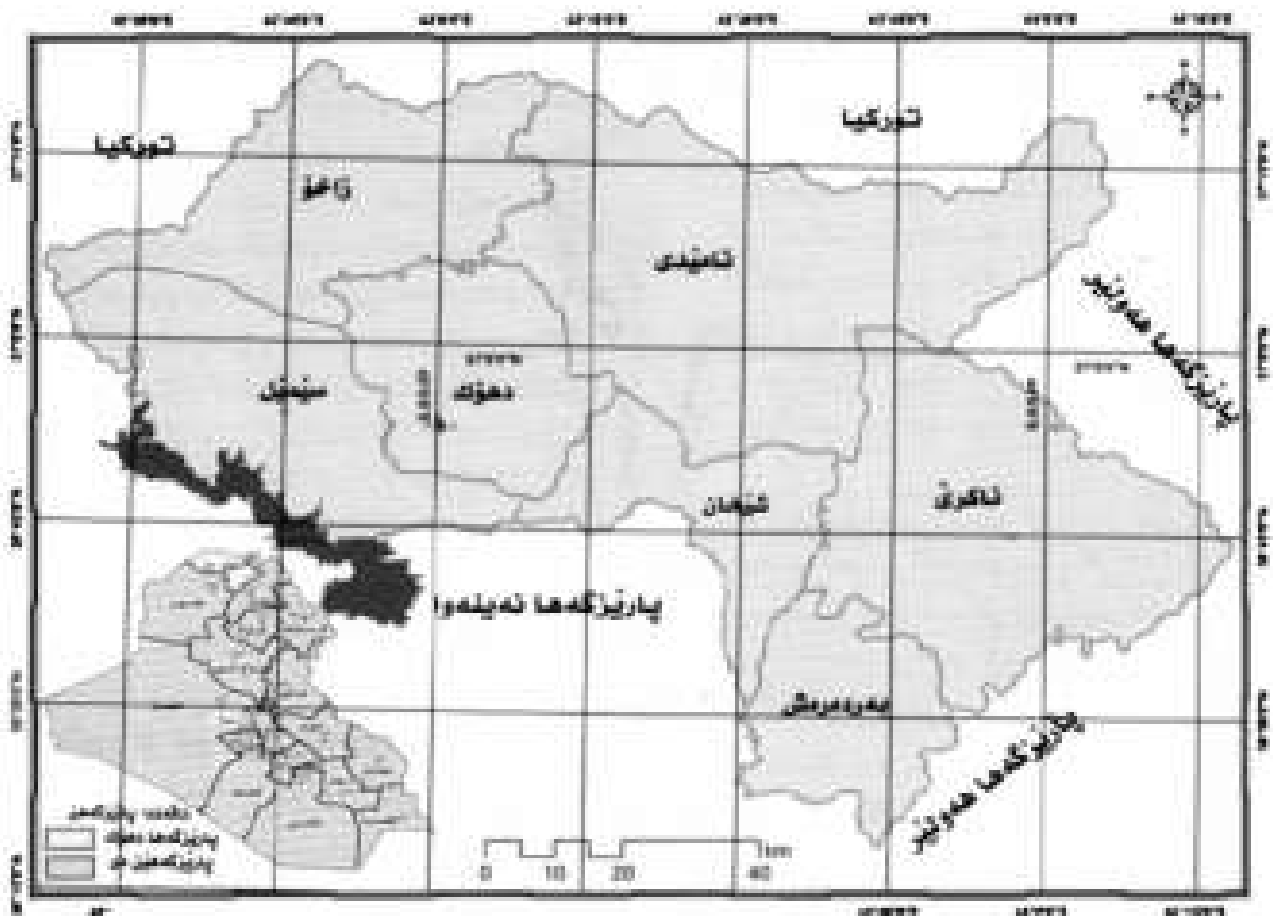
زىننورۇن عىراق- سۇرىيا

بىئىرە نىخىشەين ژمارە (1) (1)

ۋەندىگە سىنورۇن دەھى بىن فەكۇلىتىن بە بىن سالا ۲۰۱۲ ن بە، بەلىن پا باھرا پىئرا داتاپىن د فەكۇلىتىندا مە پىئرا خۇ بىن گىرەھىگىرى دۇقۇرنە سالا فەكۇلىتىن پان سالىن بەرى ۋىن ھىدى ل بەر نىست . ب داکۇلىتىگىن ل سەر قىلغانا نالىمىرا ۲۰۱۰ - ۲۰۱۲ . ھىرەھىكى نەقە دىبار و رۇھن دىپىتن ل باھرا پىئرىيا خىشەينىن دىئاف فەكۇلىتىن دا .

باكۇورى و باكۇورى رۇتاقلىقن عىراققا فېدىرالى دىئافىھرا ھىلا دىئىزى ۵۵۶ . ۲۰۰ - ۲۲۰ رۇزھەلانى و ۱۵۶ - ۱۸۰ . ۲۲ رۇزھەلانى وپازىمىيىن پانىن ۵۵۶ : ۲۲ : ۱۷ باكۇورى و ۲۲۶ - ۱۹۰ - ۱۳۶ باكۇورى كىوب دىزىھىيا ۱۷۱ كىم ل رۇزھەلانى بۇ رۇتاقلىق فەكۇلىتىن و (۱۱۹ كىم) ل باكۇورى بۇ باشۇورى فەكۇلىتىن و سىنورۇن ۋىن ل باكۇورى فە سىنورۇن عىراق- تۇركىيا ل رۇزھەلانى و باشۇورى رۇزھەلانى پارىزگىمىھا اھمىيىتىن . و باشۇورى و باشۇورى رۇتاقلىقە پارىزگىمىھا اھمىيىتىن و پىشكەك

نەخىشەين (1)
جۇھىن جۇگرافىيىن پارىزگىمىھا دەھوكى

ژاھىر ، ابراهيم خىشەين ھىمام ، شىۋان شىكرى ھىمالىدە ، اخشىار الموقىع الامىل لىنئىئاعە الاسىمىنت فى مەھافىظە دەھوك (پانىشەھىم ئىقىيەت نەقە المەلۇمات الجۇگرافىيە (GIS)) ، مەھلە جامىئە دەھوك لىلەلۇم الاسىلەبىة و الاجتەمىئەبىك المەھلە ۱۶ - نەھە ۲۰۱۲ . كىتوبىن الاول ۲۰۱۲ - ص ۱۱۲ .

ئىكە: بەرچاقىرىن ويىتىگەھىن بەرھەمىنىنانى و لاۋەكى و ھىلىن فەگۇھاستىنا ووزەيا كارەبىن ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە

بۇ بەگىم جارىۋوزەيا كارەبىن ل غىرافىن ھاتىپەنىمىھىن
ئەو دەم بوو كىو ل سالا 1۹1۷ نى موۋەلىپىمىكا ب دىراسى
كارىدكىمىت ل ئاقھىن (خان ئەلە) ل بەغدا داپە كارى
ل دەسپىتىكى ئىنى بۇ رۇناھىن بوو، جاندە ئەلەرشىدا
ل پەيتەختىن غىرافىن اېمىدادا ئېگەمىن جادە بوو ب
رۇناھىيا كارەبىن ھاتىپەرەھىتىكىن- (ل فىن دىرۇكىن فە
بىكارلىنانا فىن رەنگىن ووزەين ل غىرافىن دەسپىتىكىمە،
د دەمكىمىكا كىو ل سالا ۱۹2۸ نى بو بەگىمىن جارى ل
پارىزگىمىھا دەۋرىگە يا ئەيا ھاتىپەبىكارلىنن¹¹

بەلىن بەرىز مەسعود سەئىدە دىئىزىت، بەگىمىن
جارى ل سالا 1۹3۵ نى ئاشىن كارەبىن ل دەۋك ھاتىماتان،
ۋى دەمى (ئەلى ئەقەندى) سالا 1۹36 نى سەرۋىكىن
بازىرقانبا دەۋرىگە بوو كىو كارەب ل بازىرى ھەبوو،
ھەرەسنا بەرىز مەھمەد جەسەن بەلەنھىن
بوۋپانكىر كىو ل سالا ۱۹2۸ نى كارەب ل دەۋك دەست
ب بەلاقبوۋنى كىر، بىسان بەگىمىن جارى كارەب
ھائە بەلاڧكىن ل ھىنەك كۆلەن دەۋرىگە ب رىكا
ستورىن دارى ل سالا ۱۹۲۷ نى ۋەكى بەرىز جەنا
مەنلىمور ئەفەندىگىزىت.

سالا ۱۹۵1 نى ژىمرا پىشكىمارىن تۇرا كارەبنا بازىرىن
دەۋك زىمىبوو كىو بەلەبىرا ۶۰۰-۷۰۰ پىشكىماربوۋىن

ھەر ل فى دەمى دا ئاقھى بەك بوو كارەبىن ھالىبوو
ئەرخانگىن و ئەندازىبارىن كارەبىن زى ھەبوۋىن- ل
دەسپىتىكا سالىن شىنستان ز چەرغىن بىستىن
مەمۇلىمىكا كارەبىن ل جەن پىركا داسىيان يا
ئەيا ھائە دانان، ل رۇزا ۱۵ ئىلونا 1۹۷۲ نى بەگىمىن
ۋىستىگەھىكا امىمەنكا ل بازىرى ھاتىماتان، ھەر
زىن مېلۇۋىن كارەبنا دەۋرىگە ب تۇرا سەرئەسەرىيا
غىرافىن فە ھاتىپەگىزىمەن¹²

ئەلپىن ل زىرى زىپارىن ئەيا بە بۇ بەرچاقىرىن
ۋىستىگەھىن بەرھەمىن ووزەيا كارەبىن و ۋىستىگەھىن
لاۋەكى بان دەننە ئاقكىن ب ۋىستىگەھىن بەلاڧكىرىن
ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە

۱- ۋىستىگەھىن بەرھەمىنىنانى

د دەمى بەراۋردكىرنا ھىزار و جەمەتلىپىن بەرھەمىھائى
بەن ۋىستىگەھىن كارەبى ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە تىپىنى
دەپتەكىن كىو ل سالىن داۋىن پىشقىمەچوۋىمىكا مەن
د وارن بەرھەمىنىنانا كارەبى ل پارىزگىمىھا پەيدابوۋىمە،
ل بوۋك ئالتىن سالا ۱۰-۲۰ نى بو ۋىستىگەھ ل
پارىزگىمىن دەۋك ئاگىزىا ھەبوۋىن و بەرھەمىن
ۋان ئىن ۱3۹ مىنگاۋات بوۋىن، بەلىن ئەف ئەمىتە ل
سالا ۲۰۱۲ نى پلىد بوو و بوۋنە چىار ۋىستىگەھىن
بەرھەمىنىنانى، دەمى ھەر ئىك ز ۋىستىگەھىن
اگۋالىنى، بائەدەزى ل سەر زىمىبوۋىن، و ب زىپارى
۱1۱۵۰۱ مىنگاۋاتىن بەرھەمىن، تىبارە بوچاركى كىرنا
ۋىستىگەھىن بەرھەمىنىنانى براقەكە بۇ پىركىمەقا ۋى

خىتەمىن 11

بەرچاقىرىن ۋىستىگەھىن بەرھەمىنىنانا يا كارەبىن ل پارىزگىمىھا دەۋرىگە سالا ۲۰۱۲

ز	ئاقىر ۋىستىگەھىن	جەن	بەرھەم/ مىنگاۋات	٪
۱	كۆلەن	قەزا مەھەل	۱۰۰۰	۸۵,۱
۲	بەغرىن	قەزا شىپخان	۱۵۰	۱۲,۱۱
۳	دەۋك	قەزا دەۋك	۲۹	۲,۵۴
۴	ئاگىزى	قەزا ئاگىزى	۱۰	۰,۸۵
		مەجمۇمە	۱1۸۹	۱۰۰

زىمەن (كارىن ئەكۋالىرى پىشقىمەن ل مەمە جىكۋىمە ھەزىما كۆرسىتىغا غىرافىن، ۋىزىپا كارەبىن، رۇمىمىن يا كارەبنا پارىزگىمىھا
دەۋرىگە، ئالتىن ئەمەلگىرى ۲۰۱۲¹³.

۹۱،۶۲ كىۋىن زى تىنكرىيىن كارىيا پارىزگەھا ھەۋكەز بەرھەمىيىتىن

۱- رىژىيا بەرھەمىيىتى لى ھەرىۋە ۋېستىگەھىن (ھەۋكەز- ئاكرىن) زى ۳،۱۸ كىۋىن زى بەرھەمىيىتى كارىيا پارىزگەھىن ئاۋرېت.

ب- ۋېستىگەھىن كارىيىن يىنن لادۇكى

(ۋېستىگەھىن داۋىتكرىن يان بەلاڤكرىن) لى

پارىزگەھا ھەۋكەز،

ئەقە ھەننە ھەزەرتىن زى ۋېستىگەھىن نە بەرھەمىيىتى بۇ ۋوزىيا كارىيىن تىن بۇ بەرھەمىيىتى بەلاڤكرىن ۋوزىيىن نە ئەۋا زى ۋېستىگەھىن بەرھەمىيىتى دىگەھىتە ۋان لى ھەمىيىتى نەظەرتىن پارىزگەھىن ۋە يەكەيىن سەرى ب ۋېن ئە بەلاڤدىن ئەقە ۋېستىگەھىن ھەننە رادىيىن ب رىڭخىسنىا كارىن تۇزىن ئەكۋەھاسىنىن ۋە بەلاڤكرىن كارىيىن لى كۈندە ۋە بازىرىن پارىزگەھا ھەۋكەز ب رادىيەكتىن يەكەسەن ھەزەرتىن ۋان ۋە كىرنگىيا ۋان يا دىۋارچوۋلىن يەكەيىن كارىگىزىدا دى غىشەمىن (۱) ۋە ئەغىشەمىن (۱۳) دىيارەيىت.

كىمەتتەپا دى ۋوزىيىدا لى پارىزگەھىن ھەرى، ئەۋى ۋى زى ئالەين جۇگرافىيە بى قىي رەنگى بەلاڤدىن ھەرىۋەت دى غىشەمىن (۱) ۋە ئەغىشەمىن (۱۲) دىيار.

(غىشەمىن ۋەمارە (۱) دىيارەيىت

۱- ۋېستىگەھا كۋاشىن يا بەرھەمىيىتى ۋوزىيا كارىيىن ھەننە ھەزەرتىن زى ۋېستىگەھىن كەلەك مەرىن ب شىيائىن ھەۋى يىنن بەرھەمىيىتىدەكە بىلەن يا كۋە دىگەھىتە ۱۰۰۰ مىگالواتان كۋە ب رىژىيىدا لىكىن ھەننە لى سەرى ئاستىن پارىزگەھىن ۋە رىژىيا ۸۱،۱ كىۋىن زى ھەمىيىتى بەرھەمىيىتى ۋوزىيا كارىيىن يا پارىزگەھىن ئەدەگىرەت بىننە ۋېنەمىن (۱)، ئەقە زى ۋېستىگەھىن نەۋى يە ۋە ۋەلەين كارىگىزى قە سەرى ب ئەزا سىيىمىلەن ئەقە.

۲- ۋېستىگەھا باغەدىن لى رىژىيىدا نەۋىن ھەننە ئەۋا كۋە دىگەھىتە ئەزا شىيەن شىيەن بەرھەمىيىتىن دىگەھىتە ۱۵۰ مىگالوات رىژىيا ۱۲،۶۱ كىۋىن زى ھەمىيىتى بەرھەمىيىتى كارىيا پارىزگەھىن ئەدەگىرەت.

۳- ھەرىۋە ۋېستىگەھىن اكۋاشىن باغەدىن

ۋېنەمىن (۱)

كىرنگىيا رىژىيى بۇ بەرھەمىيىتى ۋوزىيا كەمەرىن لى پارىزگەھا ھەۋكەز يا بەرھەمىيىتىن ۋېستىگەھىن بەرھەمىيىتىن يا سالا ۱۲-۱۳ كىۋىن

ۋەمىن (۱) زى كارىن ئەكۋەلىرى پەشەمىسەن لى سەرى بەلەين غىشەمىن (۱)

ژخشلېمېن (۱۲) ډيارهېيت

۱- هژمارېن وېسنگمھېن لاهوكي پېن كارېن اصحطات النھذبة الثالوية) ل پارېزګمها دهوكوډ ۱۲۳ وېسنگمھېن و ل همص بهكھېن كارګېرې بهلاقېن

۲- همږ لېك ژ فھراپېن دهوك و سېمېل ب رېزھندا لېكېن دھېن و (۹۱ وېسنگمھان بھوقمډګرې و رېزھيا وې ۲۱۰،۹۳۱ اي ژ همصوو وېسنگمھان فھډګرې همږو پنگمھ پتر ژ (۱۱،۸۱۱ اي وېسنگمھان همډېزېكېن. لعمد ژې ژهمډ پھ كو پلرېيا چالاکېن لايوورېن پارېزګمھي كھتېنھ د فان دو فھراپاندا.

۳- دووقندا فھرا زاخو ب رېزھندا دووې پششې همږوېكېن دھېن و (۷۱ وېسنگمھان فھډګرېت ب رېزھيا (۱۱،۲۸ اي ژ وېسنگمھېن كارېن پېن لاهوكي بئېره لعمدھېن (۱۳).

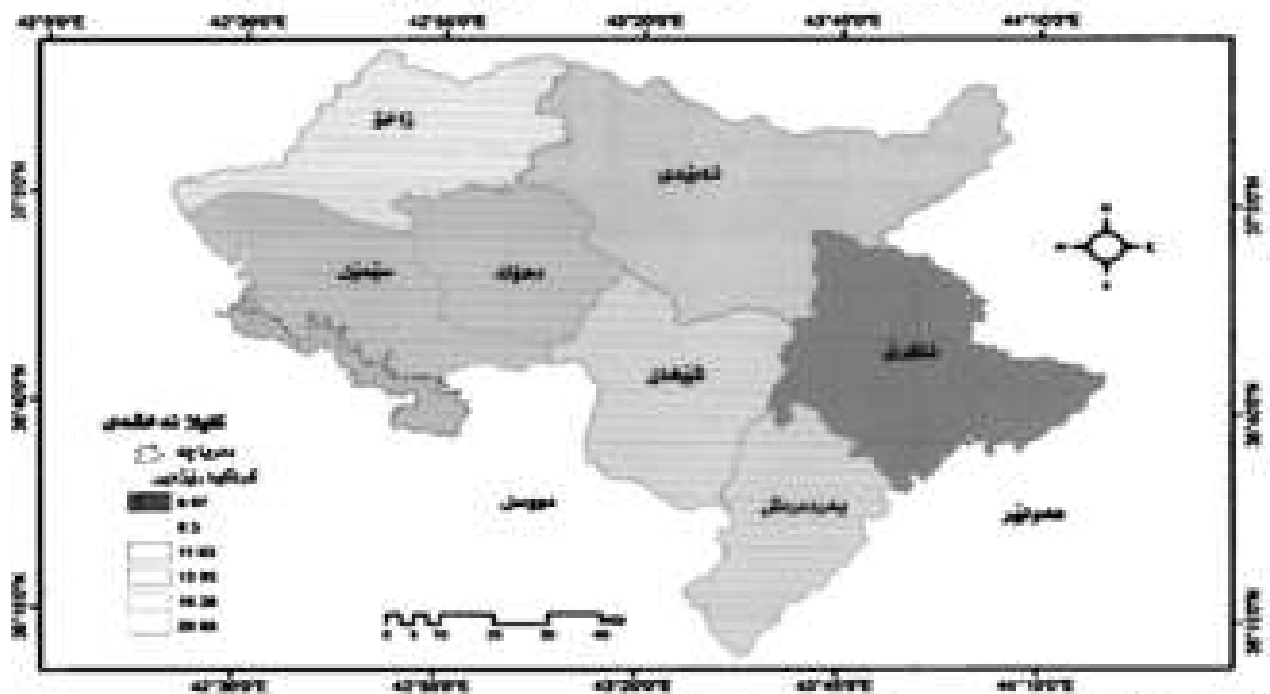
۱- كېنھږېن رېزھيا وېسنگمھېن لاهوكي ل فھرا لاکرې به كو تنې سېن وېسنگمھ لېن همھه و رېزھيا (۱،۹۷۱ ژ ټېكرېن وېسنگمھېن لاهوكي پېن پارېزګمھېن پېنكھلېن.

ج - ډهرچانترېن هيلېن سرهكې پېن فھكوهاسننا ووزھيا كارھېن ل پارېزګمها دهوكوډ:

ووزھيا كارھېن وھسان دھېتھنھاسېن كو ب ساناھي دھېنھه فھكوهاسنن بؤ پېن دھھرنھيت پان بكارھېنھېرې. لھو ژې ب رنكا كېفېلېن كاناړېي دكھمېنھېن جوړېن كېفېلان ل دووق شېانېن وانېن فھكوهاسننې باكيلو فولت KV ان و رېزھيا وېان ل دووق بهكھېن كارګېرې ل پارېزګمها دهوكوډ ژنك جوډانھ ژ وان خېوان شېانېن بلنن بؤ فھكوهاسننا ووزھيېن يا كو دكھمېنھه (KV ۱۳۲) كيلو فولتان كو لھو هيلېن سرهكھېنھه بؤ فھكوهاسننا ووزھيا كارھېن

لعمدھېن (۱۳)

ګرنگي يا رېزھيې بؤ وېسنگمھېن لاهوكي (اډمټسټرېن) ل پارېزګمها دهوكوډ ۲۰۱۳

ژهمږ : ژ كارېن فھكوهالھېرې پششېمېسټن ل سھمږ ډياركړېنھېن خشلېمېن (۱۲)

1- 11 KV - 1 ھاتىمقەرىمبۇكىن ب رىزىيا (12,89).
11,12 KV ل يوقۇق ئىنك دا بىلىزە نەخشەيىن (18).

1- غىشەيىن سەرى بىلەنگەن بىلىنەن رىزىيا
رىزىيەيىن ھىلەن ئەگۈھاسىنا ووزىيا كارەيىن ل
پارنىقلىقى ل قەرا دەۋكەن بە و 19,71 KV ل كۇما
كەشەيىن بىنگەنەيىت- دىگەل ھەيۋونا ئىزىكىپوونىن
رىزىيەيىن بىن بەكەيىن كارگىزىيىن دىلە دا -
بەرنەخو بە نەخشەيىن (18).

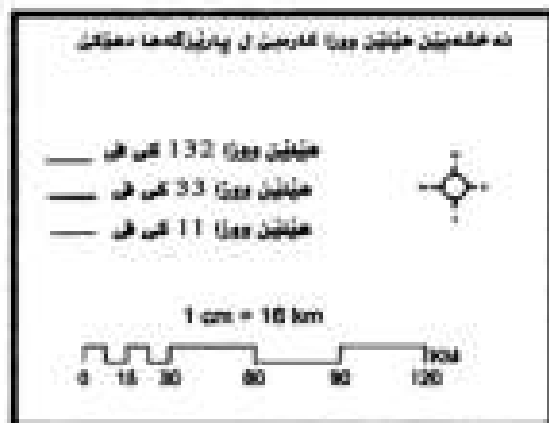
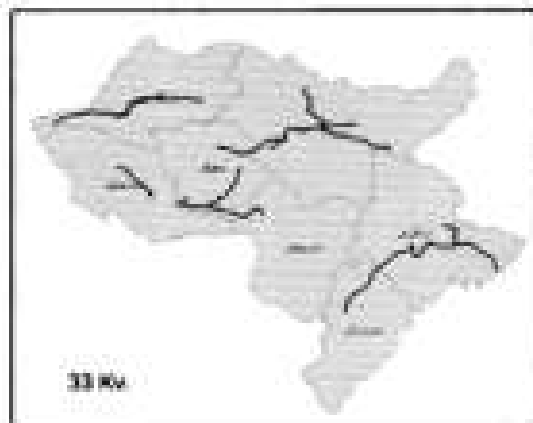
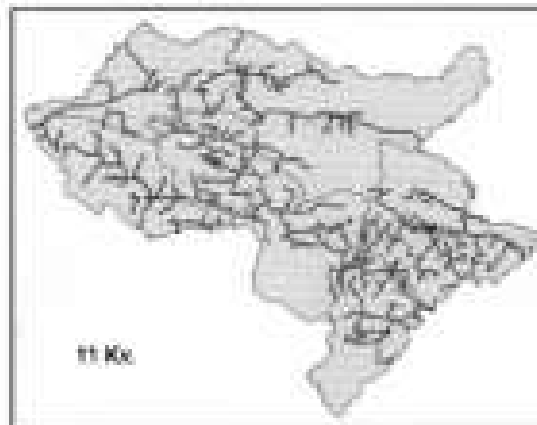
7- قەرا دەۋكەن بىلىنەن رىزىيا رىزىيىن بۇ ئورۇن
ئەگۈھاسىنا ووزىيا كارەيىن (11KV) ب
ھوقۇمگىرىيە كۇ دىيە (70.1) كىلومەتىر رىزىيا

1- كىمەن رىزىيا رىزىيەيىن ھىلەن (12 KV) ل
قەرا ئەيىدىن ھاتىيە نوپۇسكارىن كۇ دىگەنە
(23,97 KV) - د دەھكەيىن ئەف قەرايە ب رىزىيەنما
بوون دەيىن ب رىزىيەيىن ھىلەن (23 KV) يا
كۇ رىزىيا (24,17 KV) بىنگەنەيىت پەشەيىن قەرا
ئەكەن بۇ ھەمەن ھىلەن كۇ رىزىيەيىن (24,84 KV) ل
نوپۇسكارىيە بە و ئەگەرا قىن ئى ئەدگەرىتەفە بۇ
ھەزىنەيىن ووزىيىن وان ھەردەكەن و دوورالما ھەردەيىن
وان بىن كۇمەن.

5- كىمەن رىزىيەيىن ھىلەن ئەگۈھاسىنى (33 KV)
ل قەرا بىلىخەنە و يا كۇ بىنە دىگەنە
(24,12 KV) و ئەفە رىزىيەكە كەلەك كىمە بەلەن
ب رىزىيەكە باشا ھىلەن ئەگۈھاسىنى (KV)

نەخشەيىن (18)

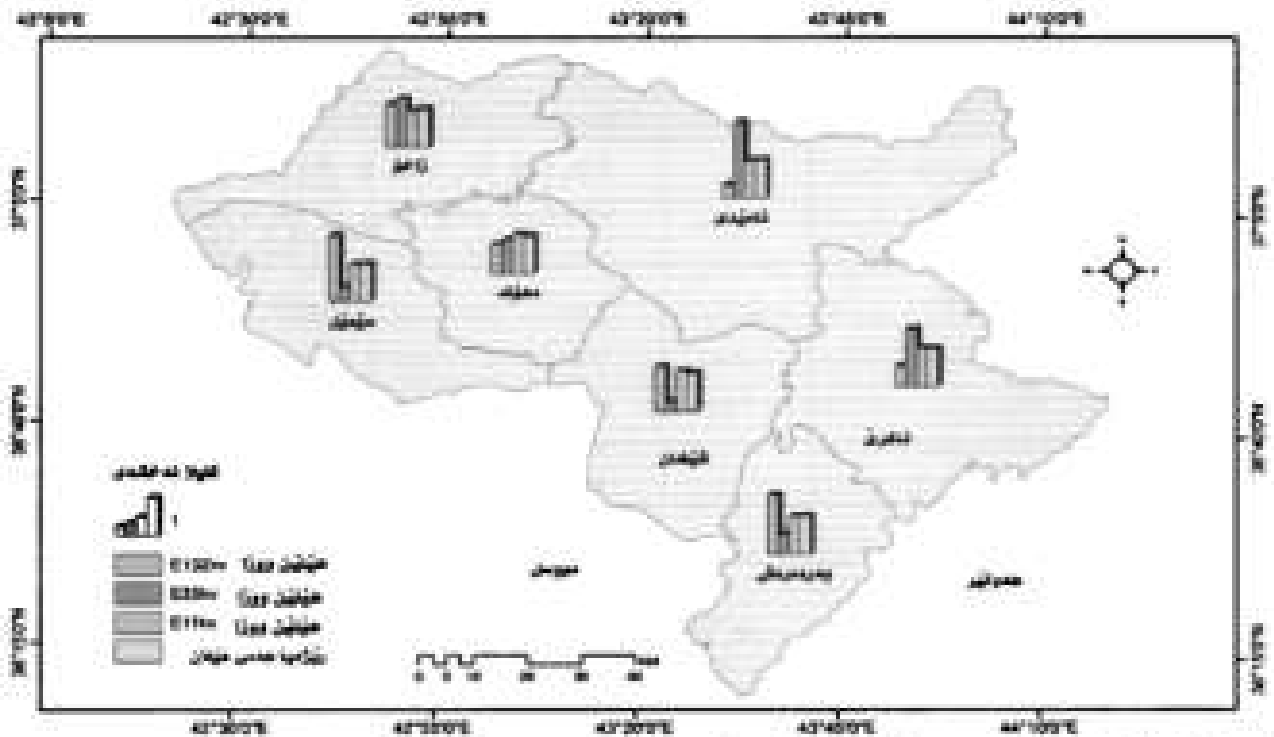
دەھشەكەن جۇغراپىيا ھىلەن ئەگۈھاسىنا كارەيىن ل پارنىقلىقىغا تەۋەككۈل 1-13

ئۆمەر ، ئىكەن قەمەلەرى پەشەيىستەن ل سەرا - ھۆكۈمەت قەيەم كورەستەن ئەرايى، ووزرا ئەكەرىيەم ، سەرىيە كەرىيەم سەمەلەفە دەۋكە،
بەلەنەت قەرى سەشەرىيە ، 1-13.

نەخشەسىن (۵)

گرنىگىيا رىژەسى بۇ ھەلەن ئەنگولەستىنا كارەسىن ب (كېلوفولتار) ل پارىژگەھا دەھۆكىز ۲۰۱۲

رەس ۱: ز كارىن ئەنگولەرى پىشەنسىن ل سەر دائىرىن خىشەسىن ۱۳

ھەر بۇ نەھەنە بىلەن رىژە بىكارلىنىنا ووزەيا كارەسىن ئەھە ئەھە تەخەتەرخاتكىن بۇ سەرھەمىن ئاگىجىكىرىن ئاگى پىشەنسىن نەھەنە سەرھەكى د دائىرىن رىژە بىكارلىنىنا گىشەنە كارەسىن ل پارىژگەھا دەھۆكىز بىن سالا ۲۰۱۲ ەن بىرەن. گۇ ئىبىنىيا جۇھەسىن د بىكارلىنىنا ووزەيا كارەسىن د چالاكىن ئابوورى بىن جۇھە دا دەھەتەكىن ل خىشەسىن ۱۵ و شىكىن ۱۱ دا بىر نىبەت.

ز خىشەسىن ۱۵ دەھەبەتە

۱- بۇونا جۇھەبەتەگە رەھن و ئاللىگرا د چەندەنە سەراختىنا ووزەيا كارەسىن د ئاقبەرا ھەرىو سەلەن ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ ەن بىرەن چەنە زى دىرەتەھە بىلەن بۇونا چەندەنە بىرەھەسى د ھەھەن دەھە جۇھە دىگەھەتە گرنىگا رىژەيا كىرەن ئابوورى

۲۰۱۱-۲۰۱۲ ەن بىرەھەم رىژەبىن لى جۇرى ل سەر نەھەنە پارىژگەھەن پىشەنسىنە ھەرا بىرەھەش كىشەنە رىژەبىن ئەھەگىرەت كۇ بىنە ۱۳۷۱,۶۱ كىلومەتر و ب رىژەيا بىن ۸۹۱,۸۹۱ ەن.

دو: گرنىگىيا رىژەسى بۇ بىكارلىنىنا ووزەيا كارەسىن ل كەرتىن ئابوورى بىن جۇھە جۇھە ل پارىژگەھا دەھۆكىز

ل بۇوف سەسەنەن گەھەنەنە بىن حىكۇمەنەن گرنىگىيا بىكارلىنىنا ووزەيا كارەسىن بىرەبەت و ل فەنەن سەھەم بىن رەلەن حىكۇمەنەنە خۇجەھەيا پارىژگەھا دەھۆكىز بە دەستەبەشەگرا رىژەبىن بىكارلىنىنا ووزەيا كارەسىن بۇ كەرتىن ئابوورى بىن جۇھە جۇھە ئاگىجىبۇون بارزگەن پىشەنسىنە چەندەنە حىكۇمەنەنە... ھەنە ل نەھەرا ئەھەلەنە ھە زىن دىگىرەت ل بۇوف پىشەنسىنە

1,071 - 1,111% نى دە ئىشەنچكە باقىش
بە و باقىش بىلەن بەلگىبە ل سەر لاۋازىيا ئاستىن قىز
چالاكىيىن دە وازى چالاكىيىن ئابۇورى ل پارىزگەھىن

**سى: ھىزىمىن پىشكىدارىن بىكارلىنىانا
ۋوزىدىا كارەبىن و ھەمى كۆزىمىن
دەقىقە سەر وان ل پارىزگەھا دەھۆكىز:**

ھىزىمىن پىشكىدارىن مىقاز (ئۇزا كارەبىن يا پارىزگەھا
دەھۆكىز ۋەردىگىن ل ئوۋف بەكەبىن كارگىزىن
پارىزگەھىن دىيارىيىت ئىقو ب رەئىكەكىن قەرىس ل
رەئىقەبەرىيا كىشىيا بەلاڧىكىرنا كارەبىن ل پارىزگەھا
دەھۆكىز ھاتىلەتوۋماركىن و پىنەقىبە ل سەر وان
كىرى يا كارەبى ب دراقى بىمەن رەئىقەبەرىس چ ئىقو
پىشكىدارىە بۇ مەرىمىن لىككىجىبۇنى بازىگىس
پىشقىسازى چاندىن بان قەرىمانگەھىن حكومەتى
ھىد بىن ئەف دانىيە دە غىشەبىن (۱۵) و ئەغىشەبىن
(11) ئىلار دىن

ۋ غىشەبىن (۱۵) خالىن ئۇرى بەرچاقىمىن

۱- قەزا دەھۆكىز ب ھىزىمىن پىشكىداران و كۆزىمىن
پارەبىن دەھۆكىز ب رەزىمىن ئىككى دەھىت ب

ل پارىزگەھىن دە ھەرىو سالىن ئامازە پىكىرىدا

۲- ئىبىنىكىرنا رەمبىوونا مەراختىن بۇ ھەمى كىرپارىن
ئابۇورى ل سالا 11-12 ن ب چاق سالىن بەرى وى
قە ئىلى بىكارلىنىانا حكومەتى كو ل كىمىن دابە
و ل سالا 11 ب رەزىيا 11,81% نى بو لىن ل سالا
11-12 نى بوۋىە 29,91% پىنرە شىكىن (1)

۳- رەمەلرىن بىلەنمىوون دەمراختىنا كارەبىدا بۇ مەرىمىن
لىككىجىبۇنىن ل پارىزگەھا دەھۆكىز ب تىكىرپارىن
كۆھورىن كەھىشەبە (20,72% نى دە ھەرىو سالىن
د غىشەبەدا دە دەھەكىدا كو كىمىن تىكىرپارىن
كۆھورىن دە وازى بىكارلىنىانى بۇ مەرىمىن چاندىن
بوۋىە كو ئىن (11-12% نى بوۋ)

۴- بىكارلىنىانا كارەبى بۇ مەرىمىن لىككىجىبۇنىن
بىلەنرەن رەزە ل ھەرىو سالىن ئامازەپىكىرى ب
خۇڧە گىرىبە ب رەزىيا 81,08 - 80,22% نى بۇ ھەر
لىك ۋ سالىن (11-12) ل ئوۋف لىك دە
دەھەكىدا كو بىكارلىنىان بۇ مەرىمىن دىن ئىن
پىنچ ئىككا وى بوۋىمىن بوۋ يا بۇ مەرىمىن ئابۇورى
ھاتىبە ئەرخانىكىن

۵- ل قىزىن رەمبىوونەك دە رەزىمىن بوۋىيا ئەرخانىكىرى بۇ
بىكارلىنىانا پىشقىسازى ل ھەرىو سالا ب رەزىيا

غىشەبىن (۱۵)

ھىزىمىن پىشكىدارىن بىكارلىنىانا ۋوزىيا كارەبى و كۆزىمىن دەقىقە سەر وان ل پارىزگەھىن ل ئوۋف قەزىيان 11-12

ر	قەزا	ھىزىمىن پىشكىداران	تەبىئى كۆزىمىن ل ھەر دىيار	ر
1	بىك	14,86	1711,078	13,87
2	لىككىز	1318-	1288387	12,98
3	زەبۇ	11-17	11-1781	11,19
4	سىمىل	1-15-	1111118	1,1
5	شىنخان	11178	1811994	1,87
6	ئامبىيىن	181-2	9-198-	0,91
7	بەرىمىش	1713-	1413333	1,41
	سەر جەمىن پارىزگەھىن	1117891	99111312	1,0

ئىدەر: ۋ كارىن قەمكەلەرى پىشقىسازى ل سەر حكومە قلىم كورمىستان ئەرقاق ۋوزرا الكەبىيا - مەرىيا كەبىيا مەخلفە دەھۆك
پىشەك قەرى مەشۇرىە 2013.

ھائىنەدىن ۋە سىراخنى ۋە بەرزەبۇيى ۋە ۋوزىيا كارمىن ل ئىووف بەگىمىن كارگىزىپ پارىزگىمىھا دەھۆكى بەرجالدىن

چوار : زىۋارى چەنداپەتتىن بەرھەت ۋە مەزاخنى ۋە بەرزەكرى ۋە ۋوزىيا كارمىن بە (كىلو واتان) ل پارىزگىمىھا دەھۆكى:

ھەرچەندە داپمىشكىن ۋە بەلاڧكىرنا كارمىن كىرەكنا ب ساناھىيە بەلىن رىزەمەك ۋە ۋوزىيا كارمىن د فەگۇھاسىتىن دا تۇمى بەرزەبۇيىن (ۋەستىدانى- الضىيا) دىت لىقە ۋى ئىكە ۋە كىمىسىپىن لىن كىرەپن: كۇ گەلەك جارا جوداھىيەك د ناھىرا چەنداپەتتىيا كارمىھا ۋە ۋوزىيا كارمىن بەرھەمىدار بەرگەتتى ۋە چەنداپەتتىن ھائىتە سىراخنى دىوست دىت. لىق جوداھىيە ۋە لىجاسىن فەگۇھاسىتىن كارمىن بۇ جەھىن گەلەك دۇور يان خرابىيا كارمىن ۋەستىگەھىن داپمىشكىن (الصورىغا) ۋە بىزەبۇيىنا لۇرا كارمىن ۋە لىجاسىن تىكچىۋون يان ئالۋىزەمەك يان كىرەپن بىرىن كۇ د كىپىل يان ۋايرىن فەگۇھاسىتىن كارمىن رۇدەن ۋە دىتە لىگەرى بەرزەبۇيىن يان ۋەستىدانا ۋوزىيا كارمىن ھەرىۋىسان بەرزەبۇيىن ھىدەك جاران ۋە لىجاسىن ب خرابىيا بكارىپىنانىن ۋە لىق خەلەكەكىس قە رۇدەت. د خىشىمىن (۱۶) ۋە لىقشىمىن (۱۷) لىق چەنداپەتتىن

ۋ خىشىمىن سەرى لىقە بەرھەت:

۱- قەرا دەھۆكى ب رىزەمەتتا ئىكەن دەھىتن ۋە لىق چەنداپەتتىن ھائىنەدىن ۋە سىراخنىن ل سەرى ئاستىن پارىزگىمىن ب رىزەمىھا (۲۶،۲۵) ۋە (۱،۱) ۋە لىق ئىكەن، بەلىن ل رىزەمەتتا دۇور دەھىتن ب رىزەن بەرزەبۇيىن ۋە ۋوزىيا كارمىن (۲۰،۷۵) لىق پىشىن قەرا سىنەپىلنى يا كۇ سەرتىرىن رىزەمىھا بەرزەبۇيىن ل سەرى ئاستىن پارىزگىمىن ب خۇلقە دىگىرىت كۇ دىگەھتە (۲۸،۰۵) لىق ۋە سەرىجەم بەرزەبۇيىن ۋە ۋوزىيا لىقە ۋى فەگۇھىيەقە بۇ نەبۇونا رەۋشەتتىن بەكنا تاپەت د لىق ۋارىدا بكارىپىنانەكنا نە كۇتلىۋەكەرى يان بەرزەبۇيىنا بىلىشەسازىيا نەبارى كارمىن

۲- قەرا زاخۇ ب رىزەمەتتا دۇور دەھىتن ب چەنداپەتتىن ھائىنەدىن ۋە سىراخنىن ب رىزەمىھا ۋى (۲۰،۰۲) ۋە (۱۹،۹۳) ل دۇور ئىكەن ب رىزەمەتتا سىزىپ ل رىزەمىن بەرزەبۇيىن دەھىت كۇ دىگەھتە

خىشىمىن (۱۶)

چەنداپەتتىن ھائىنەدىن ۋە سىراخنى ۋە بەرزەبۇيى ۋە ۋوزىيا كارمىن ب (كىلو واتان) ل ئىووف قەراپىن پارىزگىمىھا دەھۆكى

ر	قەرا	بەرھەت / كىلو وات	سىراخنى / كىلو وات	ر	بەرزەكرى / كىلو وات	ر
۱	دەھۆك	۱۲۱۹۲۲۱۱۱-	۹۱۸۲۶۸۱-۸	۲۱،۲	۱۵۰۹۱۸۰۰۲	۲۰،۷۵
۲	ئىكەن	۲۸۲۹۱۵۶۳۱	۲۰۰۵۶۱۷۷۵	۸،۷۳	۸۰۳۸۸۸۵۵	۱،۱
۳	زاخۇ	۷۱۲۶۵۱۰۱۶	۱۶۸۵۷۱۱۱۸	۱۹،۹۳	۱۲۱-۷۱۸۱۸	۲۰،۱۸
۴	سىنەپىل	۱۰۳۶۵۰۲۵۹	۲۱۲۳۸۱۹۳۵	۱۱،۲۵	۳۳۹۲۱۸۵۲۱	۲۸،۰۵
۵	شىنخاڭ	۳۱۹۵۳۳۹۱۲	۱۳۷۵۰۰۲۳۰	۷،۱۲	۱۸۲۰۵۳۱۸۳	۱۵،۰۵
۶	ئەمىن	۲۰۷۹۹۱۲۱۲	۱۳۱۱۰۰۵۹۵۰	۵،۱۲	۷۵۵۹۰۲۱۱	۱،۲۵
۷	بەرزەبۇيى	۱۸۲۲۹۳۲۶۶	۱۵۵۰۱۲۲۱۲	۱،۱۵	۳۷۳۱۲۵۲	۳،۰۸
	سەرىجەم پارىزگىمىن	۳۵۱۰۰۳۱۸۰۷	۲۳۵۰۱۶۱۳۱۰	۱۰۰	۱۲۰۹۵۷۵۱۲۷	۱۰۰

تەن: ۋە كارمىن فەگۇھەرى پىشەسەن ل سەرى: ھۆكۇمەت قەلىم كورسەننىن عراقى: ۋازارە الكورەم: سەرىتە كورەم: سەمەلقە دەھۆك: بىقات غەرى مەشھۇرە: ۲۰۱۳.

ئىك- بەردەرىھى ۲۵،۱۳۱ ئى، ۲۶،۱۵۰ ئى، ۲۴،۰۰۸ ئى ل
 ئوۋف ئىك- شىنخاڭ ۲۹،۸۱۱، ۲۷،۱۲، ۲۵،۰۰۵ ئى
 ل ئوۋف ئىك- بىنرە ئەخسەمىن ۱۹۱ -

۵- كىچىك رىزىمىن ھائىنەدان ۋە بەرزەبۇۋى ل قىزى
 بەردەرىھى ھىنەنئوۋمارگىن كو دىنە ۲۵،۱۳۱ ئى .
 ۲۳،۰۰۸ ئى ۋە نىزىمىن رىزىمىن مەزاخىتىن ل قىزى
 ئەمىدىن ئە كو دىنە ۲۵،۱۲۱ ئى .

۶- رىزىمىن مەزاخىتىن ۋە سەرجەمىن ۋەزىمىن كارىمى ھائىنەدان
 ل پارىزگىمىھا دەۋرى ۋە ل ئوۋف بەكەمىن كارىمى
 دىنە ۲۶،۰۲۱ ئى . ل سەرقىن چەندىن سەرقىن
 ھىنەن تىبەتيا بىلەن بۇنا رىزىمىن بەرزەبۇۋى ۋە
 ۋەزىمىن ۋە ل سەرقىن پارىزگىمىن ھىنەن
 كو دىنە ۲۳،۹۸۱ ئى نەقە ۋە رىزىمىن كەمەك
 بىلەن ئەمما ۋە پىنقىيە پىزىمىن پىنقىيە
 بىنەمەگىن داكو ئەف رىزىمىن بىلە ۋە ۋەزىمىن
 كارىمى بەرزەمىن

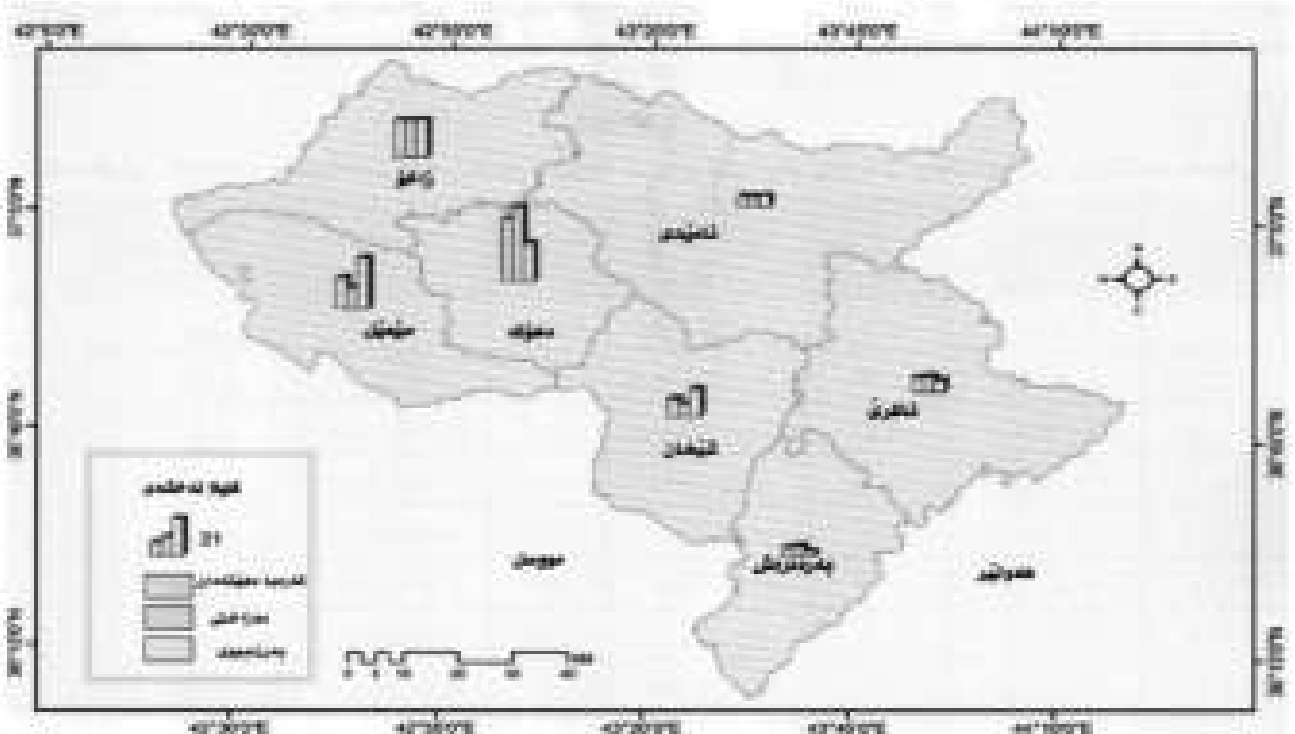
۱۸،۰۱۸ ئى ۋە سەرجەم بەرزەبۇۋىن كارىمى ل
 پارىزگىمىن:

۳- رىزىمىن ھائىنەدان ۋە مەزاخىتى ۋە بەرزەبۇۋى بىن
 كارىمى ل قىزىمىن دەۋر ۋە زەۋ ۋە سىمىن
 رىزىمىن مەن پىنقىيەن ب ھەقرا سىن پىنقىيەن
 چەندىن گىمىن پارىزگىمىن پىنقىيەن كو
 ل ئوۋف ئىك دىنە ۲۷۱،۱۲۱، ۲۷۲،۳۸، ۲۶۸،۹۸ ئى
 ۋە ئەھلى چەندىن ھائىنەدان ۋە مەزاخىتى ۋە
 بەرزەبۇۋى

۱- ل قىزىمىن مەن ئاكرىن ئەمىدىن بەردەرىھى
 شىنخاڭ رىزىمىن ھائىنەدان ۋە مەزاخىتى ۋە
 بەرزەبۇۋىن ۱-۲۱ ئى ئاكرىن بەل چەندىن
 بەرزەبۇۋى تىن ل قىزى شىنخاڭ ۋە رىزىمىن
 ئاكرىن ۲۸۱، ۲۸،۷۲، ۲۶،۱۲۱ ئى ل ئوۋف
 ئىك ئەمىدىن ۲۵،۸۳۱، ۲۵،۱۲، ۲۶،۱۲۵ ئى ل ئوۋف

ئەخسەمىن (۷)

گىرگىيا رىزىمىن چەندىن ھائىنەدان ۋە مەزاخىتى ۋە بەرزەبۇۋى ۋە ۋەزىمىن كارىمى ل پارىزگىمىن دەۋرى ل ئوۋف بەكەمىن
 كارىمى بۇ سالا ۲۰۱۲

۷- ئىنسانلارنىڭ پارىزگىمىن ۋە سەرجەمىن ۋەزىمىن ھائىنەدان ۋە مەزاخىتى ۋە بەرزەبۇۋى ۋە ۋەزىمىن كارىمى ل پارىزگىمىن دەۋرى ل ئوۋف بەكەمىن

3 خىشمىن ھۇمارا (۷) نىلر دېھت

1- قەرا دھۆكۈن ل سەر ئاستىن ھەممۇ پارىزگەھن بىلىدىن رىزەبا باھرا ئاكەكەسى ز مەزخىنا كارەين بۇ خۇ گىرەبە كۆ دگەھىتە (۱۷۷۱) كېلوواتان ئەگەر قى بەراوردېگەين د گەل رىزەبا ئاقىنا جېھەتى با باھرا ئاكەكەسى ز ووزەبا كارەين ھەرودكى د خىشمىن (۱۸) ھەلى. ئۆ بىنەن گەلەك ئىزىكى ھەلىن رىزەبارى كۆ باھرا ۋى پىرە ز ئاكەكەسىگىن ۋى ل ھەزەبا كوردىستانى و عىراقا قىدرال و ھەدەك دھولەتىن ھەزەين و بىن ئوب پىگەھىتى زى

2- قەرا زاخۇ ب رىزا دھون ل سەر ئاستىن پارىزگەھن بۇ باھرا ئاكەكەسى دھىت كۆ دگەھىتە (۱۷۹۸) كېلو واتان. و رىزەبا تىنگراين گىشىن بىن ۋى دگەل قەرا دھۆك بىلىدىرە ز ئىنگراين گىشىن پارىزگەھن بۇ ھەر ئاكەكەسى كۆ دگەھىتە (۱۵۱۲) كېلو واتان بىرە ۋىتەين (۱۳)

پىنج: باھرا ئاكەكەسى ز ووزەبا كارەين ل پارىزگەھن ل دھون بەكەين كارگىرى ۲۰۱۲:

ئەف ھزارە ئاسازە دگەنە چەنئەنئىيا اضفارا ئاكەكەسى ز ووزەبا كارەين مەزخىت و ب كېلو واتان دەرەين زى دھىتەكەين. رىزا پىشكا ھەرگەسەكى ز ۋوزا كارەين ئىن ب دابەشكەرا ۋوزا مەزخىتى دھىتەدېارگەين ئەكۆ تەلىي چەنئەنئىن ھەنئەنئەن بۇ ئاكنجىين ھەرىدەمەكەين بان دھولەتەكەين ئەگەرەين قىن زى دزەرىنەفە ۋى چەنەن كۆ پىشكەك ز ۋى ئۇشۇ بەرەبەون و ز دىست دانى دېھت و ھەلى زىن ناھىتەدەرگەين و گەس ئامەزخىت تەفە زى ب كېلو واتان دھىتە ھۇماران. خىشمىن (۱۷) ۋى بوزا جوداھەين د پىشكا ئاكەكەسىدا ز ووزەبا كارەين ل دھون بەكەين كارگىرىن پارىزگەھن بۇ سالا ۱۲-۱۰ ۋى دېرەكەت- ئەو زى ب قى رەنگى بە

خىشمىن (۷)

باھرا ئاكەكەسى ز ووزەبا كارەين ل پارىزگەھن ل دھون بەكەين كارگىرى ۲۰۱۲

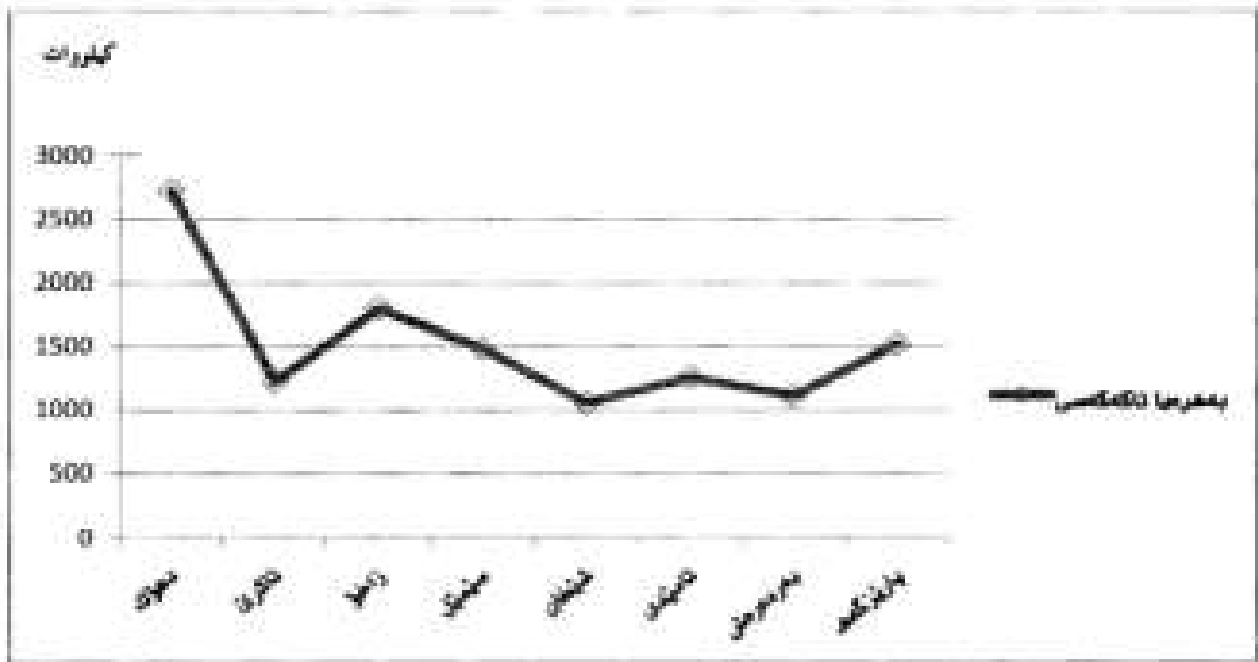
ز	قەرا	بەرەھەنكىرى / كېلو وات	زىمارەبا ئاكنجىبەويان ۲۰۱۰ /	زىمارەبا ئاكنجىبەويان ئېنسىكلوپېدىيە ۲۰۱۲	باھرىبا ئاكەكەسى / كېلو وات
۱	دھۆك	۹۱۸۲۵۸۱-۸	۲۲۲۵۰۰	۲۵۵۱۹۱	۱۷۲۶
۲	ئاكەين	۲-۲۵۷۶۷۷۵	۱۵۲-۷۲	۱۱۷-۲۱	۱۲۲۲
۳	زاخۇ	۲۹۸۲۷۱۱۵۸	۲۳۷۲۳۵	۲۶-۲۵۶	۱۷۹۸
۴	سېھىل	۲۱۲۳۸۱۹۳۵	۱۱۲-۵۸	۱۷۷۹۸۸	۱۲۸۵
۵	ئىنچان	۱۷۷۵۰۰-۲۳۰	۱۱۱۱۵۲	۱۵۸۱۵۲	۱-۵۵
۶	ئەنەين	۱۳۲۱۰۰۵۹۵۰	۹۵۹۹۷	۱۰۵۲۱۱	۱۲۵۵
۷	بەرەھەن	۱۵۵-۱۲۲۱۱	۱۱۸۸۱۱	۱۳-۵۲۳	۱۱۱۱
	سەر ھەلى پارىزگەھن	۲۳۵-۲۱۱۳۱۰	۱۲۳۳۸۵۱	۱۳۵۵۱۱۵	۱۵۲۲

ئۆمەر . ز كارىن ئەكەلەرى پىشەستەن ل سەر:

- 1- ھۆكۈمەتە ئاھىم كوردىستان كەراي . ۋازا كەھرىا . مەدەنە كەھرىا . مەھالە دھۆك . بىلەت غەر مەشھۇرە . ۲۰۱۲ .
- 2- ھۆكۈمەتە ئاھىم كوردىستان كەراي . ۋازا تەخەبىط . مەدەنە ئەمەم مەھالە دھۆك . بىلەت غەر مەشھۇرە . ۲۰۱۲^(۱)
- 3- ئەم مەشھۇرە ئەمە سەكەن بۇھەتەت كەرايە ئەسە ۲۰۱۲ ئەمەمەنە غەلى ئەسە الزىمەتە مەشھۇرە . ۋەبەلە (۱۰-۱۵) ئەسە . ۲۰۱۰ .

ولټيډن (۱۳)

بهرنیا ناکه کمسي ژ کهرهين ل سووف يکمهين کارگړي ل پارزنگهيا سووکن ۲۰۱۲

ژنبر ، ژ کړي ل فوکلوري پشمسمن ل سمر دانېن خشهين (۱۳)

هلاسنگاندا پيشمچوونا جفاکاندا ل سمر ناستين جيهاني و هرلمايي و نلفخويي جوداهي دکهفيله بهرا هر ناکه کمسي تهگهريڼ في چندي زي د زفرنقه کلوانن نابوري و سياسي و ناستن گهشيوونا نابوري و بلنديوونا ناستن ژار و داهتي ناکه کمسي و پيشمچوونا پيشمباري و سياسي و هريڼ د وان جفاکاندا نمونه ژ بهريڼ ناکه کمسي بين ووزا کارهين ل چنده دمولعت و هرزمکلن هاتينه ژنگريڼ د چوارچوونن واندا بلنديڼ و نزمترين چندهکا بهرا ناکه کمسي ل سمر هموو ناستان دې هيندمبارگريڼ سڼ دمولعتان ب خوله دگريڼ کو بلنديڼ بهريڼ ناکه کمسي بين ووزا کارهين ل سمر ناستن جيهاني هغه ل سمر ناستن وکلانين پاشقمجاي و هزار سڼ دمولعتان د جوگرافيا سڼ کيشوهرين ژنگجودا بخوله دگريڼ زندمباري دمولعتين هرزمايي بين همسويين عيرافا فيرغال ل داوين زي بهريڼ ناکه کمسي ل

۳- بهرا ناکه کمسي ل هموو بهريڼ ديتر گيمتريه ژ ټنگريڼ گشليڼ ناکه کمسي

۱- ل سمر ناستن پارزنگهين گيمترين بهرا ناکه کمسي ژ ووزيا کارهين ل بهرا شينخان هاتيه نوومارگريڼ کو ۱۱۰۵۵۱ اكيلو وان بوون نو سال ۲۰۱۲ ي لطفه نيشانا هندی به کو في بهريڼ گيمتريهک هريڼ د بهرا ناکه کمسي ل ووزيا کارهين دا هغه

شخصي: بهراوردگريڼ بهريڼ ناکه کمسي ژ ووزيا کارهين ل جيهاني و هريڼي و نلفخويي:

خوشگوزهرانييا هر جفاکي ب ناستن داپنکرنا کارهين و پشکداريا وين د چالاکيڼ روزاندا دسنتفدهيت لکو بهرا ناکه کمسي د هراختيا کارهيندا بهرجاف دهيندمورگريڼ د هريڼ

د پىشكىن تاكەكەسىدا ھەبە چ يېن بىلە
 ۋ چ يېن تىزىم ئىچىن ل سالا ۲۰۱۰ ن ھاتىنە
 ئوممىگىن. بىلەن تىزىم وان ل ئايسىلەنما بىو گىو
 (۵1۱۱۰) كىلووات بىو بۇ تاكەكەسى ۋ پىشى
 ۋن ئىزىم بىو گىو دگەھىنە (۲۴۱۷۵) كىلوواتان
 ئەگىزى لىن چىنەن دىقۇرئەھە بۇ جىھن وان مو
 بىولەنلن گىو دگەھىنە بىقۇرئەھە بىو جىھن وان مو
 سار ۋ د ھەھو چالاكىن خۇبىن ئاىوورىما
 بىلەن گەھىن لى رەگىن ۋوزەي. ئاىكو كارەين تە

سەر ئاستىن ئاىخۇس دەھنە بىرچاقىن ھەھو لى
 د ھىنە بىراوردىن دگەل ئاىنى جىھانى ۋ دىقۇر
 ئاىسگىا بۇ بىقۇر تاكەكەسى ھەھوگى د خىشەين
 (۱۸) دىراىبىت.

ز ئەھەمىن بىراوردىن بىقۇرئەھە تاكەكەسى (ۋوزا
 كارەين ل سەر ھەھو ئاستان خالىن زىرى بىرچاق
 بىن.

۱- ل سەر ئاستىن جىھانى جۇدەھىيەكا بىرچاق

خىشەين (۸)

بىراوردىن بىقۇرئەھە تاكەكەسى (ۋوزەيا كارەين ، جىھانى ، ھەھەس ، ئاىخۇس

ئاستى	دەھەت	سالا	بىقۇرئەھە تاكەكەسى / كىلووات
بىراوردىن بىلەن تىزىم ئىچىن بىلە	ئاىسىلەنما	۲۰۱۰	۵۱۱۱۰
	ئىزىم	۲۰۱۰	۲۴۱۷۵
	ۋىلايەت ئىچىن تىزىم ئىچىن	۲۰۱۰	۱۳۳۶۱
بىراوردىن بىلەن تىزىم ئىچىن تىزىم	گىو بىاگۇر	۲۰۱۰	۷۱۱
	بۇئىقىيا	۲۰۱۰	۱۰۳
	ئىزىم بىا	۲۰۱۰	۵۷
	كەھت	۲۰۱۰	۱۳۷۵۹
	سەھەين	۲۰۱۰	۸۰۱۲
ھەھەس (جىھانى)	ئىزىم	۲۰۱۰	۲۳۲۵
	ئىزىم	۲۰۱۰	۲۱۹۸
	ئىزىم	۲۰۱۰	۲۲۱۱
	سەھەين	۲۰۱۰	۱۸۰۹
	ھەھەس	۲۰۱۰	۱۲۲۱
	ھەھەس كورئەستىن	۲۰۰۹	۱۳۰۸
ئاىخۇس	پارىزگەھا دەھكەز	۲۰۱۲	۱۵۱۲
	بىقۇرئەھە تاكەكەسى	۲۰۱۰	۲۳۷۱
	ئاىخۇس بىا جىھانى	۲۰۱۰	۲۷۲۰

ئىزىم ، ز كارىن ئەھەلەرى پىشت بىسەن ل سەر .

۱- ھەھەس كورئەستىن ئىزىم ، ۋوزەيا كارەين ، جىھانى ، ھەھەس ، ئاىخۇس (۲۰۱۱) .

۲- ھەھەس كورئەستىن ئىزىم ، ۋوزەيا كارەين ، جىھانى ، ھەھەس ، ئاىخۇس (۲۰۱۱) .

۳- ھەھەس كورئەستىن ئىزىم ، ۋوزەيا كارەين ، جىھانى ، ھەھەس ، ئاىخۇس (۲۰۱۱) .

4- ESCWA, Statistical abstract of the ESCWA region, Issue 30 (2011)p 103^(۱) .

زىندىقچىلار ۋە پىشپاق ئاڭلىقلىرىدا ل دىققەت
 قىلىنىشىدا ھەممە ئىش دىققەت ھەممە كۆرۈنۈش
 (1522) كىلوگرام، د دىققەتدا ل ھەممە ئىش
 فېدېرال (1774) كىلوگرام ۋە ل ھەممە (1708)
 كىلو ۋەتە، بىنچە ۋەتەن ھەممە (1)

1- ئىنسانلار كىلىپتۇر پىشپاق ئاڭلىقىدا ل ھەممە
 كىلىپتۇر ل پارىزگىھىدا تەبىئەت ب چاق ئىش
 جىھاننى ھەممە كۆرۈش (1730) كىلوگرام ۋە ل
 دىققەت ئىش (1774) كىلوگرام، نەقە ئىش ل
 كىلىپتۇر د پىشپاق ھەممە ل دىققەت قىلىنىشىدا
 ئىش دىققەت دىققەت

ئىش:

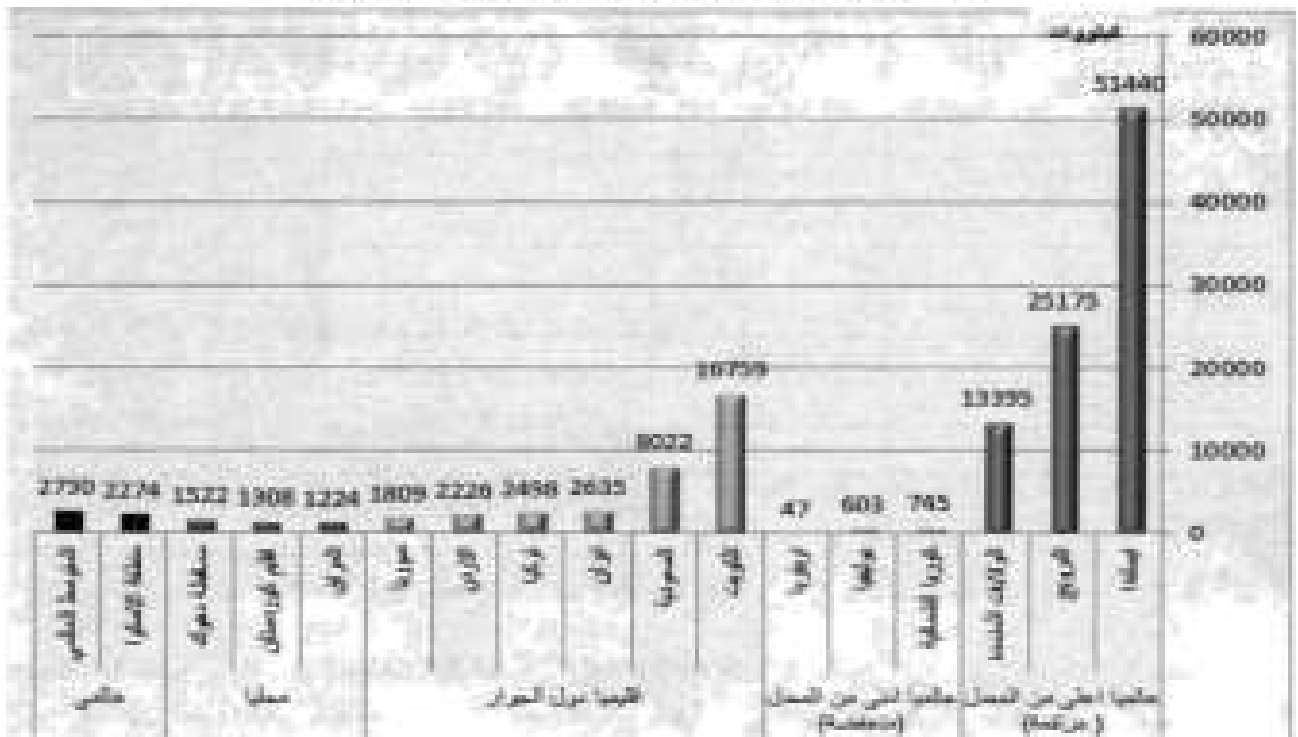
1- ئىنسانلار كىلىپتۇر ھەممە ھەممە ل ھەممە
 ئىش ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە ل ھەممە
 ئىش ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە

ۋە شۇنداقلا ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە
 ل ئىش، ھەممە كىلىپتۇر ھەممە ئاڭلىقىدا
 ھەممە ل ئىش ھەممە ھەممە ھەممە
 كۆ (1730) كىلوگرام، كىلىپتۇر ھەممە ل ھەممە
 ھەممە ھەممە كۆ (1774) كىلوگرام ئىش
 ھەممە كۆ ل ھەممە (1703) كىلوگرام ھەممە
 ل ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە
 ھەممە ھەممە

2- ئىش ھەممە ھەممە ل ھەممە ھەممە
 ھەممە ھەممە ئىش (ھەممە ھەممە ھەممە)
 ئىش، ئىش، ئىش، ئىش، ئىش، ئىش، ئىش، ئىش
 ل ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە
 كىلىپتۇر ل ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە
 كىلىپتۇر ل ھەممە ئاڭلىقىدا،
 ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە ل
 ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە
 3- ل ھەممە ئىش ھەممە ل ھەممە ھەممە

ھەممە (1)

ھەممە ھەممە ئاڭلىقىدا ھەممە ھەممە ھەممە

ھەممە ل ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە ھەممە

پېشكەفتنا تۇرا رېكىن ھاتنوجوونا ترۇمبىلان ل پارىژگەھا دەۋكى

نامادەكرن

م.ھ. ئىكرەم يىغىدە تاھر - پ.ھ. ئىبراھىم خىتان ھام

زاتكۇيا دەۋك - كولىزا زاتىنن رۇقايەنى

ۋەركىران، دىان جەمىل

دوور ب قەگۋەننن. ل دەستېنكىن وان ھىدەك جۇرېن
گىئامبەران بكارەنلېنن زۇ قەگۋەھاسىنا بەرھەمىن
خۇ يېن چاندن^{۱۱}. ل بووف دا ئەف رىكە ل بووف
بىندىقېن وان بېن زىالن بېشكەفتن و ھانە گۋەۋېن
ئىك زىلان رىكېن بېشكەفتى زى داھىئانا ترۇمبىلان
بوو. ھەلىقەت قىز داھىئانى زى سۇف پالمان ئەو پىر
گىرتكىن بىدە رىكېن ھاتنوجوونا ب ترۇمبىلان و
بەرھەھ بگەن ئەخاسىم پىشتى زىدەھوونا ھىمارا
وان و بېشكەفتنا پېشەسازىيا دروستىكرنا وان ل
سەرئاسەرى جېھاتىن

بىرۇكا دروستىكرنا رىكېن ھاتنوجوونا ب ترۇمبىلان
ل پارىژگەھا دەۋكى (دەقەرا قەگۋىلېن زى دكرىتا) بۇ
سالىن بەرى راگەھانىنا ۋىن ۋەك پارىژگەھ ل سالا
۱۹۱۹ يى درۇقېت. ل ۋى دەھى كى ھىنۇنا قەزىپەك بوو
ب سەر پارىژگەھا نەپىموا قە ال ۋى دەھى دگۋىنن
لىوا مووسىل، چىكىن و قىزىكرنا ئىكەم رىكا قىزىكرى
ل دەقەرىن بىرۇكا ۋى قەدگەرىتە سالا ۱۹۳۰ زى ئىدى
ز ۋىن سالى و ۋىقە. نۇرا رىكېن قەگۋەھاسىننن رۇز
بۇ رۇزان بەرھەھ و دىزى بوو ھەتا گەھىشتە ۋى

قەگۋەھاسىنن و ھاتنوجوون دەپنە ھىمارنن ز
گىرتكىرىن وان چالاكىېن سۇقلان ھەر ز دەستېنكا
دىرۇكىن ل سەر بوۋېن غەرىى ئەجىلمىدىن قىجا
چ بۇ لىگەرىانا خوارنى بىت بان زى زۇ مەرھەمىن
قەگۋەھاسىنن و جەگۋەۋېنن بىت ز دەقەرەكىن بۇ
دەقەرەكا دى ز ئەجلىن تىكچوونا كاۋەننن سەقەس
بان نەبوونا خوارنى و بەدەبوونا مەترىسېن ل سەر زىانا
وان^{۱۲}. بىندىقېيا سۇقلى زۇ بەدەستىقەننننا خوارنى
بوۋبە ئەگەر ئەو ئىچىرى بىكەنە پىشەمىن خۇ بىن
سەرەكى ل زىنگەھەكا سىنۇرەك كرى. ئەف پىشەپە
بۇ ئەگەر ئەو ب پىيان بەرەف جەھ و دەقەرىن دوور
بىچن ھەتا بىشېن گىئامبەھەكى بان ھەر ئىشتەكىن دى
بىن ب كىز خوارنى بھىت ئىچىر بگەن

دەھىن سۇقلان بەرى خۇ داھە پىشەمىن چاندنن ئىدى
سىرۇشنى زىانا وان ز زىانەكا بەرەلا ھانە گۋەۋېن بۇ
سېستەمەكى جىئاكىېن باشىر و زىانا وان پىر ئەناھى
و سەقەمگىرى ب خۇ قە دىت. زىانا وان با نوو بۇ
ئەگەر ئەو ھىدەك رىكېن قەگۋەھاسىننن ب داھىنن
ز پىشەمەت ھىدى بىشېن كەلۋىقەلېن خۇ بۇ جۇرېن

۱) ئاتاپتۇن خىستىمىي ژمارە (۱) ئەف راسىتە بۇ مە تىلار

۱. د فى خىستىمىي دا تىلار دىيىت كۇ دئاف سىئورى پارىزگىمىھا دەۋرى ۋ دەرلەمى سىئورى ۋىن چىمىدىن رىكىن قىزىكىرى ھىمە ئەفئا داۋىن وان پەكەمىيىن كارگىزى ب خۇ دگىت يىن كۇ بەرى ھىنگى ۱ دەرلەمى سىئورى پارىزگىمىھىن بۈۈن ۋىشتى ھىنگى ھاتىنە سىر ب پارىزگىمىھى ئە ل قىزى ئەف چىمىدە ئاقبەرا ماۋىيىن (۱۹۹۱-۲۰۰۲) ۋ (۲۰۰۳-۲۰۱۵) ۋ ب پالىسى خۇبا دگەت كۇ چ رىكىن ل دەرلەمى سىئورى پارىزگىمىھى ھاتىنەچىكىن تىدا تىلار.
۲. ھىر سىن پەكەمىيىن كارگىزى دەۋك راقۇ، ۋ ئامىدى د ماۋىيىن بەرى سالا ۱۹۶۸ تىدا، ھىرچەمىدە ھىنگى ئەمۇ سىر ب لىۋا مۇۋىسەل قەبۇۋن ۋ ھىلتا

ئامىدىن ئەفۇرۇكە ئەم دىيىن اسالا (۲۰۱۵)، ھىرى بىرئىناتىن بە ئەف دىرۇكە ھىدىن ئاگەمىيىت كۇ ل ۋى دەمى ئرۇمىيىل ل ئەفۇرى ھاتىيە بكارئىناتىن زىرگى بەرى ھىنگى چىمىدىن رىكىن ئەفۇرۇكىرى ھىبۇۋن ۋ زىۋ ھاتىنەچۇۋىن ۱ لاين ئرۇمىيىلان ئە ھاتىنە بكارئىناتىن دىرۇمىيىا رىكىن ھاتىنەچۇۋىن ل پارىزگىمىھا دەۋرى ھىر ۱ رۇزا ئىكەم رىكا قىزىكىرى لىن ھاتىيە دىۋىستىكىن ھىتا دىۋا رۇزا ئەف قەكۇلىنە تىدا ھاتىيە ئەنجامدان چىمىدىن گۇھۇرەن ۋ پىشكىمىن ب خۇ قە دىيىنە ھەلەت قان گۇھۇرەناتىن زى پەيۋەندى ب قۇلغانىن دىرۇكى ۋ پۇۋدانىن قە ھىبۇۋ ب تارىمەت پۇۋدانىن سىياسى ۋ كارگىزى ۋ ئەفۇكىرى د خىستىمىي ژمارە (۱) دا، پىشكىمىناتىن دىرۇكى يا تۇرا رىكىن ھاتىنەچۇۋىن يىن قىزىكىرى ل پارىزگىمىھى ھاتىيە دىرۇكىن.

خىستىمىي (۱)

گىرنگىيا پۇمىيى يا دىرۇمىيا رىكىن ھاتىنەچۇۋىن يىن قىزىكىرى لىۋا ئرۇمىيىلان ل پارىزگىمىھا دەۋرى ھىتا سالا ۲۰۱۵

F	كىشىن / كىم	رىكىن دىۋىستىكىرى لىكىم			پەكەمىيىن كارگىزى	ماۋە
		دەرلەمى سىئورى پارىزگىمىھى دا	F	دئاف سىئورى پارىزگىمىھى دا		
۱۲, E	۲۵۵	۱۷	۱۱, ۰۸	۱۷۷	دەۋك - راقۇ - ئامىدى	۱۹۶۸
۳۲	۱۳۰	۲۵۳	۲۳, ۱	۳۷۷	دەۋك - راقۇ - ئامىدى	۱۹۸۰ - ۱۹۶۹
۱۱, ۱۱	۲۲۸	۵۶	۱۱, ۳۹	۱۸۲	دەۋك - راقۇ - ئامىدى - سىمىل	۱۹۹۰ - ۱۹۸۱
۱۸, ۷۵	۳۶۸	-	۲۳, ۰۵	۳۶۸	دەۋك - راقۇ - ئامىدى - سىمىل - ئاكرى - شىنخان	۲۰۰۲ - ۱۹۹۱
۵۵, ۱۱	۱۹۳	-	۳۰, ۸۷	۵۹۳	دەۋك - راقۇ - ئامىدى - سىمىل - ئاكرى - شىنخان - بەرەنەن	۲۰۰۳ - ۲۰۱۵
۱۰۰	۱۹۱۳	۳۶۶	۱۰۰	۱۵۹۷	كىشىن پارىزگىن / كىم	

ئامىدىن ئەفۇرۇكە ئەم دىيىن اسالا (۲۰۱۵)، ھىرى بىرئىناتىن بە ئەف دىرۇكە ھىدىن ئاگەمىيىت كۇ ل ۋى دەمى ئرۇمىيىل ل ئەفۇرى ھاتىيە بكارئىناتىن زىرگى بەرى ھىنگى چىمىدىن رىكىن ئەفۇرۇكىرى ھىبۇۋن ۋ زىۋ ھاتىنەچۇۋىن ۱ لاين ئرۇمىيىلان ئە ھاتىنە بكارئىناتىن دىرۇمىيىا رىكىن ھاتىنەچۇۋىن ل پارىزگىمىھا دەۋرى ھىر ۱ رۇزا ئىكەم رىكا قىزىكىرى لىن ھاتىيە دىۋىستىكىن ھىتا دىۋا رۇزا ئەف قەكۇلىنە تىدا ھاتىيە ئەنجامدان چىمىدىن گۇھۇرەن ۋ پىشكىمىن ب خۇ قە دىيىنە ھەلەت قان گۇھۇرەناتىن زى پەيۋەندى ب قۇلغانىن دىرۇكى ۋ پۇۋدانىن قە ھىبۇۋ ب تارىمەت پۇۋدانىن سىياسى ۋ كارگىزى ۋ ئەفۇكىرى د خىستىمىي ژمارە (۱) دا، پىشكىمىناتىن دىرۇكى يا تۇرا رىكىن ھاتىنەچۇۋىن يىن قىزىكىرى ل پارىزگىمىھى ھاتىيە دىرۇكىن.

**تۇنالىا ئىككى: رىككىن ھاتىنوجوونا
ترومبىلان ل پارىزگەھى بەرى سال
۱۹۶۸**

عىراق دەپتە ھىزمارىن بەردىۋامىيا دەشنا كىزىنا
غەربىي ۋ لاندكا شارسىناتىمىتىن، زىمىر ھىندى ھەر ۋ
كەپىن دا قى ۋەلاتى كونسول ل سەر ھىللىن سەرەدى
بىن پەبۇلىدى ۋ فەگۋەسىن ۋ بازىگاتىيا سەر
ھىككىتى كىرە دىرۇكا ھاتىنوجوون ۋ فەگۋەسىن
ۋ قى ۋەلاتى با بۇ ب دەھان چەرخىن بەرى ئوكە
دزىرىت لىكو بۇ ۋى ماۋىيىن ئىكەم غەربەلك ۋ
دىرۇكا سىۋىفەتلىن دا ل ساللا ۳۵۰۰۰ بەرى زاپىسى
ھاتىيە دوسىكىن^{۱۰}

ھەزىما كوردىستانا عىراقىنى زى ۋەكى پىرەكا سەر
ھىككىتى با كىرنگ ۋ پىنكەگىرتەدەر بوو دىنالىمىرا ھەر
چوار لاىن جىھانا كەپىن ئەگەرىن لىن چەندى زى
بۇ ھىندى دزىرىت كو جەپىن ھەزىمى كو ز ھەمى
لاپاقە ب ھىككىتەيە زىمىر ھىندى زى ھەر ز كەپىنما
بوۋىيە رىكەكا بارىگاتى يا كىرنگ دىنالىمىرا رىۋەمەلات
ۋ رىۋىنالىيى دا ۋ د ھەمەن دا نەم دا بوۋىيە ئىزگەھى
ئىزىلدىرىن ۋ بىنەنقىمەدانا كارۋاتىيان^{۱۱}

ھەزىما كوردىستانى ب كەپىنى ۋ پارىزگەھى
دەۋكەن ب تاپىمىتىن، زىمىر ئارىشەپا نەبۇونا چ رىككىن
ھاتىنوجوونى بىن رىككىسىنى ل سەرەدىنى ئوسمەتلىيان
ۋ بەرى شەرىن جىھانى بىن ئىككى دىنالى بەلكو بىننى
ھىندەك رىككىن كارۋانى بىن ل سەر كىيەنەۋەران ۋ
غەربەلكان ھەبۇون ۋ بۇرىنا وان ھىندەك سىنۇۋەردارىكى
بوو، ئەۋزى زىمىر رالىۋونا سىۋىشنىن چىپىنى بىن دەپىرى
ۋ ناسىنۇونا ۋ ئەنگىۋونا رىككىن، ھەر زىمىر قى چەندى
ب لىن كىيەنەۋەر دىشيان دىقان رىككىن ئەخۇش ۋ ئالۋز
با دەرپاز بىن^{۱۲}، دىكەل ھىندى زى ئەف رىككىن ئەخۇش
ۋ ئەنگ خەۋان كىرنگىيەكا بارىگاتى ۋ ئابۇۋى با
ھەزىمىن بوون ۋ چەندىن كارۋانىن ھەزىن ل سەر ئاسىن
ئالغۇۋىي ۋ ھەزىمى ئىزا دىۋىرىن^{۱۳}

ل باكوۋىن پارىزگەھى كەپىن سەرىن ئامىدىن لىن
ھەبە كو دىكەپىنە دىنالى چىپىزىن بەرۋارى بالا ۋ ھەرىۋ
ھەزىمىن ل سەر كىۋلا ئورمىن ۋ كىۋلا وانى پىنكە

دەۋكە نەبۇۋ پارىزگەھ رىۋىيا ۱۱،۰۸۱ لىن ل
سەرچەمىن كەپىنى بىن رىككىن قىزىكىرى بىن
دوسىكىرى ل سەرچەمىن سىنۇۋىن كارگىزىن
ۋىن پارىزگەھىن ۋ ھەمى قونالغىن پىنكەگەھىنما
رىككىن ھاتىنوجوونا ترومبىلان پىنكەلىنما لىن ھەر
ۋ قى ماۋىيى دا، قان ھەر سىن پەكەپىن كارگىزى
ب لىن رىۋىيا ۱۱،۰۸۱ لىن ل سەرچەمىن كەپىن
رىككىن قىزىكىرى دىنالى سىنۇۋى ۋ دەرپەنى سىنۇۋى
پارىزگەھىن دا پىنكەلىنما

۳. ماۋىيىن دىنالىمىرا ۱۹۶۸-۱۹۸۰ لىن ل رىزا بوۋىن بوو
ز لاىن دوسىكىرنا رىككىن قىزىكىرى دىنالى سىنۇۋى
پارىزگەھىن دا ب رىۋىيا ۱۲،۱۱۱ لىن ۋ ئەف رىۋىيە
ب لىن يا سىن پەكەپىن كارگىزى دەۋكە - زاخۇ
- ئامىدىن بوو كو پارىزگەھى دەۋكەن يا ۋى دەمى
زى پىنكەھەت لىن ھەر ئەف ماۋىيە ل رىزا ئىككىن
دەپت ز لاىن دوسىكىرنا رىككىن قىزىكىرى دىنالى
سىنۇۋى ۋ دەرپەنى سىنۇۋىن پارىزگەھىن دا ب ۱۲۰۱
كىلومەتران كو دىپىنە رىۋىيا ۱۲،۲۲۱ لىن، ئەگەرىن لىن
چەندى بۇ ھىندى دزىرىت كو ل ۋى دەمى عىراق
ۋ ھىندەك كىلەتلىن ھەرە باش دا دەرپاز بوو ۋ
قىن پىنكەگەھىن پارىزگەھى دەۋكەن زى ب خۇفە
گىرئىۋ ب تاپىمىت ز لاىن كەپىنەكەن ۋ دوسىكىرنا
رىككىن زىمىر ھەزىمىن ئەشكەرى

۴. ماۋىيىن دىنالىمىرا سالىن ۲۰۰۳-۲۰۱۱ لىن ل رىزا
ئىككىن ۋ بىلىدىرىن ئاسىن كىرنگى پىدالىن دەپت
ز لاىن دوسىكىرنا رىككىن قىزىكىرى ئە بۇ جەھەت
پەكەپىن كارگىزى، ب لىن چەندى رىككىن
قىزىكىرى دىنالى سىنۇۋىن پارىزگەھى دا دىكەھىنە
۱۹۲۱ كىلومەتران ب رىۋىيا ۲۰،۸۷۱ لىن لىككىن
قىزىكىرى سىنۇۋىن ئەكۋالىنما مە زى دىگىرىت ۋ
ھەمەن دەمە ل رىزا بوۋىن دەپت ز لاىن سەرچەمىن
كەپىنى بىن رىككىن قىزىكىرى كو رىۋىيا ۋىن دىكەھىنە
۱۲،۱۱۱ لىن

ل دوۋف دالىيىن خىشتمىن زىمە ۱۱- لەم دىشىن
تۇنالىن پىنكەگەھىنما تۇرا رىككىن ھاتىنوجوونا ترومبىلان
ل پارىزگەھى دەۋكەن ل سەر پىنچ قونالغىن سەرەدىكى
دەپىش پەكەپىن ئەۋزى ب قى رەنگىن ل خۇۋىن

ل ۋى دەھى. لەشكەرىي بىرئانى بىن ئىناڧ ئاھا عىراقنى دا ھەقى پىتەقېتىن خۇ ژ ترومبىل و غەربەتەن عەسكەرى ژ وەلانى ھىندى دىگەل خۇ ئىناپوون پىلتى بىرئانىيان بىرەز دای دەست ب فرەھكەزە رىكىن ھانئوچوونا ترومبىلان ل عىراقنى بگەن. دىوئىشكەزە ئورا رىكىن ھانئوچوونى ل عىراقنى و باشوورنى كورەستەننى دەستپىكەز^{۱۱۱} ھەر ل ۋى دەھى زاراقتى رىكىن ھانئوچوونا ترومبىلان ل عىراقنى ھاتە بكارىتەن كو دەپرىن ژ وان رىكان دىكىن بىن جۇرىن جۇدا جۇدا بىن ترومبىل و غەربەتەن بىن ۋى سەردەھى ھانئوچوون ل سەر دىكەز.

پىلتى دابەشكەزە عىراقنى بۇ سەر چوارە لىۋابان ل ۋى دەھى دەھرا دەھكەز قەزەك بوو ب سەر لىۋا سووسىلى قە و رووبەرنى ۋى ئىزىكى ۱۹۵۱۸ كىم^{۱۱۲} ژ سەرچەمىن كەشنى بىن لىۋابىن عىراقنى كو نىزىكى ۱۳۵۷۳۳ كىم^{۱۱۳} بوو لىۋا سووسىل ھاتە ھۇمارىن دووم مەزىنەن بىلاپەت ژ لىۋا رووبەرنى قە و ژ قان قەزەبان پىتكەھات اموسىل ئامىدى زاخۇ دەھكەز ئاكىزى. شىنگال. لىنخەن. ئەلەھرا كو ھۇمارا وان ئەھ قەزا بوون^{۱۱۴}

سەرەزى كو رووبەرنى قى لىۋابىن كەلەك بىن مەزىن بوو و پىرىيا مەزى ۋى ل ھەزىما كورەستەننى بوو كو ۋى دەھى دىگەن دەھرا چىپى پان باكوورنى عىراقنى. لى رىكىن ۋى بىن ھانئوچوونى كەلەك دابەشكەقتى بوون. ئەگەرنى قى پاشكەقتىنى ژى بۇ نو فاكتەران دىقەزى فاكتەرنى ئىكى سىرۇشتىن ھەزىما كورەستەننى بوو كو ب رەنگەكى ئوبوگرافىيا ۋى نا رەھەكەز مەزى بەررىسىار بوو ژ ئەروستەننى و قىزىكەزە رىكان. زەھكو دىوئىشكەزى و قىزىكەزە رىكان ل دەھەزىن ئاسى پىندى ب ۋەختەكى دىژ و ئىچوونەكە مەزىن كو رەنگە چەنە جاران پىر بىت ژ ئىچوونا دىوئىشكەزە ھەمان رىكان ل دەھەزىن دەشتى^{۱۱۵}. فاكتەرنى سىرۇلەپەنى ژى ئەبوو كو دەستەلادىن بەررىسىار ژ دىوئىشكەزە رىكان لەشپان ل ھەمبەرنى ئامىنەتەن ئوبوگرافىيا دەھەزى براۋەستەن چوونكى ئەھ چەنە ژى پىندى ب ئىچوونىن دىرەبى بىن مەزى بوو^{۱۱۶}

كەزىدەھت. ئەۋزى ب رىكا مەزى رىزەۋىن سەرەكەزى. ئىكە ژ وان بەھەف كەلەن سەرى بەھەف بازىرنى جۇلەمىزىكى ب سەردەھەقتى ھەتا دىگەھىنە بازىرنى باشكەلا. رىزەۋىن بوون ژى ئىكەسەر بەھەف بازىرنى وانى دىپەت و د بازىرنى ھىرگەھا مەروانى را دىۋىت. رىزەۋىن مەزىن ژى پىلتى كو كەلەن سەرنى ئامىدەن دىپەت بەھەف رىزەۋىن دىپەت و بەھەف پىلەھەپىن مەروانى بالا ل كەلەن سەزەرو و رووبەرنى خابوورنى سەردەھەقتى ژ لىۋا باشوورقە. چەندەن رىزەرو ھەنە كو دەشپەنەن وان دا ھەپە ھانئوچوون دەھەرا ئامىدى و سووسىلى دا پىتە كىن رىكىن ئاكىزى و دەھكەزى را ل ۋى دەھى. پىرىيا قان رىكان ئووشى كەرنى دىبوون زەھ بازىنە بەھەزى و ئاھرا بوون^{۱۱۷}.

سەرەزى قى چەندى ژى پارىزگەھا دەھكەزى چەنە ئىزەبوورنى كارۋانى و چەنە پىتكەھەزىدەنا چەندەن رىكان بوو. ھەروەكى د سالىنامەيا سالا ۱۹۰۷ يى دا ھاتى دەھكە سەنتەردەكىن بارگەنى بىن كىرەك بوو ژىۋ دەھەزىن مەروەزى كو ھاتە ئاھكەزى ب اىمەرنى كورەستەن. ھەزى كەتەن بە ھەقى چوونە ئاھ و دەھەقتەن ئاھ بازىرنى ب رىكا كارۋانەن ھىستەران بوون^{۱۱۸}

مەزەزى بەدەبوونا رىكىن ھانئوچوونا ترومبىلان د قى مەۋەبى دا ل دەستپىكە ھاتە ئىكەم ترومبىل بۇ ئاھ ئاھا عىراقنى ل سالا ۱۹۰۸ يى و د مەۋەبى شەرنى چىھەلى بىن ئىكىن دا دەھەرا سالىن ۱۹۱۱-۱۹۱۸ يى داگىرەكەزە عىراقنى ژ لىۋا ھىزىن بەرئانى قە. ھۇمارەكە مەزىن با ترومبىلەن لەشكەزى بىن بىانى ژىۋ مەزەمىن ستراتىژى ھاتەنە دىكە عىراقنى دا ئەھ چەنە بوو ئەگەر ھىزىن داگىرەكەز ژ دەل كارەكەن بۇ دىوئىشكەزى و قىزىكەزە رىكىن ھانئوچوونى ژ پىتەھەمت ب سەنەھى ئىخەستە كىرارا قەگەھەستەن و كەھەلەننى دىكە وەلانى دا^{۱۱۹}. ئەۋزى ژىۋ ھىندى بوو ئەھ ب سەنەھى بگەھەنە دەھەزى و كەنئەزەن ل سەر بگەن. ھەزەسا ب قى چەندى ئەھ شىپان ل سەر لەشكەزى ئوسمانى زال بىن و ب ئەھەلى عىراقنى داگىرە بگەن

ھەزىمە كوردىستانى دىگەل پارىزگىمىھىن ئاھىراست و باشئورىن عىراقىن كىرىدەت. ئۇ لايىن دى قە دەركىمەھكىن سىمىھىشكالى بىن كىرىگە ئۇ پىنكىفەگىردانا ھەزىمە كوردىستانى و عىراقىن دىگەل كىنئورىن ئورۇپا ب رىكا وەلاتىن توركىيا¹¹¹ ئورۇى ب ھارىكارىيا وىن پرا ئاسىسى با ل ساللا ۱۹۶۹ ئى ل ئورۇف رىكەفلىنەكىن ئاھىرا توركىيا و عىراقىن دا ھالبىھە تروستىكىن ئەف پىرە ب ئورۇپا ۱۱ كىلومەتىران دىگەلپىنە باكوورى رۇزئاللىق بائىزىن زاخۇ و دىزىيا وى ئىزىكى ۱۱۰ مەتر و فرەھىيا وى ئىزىكى ۸ مەترە¹¹¹.

ئەف رىكە ئ بائىزىن سووسل دىزىن دىت بەرەف ئاراسىن باكوورى ھەئا دەپتە ئاف بائىزىن دەھۆكىن دا ئورۇى پىلىتى كىو ئاف دەپتە سووسل را دەرياز دىت. پاشى ئاف جىپىن بىخىزىل گەلپىن ئەنگىن زاخۇ را دەرياز دىت و ئاف دەپتە سىندىپان دا دەرياز دىت ھەئا ل بائىزىن زاخۇ ب داویدەپت¹¹².

ئەف رىكە دەپتە ھەزىمەن ئىك ئ كەفلىنپىن رىكىن پىشى سالىن سىھان (۱۹۴۰) ل سەدەسالىپا بىسىن ھاتىنە قىزىكىن و ماوھىن قىزىكىن وى ئىزىكى دەف سالان قەگىنشاھە و ئىن ئىك سالىدە ب فرەھىيا ۶۴ مەتر و ۱۱۵ كىلومەتىران ئ بائىزىن سووسل ھەئا سىنورپىن توركىيا¹¹³. لىن دىزىيا قىن رىكىن ئىن د سىنورپىن پارىزگىمىھا دەھۆكىن دا ئىزىكى ۶۴ كىلومەترە. ئەھلىھەى ئەھلىھەىن ئمارە (۱۱) بگە.

پىرۇكا ھاتتا ترومىپلان بۇ ئاف پارىزگىمىھا دەھۆكىن دا بۇ ساللا ۱۹۱۸ زان دىزىپىت ئورۇى پىشى ھاتتا ھىزىن بىرئانى بۇ دەھەرىن لىن ترومىپلان ئاساپى ل دەستىپىكىن ھالبىھە ئاف بائىزىن زاخۇ دا ل سالىن سىھان ئچەرخىن بىسىن و ل دەستىپىكا سالىن چلان ئىكەم ترومىپلان ب كىرى ھالبىھە سىنورپىن قەگىنشاھە ھە ئى دىگىت ئ بۇ مەھەپىن قەگىھاسىنا ھەلىكى ئاھىرا بائىزىن سووسل و زاخۇ دا، پىرىيا چاران ئەف ترومىپلە ل وەزىن رەسىنانى و دەھىن بارىنا بەھرىن ب رىكىن قە ئاسىن دىو¹¹⁴.

ل دەستىپىكا سالىن پىنچىپان ئ چەرخىن بىسىن. وەلاتىن عىراقىن چەندىن پىنچىكەھىن و كۆھورپىن

زىھرىگە دەھەرىن جىپىى و نىسچە جىپىى پىرىيا سووسىن پارىزگىمىھىن پىكىنلىن قىن چەندى ب ئىپوھەكىن نەرىسى بۇ ماوھىن چەندىن سالان كارتىكىن كىرە سەھ پىنچىكەھىنا رىكىن ھاتتوچوونى ل بەھرىن و ئەف چەندە بۇ ئەگەر قەھەپىنەكا تەمام ئاھىرا گوند و بائىزان دا ھەپىت. زىھ ترومىپلان رىكىن ھاتتوچوونى ترومىپلان ل پىرىيا دەھەرىن پارىزگىمىھىن خەلىك ئەچار كىر وەك بەرىن ئەو گىئەھەران وەك ئاھىرازىن قەگىھاسىنى بكارپىن. ھەھ ئەف چەندە دىو ئەگەر رىك بۇ ماوھىن چەندىن رۇزان پان چەھەپان ل وەزىن رەسىنانى پىنە كىرىن.

ھەزىمەن ھەزىرايا دەھەرىن ب رىكىن ھاتتوچوونى وەل خەلىكى دىر ئەو ب دەھىن دىزىن بۇ چەندىن رۇزان زەھەھە رىكىن بىكىن ھەئا دىگەھە ھەلىھەندىن قەزىپىن پان ئاھىن، رىھەرى رىھەرى و خوسلەھىيا بەھەپىن وان پىن ئاھىپى ب تىپەت ئەو سالىن زو خراب دىن¹¹⁵.

د ماوھىن قىن قەگىنلىن دا بۇ ھە دىار دىت كىو رىكىن ھاتتوچوونى د ماوھىن قىن قۇتاقا دىرۇكى با دىزىن دا كىو دەپتە نىاسىن ب دەستىپىكىن قىزىكىن. سەھەرى چاگىكىن قان رىكان لىن د راستى دا ھەپتە ھەھەك رىكىن ئەھلىزىكى پىن بىسەروپىر پوون و پەپوون ئ گەندە و كۆر و ئەھىن و ھەرى و ئەھىن و با ب زەھەپت پوون د ھەھى وەزىن سالىن دا ھاتتوچوون سەھ پىنەكىن ب تىپەت ل رۇزىن رەسىنانى و بارىنا بارالى.

چانا ئاھىرا سووسل - دەھۆك - زاخۇ دەپتە ھەزىمەن كەفلىنپىن رىكا دەھى ماوھىن دا ھالبىھە تروستىكىن ئۇ ھاتتوچوونى ترومىپلان كىو بەھەكە ئ رىكا تىفەھەپىن و دىزىيا وىن دىگەھەپتە ۵۵۱ كىلومەتىران ئەف رىكە ئ بائىزىن بەھەپىن دەستىپىكىت و بەھەپىن بائىزىن كەركىكەھەپىن قە دەپت ھەئا دىگەھەپتە بائىزىن سووسل قىن رىكىن كىرىگىپەكا تىپەت ھەپە زىھرىگە دەپتە ھەزىمەن خالا پىنچىكەگىردانا پارىزگىمىھىن ھەزىمەن جىپىى پىن پىنە و نىسچە جىپىى و دەھىن. ئىكە پارىزگىمىھىن

ئەف كۆزۈمە ھائە كىئىكىن بۇ ۱۱۱۹۱ مىليون دىناران
 ۋ سەرجمىن كىشىن بىن پارھىن ئەرخانكىرى بۇ
 ئەنجۇمىنى كۈ ۱۸۱۰۱ مىليون دىناران بوون ئەمەلىمى
 خىلىنەين زىمارە ۱۲۱ بىكە

ھەرچىلەدە قى شاھىبى دا كۆزۈمەكىن كەلەك
 ھەن ھالبۇ ئەرخانكىرى ۋ بۇ كەرتىن فەگۈھاسىنىن
 د پلان و رىيازىن كەلەككىرىن ل غىرائىن لىن مخابىن
 كۆزۈمەكىن كەلەك بىچووك بۇ پارىزگىمەھەدۈكى
 ھالبۇ ئەرخانكىرى ب تايىمەت ئەو پارھىن بۇ فىزىكىنا
 رىكان كەلەك بىن كىنە بوو. بۇ لىمۇنە پارى ئەرخانكىرى
 بۇ رىكانىنا قىمرا (دەۋك- ئامىدى) بىن دا كۈ ئەف رىكە
 ھالبۇ ئافاكىن پىشى پارە ھائىبە ئەرخانكىرى بۇ كەرتىن
 فەگۈھاسىن و ھائىنچوونىن ئەمەلىمى ئەمەلىمىن
 زىمارە ۱۲۱ بىكە ئەگەرىن سەرەكى بىن دىۋىنىكىنا قىن
 رىكىن ل پارىزگىمەھەدۈكى بۇ ھىندى دىزىرى كۈ پىرىيا
 ۋىن رىكىن دىگەلەتە نىف سىنپورىن قەزا ئامىدىن دا و ل ۋى
 دەمى ئەف قەزايە سەر ب لىۋا مېۋىسىل قەبوو. زىنھارى
 ھىندى كۈ قىن رىكىن كىرگىيەكە تايىمەت ھەبوو چۈنكى
 ئەف رىكە نىف چەندىن نەپەرىن كەشتوگورارى پا
 دەرىز بوو ۋەك ھائىنكىمەن ئالاشىۋا سەرەنىك
 سىلاف نەرىنا و سىۋارىتىكا، ئەف رىكە نەپتە
 ھىزارىن دىلارىن و كىرگىكىرىن رىكانا فىزىكى د قى شاھىبى
 دا ئەمەلىمى خىلىنەين زىمارە ۱۲۱ بىكە

فەگۈھاسىنىن ب تايىمەت ۋى رىكە و پىران^{۱۱۱} ل ۋى
 دەمى ھىندەك ۋ قان پىۋىزىمان بەر ب پارىزگىمەھەدۈكى
 ۋى كەلەتەن لى ئە ل سەر ئامىتىن پىندىلى ئەمەلىمى
 خىلىنەين زىمارە ۱۱۱ بىكە و ئەگەرىن قىن چەندىن ۋى
 بۇ كۆمەكە فاكىلەرىن سىۋىشى و سىۋىقەتى دىزىرى
 كۈ بەرى لۈكە مە ئامىزى بىن كىرە زىنھارى كاپودانىن
 لىمەلى و سىياسى بىن پارىزگىمەھە ئىزا دىۋورى كۈ
 ھەقىدەم بوون دىگەل بىزاقا زىگارىخوارا كوروى و ئەف
 چەندە بوو ئەگەرى ۋ ھەمى لاھا قە پارىزگىمەھە بىنە
 پىشىگەھە ھاقىنەن.

ل دىۋىف زىمارا پلانىن ئەنجۇمىنىن ئافاكىرىن بۇ
 سالىن ۱۹۵۱-۱۹۵۵، نىزىكى ۱۱۵،۸۱ مىليون
 دىناران غىرائى بۇ كەرتىن فەگۈھاسىنىن ھائىبەنە
 ئەرخانكىرى كۈ بىنە رىزىيا ۲۲۱،۱۱۱ ۋ سەرجمىن
 كىشى بىن پارھىن ئەرخانكىرى بۇ قى پلان. ھەروەسا
 ماۋىبىن سالىن دىنالىمرا ۱۹۵۵-۱۹۵۹ ۋ ئەف كۆزۈمە
 پىر لىن ھات بۇ ۱۱۸۱ مىليون دىناران كۈ دىۋو رىزىيا
 ۲۲۱،۳۱ ۋ ل سالىن ۱۹۶۱-۱۹۶۵ ۋ ئەف كۆزۈمە
 كەھىشە ۱۳۶،۵۱ مىليون دىناران ب رىزىيا ۲۲۱،۱۱۱ ۋ
 ۋ سەرجمىن كىشى بىن پارھىن ئەرخانكىرى بۇ قى
 ئەنجۇمىنى كۈ نىزىكى ۱۵۱۱،۳۱ مىليون دىناران
 غىرائى بوون لىن دىنالىمرا سالىن ۱۹۶۵-۱۹۶۸ ۋ

خىلىنەين (۱۲)

كىرگىيا پىزىبى يا ئەرخانكىرى پارھى بۇ كەرتىن فەگۈھاسىنىن ل دىۋىف پلانا كەلەككىرىن ل غىرائى د ماۋىبىن دىنالىمرا
 سالىن (۱۹۵۱-۱۹۶۸)

پلان	ماۋى	پارھىن كىشىن / مىليون دىناران	پارھىن كەرتىن فەگۈھاسىنىن /مىليون دىناران	كەرتىن فەگۈھاسىنىن %
ئەنجۇمىنى ئافاكىرىن	۱۹۵۱-۱۹۵۵	۱۵،۵	۱۵،۸	۲۴،۱
	۱۹۵۹-۱۹۵۵	۳۰۲،۳	۱۸	۱۱،۳
پلاننىن ئاممورى	۱۹۶۱-۱۹۶۵	۵۱۱،۳	۱۳۶،۵	۲۴،۱
	۱۹۶۵-۱۹۶۸	۸۲۰	۱۱۹	۱۲،۴

ۋىمە ۋ كارتىن فەگۈھەرى بە ب پىشىستىن ل سەر

۱. ھىبە باقر الموسوى. خطط و ھىھاج التعمية فى العراق لىسنوات (۱۹۵۰-۱۹۸۰) صجلة التخط و التعمية. العدد ۱. بغداد، ۱۹۸۱، ص ۹۹-۹۶.
۱. عبد الله شامى مېۋىل. مجلس الاعمار فى العراق (۱۹۵۰-۱۹۵۸)، رسالة ماجىستىر غير منشورة، كلية الآداب، جامعة بغداد، ۱۹۸۳، ص ۸۶-۸۵.

خىشتىمىن (۴)
 درىزاھىتىن رىكىتىن تۇمىنلان و ساغلىقتىن وان بىن ھۆنەرى بىن ل پارىزگىمىھا دەۋىتىن ھاتىنە دروستىكىن
 بەرى ساللا ۱۹۱۸

تاشقى رىكىتى	سال	درىزاھىتىن كىم	فرەھىتىن نام	زىھارا ساھىدان
ئىبراھىم خەلىل - زاخۇ	۱۹۱۸	۹,۳۲	۱۳	ئىكك ساھىد
مورىانا ئەشرىپى - لالغى - ئىنسىلىنى	۱۹۱۱	۶,۳۸	۱۱	ئىكك ساھىد
ئالۇكا - قەدىرى - جەمبۇر - مورىانا بەدىرىكىن	-	۱۳,۲۵	۱۴	ئىكك ساھىد
بىنئاس - گەلىن زاخۇ	۱۹۱۸	۱۱,۶۱	۱۴	ئىكك ساھىد
دەۋك - زاۋىنە - سىپورەنىكا - سەرسىنك	۱۹۵۸	۲۰,۲۳	۱۳	ئىكك ساھىد
دەۋك - گىرەشەن - زاخۇ	۱۹۳۰	۲۸,۱۶	۱۳	ئىكك ساھىد
رىكا ئالغۇسى يا سەنتەرى پارىزگىمىھىن	-	۱۲,۵۹	۲۵	بىر ساھىد
زاۋىنە - باقىن - سەنتەرى - سىكىرى دەۋك	۱۹۱۵	۱۱,۰۵	۱۱	ئىكك ساھىد
سەرسىنك - قەدىرى - سىلال - ئامبىرى	۱۹۵۸	۲۱,۰۸	۱۴	ئىكك ساھىد
گىلىنى يا رىكىتىن دروستىكىن كىم		۱۷۱,۹۷		

ئۇمىد ز كارتىن قەگۈلەرى بە ب پىشىمىن ل سەردانىن باشلىقۇن ئىكىن بىن نامىيا ماستەرىن، ئەكرەم مەھمەد ناھىر

ز داتىپتىن قى خىشتىمىن ئەھل پاستىبە بۇ مە دەپەر دەپ،

۱. بۇ مە دەپەرىنىت كۆ پىرىيا رىكىتىن دىرى مەۋىسى دا ھاتىنە دروستىكىن قەدىرىن بۇ پىشىنى ساللا ۱۹۵۰-ئى، ئىلگۈ پىشىنى دەمەزلىدىنا ئەنجومەننى ئاقاكارلىق دەپتەردىن رىكك دىگەھىنە ۱۷۷ كىلومەتىران

۲. رىكا ئىناقىمىرا دەۋك-زاخۇ پاتىرى رىكا ئىنقىدەۋلىمىنى يا زىمارە (۲) كۆل ساللا ۱۹۳۰-ئى ھاتىبە دروستىكىن گىرەشەن رىكك بىر پارىزگىمىھا دەۋىتىن كۆ دەپتەرىيا ۋىن ئىزىكى ۲۸,۱۶ كىلومەتىرانە و رىككەكا ئىكك ساھىدە ب فرەھىيا ۱۳ مەتىران پىشىن

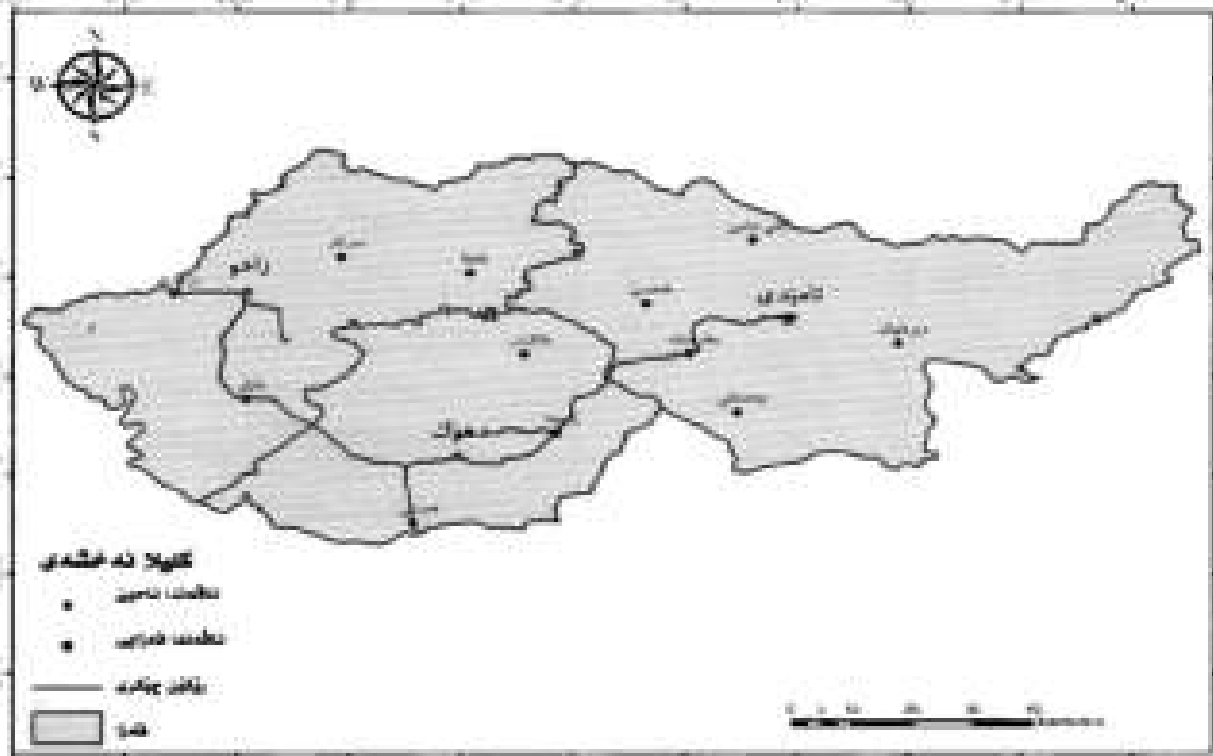
۳. ل بىۋەك دا رىكا ئىناقىمىرا دەۋك- سەرسىنك(و رىكا سەرسىنك- ئامبىرى) دەپتەن كۆ ل ساللا ۱۹۵۸-ئى ھاتىبە دروستىكىن و ھەرىۋى رىكىتىن ئىكك ساھىدە. وان پىكىفە دىگەھىنە ۱۴ كىلومەتىران لىن فرەھىيا وان ئىزىكى ۱۴ مەتىران پىشىن بە ئەھل

رىككە دەپتەردىن رىكك بىر پارىزگىمىھا دەۋىتىن و ز لىن گەشتەگۈرۈرى قە گىرەشەنكە مەن ھەمبۇر لىن ھەر ئىكك ز رىكىتىن ئىبراھىم خەلىل- زاخۇ و بىنئاس- گەلىن زاخۇ ل ساللا ۱۹۱۸-ئى ھاتىبە ئاقاكارلىق و رىكىتىن ئىكك ساھىدە ب فرەھىيا ۱۳ مەتىران

۴. ھىدەك رىكىتىن دى بىن ئىكك ساھىد ھەمبۇر كۆ فرەھىيا وان ز ۱۱ مەتىران ئەمبۇرى ۋەك رىكىتىن ئەتەرىپ-لالغى-ئىنسىلىنى و ل ساللا ۱۹۱۱-ئى ھاتىبە ئاقاكارلىق و درىزاھىيا وان ۶,۳۸ كىلومەتىرىۋىن ھەرىۋەسا رىكا زاۋىنە-گەلىن دەۋىتىن ئەۋىن ل ساللا ۱۹۱۵-ئى ھاتىبە ئاقاكارلىق ئەمەشەن ئەمەشەن زىمارە (۲) بىكە

۵. رىكا ئالغۇسى يا سەنتەرى پارىزگىمىھا دەۋىتىن دىرى مەۋىسى دا ھاتىبە ئاقاكارلىق و رىككەكا جىۋىت ساھىدە ب فرەھىيا ۲۵ مەتىران

ئىشغىيىن (17)
ئۇرا رېڭكۆز ھاۋىچوونا ترومبىلان ل پارىزگەھا دەۋكۆن بەرى ساللا 1918

ئۇمەر، ژ كارۋن قەمكۆمىرى بە ب پىشلىمىسىن ل سەر

1. مەكشەپىن غىمەتەن ۲

2. حىكۈمەت ئىلىم كورسەننار العراق، وزارة التخطيط، الهيئة العليا للإحصاء، مديرية إحصاء دهوك-قسم GIS، بيانات غير منشورة

3. Kurdistan Region-Iraq, Map prepared by JHIC joints Humanitarian information Center. Duflak Governorate Base Map scale 1:500000. Erbil, 2004.

پالەنەر بېون ژۇن ترومبىلان و پىشلىمىسىننا رېڭكۆز قەمكۆمىسىنن د قى ماۋىيى دا دەۋك كۆ قەراپەك بوو سەر ب لېوا ئەپنەوا قە بوو سەلتەرىن پارىزگەھا دەۋكۆن و ل قىزى گەلمەك فاكتەر رىخوشكەرىبوون كۆ دەۋك بېپتە سەلتەرىن پارىزگەھىن ژەرگۆ مەزىنەن باۋر بوو دىئاگ باۋرېن دەۋرەنەر دا، رىخەبارى جەن وى بىن جۇگرافىي كۆ د ئىقەمكا ھەقى قەراپىن دى بىن پارىزگەھىن دا بە.

ئەف ماۋىيە قۇناغەك كىرەك بوو د پىشكەمەننا پارىزگەھىن دا ژ ھەقى لاپا قە ب تەبىئەت لاپەنن ئابوۋرى

تۇناغا دوۋى، پىشكەمەننا رېڭكۆز ھاۋىچوونا ترومبىلان ل پارىزگەھى د ماۋىيىن دىئالەرا سالىن 1969-1980 ھاز

ئەف قۇناغە دەپتە ھازىرئىن قۇناغەمكا كىرەك با پىشكەمەننا ئۇرا رېڭكۆز ھاۋىچوونا ترومبىلان ل پارىزگەھا دەۋكۆن ب ھەلىمەركىن دگەل قۇناغا بەرى ئوكە. پارىزگەھا دەۋكۆن د قى ماۋىيى دا د ھەمەك كاپوۋانېن ئابوۋرى و سىياسىي كۆھۋىرېنن كىرگىزى بىن كىرەك را دەرىبوو. ئەف پىشكەمەننا ئارادىمەكى سەن

زىكارىخوارا كوردى دا ھالە ئىمزاگىن ژېنخەمەت ھىدى ئۇزا كوردى ب ئىنچىمەگىن ئاقىتايە و بىمۇكرانى ل سىر بىياتى دانا دەستەلانى ئونئومى احوكىمى زاتىرا بۇ كوردىستانى بىتە چارەسىگىن ئەف رىكەفنىھە بوو ئەگەر د وچ قوبلغىندا ھەزىما كوردىستانى رەنگە سەفامگىرىپەگىن بىخۇفە بىنەپت.

د فىن رىكەفنىھە دا چوار بەند ھاتىبوونە بىمۇسىگىن. ژ وان بىندان، قەرىبىبوگىرنا ھەزىما كوردىستانا عىراقى و پارىزگىھا دەۋكۈ ژ وان وان خىزمەتگىرلارنى بەرى ئوكە ژى ھاتىبە بىنەھەركىن د ھەمى بواران دا بىن كو بەرى ھىنگىن ھافىن وچ ھاتىبە خوارى. د بەندى ژمارە ھەقت برگىھا (۱) دا ژ رىكەفنىھەمى ھاتىبوو. پىندىقە دەستەگەكا تاپىتمەند بىتە پىنگىنلان ل نەفەرن كوردى و ب زوئىرىن دەم كو كارىن ئەوۋ ھەمى وان زىانن بەر ب فىن نەفەرن كەفنىن و بۇجەيەكا ئاپەت بۇ بىتە نەرخانگىن. ئەف دەستەگە سىر ب وھارەتا كارىلارنى باككوردى قەبوو. د برگىھا اب ا دا ھاتىبە پلانەكا ئابوورى با ئوكەمە بىتە دانان بۇ سەرنەسەرى عىراقى و ئىندا كلودانى. باشكەفنى بىن نەفەرن كوردى ئىندا ل بەرجاف بىتە وەرگىن^(۱۱). سەرجەمىن كوردىمىن گىشىنى بۇ پلانە گەشەپىندانە نەتەمەس ل عىراقى نەفەرا سالىن (۱۹۷۰-۱۹۷۵) ئى دا گەشەشە (۱۹۲۱) مىليون دىنارنى عىراقى. ژ فى كوردىمى نىزىكى ۲۱۹,۳ مىليون بۇ كەرنى قەگۇھاستىن و ھاتىبوونى ھاتىبە نەرخانگىن كو دىتە پۇژىيا (۱,۵/۱۱) ئى ژ سەرجەمىن گىشى بىن بۇجەي. پەرىھون وھەرھىندانى ل سالا ۱۹۷۵ ئى نىزىكى (۱۰۷۶) مىليون دىناروون و نىزىكى (۱۱۶) مىليون دىنار بۇ كەرنى قەگۇھاستىن ب پۇژىيا (۱,۵/۱۱) ئى ھاتىبە نەرخانگىن بۇجەيىن نەرخانگىرى بۇ كەرنى قەگۇھاستىن و ھاتىبوونى د پلانە گەشەپىندانى بۇ سالىن (۱۹۷۶-۱۹۸۰) ئى دا نىزىكى (۱۱-۲۶,۷) مىليون دىناروون^(۱۲) زىدھارى فىن چەندى. نىزىكى چوار مىليون دىنارنى عىراقى بىن دى بۇ پلانە گەشەپىندانە نەتەمەس بۇ پۇژىيىن باككوردى ھاتىبە نەرخانگىن و دەستەگە ئالغانگىن ل باككوردى ھاتە راسپاردىن بۇ دىارگىرنا وان پۇژىيىن بىرپارە ب فى

و زىرخانا ئابوورى نروستىرنا رىكىن ھاتىبوونە ئرۇمىنلان ئىك ژوان خالىن گىرنگ بوو بىن ل بەرجاف ھاتىبە وەرگىرتىن پىشى كو دەۋك ل رىكەفنى ۲۷ كولا نا ۱۹۶۹ ئى ب بىرپارەكا كۇسارى ژ لارىن ھىكۇمەتا عىراقى قە بوپپە پارىزگەھ و ژ ھەرىسنى قەزايىن دەۋك و ئىمىنى و زاخۇا پىنگەھات^(۱۳). ژ نەلھامى فىن بىرپارىن كلودانىن گەشەگىن و پىشىكەفنى بىن باش د بوارىن پىشەسارى و ئابوورى و خىزمەتگىرلارنى دا ھاتىبە پىشى^(۱۴). ھەرىسان پىشىكەفنىھە سەرن د ئۇزا رىكىن ھاتىبوونە ئرۇمىنلان پەيدابوو^(۱۵) ل بووف بەندى ۸۶ ژ پانسايا پارىزگەھان با ژمارە ۱۵۹ ل سالا ۱۹۶۹ ئى دا ھاتىبە نەجمەنى پارىزگەھىن دەستەلات ھەمە چەندىن كارىن گىرنگ نەجمەت. ژ وان كاران ژى قەگىن و نروستىرنا رىكىن ھاتىبوونى ھەرىسان د فى ماۋىسى دا پىشىكەفنىھەكا ھەرە بەرجاف د لاپەنى كارگىرى ژى ھاتە پەيدابوو ب رەنگى چەندىن رىقەبەرى بىن گىشى ھاتىبە قەگىن كو ئىك ژ وان ژى رىقەبەرىيا رىكىن دەۋكۈ بوو ل سالا ۱۹۷۰ ب نەفنى رىقەبەرىيا كارى با دەۋكۈ. كارىن فى رىقەبەرىيىن تا رەھىمەگىن د سىنووردىوون و بىنىن د شىپانىن وان دا ھەبوو سەخىجىريا رىكىن كەفنى بگەن. چونكى نەبىرىن وان گەلەك د كىم بوون و ھازىرا كەسىن خودان شىپان و تەگىكى د فى بوارى ژى د كىم بوون تا سالا ۱۹۷۵ ئى ژى كلودانىن فى رىقەبەرىيىن ب فى ئاۋىسى بوون

ل سالا ۱۹۷۲ ئى. فى رىقەبەرىيىن بىرپارە دا ئىكەم كارگىھا نروستىرنا نەسەلنى بەدەمەزىنەت ژ پىنخەمەت داپىنگىرنا پىندىقەپىن پارىزگەھىن زەگەرىستەمىن قىزى بەرى فى سالىن ھەزىما كوردىستانى ب گىشى و پارىزگەھە دەۋكۈ ب ئاپەتى چ كارگەھىن ب فى ئاۋىسى لىن نەبوون و ھىكۇمەتا نەفەندى پىندىقەپىن نەفەرنىن باككوردى ژ قىزى كو ئىك ژ وان پارىزگەھە دەۋكۈ بوو. ژ بەرھەمىن كارگەھىن پارىزگەھە نەبەموا داپىن دكىن.

د فى ماۋىسى دا. رىكەفنىھەمىيا ۱۱ ئادارنى ل سالا ۱۹۷۰ ئى نەفەرا ھىكۇمەتا سەركەرى با عىراقى و بىراقا

كارگىمىھىن ئەسقىمىنى د شىيانىن خۇ يىن دىرايىتىگىزىن
 ۋ شىيانىن بەرھەم ئىنالىنا راستەقىنەمدا د ئىكجودا بۇون.
 سەرھەزى قىن چەندىن ئۇ قان كارگىمىھان گىرنگىيىمىگا
 سەزىن سەبۇو چۈنكى بۇونە ئەگەرىن دىرۇستىكىن يان
 دۇوبارە دانا پەيىكەرىن ئەرنىكىزى (ۋان ئۇ يىن رىكىن
 ھانئۇچۇونا ئىزۇمىنلان بەرھەمىن قان كارگىمىھان
 پەبۇونەدىمىگا راستەوخۇ ب قىزىكرىنا رىكان قە سەبۇو
 د قى ماۋىيى دا قىن پەششەسلىزىن گىرنگىيىمىگا
 تەبىئەت سەبۇو لىرەكو بۇ ئەگەرىن پەششەسلىن ۋ
 دۇوبارە دانا بىئالىن ئەرنىكىزى ئەوزى كۆ پەششى ھاتىنە
 خىرايىكىن ۋ ئىنلۇچۇون ئ ئەگەرىن كاپۇدانىن سىياسى ۋ
 ئىمىناھىن يىن پارىزگىمىھ د ماۋىيى بەرى ھىتىگىن را
 تىرا بۇرى ب تەبىئەت رىكىن قەگۇھاستىنا ئىزۇمىنلان
 بەرھەمىن قان كارگىمىھان ۋ ئىزىكىيا وان بۇ جەن
 بىكارلىنىن بۇونە ئەگەرىن زىنەكرىنا رىكىن قىزىكرى د
 قى ماۋىيى دا سەرھەمىن گىمىتى يىن رىكىن قىزىكرى
 گەھىششە (۱۳۷۷) كېلۇمىنلان.

پارھى يىن يىنە ئەلجامدان پارىبۇون ھالە كىن ب
 سەزىختىنا كۆزىمىن (۱۱،۲۹۵،۰۰۰ دىنلارن ئۇ كىرنا
 ئامىر ۋ كەلۇپەلان ئەوزى ل مۇوف رىكەقىنەمىن دىگەل
 ئىكەتىيا سۇقىمىنا بەرىن سەزىختىنا رىكىن
 نەزەرىن باكوورى كۆ ھىندەك ئ قان رىكان دىكەقىنە
 دىك سىنۇورى پارىزگىمىھا دەۋرى دا سەرھەمىن
 گىمىتىن ئەو پارھى بۇ دىرۇستىكىنا رىكىن پارىزگىمىھىن
 ھاتىپە تەرخانگىن گەھىششە (۱،۶۵،۰۰۰ دىنلارن
 غىراقى)^(۱۲)

پەششى ھىتىگىن چەندىن كارگىمىھىن دىرۇستىكىنا
 ئەسقىمىنى ل پارىزگىمىھا دەۋرى ھاتىنە قەكىن ئ
 پەھەمەت دىرۇستىكىنا پەششىن خۇ ئ كەھەستەپىن
 قىزى، ھۇمارا كارگىمىھىن د قى ماۋىيى دا ھاتىنە
 ئافىكىن گەھىششە (۱۹) كارگىمىھان كۆ شىيانىن وان
 يىن بەرھەم ئىنالىن د جودا جودا بۇون^(۱۳) ، ئەمماشەي
 خىششەپىن ئمارە (۱۱) بىكە.
 ئ داتاپىن قى خىششەپىن بۇ ھە دەپەبىت كۆ

خىششەپىن (۱۱)

ھۇمارا كارگىمىھىن ئەسقىمىنى ۋ شىيانىن وان يىن بەرھەم ئىنالىن ئەوزىن دىنلۇبەرا سىلانن ۱۹۶۹-۱۹۸۰ تا ل پارىزگىمىھا
 دەۋرى ھاتىنە ئافىكىن

ئافىن كارگىمىھىن	دىرۇكا دىرۇستىكىزىن	شىيانىن دىرايىتىگىزىن ئەن / ئەسزىمىز	شىيانىن بەرھەم ئىنالىن ئەن / ئەسزىمىز
ئىمىنا	۱۹۷۲	۱۱	۱۰
زەو	۱۹۷۲	۱۱	۱۰
سكىن	۱۹۷۷	۸۰	۵۰
سكىن	۱۹۷۷	۸۰	۵۰
پالىما	۱۹۷۸	۸۰	۵۰
خىنلانا	۱۹۷۸	۸۰	۵۰
بىكۇفا	۱۹۷۸	۸۰	۵۰
ئاكىزى	۱۹۷۸	۸۰	۵۰
سەرھەمىگ	۱۹۷۸	۸۰	۱۵

ئۇمەر ئ كاپان قەكىلەرى بە ب پەششەسلىن ل سەزى:

- خەمى ئامىر رەشىد، ئامىر ۋ ئامىر دالە ئىتاج مەجلىس سىزىك رىمالە مەجلىس تىر مەشۇرە، مەقىمە ئى قەمىر
 ئاقتىمىك كىلۇبە ئابرا ۋاقتىمىك چەمە دەۋك ۱۹۹۹، سۈ ۳۱.

(۱۷،۵۲۷،۰۰۰) دېنارلار ئىن ھاتە سىراختىن. ھىندىك ئ قان پىرۇزىيان بۇ چاڭگىرنا رىڭكىن بەرى ھىنگىن بۇوا^{۱۲} ئەمەشەنى خىشتەنن زىمارە (۵) بىگە.

ئ داتكۇن خىشتەنى (۵) راسىئە بۇ مە نىر دىن
۱. سەرچەمىن گىشىنى بىن رىڭكىن فېرگىرى ۰
قى مەۋىبى نا ل پارىژگىمھا مەھسۇلى (۱۳۷۷)

ل سالا ۱۹۷۵ يى رىڭمىرەيمىكا تايىمەت بۇ رىڭكان
ل پارىژگىمھا مەھسۇلى ز رىڭمىرەيمىكا كارى ھاتە فەدىكىن
ئەۋزى ز بىخىمەت ھىتىن كارىن سەرەكى بىن قىن
رىڭمىرەيمىن بىن تايىمەت بىتە ب پىرۇزەيىن رىڭك و پىران و
فەرەگىرنا ئۆزىن ھاتلۇچۇپونا تىرۇمىيلان قىن رىڭمىرەيمىن
(۱۴) پىرۇزە ئەنجامەدان كىو (۱۰) ز وان تايىمەت بۇون
بۇ رىڭكان و ب نىرزاھىيىن جۇدا جۇدا و كۆزەمىن

خىشتەنن (۵)

نىرزاھىيىن رىڭكىن تىرۇمىيلان بىن فېرگىرى و ساخلىغىن وان بىن ھۇنەرى بىن ل پارىژگىمھا مەھسۇلى ھاتىلە دىۋىستىكىن
ئىلغىمرا سالىنن ۱۹۸۸--۱۹۹۹

ئىلغىن رىڭكىن	سالا	نىرزاھىيىن كىم	فەرەنىم	ھۇمرا سالىدان
بىرەۋون - تىبراھىم خەلىل	۱۹۷۸	۱۵،۲۵	۱۳	ئىك سىلەد
سىمىل - سىچىن	۱۹۸۰	۹،۵۰	۱۳	ئىك سىلەد
راۋىتە - كۆزىت كىلانا - جۇچاغا - مەنگىش	۱۹۷۱	۲۷،۲۵	۱۳	ئىك سىلەد
بەسەرنى - ئەرىمنا - ئىلەشكىن - قەنىش	۱۹۷۱	۸،۷۸	۱۳	ئىك سىلەد
بەستىكىن - ئاسىپەن	۱۹۷۱	۱۲،۰۲	۱۲	ئىك سىلەد
بىگولدا - كىسە	۱۹۷۸	۳،۱۷	۱۱	ئىك سىلەد
مەرقى ئەلەرىش - شىلدا - سەرى كاتىكا	۱۹۷۸	۱۵،۸۵	۱۱	ئىك سىلەد
مەرقى ئەلەرىش - ئەمرا - بەتكىن - ھەسەلەكا	۱۹۷۸	۲۳،۱۲	۱۲	ئىك سىلەد
بىرەۋون - قىشقاچىق - پىرا سىچىلە	۱۹۷۱	۷،۸۰	۱۲	ئىك سىلەد
مەرقى گىرەمىن - بىرەۋون - پىرا سىچىلە	۱۹۷۱	۲۱،۹۲	۱۳	ئىك سىلەد
دورۇلدا باگىمجان - ھىزار جۇت - شەرىمىن - باگىمجان	۱۹۷۱	۲،۵۰	۱۳	ئىك سىلەد
ھىزاۋە - بەرگىل - شەرىمىش	۱۹۷۸	۱۹،۲۰	۱۱	ئىك سىلەد
باچىكا - قەرجولا	۱۹۷۹	۳،۱۸	۱۳	ئىك سىلەد
راھۇ - باتىغا - رىزە - كاتى ھامىن	۱۹۷۱	۵۲،۹۲	۱۳	ئىك سىلەد
بىرىكا - باپىرىن - بۇيىن - ھەمرا - شىرىن	۱۹۷۸	۲۵،۵۹	۱۲	ئىك سىلەد
راۋىتە - كۆزىت كىلانا - بىندانىكىن - بىمۇل	۱۹۷۸	۱،۱۱	۱۳	ئىك سىلەد
راۋىتە - بايلو - بىمۇل - ئەلەرىش - پلان - قەسەرىك	۱۹۷۱	۱۸،۱۱	۱۳	ئىك سىلەد
پىرا شىگەقلىن - بۇورىلدا ئەلەرىش	۱۹۷۱	۹،۹۳	۱۲	ئىك سىلەد
ئەسەدى - دىرەلۇك - بالىغا	۱۹۷۹	۳۵،۱۳	۱۳	ئىك سىلەد
نىرزاھىيىن گىشىنى بىن رىڭكىن دىۋىستىكىن كىم		۳۷۷،۲۱		

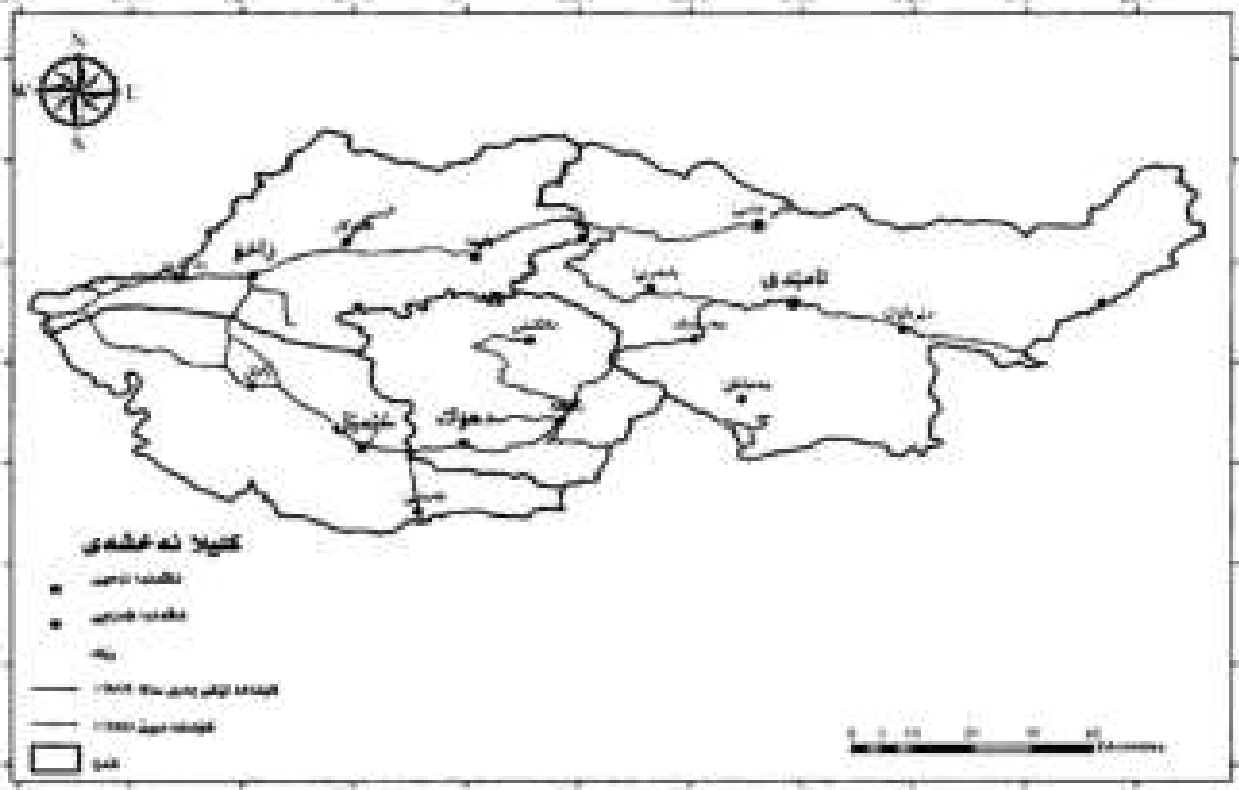
ئەمىر ئ كارىن ئەمكۆلەرى بە ب پىشتىمىستىن ل سەر داتكۇن باشكۇن ئىكس بىن ئەمىيا ھامىستىرىن ئەكرىم مەھمەد ئەمىر

4. ھاتىبە دىۋىستىكىن و ۋىن دىگىھىنە ۸۲،۹۲ كىم
5. ل ئىۋوڧ دا رىكا دىنالىڧىرا ازىۋىتە - بابىلو - بىندول - ئەنرېش - بلان - ڧەسروكدا ل رىزا دىۋىن دىھىت كۆل ل سالا ۱۹۷۱ ئى ھاتىبە دىۋىستىكىن و ۋىن دىگىھىنە (۱۸،۱۱) كىم. تەماشى ئىششەپىن (۳) بىكە
6. بىنچ رىكىن دى ئى ھىنە كۆ دىزىھىپىن وان دىنالىڧىرا (۲۰-۱۳۵) كىلومىترانە و ڧان رىكىن ب خۇڧە دىگىرېن رىكا ئامىزى - دىزىلوك - پالىدا

7. كىلومىترىۋىن و ھىسى ئى ئىك سالىد بىۋىن و ڧرەھىيا وان دىنالىڧىرا (۱۱۱-۱۱۲) مەنران دىۋىو
8. ئەڧ ماۋىبە دىھىتە ئىسپىن ب دىستىكىكا دىرېگىدانا ئۆزىن رىكىن ھاتىۋىچىۋىنا تىۋىپىلان ل پارىزگىمىھا دھۆكۆن چىۋىكى تىدا (۱۹) رىك ب دىزىھىپىن جىۋا جىۋا ھاتىنە دىۋىستىكىن ب تىپىت پىلىشى رىكەڧتىنامىيا ۱۱ ئادىزى
9. رىكا دىنالىڧىرا ازىۋى - پاتىڧا - زىزە - كاتى ماسىرا دىھىتە ھىزمارتن دىزىزىن رىك كۆ ل سالا ۱۹۷۵ ئى

ئىششەپىن (۳)

ئۇرا رىكىن ھاتىۋىچىۋىنا تىۋىپىلان بىن ڧىركى ل پارىزگىمىھا دھۆكۆن ل سالا ۱۹۸۰

ئىمىر، ئى كازىن ئىمىكالىرى پە ب پىشتىمىستىن ل سىر

۱. دىلۆزىن ھىششەپىن (۳) ۱

۲. ھىكۆمە ئىلۆم كۆرەستىن ئىراق ۋىزىرا ئىششەپىن ھىۋىتە ئىلىيا ئىلچىمىم مېرەبە ئىمىم دھۆكۆن ھىششەپىن GIS بىلەت شىر مەشۋرە

3. Kurdistan Region-Iraq Map prepared by JHIC joints Humanitarian information Center. Duhok Governorate Base Map scale 1:500000.

ل سەر درێژترین رێکێن هاتنوجووئا نرۆمبیلان ل پارێزگه‌هن گه‌یه‌ زنده‌باری لایه‌نی گه‌شتوگه‌زاری کو پارێزگه‌ه‌ها یا پهن ناقداره‌ پهنایه‌ نهم رۆژن هاکنه‌ری سیاسی و له‌شکهری زی زیهر له‌که‌هین کو کارێگه‌ریه‌که‌ راسته‌وه‌خو ل سەر زنده‌بوونا درێژاهه‌یا رێگان و فره‌ه‌بوونا تورا له‌گه‌هاستنه‌ن هه‌بووه‌.

قۇناغا سېن؛ رێکێن هاتنوجووئا نرۆمبیلان ل پارێزگه‌هی ده‌وه‌ینی دناقه‌ه‌را سالێن 1981-1990 ه‌ا

له‌ك قۇناغه‌ یا هه‌له‌ده‌م بوو ده‌گه‌ل شه‌ری عه‌یراق و ئه‌یران کو بو‌ علوه‌ین نه‌زیکه‌ هه‌شت سالان فه‌که‌نشه‌بوو و په‌رێیا داهاته‌ن عه‌یراقی بو‌ شه‌ری ده‌جوو زیهرکو بو‌ده‌یه‌که‌ هه‌رن بو‌ پهنایه‌ین له‌شکهری ده‌اته‌ نه‌رخانه‌کن و ب فه‌ی ره‌گی بو‌ده‌یه‌ین نه‌رخانه‌گری بو‌ په‌رۆه‌ین له‌بووری و گه‌شه‌یه‌دانه‌ن ده‌اته‌ که‌نه‌کن ب تابه‌ت بو‌ده‌یه‌ین نه‌رخانه‌گری بو‌ که‌ه‌تی هاتنوجووین و فه‌که‌هاستنه‌ن¹³¹.

ده‌ فه‌ی ماوه‌ی ده‌ پته‌ر گه‌رنگی ب دروستکه‌رنا رێکێن ل ده‌قه‌رین سەر سنووری که‌ورده‌ستانا عه‌یراقی ده‌گه‌ل وه‌لاتن ئه‌یران ده‌اته‌ن ده‌ن لێ زیهرکو پارێزگه‌ها دهۆکێ یا دووره‌ ژ سنووری دناقه‌ه‌را عه‌یراق و ئه‌یران ده‌ زیهر

25 کم، رێگا ازوبه‌ - که‌ورده‌ گه‌لانا - حوجاله‌ - هه‌نگه‌شرا 17,15 کم، رێگا اهره‌نگه‌- باهه‌رین- ده‌یه‌ن - هه‌ه‌را - شه‌رتن 15,59 کم، رێگا ده‌بوورلانا گه‌رته‌یه‌ن- ده‌ه‌وه‌ین - په‌را سه‌ه‌یله‌ 13,91 کم، رێگا ده‌بوورلانا له‌ته‌ریه‌ن - له‌ه‌را - ریه‌نگه‌ن - هه‌سه‌نه‌کا 11,11 کم.

1- رێکێن ده‌ی زی درێژاهه‌ین وان که‌نه‌ره‌ (112) رێگان و هه‌ه‌ه‌را وان زی 12 رێکێن قه‌یرکه‌ری نه‌ سه‌ره‌ه‌ری زنده‌بوونا رێکێن هاتنوجووین ل پارێزگه‌ها دهۆکێن هه‌ه‌ه‌را نرۆمبیلان زی زنده‌ بوو. ل ساڵا 1973 ئی هه‌ه‌ه‌را نرۆمبیلان نوومه‌ارگی ل پارێزگه‌ه‌ن بنه‌ن 112 نرۆمبیلان بوون کو ز وان زی 19 یه‌ن تابه‌ت و 75 یه‌ن که‌ری و 90 باره‌ه‌ه‌نگه‌ر لێ ل ساڵا 1976 ئی هه‌ه‌ه‌را وان گه‌هه‌شته‌ 775 نرۆمبیلان کو ز وان زی 112 یه‌ن تابه‌ت و 151 یه‌ن که‌ری و 280 باره‌ه‌ه‌نگه‌ر ل ساڵا 1979 ئی هه‌ه‌ه‌را وان گه‌هه‌شته‌ 1183 نرۆمبیلان کو ز وان زی 110 یه‌ن تابه‌ت و 310 یه‌ن که‌ری و 113 باره‌ه‌ه‌نگه‌ر ل ساڵا 1980 ئی هه‌ه‌ه‌را وان گه‌هه‌شته‌ 2051 نرۆمبیلان جو‌دا جو‌دا یه‌ن تابه‌ت و که‌ری و باره‌ه‌ه‌نگه‌ر له‌ه‌ه‌ه‌ه‌ی خه‌شته‌ین (مه‌اره‌ 16) بکه‌. ژ دانه‌ین فه‌ی خه‌شته‌ی بو‌ مه‌ ده‌ه‌ه‌یه‌ت کو سالانه‌ هه‌ه‌ه‌را نرۆمبیلان زنده‌بووه‌ و فه‌ی چه‌نده‌ی ره‌نگه‌ه‌ه‌ه‌ن

خه‌شته‌ین (16)

هه‌ه‌ه‌را و جو‌ری نرۆمبیلان نوومه‌ارگی ل پارێزگه‌ها دهۆکێن و په‌رێیا زنده‌بوونا وان ل ده‌وه‌ی سالان (1973, 1976, 1979)

سال	جو‌ری نرۆمبیلان			
	تابه‌ت	که‌ری	باره‌ه‌ه‌نگه‌ر	سه‌ره‌جه‌م
1973	19	75	90	214
1976	112	151	280	775
1979	110	310	113	1183
1980	-	-	-	2051

ژمه‌ر: ژ که‌رین له‌که‌ه‌ه‌ه‌ی یه‌ ب په‌شته‌سته‌ن ل سەر

- 1- عه‌داله‌ عه‌و: جوگه‌رافه‌ی که‌ورده‌ستان، مه‌طبه‌ه‌ وه‌زه‌ النهه‌یه‌، عه‌- سه‌له‌-2006، سه‌399
- 2- دهۆک فه‌ی آه‌ه‌ه‌ن النهه‌یه‌ مه‌سه‌ر سه‌له‌، سه‌81
- 3- له‌ه‌وان شه‌کی هه‌و، مه‌سه‌ر سه‌له‌، سه‌301

دروستگن بکھين

هندي گرنګبېه کا هوسا پښ نهانېبه دان کو هنري نامازهبېنگرنې بېت- نهو رنګين د فې ماوهې دا هاتېنه دروستگن ب همقبېرکړن دکمل ماوهېن بعري نوکه گلمک د کچم بوون ب رنګمکې سرجممن گشتي رنګين هاتېنه دروستگن د فې ماوهې دا بنن لېزېکې (۱۸۲۱) کېلومترات بوون رنجماري فې چمنې پتريبا عمري پارېزگمھن دکمېنه دظمرين چپاس و بنن رنګين فې هاتېنه دروستگن رې بو مھرمين لھشکھري بوون ژمېر هندي دکوتن رنګين لھشکھري د خشتھين ژماره (۷) دا نم دشين نيېنېبا گرنګتري رنګين د فې ماوهې دا هاتېنه

- ژ داتېون فې خشتھي لھف راستيه بؤ مه بېار بېن
۱. هژمارا رنګين دروستگري د فې ماوهې دا بنن (۱۲۱) رنک بوون و همې رې د لېک سايد بوون بنن رنکا (دوورانا بېمري - دوورانا پرا نالوکا) لھبېت کو يا نو سايد بوون ل ساللا (۱۹۸۱) هاتېبه دروستگن و رنژاھېبا وې لېزېکې (۱۲.۵) کېلومترات و فرھېبا وې رې لېزېکې (۱۰.۵) متران بوو
 ۲. رنکا اپرا بالندا- لافا مارک- سېدا- چم جن نهېنه هژماران درېزترين رنک کو د فې فېوانن دا

خشتھين (۷)

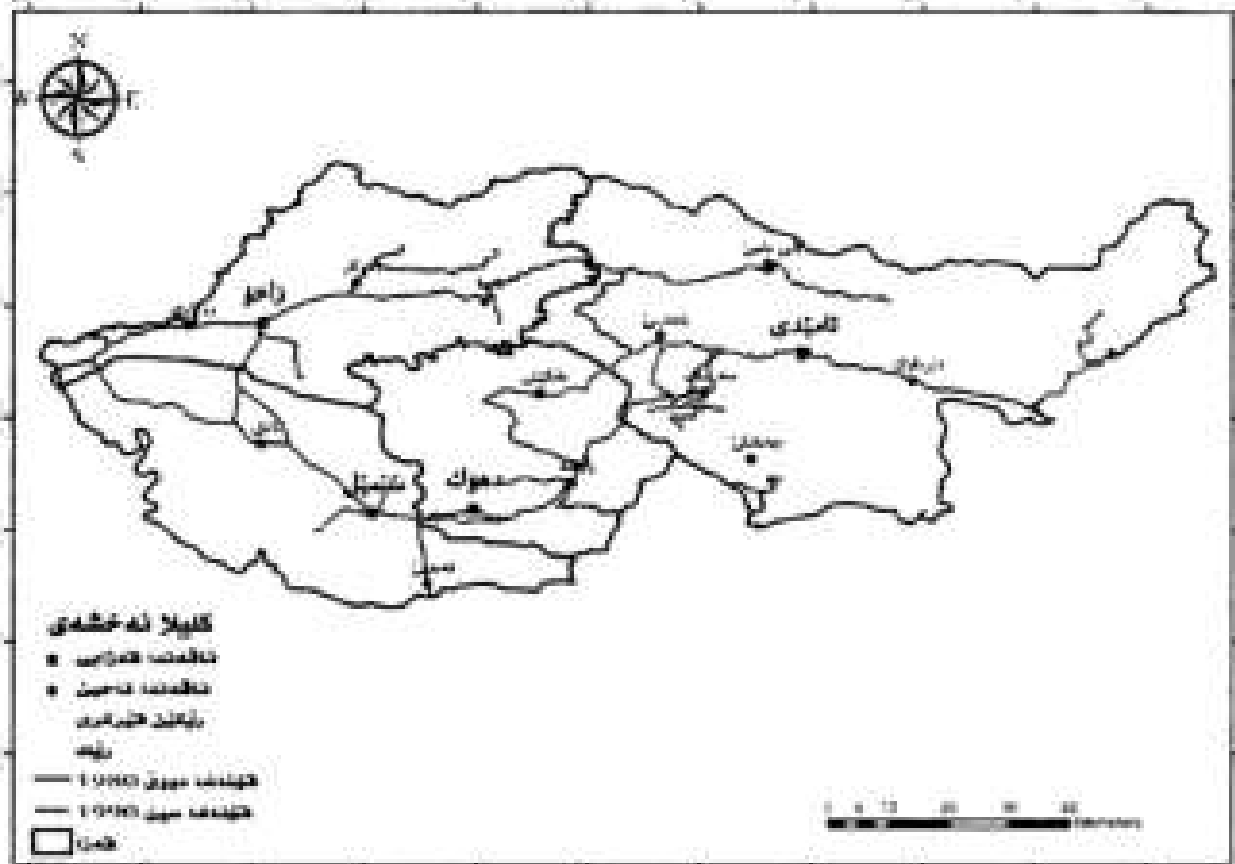
پراھېون رنګين لېمېلان پښ لېزکري و ساخلمتېن وان پښ هونېري پښ ل پارېزگمها بھوکن هاتېنه دروستگن
دناھېرا سالين ۱۹۸۱-۱۹۹۰

د فې رنګين	سال	د رنژاھېبا لکم	فرھېبا لکم	هژمارا سايدان
دوورانا بېمري-دوورانا پرا نالوکا	۱۹۸۱	۱۲.۵	۱۰.۵	دوو سايد
دوورانا بکھري - بانوفا	۱۹۸۲	۵.۶	۱۳	لېک سايد
دوورانا خورافا - کلمان - طمراش	۱۹۸۴	۲۲.۲	۱۱	لېک سايد
کاسي ماسن - شھابلا - لروانش - پرا نالوکا	۱۹۸۸	۲۳.۶	۱۳	لېک سايد
شرن - باويبه - بندا - مانگېش	۱۹۸۴	۱۷.۷	۱۳	لېک سايد
شرن - باھمري - مگري - ناشېا	۱۹۸۴	۱۶.۶	۱۳	لېک سايد
ناشېا - گارہ - بھراش	۱۹۸۹	۱۱.۴	۱۲	لېک سايد
سھرسنکا بھگي - دوورانا لېنېشگن - لھدي	۱۹۸۹	۱۲.۳	۱۳	لېک سايد
پرا بالندا - لافا مارک - سېدا - چم جن	۱۹۸۷	۱۷.۱	۱۲	لېک سايد
سېھيل - مھرېک	۱۹۸۸	۹.۲	۱۳	لېک سايد
دوورانا سېھماري - چپاس گارہ	۱۹۸۸	۱۵.۴	۱۲	لېک سايد
ناشېا - سھرسنک	۱۹۸۷	۸.۲	۱۱	لېک سايد
د رنژاھېون گشتي پښ رنګين دروستگري لکم	۱۸۱.۹۱			

ژمېر ژ کلېن لھکھلېري په ب پشتمېستن ل سھر داتېون لھشکھون لېکې پښ لھېبا ماسمري، لکمېر مھمېد تھي

نەخشەين (1)

ئەزەربەيجان ھايتوچوونا ئېمبېلاتن بۆن ئېنرگىي ل پاريزگهها دەوگن ل ساا 1990

ئەمە، ژكارين ئەكولەرى بە ب پشەيمەستين ل سەر

1. نەگەين نەخشەين ئەمە 7

2. حەكمە ئەلەم كورەستان ئەراڤوزارە نەخشەين كەولە ئەلەيا ئەلەمە مەبەرە ئەمەم دەوك ئەسەم ئەكەبەلات شەير مەشەبە

3. Kurdistan Region-Iraq Map prepared by JHIC joints Humanitarian information Center. Duhok Governorate Base Map scale 1:500000.

ئالوكا بوون

3. كۆمەكا رەگەين دى ژى هەنە كو دیزاھەبە وان]
 (10) كېلومەتران نابووریت وەك رەكا اسەنەيل
 - مەسەيرەكا، رەكا (ئاشەوا - سەرەستە) و
 رەكا ادوورەنا دوگەرن - بانووقا و دیزاھەبە وان
 دگەھەنە (9,1) ، (8,2) ، (15,3) كېلومەتران ل دووق
 ئەكە تەمەشەي نەخشەين ئەمە 7 (1) بەكە.

ھەبەنە دووستەگن ئەوا ل ساا 1987 ن ھەبەنە
 دووستەگن، دیزاھەبە وى دگەھەنە (17,1)
 كېلومەتران. ژەلى قەن رەگەن دو رەگەين دى ژى +
 قەن ماوەبى نا ھەبەنە فەنرگەن كو دیزاھەبەين وان
 نەلەمەرا (11-13) كېلومەتران نا بوون ئەووزى
 رەكا ادوورەنا خەزەقا - كەشەن - شەرانقرا و
 رەكا اكالى مەسەن - شەھەلا - تروانقرا - پرا

تۇنغا چواري، يىتكەقتا رىكىن ھائىنوجوونا ترومبىلان ل پارىزگەھا

دەۋىگى د باۋەيىن دىنقىمىرا سالىن ۱۹۹۱-۲۰۰۲ ە:

چ جوداھىيا ھوسا مەن دىنقىمىرا قىن قۇنغىن و قۇنغىن بەرى نوگە تا نىشە ل دۇر ترومبىلان رىكىن ھائىنوجوونى ل پارىزگەھا دەۋىگى، لىن ئىشلىن لىككە د قىن قۇنغىن دا راگەھالدا حىكۇمەتتا ھەرىما كورەستىنا ھىراقىن بوو ل سالا ۱۹۹۲ ئى پىشلى كىو ھەلبۇزىتن ل رىكەقتى ۱۹ گولانا ۱۹۹۲ قى ھاتىنە كىن^(۱)، ئەف حىكۇمەتە ز ۱۶ ۋەزارەتن پىكەھات، لىك ز ۋان زى ۋەزارەتا ئەكۇھاستىن و كەھالدىن بوو^(۲) كىو ب ھەماھىنگى دكەل ۋەزارەتن دى كىرگى دەا كەتۋار و نارىشەيىن تۇرا رىكىن ئەكۇھاستىن ل ھەرىما كورەستىن قىن ۋەزارەتن چەندىن رىكىن نوو ترومبىلان و چەندىن رىكىن بەرى نوگە ھاتىنە ترومبىلان و زىمەر كىلدىلەن سىياسى خراب بووين ئوببارە چاككىرەقتە.

دەركەقتىنا بىرازا ئەنجۇمەننى ئېمىتەيىن با زۇمەرە (۱۹۸۱) يا ناقدار ب بىرازا ئەفەت بەرامبەر خوارىن) ل رىكەقتى ۱۹۹۵/۱/۱۱ و ل سالا ۱۹۹۶ ئى چوو د بۇارنى بىجەنپىلەن دا، كارىگەرىيەگا مەزىن ل سەر كىلدىلەن ئابوورى و جفاكى و رەھىلەنپىرى يىن كىشت پارىزگەھىن ھەرىمەن ھەبوو ب بەلگەكى د قىن بىرازى دا ھاتىوو سەپالەن پىنقىيە (۱۳/۱۲) ئى ز داھائىن ئەقتى د ھەر قۇنغەكى ز قۇنغىن وىن كىو ھۇمارا وان ۸ قۇنغ بوون زىو پارىزگەھىن ھەرىما كورەستىن بىتتە نەرخانكىن، قىن بىرازى كارىگەرى ل سەر پىشلىنخىسلىنا تۇرا رىكىن ھائىنوجوونا ترومبىلان ل سەراتسەرى ھەرىمەن ب كىشلى و پارىزگەھا دەۋىگى ب تايەقتى ھەبوو ئەف داھاتە بەھتە نەرخانكىن بۇ بىجەنپىلەن پارىزەيىن ئابوورى و كەشەپىندەتن كىو زۇان زى پارىزەيىن بەرھەمكىن و ترومبىلان رىكىن ترومبىلان بوو^(۳)، بەھرا پارىزگەھا دەۋىگى ئىزىكى (۱۳/۱۲) ئى بوو ز سەرجەمەن كىشلى يىن داھائىن نەرخانكىرى بۇ ھەرىما كورەستىن و ئەف داھائە ل بووفا رىزەيا ئاكتىجىيىن پارىزگەھىن ھەرىمەن بەھتە دىاركىن^(۴)

ھەرىمەن رىكىنخراۋا ھابىتات ز لاين خۇلە رابوو ب ترومبىلان چەندىن پارىزەيىن رىكىن ھائىنوجوونى ل كىلە د نەھەران ب كوزمەيىن جودا جودا ل ھەقى قەرزەيىن پارىزگەھا دەۋىگى دىنقىمىرا قۇنغىن (۱۱-۱۸) دا ز بىرازا (۱۹۸۱)، قىن رىكىنخراۋون شىيا د ھابىتىن قان ھەر ھەشت قۇنغىن دا (۱۱۶۱) پارىزەيىن ترومبىلان رىكىن ب (۱۰۸۹،۵) كىلومەتران بىجەنپىلەن.

زىمەرى قىن چەندىن ھۇمارا وان پارىزەيىن ھاتىنە بىجەنپىلەن بان زى د قۇنغا باۋەيىن يا بىجەنپىلەن دا ل ۋى ۋەختى كەھىشتىبوونە (۱۱-۱۸) پارىزەيان ب (۱۲۵۱،۳) كىلومەتران، لىن ھۇمارا پارىزەيىن د قۇنغا بىجەنپىلەن دا (۳۱) پارىزە بوون ب (۱۹۶) كىلومەتران زىمەرى وان پارىزەيىن كىرەنە د پىلازا خۇ دا كىو ئەۋزى (۱۲) پارىزە بوون و د قۇنغىن جودا جودا يىن پىلاندايان و دىزىنكىن و رازىبوونى دا ب (۱۳۶،۶) كىلومەتران، لىن پىزىيا قان رىكىن ھاتىنە ترومبىلان رىكىن، كوندان بوون ل سەراتسەرى پارىزگەھا دەۋىگى تەماشى خىشلىمەن زۇمەرە (۸) بىكە.

ز داھائىن خىشلىمەن زۇمەرە (۸) راستىنە بۇ مە دىارەيىن:

۱. د قىن قۇنغىن دا (۱۹۱) پارىزەيىن ترومبىلان و قىزىكىنا رىكىن ھائىنوجوونى ل پارىزگەھا دەۋىگى ھاتىنە ئەجمەلەن ب دىزىيا (۳۱۸،۳۴۳) كىلومەتران و ھەقى زى رىكىن لىك سايد بوون.
۲. ز سەرجەمەن قان رىكىن، ھەشت زۇان رىكىن ب تايەتمەندىن نەباش بوون ز لاين فرەھىن قە زىمەركى فرەھىيا وان ز (۱۹،۵) مەتران نەبۇرى و رىكىن لىك سايد بوون لىن پىنچ زۇان رىكىن خودان تايەتمەندىن باش بوون و فرەھىيا رىكا وان يا لىك سايدى ئىزىكى (۱۳) مەتران بوو.
۳. سىن زۇان رىكىن (۱۰) كىلومەتران پىر بوو، دىزىيىن رىك يا (ئامبىدى كوانى - كەلىن دىزەشنى - كىزى - بەلىننا بوو ب دىزىيا (۱۹،۳۲) كىلومەتران و ل بووفا دا رىكا ئابوورىنا قەرتەس - كىرەدە - دارەتو - بىنەيان - بىشپىرەن) ب (۱۶،۱۲) و ئەف ھەرە رىكە ل سالا ۱۹۹۹ قى ھاتىنە ترومبىلان تەماشى نەخىشەيىن زۇمەرە (۵) بىكە.

خىشەنچىن (A)

ئىزاھىيەن رىكئىن ئۆمبىلان بىن قىزىكى و ساھلەئىن وان بىن سولەرى بىن ل پارىزگەھا بىككىن ھائىنە ئروستكىن مەلۇمەتا سالەن 1991-2002

ئاقىن رىكئىن	سال	ئىزاھىيەن ئىكەم	قىزىقىن نام	ھىزماھا ساھىبان
ئىبىسماھىل ئاقا - خىراب بىنم	2001	10,59	11	ئىكەم ساھىب
مىزىا - خىمىر - ئاشىكەھىتبان	2001	16,11	13	ئىكەم ساھىب
زاھۇ - ئاۋكىن - لىقۇ - سىپىنداروك - ئورپانا ئوكىرىن	1998	20,80	13	ئىكەم ساھىب
يازى - چەم سىدا - خىشخاش - تىشىلىن	1992	1,11	9,8	ئىكەم ساھىب
كەلى قەلسى - ئۆزۈ - سەرى زىزىن	1998	9,11	11	ئىكەم ساھىب
كۆمەلگەھا ئازادى - كەلى كەرىگە - ئىزگەنى	1999	7,17	13	ئىكەم ساھىب
ئەلەندى - ئەلەندى ئوۋ - ھەقىدەگا	1998	11,17	9,8	ئىكەم ساھىب
ئەلەندى كۆلىن - كەلى ئىزەلىن - كۆپىن - بەلىش	1999	29,31	9,8	ئىكەم ساھىب
ئىزەتوك - ھارىكا - ھىلۇزا	2001	11,15	9,8	ئىكەم ساھىب
ئورپانا كەلەكچى - كەلەكچىن	1998	7,03	11	ئىكەم ساھىب
مەھەت - زىلگان	2000	15,98	11	ئىكەم ساھىب
ئورپانا خەلىپەن - قەسەرىك	1993	7,11	13	ئىكەم ساھىب
ئورپانا قەرىھاس - كىرىمە - ئارەتوۋ - بىنباي - بىشەرىپان	1999	21,11	9,8	ئىكەم ساھىب
بىرەھەش - ئارەتوۋ	1999	9,01	9,8	ئىكەم ساھىب
چەم رەھەتلىن - بىلەند - باكرەن - كەشكەكە	1997	21,57	9,8	ئىكەم ساھىب
بىنارە - ئالدا - سەرى كەندال - بەخەمە	2002	29,86	9,8	ئىكەم ساھىب
سوارەتوكا - سىپىندارىن - سىپارىن - چەلىكىن - پىرا شىكەھىت	1996	37,61	11	ئىكەم ساھىب
ئىلان - پىرا ئەلەندى	2000	10,18	13	ئىكەم ساھىب
بەھىل - سىزى بەھىل	1997	3,00	11	ئىكەم ساھىب
ئىزاھىيەن كەشەن بىن رىكئىن ئروستكىن ئىكەم	318,213			

ئۇمۇمىي زىكەن قەلەپەرى بە ب پىشەھەتەن ل سەرى ئاقىنچىن ئىكەن بىن نامەھا مەستەن ئىكەم مەھەت ئاھى.

دېھو و دىگەل كاروانىن پىشەكەھىلەن بولۇپ ھەرىدەسەن ئەو پىشەكەھىتتا ھەرە مەزىن يا دېھشەسازىما ترومبىلان دا ب خۇ قە دېش كۆل سەرىئەسەرى جىھەننى ئىندى ب ھىزماھەگا مەزىن دەھىنە ئروستكىن و قىزىكىن بۇ بازارىن جىھەننى. خالا ئۇ ھەمبىيان كىزىكىن ئى بەرقەھەرىپوننا كەلەتەن سىياسەتى ل ھەزىما كۆرەستەننى ھىزماھا

1. ھىزماھا وان رىكئىن ئىزىپا وان ئۇ 101 كىلومەتەران ئەھمىيەت ب تەن 171 رىكە بولۇپ بىن ئاقىن قونۇشنى دا ھائىنە ئروستكىن. رىزەھارى قىن چەندى ھىزماھا ترومبىلان ئى ل پارىزگەھا دەۋكەن بەھەف رىزەھەننى قە دېھو چولكى ئىندى ئامەتنى كۆزەھەلنى بىن خەلىكى ئى بەھەف باشقىر

خىتتەپىن (۹)

ھۇمارا تىرۇمبىلەن ئوممىتىكى ل پارىژگەھا دەۋىتىكى و پىژىيا زىمىنچىلەن وان يا سىلانە دىئالىمىرا سالىن (1۹۹۶-۲۰۰۲)

سالى	سەرچىمىنى كىشىنى بىن تىرۇمبىلەن ئوممىتىكى	پىژا زىمىنچىلەن
۱۹۹۶	11۱۰	-
۱۹۹۷	13۰۰	۷,1
۱۹۹۸	11۰۵	1۵-
۱۹۹۹	11۷۵	۶,۳
۲۰۰۰	۹۸۰	11,۵
۲۰۰1	۵۷۷۰	1۸۸,۷
۲۰۰۲	۲۱۳1۳	۲۷۰,۲
سەرچىمىنى كىشىنى	۲1۹۰۳	

ئىمىرا ل كارىن ئەمگەلەرنى بە ب پىشەنسىن ل سىرا

حكومتى كورسىن لىراقى وارا ئىنالىلىق المىرىدە العلمىدە لىمىرا فى مىنالىقە نىوك شىبە الإحصاء سىلاتى لىر مىنلىرىا

تۇنالىا پىنچىن، پىشەنسىن لىكىن ھانتوچوونىا تىرۇمبىلەن ل پارىژگەھا دەۋىتىنى دىئالىمىرا سالىن ۲۰۰۲-۲۰۱۱ ھا:

ئەف قۇنالىقە دەپتە ھۇمارىن كىرىكىرىن ئەو قۇنالىقە نۇرا لىكىن ھانتوچوونى ل پارىژگەھا دەۋىتىنى پىشەنسىن بە خۇ قە دىنى بە ھەقىقەت كىرىن دىكەل قۇنالىقە بىرى نوكە ئەگىرىن قىن چىمىن لى بۇ ھىدىن دىقەرىت كىو د قىن قۇنالىقە نا ھىمىرا كورسىنلىق و پارىژگەھا دەۋىتىنى بە ئاپىتى د سەفلىمىكى سىياسى و ئابوورى سەفلىمىكىر دا نۇرى- زىمىنچىلەن وان كۆھۇرىن سىياسى و ئابوورى بىن ل كىشىت عىراقىن پەيدابوونى كىو كىرىگىرىيەكا راستەوخۇ ل سىرا كىشىمىكىن و پىشەنسىن نەقەرى ھىبوو د ھىمى بىاران دا بە ئاپىت بىاران ئىلىكىرنا لىرىكىزى بە شىتوۋىمىكى كىشى و كەرنى ھانتوچوونى بە ئاپىتى

ئەف قۇنالىقە يا ھەقىقەت بوو دىكەل دەستىپىكىرنا دىكىرىكىرنا عىراقىن ل لىن ھىزىن ئەمىرىكى قە ل سىلا ۲۰۰۲ لى و دىستىپىكىرنا ئەنچومىن قەرىمىراۋىيا بىرەمىت زىو بە زىمىنچىلەن ۋەلانى قى ئەنچومىنى

چىمىن بىاران كىرىك دەرىخىسىن ۋەك بىرارا دىستىپىكىرنا سىمىلىقە ئىلىكىن و كىشىمىكىن ل عىراقىن ل سىلا ۲۰۰1 لى ھەرىمىن قى ئەنچومىنى بوۋچىمىن كىشىنى بىن عىراقىن دەستىپىكىرنا و تىما بەھرا ھىمىرا كورسىنلىق لى بە پىژىيا ۱۷۱ لى ھانتە چىكىرىكىن و ھەرىمىن لى بەشەك ل قى بوۋچىمىن بۇ ئىلىكىن و دىستىپىكىرنا لىكىن تەرخىكىرنا^(۱)

د قى قۇنالىقە دا پارىژگەھا دەۋىتىنى چىمىن كۆھۇرىن و پىشەنسىن د ھىمى بىاران دا بە خۇ قە دىن و ئەگىرىن ۋى لى بۇ سەفلىمىكىرنا سەفلىن ئابوورى و سىياسى بىن پارىژگەھا بىرەرى سىمىراى چىكىرنا ھۇمارەكا لىكىن نوو د قى قۇنالىقە دا ئەمىلىقە خىتتەپىن لىمىرا ۱۱۰ بىكە زىمىنچىلەن كىشىمىكىرنا لىكىرنا دەست بە نوۋزەمىكىرنا چىمىن لىكىن كەلەن كىر و لىمىكىن و ھىمىك لى وان لى كىرە لىكىن نو سىمىدى بە ئاپىت لىكىن سەھەكى سەرچىمىن كىشىنى بىن لىكىن د قى قۇنالىقە دا ھانتە دىستىپىكىرنا كىشىمىكىرنا ۱۰۹ كىلومىتىران ئەمىلىقە خىتتەپىن لىمىرا ۱۱۰ و ئەمىلىقە لىمىرا ۱۶ بىكە

زێڤهر:

1. احمد حبيب رسول، النقل والتجارة الدولية، جامعة بغداد، مطبعة الجواند، 1981، ص 13.
2. عبد التافع عبد الموجود، الطرق البرية في المشرق العربي، مركز دراسات الوحدة العربية، بغداد، ايلول، 1981، ص 1.
3. محمد هاشم بنور الحياتي، شبكة طرق السيارات الرئيسية بمحافظة اربيل، التحليل في التنظيم المكاني، رسالة ماجستير غير منشورة، مطبعة الرافدين، كلية التربية، جامعة الموصل، 2006، ص 9.
4. صفير جلال فتح الله، موانع التنمية كوردستان العراق، دراسة في جغرافية السياسية، مطبعة شهاب، اربيل، 2012، ص 12.
5. احمد عبدالقاسم واخرون، جغرافية العراق والملا، العربية، مطبعة السعدي، بغداد، 1964، ط 2، ص 84.
6. نشوان شكري عبدالله، النظام الحضري في محافظة دهوك، مطبعة الحاج هاشم، اربيل، 2009، ص 74.
7. نزيه شريف، الموانع الجغرافية للعراق وآثارها على الموانع الاقتصادية، مطبعة شعيب بنور نزيه، ص 11-111.
8. عبدالفتاح البستاني، دهوك في السجلات العثمانية، مجلة دهوك العدد، 1، 1997، ص 11.
9. محمد ابراهيم السعدي والسعدي واخرون، العراق، دراسة التسمية، دار الكتب للطباعة والنشر، جامعة الموصل، ص 198، ص 179.
10. نادية طلعت سعدي، طرق السيارات في محافظة اربيل، دراسة في جغرافية النقل، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية الكا، جامعة صلاح الدين، 2003، ص 19.
11. جاسم محمد الخلف، محاضرات في جغرافية العراق الطبيعية والاقتصادية والبشرية، 1969، ص 37.
12. شاكرا عيسى، العراق الشمالي، دراسة لتوابعه الطبيعية والبشرية، مطبعة شعيب بنور، بغداد، 1973، ص 191.
13. عطية سنان العلي، جغرافية العراق، مطبعة دار الحكمة، بغداد، 1990، ص 288.
14. محافظة دهوك، دليل محافظة دهوك، مطبعة الادب، بغداد، 1981.
15. سعدي علي، الجغرافية النقل والتجارة، دار ابن الاثير للطباعة والنشر، جامعة الموصل، 1986، ص 178-179.
16. سيف الدين عبدالقادر، جغرافية العراق العسكرية، مطبعة شعيب بنور، بغداد، 1970، ص 178.
17. جاسم محمد الخلف، محاضرات في جغرافية العراق الطبيعية والاقتصادية والبشرية، 1969، ص 37.
18. محمد هاشم بنور الحياتي، شبكة طرق السيارات الرئيسية، بمحافظة اربيل، التحليل في التنظيم المكاني، المصدر السابق، ص 9.
19. سعدي محيى صادق زاموسى، ارض و تاريخ وصور، مطبعة علي دهوك، 11-20، ص 113-114.
20. هادي عبدالمجيد العنكري، واخرون، التحليل الكمي للخصائص الاقتصادية لشبكة النقل البري في الاربيل، مجلة المخطط والتنمية، العدد 20، السنة 2009.
21. محمد ابراهيم السعدي والسعدي واخرون، العراق، دراسة التسمية، المصدر السابق، ص 179.
22. ايف بيرون، ابيد والي، العراق، دراسة في علاقاته الخارجية وتطوراته الداخلية، ترجمة عبد المجيد القيسي، ص 1، ط 1، دار العربية للموسوعات، 1989، ص 112.
23. موصوفى نوهرى، ايسماجيل باوى، بيدابويون، لفاضل عمر، زيارتگمها دهوكى، چاپخانه گلزار، دهوك، 2010، ص 41.
24. هاشم حيدر الخليلي، مدينة دهوك، دراسة في جغرافية المدن، مطبعة جامعة الموصل، 1982، ص 2.
25. نشوان شكري هوروى، التركيب التجاري لمدينة دهوك، دراسة في جغرافية المدن، دار سينير للطباعة والنشر، دهوك، 2006، ص 1.
26. مسعود البرازي، البرازي والحركة التحررية الكردية، اوزة ايلول، 1995-1991، مع ملحق بالنشر، الجزء الثالث، مطبعة وزارة التربية، اربيل، 2002، ص 119.
27. محمد هاشم بنور الحياتي، المصدر السابق، ص 9.

29. سەھەب ئىبارىتى: مەنبەئە ئىسلىمىيىتىدىن 1981-1982
30. مەنبەئە ئىسلىمىيىتىدىن 1981-1982
31. مەنبەئە ئىسلىمىيىتىدىن 1981-1982
32. مەنبەئە ئىسلىمىيىتىدىن 1981-1982
33. مەنبەئە ئىسلىمىيىتىدىن 1981-1982
34. مەنبەئە ئىسلىمىيىتىدىن 1981-1982
35. مەنبەئە ئىسلىمىيىتىدىن 1981-1982
36. مەنبەئە ئىسلىمىيىتىدىن 1981-1982

بىنەمايىن گەشتىيارىيا خۇرپىتى ل پارىژگەھا دەۋك

۱. نىشان سۈرىن مۇسىيى
زاتۇيا دەۋك - كولىزا پەرۋەردا بىيات
ۋەركىران، سالخ سولى

جىفاكى و كەلتۇرى كۆ داب ۋەرىت و قىستىقال و
ھەلكەت و جەزىن نەمەيى و ئايىنى و بېشىمىن
نەسى و چىكىن قۇلكلۇرى ب خۇفە دگىن و نەفە
ھەمى بىكفە دىنە ئەگەرىن ۋى چەندى داخۇازى ل
سەر دەقەرنىن گەشتىيارىن پارىژگەھا دەۋك ھەبىت
و كەشتىيار قەست بىكەن
گەشتىيارىيا خۇرپىتى ل پارىژگەھا دەۋك فان
بىنەمايىن خۇرپى ب خۇفە دگىت

گەشتىيارى اگەشت وگوزارا ئىكە ز خۇيىن
پەيۋەندىيا شارسىتى و ھىزى و بىكگەھورپىنا
كەلتۇرى و جىفاكى ل ناپىرا گەلان و ئالاقەكە بۇ
پەيداگىرنا سەقەلمەگىن شىتى گىياتى ئىكگەھىشتىن
و گەردەنتازاگىن و لىكتىزىكىنوونا وان، ھەروەسا
بىكەھەكىن بىلند دىيالىن كەرنىن ئابوورى و موگەكىرنا
پەيۋەندىين نىقەدەولەتى و بەلاڭكىرنا گىياتى قىيان و
نەشتىن دا ھەبە

پارىژگەھا دەۋك زى بىنەمايىن گەشتىيارى بىن
خۇرپىتى و سۇقى ھەتە و ئەو بىنەما رەگەرنىن
سەرەكى بىن گەشت وگوزارىن ئە نەفە زى ز بەر
ۋى جەھى ۋى بىن جۇگرافىيىن ئەمەزە و ھەمەپەلگىيا
كىلەھى ارۋەسارا و دىنەن بىن خۇرپىتى و مەشەپى يا
رۋبەرنىن ناپى و سىلاڭ و سامانىن پەھەكى (شىنكىتى)
و زىانا كۆۋى و رەۋشىن سەقەپى بىن ئەمەزە بىن
راكىنلانا گەشتىيارى ل دەقەرنى ھەبىن

نەفە سەرىبارى ھەبوونا بىنەمايىن سۇقى كۆ ب
نەمەكىرىن بىنەمايىن خۇرپىتى ھەتە ھۇمارىن
ز ۋانە ۋى بىن قەكەھاسىلىن، خەلكىن ئاكتەجىن
دەقەرنى شۋىنوار جەھىن دىرۋكى و ئايىنى، لايەلىن

جەھى جۇگرافىيى Geographical Location:

پارىژگەھا دەۋكىن دىقەپتە نوورترىن خالا باكوورى
رۇناتۇپىن عىراقىن و رۋبەرىن ۋى ل دۋىن ۱۰،۷۲۵
كىلۇمەتر چوارگۈشەپە و ب پارىژگەھا رۇناتۇپىن
يا ھەرىما كوردىستانا عىراقىن ھەتە ھۇمارىن و
خودان جەھەكىن سىنراتىيىن گىرگە ز بەركو ب خالا
لېككەھىشتىن سىن پارچەبىن كوردىستانا باكوورى
و باشوور و رۇناتۇقا ھەتە ھۇمارىن^۱، ز باكوور قە
كۇمارا تركىيا و ز رۇناتۇقا قە كۇمارا ھەرىبى يا سۋرى

ۋىي ھېلىن ل ئالڧىرا گوندىن پىنشايبىرى ل سىر رووبارىن دىجىلە ل رۇزئالفا و گوندىن ھامبىسىن با ئىزىكىس ئوخپىن تورگىياپە ز لاين رۇزھەلانىفە و ئەمە دىزى ئىزىكىس ۱۵۵ كىلۇمىترىپە.

پارىزگەھى دەۋك ل ئالڧىرا ھەردە كىتائىن دىزىن (۱۰ - ۱۱°) و (۱۰ - ۱۱°) ل رۇزھەلات و ھەردە بارلىغىن پانىن (۱۰ - ۱۱°) و (۱۰ - ۱۱°) ل باكۇورە ب قىن دىزىپونا ھېلىن دىزى و پانىن و بارلىغىن پانىن پارىزگەھى دىكەپتە نەفرا ھوپن يا باكۇور^(۱)، ھەردەسا دىكەپتە نەفرا فەكۇھىز ل ئالڧىرا نەفرا پىلدار يا ئۇيۇگراڧىيا ۋى زىاس و گران پىنكەھىت و نەفرا چىپىن بىلە كىرگىيا چۈپن جۇگراڧىي پارىزگەھى ز ۋى چەندى زى دىار دىت

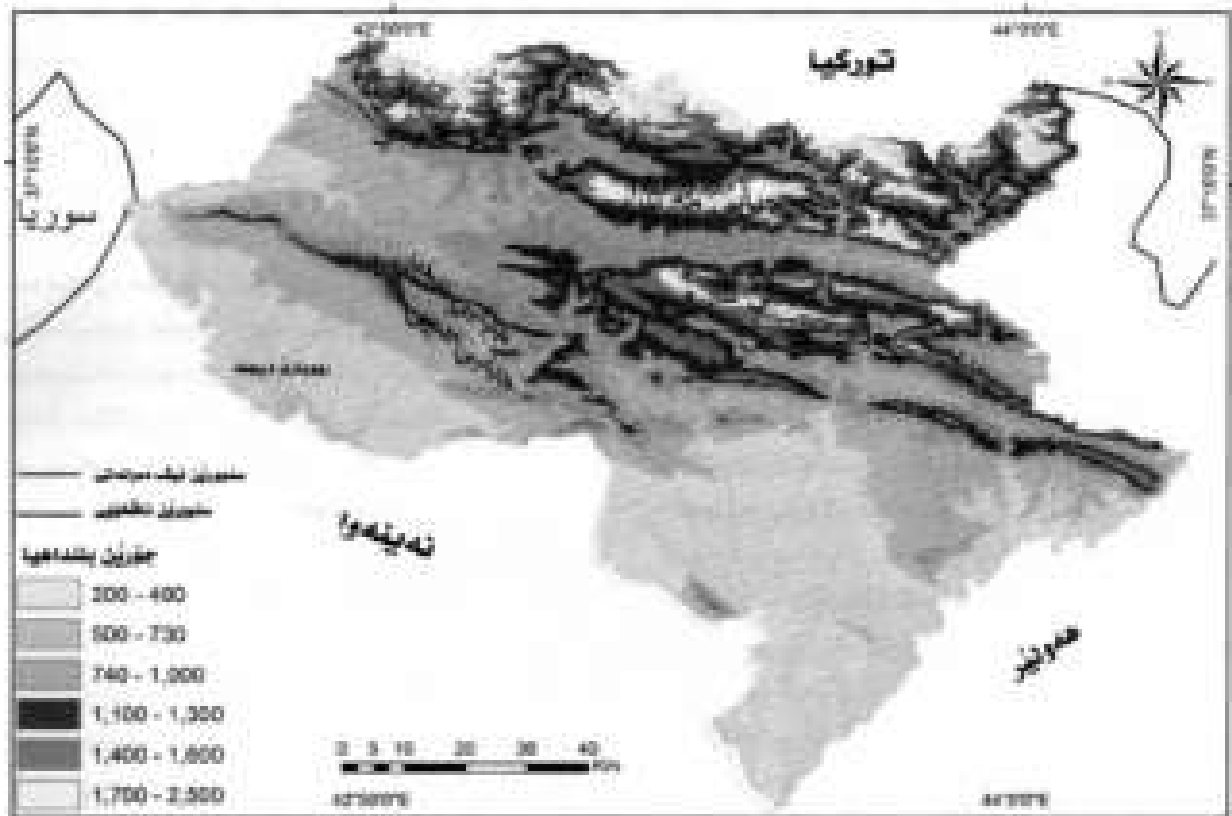
ئوخپىن ۋى ئە و سەنتەرىن پارىزگەھى ۱۰ كىلۇمىتران ز ئوخپىن ھەردەن دوورە ھەردەسا ز ئوخپىن ھەردەن - ئىرانىن ز لاين رۇزھەلانىفە ل دۇرىن ۱۷۰ كىلۇمىتران دوورە ل دۇرىن ۱۶۰ كىلۇمىتران ل باكۇورن بەتدا و ۱۷ كىلۇمىتران ل باكۇورن موبىسە. ز رۇزھەلانىفە زى ئىزىكىس ۱۵۳ كىلۇمىتران دوورن ھەولنرە^(۱).

ۋىنەپن كىشىن پارىزگەھى دەۋكىن ۋىنەپكەن لاكىشىپىن ئە رىك ۋىكە و ھىلا دىزىن (۱۳°) رۇزھەلات د ئىفا پارىزگەھى را دىپت و دىكەن ئىزىكىس دو ئىفان و ئەم ھېل د سەنتەرىن پارىزگەھى را دىپت و بىلەنرىن پانىيا ۋى ل ئالڧىرا گوندىن ئەسرىكىن ل باشپور و خۇرگىن ل باكۇورە و ئەم پانى ل دۇرىن ئىزىكىس ۷۵ كىلۇمىترىپە ھەردەسا بىلەنرىن دىزىھىيا

نەشەن (۱)

نەپىسەن (۱)

بىلىمىدا ۱۱۱۴ مەترە ۋە ئىكەن ز جەنۇن گەملىتىلەرى
 بىن جۇن ۋە چىلەن خېزىن كۇ بىلىمىدا ۱۱۷۰ مەترە
 ز ئاسىن رۇبىن مەربىن پىنگىمىت^{۱۱۱}
 ز بىلى قان. تەبىئەتتىن تۇپۇگىراپىيە پارىزگىمىز
 ھۆكۈم نەمە كۇ ز چىلەن ئاسىن بىن بىلىم پىنگىمىت
 ۋە بىلىمىدا ۋان ل ئاقىمىز ۱۵۰۰-۳۵۰۰ مەترە. ھەر بۇ
 نەمە چىلەن ئاسىن ئاقىمىز كۇ ب بىلىمىدا كۇبىن
 چىلەن بىن پارىزگىمىز نەمە ھۇمىزىن ۋە ئىكەنلەن ۋى
 ب ھۇمىز كۇبىن ۋى نە ۋە ئىشپى ۋە ئاقىمىز بىرۇك ۋە
 بىلىمىدا ۋى گەملىك دىك. گەملىك چاران ۋى نەمە
 ئىكەنلەن ئىزىكى ئىكەن ۋە قەمىزىن ۋى بىن چىلەن
 مەمىزە دىن ۋە دۇل ۋەھالەن ئاقىمىز ۋان گەملىك تەنگ
 ۋە كۇبۇر دىن ۋە ئىزىكى ھۇمىزىن ز ئاسىن چىلەن ئىزى
 دىن^{۱۱۲} ھەر بۇ نەمە بۇلا مەن بىل ئاقىمىز ھۇمىزىن
 سىلاق ۋە ئازىرى ئاقىمىز بۇلا گەملىن دىھىن ل ناھىيە
 مەمىزىن گەملىن بىلىمە چەملىكىن ۋە ھىنە

دەپنە تۇخۇمىگىن سەملىن. ئانگۇ ئىزىكى ھىلا باران
 يا ۱۰۰۰ مەمىزىنە ب قى چەملى ۋى نەمە مەمىز
 دەپنە دەستىنە گۇھۇرىن يا جۇزىن رۇمىگىن خۇرستى
 ۋە پىلا مەمىزىن ۋى رۇمىگىن ۋە جۇزىن مەمىزىن
 چەملىن كۇ دەپنە ب ئاقىمىز مەمىزە دىھىن
 پىشىنەمىزىن سەملىن گەملىتىلەرى دا بىنە ب كۇ
 ئىنەن
 ئىن تۇخۇمىن ئاقىمىز قىن كەمىزىن مەمىز رۇمىزىن
 ب دىھىن گەملىن ئانگۇمىز مەمىزە دىھىن ۋە ل
 كەملىن ئاسىن بىن رۇمىزىن ئاقىمىز ب داھى دەپنە
 ۋە دىھىن قىن پىشىنە چىلەن ئاقىمىز دىن ۋە بىلىمىدا ۋى
 ئىزىكى ۱۴۰۰ مەترە ب رەخ را ۋى پىشىنە كەملىن
 ئاقىمىز ز رۇمىزىن بۇ رۇمىزىن مەمىز دىھىن ۋە بىلىمىدا ھۆك
 - ئاقىمىز ئىزى مەمىز دىھىن^{۱۱۳} نەمە پىشىنە كەملىن
 ز چىلەن كۇمە ۱۱۱۰ مەترە بىن گەملىن مەمىزىن
 دىھىنە بىلى ۋى ۋە چىلەن پىرىن ل قەملى ئاقىمىز كۇ

ھىندىك چاران سىمقاي دەست د دەسپوشانىكرنا جەيىن دەسپورانىن و بىنقەدەئىن گەشتىبارى دا ھەيە ھەر بۇ ئىمۇنە سەيرانگەھىن زاپىتە سەرسىنگى ئاشاۋا ئېنىشكىن سىلاقى و بىن دى و پلەيىن گەرمىن و سەمنا باى و بايىن ھويىن و بەغرىلەين و فاكتەرىن دى ل بەرچاف دەيتە ۋەركىزىن دەس جەھ و سارىيىن گەشتىبارى دەيتە بەزايىنگىن¹¹¹ جىلۋارىيا سىمقايىن لىن دەقەرا قەكۈلىتىن ل سەر دكەين ئەۋە كۈ سىمقايىن ۋىن ل ھاقىيىن بىن گەرم و ھىنگە و ل رقىستىن لى بىن سار و باراىبە ئەقە زىلى ھاقىنگەھىن سەرمەكى بىن پارىزگىمھا سەۋكە و فاكتەرىن سەرمەكىن كارىگەرىيا خۇ ل سەر پلەيىن گەرمىيا پارىزگىمھا ھەين ئۈۋەگرافىيا ھەروەسا ل بەركو دەقەر ل ئاسىن دەريايىن بىلەتەرە پلەيىن گەرمىن ل ئىكرابىيا كىشى تىزىمىن دەس ئەۋ پلە دگەل پلەيىن پىشكىن ئاقراست و باشۋورىن عىراقىن دەيتە ھەقىمەركىن و ئىكرابا پلەيا گەرمىيا ھاقىيىن ل گەرمىن ھەيقا ۋى ۋەزى دگەھىتە ئىزىكى 2۲ پلەيا سەرى ئەقە ل لاپەكى ل لاپەكىن پلە زۇرى و ھەمەرىنگىيا رۈۋەكىن خۇرىسى كارىگەرىيا خۇ ل سەر ھىناتى و تىزىمونا پلەيىن گەرمىن ھەيە¹¹² ئەقە سەرىلار كارىگەرىيا بايىن ل باكۋورىن رۇۋەلات قە ل تىركىيا دەيتە كۈ بايەكىن ھويىنە و بىتە ئەگەرىن ھويىمونا سىمقايىن ۋەزىن ھاقىيىن بىن پارىزگىمھا لىن ل ۋەزىن رقىستىن پارىزگىمھا ب ھىندەك لاپەيىن ھىشكىن ئەۋرۇيا كارىگەر بىت ئەقە سەرىلار كارىگەرىيىن بايىن باكۋورىن رۇۋاھا بىن پلەيىن گەرمىن تىزىم دگەت و دگەھىتە بىن سەرىن دا ئەخاسىمە ل پىشكىن بىلەين دەقەرىن چىياى و ئەق ۋەزە بەرۋاقازى دەقەرىن دى بىن عىراقىن ب ۋەزەكىن گەلەك سار دەيتە ھۇمارىن پىرىيا چاران لى تىشنى لىن دەرىت بەقەرە ئەخاسىمە ل لاپەن باكۋورىن رۇۋەلاتىن پارىزگىمھا ۋەكى دەقەرىن تىزە رىنگان بەرۋارى بالا سىرتا چىيايىن پىرىسى گارەي ھەيتا و چىيايىن شەرائىش و تىزەرىن¹¹³ و ئەقە ب جەيىن گىرگىن گەشتىبارى دەيتە ھۇمارىن و ھەر سال ھەنا

ل داۋىن لى پىنقىيە ئاسازى بىقىيە بايا اگولەندا كۈ ل لاپىن خۇرىسى قە ئىكە ل گىرگىن بىيىن دەقەرىن و دگەھىتە ۋەزىن خالا لاپىن باكۋورىن پارىزگىمھا دەۋك ل سەر ئوخپىن مېراقىن — تىركىيا و بىلىدىيا ۋىن بايىن ل ئاقىرا ۲۲۱۰۰۰۲۱۰۰ مەتراپە كۈ ئەۋ لى بىنگەتەكىن كەقەرىيە و ب ھىندەك بەتەين رىك ھالىيە تۇرماندۇردان و ب زەھەتە سىرۋى بىشەت ب ساناھى ھەلباسىكى ۋان بىت ھەروەسا بەقەر لى ب مېزىيا ھەيىن رقىستىن و بەلەن ل سەر كۈم بىت¹¹⁴ و شىياندايە ل لاپىن گەشتىبارىلە بۇ ھىندەك چالاكى و پارىن ۋەزىنى بىتە ب كار لىيان ھەر بۇ ئىمۇنە بۇ گەريانى و بەرۋاخۇدانا بىمەيىن جۈلەين كەقەرىن بەقەرىن و خۇخىنلەندىن ل سەر بەقەرىن و دەسكەقەرىن (ھەلباسىكىن- التىلىق) ل بەركو رۈۋەرىكىن بەقەرە ب خۇقە دگەرىت و ب تىشلىق بىن رىك تۇرماندۇردان ھەروەسا بۇ دەسپورانىن ب دەن و ئىچىرىكرنا گىلەدار و ئەۋرۈلۈۋىن كۈۋى¹¹⁵ بىزە ئەخسەيىن (۲).

سەقا (ئاق ۋەھا) Climate؛

سەقا (ساق) ب ھەس رەگەرىن خۇقە فاكتەرىكىن سەرمەكىيە د چالاكىيىن گەشتىبارى و ئاراستەكرنا بىراقا ۋىن دا قىچاچ گەشتىبارىيا ئاقخۇس بان بەقەرىن بىت خۇ ل سەر ئاستىن سەيران و دەسپورانىن لى¹¹⁶ ئەقە لى ل بەركو ۋان رەگەزان كارىگەرىيىن ئىكەسەر و ئەيىكەسەر د چالاكىيىن گەشتىبارى دا ھەنە ھەر بۇ ئىمۇنە ھىندەك رەگەرىن سىمقاي ل پارىزگەھى ئەۋ ب خۇ رەگەرىن راكىنىشانا گەشتىبارى ئە و خۇشەيەكا لەشى و دەۋىنى بۇ سىرۋى (گەشتىبارى) بەيدا دگەن ل لاپەكى¹¹⁷ ل لاپەكىن پلە لى و ل بىن سىبەرا سىمقايىن گەشتىبارىن گۈنچايىن دەقەرىن د شىياندايە شىيانىن گەشتىبارى بىن دى بىن خۇرىسى و سىرۋى اچىا دەرياجە رۈۋىلار دارىستان بىمەيىن خۇرىسى جەيىن شۈيىنۋارى رەۋشەنەيىرى و شارسىتالى بىتە ب كار لىيان كۈ ب فاكتەرىن باقى بۇ ۋەزەرا گەشتىبارى دەيتە ھۇمارىن¹¹⁸

ئىك كارتىكىيا گەرمىن دەستىشان دىكىت دو دىگەل رەگەزىن دى يىن سىقاي اگەرمىن و باي ل گەلەك دىقەرنىن چىلى يىن پارىزگەھى رەگەزى سىقايونىقا سىقايى پىك دىنن و پىدەبىھ نەق جەھە يىنە چاققان و ب ئاوابەكەن ئۇمىرئۇ د باقاي گەشنىبارىن دا يىنە ب كار ئىنان.

قەرى يىزىن كۆ دىقەرا قەكۆلىن ل سەر دەپتە كىن ز لايىن زىنگەھىن قە ب دىقەرنىن باقزىن عىراقىن دەپتە ھىزمارتىن و بىنەملىن وى يىن خۇپىنى بىرەنگارى پىسپوونا زىنگەھى و وىرانپوونى نەبوونە. (بەرگۆ دىقەرىكا گەشنىبارىيە و پىشەسازىن گرانىن بىرەھابك و گازىن زۇھراوى يىن وان زىنگەھىن پىس دىكەن كىم لى ھەلە ھەروەسا ز بەر جەھى وى يىن جۇگرافىيىن نەملىزە و سىقايىن وى يىن ھوون و نۇپۇگرافىيا وى يا بىلە كۆ بىنە رىنگر بىرەمبەرى گەشنىشا بايىن رۇزىلغايى يىن ئاوابەكەن بىبابنا عىراقىن پارىزگەھدا نەنبارا و دىقەرا كەنداقى⁽¹¹⁾.

زىدەرنىن ئاقى Water resource

زىدەرنىن ئاقى ل قىن دىقەرا قەكۆلىن زى دىكىت ئىكە ز رەگەزىن راكېنىشا گەشنىبارى و گىرنگىبەكا سەن د پلانداننا گەشنىبارى دا ھەبە ز بەرگۆ پەيۋەندىبەكا موكەم دىگەل گەلەك لايەنن چالاكىيا گەشنىبارى و ھەرار و پەيدابوونا گەشنىبارىن قە ھەبە پەلەيا گىرنگىيا قىن ئاقى زى ز لايىن گەشنىبارى قە پىشنا خۇ ب گەلەك فاكتەران گەرم دىكىت كۆ يىن (ھەمىيان گىرنگىر نەقەنە، اتىاب، كۆپالىنى، ئىبەتتەنەمىيا جەھىن ھەبوونا وان، رەوشىن پەبووندى ب بىكارىننا وان قە ھەي)⁽¹²⁾ و ئاق ب خۇ زى دىبە فاكتەرنى راكېنىشا گەشنىبارى بۇ جەھىن گەشنىبارى، نەخاسە ھەكە ل وىن زىنگەھدا گەشنىبارى خىزمەت و كار ب ساناھىكەرنىن گەشنىبارى ھەنن داكو پەك زىنگەھەكا گەشنىبارى يىنە ئىشادان ب ئاوابەكەن ھەسا گەشنىبار بىلەن چالاكىين خۇ يىن گەشنىبارى يىن ئاقى اھەلەقايى ئاقپالەندىكەن ئىچىرى و ھەدا نەنجام بەن. نەقە سەرنىرى رۇلى وى د

دەكەن دىزى ب بەھرىن نەخەقەنە و دىبابەدە بۇ پارىن گەشنىبارى يىنە ب كار ئىنان⁽¹³⁾.

ز لەكۆلىنا ھىلەن بەكەسەن گەرمىن ل پارىزگەھىن ھەروەكى وىستەگەھىن سىقايىن يىن پارىزگەھىن بۇ ھە بەر دىكەن. ھەروە ھەزىن ھاقىنىن و زىقەستەن ب ئاوابەكەن رىزەيى دىزىن، ھەر بۇ نەبوونە، ئىنكارىيا پەلەيا گەرمىن ل ھەزىن زىقەستەن (۱۵) سەدەبە، نەقە ل وى دەھن ئىنكارىيا پەلەيا گەرمىن ل ھەروە ھەزىن قەگەھىزىن پارىزى و بەھرىن (۱۴) سەدى ئاۋرىت. كۆ ھەروە ھەزى ب ئاوابەكەن رىزەيى دىكەرن.

ھەكە بىتەرنە وان وىنەيىن ھەروە پەلەيىن بىلەنر و ئىزەرنىن گەرمىن بەر دىكەن، دى بىلەن ل ھەزىن ھاقىنىن پەلەيا گەرمىن ب ئاوابەكەن بەرچاق با بىلەن نەقە ل وى دەھن ل ھەزىن زىقەستەن سەرمە ھەنە با شەپايى نىنە و ز نەخەشە و ھىلەن بەكەسەن گەرمىن بەر دىكىت كۆ دەھن ز باشۇورنى پارىزگەھىن بەرەق باكوور و باكوورنى رۇزەكەنەن وى بچەن پەلەيىن گەرمىن نىم دىن ھەروەسا ئىك (تەبەتتەنەيىن سىقايىن دىقەرنى نەو كۆ زىنگىجوداھىبەكا بەرچاق د نەقەرا پەلەيا گەرمىن با شەقلىن و رۇزىن با ھاقىنىن ھەبە و نەو زىنگىجوداھى ل ھەزىن زىقەستەن كىم دىكىت لى دو فاكتەر كەلەزانا نەھرا ھاقىنىن كىم دىكەن، ئىك، ئاقچىبا شەھا رىزەيى كۆ ل ھەپلىن گەرمىن ھاقىنىن ئىزەرنىن لىسەت ئوومار دىكىت و ل خىزىراتى دىگەھىتە ۳۳،۱۱ لىن و ل ئىرمەھىن زى دىگەھىتە ۳۰،۱۹ لىن و ل نەباخى زى دىگەھىتە ۳۷ لىن دو بايىن ھوونىن چىباى و دۆل و نەھلان يىن پەزىبا چاران پىشنى ئىلما شەقلىن دەھنە پەلەيا گەرمىن كىم دىكىت و ھەوايەكەن ھوون دەھنە خەلكى و گەشنىبارىن دىقەرنى (بەر ھەندى، ھەپلىن ھاقىنىن يىن پارىزگەھىن ب ھەپلىن گەشنىبارى و سەپراگەرنى دەپتە ھىزمارتىن⁽¹⁴⁾. ز بەر ھەندى، شەھا رىزەيى الرىطوبە النەسبە، پىشنى گەرمىن. (لايىن گىرنگىيىن قە ب رەگەزى سىقايىن يىن بوون دەپتە ھىزمارتىن ز بەرگۆ رۇلەكەن گىرنگ د دەستىشانكەن رەھەلى و چالاكىيا سىرۇقى دا ھەبە نەقە زى ب رىبە

بەرف باشپورۇن رۇتۇنلارنى بائىرى دىچىت و دىگەھىتە رووبارىن ھىلىكەمۇيىن ئۇ ئىككىگەھىلىشتا گەلىن بىنسىرى و ئۇلا ھىتوونىن ل باشپورۇن رۇتۇنلارنى بائىرى پىك دەھىت و دىنە ئىكك رۇتۇگەھ و دىزىتتە ئاف رووبارىن دىچىلە ل باكوورۇن بائىرى سووسىل ب نوورىيا نىزىكى ۳۰ كىلۇمەتران

ئۇلاين باكوورۇن قە سىرتا چىباين كەمەكە و بىنسىكىن و ئۇ رۇتۇنلارنى قە گوندىن بارىن چىباين سىپىرىز و ئۇ باشپورۇن قە بائىرىن دەۋكەن و چىباين سىپى و ئۇ رۇتۇنلارنى قە سىرتا چىباين بىنخىرىن ئوخىبىنن جەوزىن وان رووبارىن ئاقىرى نە^{۱۸}

رەھمەندىن كەشتىبارى ئۇ د قى بىلغى دا ئۇ ئەنجامدانان چالاكى و پىزىپوونىن جودا جودا بىار بىيىت. ئۇ ئانا مەلەقانى ئىشپاندايە كەمىن مەلەقانىيىن د چەمىن گەرمالفا و سىندۇرىن و كاتىپىن خۇرپىنى دا دىگەن بىلە دىنن كىو رۇتۇگەھ بىلە با كىرىشەن د وان چەم و كاتىپان داىە و ئۇلاين نوزەرى قە ب كىتر چارەكەرتا گەلەك ئەخۇشپىنن پىسىنى و گەھ و رۇمىلىزىمىن دەھىن و دىنە جەپىن باش بۇ پىشلىخىستىنا گەشتىبارىيا چارەكەرتىن ئۇ ئەخۇشپىيان ئەقە ئۇلايەكى. ئۇلايەكىن بىلە ئىشپاندايە داروبار و گىيا و شىلىكتى و بىسنانىن ل ھەردو رەھىن رووبارى دەۋكە بىلە دىنن و ئەقە بىلە ئەگەرىن وى چەمىن گەشتىبار ب ئۇلايەكىن بەرفرەھ قەسىت كەنن. سەرىبارى ھەندىن ئاقا رووبارى دەۋكە د چەم وچىر و ئەھلىن جودا جودا را دىچىت و دىمەنەكىن خۇرپىننن جوان و دىلەكەن پەيدا دىكەت و بويىە ئەگەرىن بەلاقىوون و ئەنجامدانان خەرا وئىنەگىرن و ماسىگىرن و گەرىنن. ھەروەسا ئۇلاين گەشتىبارى قە گىرنىگىيا قى رووبارى د جەپن بائىرى دەۋكە ب خۇ داىە دەھىن رۇتۇگەھ وى د ئاف بائىرى را بەرف باشپورۇن رۇتۇنلارنى دىچىت. ئەقە ئۇ بويىە ئەگەرىن خۇشپوونا بىلەيا گەرمىيا سەقاي. سەرىبارى قىن. بايەكىن ھوپن ئۇ دەرىن گەلىن دەۋكە دەھىت. قىن ئۇ بائىرلارنىيا دەۋكە پالدايە ب پىرۇزىن جوتاكىنا قى رووبارى زاپىت و كۇمەلگەھەكا گەشتىبارىيا تەمام ھەر ئۇ چاىخانە و گارىنۇ و خوارىگەھىن تاپىت ب

خۇشكەرتا سەقاي دا دەھىن رووبەرىن ئاقى بەرفرەھ بىن يان بۇ ساخىبوونەقنى ئۇ ھەمەك ئەخۇشپىيان دەھىتە ب كىر لىپان^{۱۹}. ھەر بۇ ئىوونە اكاتىپىن كىرىتى = كاتىپىن گۇگەرىيا ل گوندىن اگەرمالفا) كىو پىتر ئۇ دە كىلۇمەتران نوورى سەنلەرىن بائىرىن دەۋكەن بە ل سەرى رىيا كەقنا دەۋكە - زاوئىيە و دىنە ئۇدەرىن سەرىكەنن ئاقا دەرىچەيا دەۋكە و پىشكەكا سىگىن سووسىل يا ب رەخ ئوخىبىن وى بىن باشپورۇن رۇتۇنلارنى قە ئەقە سەرىبارى ئاقا ھەردو رووبارىن دەۋكە و ھىلىكەمۇيىن دىچىلە و خابوور. ئۇ بىن مەزىن و ئاقىن بەفر و بارانى كىو ب گىرنىگىرىن ئۇدەرىن سەرىكەنن بىن ئاقا سەرىغەھە و بىنەھەر دەھىتە ھۇمباران^{۲۰}

ئۇدەرىن ئاقىن بىن پارىژگەھە دەۋكە ب سەرى قان پىشكەكان دا دەھىتە داھەش كىرن.

ئىلە رووبارى:

۱- رووبارى دەۋكە:

رووبارى دەۋكە پىشلى پىرۇزىن اچەم بەرەكەت ب ئۇدەرىن سەرىكەنن نوورى بىن ئاقا قەخوارىن بۇ بائىرىن دەۋكە دەھىتە ھۇمباران. د ھەمەك رەھىشان دا ئۇ دىنە ئۇدەرىن سەرىكەنن و ئىككىمىن ئاقا بائىرى دەھىن بەمىنن (ئامىرىن ئاقىن بىن) چەم بەرەكەت با دىكەھىتە رەھىن راستىن بىن دەرىچەيا سىگىن سووسىل ئوونىن ئۇ كىرگەقنىنەكا ئەكىپىكى دىن. د سەمەنەكىن دا تىبايا ۲۰۰۰ ھەترىن سىچاىپىن ئاقىن ئۇ خەورا رووبارى بۇ دەۋكە دەھىتە پالمان و جەوز ئۇ ھۇمبارەكا چەمەن^{۲۱} (رووباران) پىك دەھىت. لىن چەمىن سەرىكەنن چەمىن گەرمالفايە ب دىزىيا ۱۹.۱۰۰۱ كىمەن بىن ئۇ باكوورۇن رۇتۇنلارنى دىزىت و چەمىن سىندۇرىن بە ب دىزىيا ۱۰.۱۰۰۱ كىمەن بىن ئۇ باكوورۇن رۇتۇنلارنى دىزىت. كاتىپىن بەرەمەم ئۇ بىن رۇتۇگەھ بىلە با كىرىتىن ئىدايە ئاقىن دەھە قان ھەردو چەمەن. ئۇ بەر ھەندىن. ب دىزىيا سالىن ئاف ئۇ بەر دىچىت و پىشلى ھەردو چەم دىگەھە ئىكك. رووبارى دەۋكەن پىكەندىن كىو ئەقە ئۇ د ئاف بائىرى دەۋكە را بەرف باشپورۇن دىچىت و بائىرى دىكەتە ئۇ پىشكەك و پىشلى

خوارزىن سەرىن و جەين بىنقەدانن لى ئاغا يەكت سەرىرى قىن ھەمىن، ھەر ب ئاغا رويبارن دەۋك دو سىلاڧ ل نەرىن گەلىن دەۋك ل جەين گەلمەك بىلە ھاتىنە چىن كىن و دىمەنن دەقەرى جواتر لىن كرىە^{۱۱۱}.

ب- رويبارن دىچلە:

سەروكاتىنن قى رويبارى دكەقنە باشقورون رۇزھەلاتى تىركىيا و ژ دو سەروكاتىنن سەرىكى پىك دەين، با لىكى، سەروكاتىيا رۇزئالغا كو دىبىزىن دىچلە و ل بلزىرى ئاصەنن اىبارەكەرن، ل باقورون نەرىچەما (كۈچەك) ە و ۱۰۰۰-۲۰۰۰ مەتران ژ ئاستىن رويىن نەرىين بىلندىرە^{۱۱۲}. لى سەروكاتىيا رۇزھەلات با ئاڧىن دەنە ھىزارەكا چەمان كو بىن ژ ھەمىان كىرگىنر (بالمان سىوويە بىن ژ چىايىن ھەكارى دىزىت و اكاران جارى) و اېوتان سىووا و (ھازى) ە بىن ژ چىايىن ھىدافى پىشكا باشقورون بەھرا واتىن دىزىت بىلدىيا ھەورا رۇزھەلاتىن با دىچلەى ل ئاقىمرا ۲۰۰۰-۴۰۰۰ مەترىە و ل ھىدەك پىشكان رى ئىزىكى ۵۰۰۰ ھزار مەترىە ژ ئاستىن رويىن نەرىين پىشنى سەروكاتىيا رۇزئالغا دكەھىتە با رۇزھەلات رويار بەرەڧ باشقور پاشى بەرەڧ رۇزھەلات دىچىت و ل نك كۈندىن بىنشايرىن دەھىتە ئاڧ توخىيىن عىراقىن^{۱۱۳}.

دەرىيا رويبارن دىچلە ھەر ژ لىكىگەھىشتىنا ھەردو رويباران و ھەتا توخىيىن عىراقىن - تىركىيا ۱۰۰ كىلۇمەترە و رويەرن ھەورا رويبارن دىچلە و جەمىن وى ب ئىزىكى ۲۵۸ ھزار كىلۇمەتر چوارگۈشە دەھىتە نەخمىن كىن و گەلمەك باران و بەر لىن دىبارىت و ئىكراپا بارانبارىنا سالانەما ل سەر وى ھەورن ۸۰۰ مىلمە، ھەرومىسا ئاڧا سالانەما تىزىنە رويبارى و ھەمى پىشكىن وى ب ۴۸،۷۰ مىليار مەترىن سىنجا دەھىتە نەخمىن كىن^{۱۱۴}.

رەزگەھدا رويبارن دىچلە ئەلگ و كۈور دىت نەمىن دەھىتە ئاڧ توخىيىن پارىزگەھىن و كەلەر و نەخت و خاروقچىى و سىلاڧ و شىركىنن ئاڧىن لىن مۇشە دىن، ئەفە دگەل خورسىنن دەقەرىن دىنە نەگەرن پەيدابوونا

دىمەنن دىلەكەر و جەين جواتىن وەسا كو گەلمەك بىنقەمىن گەشتىبارى بۇ راكىشانا گەشتىباران بۇ دەقەرى لى ھەمىن، ھەرچەلمە گەلمەك ژ وان دىمەرىياس نىنن و د بىللىن گەشتىبارى دا نەھاتىنە ب كىر ئىنن. ھەرومىسا ل ئاڧ غەرىن پارىزگەھىن، رويبارن دىچلە ئىكەلى بۇ جەمىن دى بىن كىرگىك دىت كو ئەو رى رى بىن مەرن و خابوورن و ھەردو ب رويبارن ھەردەمى بىن ئاڧا وان ھەر دىھىت دەھىتە ل قەلمەدان و ئىبەكا مەرن با ئاڧا رويبارن دىچلە كو ئىزىكى ۲۵۱ رى بىە ژ كۇما ئاڧا وى رويبارى ژ جەمىن دى دەھىت و رىزا ھەمى رى ائانكو ۲۴۴ رى ئەو ئاڧە با ل ئاڧ غەرىن تىركىيا دەھىتە د ئاڧ وى رويبارى دا^{۱۱۵}.

ج- رويبارن خابوور:

رويبارن خابوور ژ بىلندەھىنن اشەرىفان مەھەمدان (دەريا نوداخ) بىن دكەھىتە باشقورون رۇزھەلاتىن تىركىيا دىزىت و ئىزىكى ۲۰۰-۲۵۰ مەتران ژ ئاستىن رويىن نەرىين بىلندىرە. رويەرن گىشتىن ھەورا رويبارى ۱۲۱۸ مەترىن چوارگۈشەيە. لى دىزىيا وى ل ئاڧ غەرىن پارىزگەھىن ۱۱۰ كىلۇمەترە و نەمى و بىلندەھى بىن رىك لى ھەنە، ھەر بۇ نەمىنە ۲۵ رى ژ رويەرن رويبارى دەقەرىكا چىيىى با ئاستىن بە و رويەرن ھەمى رى دكەھىتە غەرىن باىى بىن پارىزگەھىن، رويبارن دىچلە ل باقورون كۈندىن اجالىكا دەھىتە ئاڧ غەرىن عىراقىن و ئۇلا نەھالا) وى ھەتا دكەھىتە بلزىرى زاخۇ گەلمەك با ب چەپ وچىرە^{۱۱۶}.

ئاڧا نەھالا اسەرىووا ل باقورون چىيىن مەنىنا ل رۇزھەلاتىن و ئاڧا بۇلا بانبا اسپەما رۇزئالغا ل باشقور دەھىتە د ئاڧ دا و پىشنى دەھىتە ئاڧ توخىيى بەرەڧ رۇزئالغا پاشى بەرەڧ باقورون رۇزئالغا چەپ دىت و رويبارن اىروگەمرا تىزىنە د ئاڧا و د ئاڧ نەھالەكا خاروقچىىچ با دىچىت ھەتا ل بلزىرى زاخۇ نەرىار دىت. پاشى بەرەڧ رۇزئالغا دىچىت ھەتا دكەھىتە رويبارن (ھىزل) ل دۇزىن ئەف كىلۇمەتر و نىشان ل رۇزئالغىن بلزىرى زاخۇ و ئاڧا ھىزارەكا شىڧ و نەھالان تىزىنە د ئاڧ دا، ل وانا نەھالا شەرىننن كو سىلاڧ

۵- رووباری زئی بین‌مه‌رن:

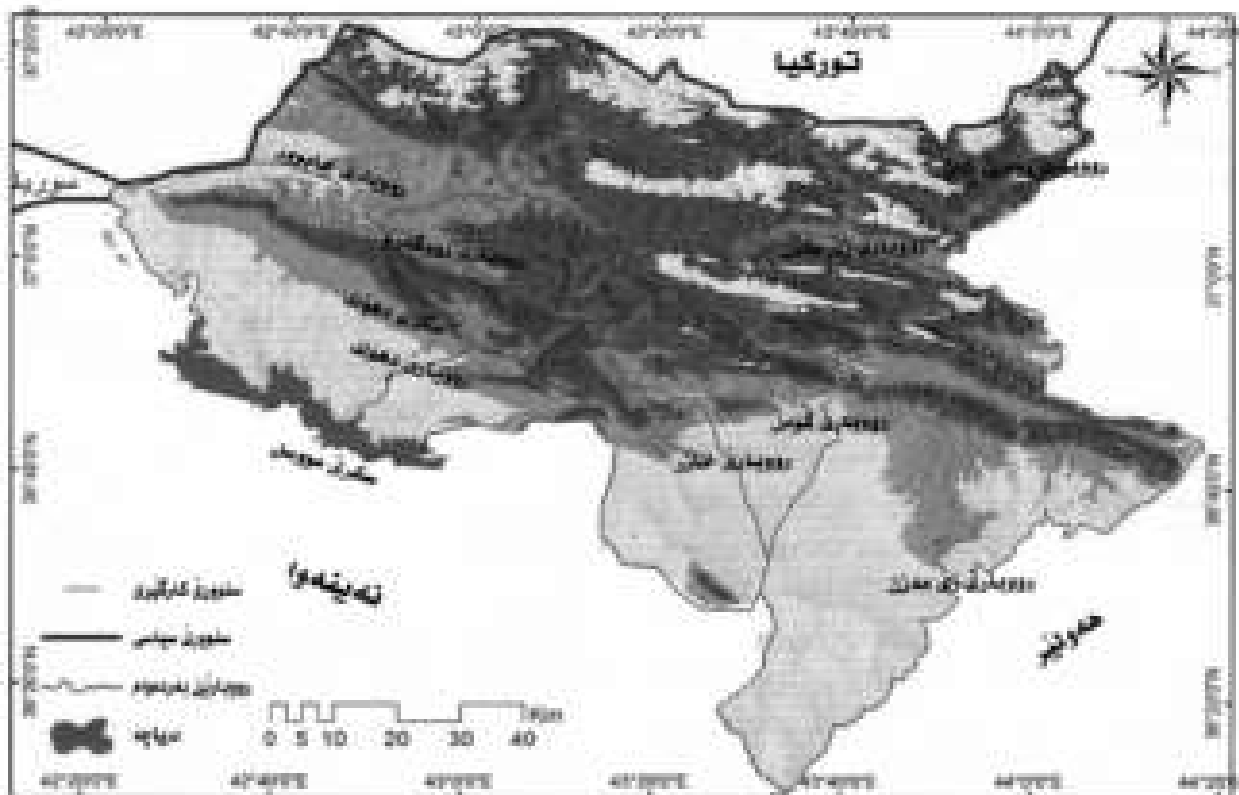
زئ بین‌مه‌رن ازش بادیه‌نارا ب گرن‌گرن‌ترین چمه‌رن رووباری مه‌رن دهینه ل قلع‌مدان، ه‌روسا نمو لیکه ز وان ریزگه‌ه‌ن رووبارانه بین د ناک مه‌رن پارزنگه‌ه‌ن را دهرلز بین و نمو رووبار ز سرته‌کا چیا‌سی با نام‌ن با فرشاراسته‌یا دکه‌فینه پشک‌ن بلندین روزه‌لاتن هم‌ورا بیجلمی دزیت، کو نمو زی پشک‌گه ز بلنداه‌یین اهم‌کاری ا کو بلنداه‌ییا وان ب پتر ز ۱۰۰۰ هزار مع‌رنان ز نام‌ن رووبن دهرلین دهینه لخم‌ین گرن^(۳۷).

ل دهسپه‌نگن لاقا وی رووباری ز باکوور بهره‌ف باشور ل نک نوله‌کا چیا‌سی با ته‌نگ یا دکه‌فینه دهره‌کا بلنداه‌ی و نرعی بین رگ لئ ه‌مین دزلیت و لاقا گه‌له‌ک نول و نه‌لان دهینه سهر، پاشی بهره‌ف یوزلاقا پاشی جاره‌کا دی بهره‌ف باشور چم‌پ دهت و

و سه‌برانگه‌ه‌ک لئ ه‌مه‌ نه‌الا بیجو، پشتی دکه‌هینه هیزل ریزگه‌ها وی بهره‌ف دهیت و لاقا وی بهره‌کتر لئ دهیت ه‌ملا درزیته رووباری بیجلمی ل باکووری گوندن پنجاه‌بیرن^(۳۸).

فره‌ه‌یا رووباری خابوری دهنی لهری و لیم‌ستان ل ناقه‌را ۲۷۰-۳۶۰ مع‌رنابه و لاقا وی رزه‌یا ۲،۲۱ لئ ز کوما لاقا رووباری بیجلمه بینک دلیت و لهرلییا لاقا رووباری ل نک بائترین راجه دکه‌هینه ۱،۳۶ مع‌رنان د چرکه‌ه‌نگن دا، لطفه ل وی دهنی لطف لهرلییه د رهوشا مع‌راختنا بلندا لاقن دا دکه‌هینه ۲،۳۱ مع‌رنان د چرکه‌ه‌نگن دا، ه‌روسا پرا نهری ابرا ده‌لال (کول ناک خه‌لکی ب پرا ه‌یاسه‌نگن بهره‌یاسه‌ها دکه‌فینه روزه‌لاتن بائترین راجه و ل سهر رووباری خابوری به ب لیک ز جه‌ن شویوناری و گه‌شتیاربین گرن‌گ دهینه ل قلع‌مدان و گه‌شتیار ز ه‌می دهرلین عیرالین قه‌ست دکه‌ن^(۳۹).

نمونه‌یین (۴)

پىرۇيا جاران دەرياچەيىن دەستىگە ل كوردىستانى ل دەقەرىن چىيىي و نىف چىيىي دەيتە دائان ئەفە زى ب رىيا دائانا سىكران ل وان دەقەران. ھەر بۇ نىمۇنە سىكرىن ل سەر ھىندەك چەمبىن رووبارنى فورت و رووبارنى دى ھائىنە دائان بووينە دەرياچە ل دەرىن چىيىي پىن خۇرستەكەن دىقەكەر ھەين ھەر بۇ نىمۇنە. ھەردو دەرياچەيىن سىكرى دەھوك و مېوسىل. ھەرە بىزىن زى فىن داوين داخوازىيا جىھانى و خۇجھى ل سەر دەقەرىن گەشتىبارى پىن ئافى زىندىبوويە و ئەو داخوازى نىزىكى ۱۵۰۰ نى ز كۇما گەشتىبارىيا جىھانى بوويە^[۱۱].

۱- دەرياچەيا دەھۆك

ئەف دەرياچەيە نىزىكى دو كىلۇمەتران ل باكوورى سەنتەرىن بلزىرى دەھۆك پە ل دەرىن گەلىن دەھوك ل سەر رووبارنى دەھوك پىشتى ھەردو چەمبىن سەندۇرى و گەرمافا دىقەنە ئىك ئەفە سەرىبارى سەرىكەيىن دى پىن ئافى ل گەيىن كىرىش پىن ب دىزىيا سالىن ئافا وان بەردىمۇسە^[۱۲].

دەرياچەيا دەھوك رووبەرەكىن ئافىيە و ز ئافاكرنا سىكرى دەھوك پەجا بوويە و ئافاكرنا وى سىكرى و پاشىمەندىن وى ل سالا ۱۹۹۰ نى ئەمام بوويە. دىزىيا سىكرى ۱۱۳ مەتر و پىلىپپا وى ۱۴ مەتر. لىن پىلىپپا روويى سەرقەيىن ئافا سىكرى ۶۵۰ مەترە ز ئاسىن روويى دەرىيىن و شىيانا قەگىرنا ۵۰۰ مىليۇن مەترىن سىچايىن ئافى ھەيە. ز وى زى ۱،۳۹ مىليۇن مەترىن سىچايىن ھەيەرا سىيە و رووبەرى سىكرى ل دەرىن ۶،۸ كىلۇمەتر چوارگۇشەيە.

ئارمانجا سەردەكى ز ئافاكرنا سىكرى قەگىرنا ئافا پەفر و بارانپە ل ھەردو دەرىن زىستانى و بەھارى و بەردانا وى پە ب ئاوابەكىن زىكخەستى ل دەرىن ھىلىكى ھەقىقەن بۇ ئافدانا نىزىكى ۱۱ ھزار دۇنەمبىن ھەردى ل ھەردو نەشتىن مالتايىن و سىمىيلىن. ھەردىمىسا ب كارىبىنانا ئافا وى پە بۇ خەدانكرنا ماسىيان ل ئاف ھەردو سىكرى يا ئافا وى رىزەھەكا پىلىد يا خويى يا كىرىشى لىدا ھەي. پىمىسا بۇ ئافاكرنا كۆندەكىن

بەرف نەھالەكە تەنگ با گەلەك ب چەپ وچىر دەھەيت. پاشى ل روژئافىن كۆندى (چالى) يا دىقەقىنە باكوورى قەرا ئەمبىدىن دەرىزى ئاف ئوخىيىن عىرائىن دىيىت^[۱۳]. پىشتى ھىكى د كۇمەلگەھا بىزەلوگىن را دەرىزى دىيىت و قەسنا باشوورنى روژھەلات دىكەت و چەمبىن روويى شىيا دىزىلە د ئاف دا^[۱۴] و پىشتى چەمبىن اسپىدا پىن روژھەلات دىقەھىن. بەرف باشوورنى روژھەلات د ئاف چىيىن شىرىن و پىرس دىيىت و د دەقەرا بارزان را دەرىزى دىيىت كۆ ئەو ئوخىيەكىن ئافىرە ل ئافىرا ئوخىيىن پارىژگەھىن دگەل پارىژگەھا ھەولنىر و دەقەرەكە ب ھەقىقەتەن چوانىن لوكى پىرس و گەلىن زىنەدا پىن قەرا ئاكرى ئافدەرە^[۱۵].

دىزىيا رووبارى زى پىن ھەين نىزىكى ۳۹۲ كىلۇمەتران و پاتىيا ھەردو وى نىزىكى ۵۸۱۰ ھزار كىلۇمەتر چوارگۇشەيە و ۱۶۱۰ نى زى ئانكو نىزىكى ۱۱۶۰۰ كىلۇمەترىن چوارگۇشە ل دەرقەي ئوخىيىن ھەردىما كوردىستانى پە. لى رووبەرى ھەي پىن زى پىن مەرىن د ئاف ھەردىن ھەردىن دايە ز وانا زى ل پارىژگەھا دەھۆكە. سەرخاننا سالاتىيا ئافا زى پىن ھەين نىزىكى ۱۱۹ مەترىن سىچايە د چىركەيەكىن دا، ھەردىمىسا نىكرىيا ئافا سالاتىيا ل سالىن ۱۹۶۰-۱۹۹۰ نى بۇ نەھت ۱۳،۸۳ مىليار مەترىن سىچا بوو^[۱۶]. ب نەھان چەمبىن دى زى ھەنە ئافا وان ز پىلىدەھىيىن سىرتا چىيىن اگەرە. مەتىنە، بەروبارى بالا. شەرائىش. ئاكرى، پىرس، دىت ھەر بۇ نىمۇنە، چەمبىن، سىپە، گۇمەل، شەرائىش، نەھتەك، ماسىيس، بىرشو (زىنەدا) و گانى ماسىن، سەرىبارى ھەردو چەمبىن ھىزل و روويى شىين پىن ز باشوورنى كوردىستانا لركىيا دىن^[۱۷] پىنرە نەخشەپن زىبارە (۱۳).

دو، دەرياچەيىن پارىژگەھا دەھۆك

دەرياچەيىن دەستىگەيىن دەستىگەيىن ل دەقەرا قەكۇلىن ھەين ب زىدەرىن سەردەكى پىن ئافى ھەنە ھەمەرىن و پىمەيىن گەشتىبارىن مەرىن بۇ كىركىن ل سەر بىزافا گەشتىبارى ل دەقەرى ب ھەمى چۆرىن وى قە ھەنە. ھەنە نىپىنى كىن زى كۆ

ئاق را دەرياز دەپت كارىگىرىيا خۇ ل سەر ھەپە لىن ئىشلىن گىرىگ بۇ باھىتىن مە رۇلىن وىن ئاقىيە ە چالاكىيا سۇلى دا، ز وانان زى چالاكىيىن مەھسۇراندىن و گەشتىبارى، نەقە زى ب رىيا دياردا كانىيىن كانىيىس و كانىيىن گەرمەين ل نەقەرىن جودا جودا ھەين و گىزداپى رەوشىن خۇرىسى نە و نەم رەوش ز جەھەكى بۇ جەھەكى نى يىن پارىزگەمىن دەپتە گۈھۈرىن، ھەرومىسا ب كارلىنانا فلان ب لئاوبەكىن مەسا ە خىزمەتا بىراقلا گەشتىبارى و ھەرر و دانانا وان سازى و خىزمەتان دا بىت بىن پەھۈندى ب قى جۇرۇ گەشتىبارىن قە ھەين

ئىشپانداپە زى ئاقا زىرەمىيا پارىزگەمىن ل سەر فلان چۇران بىتتە داھىش كىن

۱- سەروكلىسى و كانىيىن ئاقا تامخۇش (ئاقا قەھۋارىن)

پارىزگەمىھا مەنۇك ب زۇرى و مۇشەببا جەيىن ئاقا سەروكلىسى و كانىيىن ئاقا تامخۇش ئاقدارە و ھەيۋىنا وان بوۋىتتە ئەھۈرىن سەروكلىسى زانان سۇرۇقى ھەتا پلەيەكا مەسا ھەيۋىنا وان سەروكلىيىن بۇشائىيا ئاكتىجىيان ل پىرىيا نەقەرىن پارىزگەمىن و جۇرۇن زىارا وان و بەرھەمىن وان بىن ئاھۈرى دەستىنېشان بىگەت ھەرومىسا ھەتا پلەيەكىن زى ئاكتىجى گىزىداپى داھىشپوونا جۇگرافىيا وان زىدەرنن ئاقى نە ھەرومىسا جۇرۇن فلان ئاقان زى ب جۇرەكىن ئاياب بۇ ب كارلىنانا سۇرۇقى دەپتە ل قەلەمەدان و زۇ باشتىرىن جۇرۇن ئاقىن يە ل كورەستىن ب ئايەتى و ل ھىراقىن ب گەشتى ز بەرگو رىزەيەكا كىنە يا خۇن يا ھەلىياى اب رىزا ۱۱-۲۵ مىللىگىرام د لىترەكىن دا ە ئاق ئاقا وىن دا ھەپە^{۱۱} و ئاقەكا زەلاگە و ئايەكا ئاقىجى يا مادىيىن كىمىياى و قىزىپىس و بەگىرىپۇلۇجى ئىدا ھەنە و پىرىيا چاران ب كىتر قەھۋارىن ھەتا بۇ كارپىيارىن ئاقمەن و ب كارلىناتىن پىشەسازى دەپت و ب سەدان ز فلان كلىسى و سەروكلىيىن ھەنە و ھەر نەون بىن ل باژىر و ھالپىنكەمىن بەرەلەفلان پارىزگەمىن ھەين، ھەر بۇ نەۋىتتە و بىن ل ھەمىيان گىرىگىن ل باھەرىن،

جەھەكىن جۈان و بالكىنىش و گەشتىبار دىن ئىشلىت ب خۇشى و رەھىتى مەھىن خۇ بىن قالا لىن بىۋىرىت و يارى بىن پەرزىشى بىن ئاقى و چالاكىيىن مەھسۇراندىن بىگەت، نەقە سەرىبارى زىدەگىرنا سەمەنن مەسپىيان سىگر و دەرياچەبا مۇوسىل بىنەمەين راکىنېنانا گەشتىبارى لىن ھەنە و ھەر كەسەك ئىشلىت ب سەنناھى بگەھىتىن، چۈنكى ل جەھەكىن باشە ل سەر وىن دەريانا ئىقەمەلەمىيا ھىراقىن ب لركىياقە گىرۇ دەت ز مۇوسىل بۇ زاخۇ، نەم دەرياچە دكەفەتە لايىن چەين بىن رۇوبارىن دىچلە و ل دۇرىن ھەفەت كىلۇمەتران دەۋرى رىيا گەشتىبە^{۱۱}

ھەرچەنە زى دەرياچەبا سىگرى مۇوسىل رۇوبەرەكىن مەرن ھەپە كو نىزىكى ۱۰۰ كىلۇمەتر چوارگۇشەپە و غەربەكىن بەررەھىن پارىزگەمىھا مەنۇك ب خۇقە دگىرىت ل سەر توغىيىن وىن دگەل پارىزگەمىھا مۇوسىل (نەپىمەيا)، لىن كارگىرىيا پارىزگەمىھا مەنۇك نەم ئىشلىتىن خۇرىسى بۇ چالاكىرنا بىراقلا گەشتىبارى ب كار تەئىنەتتە، (بلى پىرۇزى چەم بەرەگەت بىن بۇ ئاقا قەھۋارىن بۇ باژىر مەنۇك و دەۋرىيەرىن وىن و بۇ ئاقمەن ھەنەك ھەرىيىن چاندىن ل دەۋرىيىن دەرياچەين دەپتە ب كار ئىتان، ز بەر ھەنە، پىندىيە لايەين ئايەلمەنە ل پارىزگەمىن ھەمەمەنگىن دگەل ھەزارەن باژىرلانى و گەشت وگوزارا ھەرىيا كورەستىن بىگەت و ب زۇدى دەست ب دانانا پلاتىن پىشەنخەستىنا كەرىن گەشتىبارى ل نەقەرىن بىگەت، نەقە زى ب رىيا پەيداگىرنا ئىشلىتىن مەدى و كار ب سەنناھىكىرىن پىندى بۇ دانانا كەلەك پىرۇزەين گەشتىبارى و خىزمەتكارى و زىدەگىرنا رۇوبەرىن كەسەك و ب كارلىنانا ئاقا دەرياچەين بۇ خەدانگىرنا مەسپىيان و نەجەمەدان ھەنەك پلەين وەرزىشى بىن ئاقى و نىچىرىن و ئىنانا پەختەكاگەھىەكا) گەشتىبارى بۇ قەگەھەستىنا گەشتىباران و سەيرانگىرنا ل ئىقا دەرياچەين و. ھەنە^{۱۱}

سەن ئاقا زىرەھى (بەھەرە)

گىرىگىيا ئاقا زىرەھى ل نۇۋف پىنكەلانا وىن يا كىمىياى بان زى ل نۇۋف جوداھىيا پلەيا گەرمىيا وىن يە ھەرومىسا نەخا كەفۇر و تەملىن نەم ئاق ە

ۋەكى ھۈيۈن قەدگۈھاسىنن و جەۋانن و كارىنن گەھشتىبارى و نوژدارى بىنن ئابىئەنئەندە د قى بىئافى با بىت ھەرۋەسا ز بەر كىمبىيا زۇرختىنن ۋەكى نەخۇشخاتە و بىنگەھىن ساخلىمىيىن و خىزمەتىن دى بىنن گەھشتىبارى و لاۋازىيا ھۈيۈن راگەھاندەنن بىت بۇ رىكلامكەرنن بۇ قان جەھان و لاۋازىيا رىكخىستنا جەھىن ئاھا كاتراپى بىت ل ھوۋف بىندىقى و ب كارىننا قان ئاھىن، نەقە زى دىيىنە ئەگەرنى ھەندىن چاقىدان و ب كارىننا قان جەھىن كىرگىنن گەھشتىبارى يا كىم بىت ز بەر ھەندى. قەدگۈھاسىنن زىمەرنن ئاھى ل پارىزگەھىن و پولىتىكىنا شىپائىن ۋى بىنن گەھشتىبارى كىرگىيەكا مەن ھەبە نەقە زى ز بەر ۋى پەيۋەھىيا مۇكەم يا ل ئاھىرا چالاكىيا گەھشتىبارى ز لاھكى و زىمەرنن ئاھىن ز لاھكى نەقە ھەي^{۱۳۱}، بىننە نەخىشەنن زىمەن (۱۲).

بەرگىن روۋەكى (كەھەرنى)

روۋەكى- الفطاء النجاتى):

بەرگىن روۋەكى، قىنجا چ روۋەكى خۇرەننى بىت بان دارۋار بىن بۇ گەھشتىبارىن ھاتىنە چاننن، ز بەر كەلمەك ئەگەرەن، دىنە ئىك ز بىنكەھتەنن كىرگىنن گەھشتىبارى، ز ۋانا جۋانى و گەھشتىبارىكا دىقەكەر دەنە زىنگەھا خۇرەننى، نەخاسە زى بۇ سەنتەرنن گەھشتىبارى و نەق دارۋارە ھارىكارىنن د كىمىكىنا ئەھرا ھالەتنن و سىروسەھەما رەقستائى نا دكەن. ھۇسا سەھابەكىن ساخلىمىن لەشخۇبلىكەر دەنە خەلىكى و زىنگەھىن نەپەرنن ب ھەبەبەرگىن دگەل ەمەرنن دى بىنن بىن دارۋار: نەقە ز بى نەق دارۋارە دىنە زىمەرنن كەلمەك بېشەسارەنن قەگۈھىز، ز ۋانا بېشەسارەنن خوارىنن و بېشەسارەنن فۇلكلورى بىنن مىللى. ھەرۋەسا دىنە پەناگەھىن خۇرەننى بۇ كەلمەك كېاندەر و بالدەھىن كۈۋى كۈ نەقە ب خۇ زى ئىكە ز بىنەبەنن گەھشتىبارىيا خۇرەننى^{۱۳۲}.

بەرگىن روۋەكى بىن پارىزگەھىن زى نەقەن خوارىن ب خۇلە دگىرەت

شەرەنن، بارلان، سىپارەتىكا، كاتىيا مالا، سەرەننىكىن قەدەنن، سىلاققىن، شەرەنن كاتى زەركىن ھەنن بىن ھېرا، ۋ ھەد^{۱۳۳}.

ب- كاتىيىن ئاھىن كاتراپى

كەلمەك كاتىيىن كاتراپى ل دەقەرنن جۋا جۋاھىنن پارىزگەھىن ھەنە و ھىمارا وان ز نەقە كاتىيىن زىمەنە ھەندەك ز وان ب كىر قەخوارىنن و چاندەنن ھەندەك زى ب كىر خۇمىشەننن و چارەكەرنن ز نەخۇشەنن ھەنن، ھەرچەندە زى كەلمەك ز وان كاتىيىن ھەنە و ئاھا وان يا بۇشە و سەخلىمەتنن كىمىلۋى بىنن تاپىت ھەنە، لىن ھەنا ئۈكە ل دەقەرنن د ھەرارا گەھشتىبارىيا چارەكەرنن نا نەھائىنە ب كار لىنان، كىرگىنن ئابىئەنئەندىيا قان كاتىيىن زى نەقە كۈ ئاھا وان د پەھەكا بىندا كەھىنن دابە و ز ۲۶ پەھىنن سەھى زىمەنە^{۱۳۴}. ھەرۋەسا زەنگىنن ب مادەنن كىرەننىدى اگۈكەرنى، ھەرۋەسا سىپارەتىيا ۋى ب رىزەھەكا بىندە نەقە زى ز بەر تەھىنن جەسۋون اگىچەزا و نەھارەدراپەت GUSO 1،۲H۱0 و مادەنن نەقەنن بىنن د وان كەھىرنن ۋى ئاھىن قەدگىرەت^{۱۳۵}. كىرگىنن كاتىيىن كاتراپى بىنن ئاھىن بىنن رىزەھەكا زۇر يا مادەنن كىرەننىدە لىنا ھەنن كاتىيىن گەھەھەھە كۈ پىر ز نۇ كىلۋەھەننن مۇۋرى سەننەرنى بازىرنى ھەۋكەنن نە ل سەر رىيا كەھەنا ھەۋك - زاۋىتە و نەۋ زىمەرنن سەرەكى بىن ئاھا نەپەھەيا ھەۋكەنن بە^{۱۳۶} و شىپائەدە بۇ چەندە ھىلەكان بىتتە دابەھىن كىرن.

۱- شەرەنن - ھىرگاتىن - زاخۇ

۲- كاتى ماسىن - ھارىنا - شىپائا

۳- نەھەنا - بىنەدى - باھەرنن.

۴- سىلاققىن - سەرنى ئابىدەنن - كاتى سۇر

۵- سىلاققىن و كاتىيىن ئاھىن^{۱۳۷}.

سەرەرنى قىن زى جەركەننا خەلىكى بۇ سەرەھانا جەھىن زىمەرنن ئاھا كاتراپى ل پارىزگەھىن بۇ نەھىۋراننن و چارەكەرنن ز نەخۇشەنننن ز لاين خەلىكىن دەقەرنن و نەقەھى دەقەرنن ل ئاستەكىن بىندىقى لىنە، دىيەت نەقە زى ز بەر كىمبىيا ھەيۋونا خىزمەتگۈزارىنن

۱۲۰۰ مەئران و ب ئىنگرايا بارئىيارىنا سىلانمىا ۷۰۰
 املەران شىن دىيىت. ھەروەسا ل سەر كەمەرا ناھا
 رەگ خاگىيا سۇر كۆ ل نەھرا زاوتە و رەخ وروپىن
 وى ھەيە شىن دىيىت و رووپەرن قان دارىستانان ۵۰۰
 كىلومەتر جوارگوشەپە^{۱۱۱}.

سەرپارى كازىن ل ھەروە نەھەرن زاوتە و ئەئىرىش
 ھەين. ھەنەك دارىن دى زى دگەل دارىستانىن بروننا
 ھەنە. ۋەكى. كاز (كازا جەلمىي). كازا نكرا. الھەرا
 . بىعار ارز اللىناس. ئەو جۇرى كازىن بۇ عىد مىلادان
 ھەينە ب كاز ئىتان. ۋەكى كازابە لىن بەزلىكۈرلە.
 بەروپ. سارو. كازا سىتۈپى اىپلادى. كەزەن.
 گۈھىشك سىماق. ھەن^{۱۱۲}. لىن رووھەن كىيلى بىن
 ل نەھەرن ھەي ز جۇرى چار. ئاداروك (كول ئادار).
 چاروك و. ھەن^{۱۱۳}.

ب- نەھرا دارىستانىن بەنگۈەرن (بەروپ):

بەروپىا رووھەن خۇرستىن قى نەھەرن ز دارىستانىن
 بەروپىان ب ھەمى جۇرىن وىن قە پىنگەھىت.
 كەمەرا درىزىوونا خۇرستىيا قى رووھەن ل نەھەرن
 ل بىلداھىيەكا تىزىكى ۸۰۰-۱۸۰۰ مەئرايە ل سەر
 ئاستىن نەرىيىس^{۱۱۴}. ئەف دارىستانە ب ئاۋايەكى
 خۇرستى ز نوورنەن خالا باكوور و باكوورى رۇزھەلاتىن
 ھەرن پارىزگەھن ل سەر توخىپىن سىياسى بىن
 عىراقىن دگەل ھەر ئىك ز تركىيا و ئىرانى د چارچۇقىن
 بازىيىن پانى بىن ۳۶،۵۵-۳۷،۲۰۰ ل باكوور و ھىلىن
 درىزىن ۱۲،۲۵-۱۵،۱۰۰ ل رۇزھەلات درىزى بىن. نەھەرن
 دارىستانىن بەروپى ھەر ز باكوورى پارىزگەھن ھەنا
 سەرسىنگى و ئەمىيىن و سىلانن د سىرنا چىيىن
 كارە و مەئىنا با بەرەف باكوورى بازىرى زاخۇ ھەنا
 نەھرا كانى مەسنى و چىيىن شەرائىق و بەروپى
 بالا و نىرۋە رىكان و چىيىن ئاكرى درىزى بىن و ئەف
 دارىستانە ل بىلداھىيا ۱۴۰۰ مەئرانە ز ئاستىن رووپى
 نەرىيىس^{۱۱۵}.

قەرقەنگىيا نەھەرا دارىستانىن خۇرستى بىن
 پارىزگەھا نەھىك ب ئاۋايەكىن كىشى ز لاين
 ئىنگەھن قە ئىزىكى دارىستانىن نەروپى - سىيىرى

ئىلە: كەھەرا دارىستانىن خۇرستى:

دارىستانىن خۇرستى بىن پارىزگەھن ۋەكى
 دارىستانىن ل پىشكىن دى بىن ھەرنما كورىستانا
 عىراقىن ز خىزان و رەگەز و جۇرىن جودا جودا بىن
 داروپارى پىك نەين و پىرىيا دارىن ل دارىستانىن
 نەھەرن ھەين ز جۇرىن دارىن بەنگۈەرنىن و ب رەگەرنىن
 سەرەكى بىن وان دارىستان ھەينە ھىمەرنىن و ۸۵
 ز رووپەرن دارىستانىن خۇرستى بىن ھەرنما چىيى
 يا عىراقىن نەھەرنىن ز قان جۇران زى جۇرىن سەر ب
 رەگەرنىن بەروپىن (بىنار. ھازى. بەروپى) ۋ ھەر جۇرەك
 ز جۇرىن ئىگۈنى ز لاين كىرگىن قە كارىگەرنىن خۇ
 بىن جودا جودا ل سەر داخووزىيا كەشتىيى ھەنە.
 ب ئاۋايەكىن كىشى زى دىيىن بىزىن كۆ ھەنى
 رووھەن خۇرستى رۇرە و بىلەنر بىت. بۇ كەشتىيارىن
 و جەرنىن وان مالىكىشترە تاكو ل وئىرى چالاكىن خۇ
 بىن كەشتىيارى ئەلجام بىن. ز بەر ھەندىن. كىرگىيا
 دارىستانىن و كارىگەرنىا وان ل سەر كەرنى كەشتىيارىن
 مەزىنرە ز وىن كىرگىيا تراشۇك و شىنكەن بىن كورت
 ل سەر بى كەرنى ھەين^{۱۱۶}.

خىزان و جويىن دى بىن ۋەكى گوور. سىماق. كەران.
 چىرا. سىيىنار ھەروە جۇرىن سىتۈپى و ئىلەلاف.
 بېھۆك بەنەف. مەنەك اسرا. كاز و رووھەن ھەي ز
 قان جۇران ۱۵ لىق ز رووپەرن دارىستانىن خۇرستى
 بىن نەھەرا چىيى يا عىراقىن پىك نەين^{۱۱۷}.

نەھەرن خۇرستى بىن پارىزگەھن ل نووف پىكەھانا
 جۇرىن وان بۇ سىن پىشكان ھەينە داھەل كىن كۆ ئەو
 زى ئەقەنە.

۱- نەھەرا دارىستانىن كازان (بروينا):

كەمەرا قان دارىستانان ل پارىزگەھن ل نالەھرا
 ھەروە ھىلىن پانى بىن ۳۶،۵۰-۳۷. ل باكوور و
 ھەروە ھىلىن درىزىن ۱۲،۱۵-۳۷،۲۰۰ ل رۇزھەلات
 درىزى دىيىت^{۱۱۸}. كۆ ئەفە زى ۋەكى شىرەنەكا زرافە د
 رىيا خۇ دا كىرەن لىمىن ل نالەھرا نەھۆك و زاوتە و
 سەرسىنگ ل رۇزئافا ھەنا كەلەن ئەئىرىش ل رۇزھەلاتىن
 سىمىت و ئەف دارە ل سەر بىلداھىيا تىزىكى ۱۰۰-۱۰۰

بە ۋە ئىزىكى جۇرئى دارىستانىن دەريا سېسى يا ئاقىنە ھەرچەندە ھىمەك دارىن وان ھەققىشۇن دارىن چىيلىن جەمۇرا رۇزھەلاتىن يا ۋىن دەريانىن ئە ۋ دارىن ھەردەم كەسەك ل قان دارىستانىن تىن^{۱۱۱}.

ج- دەھرا دارىستانىن دۆل ۋ نھال ۋ كىنارن رووباران

ئەف دارىستانە ب رەخ كىنارن رووباران ۋ رەخ رووبارن جۇيىن ھەرتىن ئاقىن ۋ دۆل ۋ نھالنىن چىيلى ۋ چەيىن رووبارن سەرەكى يىن د دەقەرى را دچن ھەنە ھەر بۇ نەۋىنە رووبارى نىچقە ۋ چەيىن ۋى (خەبۇر، زى بىن مەزىن، ھىزل، رووبىن شىن، كالى ماسىن)، دارىن قان دارىستان ب يىلداھىيا ۶۰۰-۱۵۰۰ مەتران ل سەر ئاستى دەريانى شىن بىن ۋ كەلەك ھەز ئاقىن دگەن، بىھۆك زى يىلدىن دەرە ل دەقەرى ھە^{۱۱۲}. دگەل قان داران زى دارىن گېۋىز، چىنار، سېپىنار، ۋ قوغا سېسى ۋ رەش بىن ب ئولەمكىن بەرھەرە بۇ ئاڭاكرن ۋ گەرمەكرن دەھنە ب كىر لىنان ھەنە^{۱۱۳}. ئەفە سەرئارى ھەبۇنا دارىن توپپان، روپان، تەسەك (التىن البرى) ۋ (التفاح البرى) ھەنە^{۱۱۴} رووبەرى قان دارىستان ب ۸۰ ھزار دۇنمەن دەھنە تەخەيىن كىن ۋ ل پارىزگەھىن غىرائىن ب دىزىيا ھەردە رووبارن نىچقە ۋ فورات ۋ چەيىن وان ھەنە^{۱۱۵}.

دوۋ: كەھرا گىياى ۋ نەتەبى تەر (شەدار)

ئەف كەھەرە بىنى ۋ بەنەلنىن ئۇرى بىن چىيلىن پارىزگەھا دەۋك ب خۇفە دگىرت كىو يىلدىيا قىن كەھەرى ل ئاقىمرا ۳۰۰-۵۰۰ مەترانە ئاستى دەريانى، ئەفە ل ۋى دەمى يىلدىن تۇخىيىن قىن كەھەرى ل ھىمەك جۇيىن چىيلى ئىزىكى ۸۰۰ مەتراپە^{۱۱۶}. ھەر بۇ نەۋىنە ل پىشكىن باشۇورۇ رۇزئاقا ۋ رۇزئاقا كىو ل دەستىپىكا بەنەلنىن باشۇورۇ چىيلىن بارزى دەۋكىن ئە، ئەخاسەمە بىن دكەقنە ھىدافى جەمۇرا رووبارى دەۋك ۋ چىيلىن ئاكرى ۋ ھەنە.

ئەف دەقەرە دكەقنە ل ئاقىمرا ھەردە ھىلنىن پانىن ۳۰۰-۵۰۰ مەتر ۋ گىرنگىرىن شىنكەلنىن ۋى كەنگىر-سەرگىن شەكەكەكا (التمول المتوج)، جەھەسى اشۇفان، بەيىن (كولىلەكەكا زەر ۋ سېپىيا كىو ھاقىن پىشكەكا وان دەكى ئىتەۋل ۋ كەنگىران دىنە ھىنرى، ھەردەسا ل تۇخىيىن قىن دەقەرى ھىمەك دارىن دەقەرىن دارىستان ھەنە ل يىلدىيا چىا ۋ گىران شىن بىن، لىن گىيلىن جۇلى ل بەنەلنىن تىز شىن بىن ۋ كەھەرا خۇرستىيا ھەبۇنا وان زى دەقەرىن بانى ۋ گىرانە كىو ب راسلى زى ئەفە دەقەرەكا فەكەھىزە ل ئاقىمرا شىنكەلنىن چىيلى ۋ گىيلىن يىيلى ۋ تۇخىيىن ۋى بىن باشۇورۇ زى كىولجايە دگەل ھىلا بارانى يا ۲۰۰ مەتر، ئەفە ل ۋى دەمى تۇخىيىن ۋى بىن باكۇور كىولجايە دگەل تۇخىيىن باشۇورۇ دەقەرا چىيلى يا پارىزگەھى^{۱۱۷}.

ھەردەسا دىزىيونا خۇرستىيا قىن كەھەرى د دەنەلنىن دەكى سەندى ۋ باھەرى ۋ سىنەك ۋ دەنەلنىن دى را دىۋىرت ۋ ئەۋى سەرەدانا قىن دەقەرى بىكەت ھەكە بەرەف رۇزھەلات بچىت ۋ فەسنا ياتىفا بىكەت قىن دىارەق بانى دى بىيىت ھەردەسا ئەۋ رىڭىنگىن زى سەنەلنىن بارزى دەۋك بەرەكەقەت ۋ بەرەف ئەمىدىن بچىت ئەخاسەمە ھەكە د گەلنى سىپەرەنىكا را دەرياز بىيىت دى تىيىتى كەت كىو دەھنا باھەرىن ل سەر ھىلا دەھنا سەندى بە.

فەرە بىزىن كىو ئەف دەھنە ل دەرىن بارانەلنىن دىنە دەقەرىن كەسكىن كەھەشى ۋ پىر شىنكەلى ئەخاسەمە زى ھەر زى ئىفا ۋەزىن پايىزى ھەنا ئاۋىيا بەرىن ۋ كەسكىنە قى شىنكەلى چەنە ھەپقەكىن ھاقىن زى بەردەۋام بىيىت ئەخاسەمە ل سەنەلنىن سەرەكى بىن كەشتىلارنى بىن پارىزگەھىن ۋ ئەف دەھنە ۋەك چەروانىن خۇرستى بىن باش مفا زى دەھنە ۋەگىرن، ئەفە سەرئارى كىو بۇ چاندنا كەلەك دەھەتتىن چاندنى دەھنە ب كىر لىنان.

ھەندى بەرەف باكۇور ۋ رۇزھەلاتىن قان دەھنەلنى زى بچىن دەھنە ئىيىنى كىن كىو بەرگى روۋەكى ھەندى ھەندى بىيىتە گىياھەكىن بۇشتىر ۋ بىچەك دىزىزىر ۋ

هاریکاری د گههشنا گهشتیاران دا نمکته و هوبین فمگوهاستن و گههاندن پنفر نهئخیت و سارین گهشتیاری نعدانیت و خزمنکاری و ب ساناھیکرنا ب ههمیان بیرهست نمکته کو ل دووف حمر و داخواری ناراستهیین گهشتیاران بن. ههمسا پندقیبه پرؤسیسا پلاندانن ل بعرچاف بنه پهرگرتن ناگو باشنن جهین گونجای بؤ پزاییون یان وهرارا چالاکیا گهشتیاری و جوړین گهشتیاریا پهپوتدی ب لایمیز زنگهھی فه ههین بنه دهستنیشان کرن

زهمینهکا ووسا نهینه ل فعلمدان یا پيشهسازیا گهشتیاری ل سرر خو رادگریت و دشپاندایه نعل بنهمابه بنه هاریکار بؤ بهلافیونا بنگهھ و جه و سارین گهشتیاری و بؤ دهستنیشانکریا جوړین گهشتیاری و نهوړن بزافا فهستکریا گهشتیاران ب لولایهکی ووسا کو حمر و ناراستهیین گهشتیاران ب جه بینیت نعله ژ لایهکی، ژ لایهکی دیکه ژن ووسا بیاره نعو بنهما ژ لاین گهشتیاری فه دنهژوک بن ههکه سرؤف دهست نهعملینیت و پشگدارین د بعرچافکریا جوانییا وان قورم و کپلههییان و

زیدون:

1. نیشان سوړین موسیجر. مطبوعات صنایعة السياحة في محافظة نھوك رسالة ماجستير مطبوعة في كلية الآداب - جامعة صلاح الدين. 2005. ص 59-11.
2. نیشان سوړین موسیجر. مخطوط جغرافی لنظیر السياحة في منطقة الكلي و بحيرة سد نھوك الطروحة الدكتوراه المطبوعة في المعهد العالي لادکتورا في الآداب العلوم الانسانیة و الاجتسانیة الجامعة الفداییة. 2012. ص 11.
3. ناعق رفیق السورجی. محافظة نھوك منطقة الآداب - بغداد 1981. ص 11.
4. شاکر حسناک العرق الشمالی، دراسة التوامیة الطبیعیة والنظریة. مطبوعة شعیق بغداد 1973. ص 10.
5. زاد محمد امین. مقدمة في الجغرافیة السیاحیة مع دراسة تطبیقیة عن النطر العرانی. ص 9-96. جامعة بغداد 1980.
6. نیشان سوړین موسیجر. مهنیات صنایعة الباقه في محافظة نھوك. زیدون یقون بپ 17.
7. محمد زهر سعید السناک واخرون. العراق دراسة التویفة. مطبوعة دار المیث ج 1. الموصل 1988. ص 19.
8. یار سعید العزیز حطاب تهبیم سیاحی اصناح الفیلم جمال کوردستان العرانی. رسالة ماجستير مطبوعة في كلية الآداب جامعة صلاح الدين 1998. ص 13.
9. هاشم حسیب الحنایی. مینة نھوك دراسة في جغرافیة المدن. مطبوعة الامانة العامة لادارة الثقافة والنشیب منطقة الحکیم الثاني الموصل 1981. ص 29.
10. محمد الطائی. تمیذ السام سطح العرانی. مجلة الجمعية الجغرافیة العرانیة المجلد الخامس. حریران بغداد 1919. ص 19.
11. ناعق رفیق السورجی. زیدون یقون بپ 18.
12. شاکر حسناک زیدون یقون بپ 27.
13. همر نعو زیدون بپ 13.
14. همر نعو زیدون بپ 29-30.
15. سعید الکریم فندی واخرون. دلیل محافظة نھوك مطبوعة كلية الطبیعة نھوك 1990. ص 20.
16. علی حمر موسی اصناح و السیاحیة مع نموذج تطبیقی منویة ومصر. دار الکتور للطباعة و النشر دمشق 1998. ص 13.
17. محمد حمیس الزوکف. صنایعة السياحة في منطقة جغرافی. دار المعرفة الجامعیة. الاسکنیریة 1987. ص 111.
18. زاد محمد امین التمیذ السیاحیة وانها علی سیاحة البینة والنشیب. المؤتمر العربی الثاني لادارة البینة شرم الشیخ. مصر 23-25 تشرين الثاني 2002. ص 88.

- 19 - نيشان سويز برسيح، مخطط جغرافي لتطوير السياحة البيئية في منطقة الكلي وبحيرة سد دهوك، إندون
بغري، ص 1
- 20 - احمد محمد صوفي، مخطط لتطوير السياحة في شمال العراق-منطقة الراسفوسمحافظة دهوك، رسالة العلوم
العلمي، مقدمة الي كلية الهندسة مركز التخطيط الحضري والبيئي، جامعة بغداد، 1997، ص 11111
- 21 - عبد الكريم قنبر، وآخرون، إندون بغري، ص 13
- 22 - نيشان سويز برسيح، مقومات صناعة السياحة في محافظة دهوك- تحليل جغرافي، إندون بغري، ص 93
- 23 - هير ليو زيندر، ص 1-3-1
- 24 - نيشان سويز برسيح، مخطط جغرافي لتطوير السياحة البيئية في منطقة الكلي و بحيرة سد دهوك- إندون
بغري، ص 14
- 25 - اراء محمد امير التليسي، التنمية السياحية وآثارها على بيئة البيئة الطبيعية، إندون بغري، ص 89
- 26 - ضاهي محيد جاسم، التنمية السياحية في منطقة الصدور وبحيرة حريرين والبيئية الجذب السياحي، اطروحة
الدكتوراه مقدمة الي كلية التربية - ابن رشد، جامعة بغداد، 1999، ص 18
- 27 - رمضان حمزة، واقع المياه الجوفية في محافظة دهوك- كوقارا دهوك، حزيران 8، كانونا نيسان، 1999، ص 1-
2 - من بعلمنا جمع ل شويها بعلمنا ارادنا عزمين ب كرابيليه وركيز
- 28 - جعفر محمد طاهر حفيد، دراسة في علاقة الأمطار بالمياه المنطوية المنسرفة والجميلة العالقة في حوض نهر
دهوك، رسالة ماجستير مقدمة الي كلية الزراعة والعلات، جامعة الموصل، 1980، ص 11
- 29 - نيشان سويز برسيح، مخطط جغرافي لتطوير السياحة البيئية في منطقة الكلي وبحيرة سد دهوك، إندون
بغري، ص 71-72
- 30 - جاسم محمد خلف، جغرافية العراق، ص 31- القاهرة، 1958، ص 8
- 31 - محمد زهر سعيد السمك وآخرون، العراق دراسة التيمية، مطبعة دار الكتب، ج 1، جامعة الموصل، 1996، ص 19
- 32 - محمد زهر سعيد السمك، جاسم عبد العزيز الساملي، جغرافية العراق الطبيعية، مطبعة دار الكتب للطباعة
والنشر، جامعة الموصل، 1988، ص 112
- 33 - محمد عبد الرزاق موسى البغدادي، جغرافية العراق السياحية، دار الكتب للطباعة، الجامعة الإسلامية بغداد،
1991، ص 114
- 34 - قصي عبد الوهاب الصهيل، احتمالية تزد القنطليات والحفلات لنهر الخابور في (إقليم) رسالة ماجستير مقدمة الي
كلية العلوم، جامعة بغداد، 1991، ص 1
- 35 - شاكر خصيات، العراق الشمالي، إندون بغري، ص 99
- 36 - تاق ريت السورجي، إندون بغري، ص 23
- 37 - هاشم ياسين محمد ياسين الحماد، اطلال الموار الطبيعية لمحافظة اربيل وإدارة الارض فيبالاخراس الزراعية، دراسة
كارتوغرافية- جغرافية، رسالة ماجستير مقدمة الي كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، اربيل، 2000، ص 117
- 38 - شاكر خصيات، إندون بغري، ص 99
- 39 - تاق ريت السورجي، إندون بغري، ص 26
- 40 - شاكر خصيات، إندون بغري، ص 100-99
- 41 - هاشم ياسين محمد ياسين الحماد، إندون بغري، ص 113-114
- 42 - نيشان سويز برسيح، مقومات صناعة السياحة في محافظة دهوك تحليل جغرافي، إندون بغري، ص 119
- 43 - هير ليو زيندر، ص 13
- 44 - جعفر محمد طاهر حفيد، إندون بغري، ص 1
- 45 - رمضان حمزة، سد دهوك الأثري الواقع والطموح - كوقارا دهوك، حزيران 3، نيسان 1998، ص 103
- 46 - نيشان سويز برسيح، مخطط جغرافي لتطوير السياحة البيئية في منطقة الكلي وبحيرة سد دهوك، إندون
بغري، ص 99
- 47 - نيشان سويز برسيح، مقومات صناعة السياحة في محافظة دهوك تحليل جغرافي، إندون بغري، ص 123
- 48 - رعد محيد جاسم، مراقبة الجغرافية البيئية من الموصل، رسالة ماجستير مقدمة الي كلية العلوم، جامعة
بغداد، 1981، ص 1
- 49 - محمد عبد الرزاق موسى البغدادي، إندون بغري، ص 111-112

- 30- نيشان سويزن موسيس، مخطط سياسي لتطوير السياحة البيئية في منطقة الكلي وبحيرة سد دهوك (دهوك، دهوك، بيا 79)
- 31- د. اراء محمد امين واخرون، مقفمة في الجغرافية السياحية مع دراسة تطبيقية عن القطر العراقي (دهوك، دهوك، بيا 111)
- 32- نيشان سويزن موسيس، مقفمات صناعة السياحة في محافظة دهوك تحليل جغرافي (دهوك، دهوك، بيا 119)
- 33- صناعة المصايف والسياحة العراق دليل المصاح، مطبعة دهوك، بغداد، ديال ل سفر لينة، بيا 88
- 34- رمضان حمزة، واقع المياه الجوفية في محافظة دهوك (دهوك، دهوك، بيا 70)
- 35- احمد محمد صويلي، (دهوك، دهوك، بيا 117)
- 36- محمد عبدالرزاق موسى البغدادي، (دهوك، دهوك، بيا 117)
- 37- نيشان سويزن موسيس، مقفمات صناعة السياحة في محافظة دهوك تحليل جغرافي (دهوك، دهوك، بيا 111-111)
- 38- د. اراء محمد امين، مقفمات في الجغرافية السياحية مع دراسة تطبيقية عن القطر العراقي (دهوك، دهوك، بيا 119)
- 39- نيشان سويزن موسيس، مقفمات صناعة السياحة في محافظة دهوك تحليل جغرافي (دهوك، دهوك، بيا 111)
- 40- د. محمد ابراهيم سعيد السيفك، باسم عبد العزيز السامائي، (دهوك، دهوك، بيا 1-2)
- 41- باور شفيق عبدالله اسير، تنمية القانات، ط1- القوصل، ص 10
- 42- جميل نجيب عبد الله القفان الطبيعية في شمال العراق، مجلة كلية الآداب، مطبعة الحسين، العدد 18، السنة الرابعة، جامعة البصرة، 1991، ص 111
- 43- رمضان حمزة، دور القانات في تنظيم الحركة الهمولوجية وتنظيم الاقتصاد الوطني والسياحة، كتابات سنوور (اوتنا، بغداد)، كاتلوا دهوك، رقمه 181، كاتلوا تكي، 1-1، ص 117
- 44- جميل نجيب عبدالله، (دهوك، دهوك، ص 114)
- 45- علي حسين الطاهر، العراق مطبعة جامعة البصرة، البصرة، 1988، ص 32
- 46- احمد محمد صويلي، (دهوك، دهوك، بيا 11)
- 47- د. شاكر مصطفى الاكبر، دراسة جغرافية البوغرافية، مطبعة شفيق، جامعة بغداد، 1997، ص 11
- 48- جميل نجيب عبدالله، (دهوك، دهوك، بيا 114)
- 49- صوير فواد، علي توفيق، رسول حمزة رسول، القفان والتشجير في العراق، اطى جامعة العدد 21، السنة الثالثة، جامعة السليمانية، 1999، ص 10
- 50- د. شاكر مصطفى العراقي الشمالي، (دهوك، دهوك، ص 81)
- 51- بهاء دهوك حسين، القفان المروية في العراق، اوتها بوساكن نصيتها وطرق استعملها وقواتها، رسالة ماجستير، مقفمة في كلية الآداب، جامعة بغداد، 1987
- 52- جميل نجيب (دهوك، دهوك، بيا 119-119)
- 53- د. شاكر مصطفى العراقي الشمالي، (دهوك، دهوك، بيا 81-81)
- 54- لعل رقيب المصوحجي، (دهوك، دهوك، بيا 32)
- 55- د. اراء محمد امين واخرون، مقفمة في الجغرافية السياحية مع دراسة تطبيقية عن القطر العراقي (دهوك، دهوك، بيا 111)
- 56- محمد حميد الوكرة، (دهوك، دهوك، بيا 111-111)
- 57- د. اراء محمد امين واخرون، مقفمة في الجغرافية السياحية مع دراسة تطبيقية عن القطر العراقي (دهوك، دهوك، بيا 111)
- 58- نيشان سويزن موسيس، مقفمات صناعة السياحة في محافظة دهوك تحليل جغرافي (دهوك، دهوك، بيا 111-111)